BHADANTACARIYA DHAMMAPALA THERA'S

PARAMATTHA DĪPANĪ

OR

THE COMMENTARY TO THE

VIMANA-WATTHU.

OF THE

KHUDDAKA NIKĀYA SUTTA PITAKA.

පරමත්ථදීපනී

නාම

විමානවත්ථු අට්ඨකථා.

ToC

Vol. XVII.

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST.

BHADANTACARIYA DHAMMAPALA THERA'S

PARAMATTHA DİPANİ

OR

THE COMMENTARY TO THE

VIMANA-WATTHU.

OF THE

KHUDDAKA NIKÁYA SUTTA PITAKA.

පරමත්ථදීපනී

නාම

විමානවත්ථු අට්ඨකථා.

මුද්‍රණය:

එස් ඇන්ඩ් එස් ප්‍රින්ටර්ස්

නො. 49, ජයන්තවීරසේකර මාවත,

කොළඹ. 10.

බු.ව 2556

ක්‍රි.ව 2012

මිල රු. 240/-

ToC

PARAMATTHA DÍPANÍ
OR
THE COMMENTARY TO THE

VIMANA-WATTHU.

OF THE
KHUDDAKA NIKÁYA SUTTA PITAKA.

පරමත්ථදීපනී
නාම

විමානවත්ථු අට්ඨකථා.

(තිපිටකමුද්දඞ්කනෙ සත්තදසමං පොත්ථකං)

භදන්තාචරිය ධම්මපාල මහාථෙරවරවිරචිතා

පරමත්ථදීපනී

නාම

විමානවත්ථු අට්ඨකථා.

සෙඞ්ඛණ්ඩසෙලනගරෙ උපොසථපුප්ඵාරාම විහාරෙ
සඞ්ඝරාජ පරිවෙණාධිපතිනා
පවරනෙරුත්තික විනයාචරිය සිරිසුමන ධම්මසිද්ධි
සිරි සිද්ධත්ථාභිධානපධානනායකත්ථෙරෙන චෙව
විජ්ජොදය පාරිවෙණිකෙන
ආචරියෙන ධම්මානන්දාභිධානෙන යතිනා ච
චිරාගත ලිපිදොස නිරාකරණෙන
සංසොධිතාභිසඞ්ඛතා.

විජ්ජොදයපරිවෙණාධිපතිනා
දිවඞ්ගතෙන තිපිටකවාචිස්සරාචරියෙන පණ්ඩිතසිරොමණිනා
සිරි ඤාණිස්සරාභිධානෙන යතිස්සරෙන චෙව
ඉදානි විජ්ජොදයපරිවෙණාධිපතිනා
සිරි සුමඞ්ගල රතනසාරත්ථෙරෙන
යතිස්සරෙන ච
ඔසාන සුද්ධිපත්තාවලොකනෙන පටිග්ගහීතා.

සයිමන් හෙවාවිතාරණ මහාසයාණතෙනහි
චාර්ලස් අල්විස් හේවාවිතාරණාඛ්‍යෙන
ආඞ්ගලවෙජ්ජාචරියෙන චෙව
සිරිනාථ කුමාරදාස මුනසිහාභිධානෙන සොගතෙන චාති
වීහි සොගතෙහි
තිපිටක මුද්දාලයෙ මුද්දාපෙත්වා
පාකටීකතා

බු.ව 2556
ක්‍රි.ව 2012

තෙවන මුද්‍රණය - 500 (2012)

THE LATE
MR. SIMON ALEXANDER HEWAVITARNE.

BORN 20TH MARCH, 1875. DIED 17TH JANUARY, 1913.

ToC

සෝමාවතී හේවාවිතාරණ මැතිනිය

THE LATE

VEN'BLE ANAGARIKA DHARMAPALA.

(SIRI DEVAMITTA DHAMMAPALA)

Director of Tripitaka Muddrana Sabha

BORN 17TH SEPTEMBER, 1864. DIED 29TH APRIL, 1933

ToC

Vol. XVII.

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST

BHADANTACARIYA DHAMMAPALA THERA'S

PARAMATTHA DĪPANĪ

OR

THE COMMENTARY TO THE

VIMANA-WATTHU.

OF THE

KHUDDAKA NIKĀYA SUTTA PITAKA.

EDITED BY

MADUGALLE

SIRI SIDDHATTHA NAYAKA THERO,

Pawaraneruttika Vinayácariya Siri Sumana Dhammasiddhi,
Principal, Sangharája Pirivena, Malwatta Vihàra, Kandy,

AND

MORONTUDUWĖ DHAMMĀNANDA THERO.

Teacher, Vidyodaya Oriental College, Maligakanda, Colombo.

FINALLY REVISED BY

MAHAGODA SIRI ÑANISSARA THERO,

Tripitakawàgiswarácariya and Pradhâna Nâyaka,
Western and Sabaragamuwa Provinces,
Late Principal, Vidyodaya Oriental College, Colombo.

AND

KAHAWE SIRI SUMANGALA RATANASARA THERO.

Pradhâna Nâyaka of Western Province,
Principal Vidyodaya Oriental College,
Maligakanda, Colombo.

PUBLISHED BY THE TRUSTEES

DR. CHARLES ALWIS HEWAVITARNE,
SRINATH KUMARADAS MOONESINGHE ESQ

THE TRIPITAKA PUBLICATION PRESS,
SARASWATI HALL, PETTAH,
COLOMBO, CEYLON.

B.E 2556

C.E 2012

ToC

PUBLISHERS NOTE

The late Mr. SIMON ALEXANDER HEWAVITARANE, who in his life time had begun to publish the TRIPITAKA, left a bequest for its completion after his death. He died suddenly on 17th January 1913 and in accordance with his wishes his Trustees had published the Commentaries on the Text in 49 volumes. After seventy years these books are no longer readily available.

His widow Mrs. SOMAWATI HEWAVITARANE who passed away on 10th January 1982 at the age of 94, had prior to her death, created the SOMAWATI HEWAVITARANE TRUST to carry on the good work started by her late husband and bequeathed her entire estate to this Trust.

We the Trustees of the Somawati Hewavitarane Trust, having seen the need to re-print the Commentaries, have undertaken this task to help both the student and teacher of the Dhamma and in the hope that this act of ours will help to preserve the Noble Teachings of the Blessed One for the benefit of the future generations and thereby prolong the life of the Buddha Sasana by many more thousands of years.

May the fruits of this meritorious act help the late Simon Alexander Hewavitarane and Somawati Hewavitarane Maha Upasikawa in Sansara and towards their final attainment of Nibbana.

Noel Wijenaike
Parinda Ranasinghe
Shakila Wijewardane

22nd October 2012.

Somawathie Hewavitarane Trust,
130,
Rev. Hikkaduwe Sri Sumangala Nahime Mawatha,
Colombo 10,
Sri Lanka.,
Tel: 011 2 695012
E-mail: somawatihtrust@ontrack.lk

ToC

PREFATORY NOTE.

I have much pleasure in placing before the learned Public Vimàna Vatthu Aṭṭhakathà which is the commentary to the Vimàna Vatthu. The printing of this volume was started as early as 1920, but owing to different circumstances its publication has been long delayed. The work was entrusted at first to Madugalle Sri Siddhartha Nayaka Thero, Principal of Sangaraja Pirivena, Kandy. Since 1920 Morontuduve Dhammananda Thero, one of the Teachers of the Vidyodaya College and a member of the Tripitaka Publication Committee has been collaborating with him and the work is published under their joint names.

Though this is the first Edition in Pali Printed in Ceylon, there is a Sinhalese work known as the Vimàna Vatthu Prakararanaya, printed in 1902, by Telwatte Mahanaga Silananda Thero. This was originally translated into Sinhalese in the time of Kirti Sri Rajasinha the King of Kandy about 170 years ago by Gaimmulle Ratanapala Thero a pupil of the great Reformer Weliwita Pindapathika Saranankara, Sangaraja who was the Head of the religion or Sangaraja of the time. The King was so pleased that he dedicated to the said Thero the villages of Hingula and Alutnuwera in the Kandyan district.

The Pali Commentary was translated by Dhammapala Thero at the time he was living at Dimbulagala Vihare.

The last conference of the Bhikkhus responsible for the Tripitaka Publications met at "Taxila" the residence of Mrs. Simon Hewavitarne on the 17th January, 1925 the 12th Anniversary of my late Brother's death. It was decided on this occasion to take in hand the commentaries to the Vinaya Pitaka and Abhidhamma Pitaka. The printing of the Commentary to the Vinaya Pitaka is well in hand. The works in hand nearly completed are:—

2nd part of Sumangala Vilāsini.
,, Manōratha Purani.
Cariyā Pitaka Commentary.
Apadāna. do
Itivuttaka do
2nd part of Thera Gāthā.

The following works are fairly well in hand.
Patisambhidā Magga
Papanca Sudani.
Jātaka Aṭṭhakathā.
2nd part of Sanyutta Nikāya.

Owing to its great demand I am publishing the 2nd impression of the Peta Vatthu Commentary.

The expenditure up to 31st Dec., 1924 is Rupees 78,145/15 and the receipts from the sale of books Rupees 31,380/81. Five hundred copies of each Volume have been distributed free to the Chief Vihares in Ceylon and Libraries in all parts of the world.

I have to express my thanks to the two learned editors.

C. A. HEWAVITARNE.

2nd April, $\frac{2468}{1925}$

"Srinagar,"
Colpetty.

ToC

සඤ්ඤාපනං.

PREFACE.

සිරිඝන සුගත තථාගතස්ස භගවතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස නානානය නිපුණ දෙසනානමන්තරෙ-සිරිසොභග්ගාදි විවිධ විපුල විචිත්ත සම්පත්ති සමිද්ධානං දෙවානං දෙවානුභාව සමුබ්භවානං විසෙසතො මානනීයත්තා විමානභූතානං නිවාසට්ඨානානං සොවණ්ණපීඨවත්ථුප්පභුති තෙවීසසතවත්ථුසන්දස්සනෙන විවිධපුඤ්ඤකිරියාසු මනුස්සානං මනුස්සාභිසඤ්ජනනත්ථං දෙසිතා දෙසනා විමානවත්ථුදෙසනා නාම. සා ඛො පනායං දෙසනා බුද්ධස්ස භගවතො චෙව මහාමොග්ගල්ලානාදීනං මහාසාවකානඤ්ච ථෙරානං සක්කස්ස ච පුච්ඡාහි චෙව පුච්ඡිතානං පුච්ඡිතානං තාසං තාසං දෙවතානං විස්සජ්ජනෙහි ච සමෙතාහි දියඩ්ඪසහස්සගාථාහි ගාථාබන්ධවසෙන සඞ්ගීතා ඛුද්දකනිකායන්තොගධා වත්තති සොතූනං විවිධපුඤ්ඤකරණෙ මානසං සංයොජෙන්තී. තථාපි චෙසා තත්ථ තත්ථ නිදානාදීනමත්ථසංවණ්ණනාය වාභාවාභවි සබ්බසොව සබ්බෙසං යථාත්ථමනාවහන්තී. තථා සති බදරතිත්ථවිහාරවාසිනා භදන්තාචරියෙන **ධම්මපාලත්ථෙරවරෙන** දීපවාසීනං හිතත්ථං පත්ථයතා පොරාණට්ඨකථානයමවලම්බිය තත්ථ තත්ථ නිදානාදීනි විභාවයතා මහාවිහාරවාසීනං නිපුණත්ථවිනිච්ඡයං සමය මවිලොම යතාත්ථසංවණ්ණනං කරොන්තෙන පරමත්ථානං දීපනතො පරමත්ථදීපනීති කතායමට්ඨකථා.

සා චෙසාට්ඨකථා පරමත්ථදීපනසමත්ථාව සමානාපි කාලෙන කාලං තත්ථ තත්ථ ලිඛිතසඤ්ජාතාවපාඨමිස්සිතා යථාතථං තමත්ථමකරොන්තීවාහොසි විරලා. ඉමෙසං පන තිපිටකපොත්ථකානමාකුලබ්‍යාකුලතා චේව විරලතා ච ජිනසාසනස්ස පරිහාණිකරාති ච, නිරාකුලභාවෙනාවිරලතා වුද්ධිකරාති ච චින්තයතා සාසනමාමකෙන මහාසයෙන **සයිමන් හේවාවිතාරණ** නාමකෙන සොගතෙන මහාධනපරිච්චාගෙන කතනියාමමනුගම්ම තස්ස සොදරියස්ස **චාර්ලස් අල්විස් හේවාවිතාරණ** සමඤ්ඤස්ස මහාසයස්ස අජ්ඣක්ඛතාය පතිට්ඨාපිතාය තිපිටකමුද්දණසභාය විමානවත්ථු අට්ඨකථාය සොධනම්පති සමාරුධිතා මයං තමිමං පටිග්ගහිම්හ.

පටිග්ගහෙත්වා ච පන තත්ථ තත්ථ විහාරාරාමපොත්ථකාලයෙසු පරිසුද්ධානීති පසිද්ධානි කතිපයානි පොත්ථකානි අඤ්ඤමඤ්ඤං සංසන්දයන්තෙහි සෙඛණ්ඩසෙලනගරෙ උපොසථ පුප්ඵාරාමවිහාරෙ සඞ්ඝරාජපරිවෙණාධිපතිනා (මඩුගල්ලේ) පවරනෙරුත්තිකවිනයාචරිය

සිරිසුමන ධම්මසිද්ධි සිරිසිද්ධත්ථාභිධානපධානනායකත්ථෙරෙන ච විජ්ජොදයපාරිවෙණිකෙනාචරියෙන (මොරෙන්තුඩුවේ) ධම්මානන්දාභිධානෙන යතිනා චාති වීහමෙහි යථාසත්ති නිරාකුලතායායමවස් කථා පරිසුද්ධිමුපනීතා.

ඉමිස්සා පුබ්බභාගො විජ්ජොදයපරිවෙණාධිපතිනා දිවංගතෙන තිපිටකවාචිස්සරාචරියෙන පණ්ඩිතසිරොමණිනා සිරිඤාණිස්සරෙන යතිස්සරෙන චෙව සෙසභාගො ඉදානි විජ්ජොදයපරිවෙණාධිපතිනා සිරිසුමඞ්ගලරතනසාරත්ථෙරෙන යතිස්සරෙන ච ඔසානසුද්ධිපත්තාව ලොකනෙන පටිග්ගහිතො.

මුද්දාපිතායං තිපිටකමුද්දණයන්තාලයෙ ජිනසාසනාලයෙන මහාසයෙන තිපිටකමුද්දණසභාය අජ්ඣක්ඛධුරන්ධරෙන **චාර්ලස් අල්විස්හේවාවිතාරණ** නාමිකෙන සොගතෙන ච තබ්භාගිනෙය්‍යෙන **සිරිනාථකුමාරදසමුනසිහ** මහාසයෙන සොගතෙන චාති ඒහි බුද්ධස්ස භගවතො පරිනිබ්බාණා විසහස්සචතුස්සත අට්ඨසට්ඨිතමෙ සංවච්ඡරෙ ඵග්ගුනමාසෙ සුක්කපක්ඛෙ තතියායං තිථියං බුධවාරෙ සොගතාභිවුද්ධියාති.

ජිනවචනමහොදයාය යායං
හිතවිහිතාමිත පුඤ්ඤකාමිනෙහි,
සහිත හිතවිධායිකාව හාතං
තිපිටකමුද්දණනාමිකා සභා සා.

සදුපායවිධිං විධාය යං යං
උදයත්ථං ජිනසාසනස්ස තෙන,
තිදිවාය ගතස්ස හොතු තාණං
සයිමන් හේවවිතාරණවහයස්ස.

Madugalle Siri Siddhattha.
Morontuduwe Dhammananda

2468.
25. 2. 1925.

ToC

ලක්ඛණවිඤ්ඤත්ති.

ABBREVIATIONS.

සී. I. = මාතුලජනපදෙ "මකුලෙතැන්නෙ" විහාරපොත්ථකාලයෙ පොරාණිකපොත්ථකං.

සී. II. = සෙඞ්ඛණ්ඩසෙලනගරෙ පුප්ඵාරාමවිහාරෙ මඞ්ගලොපොසථාගාරපොත්ථකාලයෙ පොරාණිකපොත්ථකං.

සී. III. = අනුරාධපුරෙ "කලාගමපලාතෙ" තම්මන්නාගලවිහාරෙ පොත්ථකං.

සී. IV. = කොලම්බනගරෙ විජ්ජොදයපරිවෙණපොත්ථකාලයෙ-පොත්ථකං.

හා. = "හාර්ඩි" නාමිකෙන ආඞ්ගලීසක්ඛරෙහි මුද්දාපිතපොත්ථකං.

ඛු: නි: (ඛු:) ඛුද්දකනිකායෙ විමානවත්ථුප්පකරණං.

ජ්. ජී. (ජී.) "ජ්. ආර්. ගුණරතන" මුදලින්දෙන ආඞ්ගලීසක්ඛරෙහි මුද්දාපිතවිමානවත්ථු.

ධ. = ධම්මපදට්ඨකථා.

සු. = (සං.) සුත්තසඞ්ගහට්ඨකථා.

ප. = සීහලභාසාමය පරිච්ඡෙදපොත්ථකං.

ශුද්ධිපත්‍රං.

ERRATA.

පිට්ඨෙ.	පන්තියා.	අසුද්ධි.	සුද්ධි.
7.	12.	උපරවිතං	උපවීතං.
,,	22.	පදලිතා	පදළිතා
8.	6.	ජත	ජතා
23.	29.	අනාණපෙත්වා	අනාණාපෙත්වා
26.	22.	ආණපෙසි	ආණාපෙසි
31.	12.	ඛීණසවාහනන්ති	ඛීණාසවාහනන්ති
37.	6.	පටිහාරියං	පාටිහාරියං
45.	29.	තාඤ්ඤමනා	තඤ්ඤමනා
46.	14.	විචරන්ති	විචරන්ති
51.	21.	ආවාපතීරෙ	ආවාටතීරෙ
52.	17.	දිවසස්ස	දිවසං
53	21.	එතං	එතං (ගුම්බං)
55.	21.	ආණාපෙත්වා	න ආණාපෙත්වා
59.	13.	කොධනො	කොණ්ඩො
57.	29.	ආගාරමජ්ඣෙ	අගාරමජ්ඣෙ
58.	11.	අනන්තතො[2]	අනන්තතො ආදි අනන්තතො[2]
59.	20.	අරකා	ආරකා.
73.	7.	තත්තත්‍යා	තනත්‍යා
79.	(1)	2. 2. ලබුමා	2. 3. ආචමදසිකා
85.	13.	මුද්දිහං	මුද්දිකං
88.	14.	ඉමෙ	ඉමෙති
,,	,,	සුතත	සුතතා
88	17-18.	කකෙකාතනසඩුලකාදි	කකෙක රතනඩුළකාදි.
98	9.	ඉතිස්සා*	ඉතිස්ස
102.	8.	කත්වචි	කත්චි
104.	11.	රමන්ති	රමෙන්ති
106.	24.	තහාසිතුං	තහාසිතුං
114.	4.	ඩුපඵක*	ඩුඩුක
118.	16.	ඛීරොදනං	ඛීරොදනං
119.	16.	තාල	තාලක
127.	13.	මනොතා	හනොතා
128.	13.	සඤ්ඤදතා	සඤ්ඤුතා
,,	24.	'ලාර	'ළාර
129.	4.	තමනුදෙ	තමොනුදෙ

පිටුව.	පංක්තිය.	අසුද්ධි.	සුද්ධි.
130..	12.	අයං	අයං භවභොගසම්පත්ති
133.	10.	සුවිභතෙතාව	සුවිභත්තොව
133	15.	සඤ්ජාදිතං	සඤ්ඡාදිතං
139.	16.	වාතධූතා	වාතධූතා
140.	23.	සුවිං	සුචිං
141.	31.	තස්සව	තස්සව
142.	13.	දිජ*	විජ
148.	4.	අරම්මණං	ආරම්මණං
152.	26.	සඤ්ජන්නා	සඤ්ඡන්නා
154.	4.	උප්පන්නා	උපපන්නා
158.	4.	ඔදාත	ඔදාත
167.	6.	මුවෙවය්‍යන්ති	මුඤ්චෙය්‍යාසි
,,	24.	ඔතීපත්තපාණිං	ඔතීතපත්තපාණිං
168.	25.	තාවචතීති	තාවචසීති
169.	10.	මනුස්සාවා	මනුස්සා
172.	8.	සවනීය	සවණීය
176.	23.	අස්සද්ධා	අස්සද්ධා අප්පසන්නා
,,	28.	භවිස්සතීති	භවිස්සසීති
,,	30.	සාධූති	සාධූති
,,	,,	ආවාහං	ආවාහවිවාහං
177	10.	උග්ගඤ්ජි	උග්ගඤ්ඡි
178	5.	අනාථානඤ්ච	අනාථානඤ්ච යාචකානං
,,	10.	අත්තනා	අත්තනාව
,,	23.	පක්ඛිපීයතීති	පක්ඛිපීයතීති තෙ තථා අකංසු
,,	25.	දිවසෙ	දිවසෙ පන
,,	37.	සමජ්ජතා*	සමජ්ජිතා
179.	1.	සාදෙ	පාසාදෙ
,,	32.	උපානෙසුන්ති	උපනෙසුන්ති.
181.	29.	වනිබ්බකෙ	වණිබ්බකෙ
183.	1.	(5. 3. රෙවතීවිමාන)	(5.3. ඡත්තමාණවකවිමාන
,,	26.	මානවක*	මාණවක
184	16.	නිබ්බත්තිං	නිබ්බත්තනං[3]
,,	18.	සමණමග්ගෙ	ගමනමග්ගෙ
,,	19.	ආචරියධනං	ආචරියධන[4]
185.	12.	කායමොනෙය්‍යාදි	කායමොනෙය්‍යාදීහි
,,	15.	ළොවිධස්ස	සොළසවිධස්ස
,,	24.	ලෙනං	ලෙනං පරායණං
,,	27.	විරජ්ජන්ති	විරජ්ජන්ති විනාසං ගමෙන්ති
187.	4.	හඤ්ඤුහං	හඤ්ඤුහං හනෙත

පිටුව.	පංක්තිය.	අශුද්ධ.	ශුද්ධ.
,,	21.	මාතාපිතුත්තං	මාතාපිතුට්ඨානං කාරෙසුං
188.	18.	සාධිතං*	සාධිත
189.	13.	විජින්දති	විච්ජින්දති
,,	17.	විධමන්තං	විධමති
,,	17.	තව	තව
,,	19.	ජිනවර*	ජිනවරං
,,	21.	ආවොචාහං	අවොචාහං[7]
,,	33.	ආවොචාහං	අවොචාහං
191.	1.	විකථං	විතථං
,,	15.	කම්මනාහං	කම්මුනාහං
191.	19.	යස්සා	යසසා
,,	20.	හීනකම්මා	හීනකාමා
,,	26.	විපුලං*	විපුලඵලං
,,	31.	තෙමයං	මයං[5]
,,	36.	පුණෙම*	පුණෙමු
192.	10.	තං ධම්මං	සරණාගමන සික්ඛාපද සීලදීපකං තං ධම්මං
193.	1.	(ඌනානි)	සෙනාති යෙන මජ්ජන, පීනෙනාති අධිප්පායො. අපෙක්ඛිතිවිගච්ඡති,සඤ්ඤාති ධම්මසඤ්ඤා, ලොකසඤ්ඤා එවවා. සචනාති අනවසෙසං බීජතො පට්ඨායාති අත්ථො.
,,	4.	මෙපඨන්ති	ධම්මන්තිඹවාදෙ වෙ පඨන්ති
,,	19.	නතිපයාති	නතිපයායාති
194.	18.	සමුග්ඝාතෙත්වා	සමුග්ඝාටෙත්වා
195.	26.	දෙවචරිකාය	දෙවචාරිකාය
197.	7.	කක්කටරස	කක්කටකරස
,,	15.	එකෙසු[4]	එතෙසු
198.	25.	බ්‍රහ්මචාරිනො ධම්මචාරිනො	ධම්මචාරිනො සමචාරිනො
200	22.	බුද්ධෙසු	භික්ඛූසු[5]
207.	19.	දබ්බතුරිය	දිබ්බතුරිය
211.	6.	නීසාමයිත්වා	නිසාමයිත්වා
224.	17.	ඝීතා	සීතා
226.	22.	අභිරොචසී	අභිරොචයී
227.	16.	ංඅසඹගමානසෙ	මසඹගමානසෙ
228.	5.	සාධු	සාදු
,,	8.	දසිං	අදසිං
232	27.	සධුරූපං	සාධුරූපා

පිට්ඨ.	පන්තියා.	සුද්ධි.	අසුද්ධි.
235.	22.	පටිපජ්ජිස්සං	පටිපාජ්ජිස්සං
239.	21.	නිබ්බත්ති	නිබ්බත්ති
242.	18.	මාතිකාසු	මාතිකාසු
244.	20.	පච්චග්ගඤ්ච	පච්චගඤ්ච
247.	6.	න්හාපයී	නහාපයී
,,	7.	න්හාපිතො	නහාපිතො*
248.	1.	තස්මිං	තස්මි,
,,	,,	උත්තරිං	උත්තරෙ
261.	2.	අඨානං	අඨ නං
262.	27.	උභයත්ථ	උභයෙත්ථ
267.	10.	ඡායුදක	ඡායූදක
276.	9.	ගතණාය	ගණතාය

සූචිපණ්ණං.

CONTENTS.

ToC

THE PALI ALPHABET

IN SINHALESE CHARACTERS

VOWELS.

අa ආa ඉi ඊī උu ඌū එé ඔó

CONSONANTS.

කka	ඛkha	ගga	ඝgha	ඞṅa			
චca	ඡcha	ජja	ඣjha	ඤña			
ටta	ඨtha	ඩda	ඪdha	ණna			
තta	ථtha	දda	ධdha	නna			
පpa	ඵpha	බba	භbha	මma			
යya	රra	ලla	වva	සsa	හha	ළḷa	අං an

ක ka	කා ká	කි ki	කී kī	කු ku	කූ kū	කෙ ké	කො kó
ඛ kha	ඛා khá	ඛි khi	ඛී khī	ඛු khu	ඛූ khū	ඛෙ khé	ඛො khó
ගga	=	=	=	=	=	=	=

ක්ක kka	ඤ්ඤ ñña	ත්ව tva, ත්‍ර tra	ම්ඵmpha
ක්ඛ kkha	ඤ්හ ñha	ද්දdda	ම්බ, ඹmba
ක්‍ය kya	ඤ්ච, ඦ ñca	ද්ධ, ඞ ddha	ම්භ mbha
ක්‍රි kri	ඦ ඤ්ඡñcha	ද්‍ර dra	ම්ම mma
ක්ව kva	ජ, ඤ්ජ ñja	ද්ව dva	ම්හ mha
ඛ්‍ය khya	ඤ්ඣ ñjha	ධ්ව dhva	ය්‍ය, ය්‍ය yya
ඛ්ව khva	ට්ට ṭṭa	න්ත nta	ය්හ yha
ග්ග gga	ට්ඨ, ඨ ṭṭha	න්ථ ntha	ල්ලlla
ග්ඝ ggha	ඩ්ඩ ḍḍa	න්ද nda	ල්‍යlya
ග්‍ර gra, ඞ්කṅka	ඩ්ඪ ḍḍha	න්ධ ndha	ල්හ lha
ඞ්ඛ ṅkha	ණ්ණ ṇṇa	න්න nna, න්හ nha	ව්හ wha
ඞ්ග ṅga	ණ්ට ṇṭa	ප්ප ppa	ස්ස ssa
ඞ්ඝ ṅgha	ණ්ඨ ṇṭha	ප්ඵ ppha	ස්ම sma
ච්ච cca	ණ්ඩ, ඬ nda	බ්බ bba	ස්ව swa
ච්ඡ ccha	ණ්හ ṇha	බ්භ bbha	හ්ම hma
ජ්ජ jja	ත්ත tta	බ්‍ර bra	හ්ව hva
ජ්ඣ jjha	ත්ථ ttha	ම්ප mpa	ළ්හ ḷha

ා á ි i ී ī ු u ූ ū ෙ é ො ó

පරමත්ථදීපනී

නාම

විමානවත්ථු අට්ඨකථා.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධස්ස

මහාකාරුණිකං **නාථං** ඤෙය්‍යසාගරපාරගුං,
වන්දෙ නිපුණගම්භීර[1] විචිත්‍රනයදෙසනං.[2]

විජ්ජාචරණසම්පන්නා යෙන නිය්‍යන්ති[3] ලොකතො,
වන්දෙ තමුත්තමං **ධම්මං** සම්මාසම්බුද්ධපූජිතං.[4]

සීලාදිගුණසම්පන්නො ඨිතො මග්ගඵලෙසු යො,
වන්දෙ **අරියසඞ්ඝං** තං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං අනුත්තරං.

වන්දනාජනිතං පුඤ්ඤං ඉති යං රතනත්තයෙ,
හතන්තරායො සබ්බත්ථ හුත්වාහං තස්ස තෙජසා.

දෙවතානං කතං පුඤ්ඤං යං යං පුරිමජාතිසු,
තස්ස තස්ස විමානාදි[5] ඵලසම්පත්තිභෙදතො.

පුච්ඡාවසෙන යා තාසං විස්සජ්ජනවසෙන ච,
පවත්තා දෙසනා කම්මඵලපච්චක්ඛකාරිණී.

විමානවත්ථු ඉච්චෙව නාමෙන වසිනො පුරෙ,
යං **ඛුද්දකනිකායස්මිං** සඞ්ගායිංසු මහෙසයො.

තස්සාහමවලම්බිත්වා පොරාණට්ඨකථානයං,
තත්ථ තත්ථ **නිදානානි** විභාවෙන්තො විසෙසතො.

සුවිසුද්ධං අසංකිණ්ණං නිපුණත්ථවිනිච්ඡයං,
මහාවිහාරවාසීනං සමයං අවිලොමයං.

යථාබලං කරිස්සාමි **අත්ථසංවණ්ණනං** සුභං,
සක්කච්චං භාසතො තං මෙ නිසාමයථ සාධවොති.

---

1. ගම්භීරං. සබ්බත්ථ.
2. සී. II. විචිත්තනයදෙසනං, ම. දෙසකං.
3. සී. II & III. නිය්‍යන්ති, IV. නීයන්ති.
4. සී. IV. දෙසිතං.
5. විමානානි.

තත්ථ **විමානානීති** විසිට්ඨමානානි දෙවතානං කීළානිවාසට්ඨානානි; තානි හි තාසං සුචරිතකම්මානුභාවනිබ්බත්තානි යොජනික වියොජනිකාදි පමාණවිසෙසයුත්තතාය[1] නානාරතනසමුජ්ජලානි විචිත්තවණ්ණසණ්ඨානාදිසොභාතිසයයොගෙන විසෙසතො මානනීයතාය ච විමානානීති වුච්චන්ති. විමානානං වත්ථු[2] කාරණං එතිස්සාති=**විමානවත්ථු**;[2] "පීඨං තෙ සොවණ්ණමය"න්ති ආදිනයප්පවත්තා දෙසනා, නිදස්සනමත්තඤ්චෙතං. තාසං දෙවතානං රූපභොගපරිවාරාදිසම්පත්තියො තං නිබ්බත්තකකම්මඤ්ච නිස්සාය ඉමිස්සා දෙසනාය පවත්තත්තා විපාකමුඛෙන වා කම්මන්තරමානස්ස කාරණභාවතො **විමානවත්ථූති** වෙදිතබ්බං.

තයිදං කෙන භාසිතං? කත්ථ භාසිතං? කදා භාසිතං? කස්මා ච භාසිතන්ති? වුච්චතෙ:

ඉදං හි **විමානවත්ථු** දුවිධෙන පවත්තං පුච්ඡාවසෙන විස්සජ්ජනවසෙන ච. තත්ථ විස්සජ්ජනගාථා තාහි තාහි දෙවතාහි භාසිතා. පුච්ඡාගාථා පන කාචි භගවතා භාසිතා කාචි සක්කාදීහි කාචි සාවකෙහි ථෙරෙහි.[3]

තත්ථාපි යෙභුය්‍යෙන යො සො කප්පානං සතසහස්සාධිකං එකං අසඞ්ඛෙය්‍යං බුද්ධස්ස භගවතො අග්ගසාවකභාවාය පුඤ්ඤඤාණසම්භාරෙ[4] සම්භරන්තො අනුක්කමෙන සාවකපාරමියො පූරෙත්වා ඡළභිඤ්ඤාචතුපටිසම්භිදාදිගුණවිසෙසපරිවාරස්ස සකලස්ස සාවකපාරමීඤාණස්ස මත්ථකං පත්තො දුතියෙ අග්ගසාවකට්ඨානෙ ඨිතො ඉද්ධිමන්තෙසු ච භගවතා එතදග්ගෙ ඨපිතො ආයස්මා **මහාමොග්ගල්ලානො**, තෙන භාසිතා. භාසන්තෙන ච පඨමං තාව ලොකහිතාය දෙවචාරිකං චරන්තෙන දෙවලොකෙ දෙවතානං පුච්ඡාදීනං[5] වසෙන, පුන තතො **මනුස්සලොකං** ආගන්ත්වා මනුස්සානං පුඤ්ඤඵලස්ස පච්චක්ඛකරණත්ථං පුච්ඡං විස්සජ්ජනඤ්ච එකජ්ඣං කත්වා භගවතො පවෙදෙත්වා භික්ඛූනං භාසිතා. සක්කෙන පුච්ඡාවසෙන දෙවතාහි තස්ස විස්සජ්ජනවසෙන භාසිතාපි **මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස** භාසිතා එව. එවං භගවතා ථෙරෙහි ච දෙවතාහි ච පුච්ඡාවසෙන දෙවතාහි තාසං විස්සජ්ජනවසෙන ච තත්ථ තත්ථ භාසිතා පච්ඡා ධම්මවිනයං සඞ්ගායන්තෙහි **ධම්මසඞ්ගාහකෙහි** එකතො කත්වා **විමානවත්ථු** ඉච්චෙව සඞ්ගහං ආරොපිතා. අයං තාවෙත්ථ "කෙන භාසිත"න්ති ආදීනං පදානං සඞ්ඛෙපතො සාධාරණතො ච විස්සජ්ජනා.

---

1. සී. IV. යුත්තතාය තානි විමානානි.
2. සී. I. II & III. වත්ථුං.
3. සී. I. II & III. කාචි ථෙරෙහි.
4. සී. III & IV. පුඤ්ඤසම්භාරෙ.
5. සී. පුච්ඡං.

විත්ථාරතො පන "කෙන භාසිත"න්ති පදස්ස **අනොමදස්සිස්ස** භගවතො පාදමූලෙ කතපණිධානතො පට්ඨාය මහාථෙරස්ස **ආගමනීයපටිපදා** කථෙතබ්බා. සා පන **ආගමට්ඨකථාසු** තත්ථ තත්ථ විත්ථාරිතාති තත්ථ ආගතනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. අසාධාරණතො "කත්ථ භාසිත"න්ති ආදීනං පදානං විස්සජ්ජනා තස්ස තස්ස විමානස්ස අත්ථවණ්ණනානයෙනෙව ආගමිස්සති.

අපරෙ පන භණන්ති: "එකදිවසං ආයස්මතො **මහාමොග්ගල්ලානස්ස** රහොගතස්ස පටිසල්ලීනස්ස එවං චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදි: "එතරහි ඛො මනුස්සා අසතිපි වත්ථුසම්පත්තියා ඛෙත්තසම්පත්තියා අත්තනොව චිත්තප්පසාදසම්පත්තියා තානි තානි පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තා උළාරසම්පත්තිං පච්චනුභොන්ති, යන්නූනාහං දෙවචාරිකං චරන්තො තා දෙවතා කායසක්ඛිං කත්වා තාහි යථූපචිතං පුඤ්ඤං යථාධිගතඤ්ච පුඤ්ඤඵලං කථාපෙත්වා තමත්ථං භගවතො ආරොචෙය්‍යං එවං මෙ සත්ථා ගගනතලෙ පුණ්ණචන්දං උට්ඨාපෙන්තො විය මනුස්සානං කම්මඵලං පච්චක්ඛතො දස්සෙන්තො අප්පකානම්පි කාරානං ආයතනගතාය[1] සද්ධාය වසෙන උළාරඵලතං විභාවෙන්තො තං තං විමානවත්ථුං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා මහතිං ධම්මදෙසනං පවත්තෙස්සති, සා හොති බහුජනස්ස අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සාන"න්ති. සො ආයස්මා උට්ඨහිත්වා රත්තදුපට්ටං නිවාසෙත්වා අපරං රත්තදුපට්ටං එකංසං කත්වා සමන්තතො ජාතිහිඞ්ගුලික[2]ධාරාවිච්ඡුරිතො විය සඤ්ඣාපභානුරඤ්ජිතො[3] විය ච ජඞ්ගමො අඤ්ජනගිරිසිඛරො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසින්නො ඛො අත්තනො අධිප්පායං ආරොචෙත්වා භගවතා අනුඤ්ඤාතො උට්ඨායාසනා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා අභිඤ්ඤාපාදකං චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා තතො උට්ඨාය ඉද්ධිබලෙන තඞ්ඛණඤ්ඤෙව[4] තාවතිංසභවනං ගන්ත්වා තත්ථ තත්ථ තාහි තාහි දෙවතාහි යථූපචිතං පුඤ්ඤකම්මං පුච්ඡි. තස්ස තා කථෙසුං. තතො මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා තං සබ්බං තත්ථ පවත්තිතනියාමෙනෙව භගවතො ආරොචෙසි. තං[5] සමනුඤ්ඤො සත්ථා අහොසි. ඉච්චෙවතං[6] අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසී"ති.

තං පනෙතං **විමානවත්ථු විනයපිටකං සුත්තන්තපිටකං අභිධම්මපිටක**න්ති තීසු පිටකෙසු සුත්තන්තපිටකපරියාපන්නං, **දීඝනිකායො මජ්ඣිමනිකායො සංයුත්තනිකායො අඞ්ගුත්තරනිකායො**

1. හා. ආයතනකතාය.
2. සී. I. II & III. හිඞ්ගුල. IV හිඞ්ගුලක.
3. සී. I. II & IV. සඤ්ඣාතපානුරඤ්ජිතො.
4. හා. ඛණෙනෙව.
5. හා. තත්ථ.
6. සී. I. II & III. තමෙතං.

ඛුද්දකනිකායොති පඤ්චසු නිකායෙසු ඛුද්දකනිකාය පරියාපන්නං, **සුත්තං ගෙය්‍යං වෙය්‍යාකරණං ගාථා උදානං ඉතිවුත්තකං ජාතකං අබ්භුතධම්මං වෙදල්ල**න්ති නවසු සාසනඞ්ගෙසු ගාථඞ්ගං.

"ද්වාසීතිං බුද්ධතො ගණ්හිං ද්වෙ සහස්සානි භික්ඛුතො
චතුරාසීතිසහස්සානි යෙමෙ ධම්මා පවත්තිනො"ති

එවං ධම්මභණ්ඩාගාරිකෙන පටිඤ්ඤතෙසු චතුරාසීතියා ධම්මක්ඛන්ධසහස්සෙසු කතිපයධම්මක්ඛන්ධසඞ්ගහං, වග්ගතො **පීඨවග්ගො චිත්තලතාවග්ගො පාරිච්ඡත්තකවග්ගො මඤ්ජෙට්ඨකවග්ගො මහාරථවග්ගො පායාසිවග්ගො සුනික්ඛිත්තවග්ගොති සත්ත** වග්ගා, වත්ථුතො පඨමෙ වග්ගෙ සත්තරස වත්ථූනි දුතියෙ එකාදස තතියෙ දස චතුත්ථෙ ද්වාදස පඤ්චමෙ චුද්දස ඡට්ඨෙ දස සත්තමෙ එකාදසාති අන්තරවිමානානං අග්ගහණෙ පඤ්චාසීති, ගහණෙ පන තෙවීසසතං[1] වත්ථූනි, ගාථාතො පන දියඩ්ඪසහස්සගාථා, තස්ස වග්ගෙසු පීඨවග්ගො ආදි, වත්ථූසු සොවණ්ණපීඨවත්ථු ආදි, තස්සාපි "පීඨං තෙ සොවණ්ණමය"න්ති ගාථා ආදි, තත්ථ පඨමවත්ථුස්ස අයං අට්ඨුප්පත්ති:-

1, 1.

භගවති **සාවත්ථියං** විහරන්තෙ **ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස** ආරාමෙ රඤ්ඤා පසෙනදිනා කොසලෙන බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස සත්තාහං අසදිසදානෙ පවත්තිතෙ තදනුරූපෙන **අනාථපිණ්ඩිකෙන** මහාසෙට්ඨිනා තයො දිවසෙ තථා **විසාඛාය** මහාඋපාසිකාය මහාදානෙ දින්නෙ අසදිසදානස්ස පවත්ති සකල**ජම්බුදීපෙ** පාකටා අහොසි. අථ මහාජනො තත්ථ තත්ථ කථං සමුට්ඨාපෙසි: 'කින්නු ඛො එවං උළාරවිභවපරිච්චාගෙනෙව දානං මහප්ඵලතරං භවිස්සති, උදාහු අත්තනො විභවානුරූපපරිච්චාගෙනාපී'ති? ඉති භික්ඛූ තං කථං සුත්වා භගවතො ආරොචෙසුං. භගවා "න භික්ඛවෙ දෙය්‍යධම්මසම්පත්තියාව දානං මහප්ඵලතරං භවිස්සති, අථ ඛො චිත්තප්පසාදසම්පත්තියා ච[2] ඛෙත්තසම්පත්තියා ච, තස්මා කුණ්ඩකමුට්ඨිමත්තම්පි පිලොතිකමත්තම්පි තිණසන්ථාරපණ්ණසන්ථාර[3]මත්තම්පි පූතිමුත්තහරීටකමත්තම්පි විප්පසන්නෙන චෙතසා දක්ඛිණෙය්‍යපුග්ගලෙ පතිට්ඨාපිතං, තම්පි මහප්ඵලතරං භවිස්සති මහාජුතිකං මහාවිප්ඵාර"න්ති ආහ. තථා හි වුත්තං සක්කෙන දෙවානමින්දෙන:-

"නත්ථි චිත්තෙ පසන්නම්හි අප්පිකා නාම දක්ඛිණා,
තථාගතෙ වා සම්බුද්ධෙ අථ වා තස්ස සාවකෙ"ති.[a]

1. සී IV. හා. සත.
2. සී IV. හා. චිත්තසම්පත්තියාව
3. සී. I & II. තිණසන්ථාර IV. හා තිණපණ්ණසන්ථාර.

a ඛදිරඞ්ගාරජාතක.

සා පනෙසා කථා සකලජම්බුදීපෙ විත්ථාරිතා අහොසි. මනුස්සා සමණ බ්‍රාහ්මණ කපණද්ධික වණිබ්බක යාචකානං යථාවිභවං[1] දානානි දෙන්ති, ගෙහඞ්ගණෙ පානීයං උපට්ඨාපෙන්ති, ද්වාරකොට්ඨකෙසු ආසනානි ඨපෙන්ති. තෙන ච සමයෙන අඤ්ඤතරො පිණ්ඩචාරිකො ථෙරො පාසාදිකෙන අභික්කන්තෙන පටික්කන්තෙන ආලොකිතෙන විලොකිතෙන සම්මිඤ්ජිතෙන පසාරිතෙන ඔක්ඛිත්ත චක්ඛු ඉරියාපථසම්පන්නො පිණ්ඩාය චරන්තො උපකට්ඨෙ කාලෙ අඤ්ඤතරං ගෙහං සම්පාපුණි, තත්ථෙකා කුලධීතා සද්ධාසම්පන්නා ථෙරං පස්සිත්වා සඤ්ජාතගාරවබහුමානා උළාරපීතිසොමනස්සං උප්පාදෙත්වා ගෙහං පවෙසෙත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා අත්තනො පීඨං පඤ්ඤපෙත්වා තස්ස උපරි පීතකං මට්ඨවත්ථං[2] අත්ථරිත්වා අදාසි. අථ ථෙරෙ තත්ථ නිසින්නෙ ඉදං මය්හං උත්තමං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං උපට්ඨිතන්ති පසන්නචිත්තා යථාවිභවං ආහාරෙන පරිවිසි. බීජනිඤ්ච ගහෙත්වා බීජි. සො ථෙරො කතභත්තකිච්චො ආසනදානභොජනදානාදිපටිසංයුත්තං ධම්මිං කථං කථෙත්වා පක්කාමි සා ඉත්ථී තං අත්තනො දානං තඤ්ච ධම්මකථං පච්චවෙක්ඛන්තී පීතියා නිරන්තරං ඵුට සරීරා හුත්වා තං පීඨම්පි ථෙරස්ස[3] අදාසි. තතො අපරෙන සමයෙන අඤ්ඤතරෙන රොගෙන ඵුට්ඨා කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ ද්වාදසයොජනිකෙ කනක විමානෙ නිබ්බත්ති. අච්ඡරාසහස්සඤ්චස්සා පරිවාරො අහොසි. පීඨ දානානුභාවෙන චස්සා යොජනිකො කනකපල්ලඞ්කො නිබ්බත්ති ආකාසචාරී සීඝජවො උපරිකූටාගාරසණ්ඨානො. තෙන තං පීඨ විමානන්ති වුච්චති. තං හි සුවණ්ණවණ්ණං වත්ථං අත්ථරිත්වා දින්නත්තා කම්මසරික්ඛතං[4] විභාවෙන්තං සුවණ්ණමයං අහොසි, පීතිවෙගස්ස[5] බලවභාවෙන සීඝජවං, දක්ඛිණෙය්‍යස්ස චිත්තරුචි වසෙන දින්නත්තා යථාරුචිගාමී, පසාදසම්පත්තියා උළාරතාය සබ්බසො ච යථාපාසාදිකං[6] සොභාතිසයයුත්තඤ්ච අහොසි.

අථෙකස්මිං උස්සවදිවසෙ දෙවතාසු යථාසකං දිබ්බානුභාවෙන උය්‍යානකීළනත්ථං නන්දනවනං ගච්ඡන්තීසු සා දෙවතා දිබ්බවත්ථනිවත්ථා දිබ්බාභරණභූසිතා අච්ඡරාසහස්සපරිවාරා සකභවනා නික්ඛමිත්වා තං පීඨවිමානං අභිරුය්හ මහතියා දෙවිද්ධියා මහන්තෙන සිරිසොභග්ගෙන සමන්තතො චන්දො විය සුරියො විය ච ඔභාසෙන්තී උය්‍යානං ගච්ඡති. තෙන ච සමයෙන ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා වුත්තනයෙන[7] දෙවචාරිකං චරන්තො තාවතිංසභවනං උපගතො තස්සා දෙවතාය අවිදූරෙ අත්තානං

1. සී. I. II & III. යථානුභාවං
2. සී. මට්ටවත්ථං
3. සී. තංපීඨං විහාරස්ස.
4. හා. කම්මසරික්ඛතං.
5. සී. I & II. පටිග්ගාහකස්ස.
6. සී. III & IV. සබ්බසො පාසාදිකං, ,, හා. සබ්බසොචපාසාදිකසොභාතිසයයුත්තං
7. සී. IV. හා. වුත්තනයෙනෙව.

දස්සෙසි. අථ සා දෙවතා තං දිස්වා සමුප්පන්න බලව[1] පසාද ගාරවා සහසා පල්ලඞ්කතො ඔරුය්හ ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා පඤ්ච පතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා දසනඛසමොධානසමුජ්ජලං අඤ්ජලිං පග්ගය්හ නමස්සමානා අට්ඨාසි. ථෙරො කිඤ්චාපි තාය අඤ්ඤෙහි ච සත්තෙහි යදූපචිතං කුසලාකුසලං අත්තනො යථාකම්මූපගඤාණානුභාවෙන හත්ථතලෙ ඨපිතං ආමලකං විය පඤ්ඤාබලභෙදෙන පච්චක්ඛතො පස්සති තථාපි යස්මා දෙවතානං උප්පත්තිසමනන්තරමෙව 'කුතො නු ඛො අහං චවිත්වා ඉධූපපන්නා? කින්නු ඛො කුසලකම්මං කත්වා ඉමං සම්පත්තිං පටිලභි?'න්ති අතීතභවං යදූපචිතඤ්ච කම්මං උද්දිස්ස යෙභුය්‍යෙන ධම්මතාසිද්ධා උපධාරණා තස්සා ච යථාවතො ඤාණං උප්පජ්ජති, තස්මා තාය දෙවතාය කතකම්මං කථාපෙත්වා සදෙවකස්ස ලොකස්ස කම්මඵලං පච්චක්ඛං කාතුකාමො[2]:-

"පීඨන්තෙ සොවණ්ණමයං උළාරං
මනොජවං ගච්ඡති යෙනකාමං,
අලඞ්කතෙ මල්‍යධරෙ[3] සුවත්ථෙ
ඔභාසසී විජ්ජුරිවබ්භකූටං.[4]

කෙන තෙ තාදිසො වණ්ණො කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං,
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

ආහ.

"සා දෙවතා අත්තමනා මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා,
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං."

"අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා
අබ්භාගතානං ආසනකං අදාසිං,
අභිවාදයිං අඤ්ජලිකං අකාසිං
යථානුභාවඤ්ච අදාසි දානං.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

---

1. සී I. II. III & IV. භා. නදිස්සතෙ
2. සී. IV භා. අත්‍ර"පීඨන්තෙ සොවණ්ණමයන්ති ආදිමාහ" ඉති දිස්සතෙ.
3. සී. I. II. III & IV. ඛු.නි. මල්ලධරෙ.
4. සී. I. II & III. අත්‍රා'යං එකා ගාථායෙව දිස්සති.

අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව
මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං,
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

තත්ථ **පීඨන්ති** යං කිඤ්චි තාදිසං දාරුක්ඛණ්ඩම්පි ආපණම්පි[1] බලිකරණපීඨම්පි චෙත්තාසනම්පි මසාරකාදිවිසෙසනාමං දාරුමයාදි ආසනම්පි වුච්චති. තථා හි:-"පාදපීඨං පාදකඨලික"න්ති[a] එත්ථ පාදට්ඨපනයොග්ගං පීඨාදිකං[2] දාරුක්ඛණ්ඩං[3] වුච්චති, "පීඨසප්පී"ති එත්ථ හත්ථෙන ගහණයොග්ගං, 'පීඨිකා'ති පන එකච්චෙසු ජනපදෙසු දෙස[4]වොහාරෙන ආපණං.[5] "භූතපීඨිකා දෙවකුලපීඨිකා"ති එත්ථ දෙවතානං බලිකරණට්ඨානභූතං පීඨං; "භද්දපීඨ"න්ති[b] එත්ථ වෙත්තලතාදීහි උපරචිතං[6] ආසනං; යං සන්ධාය වුත්තං: 'භද්දපීඨං උපනෙසී'ති[7] "සුපඤ්ඤත්තං මඤ්චපීඨං"[c] "මඤ්චං වා පීඨං වා කාරයමානෙනා"ති ච ආදීසු මසාරකාදිභෙදං දාරුමයාදි ආසනං; ඉධ පන පල්ලඞ්කාකාරසණ්ඨිතං දෙවතාය පුඤ්ඤානුභාවාභිනිබ්බත්තං යොජනිකං කනකවිමානං වෙදිතබ්බං.

තෙති තෙසද්දො "න තෙ සුඛං පජානන්ති යෙ න පස්සන්ති නන්දන"න්ති[d] ආදීසු තසද්දස්ස වසෙන පච්චත්තබහුවචනෙ ආගතො; "නමො තෙ පුරිසාජඤ්ඤ නමො තෙ පුරිසුත්තම"[e] "නමො තෙ බුද්ධවීරත්ථු"ති[f] ච ආදීසු තුම්හසද්දස්ස වසෙන සම්පදානෙ; තුය්හන්ති අත්ථො; "කිනෙත දිට්ඨං කින්ති තෙ දිට්ඨං"[g] "උපධී තෙ සමතික්කන්තා ආසවා තෙ පදාලිතා"ති[h] ච ආදීසු කරණෙ "කිං තෙ වතං කිං පන බ්‍රහ්මචරිය"න්ති[i] ආදීසු සාමිඅත්ථෙ; ඉධාපි සාමිඅත්ථෙ දට්ඨබ්බො, තවාති හි අත්ථො.

සොවණ්ණමයන්ති එත්ථ සුවණ්ණසද්දො "සුවණ්ණෙ දුබ්බණ්ණෙ සුගතෙ දුග්ගතෙ"ති[j] ච "සුවණ්ණතා සුස්සරතා[k]"ති[8] ච එවමාදීසු ඡවිසම්පත්තියා ආගතො. "කාකං සුවණ්ණා පරිවාරයන්ති"ති[l]

---

1. හා. ආසනම්පි.
2. හා. සුචිආදිකං.
3. හා. දාරුක්ඛණ්ඩං ආසනං
4. හා තෙසං.
5. හා. ආසනභූතපීඨිකා.
6. සී. I. II. III & IV. උපචිතං. හා. උපවීතං.
7. සී. III. හා. උපානයීති IV. උපනයති.
8. සී. I. II & III. සුස්සුරතා.

a. මහාවග්ගපාලි-මහාඛන්ධක.
b. චූලවග්ගපාලි-සෙනාසනක්ඛන්ධක.
c. මහාවග්ගපාලි-පවාරණක්ඛන්ධක.
d. සංයුත්තනිකාය-දෙවතාසංයුත්තක-නන්දනවග්ග.
e. ආටානාටිය සුත්ත.
f. සංයුත්තනිකාය-දෙවපුත්තසංයුත්තක.
g. පරිවාරපාලි-චොදනාකණ්ඩ.
h. මජ්ඣිමනිකාය-සෙලසුත්ත.
i. මහාධම්මපාලජාතක,
j. පාරාජිකාපාලි-වෙරඤ්ජභාණවාර.
k. ඛුද්දකපාඨ-නිධිකණ්ඩසුත්ත.
l. මහාසුපිනජාතක.

ආදිසු ගරුළෙ; "සුවණණවණෙණා කඤචනසනනිභතතචො"තිa ආදිසු ජාතරූපෙ; ඉධාපි ජාතරූපෙ එව දටඨබබො. තං හි බුදධානං සමානවණණතාය සොභනො වණෙණා එතසසාති සුවණණනති වුචචති. සුවණණමෙව=සොවණණං. යථා "වෙකතං වෙසමං"ති ච; මයසදෙදා ච "අනුඤඤාතපටිඤඤාතා තෙවිජජා මයමසම භො"තිb ආදිසු අසමදතෙථ ආගතො; "මයං නිසසාය[1] හෙමාය ජාත මණඩා දරී සුභා"ති එතථ පඤඤතතියං; "මනොමයා පීතිභකඛා සයංපභා"තිc ආදිසු නිබබතතිඅතෙථ; බාහිරෙන පචචයෙන විනා මනසාව නිබබතතාති මනොමයාති වුතතා; "යනනූනාහං සාමං චිකකලලං මදදිතවා සබබමතතිකාමයං කුටිකං කරෙයයනති"d ආදිසු විකාරතෙථ; "දානමයං සීලමයනති"e ආදිසු පදපූරණතෙථ; ඉධාපි විකාරතෙථ පදපූරණමතෙත වා දටඨබබො. යදා හි සුවණෙණන නිබබතතං=සොවණණමයනති[2] අයමතෙථා, තදා සුවණණසස විකාරො=සොවණණමයනති විකාරතෙථ මයසදෙදා දටඨබබො, නිබබතතිඅතෙථපි[3] වටටතියෙව. යදා පන සුවණෙණන නිබබතතං[4]=සොවණණනති අයමතෙථා, තදා සොවණණමෙව=සොවණණමයනති පදපූරණමතෙත මයසදෙදා දටඨබබො.

උළාරනති පණීතමපි සෙටඨමපි මහනතමපි; උළාරසදෙදා හි "පුබෙබනාපරං උළාරං විසෙසං අධිගචඡනති"තිf ආදිසු පණීතෙ ආගතො; "උළාරාය ඛලු භවං වචඡායනො සමණං ගොතමං පසංසාය පසංසතී"තිg ආදිසු සෙටෙඨ; "උළාරභොගා උළාරයසා" "ඔළාරිකානති"h ච ආදිසු මහනෙත; තමපි ච[5] විමානං මනුඤඤභාවෙන උපභුඤජනතානං අතිතතිකාරටෙඨන පණීතං, සමනතපාසාදිකතාදිනා පසංසිතතාය සෙටඨං, පමාණමහනතතාය මහගඝතාය ච මහනතං. තීහිපි අතෙථහි උළාරමෙවාති වුතතං 'උළාරං'ති.

මනොජවනති එතථ 'මනො'ති චිතතං. යදිපි මනොසදෙදා සබෙබසමපි කුසලාකුසලාබයාකතචිතතානං සාධාරණවාචී, "මනොජවනති" පන වුතතතතා යතථ කතථචි ආරමමණෙ පවතතනකසස කිරියමයචිතතසස වසෙන වෙදිතබබං.

---

1. සී. I. II & IV. නිසසාය, හා. නිසසාම.
2. හා. සුවණෙණන නිබබතතං සොවණණනති.
3. හා. අතෙථපි වතතුං.
4. සී. IV. හා. සුවණණමෙව.
5. IV. සී. තං පීඨ

a. මජඣිමනිකාය-බ්‍රහමායුසුතත.
b. මජඣිමනිකාය-වාසෙඨසුතත.
c. දීඝනිකාය-බ්‍රහමජාලසුතත.
d. පාරාජිකාපාළි-දුතියපාරාජිකා.
e. අඞගුතතරනිකාය-අටඨකනිපාත-දානවගග.
f. දීඝනිකාය-ලොහිචචසුතත.
g. මජඣිමනිකාය-චූළහතථිපදොපමසුතත.
h. මජඣිමනිකාය-මහාසචචකසුතත.

තස්මා මනසො විය ජවො එතස්සාති මනොජවං, යථා "ඔට්ඨමුඛො"ති, අතිවිය සීඝගමනන්ති අත්ථො. මනො හි ලහු[1]පරිවත්තිතාය අතිදූරෙපි විසයෙ ඛණෙනෙව නිපතති. තෙනාහ භගවා: "නාහං භික්ඛවෙ අඤ්ඤං එකධම්මම්පි සමනුපස්සාමි යං එවං ලහුපරිවත්තං යථයිදං භික්ඛවෙ චිත්ත"න්ති[a] "දූරඞ්ගමං එකචර"න්ති[b] ච; **ගච්ඡතීති** තස්සා දෙවතාය වසනවිමානතො උය්‍යානං උද්දිස්ස ආකාසෙන ගච්ඡති. **යෙන කාමන්ති** එත්ථ කාමසද්දො:-

"කාමා හි චිත්‍රා මධුරා මනොරමා
විරූපරූපෙන මථෙන්ති චිත්ත"න්ති[c]

ආදීසු මනාපියෙ රූපාදිවිසයෙ ආගතො; "ඡන්දො කාමො රාගො කාමො"ති[d] ආදීසු ඡන්දරාගෙ; "කිලෙසකාමො"[d] "කාමුපාදාන"න්ති[e] ආදීසු සබ්බස්මිං ලොභෙ; "අත්තකාමපාරිචරියාය වණ්ණං භාසෙය්‍යා"ති[f] ආදීසු ගාමධම්මෙ; "සන්තෙත්ථ තයො කුලපුත්තා අත්තකාමරූපා විහරන්තී"ති[g] ආදීසු හිතච්ඡන්දෙ; "අත්තාධීනො අපරාධීනො භුජිස්සො යෙන කාමං ගමො"ති[h] ආදීසු සෙරිභාවෙ, ඉධාපි සෙරිභාවෙ එව දට්ඨබ්බො. තස්මා "යෙන කාම"න්ති යථාරුචි; දෙවතාය ඉච්ඡානුරූපන්ති අත්ථො.

අලඞ්කතෙති අලඞ්කතගත්තෙන, නානාවිධරංසිජාලසමුජ්ජලවිවිධරතනවිජ්ජොතිතෙහි හත්ථූපගපාදූපගාදිභෙදෙහි සට්ඨිසකටභාරපරිමාණෙහි දිබ්බාලඞ්කාරෙහි විභූසිතසරීරෙති අත්ථො. සම්බොධනෙ චෙතං එකවචනං. **මල්‍යධරෙති** කප්පරුක්ඛපාරිජාතකසන්තානකලතාදිසම්භවෙහි සුවිසුද්ධචාමීකරවිවිධරතනමයපත්තකිඤ්ජක්ඛකෙසරෙහි සමන්තතො විජ්ජොතමානවිප්ඵුරන්තකිරණනිකරරුචිරෙහි දිබ්බකුසුමෙහි සුමණ්ඩිතකෙසහත්ථාදිතාය මාලාභාරිනී.[2]

සුවණ්ණෙති කප්පලතා නිබ්බත්තානං නානාවණ්ණවිරාග[3]විසෙසානං සුපරිසුද්ධභාසුරප්පභාවිසරානං[4] තිවාසනුත්තරියපටිච්ඡදාදීනං දිබ්බවත්ථානං වසෙන සුන්දරවණ්ණෙ. **ඔභාසසීති** විජ්ජොතසි. **විජ්ජුරිවාති** විජ්ජුතා[5] විය. **අබ්භකූට**න්ති වලාහකසිඛරෙ, භුම්මත්ථෙ හි එතං උපයොගවචනං. ඔභාසසීති වා අන්තොගධහෙතුඅත්ථවචනං; ඔභාසෙසීති අත්ථො. ඉමස්මිං පක්ඛෙ "අබ්භකූට"න්ති උපයොගත්ථෙ යෙව උපයොගවචනං දට්ඨබ්බං.

---

1. සී. I & II. ලඝු
2. සී. IV. මාලධාරිනී.
3. සී. IV. භා. විරාගවණ්ණ.
4. භා. පභානං.
5. භා. විජ්ජුලතා.

a. එකකඞ්ගුත්තරෙ-පඨමවග්ග.
b. ධම්මපද-චිත්තවග්ග.
c. මජ්ඣිමනිකාය-මජ්ඣිමපණ්ණාසක-රට්ඨපාලසුත්ත.
d. කාමසුත්තනිද්දෙස.
e. ඛුද්දකවත්ථුවිභඞ්ග.
f. පාරාජිකාපාලි-භික්ඛුවිභඞ්ග-චතුත්ථසඞ්ඝාදිසෙස.
g. මජ්ඣිමනිකාය-මහාගොසිඞ්ගසුත්ත.
h. දීඝනිකාය-සාමඤ්ඤඵලසුත්ත.

අයං හෙත්ථ අත්ථො: යථා නාම සඤ්ඣාපභානු[1] රඤ්ජිතං රත්තවලාහකසිඛරං පකතියාපි ඔභාසමානං සමන්තතො විජ්ජොතමානා විජ්ජුතා[2] නිච්ඡරන්ති විසෙසතො ඔභාසෙන්ති, එවමෙව සුපරිසුද්ධතපනීයමයං නානාරතනසමුජ්ජලං පකතිපභස්සරං ඉමං විමානං ත්වං සබ්බාලඞ්කාරෙහි විභූසිතා සබ්බසො විජ්ජොතයන්තී අත්තනො සරීරප්පභාහි වත්ථාභරණොභාසෙහි ච විසෙසතො ඔභාසයසීති. එත්ථ හි "පීඨ"න්ති නිද්දෙසිතබ්බවචනමෙතං, "අබ්භකූට"න්ති නිදස්සනවචනං. තථා "තෙ"ති නිද්දෙසිතබ්බවචනං, තං හි "පීඨ"න්ති ඉමං අපෙක්ඛිත්වා සාමිවචනෙන වුත්තම්පි "අලඞ්කතෙ මල්‍යධරෙ සුවත්ථෙ ඔභාසසී"ති ඉමානි පදානි අපෙක්ඛිත්වා පච්චත්තවසෙන පරිණමති, තස්මා "ත්ව"න්ති වුත්තං හොති. "විජ්ජුරිවා"ති නිදස්සනවචනං. "ඔභාසසී"ති ඉදං ද්වින්නම්පි[3] උපමෙය්‍යූපමානානං සම්බන්ධදස්සනං. "ඔභාසසී"ති හි ඉදං "ත්ව"න්ති පදං අපෙක්ඛිත්වා මජ්ඣිමපුරිසවසෙන වුත්තං, "පීඨ"න්ති ඉමං අපෙක්ඛිත්වා පඨමපුරිසවසෙන පරිණමති. ච සද්දො චෙත්ථ ලුත්තනිද්දිට්ඨො දට්ඨබ්බො. "ගච්ඡති යෙන කාමං ඔභාසසී"ති ච "විජ්ජුතොභාසිතං[4] අබ්භකූටං විය"ති පච්චත්තවසෙන චෙතං උපයොගවචනං පරිණමති. තථා "පීඨ"න්ති විසෙසිතබ්බවචනමෙතං "තෙ සොවණ්ණමයං උළාර"න්ති ආදි තස්ස විසෙසනං, නනු ච "සොවණ්ණමය"න්ති වත්වා සුවණ්ණස්ස අග්ගලොහතාය සෙට්ඨභාවතො දිබ්බස්ස ච ඉධාධිප්පෙතත්තා "උළාර"න්ති න වත්තබ්බන්ති? න කිඤ්චි විසෙසසබ්භාවතො[5] යථෙව හි මනුස්සපරිභොගසුවණ්ණවිකතිතො[6] රසවිද්ධං සෙට්ඨං, සුවිසුද්ධං, රසවිද්ධතො ආකරුප්පන්නං, තතො යං කිඤ්චි දිබ්බං සෙට්ඨං, එවං දිබ්බසුවණ්ණෙපි[7] චාමීකරං, චාමීකරතො සාතකුම්භං, සාතකුම්භතො ජම්බුනදං, ජම්බුනදතො සිඞ්ගීසුවණ්ණං තං හි සබ්බසෙට්ඨං, තෙනාහ සක්කො දෙවානමින්දො:-

"මුත්තො මුත්තෙහි සහ පුරාණජටිලෙහි විප්පමුත්තො විප්පමුත්තෙහි
සිඞ්ගීනික්ඛසවණ්ණො රාජගහං පාවිසි භගවා"ති[a]

තස්මා "සොවණ්ණමය"න්ති වත්වාපි "උළාර"න්ති වුත්තං. අථ වා "උළාර"න්ති ඉදං න තස්ස සෙට්ඨපණීතභාවමෙව සන්ධාය වුත්තං. අථ ඛො මහන්තභාවම්පීති වුත්තොවායමත්ථො. එත්ථ ච "පීඨ"න්ති ආදි ඵලස්ස කම්මසරික්ඛතා දස්සනං; තත්ථාපි "සොවණ්ණමය"න්ති ඉමිනා තස්ස විමානස්ස වත්ථුසම්පදං දස්සෙති. "උළා

1. සී. I. II & III. තපානු.
2. සී. IV. විජ්ජුල්ලතා, භා. විජ්ජුලතා
3. භා. දුවිධානම්පි.
4. භා. විජ්ජුලතොභාසිතං.
5. සී. සම්භවතො.
6. සී. IV. විකතිසා-
„ භා. සුවණ්ණ යුත්තිකාතො.
7. සී. දිබ්බසුවණ්ණෙපි.

a. මහාවග්ගපාළි-චතුත්ථභාණවාර.

ර”න්ති ඉමිනා සොභාතිසයසම්පදං; “මනොජව”න්ති ඉමිනා ගමනසම්පදං; “ගච්ඡති යෙන කාම”න්ති ඉමිනා සීඝජවතාය පීඨසම්පත්ති[1]භාවසම්පදං දස්සෙති.

අථවා “සොවණ්ණමය”න්ති ඉමිනා තස්ස පණීතභාවං දස්සෙති; “උළාර”න්ති ඉමිනා වෙපුල්ලමහත්තං; “මනොජව”න්ති ඉමිනා ආනුභාවමහත්තං; “ගච්ඡති යෙන කාම”න්ති ඉමිනා විහාරසුඛතං[2] දස්සෙති; “සොවණ්ණමය”න්ති වා ඉමිනා තස්ස අභිරූපතං වණ්ණපොක්ඛරතඤ්ච දස්සෙති; “උළාර”න්ති ඉමිනා දස්සනීයතං පාසාදිකතඤ්ච දස්සෙති; “මනොජව”න්ති ඉමිනා සීඝසම්පාතං;[3] “ගච්ඡති යෙන කාම”න්ති ඉමිනා කත්ථචි අප්පටිහතචාරතං දස්සෙති; අථවා තං විමානං යස්ස පුඤ්ඤකම්මස්ස නිස්සන්දඵලං තස්ස අලොභනිස්සන්දතාය සොවණ්ණමයං, අදොසනිස්සන්දතාය උළාරං, අමොහනිස්සන්දතාය මනොජවං ගච්ඡති යෙන කාමං, අථවා තං විමානං තස්ස පුඤ්ඤකම්මස්ස තථාකතස්ස[4] සද්ධානිස්සන්දභාවෙන සොවණ්ණමයං, පඤ්ඤානිස්සන්දභාවෙන උළාරං, විරියනිස්සන්දභාවෙන මනොජවං, සමාධිනිස්සන්දභාවෙන ගච්ඡති යෙනකාමං, සද්ධාසමාධිනිස්සන්දභාවෙන වා සොවණ්ණමයං, සමාධිපඤ්ඤානිස්සන්දභාවෙන උළාරං, සමාධිවිරියනිස්සන්දභාවෙන මනොජවං, සමාධිසතිනිස්සන්දභාවෙන ගච්ඡති යෙන කාමන්ති වෙදිතබ්බං.

තත්ථ යථා “පීඨ”න්ති ආදි විමාන[5]සම්පත්ති දස්සනවසෙන තස්සා දෙවතාය පුඤ්ඤඵලවිභවසම්පත්තිකිත්තනං, එවං “අලඞ්කතෙ”ති ආදි අත්තභාවසම්පත්තිදස්සනවසෙන පුඤ්ඤඵලවිභවසම්පත්තිකිත්තනං. යථා හි සුසික්ඛිතසිප්පාචරියවිරචිතොපි රතනසුවණ්ණාලඞ්කාරො විවිධරංසිජාලසමුජ්ජලමණිරතනඛචිතො එව සොභති න කෙවලො; එවං සබ්බඞ්ගසම්පන්නො චතුරස්සසොභනොපි අත්තභාවො සුමණ්ඩිතපසාධිතොව සොභති න කෙවලො. තෙනස්සා “අලඞ්කතෙ”ති ආදිනා ආහරිමං සොභාවිසෙසං දස්සෙති, “ඔභාසසී”ති ඉමිනා අනාහරිමං. තථා පුරිමෙන වත්තමානපච්චයනිමිත්තං සොභාතිසයං[6] දස්සෙති, පච්ඡිමෙන අතීතපච්චයනිමිත්තං, පුරිමෙන වා තස්සා උපභොගවත්ථුසම්පදං[7] දස්සෙති, පච්ඡිමෙන උපභුඤ්ජනක[8]වත්ථුසම්පදං. එත්ථාහ:-කිං පන තං විමානං යුත්තවාහං උදාහු අයුත්තවාහන්ති? යදිපි දෙවලොකෙ රථවිමානානි යුත්තවාහානිපි[9] හොන්ති “සහස්සයුත්තං ආජඤ්ඤරථ”න්ති[a] ආදි වචනතො, තෙ පන දෙවපුත්තා එව කිච්චකරණකාලෙ වාහ[10]

1. සී. I. II & III. පීඨ වසවත්ති.
2. සී. III. හා. සුඛත්තං.
3. සී. සීඝසම්පදං.
4. හා. තථා තස්ස කම්මස්ස
5. සී. වාහන.
6. සී. IV. හා. සොභාවිසෙසං.
7. සී. I & II. උපභොගසම්පදං.
8. සී. I. II. III & IV. උපභුඤ්ජක.
9. හා. යුත්තවාහාපි.
10. සී. වාහන

a මජ්ඣිමනිකාය-මජ්ඣිමපණ්ණාසක-මඛාදෙවසුත්ත.

රූපෙන අත්තානං දස්සෙන්ති යථා එරාවණො දෙවපුත්තො කීළනකාලෙ[1] හත්ථිරූපෙන, ඉදං පන අඤ්ඤඤ්ච එදිසං අයුත්තවාහං දට්ඨබ්බං. යදි එවං කිං තස්ස විමානස්ස අබ්භන්තරා වායොධාතු ගමනෙ විසෙසපච්චයො උදාහු බාහිරාති? අබ්භන්තරාති ගහෙතබ්බං. යථා හි චන්දවිමානසූරියවිමානාදීනං දෙසන්තරගමනෙ තදුපජීවීනං සත්තානං සාධාරණකම්මනිබ්බත්තං අතිවිය සීඝජවං මහන්තං වායුමණ්ඩලං තානි පෙලෙන්තං[2] පවත්තෙති, න එවං තං පෙලෙත්වා[3] පවත්තෙන්තී බාහිරා වායොධාතු අත්ථි, යථා ච පන චක්කරතනං අත්තනො සමුට්ඨිතාය වායොධාතුයා වසෙන පවත්තති, න හි තස්ස චන්දවිමානාදීනං විය බාහිරා වායොධාතු පෙලෙත්වා පවත්තිකා අත්ථි, යථා ච තං රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස චිත්තවසෙන "පවත්තතු භවං චක්කරතන"න්ති[a] ආදිවචනසමනන්තරමෙව පවත්තති, එවං තස්සා දෙවතාය චිත්තවසෙනෙව අත්තසන්නිස්සිතාය වායොධාතුයා ගච්ඡතීති වෙදිතබ්බං. තෙන වුත්තං:- "මනොජවං ගච්ඡති යෙන කාම"න්ති.

එවං පඨමගාථාය තස්සා දෙවතාය පුඤ්ඤඵලසම්පත්තිං කිත්තෙත්වා ඉදානි තස්සා කාරණභූතං පුඤ්ඤසම්පදං විභාවෙතුං:-

"කෙන තෙ තාදිසො වණ්ණො කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං,
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

ගාථාවයං වුත්තං.[4]

තත්ථ කෙනාති කිං සද්දො:- "කිං රාජා යො ලොකං[5] න රක්ඛති", කින්නු ඛො නාම තුම්හෙ මං වත්තබ්බං මඤ්ඤථා"ති ආදීසු ගරහණෙ ආගතො; "යං කිඤ්චි රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්න"න්ති[b] ආදීසු අනියමෙ; "කිංසූධ විත්තං පුරිසස්ස සෙට්ඨ"න්ති[c] ආදීසු පුච්ඡායං; ඉධාපි පුච්ඡායමෙව දට්ඨබ්බො **කෙනාති** ච හෙතු අත්ථෙ කරණවචනං; කෙන හෙතුනාති අත්ථො. **තෙති** තව; **එතාදිසොති** එදිසො; එතරහි යථා දිස්සමානොති අත්ථො. **වණ්ණොති** වණ්ණසද්දො:- "කදා සංරූළ්හා[6]

1. සී. I. II. III & IV. කීළාකාලෙ
2. සී. පීළෙන්තං.
3. සී. පීළෙත්වා
4. සී. IV. භා. විභාවෙතුං-කෙනාසෙ තාදිසො වණ්ණොති ආදි වුත්තං
5. සී. I. II. III & IV. කිංරාජයො
6. මජ්ඣිමනිකාය-සඤ්ඤූළ්හා.

a දීඝනිකාය-මහාසුදස්සනසුත්ත.
b. මහාවග්ගපාළි-පඨමභාණවාර.
c සංයුත්තනිකාය-යක්ඛසංයුත්තක

පන තෙ ගහපති ඉමෙ සමණස්ස ගොතමස්ස වණ්ණා"ති[a] ආදීසු ගුණෙ ආගතො; "අනෙකපරියායෙන බුද්ධස්ස වණ්ණං භාසති ධම්මස්ස වණ්ණං භාසති සඞ්ඝස්ස වණ්ණං භාසතී"ති[b] ආදීසු ථුතියං;

"අථ කෙන නු වණ්ණෙන ගන්ධත්ථෙනොති වුච්චතී"ති[c] ආදීසු කාරණෙ; "තයො පත්තස්ස වණ්ණා"ති[d] ආදීසු පමාණෙ, "චත්තාරොමෙ භො ගොතම වණ්ණා"ති[e] ආදීසු ජාතියං; "මහන්තං හත්ථිරාජවණ්ණං අභිනිම්මිනිත්වා"ති[f] ආදීසු සණ්ඨානෙ; "සුවණ්ණවණ්ණොසි භගවා සුසුක්කදාඨොසි විරියවා"ති[g] ආදීසු ඡවිවණ්ණෙ; ඉධාපි ඡවිවණ්ණෙ එව දට්ඨබ්බො. අයං හෙත්ථ අත්ථො: කෙන කීදිසෙන පුඤ්ඤවිසෙසෙන හෙතුභූතෙන දෙවතෙ තව එතාදිසො එවං විධො චාදසයොජනානි ඵරණකප්පභො සරීරවණ්ණො ජාතොති? **කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣතී**ති කෙන පුඤ්ඤාතිසයෙන තෙ ඉධ ඉමස්මිං ඨානෙ ඉදානි තයා ලබ්භමානං උළාරං සුචරිතඵලං ඉජ්ඣති නිප්ඵජ්ජති? **උප්පජ්ජන්තී**ති නිබ්බත්තන්ති. අවිච්ඡෙදවසෙන උපරූපරි වත්තන්තීති අත්ථො. **භොගා**ති පරිභුඤ්ජිතබ්බට්ඨෙන භොගාති ලද්ධනාමා වත්ථාභරණාදිවිත්තූපකරණවිසෙසා. **යෙ**ති සාමඤ්ඤෙන අනියම නිද්දෙසො. **කෙචී**ති පකාරභෙදං ආමසිත්වා අනියමනිද්දෙසො. උභයෙනාපි පණීත[1]පණීතතරාදිභෙදෙ තත්ථ ලබ්භමානෙ තාදිසෙ[2] තාදිසෙ භොගෙ අනවසෙසතො ව්‍යාපෙත්වා සඞ්ගණ්හාති. අනවසෙසව්‍යාපකො හි අයං නිද්දෙසො, යථා "යෙ කෙචි සඞ්ඛාරා"[h]ති. **මනසො පියා**ති මනසා පියායිතබ්බා, මනාපියාති අත්ථො.

එත්ථ ච "එතාදිසො වණ්ණො"ති ඉමිනා හෙට්ඨා වුත්තවිසෙසා තස්සා දෙවතාය අත්තභාවපරියාපන්නා වණ්ණසම්පදා දස්සිතා, "භොගා"ති ඉමිනා උපභොගපරිභොගවත්ථුභූතා දිබ්බරූපසද්දගන්ධරසඵොට්ඨබ්බප්පභෙදා කාමගුණසම්පදා, "මනසො පියා"ති ඉමිනා තෙසං රූපාදීනං ඉට්ඨකන්තමනාපතා, "ඉධ මිජ්ඣතී"ති ඉමිනා පන දිබ්බආයුවණ්ණයසසුඛආධිපතෙය්‍යසම්පදා දස්සිතා; "යෙ කෙචි මනසො පියා"ති ඉමිනා යානි: "සො අඤ්ඤෙ දෙවෙ දසහි ඨානෙහි අධිගණ්හාති; දිබ්බෙන ආයුනා දිබ්බෙන වණ්ණෙන දිබ්බෙන සුඛෙන දිබ්බෙන යසෙන දිබ්බෙන ආධිපතෙය්‍යෙන දිබ්බෙහි රූපෙහි දිබ්බෙහි සද්දෙහි දිබ්බෙහි ගන්ධෙහි දිබ්බෙහි රසෙහි දිබ්බෙහි ඵොට්ඨබ්බෙහී"ති[i] සුත්තෙ ආගතානි දසට්ඨානානි, තෙසං ඉධ අනවසෙසතො සඞ්ගහො දස්සිතොති වෙදිතබ්බො.

---

1. සී. IV. හා. තාදිස්සතෙ.
2. සී. I IV. හා. තාදිස්සතෙ.

a. මජ්ඣිමනිකාය-මජ්ඣිමපණ්ණාසක-උපාලිසුත්ත.
b. දීඝනිකාය-බ්‍රහ්මජාලසුත්ත.
c. සංයුත්තනිකාය-වනසංයුත්තක.
d. පරාජිකාපාලි-භික්ඛුවිභඞ්ග-පත්තවග්ග.
e. දීඝනිකාය-අම්බට්ඨසුත්ත.
f. සංයුත්තනිකාය-මාරසංයුත්තක.
g. මජ්ඣිමනිකාය-සෙලසුත්ත.
h. සංයුත්තනිකාය-අරහන්තවග්ග
i. අට්ඨකඞ්ගුත්තරෙ-දානවග්ග.

පුච්ඡාමීති පඤ්හං කරොමි, ඤාතුං ඉච්ඡාමීති අත්ථො. කාමඤ්චෙතං: "කෙන තෙ තාදිසො වණ්ණො? කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති? කිමකාසි පුඤ්ඤං? කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා?" ති ච කිංසද්දග්ගහණෙනෙව අඤ්ඤතරස්ස අසම්භවතො පුච්ඡාවසෙන ගාථාත්තයං වුත්තන්ති විඤ්ඤායති, පුච්ඡාවිසෙසභාවඤාපනත්ථං පන[1] "පුච්ඡාමී"ති වුත්තං. අයං හි පුච්ඡා අදිට්ඨජොතනා තාව න හොති, එදිසස්ස අත්ථස්ස තස්ස මහාථෙරස්ස අදිට්ඨභාවාභාවතො. විමතිච්ඡෙදනාපි න හොති සබ්බසො සමුග්ඝාතිතසංසයත්තා. අනුමතිපුච්ඡාපි න හොති. "තං කිං මඤ්ඤසි රාජඤ්ඤා"ති[a] ආදීසු විය අනුමතිගහණාකාරෙන අප්පවත්තත්තා. තථා කථෙතුකම්‍යතාපුච්ඡාපි න හොති තස්සා දෙවතාය කථෙතුකම්‍යතා[2] වසෙන ථෙරෙන අපුච්ඡිතත්තා. විසෙසෙන පන දිට්ඨසංසන්දනාති වෙදිතබ්බා; සයමෙව හෙට්ඨා අට්ඨුප්පත්තිකථායං "ථෙරො කිඤ්චාපී"ති ආදිනා විභාවිතො එව. **ත්වන්ති** ත්වං, තයිදං පුබ්බාපරපෙක්ඛං; පුබ්බාපෙක්ඛතාය උපයොගෙකවචනං දට්ඨබ්බං. පරපෙක්ඛතාය[3] පන පච්චත්තෙකවචනං දට්ඨබ්බං. **දෙවීති** එත්ථ දෙවසද්දො "ඉමානි තෙ දෙව චතුරාසීති නගරසහස්සානි කුසාවතීරාජධානිපමුඛානී"ති[b] "එත්ථ දෙව ඡන්දං කරොහි ජීවිතෙ අපෙක්ඛ"න්ති ච ආදීසු සම්මුතිදෙවවසෙන ආගතො; "තස්ස දෙවාතිදෙවස්ස සාසනං සබ්බදස්සිනො"ති ආදීසු විසුද්ධිදෙවවසෙන, විසුද්ධිදෙවානං හි භගවතො අතිදෙවභාවෙ වුත්තෙන ඉතරෙසං වුත්තො එව හොතීති; "චාතුම්මහාරාජිකා දෙවා දීඝායුකා වණ්ණවන්තො සුඛබහුලා"ති[c] ආදීසු උප්පත්තිදෙවවසෙන, ඉධාපි උප්පත්තිදෙවවසෙනෙව වෙදිතබ්බො.

පදත්ථො පන දිබ්බති අත්තනො පුඤ්ඤිද්ධියා කීළති ලළති පඤ්චහි කාමගුණෙහි රමති,[4] අථවා හෙට්ඨා වුත්තනයෙන ජොතති ඔභාසති ආකාසෙන[5] විමානෙන ච ගච්ඡතීති දෙවී. "ත්වං දෙවී"ති සම්බොධනෙ එතං එකවචනං. **මහානුභාවෙති** උළාරප්පභාවෙ, සා පනස්සානුභාවො හෙට්ඨා තීහි ගාථාහි දස්සිතොයෙව. **මනුස්සභූතාති** එත්ථ මනස්ස උස්සන්නතාය මනුස්සා සතිසූරභාවබ්‍රහ්මචරියයොග්‍යතාදි[6] ගුණවසෙන උපචිතමානසා[7] උක්කට්ඨගුණචිත්තා, කෙ පන තෙ?[8] ජම්බුදීපවාසිනො සත්තවිසෙසා. තෙනාහ භගවා:– "තීහි භික්ඛවෙ ඨානෙහි ජම්බුදීපකා මනුස්සා උත්තරකුරුකෙ මනුස්සෙ අධිගණ්හන්ති දෙවෙ ච තාවතිංසෙ. කතමෙහි තීහි?

1. සී පන. .
2. සී. I. II & III. කාමතා.
3. සී. I. II & III. පරාපෙක්ඛායං.
4. සී. IV. රමති දිබ්බති.
5. හා. ආකාසෙ.
6. සී. යොගතාදි.
7. සී. III & IV. හා. මනසා.
8. හා. පනෙතෙ.

a. දීඝනිකාය-රාජඤ්ඤසුත්ත.
b. දීඝනිකාය-මහාසුදස්සනසුත්ත.
c. අඞ්ගුත්තරෙ-දූතවග්ග.

සූරා සතිමන්තො ඉධ බ්‍රහ්මචරියවාසො"ති[a]. තථා හි බුද්ධා භගවන්තො පච්චෙකබුද්ධා අග්ගසාවකා මහාසාවකා චක්කවත්තිනො අඤ්ඤෙ ච මහානුභාවා සත්තා එත්ථෙව[1] උප්පජ්ජන්ති තෙහි සමානරූපතාය පන සද්ධිං පරිත්තදීපවාසීහි ඉතරමහාදීපවාසිනොපි මනුස්සාත්වෙව පඤ්ඤායිංසූති එකෙ. අපරෙ පන භණන්ති: ලොභාදීහි අලොභාදීහි ච සහිතස්ස මනස්ස උස්සන්නතාය[2] මනුස්සා. යෙ හි සත්තා මනුස්සජාතිකා තෙසු විසෙසතො ලොභාදයො අලොභාදයො ච උස්සන්නා තෙ ලොභාදිඋස්සන්නතාය අපායමග්ගං අලොභාදි උස්සන්නතාය සුගතිමග්ගං නිබ්බානගාමිමග්ගඤ්ච පූරෙන්ති. තස්මා ලොභාදීහි අලොභාදීහි ච සහිතස්ස මනස්ස උස්සන්නතාය පරිත්තදීපවාසීහි සද්ධිං චතුමහාදීපවාසිනො සත්තවිසෙසා මනුස්සාති වුච්චන්තීති.

ලොකියා පන මනුනො අපච්චභාවෙන මනුස්සාති වදන්ති. මනු නාම පඨමකප්පිකො ලොකමරියාදාය[3] ආදිභූතො හිතාහිතවිධායකො සත්තානං පිතුට්ඨානියො යො සාසනෙ මහාසම්මතොති වුච්චති. අපච්චත්ථො පරම්පරාය ච තස්ස ඔවාදානුසාසනියං ඨිතා සත්තා පුත්තසදිසතාය මනුස්සාති වුච්චන්ති. තතො එව හි තෙ මානවා මනුජාති ච වොහරීයන්ති. මනුස්සෙසු භූතා ජාතා මනුස්සභාවං වා පත්තාති මනුස්සභූතා.

කිමකාසි පුඤ්ඤන්ති කිං දානසීලාදිප්පභෙදෙසු කීදිසං පුජ්ජභාවඵලනිබ්බත්තනතො යත්ථ සයං උප්පන්නං තං සන්තානං පුනාති විසොධෙතීති ච පුඤ්ඤන්ති ලද්ධනාමං සුචරිතං කුසලකම්මං අකාසි උපචිනි නිබ්බත්තෙසීති අත්ථො. **ජලිතානුභාවාති** සබ්බසො විජ්ජොතමානපුඤ්ඤිද්ධිකා. කස්මා පනෙත්ථ "මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤ"න්ති වුත්තං? කිං අඤ්ඤාසු ගතීසු පුඤ්ඤකිරියා නත්ථීති? නො නත්ථි, යස්මා නිරයෙ පි නාම කාමාවචරකුසලචිත්තුප්පත්ති[4] කදාචි ලබ්භතෙව, කිමඞ්ගපනඤ්ඤත්ථ; නනු අවොචුම්හ:- දිට්ඨසංසන්දනායං පුච්ඡාති? තස්මා මහාථෙරො මනුස්සභාවෙ ඨත්වා පුඤ්ඤකම්මං කත්වා උප්පන්නං තං දිස්වා භූතත්ථවසෙන පුච්ඡන්තො "මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤ"න්ති අවොච. අථවා අඤ්ඤාසු ගතීසු එකන්තසුඛතාය එකන්තදුක්ඛතාය දුක්ඛබහුලතාය ච පුඤ්ඤකිරියාය ඔකාසො න සුලභරූපො සප්පුරිසූපනිස්සයාදිපච්චයසමවායස්ස සුදුල්ලභභාවතො කදාචි උප්පජ්ජමානො පි යථාවුත්තකාරණෙනෙව උළාරො විපුලො ච න හොති, මනුස්සගතියා පන සුඛබහුලතාය පුඤ්ඤකිරියාය ඔකාසො සුලභරූපො සප්පුරිසූපනිස්සයාදි පච්චයසමවායස්ස යෙභුය්‍යෙන සුලභ

1. සී. තත්ථෙව.
2. සී. උස්සදතාය.
3. සී. IV. හා. ලොකපරියාදාය.
4. හා. චිත්තුප්පවත්ති.

a. නවකඞ්ගුත්තරෙ-සත්තාවාසවග්ග.

භාවතො, යඤ්ච තත්ථ දුක්ඛං උප්පජ්ජති, තම්පි විසෙසතො පුඤ්ඤකිරියාය උපනිස්සයො හොති, "දුක්ඛූපනිසා හි සද්ධා"ති, යථා හි අයොඝනෙන සත්ථකෙ නිප්ඵාදියමානෙ තස්ස එකන්තතො න අග්ගිම්හි තාපනං උදකෙන වා තෙමනං ඡෙදනකිරියාසමත්ථතාය විසෙසපච්චයො, තාපෙත්වා පන පමාණයොගතො උදකතෙමනං තස්සා විසෙසපච්චයො, එවමෙව සත්තසන්තානස්ස එකන්තදුක්ඛසම්බන්ධිතා දුක්ඛබහුලතා එකන්තසුඛසම්බන්ධිතා ච පුඤ්ඤකිරියාය විසෙසපච්චයො න හොති[1] සති පන දුක්ඛසන්තාපනෙ පමාණයොගතො සුඛූපබ්‍රෑහනෙ[2] ච ලද්ධූපනිස්සයා[3] පුඤ්ඤකිරියා උප්පජ්ජති, උප්පජ්ජමානා ච මහාජුතිකා මහාවිප්ඵාරා පටිපක්ඛවච්ඡෙදනසමත්ථා ච හොති. තස්මා මනුස්සභාවො පුඤ්ඤකිරියාය විසෙසපච්චයො. තෙන වුත්තං:- "මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤ"න්ති. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

එවං පන ථෙරෙන පුච්ඡිතා සා දෙවතා පඤ්හං විස්සජ්ජෙසි. තමත්ථං දස්සෙතුං:-

"සා දෙවතා අත්තමනා මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා,
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵල"න්ති

ගාථා වුත්තා. කෙන පනායං ගාථා වුත්තා? ධම්මසඞ්ගාහකෙහි. තත්ථ **සාති** යා පුබ්බෙ "පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ"ති වුත්තා සා. **දෙවතාති** දෙවපුත්තොපි බ්‍රහ්මාපි දෙවධීතාපි වුච්චති. "අථ ඛො අඤ්ඤතරා දෙවතා අභික්කන්තාය රත්තියා අභික්කන්තවණ්ණා"ති[a] ආදීසු හි දෙවපුත්තො දෙවතාති වුත්තො, දෙවොයෙව දෙවතාති කත්වා; තථා "තා දෙවතා සත්තසතා උළාරා බ්‍රහ්මවිමානා අභිනික්ඛමිත්වා"ති ආදීසු බ්‍රහ්මානො;

"අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ,
ඔභාසෙන්තී දිසා සබ්බා ඔසධී විය තාරකා"ති[b].

ආදීසු දෙවධීතා, ඉධාපි දෙවධීතා එව දට්ඨබ්බා. **අත්තමනාති** තුට්ඨමනා පීතිසොමනස්සෙහි ගහිතමනා, පීතිසොමනස්සසඞ්ගතං හි[4] චිත්තං දොමනස්සස්ස අනොකාසතො තෙහි තං සකං කත්වා ගහිතං විය හොති. අත්තමනාති වා සකමනා. අනවජ්ජපීතිසොමනස්සසම්පයුත්තං හි චිත්තං සම්පති ආයතිඤ්ච තං සම්බන්ධිනො හිතසුඛාවහතො[5] සකන්ති වත්තබ්බතං ලභති. න ඉතරං. **මොග්ගල්ලානෙනාති** මොග්ගල්ලානගොත්තස්ස බ්‍රාහ්මණමහාසාලස්ස

1. සී. I. II & III. න විසෙසපච්චයො.
2. තා. සුඛබ්‍රෑහනෙ.
3. සී. I & II ලද්ධූපනිස්සාය.
4. සී. I. II. III & IV. සඞ්ගිතං.
5. සී. I & III. සුඛාවහනතො.
a. සංයුත්තනිකාය-දෙවතාසංයුත්තක.
b. ගුත්තිලජාතක.

පුත්තභාවතො සො මහාථෙරො ගොත්තවසෙන මොග්ගල්ලානොති පඤ්ඤාතො. තෙන මොග්ගල්ලානෙන; පුච්ඡිතාති දිට්ඨසංසන්දනවසෙන පුච්ඡිතා අත්තමනා සා දෙවතා පඤ්හං ව්‍යාකාසීති යොජනා.

අත්තමනතා වස්සා—තම්පි නාම පරිත්තකම්පි කම්මං එවං මහතියා දිබ්බසම්පත්තියා කාරණං අහොසීති පුබ්බෙපි සා අත්තනො[1] පුඤ්ඤඵලං පටිච්ච අනන්තරන්තරං සොමනස්සං පටිසංවෙදෙති, ඉදානි පන අඤ්ඤතරස්ස ථෙරස්ස කතොපි නාම කාරො එවං උළාරඵලො, අයං පන බුද්ධානං අග්ගසාවකො උළාරගුණො මහානුභාවො, ඉමම්පි[2] පස්සිතුං නිපච්චකාරඤ්ච කාතුං ලභාමි, මම පුඤ්ඤඵලපටිසංයුත්තමෙව ච පුච්ඡං කරොතීති වීහි කාරණෙහි උප්පන්නා. එවං සඤ්ජාත බලව පීතිසොමනස්සා සා ථෙරස්ස වචනං සිරසා සම්පටිච්ඡිත්වා පඤ්හං පුට්ඨා ව්‍යාකාසි. පඤ්හන්ති ඤාතුං ඉච්ඡිතං තං අත්ථං. ව්‍යාකාසි කථෙසි විස්සජ්ජෙසි. කථං පන ව්‍යාකාසි? පුට්ඨාති පුට්ඨාකාරතො පුච්ඡිතාකාරෙන වාති අත්ථො. එත්ථ හි "පුච්ඡිතා"ති වත්වා පුන "පුට්ඨා"ති වචනං විසෙසත්ථනියමනං දට්ඨබ්බං. සිද්ධෙ හි සති ආරම්භො විසෙසත්ථඤාපකො ව හොති. කො පනෙසො[3] විසෙසත්ථො? ව්‍යාකරණස්ස පුච්ඡානුරූපතා, යං හි කම්මඵලං දස්සෙත්වා තස්ස කාරණභූතං කම්මං පුච්ඡිතං, තදුභයස්ස අඤ්ඤමඤ්ඤානුරූපභාවවිභාවනා, යෙන ච ආකාරෙන පුච්ඡා පවත්තා අත්ථතො ච ව්‍යඤ්ජනතො ච තදාකාරස්ස[4] ව්‍යාකරණස්ස පුච්ඡානුරූපතා, තථා චෙව විස්සජ්ජනං පවත්තං, ඉති ඉමස්ස විසෙසස්ස ඤාපනත්ථං පුච්ඡිතාති වත්වා පුන පුට්ඨාති වුත්තං. පුච්ඡිතාති වා තාය දෙවතාය විසෙසනමුඛෙන පුට්ඨභාවස්ස පඤ්හව්‍යාකරණස්ස ච කාරණකිත්තනං. ඉදං වුත්තං හොති:– "කෙන තෙ තාදිසො වණ්ණො"ති ආදිනා ථෙරෙන පුච්ඡියතීති පුච්ඡා, තාය දෙවතාය කතකම්මං; තස්සා පුච්ඡාය කාරිතා ආචික්ඛිතා වාති[5] සා දෙවතා පුච්ඡිතාති වුත්තා. යස්මා පුච්ඡිතා පුච්ඡියමානස්ස කම්මස්ස කාරිතා තස්මා පඤ්හං පුට්ඨා යස්මා ච පුච්ඡිතා පුච්ඡියමානස්ස කම්මස්ස ආචික්ඛනසභාවා තස්මා පඤ්හං ව්‍යාකාසීති. යස්ස කම්මස්සිදං ඵලන්ති ඉදං පඤ්හන්ති වුත්තස්ස අත්ථස්ස සරූපදස්සනං, අයං හෙත්ථ[6] අත්ථො: ඉදං පුච්ඡන්තස්ස පුච්ඡියමානාය ච පච්චක්ඛභූතං අනන්තරං වුත්තප්පකාරං පුඤ්ඤඵලං යස්ස කම්මස්ස තඤ්ඤාතුං ඉච්ඡිතත්තා "පඤ්හ"න්ති වුත්තං පුඤ්ඤකම්මං ව්‍යාකාසීති.

1. IV. අත්තමනා.
2. සී. I. II. III & IV. ඉමං.
3. සී. I & II. හා. පන.
4. සී. I. II & IV. තදාකාරං.
5. සී. I. II & III. ආචික්ඛිතාති.
6. සී. IV. අයමෙත්ථ.

; ඉදානි

"අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා,
අබ්භාගතානං ආසනකං අදාසිං.
අභිවාදයිං අඤ්ජලිකං අකාසිං,
යථානුභාවඤ්ච අදාසි දානං.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව,
මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං.
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා,
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

පඤ්හස්ස ව්‍යාකරණාකාරො.

තත්ථ අහන්ති දෙවතා අත්තානං නිද්දිසති. **මනුස්සෙසූති** වත්වා පුන **මනුස්සභූතාති** වචනං තදා අත්තනි මනුස්සගුණානං විජ්ජමානභාවදස්සනත්ථං. යො හි මනුස්සජාතිකොව සමානො පාණාතිපාතාදිං අකත්තබ්බං කත්වා දණ්ඩාරහො තත්ථ තත්ථ රාජාදිතො හත්ථච්ඡෙදාදිකම්මකාරණං[1] පාපුණන්තො මහාදුක්ඛං අනුභවති, අයං මනුස්සනෙරයිකො නාම, අපරො මනුස්සජාතිකොව සමානො පුබ්බෙ කතකම්මනා[2] ඝාසච්ඡාදම්පි න ලභති, ඛුප්පිපාසාභිභූතො[3] දුක්ඛබහුලො කත්ථචි පතිට්ඨං අලභමානො විචරති, අයං මනුස්සපෙතො නාම, අපරො මනුස්සජාතිකොව සමානො පරාධීනවුත්ති පරෙසං භාරං වහන්තො භින්නමරියාදො වා අනාචාරං ආචරිත්වා පරෙහි සන්තජ්ජිතො මරණභයභීතො ගහනනිස්සිතො දුක්ඛබහුලො විචරති හිතාහිතං අජානන්තො නිද්දා ජිඝච්ඡා දුක්ඛවිනොදනාදිපරො, අයං මනුස්සතිරච්ඡානො නාම; යො පන අත්තනො හිතාහිතං ජානන්තො කම්මඵලං සද්දහන්තො හිරොත්තප්පසම්පන්නො දයාපන්නො[4] සබ්බසත්තෙසු සංවෙගබහුලො අකුසලකම්මපථෙ පරිවජ්ජෙන්තො කුසලකම්මපථෙ සමාචරන්තො පුඤ්ඤකිරියවත්ථූනි පරිපූරෙති, අයං මනුස්සධම්මෙ පතිට්ඨිතො පරමත්ථතො මනුස්සො නාම, අයම්පි තාදිසා අහොසි තෙන වුත්තං:- "මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා"ති. මනුස්සෙ සත්තනිකායෙ මනුස්සභාවප්පත්තා මනුස්සධම්මඤ්ච අප්පහාය ඨිතාති අත්ථො. **අබ්භාගතානන්ති** අභිආගතානං සම්පත්තආගන්තුකානන්ති අත්ථො. දුවිධා හි ආගන්තුකා: අතිථි අබ්භාගතොති, තෙසු කතපරිචයො ආගන්තුකො අතිථි, අකතපරිචයො අබ්භාගතො, කතපරිචයො අකතපරිචයොපි වා පුරෙතරං ආගතො අතිථි, භොජනවෙලායං උපට්ඨිතො සම්පති ආගතො අබ්භා

1. සී. කම්මකරණං.
2. හා. කතකම්මුනා.
3. සී. I & II. ඛුප්පිපාසාදභිභූතො.
4. සී. III. දයාසම්පන්නො.

ගතො; නිමන්තිතො වා භත්තෙන අතිථි, අනිමන්තිතො අබ්භා **ගතො; අයං** පන අකතපරිචයො අනිමන්තිතො සම්පත්ති ආගතො ච, තං සන්ධායාහ:– "අබ්භාගතාන"න්ති. ගරුකාරෙන පනෙත්ථ බහු වචනං වුත්තං. **ආසති** නිසීදති **එත්ථාති=ආසනං** යං කිඤ්චි නිසී **දනයොග්ගං**. ඉධ පන පීඨං අධිප්පෙතං, තස්ස ච අප්පකත්තා අතුළාරත්තා ච **ආසනකන්ති** ආහ. **අදාසින්ති** ඉදං ඉමස්ස පීඨස්ස **දින්නං මය්හං මහප්ඵලං** භවිස්සති මහානිසංසන්ති සඤ්ජාතසොම නස්සා කම්මං කම්මඵලඤ්ච සද්දහිත්වා තස්ස පීඨස්ස පරිභො ගත්ථාය අදාසිං. නිරපෙක්ඛපරිච්චාගවසෙන පරිච්චජින්ති අත්ථො. **අභිවාදයින්ති** අභිවාදනමකාසිං[1] පඤ්චපතිට්ඨිතෙන දක්ඛිණෙය්‍ය පුග්ගලෙ වන්දින්ති **අත්ථො**. වන්දමානා හි තං තායෙව වන්දනකිරියාය වන්දියමානං "සුඛිනී හොහි ආරොගා හොහී"ති ආදිනා ආසිවාදං[2] **අත්ථතො** වදාපෙති නාම. **අඤ්ජලිකං අකාසින්ති** දසනඛසමොධාන සමුජ්ජලමඤ්ජලිං සිරසි පග්ගණ්හන්තී ගුණවිසිට්ඨානං අපචායනං අකාසින්ති අත්ථො.

යථානුභාවන්ති යථාබලං, තදා මම විජ්ජමානවිභවානුරූපන්ති **අත්ථො**. **අදාසි දානන්ති** අන්නපානාදිදෙය්‍යධම්මපරිච්චාගෙන දක්ඛි ණෙය්‍යං භොජෙන්තී දානමයං පුඤ්ඤං පසවිං. එත්ථ ච "අහ"න්ති ඉදං කම්මස්ස ච ඵලස්ස ච එකසන්තතිපතිතතාදස්සනෙන සම්බන්ධ භාවදස්සනං, "මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා"ති ඉදං තස්සා පුඤ්ඤකිරියාය අධිට්ඨානභූතසන්තානවිසෙසදස්සනං, "අබ්භාගතාන"න්ති ඉදං චිත්ත සම්පත්තිදස්සනඤ්චෙව ඛෙත්ත සම්පත්ති දස්සනඤ්ච, දානස්ස[3] විය[4] පටිග්ගහණස්ස[5] ච කිඤ්චි අනපෙක්ඛිත්වා පවත්තිතභාවදීප නතො,[6] "ආසනකං අදාසිං යථානුභාවඤ්ච අදාසි දාන"න්ති ඉදං භොගසාරදානදස්සනං, "අභිවාදයිං අඤ්ජලිකං අකාසි"න්ති ඉදං කායසාරදානදස්සනං.

තෙනාති තෙන යථාවුත්තෙන පුඤ්ඤෙන හෙතුභූතෙන; **මෙති** අයං මෙසද්දො: "කිච්ඡෙන මෙ අධිගතං හලන්දානි පකාසිතු"න්ති[a] ආදීසු **කරණෙ** ආගතො; මයාති **අත්ථො**. "තස්ස මෙ භන්තෙ භගවා සඞ්ඛිත්තෙන ධම්මං දෙසෙතූ"ති[b] ආදීසු සම්පදානෙ, මය්හන්ති අත්ථො. "පුබ්බෙව මෙ භික්ඛවෙ සම්බොධා අනභිසම්බුද්ධස්ස බොධි සත්තස්සෙව සතො"ති[c] ආදීසු සාමිඅත්ථෙ ආගතො; ඉධාපි සාමි

---

1. හා. අභිවාදනං කාරෙසිං.
2. IV. ආසිවාදං, හා. අභිවාදනං.
3. සී. දායකස්ස.
4. සී. III & IV. විසය, හා. විසයස්සච.
5. සී. I. II. III & IV. පටිග්ගාහකස්ස.
6. හා. පවත්තනභාවදස්සනතො.

a. දීඝනිකාය-මහාපදානසුත්ත.
b. සංයුත්තනිකාය-රාහුලසංයුත්තක-රාහුලසුත්ත.
c. මජ්ඣිමනිකාය-ද්වෙධාවිතක්කසුත්ත

ToC

අත්ථෙ එව, මමාති අත්ථො. ස්වායං මෙසද්දො "තෙන මෙ පුඤ්ඤතා"ති ච "මෙ එතාදිසො"ති ච උභයත්ථ සම්බන්ධිතබ්බො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

එවං තාය දෙවතාය පඤ්හෙ ව්‍යාකතෙ ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා සපරිවාරාය තස්සා දෙවතාය සාත්ථිකා අහොසි. ථෙරො තතො මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා සබ්බං තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තං[1] අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. ගාථායෙව[2] පන සඞ්ගහං[3] ආරූළ්හාති.

පරමත්ථදීපනියා ඛුද්දකනිකායට්ඨකථාය[4]

පඨම පීඨ විමාන වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

---

1. 2.

පීඨන්තෙ වෙළුරියමයන්ති දුතියපීඨවිමානං. තස්ස අට්ඨුප්පත්ති ච අත්ථවණ්ණනා ච පඨමෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. අයං පන විසෙසො:

සාවත්ථිවාසිනී කිර එකා ඉත්ථී අත්තනො ගෙහං පිණ්ඩාය පවිට්ඨං එකං ථෙරං පස්සිත්වා පසන්නචිත්තා තස්ස ආසනං දෙන්තී අත්තනො පීඨං උපරි නීලවත්ථෙන අත්ථරිත්වා අදාසි. තෙන තස්සා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තාය වෙළුරියමයං පල්ලඞ්කවිමානං නිබ්බත්ති.[5] තෙන වුත්තං:

"පීඨන්තෙ වෙළුරියමයං උළාරං
මනොජවං ගච්ඡති යෙන කාමං,
අලඞ්කතෙ මල්‍යධරෙ සුවත්ථෙ
ඔභාසසී විජ්ජුරිවබ්භකූටං.

කෙන තෙ තාදිසො වණ්ණො කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා,
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

---

1. සී. I. II. & III. තං පන.
2. සී. IV. හා. ගාථාඑව.
3. සී. IV. සඞ්ගීතිං.
4. "පරමත්ථජොතිකාය ඛුද්දකට්ඨකථායා"ති පාඨොයං පොරාණිකෙසු පොත්ථකෙසු දිස්සතෙව.
5. හා. නිබ්බත්තං.

"සා දෙවතා අත්තමනා මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා,
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං"

"අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා
අබ්භාගතානං ආසනකං[1] අදාසිං,
අභිවාදයිං අඤ්ජලිකං අකාසිං
යථානුභාවඤ්ච අදාසි දානං.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව
මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං,
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

තත්ථ **වෙළුරියමය**න්ති වෙළුරියමණිමයං. වෙළුරියමණි නාම විළූර[2] පබ්බතස්ස විළූර[2] ගාමස්ස ච අවිදූරෙ උප්පජ්ජනක මණි. තස්ස කිර විළූර[2] ගාමට්ඨානෙ ආකරො. විළූරස්ස[3] පන අවිදූරෙ භවත්තා වෙළුරියන්තෙව පඤ්ඤායිත්ථ. තංසදිස වණ්ණතාය දෙවලොකෙපිස්ස තථෙව නාමං ජාතං, යථා තං මනුස්සලොකෙ ලද්ධනාමවසෙනෙව දෙවලොකෙ දෙවපුත්තානං. තං පන මයූරගීවවණ්ණං වා හොති වායසපත්තවණ්ණං වා සිනිද්ධවෙණුපත්තවණ්ණං වා, ඉධ පන මයූරගීවවණ්ණං වෙදිතබ්බං. සෙසං සබ්බං පඨමපීඨවිමානෙ[4] වුත්තසදිසමෙවාති.

දුතිය පීඨ විමාන වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

---

1. 3.

"පීඨන්තෙ සොවණ්ණමය"න්ති තතියපීඨවිමානං. තස්ස වත්ථු රාජගහෙ සමුට්ඨිතං.

අඤ්ඤතරො කිර ඛීණාසවත්ථෙරො රාජගහෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා භත්තං ගහෙත්වා උපකට්ඨෙ කාලෙ භත්තකිච්චං කාතුකාමො[5] එකං විවටද්වාරං ගෙහං උපසඞ්කමි. තස්මිං පන ගෙහෙ ගෙහසාමිනී ඉත්ථී සද්ධාසම්පන්නා ථෙරස්ස ආකාරං සල්ලක්ඛෙත්වා එථ භන්තෙ ඉධ නිසීදිත්වා භත්තකිච්චං කරොථාති අත්තනො භද්

1. සී. නාසනකං
2. සී. IV. හා. වෙළුරිය, සී. III. වායවාල.
3. සී. IV. වෙළුරස්ස, හා. වෙළුරියස්ස
4 සී. III. හා. පඨමවිමානෙ.
5. සී. IV. කත්තුකාමො.

පීඨං පඤ්ඤපෙත්වා උපරි පීතවත්ථං අත්ථරිත්වා නිරපෙක්ඛපරිච්චාගවසෙන අදාසි, ඉදං මෙ පුඤ්ඤං ආයතිං සොවණ්ණපීඨපටිලාභාය හොතූති පත්ථනඤ්ච ඨපෙසි. අථ ථෙරෙ තත්ථ නිසීදිත්වා භත්තකිච්චං කත්වා පත්තං වොදකං කත්වා[2] උට්ඨාය ගච්ඡන්තෙ-භන්තෙ ඉදමාසනං තුම්හාකං යෙව පරිච්චත්තං, මය්හං අනුග්ගහත්ථං පරිභුඤ්ජථාති ආහ. ථෙරො තස්සා අනුකම්පාය තං පීඨං සම්පටිච්ඡිත්වා සඞ්ඝස්ස අදාපෙසි. සා අපරෙන සමයෙන අඤ්ඤතරෙන රොගෙන ඵුට්ඨා කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්තීති ආදි සබ්බං පඨමවිමානවණ්ණනායං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. තෙන වුත්තං:

“පීඨන්තෙ සොවණ්ණමයං උළාරං
මනොජවං ගච්ඡති යෙන කාමං,
අලඞ්කතෙ මල්‍යධරෙ සුවත්ථෙ
ඔභාසසි විජ්ජුරිවබ්භකූටං.

කෙන තෙ තාදිසො වණ්ණො කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී”ති.

“සා දෙවතා අත්තමනා මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා,
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං.”

“අප්පස්ස කම්මස්ස ඵලං මමෙදං
යෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා,
අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා
පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙ.

අද්දසං විරජං භික්ඛුං විප්පසන්නමනාවිලං,
තස්ස අදාසහං පීඨං පසන්නා සෙහි[3] පාණිහි.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව
මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං,
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී”ති.

---

1. සී. පටිලාභත්ථාය.
2. සී. IV. පත්තධොවනං කත්වා, හා. පත්තං ධොවිත්වා.
3. සී. III. & IV. සකෙහි.

යඤ්ච පන පඤ්චමගාථායං. **පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙ**ති ආදි, එත්ථ[1] ජාතිසද්දො අත්ථෙව[2] සඞ්ඛතලක්ඛණෙ "ජාති ද්වීහි ඛන්ධෙහි සඞ්ගහිතා"ති[a] ආදිසු; අත්ථි නිකායෙ "නිගණ්ඨා නාම සමණජාතී"ති[b] ආදිසු; අත්ථි පටිසන්ධියං "යං මාතුකුච්ඡිස්මිං පඨමං චිත්තං උප්පන්නං පඨමං විඤ්ඤාණං පාතුභූතං තදුපාදාය සාවස්ස[3] ජාතී"ති[c] ආදිසු; අත්ථි කුලෙ "අක්ඛිත්තො අනුපක්කුට්ඨො ජාතිවාදෙනා"ති[d] ආදිසු; අත්ථි පසූතියං "සම්පති ජාතො ආනන්ද බොධිසත්තො"ති[e] ආදිසු; අත්ථි භවෙ "එකම්පි ජාතිං ද්වෙපි ජාතියො"ති[f] ආදිසු; ඉධාපි භවෙ එව දට්ඨබ්බා. තස්මා පුරිමාය ජාතියා පුරිමස්මිං භවෙ අනන්තරාතීතෙ පුරිමෙ අත්තභාවෙති අත්ථො. භුම්මත්ථෙ හි ඉදං කරණවචනං. **මනුස්සලොකෙ**ති මනුස්සලොකභවෙ[4] රාජගහං සන්ධාය වදති. ඔකාසලොකො හි[5] ඉධ අධිප්පෙතො සත්තලොකො පන "මනුස්සෙසූ"ති[6] ඉමිනා වුත්තොයෙව.

අද්දසන්ති අද්දක්ඛිං. **විරජ**න්ති විගතරාගාදිරජත්තා විරජං. **භික්ඛු**න්ති භින්නකිලෙසත්තා භික්ඛුං,[7] සබ්බසො කිලෙසකාලුස්සියා[8]භාවෙන විප්පසන්නචිත්තතාය **විප්පසන්නං**, අනාවිලසඞ්කප්පතාය **අනාවිලං**; පුරිමං පුරිමඤ්චෙත්ථ පදං පච්ඡිමස්ස පච්ඡිමස්ස කාරණවචනං. විගතරාගාදිරජත්තා භින්නකිලෙසතාය **භික්ඛුං**, භින්නකිලෙසත්තා කිලෙසකාලුස්සියාභාවෙන **විප්පසන්නං**, විප්පසන්නමනත්තා **අනාවිල**න්ති. පච්ඡිමං පච්ඡිමං වා පදං පුරිමස්ස පුරිමස්ස කාරණවචනං. විරජං භික්ඛුගුණයොගතො භින්නකිලෙසො හි භික්ඛු, භික්ඛුං විප්පසන්නභාවතො කිලෙසකාලුස්සියාභාවෙන විප්පසන්නමානසො හි භික්ඛු, විප්පසන්නං අනාවිලසඞ්කප්පභාවතොති. රාගරජාභාවෙන වා විරජන්ති වුත්තං, දොසකාලුස්සියාභාවෙන විප්පසන්නන්ති, මොහව්‍යාකුලතාභාවෙන අනාවිලන්ති. එවං භූතො පරමත්ථතො භික්ඛු නාම හොතීති භික්ඛුන්ති වුත්තං. **අද්දසාහ**න්ති අද්දසිං අහං. **පීඨ**න්ති තදා මම සන්තිකෙ විජ්ජමානං භද්දපීඨං. **පසන්නා**ති කම්මඵලසද්ධාය රතනත්තයසද්ධාය ච පසන්නචිත්තා. **සෙහි**[9] **පාණීහී**ති අඤ්ඤං අනාණාපෙත්වා[10] අත්තනො හත්ථෙහි උපනීය පීඨං[11] පඤ්ඤපෙත්වා අදාසින්ති අත්ථො. එත්ථ ච "විරජං

---

1. සී. III. & IV. තත්ථ.
2. හා. අත්ථි.
3. සී. III. සාවස්ස.
4. සී. මනුස්සලොකෙ.
5. සී. IV. ලොකෙති.
6. හා. මනුස්සෙසු මනුස්සභූතාති.
7. සී. IV. භික්ඛු.
8. සී. III. කාලුසියා. IV. කාලුස්සයා.
9. සී. III & IV. සකෙහි.
10. සී. අනාලපෙත්වා.
11. IV. උපනීය තං.

a. ධාතුකථාපකරණ-අබ්භන්තර මාතිකා.
b. තිකඞ්ගුත්තරෙ-මහාවග්ග-විසාඛූපොසථසුත්ත.
c. මහාවග්ගපාළි-මහාඛන්ධක.
d. මජ්ඣිමනිකාය-වාසෙට්ඨසුත්ත.
e. මජ්ඣිමනිකාය-අච්ඡරියබ්භුතසුත්ත
f. මජ්ඣිමනිකාය-මහාසච්චකසුත්ත.

භික්ඛුං විප්පසන්නමනාවිල"න්ති ඉමිනා ඛෙත්තසම්පත්තිං දස්සෙති, "පසන්නා"ති ඉමිනා චිත්තසම්පත්තිං, "සෙහි[1] පාණීහී"ති ඉමිනා පයොගසම්පත්තිං, තථා "පසන්නා"ති ඉමිනා සක්කච්චදානං අනුපහච්චදානන්ති ච ඉමෙ වෙ දානගුණා දස්සිතා, "සෙහි[1] පාණීහී"ති ඉමිනා සහත්ථෙන දානං අනුපවිට්ඨදානන්ති ඉමෙ වෙ දානගුණා දස්සිතා. පීතවත්ථස්ස අත්ථරණෙන තිසීදනකාලඤ්ඤුතාය චිත්තං කත්වා දානං කාලෙන දානන්ති ඉමෙ වෙ දානගුණා දස්සිතාති වෙදිතබ්බා.

සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

තතිය පීඨ විමාන වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. 4.

පීඨන්තෙ වෙළුරියමයන්ති චතුත්ථපීඨවිමානං. ඉමස්සපි වත්ථු රාජගහෙ සමුට්ඨිතං. තං දුතියවිමානෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. නීලවත්ථෙන හි අත්ථරිත්වා පීඨස්ස දින්නත්තා ඉමිස්සාපි විමානං වෙළුරියමයං නිබ්බත්තං. සෙසං පඨමවිමානෙ වුත්තසදිසං. තෙන වුත්තං:

"පීඨන්තෙ වෙළුරියමයං උළාරං
මනොජවං ගච්ඡති යෙන කාමං,
අලඞ්කතෙ මල්‍යධරෙ සුවත්ථෙ
ඔභාසසි විජ්ජුරිවබ්භකූටං.

"කෙන තෙ තාදිසො වණ්ණො කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං,
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

"සා දෙවතා අත්තමනා මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා,
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං".

"අප්පස්ස කම්මස්ස ඵලං මමෙදං
යෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා,
අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා
පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙ.

---

1. සී. III & IV. සකෙහි

"අද්දසං විරජං භික්ඛුං විප්පසන්නමනාවිලං,
තස්ස අදාසහං පීඨං පසන්නා සෙහි පාණිහි.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව
මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං,
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

එත්ථාපි හි නීලවත්ථෙන අත්ථරිත්වා පීඨස්ස දින්නත්තා ඉමිස්සාපි විමානං වෙළුරියමයං නිබ්බත්තං. තෙනෙව "පීඨන්තෙ වෙළුරියමය"න්ති ආදිතො ආගතං. සෙසං තතියසදිසමෙවාති තත්ථ වුත්තනයෙනෙව අත්ථො වෙදිතබ්බො.

චතුත්ථ පීඨවිමාන වණ්ණනා

නිට්ඨිතා

---

1. 5.

කුඤ්ජරෙ තෙ වරාරොහෙති කුඤ්ජරවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ. අථෙක දිවසං රාජගහනගරෙ නක්ඛත්තං ඝොසිතං. නාගරා වීථියො සොධෙත්වා වාලුකං ආකිරිත්වා[1] ලාජපඤ්චමානි පුප්ඵානි විප්පකිරිංසු[2] ගෙහද්වාරෙ ගෙහද්වාරෙ කදලියො ච පුණ්ණඝටෙ ච ඨපෙසුං. යථාවිභවං නානාවිරාගවණ්ණවිචිත්ත ධජපතාකාදයො උස්සාපෙසුං. සබ්බො ජනො අත්තනො අත්තනො විභවානුරූපං සුමණ්ඩිතපසාධිතො නක්ඛත්තකීළං කීළති[3] සකලනගරං දෙවනගරං විය අලඞ්කතපටියත්තං අහොසි. අථ බිම්බිසාරො මහාරාජා පුබ්බචාරිත්තවසෙන මහාජනස්ස චිත්තානුරක්ඛණත්ථං අත්තනො රාජභවනතො නික්ඛමිත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන මහතා රාජානුභාවෙන උළාරෙන සිරිසොභග්ගෙන නගරං පදක්ඛිණං කරොති. තෙන ච සමයෙන රාජගහනගර[4]වාසිනී එකා කුලධීතා රඤ්ඤො තං විභවසම්පත්තිං සිරිසොභග්ගං රාජානුභාවඤ්ච පස්සිත්වා අච්ඡරියබ්භුතචිත්තජාතා අයං දෙවිද්ධි සදිසා විභවසම්පත්ති කීදිසෙන නු ඛො කම්මුනා ලබ්භතීති පණ්ඩිතාති සම්මතෙ පුච්ඡි. තෙ තස්සා

1. හා. විකිරිත්වා.
2. සී. III. හා. විකිරිංසු.
3. හා. කීළි.
4. සී. I & II. හා. රාජගහ.

කාරෙසුං: "භද්දෙ පුඤ්ඤකම්මං නාම චින්තාමණි සදිසං කප්පරුක්ඛසදිසං ඛෙත්තසම්පත්තියා චිත්තසම්පත්තියා ච සති යං යං පත්ථෙත්වා කරොන්ති, තං තං නිප්ඵාදෙතියෙව, අපිච ආසනදානෙන උච්චා[1]කුලීනතා හොති, අන්නදානෙන බලසම්පත්ති පටිලාභො, වත්ථදානෙන වණ්ණසම්පත්ති පටිලාභො, යානදානෙන සුඛවිසෙසපටිලාභො, දීපදානෙන චක්ඛුසම්පත්තිපටිලාභො, ආවාසදානෙන සබ්බසම්පත්තිපටිලාභො"ති. සා තං සුත්වා දෙවසම්පත්ති ඉතො උළාරා හොති මඤ්ඤෙති තත්ථ චිත්තං ඨපෙත්වා පුඤ්ඤකිරියාය අතිවිය උස්සාහජාතා අහොසි. මාතාපිතරො වස්සා අහතං වත්ථයුගං නවං පීඨං එකං පදුම කලාපං සප්පිමධුසක්ඛරා තණ්ඩුලඛීරානි ච පරිභොගත්ථාය පෙසෙසුං. සා තානි දිස්වා අහඤ්ච දානං දාතුකාමා අයඤ්ච මෙ දෙය්‍යධම්මො ලද්ධොති තුට්ඨමානසා දුතියදිවසෙ දානං සජ්ජෙන්තී අප්පොදක මධුපායාසං සම්පාදෙත්වා තස්ස පරිවාරභාවෙන අඤ්ඤම්පි බහුං ඛාදනීය භොජනීයං පටියාදෙත්වා දානග්ගෙ ගන්ධපරිභණ්ඩං කත්වා විකසිතෙසු පදුමෙසු ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා තං අහතෙන සෙතවත්ථෙන අත්ථරිත්වා ආසනස්ස චතුන්නං[2] පාදානං උපරි චත්තාරි පදුමානි මාලාගුලඤ්ච[3] ඨපෙත්වා උපරි විතානං බන්ධිත්වා ඔලම්බකදාමානි[4] ඔලම්බෙත්වා ආසනස්ස සමන්තතො භූමිං සකෙසරෙහි පදුමපත්තෙහි සබ්බසන්ථරං[5] සන්ථරිත්වා දක්ඛිණෙය්‍යෙ ආගතෙ පූජෙස්සාමීති පුප්ඵපූරිතං[6] චඞ්ගොටකං එකමන්තෙ ඨපෙසි. අථෙවං කතදානූපකරණසංවිධානා සීසං නහාතා සුද්ධවත්ථනිවත්ථා සුද්ධුත්තරාසඞ්ගා වෙලං සල්ලක්ඛෙත්වා එකං දාසිං ආණාපෙසි ගච්ඡ ජෙ අම්හාකං තාදිසං දක්ඛිණෙය්‍යං පරියෙසාහීති[7] තෙන සමයෙන ආයස්මා සාරිපුත්තො සහස්සත්ථවිකං නික්ඛිපන්තො විය රාජගහෙ පිණ්ඩාය චරන්තො අන්තරවීථිං පටිපන්නො හොති. අථ සා දාසී ථෙරං වන්දිත්වා ආහ: භන්තෙ තුම්හාකං පත්තං මෙ දෙථාති එකිස්සා උපාසිකාය අනුග්ගහත්ථං ඉතො එථාති ච ආහ. ථෙරො තස්සා පත්තං අදාසි. සා ථෙරං ගෙහං පවෙසෙසි. අථ සා ඉත්ථී ථෙරස්ස පච්චුග්ගමනං කත්වා ආසනං දස්සෙත්වා නිසීදථ භන්තෙ! ඉදමාසනං පඤ්ඤත්තන්ති වත්වා ථෙරෙ තත්ථ නිසින්නෙ සකෙසරෙහි පදුමපත්තෙහි ථෙරං පූජයමානා ආසනස්ස සමන්තතො ඔකිරිත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා සප්පි මධු සක්ඛරා[8] සම්මිස්සෙන අප්පොදක මධුපායාසෙන පරිවිසි. පරිවිසන්තී ච ඉමස්ස මෙ පුඤ්ඤස්සානුභාවෙන[9] දිබ්බගජ කූටාගාර. පලම්බක

1. සී. I. II IV. උච්ච.
2. සී. I. II. III & IV. පාදිස්සතො.
3. සී. I. II. III. & IV. මාලගුණ්ඩච.
4. සී. IV. ඔලම්බකපදුමානි.
5. සී. III. සබ්බසන්ථරිං.
   I & II. පාදිස්සතො.
6. සී. I. II. පුප්ඵභරිතං.
7. සී. I. II. III & IV. පරියෙසාති.
8. සී. සක්ඛරානි.
   IV. හා සක්ඛර.
9. සී. I. II. III & IV. පුඤ්ඤානු
   [භාවෙන.

සොභිතා දිබ්බසම්පත්තියො හොන්තු, සබ්බාසු පවත්තීසු පදුමා නාම මා විගතා හොන්තූති[1] ච පත්ථනං අකාසි. පුන ථෙරෙ කතභත්තකිච්චෙ පත්තං ධොවිත්වා සප්පිමධුසක්ඛරාහි[2] පූරෙත්වා පීඨෙ අත්ථතං සාටකං චුම්බටකං කත්වා ථෙරස්ස හත්ථෙ ඨපෙත්වා ථෙරෙ ච අනුමොදනං කත්වා පක්කමන්තෙ ච පුරිසෙ ආණාපෙසි ථෙරස්ස හත්ථෙ පත්තං ඉමඤ්ච පල්ලඞ්කං විහාරං නෙත්වා ථෙරස්ස නිය්‍යාතෙත්වා[3] ආගච්ඡථාති. තෙ තථා අකංසු. සා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ යොජනසතුබ්බෙධෙ[4] කනකවිමානෙ නිබ්බත්ති අච්ඡරාසහස්සපරිවාරා. පත්ථනාවසෙන චස්සා පඤ්චයොජනුබ්බෙධො පදුමමාලාලඞ්කතො සමන්තතො පදුමපත්ත කිඤ්ජක්ඛ කෙසරොපසොභිතො මනුඤ්ඤදස්සනො සුඛසම්ඵස්සො විවිධරතනරංසිජාලසමුජ්ජලහෙමාභරණවිභූසිතො ගජවරො නිබ්බත්ති. තස්සූපරි යථාවුත්තසොභාතිසයසංයුත්තො යොජනිකො කනකපල්ලඞ්කො ච නිබ්බත්ති. සා දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තී අන්තරන්තරා තං කුඤ්ජරවිමානස්ස උපරි රතනවිචිත්තං පල්ලඞ්කං අභිරුය්හ මහතා දෙවතානුභාවෙන[5] නන්දනවනං ගච්ඡති.

අථෙකස්මිං උස්සවදිවසෙ දෙවතාසු යථාසකං දිබ්බානුභාවෙන උය්‍යානකීළනත්ථං නන්දවනං ගච්ඡන්තීසු සා දෙවතා දිබ්බවත්ථනිවත්ථා දිබ්බාභරණවිභූසිතා අච්ඡරාසහස්සපරිවාරා සකභවනා නික්ඛමිත්වා තං කුඤ්ජරවිමානං අභිරුය්හ මහතියා දෙවිද්ධියා මහන්තෙන සිරිසොභග්ගෙන සමන්තතො චන්දො විය සූරියො විය ච ඔභාසෙන්තී උය්‍යානං ගච්ඡති: තෙන ච සමයෙන ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා වුත්තනයෙන දෙවචාරිකං චරන්තො තාවතිංසභවනං උපගතො තස්සා දෙවතාය අවිදූරෙ අත්තානං දස්සෙසි. අථ සා දෙවතා තං දිස්වා උප්පන්නබලවපසාදගාරවා සහසා පල්ලඞ්කතො ඔරුය්හ ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා දසනඛසමොධානසමුජ්ජලං[6] අඤ්ජලිං පග්ගය්හ නමස්සමානා අට්ඨාසි. අථ නං ථෙරො තාය දෙවතාය කතකම්මං කථාපෙත්වා සදෙවකස්ස ලොකස්ස කම්මඵලං පච්චක්ඛං කාතුකාමො:-

“කුඤ්ජරො තෙ වරාරොහො නානාරතනකප්පනො,
රුචිරො ථාමවා ජවසම්පන්නො ආකාසම්හි සමීහති.
පදුමී පදුමපත්තක්ඛි පදුමුප්පලජුතින්ධරො,
පදුමචුණ්ණාභිකිණ්ණඞ්ගො සොණ්ණ[7] පොක්ඛරමාලවා.[8]

---

1. සී. I. II. III. & IV. “සබ්බාසු” ඉච්චාදි පාඨො න දිස්සති.
2. හා. සක්ඛරාදීහි.
3. සී. IV. නීයාදෙත්වා.
4 සී III. තියොජනසතුබ්බෙධෙ. IV. තිංසයොජනුබ්බෙධෙ
5. සී. IV. හා. නදිස්සතෙ.
6. හා.. සී. I. II & IV. සමුජ්ජලඤ්ජලිං.
7. සී. I. II. III IV. බු. සොවණ්ණ.
8. හා. මාලධා.

පදුමානුසටං මග්ගං පදුමපත්තවිභූසිතං,
ඨිතං වග්ගුමනුග්ඝාති මිතං ගච්ඡති වාරණො.

තස්ස පක්කමමානස්ස සොණ්ණා[1] කංසා රතිස්සරා,
තෙසං සුය්‍යති නිග්ඝොසො තුරියෙ පඤ්චඞ්ගිකෙ යථා.

තස්ස නාගස්ස ඛන්ධස්මිං සුචිවත්ථා අලඞ්කතා,
මහන්තං අච්ඡරාසඞ්ඝං වණ්ණෙන අතිරොචසි[2].

දත්තස්ස තෙ ඉදං ඵලං අථො සීලස්ස වා පන,
අථො අඤ්ජලිකම්මස්ස තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතා"ති

ආහ.

තත්ථ **කුඤ්ජරො**ති කුඤ්ජෙ ගිරිතලෙ රමති අභිරමති තත්ථ වා රවති[3] කොඤ්චනාදං නදන්තො විචරති කුං වා පථවිං තදභිඝාතෙන ජරයතීති=කුඤ්ජරො, ගිරිචරාදිභෙදෙ, **මනුස්සලොකෙ** හත්ථි, අයං පන කීළන[4]කාලෙ කුඤ්ජරසදිසතාය එවං වුත්තො; ආරුය්හතීති=ආරොහො, ආරොහනීයොති අත්ථො. වරො අග්ගො සෙට්ඨො ආරොහොති=**වරාරොහො**, උත්තමයානන්ති වුත්තං හොති. **නානාරතනකප්පනො**ති නානාවිධානි රතනානි **එතෙස**න්ති=නානාරතනා: කුම්භාලඞ්කාරාදිහත්ථාලඞ්කාරා, තෙහි විහිතො කප්පනො සන්නාහො යස්ස සො=නානාරතනකප්පනො. රුචිං අභිරතිං දෙතීති=**රුචිරො**, මනුඤ්ඤොති අත්ථො. **ථාමවා**ති ථිරො, බලවාති අත්ථො. **ජවසම්පන්නො**ති සම්පන්නජවො, සීඝජවොති වුත්තං හොති. **ආකාසම්හි සමීහතී**ති ආකාසෙ අන්තලික්ඛෙ සම්මා ඊහති ආරූළ්හානං ඛොභං අකරොන්තො චරති ගච්ඡතීති අත්ථො.

පදුමීති පදුමසමානවණ්ණතාය පදුමන්ති ලද්ධනාමෙන කුම්භවණ්ණෙන සමන්නාගතත්තා පදුමී. **පදුමපත්තක්ඛී**ති කමලදලසදිසනයනෙ, ආලපනං හෙතං තස්සා දෙවතාය. **පදුමුප්පලජුතින්ධරො**ති දිබ්බපදුමුප්පලමාලාලඞ්කතසරීරතාය තහං තහං විප්ඵුරන්තං විජ්ජොතමානං පදුමුප්පලජුතිං ධාරෙතීති=පදුමුප්පලජුතින්ධරො. **පදුමචුණ්ණාභිකිණ්ණඞ්ගො**ති පදුමපත්තකිඤ්ජක්ඛකෙසරෙහි සමන්තතො ඔකිණ්ණගත්තො. **සොණ්ණ**[1] **පොක්ඛරමාලවා**ති[5] හෙමමයකමලමාලාභාරී[5]

පදුමානුසටං මග්ගං පදුමපත්තවිභූසිතන්ති ගච්ඡන්තො පදනික්ඛෙපෙ පදනික්ඛෙපෙ තස්ස පාදං සන්ධාරෙන්තෙහි මහන්තෙහි පදුමෙහි[6] අනුසටං විප්පකිණ්ණං නානාවිරාගවණ්ණෙහි[7] තෙසං යෙව ච පතන්තෙහි ඉතො චිතො ච පරිබ්භමන්තෙහි විසෙසතො

1. සී. I. II & III. සොවණ්ණ.
2. සී. I. II. III & IV. අතිරොචති.
3. සී. I & II. චරති.
4. සී. I. II. III & IV. කීළා.
5. හා. මාලධා, මාලධාරී.
6. සී. IV. හෙමවණ්ණෙහි පදුමෙහි.
7. සී. I & II. වණ්ණෙහි.

මණ්ඩිතත්තාය විභූසිතං **මග්ගං** ගච්ඡතීති යොජනා. **ඔකිණ්ණ**න්ති ඉදං මග්ගවිසෙසනං, පදුමපත්තවිභූසිතං හුත්වා ඔකිණ්ණං මග්ගන්ති අත්ථො. **වග්ගුන්ති** චාරු, කිරියාවිසෙසනඤ්චෙතං, මකාරො පදසන්ධිකරො. **අනුග්ඝාතීති** න උග්ඝාති, අත්තනො උපරි නිසින්නානං ඊසකම්පි ඛොභං අකරොන්තොති අත්ථො. **මිත**න්ති නිමිතං,[1] පදනික්ඛෙප පදවීතික්කමන්ති[2] අත්ථො. අයං හෙත්ථ අත්ථො:- වග්ගු චාරු පදනික්ඛෙපං කත්වා ගච්ඡතීති. "මිත"න්ති වා පරිමිතං පමාණයුත්තං, නාතිසීඝං නාතිසණිකන්ති වුත්තං හොති. **වාරණොති** හත්ථී, සො හි පච්චත්ථික[3] වාරණතො ගමනපරික්කිලෙසවාරණතො ච වාරණොති වුච්චති.

තස්ස පක්කමමානස්ස සොණ්ණකංසා රතිස්සරාති තස්ස යථාවුත්තස්ස කුඤ්ජරස්ස ගච්ඡන්තස්ස සොණ්ණකංසා සුවණ්ණමයා ඝණ්ටා රතිස්සරා රමණීයසද්දා මනුඤ්ඤනිග්ඝොසා ඔලම්බන්තීති අධිප්පායො. තස්ස හි කුඤ්ජරස්ස උභොසු පස්සෙසු මහාකොලම්බප්පමාණා මණිමුත්තාදිඛචිතා හෙමමයා අනෙකසතා මහන්තියො ඝණ්ටා තහං තහං ඔලම්බමානා පචලන්ති, යතො ඡෙකෙන ගන්ධබ්බකෙන පයුත්තවාදිතතො[4] අතිවිය මනොහරසද්දො නිච්ඡරති. තෙනාහ:- **තෙසං සුය්‍යති නිග්ඝොසො තුරියෙ පඤ්චඞ්ගිකෙ යථාති.** තස්සත්ථො:- යථා නාම ආතතං විතතං ආතතවිතතං ඝනං සුසිරන්ති එවං පඤ්චඞ්ගිකෙ තුරියෙ කුසලෙහි වාදියමානෙ ඨානුප්පත්තියා මන්දතාරවිභාගං දස්සෙන්තෙන ගායන්තෙන සමීරිතො වාදිතස්සරෙ වග්ගු රජනීයො නිග්ඝොසොච සුය්‍යති, එවං තෙසං සොණ්ණකංසානං තපනීයඝණ්ටානං නිග්ඝොසො සුය්‍යතීති.

නාගස්සාති හත්ථිනාගස්ස. **මහන්ත**න්ති සම්පත්තිමහන්තතාපි සඞ්ඛ්‍යාමහන්තතාපි මහන්තං. **අච්ඡරාසඞ්ඝ**න්ති දෙවකඤ්ඤාසමූහං. **වණ්ණෙනාති** රූපෙන. **දානස්සාති** දානමයපුඤ්ඤස්ස. **සීලස්සාති** කායිකසංවරාදි[5] සංවරසීලස්ස. වාසද්දො අවුත්තවිකප්පනත්ථො, තෙන අභිවාදනාදිං අවුත්තං චාරිත්තසීලං සඞ්ගණ්හාති.

එවං ථෙරෙන පුච්ඡිතා සා දෙවතා පඤ්හං විස්සජ්ජෙසි. තමත්ථං දස්සෙතුං:-

"සා දෙවතා අත්තමනා මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා,
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵල"න්ති

අයං ගාථා ධම්මසඞ්ගාහකෙහි වුත්තා. තස්සා අත්ථො හෙට්ඨා වුත්තො යෙව.

---

1. සී. නිම්මිතං.
2. සී. I. II. III & IV. විසක්කමන්ති. ස්‍යා, නික්ඛිපපදවීතික්කමන්ති.
3. සී. උපත්ථපච්චත්ථිකා.
4. සී. වාදිතන්තිතො.
5. ස්‍යා. කායිකාදි.

“දිස්වාන ගුණසම්පන්නං ඣායිං ඣානරතං සතං,
අදාසිං පුප්ඵාභිකිණ්ණං ආසනං දුස්සසන්ථතං.

උපඩ්ඪ[1] පදුමමාලාහං ආසනස්ස සමන්තතො,
අබ්භොකිරිස්සං පත්තෙහි පසන්නා සෙහි[2] පාණිභි.

තස්ස කම්මස්ස කුසලස්ස ඉදං මෙ ඊදිසං[3] ඵලං,
සක්කාරො ගරුකාරො ච දෙවානං අපචිතා අහං.

යො වෙ සම්මාවිමුත්තානං සන්තානං බ්‍රහ්මචාරිනං,
පසන්නො ආසනං දජ්ජා එවං නන්දෙ යථා අහං.

තස්මා හි අත්ථකාමෙන මහත්තමභිකඞ්ඛතා,
ආසනං දාතබ්බං හොති සරීරන්තිමධාරින”න්ති

දෙවතාය වුත්තා[4] ගාථා.

තත්ථ **ගුණසම්පන්නන්**ති සබ්බෙහි සාවකගුණෙහි සමන්නාගතං, තෙහි වා පරිපුණ්ණං. එතෙන සාවකපාරමීඤාණස්ස මත්ථකප්පත්තිං දස්සෙති. **ඣායින්**ති ආරම්මණූපනිජ්ඣානං ලක්ඛණූපනිජ්ඣානන්ති දුවිධෙනාපි ඣානෙන ඣායනසීලං. තෙන වා ඣාපෙතබ්බං සබ්බං සඞ්කිලෙසපක්ඛං ඣාපෙත්වා ඨිතං. තතො එව ඣානෙ රතන්ති **ඣානරතං**. **සතන්**ති සමානං, සන්තං වා; සප්පුරිසන්ති අත්ථො. **පුප්ඵාභිකිණ්ණන්**ති පුප්ඵෙහි අභිකිණ්ණං, කමලදලෙහි අභිප්පකිණ්ණන්ති අත්ථො. **දුස්සසන්ථතන්**ති වත්ථෙන උපරි අත්ථතං.[5]

උපඩ්ඪපදුමමාලාහන්ති උපඩ්ඪං පදුමපුප්ඵං අහං. **ආසනස්ස සමන්තතො**ති ථෙරෙන නිසින්නස්ස ආසනස්ස සමන්තා භූමියං. **අබ්භොකිරිස්සන්**ති අභිඔකිරිං[6] අභිප්පකිරිං. කථං? **පත්තෙහී**ති තස්ස උපඩ්ඪපදුමස්ස විසුං විසුං කතෙහි පත්තෙහි පුප්ඵවස්සාභිවස්සනක[7]නියාමෙන ඔකිරින්ති අත්ථො.

ඉදං මෙ ඊදිසං ඵලන්ති ඉමිනා-“කුඤ්ජරෙ තෙ වරාරොහෙ”ති ආදිනා ථෙරෙන ගහිතං අගහිතඤ්ච ආයු-යස-සුඛ-රූපාදි භෙදං අත්තනො දිබ්බසම්පත්තිං එකතො[8] දස්සෙත්වා පුනපි ථෙරෙන අගහිතමෙව අත්තනො ආනුභාවසම්පත්තිං දස්සෙන්තී[9] “සක්කාරො”ති ආදිමාහ. තෙන න කෙවලං භන්තෙ තුම්හෙහි යථා වුත්තමෙව ඉධ මය්හං පුඤ්ඤඵලං, අපිච ඛො ඉදං දිබ්බං ආධිපතෙය්‍යම්පීති දස්සෙති. තත්ථ **සක්කාරො**ති ආදරකිරියා, දෙවෙහි අත්තනො සක්කාතබ්බතාති අත්ථො. තථා **ගරුකාරො**ති ගරුකාතබ්බතා. **දෙවානන්**ති දෙවෙහි. **අපචිතා**ති පූජිතා.

---

1. හා. උපඩ්ඪං.
2. සී. I. II. III & IV. ඛු. සකෙහි
3. සී. IV. ඉදමෙතාදිසං.
4. සී. වුත්තා ගාථා.
5. සන්ථතං.
6. සී. I. II. III. IV. තදිස්සතෙ.
7. සී. IV. හා. පුප්ඵාභිවස්සක.
8. සී. කත්වා.
9. හා. දස්සෙතු.

සම්මාවිමුත්තානන්ති සුට්ඨුවිමුත්තානං සබ්බසංකිලෙසප්පහීනානං. **සන්තාන**න්ති සන්තකායවචීමනොකම්මානං සාධූනං. මග්ගබ්‍රහ්මචරියස්ස සාසනබ්‍රහ්මචරියස්ස ච චිණ්ණත්තා **බ්‍රහ්මචාරීනං**. **පසන්නො ආසනං දජ්ජා**ති කම්මඵලසද්ධාය රතනත්තයසද්ධාය ච පසන්නමානසො හුත්වා යදි ආසනමත්තම්පි දදෙය්‍ය. **එවං නන්දෙ යථා අහ**න්ති යථා අහං තෙන ආසනදානෙන එතරහි නන්දාමි මොදාමි එවමෙව අඤ්ඤොපි නන්දෙය්‍ය මොදෙය්‍ය.

තස්මාති තෙන කාරණෙන; හිසද්දො නිපාතමත්තං. **අත්ථකාමෙනා**ති අත්තනො හිතකාමෙන; යො හි අත්තනො හිතාවහං කම්මං කරොති න අහිතාවහං සො අත්ථකාමො. **මහත්තන**න්ති විපාකමහත්තං. **සරීරන්තිමධාරින**න්ති අන්තිම දෙහං ධාරෙන්තානං, ඛීණාසවානන්ති අත්ථො. අයං හෙත්ථ අත්ථො: යස්මා අරහතං ආසනදානෙන අහමෙවං දිබ්බසම්පත්තියා මොදාමි, තස්මා අඤ්ඤෙනාපි අත්තනො අභිවුද්ධිං පත්ථයමානෙන අන්තිමසමුස්සයෙ ඨිතානං ආසනං දාතබ්බං, නත්ථි තාදිසං පුඤ්ඤන්ති දස්සෙති.[1]

එවං තාය දෙවතාය පඤ්හෙ ව්‍යාකතෙ ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි, සා දෙසනා සපරිවාරාය තස්සා දෙවතාය සාත්ථිකා අහොසි, ථෙරො තතො මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා සබ්බං තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි, භගවා තං පන අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසීති.

කුඤ්ජරවිමානවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

---

1. 6.

සුවණ්ණච්ඡදනං නාවන්ති නාවාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවති සාවත්ථියං විහරන්තෙ සොළසමත්තා භික්ඛූ අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකාවාසෙ වසිත්වා වුත්ථවස්සා භගවන්තං පස්සිස්සාම සද්ධම්මඤ්ච[2] සුණිස්සාමාති සාවත්ථිං උද්දිස්ස ගිම්හසමයෙ[3] අද්ධානමග්ගං පටිපන්නා. අන්තරා මග්ගෙ ච නිරුදකො කන්තාරො. තෙ තත්ථ ඝම්මාභිතත්තා කිලන්තා තසිතා පානීයං අලභමානා අඤ්ඤතරස්ස ගාමස්ස අවිදූරෙන[4] ගච්ඡන්ති. තත්ථ අඤ්ඤතරා ඉත්ථී උදකභාජනං ගහෙත්වා උදකත්ථාය උදපානාභිමුඛී ගච්ඡති. අථ තෙ භික්ඛූ තං දිස්වා යත්ථායං ඉත්ථී ගච්ඡති තත්ථ ගතෙ

1. සී. IV. නා. "සෙසංවුත්තසදිසමෙවාති" එත්තකමෙව දිස්සතෙ
2. නා. ධම්මඤ්ච.
3. සී. ගිම්හානසමයෙ.
4. සී. IV. නා. අවිදූරෙ.

පානීයං ලද්ධුං සක්කොති පිපාසාපරෙතා තං දිසාභිමුඛා[1] ගන්ත්වා උදපානං දිස්වා තස්ස අවිදූරෙ අට්ඨංසු. සා ඉත්ථී තතො උදකං ගහෙත්වා නිවත්තිතුකාමා තෙ භික්ඛූ දිස්වා ඉමෙ අය්‍යා උදකෙන අත්ථිකා පිපාසිතාති ඤත්වා ගරුචිත්තීකාරං උපට්ඨපෙත්වා උදකෙන නිමන්තෙසි. තෙ පත්තත්ථවිකතො පරිස්සාවනං නීහරිත්වා පරිස්සාවෙත්වා යාවදත්ථං පානීයං පිවිත්වා හත්ථපාදෙ සීතලෙ කත්වා තස්සා ඉත්ථියා පානීයදානෙ අනුමොදනං වත්වා අගමංසු. සා තං පුඤ්ඤං හදයෙ ඨපෙත්වා අන්තරන්තරා අනුස්සරන්තී අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති. තස්සා පුඤ්ඤානුභාවෙන කප්පරුක්ඛොපසොභිතං මහන්තං විමානං උප්පජ්ජි. තං විමානං පරික්ඛිපිත්වා මුත්තාජාලරජතවිභූසිතා විය සිකතාවකිණ්ණ[2]පණ්ඩරපුලිනතටා[3] මණික්ඛන්ධ නිම්මලසලිලවාහිනී සරිතා, තස්සා උභොසු තීරෙසු උය්‍යානවිමානචාරෙ ච මහතී පොක්ඛරණී පඤ්චවණ්ණපදුමසණ්ඩමණ්ඩිතා සහ සුවණ්ණනාවාය නිබ්බත්ති. සා තත්ථ දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තී නාවාය කීළන්තී ලළන්තී විචරති. අථෙකදිවසං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො දෙවචාරිකං චරන්තො තං දෙවතං නාවාය කීළන්තිං දිස්වා තාය කතපුඤ්ඤකම්මං පුච්ඡන්තො:-

"සුවණ්ණච්ඡදනං නාවං නාරි අරුය්හ තිට්ඨසි,
ඔගාහසි පොක්ඛරණිං පදුමං ඡින්දසි පාණිනා.
කෙන තෙ තාදිසො වණ්ණො කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං,
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

ආහ.

තතො ථෙරෙන පුට්ඨාය දෙවතාය විස්සජ්ජිතාකාරං දස්සෙතුං සඞ්ගීතිකාරෙහි:-[4]

"සා දෙවතා අත්තමනා මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා,
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵල"න්ති

අයං ගාථා වුත්තා.

"අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා
පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙ,
දිස්වාන භික්ඛූ තසිතෙ කිලන්තෙ
උට්ඨාය පාතුං උදකං අදාසිං.

1. සී. දිසාභිමුඛං.
2. සී. රාසිකතාවකිණ්ණ.
3. සී. පුලිනමණ්ඩිතටා.
4. හා. සඞ්ගාහකෙහි.

යො වෙ කිලන්තාන[1] පිපාසිතානං
උට්ඨාය පාතුං උදකං දදාති,
සීතොදිකා[2] තස්ස භවන්ති නජ්ජො
පහූතමල්‍යා බහුපුණ්ඩරීකා.

තං ආපගා අනුපරියන්ති සබ්බදා
සීතොදිකා[2] වාලුකසන්ථතා නදී,
අම්බා ච සාලා තිලකා ච ජම්බුයො -
උද්දාලකා පාටලියො ච ඵුල්ලා.

තං භූමිභාගෙහි උපෙතරූපං
විමානසෙට්ඨං භුසසොභමානං,
තස්සීධ කම්මස්ස අයං විපාකො
එතාදිසං කතපුඤ්ඤා[3] ලභන්ති.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව
මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං,
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

අයං දෙවතාය විස්සජ්ජිතාකාරො.

තත්ථ **සුවණ්ණච්ඡදනන්ති** විචිත්තභිත්තිවිරචනෙහි[4] රතනසුවණ්ණමයෙහි උභොහි පස්සෙහි පටිච්ඡාදිතබ්භන්තරතාය චෙව නානාරතනසමුජ්ජලිතෙන[5] කනකමයාලඞ්කාරෙන උපරි ඡාදිතෙකදෙසතාය ච සුවණ්ණච්ඡදනං. **නාවන්ති** පොතං. සො හි ඔරතො පාරං පවති[6] ගච්ඡතීති පොතො, සත්තෙ නෙතීති නාවාති ච වුච්චති. **නාරීති** තස්සා දෙවධීතාය ආලපනං. නරති නෙතීති නරො පුරිසො. යථා හි පඨමපකතිභූතො සත්තො ඉතරාය පකතියා සෙට්ඨට්ඨෙන පුරි සෙතීති පුරිසොති වුච්චති, එවං නයනට්ඨෙන නරොති. පුත්තභාතුභූතොපි හි පුග්ගලො මාතුජෙට්ඨභගිනීනං පිතුට්ඨානෙ තිට්ඨති, පගෙව භත්තුභූතො. නරස්ස එසාති නාරී. අයඤ්ච සමඤ්ඤා මනුස්සිත්ථීසු පවත්තා රුළ්හිවසෙන ඉතරාසුපි තථා වුච්චති. **ඔගාහසි පොක්ඛරණින්ති** සන්තිපි රත්තුප්පලනීලුප්පලාදිකෙ බහුවිධෙ රතනමයෙ ජලජකුසුමෙ පොක්ඛරසඞ්ඛාතානං පන දිබ්බපදුමානං තත්ථ යෙභුය්‍යෙන අත්ථිතාය[7]

1. සී. I II. III. IV. භා. කිලන්තානං
2. භා. සීතොදකා.
3. භා. පුඤ්ඤකතා.
4. සී. I. II. III විරෙචනෙහි. භා. විච්ඡදනෙහි.
5. සී. III. IV. භා සමුජ්ජලෙන.
6. සී. III. පවාති.
7. සී. IV. භා. යෙභුය්‍යතාය.

පොක්ඛරණීති ලද්ධනාමං දිබ්බසරං ජලවිහාරාභිරතියා අනුපවිසසි. **පදුමං ඡින්දසි පාණිනාති** මරකතමයනාලං පදුමරාගරතනමයපත්තසඞ්ඛාතං කනකමයකණ්ණිකං කිඤ්ජක්ඛකෙසරං දිබ්බකමලං ලීලාරවින්දං කාතුකාමතාය තව හත්ථෙන භඤ්ජසි.

තසිතොති පිපාසිතො. **කිලන්තොති** තාය පිපාසාය අද්ධානපරිස්සමෙන ච කිලන්තකායො. **උට්ඨායාති** උට්ඨානවීරියං කත්වා, ආලසියං අනාපජ්ජිත්වාති අත්ථො.

යො වෙති ආදිනා යථා අහං එවං අඤ්ඤෙපි ආයතනගතෙන උදකදානපුඤ්ඤෙන එදිසං ඵලං පටිලභන්තීති දීපෙත්වා අදිට්ඨස්ස අනුමානවිධිං දස්සෙන්ති ථෙරෙන පුට්ඨමත්ථං සාධාරණතො විස්සජ්ජෙති,[1] තත්ථ "තස්සා"ති "තං"න්ති ච යථා වුත්ත පුඤ්ඤකාරිනං පච්චාමසති.

අනුපරියන්තීති අනුරූපවසෙන පරික්ඛිපන්ති. තස්ස වසන්තට්ඨාන පරික්ඛිපනෙන[2] සොපි පරික්ඛිත්තො නාම හොති. **තිලකාති** බන්ධුජීවකපුප්ඵසදිසපුප්ඵා එකා රුක්ඛජාති. **උද්දාලකාති** වාතඝාතකා, යෙ රාජරුක්ඛාතිපි වුච්චන්ති.

තංභූමිභාගෙහීති තාදිසෙහි භූමිභාගෙහි, යථා වුත්ත පොක්ඛරණීනදීඋය්‍යානවන්තෙහි භූමිප්පදෙසෙහීති අත්ථො. **උපෙතරූපන්ති** පාසංසිය භාවෙන උපෙතං, තෙසං පොක්ඛරණී ආදීනං වසෙන රමණීයසන්නිවෙසන්ති වුත්තං හොති. **භුසසොභමානන්ති** භුසං අතිවිය විරාජමානං විමානසෙට්ඨං ලභන්තීති යොජනා.[3]

අථ ථෙරො තස්සා දෙවතාය සපරිවාරාය ධම්මං දෙසෙත්වා තං **පවත්තිං** භගවතො ආරොචෙසි, භගවා තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි, සා දෙසනා බහුජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

පඨම නාවාවිමාන වණ්ණනා

---

1. 7.

සුවණ්ණච්ඡදනං නාවන්ති දුතියනාවාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවති සාවත්ථියං විහරන්තෙ අඤ්ඤතරො ඛීණාසවත්ථෙරො උපකට්ඨාය වස්සූපනායිකාය ගාමකාවාසෙ වස්සං උපගන්තුකාමො සාවත්ථිතො තං ගාමං උද්දිස්ස පච්ඡාභත්තං අද්ධානමග්ගං පටිපන්නො මග්ගපරිස්සමෙන කිලන්තො තසිතො අන්තරාමග්ගෙ අඤ්ඤතරං ගාමං සම්පත්තො බහිගාමෙ තාදිසං ඡායූදකසම්පන්නට්ඨානං

1. සී. විස්සජ්ජෙසි.
2. පරික්ඛෙපෙන.
3. සී. IV. නා. "සෙසං වුත්තනයමෙවා"ති එත්තකමෙව දිස්සති.

අපස්සන්තො පරිස්සමෙන ච අභිභුය්‍යමානො චීවරං පාරුපිත්වා ගාමං පවිසිත්වා ධුරගෙහස්සෙව ද්වාරෙ අට්ඨාසි. තත්ථඤ්ඤතරා ඉත්ථී ථෙරං පස්සිත්වා කුතො භන්තෙ ආගතත්ථාති පුච්ඡිත්වා මග්ගපරිස්සමඤ්ච පිපාසිතභාවඤ්ච ඤත්වා එථ භන්තෙති ගෙහං පවෙසෙත්වා ඉධ නිසීදථාති ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා අදාසි. තත්ථ නිසින්නස්ස පාදොදකං පාදබ්භඤ්ජනතෙලඤ්ච දත්වා තාලවණ්ටං ගහෙත්වා වීජි. පරිළාහෙ වූපසන්තෙ මධුරං සීතලං සුගන්ධං පානකං යොජෙත්වා අදාසි. ථෙරො තං පිවිත්වා පටිප්පස්සද්ධකිලමථො අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්තීති සබ්බං අනන්තරවිමානසදිසන්ති වෙදිතබ්බං, ගාථාසුපි අපුබ්බං නත්ථි, තෙන වුත්තං:-

"සුවණ්ණච්ඡදනං නාවං නාරි ආරුය්හ තිට්ඨසි,
ඔගාහසි පොක්ඛරණිං පදුමං ඡින්දසි පාණිනා.
කෙන තෙ තාදිසො වණ්ණො කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං,
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

"සා දෙවතා අත්තමනා මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා,
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං."

"අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා
පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙ,
දිස්වාන භික්ඛුං තසිතං කිලන්තං
උට්ඨාය පාතුං උදකං අදාසිං.

යො වෙ කිලන්තස්ස පිපාසිතස්ස
උට්ඨාය පාතුං උදකං දදාති,
සීතොදිකා තස්ස භවන්ති නජ්ජො
පහූතමල්‍යා බහුපුණ්ඩරීකා.

තමාපගා අනුපරියන්ති සබ්බදා
සීතොදිකා වාලුකසන්ථතා නදී,
අම්බා ච සාලා තිලකා ච ජම්බුයො
උද්දාලකා පාටලියො ච ඵුල්ලා.

තංභූමිභාගෙහි උපෙතරූපං
විමානසෙට්ඨං භුසසොභමානං,
තස්සීධ[1] කම්මස්ස අයං විපාකො
එතාදිසං කත පුඤ්ඤා[2] ලභන්ති.

1. සී. III තස්සෙව. 2 භා. පුඤ්ඤකතා.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව
මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං,
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

අත්ථවණ්ණනාසුපි ඉධ එකොව ථෙරොති අපුබ්බං නත්ථි.

දුතිය නාවාවිමාන වණ්ණනා

---

1. 8.

සුවණ්ණච්ඡදනං නාවන්ති තතියනාවා විමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා ජනපදචාරිකං චරන්තො මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං කොසලජනපදෙ යෙන ථූණං[1] නාම බ්‍රාහ්මණගාමො තදවසරි. අස්සොසුං ඛො ථූණෙය්‍යකා බ්‍රාහ්මණගහපතිකා "සමණො කිර භො ගොතමො අම්හාකං ගාමක්ඛෙත්තං අනුප්පත්තො"ති. අථ ථූණෙය්‍යකා බ්‍රාහ්මණගහපතිකා අප්පසන්නා මිච්ඡාදිට්ඨිකා මච්ඡෙර පකතා සචෙ සමණො ගොතමො ඉමං ගාමං පවිසිත්වා විහතීහං වසෙය්‍ය, සබ්බං ඉමං ජනං අත්තනො වචනෙ පතිට්ඨපෙය්‍ය, තතො බ්‍රාහ්මණධම්මො පතිට්ඨං න ලභෙය්‍යාති තත්ථ භගවතො අවාසාය[2]. පරිසක්කන්තා නදීතිත්ථෙසු ඨපිත නාවායො අපනෙසුං සෙතුසඞ්කමනානි[3] ච අවලඤ්ජෙ අකංසු. තථා පපාසභාමණ්ඩපාදීනි. එකං උදපානං ඨපෙත්වා තත්ථ ඉතරානි උදපානානි තිණාදීහි පූරෙත්වා[4] පිදහිංසු. තෙන වුත්තං උදානෙ:- "අථ ඛො ථූණෙය්‍යකා බ්‍රාහ්මණ ගහපතිකා උදපානං තිණස්ස ච භුසස්ස[5] ච යාව මුඛතො පූරෙසුං මා තෙ මුණ්ඩකා සමණකා පානීයං අපංසූ"ති.[6] භගවා තෙසං තං විප්පකාරං ඤත්වා තෙ අනුකම්පන්තො සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝෙන ආකාසෙන නදිං අතික්කමිත්වා අනුක්කමෙන ථූණං බ්‍රාහ්මණගාමං පත්වා මග්ගා ඔක්කම්ම අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. තෙන ච සමයෙන සම්බහුලා උදකහාරිණියො[7] භගවතො අවිදූරෙන[8] අතික්කමන්ති. තස්මිං ච ගාමෙ සචෙ සමණො ගොතමො ඉධාගමිස්සති න තස්ස පච්චුග්ගමනාදිකං කාතබ්බං ගෙහං ආගතස්ස වස්ස සාවකානඤ්ච භික්ඛාපි

1. සී. ථූණො.
2. සී. IV. භා. ආනාවාසාය.
3. සී. චංකමනානි.
4. සී. පූරෙත්තා,
5. භා. පංසුයා.
6 සී IV පිවිංසූති.
7. සී. I. & II. උදහාරිණියො.
8. සී. IV. භා. අවිදූරෙ.

න දාතබ්බන්ති කතිකා කතා හොති. තත්ථ අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස දාසී ඝටෙන පානීයං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තී භගවන්තං භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතං නිසින්නං දිස්වා භික්ඛූ ච මග්ගපරිස්සමෙන කිලන්තෙ තසිතෙ ඤත්වා පසන්නචිත්තා පානීයං දාතුකාමා හුත්වා යදිපිමෙ ගාමවාසිනො සමණස්ස ගොතමස්ස න කිඤ්චි දාතබ්බං සාමීචිකම්මම්පි[1] න කාතබ්බන්ති කතිකං කත්වා ඨිතා එවං සන්තෙපි යදි අහං ඊදිසෙ සුපුඤ්ඤක්ඛෙත්තෙ[2] දක්ඛිණෙය්‍යෙ ලභිත්වා පානීයදානමත්තෙනාපි අත්තනො පතිට්ඨං න කරෙය්‍යං, කදාහං ඉතො දුක්ඛජීවිතතො මුච්චිස්සාමි? කාමං මෙ අය්‍යකො සබ්බෙපිමෙ[3] ගාමවාසිනො මං හනන්තු වා බන්ධන්තු වා, එදිසෙ[4] පුඤ්ඤක්ඛෙත්තෙ පානීයදානං දස්සාමි එවාති සන්නිට්ඨානං කත්වා අඤ්ඤාහි උදකහාරිණීහි[5] වාරියමානාපි ජීවිතෙ නිරපෙක්ඛා සීසතො පානීයඝටං ඔතාරෙත්වා උභොහි හත්ථෙහි පරිග්ගහෙත්වා එකමන්තං ඨපෙත්වා සඤ්ජාතපීතිසොමනස්සා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා පානීයෙන නිමන්තෙසි. භගවා තස්සා චිත්තප්පසාදං ඔලොකෙත්වා තං අනුග්ගණ්හන්තො[6] පානීයං පරිස්සාවෙත්වා[7] හත්ථපාදෙ ධොවිත්වා පානීයං පිවි. ඝටෙ උදකං පරික්ඛයං න ගච්ඡති. සා තං දිස්වා පුන[8] පසන්නචිත්තා එකස්ස භික්ඛුස්ස අදාසි. තථා අපරස්ස අපරස්සාති සබ්බෙසම්පි අදාසි. උදකං න ඛීයතෙව. සා හට්ඨතුට්ඨා යථාපුණ්ණෙන ඝටෙන ගෙහාභිමුඛී අගමාසි. තස්සා සාමිකො බ්‍රාහ්මණො පානීයස්ස දින්නභාවං සුත්වා ඉමාය ගාමවත්තං භින්නං අහඤ්ච ගාරය්හො කතොති කොධෙන පජ්ජලන්තො තට්ටතට්ටායමානො තං භූමියං පාතෙත්වා හත්ථෙහි ච පාදෙහි ච පහරි. සා තෙනෙව උපක්කමෙන ජීවිතක්ඛයං පත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති,[9] තස්සා පුඤ්ඤානුභාවෙන කප්පරුක්ඛොපසොභිතං මහන්තං විමානං උප්පජ්ජි, තං විමානං පරික්ඛිපිත්වා මුත්තාජාලරජතසිකතාවකිණ්ණපණ්ඩරපුලිනතටා මණික්ඛන්ධනිම්මලසලිලවාහිනී සරිතා, තස්සා උභොසු තීරෙසු උය්‍යානවිමානද්වාරෙ ච මහතී පොක්ඛරණී පඤ්චවණ්ණපදුමසණ්ඩමණ්ඩිතා සහ සුවණ්ණනාවාය නිබ්බත්ති, සා තත්ථ දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවමානා විචරති.

අථ ඛො භගවා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි: ඉඞ්ඝ මෙ ත්වං ආනන්ද උදපානතො පානීයං ආහරාති. ථෙරො ඉදානි භන්තෙ උදපානො ථූණෙය්‍යකෙහි දූසිතො, න සක්කා පානීයං ආහරිතුන්ති ආහ. භගවා දුතියම්පි තතියම්පි ආණාපෙසි. තතියවාරෙ ථෙරො

1. සී. I & II. සාමීචිකම්පි
2. සී. I. II. III & IV. නදිස්සතෙ
3. සී. I. II & IV. හා. සබ්බෙපි.
4. හා ඊදිසෙ.
5. සී. I. II & III උදහාරීහි.
6. සී. III & IV හා. අනුග්ගණ්හන්තො
7. හා. නදිස්සතෙ
8. සී. පසීදිත්වා.
9. සී. IV. හා. "විමානඤ්ච පනස්ස පඨමනාවාවිමානෙ වුත්තසදිසං උප්පජ්ජී"ති එත්තකමෙව දිස්සතෙ.

භගවතො පත්තං ආදාය උදපානාභිමුඛො අගමාසි. ගච්ඡන්තෙ ථෙරෙ උදපානෙ උදකං පරිපුණ්ණං හුත්වා උත්තරිත්වා සමන්තතො සන්දති. සබ්බං තිණ[1]භුසං උපලවිත්වා සයමෙව අපගඤ්ඡි. තෙන සන්දමානෙන සලිලෙන උපරූපරි වඩ්ඪන්තෙන අඤ්ඤඤ්ඤෙ ජලාසයෙ පූරෙත්වා තං ගාමං පරික්ඛිපන්තෙන ගාමප්පදෙසො අජ්ඣොත්ථරියතීති[2] තං පාටිහාරියං දිස්වා බ්‍රාහ්මණා අච්ඡරියබ්භුතචිත්තජාතා[3] භගවන්තං ඛමාපෙසුං. තඞ්ඛණඤ්ඤෙව ච උදකොඝො අන්තරධායි. තෙ භගවතො ච භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච වසනට්ඨානං සංවිධාය ස්වාතනාය නිමන්තෙත්වා දුතියදිවසෙ මහාදානං සජ්ජෙත්වා බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං පණීතෙන ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන පරිවිසෙත්වා සබ්බෙ ථූණෙය්‍යකා බ්‍රාහ්මණගහපතිකා[4] භගවන්තං භුත්තාවිං ඔනීතපත්තපාණිං පයිරුපාසන්තා නිසීදිංසු.

තෙන ච සමයෙන සා දෙවතා අත්තනො සම්පත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා තස්සා කාරණං උපධාරෙන්තී තං පානීයදානං දිස්වා පීතිසොමනස්සජාතා හන්දාහං ඉදානෙව භගවන්තං වන්දිස්සාමි, සම්මාපටිපන්නෙසු කතානං අප්පකානම්පි කාරානං උළාරඵලතඤ්ච මනුස්සලොකෙ පාකටං කරිස්සාමීති උස්සාහජාතා අච්ඡරාසහස්සපරිවාරා උය්‍යානනදීසහිතෙන විමානෙනෙව සද්ධිං මහතියා දෙවිද්ධියා මහන්තෙන දෙවානුභාවෙන[5] මහාජනකායස්ස පස්සන්තස්සෙව ආගන්ත්වා විමානතො ඔරුය්හ භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා අභිවාදෙත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසි. අථ නං භගවා තස්සා පරිසාය කම්මඵලං පච්චක්ඛතො විභාවෙතුකාමො:-

සුවණ්ණච්ඡදනං නාවං නාරි ආරුය්හ තිට්ඨසි,
ඔගාහසි පොක්ඛරණිං පදුමං ඡින්දසි පාණිනා.

කූටාගාරා නිවෙසා තෙ විභත්තා භාගසො මිතා,
දද්දල්ලමානා ආභන්ති[6] සමන්තා චතුරො දිසා.

කෙන තෙ තාදිසො වණ්ණො කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං,
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

1. සී. I. II & III තිණං
   ,, IV. තිණථුසං.
2. ස්‍යා. අජ්ඣොත්ථරති
3. සී. IV. චිත්තා ජාතා
4. සී. I. II & III. ස්‍යා. න දිස්සතෙ
5. සී. IV. ස්‍යා. දිබ්බානුභාවෙන.
6. සී. I. II. III & IV. මු. ආභොන්ති.

එතාහි ගාථාහි පුච්ඡි.

“සා දෙවතා අත්තමනා සම්බුද්ධෙනෙව පුච්ඡිතා,
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵල”න්ති

සඞ්ගීතිකාරා ආහංසු.

“අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා
පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙ,
දිස්වාන භික්ඛූ තසිතෙ කිලන්තෙ
උට්ඨාය පාතුං උදකං අදාසිං.

යො වෙ කිලන්තාන[1] පිපාසිතානං
උට්ඨාය පාතුං උදකං දදාති,
සීතොදිකා[2] තස්ස භවන්ති තජ්ජා
පහූතමල්‍යා බහුපුණ්ඩරීකා.

තමාපගා අනුපරියන්ති සබ්බදා
සීතොදිකා[2] වාලුකසන්ථතා නදී,
අම්බා ච සාලා තිලකා ච ජම්බුයො
උද්දාලකා පාටලියො ච ඵුල්ලා.

තං භූමිභාගෙහි උපෙතරූපං
විමානසෙට්ඨං භුසසොභමානං,
තස්සීධ කම්මස්ස අයං විපාකො
එතාදිසං කතපුඤ්ඤා[3] ලභන්ති.

කූටාගාරා නිවෙසා මෙ විභත්තා භාගසො මිතා,
දද්දල්ලමානා ආභන්ති[4] සමන්තා චතුරො දිසා.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසති,
එතස්ස කම්මස්ස ඵලං මමෙදං
අත්ථාය බුද්ධො උදකං අපායී”ති[5]

විස්සජ්ජනගාථායො.

තත්ථ කිඤ්චාපි සා දෙවතා යදා භගවා පුච්ඡි තදා තං නාවං ආරූළ්හා න[6] ඨිතා න පොක්ඛරණිං ඔගාහති නාපි පදුමං ඡින්දති,

1. සී. I. II. III & IV. බු.-හා. කිලන්තානං.
2. හා. සීතොදකා.
3. සී. IV. හා. පුඤ්ඤකතා.
4. I & II. බු. ආහොන්ති.
5. I. II. III & IV. බු. අපායිසි.
6. I. II. III & IV. නදිස්සතෙ.

කම්මානුභාවචොදිතා පන අභිණ්හං ජලවිහාරපසුතා තථා කරොන්තීති තං කිරියාවිච්ඡෙදං දස්සනවසෙනෙවං වුත්තං, අඤ්ඤථා අත්ථො න කෙවලමිධෙව, අථඛො හෙට්ඨිමෙසුපි එවමෙව දට්ඨබ්බො.

කූටාගාරාති රතනමයකණ්ණිකාබද්ධගෙහවන්තා. **නිවෙසාති** නිවෙසනානි, කච්ඡන්තරානීති අත්ථො. තෙනාහ: **විභත්තා භාගසො මිතාති.** තානි හි චතුස්සාලභූතානි අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස පටිබිම්බභූතානි විය පටිවිභත්තරූපානි සමප්පමාණතාය භාගසො මිතානි විය හොන්ති. **දද්දල්ලමානාති** අතිවිය විජ්ජොතමානා. **ආභන්තීති** මණිකනක[1]රංසිජාලෙහි ඔභාසෙන්ති.

භික්ඛූති බුද්ධපමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං සන්ධාය වදති. **මමාති** ඉදං පුබ්බාපරාපෙක්ඛං මම කම්මස්ස මම අත්ථායාති, අයං හෙත්ථ අත්ථයොජනා:-“උදකං ආදාසි”න්ති යදෙතං උදකදානං වුත්තං එතස්ස පුඤ්ඤකම්මස්ස ඉදං ඵලං සදිසායං දිබ්බසම්පත්ති, යස්මා මම අත්ථාය සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යො බුද්ධො භගවා මයා දින්නං උදකං අපායීති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

එවං පසන්නමානසාය දෙවතාය භගවා සාමුක්කංසිකං ධම්මදෙසනං කරොන්තො සච්චානි පකාසෙසි. දෙසනා පරියොසානෙ සා දෙවතා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. සම්පත්තපරිසායපි ධම්මදෙසනා සාත්ථිකා අහොසීති.[2]

තතිය නාවාවිමාන වණ්ණනා

---

1. 9.

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති දීපවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවති සාවත්ථියං විහරන්තෙ උපොසථදිවසෙ සම්බහුලා උපාසකා[3] උපොසථිකා හුත්වා පුරෙභත්තං යථාවිභවං දානං[4] දත්වා කාලස්සෙව භුඤ්ජිත්වා සුද්ධවත්ථනිවත්ථා සුද්ධුත්තරාසඞ්ගා ගන්ධමාලාදි[5]හත්ථා පච්ඡාභත්තං විහාරං ගන්ත්වා මනොභාවනීයෙ භික්ඛූ පයිරුපාසිත්වා සායණ්හෙ ධම්මං සුණන්ති.[6] විහාරෙයෙව වසිතුකාමානං තෙසං ධම්මං සුණන්තානංයෙව සූරියො අත්ථඞ්ගතො[7] අන්ධකාරො ජාතො. තත්ථෙකා අඤ්ඤතරා[8] ඉත්ථී ඉදානි දීපාලොකං කාතුං යුත්තන්ති චින්තෙත්වා අත්තනො ගෙහතො පදීපෙය්‍යං

---

1. හා. මණිරතනකනකාදීහි.
2. සී. IV. හා. අහොසි. සෙසං වුත්තනයමෙව.
3. සී. III & IV. උපාසිකා. හා. උපාසක උපාසිකා
4. හා. දානාදීනි.
5. සී. I. II. III & IV. මාලගන්ධාදි.
6. සී. සුණන්තා.
7. සී. IV. හා. තාදිස්සතෙ.
8. සී. I II. III. & IV. තත්ථඤ්ඤතරා.

ආහරාපෙත්වා පදීපං උජ්ජාලෙත්වා ධම්මාසනස්ස පුරතො ඨපෙත්වා ධම්මං සුණි. සා තෙන පදීපදානෙන අත්තමනා පීතිසොමනස්සජාතා හුත්වා වන්දිත්වා අත්තනො ගෙහං ගතා. සා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ ජොතිරස විමානෙ නිබ්බත්ති. සරීරසොභා[1] පනස්සා අතිවිය පභස්සරා අඤ්ඤෙ දෙවෙ අභිභවිත්වා දස දිසා ඔභාසයමානා[2] තිට්ඨති. අථෙකදිවසං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො දෙවචාරිකං චරන්තො තං දෙවතං චන්දං විය සූරියං විය ච දස දිසා ඔභාසෙන්තිං අච්ඡරාසහස්සපරිවුතං දිස්වා:[3]

"අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ,
ඔභාසෙන්ති දිසා සබ්බා ඔසධී විය තාරකා

කෙන තෙ තාදිසො වණ්ණො කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

කෙන ත්වං විමලොභාසා අතිරොචසි දෙවතෙ,
කෙන තෙ සබ්බගත්තෙහි සබ්බා ඔභාසතෙ දිසා.

පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං,
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

චතූහි ගාථාහි පුච්ඡි.

"සා දෙවතා අත්තමනා මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා,
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං".

"අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා
පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙ,
තම[4]න්ධකාරම්හි තිමීසිකායං
පදීපකාලම්හි අදං පදීපං.[5]

යො අන්ධකාරම්හි තිමීසිකායං
පදීපකාලම්හි දදාති දීපං,
උප්පජ්ජතී ජොතිරසං විමානං
පහූතමල්‍යං බහුපුණ්ඩරීකං.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

---

1. හා. සරීරපභා.
2. සී. I. II. III & IV. ඔභාසමානා
3. සී. IV. හා "චරන්තො"ති ආදි සබ්බං හෙට්ඨා ආගතනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. ඉධ පන අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති ආදිනා තීහි ගාථාහි පටි පුච්ඡි."
4 සී. IV. තම.
5 සී. I. II & IV. බු. අදසිං පදීපං. හා. අදසි දීපං.

තෙනාහං විමලොභාසා අතිරෙචාමි දෙවතා,
තෙන මෙ සබ්බගත්තෙහි සබ්බා ඔභාසතෙ දිසා.

අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව
මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං,[1]
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

විස්සජ්ජෙසි.

තත්ථ **අභික්කන්තෙනාති** එත්ථ අභික්කන්තසද්දො: "අභික්කන්තා භන්තෙ රත්ති නික්ඛන්තො පඨමො යාමො"ති[a] ආදීසු ඛයෙ ආගතො; "අයං ඉමෙසං චතුන්නං පුග්ගලානං අභික්කන්තතරො ච පණීතතරො චා"ති[b] ආදීසු සුන්දරෙ; "අභික්කන්තං භන්තෙ අභික්කන්තං භන්තෙ"ති[c] ආදීසු අබ්භානුමොදනෙ; "අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන සබ්බා ඔභාසයං දිසා"ති ආදීසු අභිරූපෙ; ඉධාපි අභිරූපෙයෙව දට්ඨබ්බො. තස්මා අභික්කන්තෙනාති අතිකන්තෙන අතිමනාපෙන අභිරූපෙනාති අත්ථො. **වණ්ණෙනාති** ඡවිවණ්ණෙන, **ඔභාසෙන්තී දිසා සබ්බාති** සබ්බාපි දසදිසා ජොතෙන්තී එකාලොකං කරොන්තී. කිං වියාති[2] ආහ: **ඔසධී විය තාරකාති** උස්සන්නා පභා එතාය ධීයති ඔසධීනං වා අනුබලප්පදායිකාති කත්වා ඔසධීති ලද්ධනාමා තාරකා යථා සමන්තතො ආලොකං කුරුමානා තිට්ඨති, එවමෙව ත්වං සබ්බා[3] දිසා ඔභාසයන්තී තිට්ඨසීති.

සබ්බගත්තෙහීති සබ්බෙහි සරීරාවයවෙහි, සකලෙහි අඞ්ගපච්චඞ්ගෙහි ඔභාසන්තීති අධිප්පායො. හෙතුම්හි චෙතං කරණවචනං. **සබ්බා ඔභාසතෙ දිසාති** සබ්බා දසපි දිසා විජ්ජොතන්ති. **ඔභාසරෙතිපි** පඨන්ති. තෙසං සබ්බා[3] දිසාති බහුවචනමෙව දට්ඨබ්බං.

පදීපකාලම්හීති පදීපකරණකාලෙ පදීපුජ්ජලනයොග්ගෙ[4] අන්ධකාරෙති අත්ථො. තෙනාහ: **යො අන්ධකාරම්හි තිමිසිකායන්ති.** බහලෙ මහන්ධකාරෙති අත්ථො. **දදාති දීපන්ති** පදීපං උජ්ජාලෙන්තො වා අනුජ්ජාලෙන්තො වා පදීපදානං දදාති, පදීපොපකරණානි දක්ඛිණෙය්‍ය උද්දිස්ස පරිච්චජති. **උපපජ්ජති ජොතිරසං විමානන්ති** පටිසන්ධිගහණවසෙන ජොතිරසවිමානං උපපජ්ජති.[5] සෙසං වුත්තනයමෙව.

1. සී. III. & IV. යම්භං අකාසිං.
2. සී. භා. කීදිසාති.
3. සී. I. II. III & IV. සබ්බ.
4. භා. සමුජ්ජලනයොග්ගෙ.
5. සී. IV. භා. උපගච්ඡති.

a. චුල්ලවග්ගපාළි-පාතිමොක්ඛඨපනක්ඛන්ධක.
b. තිකඞ්ගුත්තරෙ-පුග්ගලවග්ග.
c. මජ්ඣිමනිකාය-පොතලියසුත්ත.

අථ යථා පුච්ඡිතෙ අත්ථෙ දෙවතාය කථිතෙ ථෙරො තමෙව කථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා දානාදිකථාය තස්සා කල්ලචිත්තාදිභාවං ඤත්වා සච්චානි පකාසෙසි. සච්චපරියොසානෙ සපරිවාරා සා දෙවතා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. ථෙරො තතො ආගන්ත්වා තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තස්මිං වත්ථුස්මිං සම්පත්තපරිසාය විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා ජාතා. සෙසමහාජනො ච විසෙසතො දීපදානෙ සක්කච්චකාරී අහොසීති.

දීපවිමාන වණ්ණනා.

---

1. 10.

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති තිලදක්ඛිණාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?.

භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තෙන ච සමයෙන රාජගහෙ අඤ්ඤතරා ඉත්ථී ගබ්භිනී තිලෙ ධොවිත්වා ආතපෙ සුක්ඛාපෙති තෙලං කාතුකාමා. සා ච පරික්ඛීණායුකා තං දිවසමෙව චවනධම්මා, නිරයසංවත්තනිකඤ්චස්සා කම්මං ඔකාසං කත්වා ඨිතං. අථ තං භගවා පච්චූසවෙලාය ලොකං ඔලොකෙන්තො[1] දිබ්බචක්ඛුනා දිස්වා චින්තෙසි: අයං ඉත්ථී අජ්ජ කාලං කත්වා නිරයෙ නිබ්බත්තිස්සති,[2] යන්නූනාහං තිලභික්ඛං පටිග්ගණ්හනෙන තං සග්ගූපගං කරෙය්‍යන්ති. සො සාවත්ථිතො ඛණෙනෙව රාජගහං ගන්ත්වා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරං ආදාය රාජගහෙ පිණ්ඩාය චරන්තො අනුපුබ්බෙන තස්සා ගෙහද්වාරං සම්පාපුණි. සා ඉත්ථී භගවන්තං පස්සිත්වා සඤ්ජාතපීතිසොමනස්සා සහසා උට්ඨහිත්වා කතඤ්ජලී අඤ්ඤං දාතබ්බයුත්තකං අපස්සන්තී හත්ථපාදෙ ධොවිත්වා තිලෙ රාසිං කත්වා උභොහි හත්ථෙහි පරිග්ගහෙත්වා අඤ්ජලිපූරං තිලං භගවතො පත්තෙ ආකිරිත්වා භගවන්තං වන්දි. තං භගවා අනුකම්පමානො සුඛිනී හොහීති වත්වා පක්කාමි. සා තස්සා රත්තියා පච්චූසසමයෙ කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ ද්වාදසයොජනිකෙ කනකවිමානෙ සුත්තප්පබුද්ධා විය නිබ්බත්ති.

අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා වුත්තනයෙන දෙවචාරිකං චරන්තො තං අච්ඡරාසහස්සපරිවුතං මහතියා දෙවිද්ධියා විරොචමානමුපගන්ත්වා:[3]

"අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ,
ඔභාසෙන්තී දිසා සබ්බා ඔසධී විය තාරකා.

---

1. සී. ඉච්චාලොකෙන්තො.
2. සී. IV. නිබ්බත්තනාරහා. හා. නිබ්බත්තෙය්‍ය.
3. හා. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො දෙවලොකං චරන්තො හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව උපගන්ත්වා

කෙන තෙ තාදිසො වණ්ණො කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං,
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

පුච්ඡි.

"සා දෙවතා අත්තමනා මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා,
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං"

අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා
පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙ,

අද්දසං විරජං බුද්ධං විප්පසන්නමනාවිලං.
ආසජ්ජ දානං අදාසිං අකාමා තිලදක්ඛිණං,
දක්ඛිණෙය්‍යස්ස බුද්ධස්ස පසන්නා සෙහි[1] පාණිහි.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව
මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං,[2]
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

සා විස්සජ්ජෙසි.

තත්ථ **ආසජ්ජා**ති අයං ආසජ්ජසද්දො: "ආසජ්ජන තථාගත"න්ති[a] ආදීසු ඝට්ටනෙ ආගතො; "ආසජ්ජ දානං දෙතී"ති[b] ආදීසු සමාගමෙ; ඉධාපි සමාගමෙයෙව දට්ඨබ්බො. තස්මා ආසජ්ජාති සමාගන්ත්වා සමවායෙන සම්පත්වාති අත්ථො. තෙනාහ: **අකාමා**ති, සා හි දෙය්‍යධම්මසංවිධානපුබ්බකං පුරිමසිද්ධං දානසඞ්කප්පං විනා සහසා සම්පත්තෙන භගවති පවත්තිතං තිලදානං සන්ධායාහ: "ආසජ්ජ දානං අදාසිං අකාමා තිලදක්ඛිණ"න්ති. සෙසං[3] වුත්තනයමෙව.

එවං දෙවතාය අත්තනො පුඤ්ඤකම්මෙ ආවිකතෙ ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො සපරිවාරාය තස්සා දෙවධීතාය ධම්මං දෙසෙත්වා මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා භගවතො තං පවත්තිං විත්ථාරෙන කථෙසි, අථ භගවා තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

තිලදක්ඛිණාවිමාන වණ්ණනා.

1. සී. I. II. III & IV. සකෙහි.
2. සී. IV. යමහං අකාසිං.
3. සී. III. සෙසං සබ්බං.

a. මජ්ඣිමනිකාය-මාරතජ්ජනියසුත්ත.
b. අඞ්ගුත්තරෙ-දානවග්ග.

1. 11.

කොඤ්චා මයූරා දිවියා ච හංසාති පතිබ්බතාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ, තත්‍රඤ්ඤතරා ඉත්ථී පතිබ්බතා අහොසි භත්තුඅනුකූලවත්තිනී ඛමා පදක්ඛිණග්ගාහිනී. න කුද්ධාපි[1] පටිප්ඵරති[2] ඵරුසා වාචා සච්චවාදිනී සද්ධාසම්පන්නා යථාවිභවං දානානි[3] ච අදාසි. සා කෙනචිදෙව රොගෙන ඵුට්ඨා කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති.

අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො පුරිමනයෙනෙව දෙවචාරිකං චරන්තො තං දෙවධීතරං මහතිං සම්පත්තිං අනුභවන්තිං දිස්වා තස්සා සමීපමුපගතො. සා අච්ඡරාසහස්සපරිවුතා සට්ඨිසකටභාරාලඞ්කාරපතිමණ්ඩිතත්තභාවා ථෙරස්ස පාදෙසු සිරසා වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. ථෙරොපි තාය කතපුඤ්ඤකම්මං පුච්ඡන්තො[4]:-

"කොඤ්චා මයූරා දිවියා ච හංසා
වග්ගුස්සරා කොකිලා සම්පතන්ති,
පුප්ඵාභිකිණ්ණං රම්මමිදං විමානං
අනෙකචිත්තං නරනාරිසෙවිතං.

තත්ථච්ඡසි දෙවි මහානුභාවෙ
ඉද්ධී විකුබ්බන්ති අනෙකරූපා,
ඉමා ච තෙ අච්ඡරායො සමන්තතො
නච්චන්ති ගායන්ති පමොදයන්ති.

දෙවිද්ධිපත්තාසි මහානුභාවෙ
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං,
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

ආහ.

"සා දෙවතා අත්තමනා මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා,
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං."

"අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා
පතිබ්බතා නඤ්ඤමනා අහොසිං,
මාතාව පුත්තං අනුරක්ඛමානා
කුද්ධාපහං න ඵරුසං අවොචං.

සච්චෙ ඨිතා මොසවජ්ජං පහාය
දානෙ රතා සඞ්ගහිතත්තභාවා,
අන්නඤ්ච පානඤ්ච පසන්නචිත්තා
සක්කච්ච දානං විපුලං අදාසිං.

---

1. සී. I. II. III & IV. තස්ස. සී. තස්සා.
2. සී. III. න පටිප්ඵරති.
3. සී. IV. දානාදීනි. හා. දානාදි.
4. හා. "සෙසං වුත්තනයමෙවා"ති එත්තකමෙව දිස්සති.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව
මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං,
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී”ති

සා දෙවතා විස්සජ්ජෙසි.

තත්ථ ගාථාසු පන[1] **කොඤ්චාති** කොඤ්චසකුණා; යෙ සාරසාතිපි වුච්චන්ති. **මයූරාති** මොරා. **දිවියාති** දිබ්බානුභාවා. ඉදං හි පදං “දිවියා කොඤ්චා දිවියා මයූරා”ති ආදිනා[2] චතූසුපි පදෙසු යොජෙතබ්බං. **හංසාති** සුවණ්ණහංසාදිහංසා[3]. **වග්ගුස්සරාති** මධුරස්සරා. **කොකිලාති** කාළකොකිලා චෙව ඵුස්සකොකිලා ච. **සම්පතන්තීති** දෙවතාය අභිරමන්තස්ස කීළන්තා ලළන්තා සමන්තතො පතන්ති විචරන්ති. කොඤ්චාදිරූපෙන හි දෙවතාය රතිජනනත්ථං පරිවාරභූතා දෙවතා කීළන්තා ලළන්තා “කොඤ්චා”ති ආදිනා වුත්තා. **පුප්ඵාභිකිණ්ණන්ති** ගන්ථිතාගන්ථිතෙහි[4] නානාවිධරතනකුසුමෙහි ඔකිණ්ණං. **රම්මන්ති** රමණීයං, මනොරමන්ති අත්ථො. **අනෙකචිත්තන්ති** අනෙකෙහි උය්‍යානකප්පරුක්ඛපොක්ඛරණීආදීහි-විමානෙසු ච අනෙකෙහි විභත්ති[5] විසෙසාදීහි චිත්තං.[6] **නරනාරිභිසෙවිතන්ති** පරිවාරභූතෙහි දෙවපුත්තෙහි දෙවධීතාහි ච උපසෙවිතං.

ඉද්ධී විකුබ්බනන්ති අනෙකරූපාති නානාරූපානං විදංසනෙන[7] අනෙකරූපා කම්මානුභාවසිද්ධා ඉද්ධී විකුබ්බනන්ති විකුබ්බනිද්ධියො වළඤ්ජන්තී අච්ඡසීති යොජනා.

අනඤ්ඤමනාති පතිබ්බතා, පතිතො අඤ්ඤස්මිං[8] මනො එතිස්සාති=අඤ්ඤමනා, න අඤ්ඤමනාති=අනඤ්ඤමනා. මය්හං සාමිකතො අඤ්ඤස්මිං පුරිසෙ පාපකං චිත්තං න උප්පාදෙසින්ති[9] අත්ථො. **මාතාව පුත්තං අනුරක්ඛමානාති** යථා මාතා පුත්තං එවං මය්හං සාමිකං සබ්බෙසුපි වා සත්තෙසු හිතෙසිතාය අහිතාපනයනකාමතාය[10] ච අනුද්දයමානා. **කුද්ධාපහං න ඵරුසං අවොචන්ති**[11] පරෙන කතං අථාසුකං[12] පටිච්ච කුද්ධාපි සමානා අහං ඵරුසවචනං න කථෙසිං, අඤ්ඤදත්ථු පියවචනමෙව අභාසින්ති අධිප්පායො.

---

1. සී IV. හා. තත්ථ.
2. හා. ආදීසි.
3. හා. සුවණ්ණහංසා.
4. හා. ගණ්ඨිකාගණ්ඨිකෙහි.
5. සී. භිත්ති.
6 සී IV. විචිත්තං.
7. සී. විඩංසනෙන.
8. හා. අඤ්ඤං.
9. සී. I & II. දෙසින්ති. IV. දෙසා.
10 සී. අහිතාපගම.
11. සී. I & II. අවචන්ති.
12. සී. I, II & III අථාසුං

සච්චෙ ඨිතාති සච්චෙ පතිට්ඨිතා. යස්මා මුසාවාදා වෙරමණියා සච්චෙ පතිට්ඨානං[1] නාම හොති, න කිඤ්චි[2] සච්චවචනමත්තෙනාති ආහ: **මොසවජ්ජං පහායා**ති මුසාවාදං පහාය. **දානෙ රතා**ති දානෙ අභිරතා, යුත්තපයුත්තාති අත්ථො. **සඞ්ගහිතත්තභාවා**ති සඞ්ගහවත්ථූහි අත්තානං විය සභාවෙනෙව පරෙසං සඞ්ගණ්හනසීලා. අන්නඤ්ච පානඤ්ච කම්මඵලසද්ධාය පසන්නචිත්තා සක්කච්චං චිත්තීකාරෙන අදාසිං, අඤ්ඤඤ්ච වත්ථාදිදානං විපුලං උළාරං අදාසින්ති යොජනා. සෙසං වුත්තනයමෙව.

එවං දෙවතාය අත්තනො පුඤ්ඤකම්මෙ ආවිකතෙ ථෙරො සපරිසාය තස්සා ධම්මං දෙසෙත්වා මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා භගවතො තං පවත්තිං ආරොචෙසි. තං භගවා අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

පතිබ්බතා විමාන වණ්ණනා.

---

1. 12.

වෙළුරියථම්භන්ති දුතිය පතිබ්බතාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?.

සාවත්ථියං කිර අඤ්ඤතරා උපාසිකා පතිබ්බතා හුත්වා සද්ධා පසන්නා පඤ්චසීලානි සුවිසුද්ධානි කත්වා රක්ඛි. යථාවිභවං ච දානානි[3] අදාසි. සා කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ උප්පජ්ජි. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

"වෙළුරියථම්භං රුචිරං පභස්සරං
විමානමාරුය්හ අනෙකචිත්තං,
තත්ථච්ඡසි දෙවි මහානුභාවෙ
උච්චාවචා ඉද්ධි විකුබ්බමානා,
ඉමා ච තෙ අච්ඡරායො සමන්තතො
නච්චන්ති ගායන්ති පමොදයන්ති.

දෙවිද්ධිපත්තාසි මහානුභාවෙ
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං,
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

පුච්ඡි.

"සා දෙවතා අත්තමනා මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා,
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං."

---

1. සී. IV. හා. පතිඨිතා. 2. සී. IV. හා. න සාදුච.
3. සී. IV. දානං. හා. දානාදීනි.

"අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා
උපාසිකා චක්ඛුමතො අහොසිං,
පාණාතිපාතා විරතා අහොසිං
ලොකෙ අදින්නං පරිවජ්ජසිස්සං.

අමජ්ජපා නො ච මුසා අභාසිං[1]
සකෙන සාමිනාව[2] අහොසිං තුට්ඨා,
අන්නඤ්ච පානඤ්ච පසන්නචිත්තා
සක්කච්ච දානං විපුලං අදාසිං.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව
මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං,
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

විස්සජ්ජෙසි.

තත්ථ **වෙළුරියත්ථම්භන්ති** වෙළුරියමණිමයත්ථම්භං.[3] **රුචිරන්ති** රමණීයං. **පභස්සරන්ති** අතිවිය භාසුරං.[4] **උච්චාවචාති** උච්චා ච අවචා ච, විවිධාති අත්ථො.

උපාසිකාති සරණගමනෙන[5] උපාසිකාලක්ඛණෙ ඨිතා, වුත්තං හි:- "යතො ඛො මහානාම අරියසාවකො බුද්ධං සරණං ගතො හොති, ධම්මං සරණං ගතො හොති, සඞ්ඝං සරණං ගතො හොති, එත්තාවතා ඛො මහානාම අරියසාවකො උපාසකො හොතී"ති.[a] **චක්ඛුමතොති** පඤ්චහි චක්ඛූහි චක්ඛුමතො බුද්ධස්ස භගවතො. එවං[6] උපාසිකාභාවකිත්තනෙන ආසයසුද්ධිං දස්සෙත්වා පයොගසුද්ධිං දස්සෙතුං "පාණාතිපාතා විරතා"ති ආදි වුත්තං.

තත්ථ **සකෙන සාමිනාව අහොසිං තුට්ඨාති** මිච්ඡාචාරා වෙරමණිමාහ.

සෙසං හෙට්ඨා වුත්තසදිසමෙව.

දුතිය පතිබ්බතා විමානවණ්ණනා.

---

1. 13.

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති සුණිසාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?.

සාවත්ථියං අඤ්ඤතරස්මිං ගෙහෙ එකා කුලසුණ්හා ගෙහං පිණ්ඩාය පවිට්ඨං ඛීණාසවත්ථෙරං දිස්වා සඤ්ජාතපීතිසොමනස්සා

---

1. සී. III හා. අභාණිං.
2. සී. IV. හා සාමිනා.
3. සී. IV. හා. මණිථම්භං.
4. සී. පභස්සරං.
5. සී. III. සරණාගමනෙන.
6. සී. එවම්පි. IV. එව.

a. මහානාමසුත්ත.

ඉදං මය්හං උත්තමං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං උපට්ඨිතන්ති අත්තනා ලද්ධං පූවභාගං ආදාය[1] ආදරෙන ථෙරස්ස[1] උපනෙසි. ථෙරො තං පටිග්ගහෙත්වා අනුමොදනං වත්වා[2] ගතො. සා අපරභාගෙ[1] කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ[3] උප්පජ්ජි. සෙසං සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තසදිසමෙව. තෙන වුත්තං:

"අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ,
ඔභාසෙන්තී දිසා සබ්බා ඔසධී විය තාරකා.

කෙන තෙ තාදිසො වණ්ණො කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං,
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

පුච්ඡි

"සා දෙවතා අත්තමනා මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා,
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං"

"අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා
සුණිසා අහොසිං සසුරස්ස ගෙහෙ.

අද්දසං විරජං භික්ඛුං විප්පසන්නමනාවිලං,
තස්ස අදාසහං පූවං පසන්නා සෙහි[4] පාණිහි,
භාගඩ්ඪභාගං දත්වාන මොදාමි නන්දනෙ වනෙ.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව
මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං,
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

තත්ථ **සුණිසා**ති පුත්තස්ස භරියා. ඉත්ථියා හි සාමිකස්ස පිතා සසුරොති වුච්චති. තස්ස ච සා සුණිසාති. තං සන්ධායාහ: "සුණිසා අහොසිං සසුරස්ස ගෙහෙ"ති. **භාගඩ්ඪභාග**න්ති අත්තනා ලද්ධපටිවිංසතො උපඩ්ඪභාගං. **මොදාමි නන්දනෙ වනෙ**ති ථෙරෙන නන්දනවනෙ දිට්ඨත්තා ආහ. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

සුණිසා විමාන වණ්ණනා.

---

1. සී. III & IV. න දිස්සති.
2. හා. කත්වා.
3. හා. තාවතිංසෙසු.
4. සී. III & IV. සකෙහි.

1. 14.

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති දුතියසුණිසාවිමානං. **එත්ථ පන** අපුබ්බං නත්ථි, අට්ඨුප්පත්තියං කුම්මාසදානමෙව **විසෙසො.**

තෙන වුත්තං:-

"අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ,
ඔභාසෙන්තී දිසා සබ්බා ඔසධී විය තාරකා.

කෙන තෙ තාදිසො වණ්ණො කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං,
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

"සා දෙවතා අත්තමනා මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා,
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං".

"අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා
සුණිසා අහොසිං සසුරස්ස ගෙහෙ.

අද්දසං විරජං භික්ඛුං විප්පසන්නමනාවිලං,
තස්ස අදාසහං භාගං පසන්නා සෙහි[1] පාණිහි,
කුම්මාසපිණ්ඩං දත්වාන මොදාමි නන්දනෙ වනෙ.

කෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො කෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව
මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං,
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

තත්ථ භාගන්ති කුම්මාසකොට්ඨාසං. තෙනාහ: "කුම්මාසපිණ්ඩං දත්වානා"ති. **කුම්මාසොති** ච යවකුම්මාසො වුත්තො.

සෙසං වුත්තනයමෙව.

දුතියසුණිසාවිමානවණ්ණනා.

---

1. 15.

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති උත්තරාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

1. සී. III & IV. සකෙහි.

භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ, තෙන ච[1] සමයෙන පුණ්ණො නාම දුග්ගතපුරිසො රාජගහසෙට්ඨිං[2] උපනිස්සාය ජීවති. තස්ස භරියා උත්තරා උත්තරා ච නාම ධීතාති[3] ද්වෙ එව ගෙහමානුසකා[4]. අථෙකදිවසං රාජගහෙ[5] සත්තාහං නක්ඛත්තං කීළිතබ්බන්ති ඝොසනං කරිංසු. තං සුත්වා සෙට්ඨී[2] පාතොව ආගතං පුණ්ණං තාත අම්හාකං පරිජනො නක්ඛත්තං කීළිතුකාමො ත්වං කිං නක්ඛත්තං කීළිස්සසි උදාහු භතිං කරිස්සසී?ති ආහ. සාමි නක්ඛත්තං නාම සධනානං හොති, මම පන ගෙහෙ ස්වාතනාය යාගුතණ්ඩුලාපි නත්ථි කිං මෙ නක්ඛත්තෙන? ගොණෙ ලභන්තො කසිතුං ගමිස්සාමීති. තෙන හි ගොණෙ ගණ්හස්සූති. සො බලවගොණෙ ච භද්දකනඞ්ගලඤ්ච ගහෙත්වා–භද්දෙ නාගරා නක්ඛත්තං කීළන්ති, අහං දලිද්දතාය භතිං කාතුං ගමිස්සාමි, මය්හම්පි තාව අජ්ජ දිගුණං නිවාපං පචිත්වා භත්තං ආහරෙය්‍යාසීති භරියං වත්වා ඛෙත්තං අගමාසි.

සාරිපුත්තත්ථෙරොපි සත්තාහං නිරොධසමාපන්නො තතො වුට්ඨාය කස්ස නු ඛො අජ්ජ මයා සඞ්ගහං කාතුං වට්ටතීති ඔලොකෙන්තො පුණ්ණං අත්තනො ඤාණජාලස්ස අන්තො පවිට්ඨං දිස්වා සද්ධො නු ඛො එස සක්ඛිස්සති වා මෙ සඞ්ගහං කාතුන්ති ඔලොකෙන්තො තස්ස සද්ධාභාවඤ්ච සඞ්ගහං කාතුං සමත්ථභාවඤ්ච තප්පච්චයා ච තස්ස මහාසම්පත්තිපටිලාභං ඤත්වා පත්තචීවරමාදාය තස්ස කසනට්ඨානං ගන්ත්වා ආවාපතීරෙ එකං ගුම්බං ඔලොකෙන්තො අට්ඨාසි. පුණ්ණො ථෙරං දිස්වාව කසිං ඨපෙත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන ථෙරං වන්දිත්වා දන්තකට්ඨෙන අත්ථො භවිස්සතීති දන්තකට්ඨං කප්පියං කත්වා අදාසි. අථස්ස ථෙරො පත්තඤ්ච පරිස්සාවනඤ්ච නීහරිත්වා අදාසි. සො පානීයෙන අත්ථො භවිස්සතීති තං ආදාය පානීයං පරිස්සාවෙත්වා අදාසි. ථෙරො චින්තෙසි: අයං පරෙසං පච්ඡිමගෙහෙ වසති, සචස්ස ගෙහද්වාරං ගමිස්සාමි, ඉමස්ස භරියා මං දට්ඨුං න සක්ඛිස්සති, යාවස්ස භරියා භත්තං ආදාය මග්ගං පටිපජ්ජති, තාව ඉධෙව භවිස්සාමීති. සො තත්ථෙව ථොකං වීතිනාමෙත්වා තස්සා මග්ගාරූළ්හභාවං ඤත්වා අන්තො නගරාභිමුඛො පායාසි. සා අන්තරා මග්ගෙ ථෙරං දිස්වා චින්තෙසි: අප්පෙකදාහං දෙය්‍යධම්මෙ සති අය්‍යං න පස්සාමි, අප්පෙකදා මෙ අය්‍යං පස්සන්තියා දෙය්‍යධම්මො න හොති, අජ්ජ පන මෙ අය්‍යො ච දිට්ඨො දෙය්‍යධම්මො චායං අත්ථි, කරිස්සති නු ඛො සඞ්ගහන්ති. සා භත්තභාජනං ඔතාරෙත්වා ථෙරං පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා භන්තෙ ඉදං ලූඛං වා පණීතං වාති අචින්තෙත්වා දාසස්ස මෙ

1. සී. IV. ඛො පන.
2. ධ. "සුමනසෙට්ඨිං"
3. සී III & IV. භරියා උත්තර ච නාමධීතා චාති. ධ. "භරියා ච උත්තර නාම ධීතා චාති"
4 සී. IV. භා ගෙහෙ මනුස්සා. ධ. මානුසකාති.
5. සී. මහජනා.

සඞ්ගහං කරොථාති ආහ. අථ ථෙරො පත්තං උපනාමෙත්වා තාය එකෙන හත්ථෙන භාජනං ධාරෙත්වා එකෙන හත්ථෙන තතො භත්තං දදමානාය උපඩ්ඪභත්තෙන දින්නෙන අලන්ති හත්ථෙන පත්තං පිදහි. සා–භන්තෙ එකොව පටිවිංසො න සක්කා ද්විධා කාතුං, තුම්හාකං දාසස්ස ඉධ ලොකසඞ්ගහං අකත්වා පරලොකසඞ්ගහං කරොථ, නිරවසෙසමෙව දාතුකාමාම්හීති වත්වා සබ්බමෙවස්ස පත්තෙ පතිට්ඨාපෙත්වා තුම්හෙහි දිට්ඨධම්මස්ස භාගිනී අස්සාන්ති පත්ථනං අකාසි. ථෙරො එවං හොතූති වත්වා ඨිතකොව අනුමොදනං කත්වා එකස්මිං උදකඵාසුකට්ඨානෙ නිසීදිත්වා භත්තකිච්චං අකාසි. සාපි පටිනිවත්තිත්වා තණ්ඩුලෙ පරියෙසිත්වා භත්තං පචි, පුණ්ණොපි අඩ්ඪකරීසමත්තට්ඨානං කසිත්වා ජිඝච්ඡං සහිතුං අසක්කොන්තො ගොණෙ විස්සජ්ජෙත්වා එකං රුක්ඛච්ඡායං පවිසිත්වා මග්ගං ඔලොකෙන්තො නිසීදි. අථස්ස භරියා භත්තං ආදාය ගච්ඡමානා තං දිස්වාව–එස ජිඝච්ඡාපීළිතො මං ඔලොකෙන්තො නිසින්නො, සචෙ මං අතිවිය චිරායීති[1] තජ්ජෙත්වා පතොදලට්ඨියා[2] පහරිස්සති, මයා කතකම්මං නිරත්ථකං භවිස්සති පටිගච්චෙවස්ස ආරොචෙස්සාමීති චින්තෙත්වා එවමාහ: සාමි අජ්ජෙකදිවසස්ස[3] චිත්තං පසාදෙහි, මා මයා කතකම්මං නිරත්ථකං කරි, අහං පාතොව තෙ භත්තං ආහරන්තී අන්තරාමග්ගෙ ධම්මසෙනාපතිං දිස්වා තව භත්තං තස්ස දත්වා පුන ගෙහං ගන්ත්වා භත්තං පචිත්වා ආගතා, පසාදෙහි සාමි චිත්තන්ති. සො කිං වදෙසි භද්දෙති පුච්ඡිත්වා පුන තමත්ථං සුත්වා භද්දෙ සාධු වත තෙ කතං මම භත්තං අය්‍යස්ස දදමානාය, මයාපිස්ස අජ්ජ පාතොව දන්තකට්ඨඤ්ච මුඛොදකඤ්ච දින්නන්ති පසන්නමානසො තං වචනං අභිනන්දිත්වා උස්සූරෙ ලද්ධභත්තතාය කිලන්තකායො තස්සා අඞ්කෙ සීසං කත්වා නිද්දං ඔක්කමි.

අථස්ස පාතොව කසිතට්ඨානං පංසුචුණ්ණං උපාදාය සබ්බං රත්තසුවණ්ණං හුත්වා කණිකාරපුප්ඵරාසි විය සොභමානං අට්ඨාසි. සො පබුද්ධො ඔලොකෙත්වා භරියං ආහ: භද්දෙ එතං මයා කසිතට්ඨානං සබ්බං මම සුවණ්ණං හුත්වා පඤ්ඤායති, කින්නුඛො මෙ අතිඋස්සූරෙ ලද්ධභත්තතාය අක්ඛීනි භමන්තීති?. සාමි මය්හම්පි එවමෙව පඤ්ඤායතීති. සො උට්ඨාය තත්ථ ගන්ත්වා එකං පිණ්ඩං ගහෙත්වා නඞ්ගලසීසෙ පහරිත්වා සුවණ්ණභාවං ඤත්වා අහො අය්‍යස්ස ධම්මසෙනාපතිස්ස දින්නදානෙ[4] අජ්ජෙව විපාකො දස්සිතො,[5] න ඛො පන සක්කා එත්තකං ධනං පටිච්ඡාදෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුන්ති භරියාය ආභතං භත්තපාතිං සුවණ්ණස්ස පූරෙත්වා රාජකුලං ගන්ත්වා රඤ්ඤා කතොකාසො පවිසිත්වා රාජානං අභිවාදෙත්වා කිං තාතාති වුත්තෙ

1. කං. චිරායතීති. සී. චිරායිතන්ති ඩ. ජෙචිරායීති.
2. සී. IV. යට්ඨියා.
3. සී. දිවසං. IV. දිවසං ත්වං.
4. සී. දානෙන.
5. සී. III. දින්නොති.

දෙව අජ්ජ මයා කසිතට්ඨානං සබ්බං සුවණ්ණරාසි[1]මෙව හුත්වා ඨිතං සුවණ්ණං ආහරාපෙතුං වට්ටතීති ආහ. කොසි ත්වන්ති? පුණ්ණො නාමාහන්ති. කිං පන තෙ අජ්ජ කතන්ති? ධම්මසෙනාපතිස්ස මෙ පාතොව දන්තකට්ඨඤ්ච මුඛොදකඤ්ච දින්නං, භරියායපි මෙ මය්හං ආහට[2]භත්තං තස්සෙව දින්නන්ති. තං සුත්වා රාජා අජ්ජෙව කිර භො ධම්මසෙනාපතිස්ස දින්නදානෙ විපාකො දස්සිතොති වත්වා තාත කිං කරොමීති පුච්ඡි. බහූනි සකටසහස්සානි පහිණිත්වා සුවණ්ණං ආහරාපෙථාති. රාජා සකටානි පහිණි. රාජපුරිසෙසු රඤ්ඤො සන්තකන්ති ගණ්හන්තෙසු ගහිතගහිතං මත්තිකමෙව හොති[3] තෙහි ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචිතෙ තාතා[4] තුම්හෙහි කින්ති වත්වා ගහිතන්ති පුට්ඨා තුම්හාකං සන්තකන්ති ආහංසු.[5] අහං තාතා කො[6] ගච්ඡථ පුණ්ණකස්ස[7] සන්තකන්ති වත්වා ගණ්හථාති. තෙ තථා කරිංසු. ගහිතගහිතං සුවණ්ණමෙව අහොසි. තං සබ්බම්පි[8] ආහරිත්වා රාජඞ්ගණෙ රාසිං අකංසු. අසීතිහත්ථුබ්බෙධො රාසි අහොසි රාජා නාගරෙ සන්නිපාතාපෙත්වා[9] ආහ: ඉමස්මිං නගරෙ අත්ථි කස්සචි එත්තකං සුවණ්ණන්ති?. නත්ථි දෙවාති. කිං පනස්ස දාතුං වට්ටතීති? සෙට්ඨිච්ඡත්තං දෙවාති. රාජා බහුධනසෙට්ඨි නාම හොතූති[10] මහන්තෙන භොගෙන සද්ධිං තස්ස සෙට්ඨිච්ඡත්තං අදාසි. අථ නං සො ආහ: මයං දෙව එත්තකං කාලං පරකුලෙ වසිම්හ, වසනට්ඨානං නො දෙථාති. තෙන හි පස්ස එස ගුම්බො පඤ්ඤායතීති, එතං හරාපෙත්වා ගෙහං කාරෙහීති[11] පුරාණසෙට්ඨිස්ස ගෙහට්ඨානං ආචික්ඛි. සො තස්මිං ඨානෙ කතිපාහෙනෙව ගෙහං කාරෙත්වා ගෙහප්පවෙසනමඞ්ගලඤ්ච ඡත්තමඞ්ගලඤ්ච එකතොව කරොන්තො[12] සත්තාහං බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දානං අදාසි. අථස්ස සත්ථා දානානුමොදනං කරොන්තො ආනුපුබ්බිකථං කථෙසි. ධම්මකථාවසානෙ පුණ්ණසෙට්ඨි ච භරියා චස්ස ධීතා උත්තරාති තයොපි ජනා සොතාපන්නා අහෙසුං.

අපරභාගෙ රාජගහසෙට්ඨි පුණ්ණසෙට්ඨිනො ධීතරං අත්තනො පුත්තස්ස වාරෙසි. සො නාහං දස්සාමීති වුත්තො-මා එවං කරොතු, එත්තකං කාලං අම්හෙ නිස්සාය වසන්තෙනෙව තෙ සම්පත්ති ලද්ධා, දෙතු මෙ පුත්තස්ස ධීතරන්ති. සො මිච්ඡාදිට්ඨිකා තුම්හෙ, මම ධීතා තීහි රතනෙහි විනා වසිතුං[13] න සක්කොති,[14] නෙවස්ස ධීතරං දස්සාමීති ආහ. අථ නං බහූ සෙට්ඨිගහපතිකා[15]දයො කුලපුත්තා මා

1. සී. සුවණ්ණහරිත
2. සී. ආහරණක.
3 ධ. මත්තිකාව.
4. III & IV. ධ. න දිස්සතෙ.
5. භා. IV. වුත්තෙ.
6. සී. තාතා වො.
   භා. තෙන හි තාතා පුන
7. භා. පුණ්ණස්ස.
8. සී. III භා, සබ්බං.
9 සී. IV. ධ. සන්නිපාතෙත්වා.
10. සී IV. ධ. හොතීති.
11. සී. III. කාරෙහීති.
12. සී. IV. කාරෙන්තො.
13. භා. වත්තිතුං.
14. සී. නසමා.
I5. සී. ගණකා,

තෙහ සද්ධිං විස්සාසං භින්දි දෙහිස්ස ධීතරන්ති යාචිංසු. සො තෙසං වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා ආසාළ්හිපුණ්ණමාය ධීතරං අදාසි. සා පතිකුලං ගතකාලතො පට්ඨාය භික්ඛුං වා භික්ඛුනිං වා උපසඞ්කමිතුං දාතුං වා දාතුං ධම්මං වා සොතුං නාලත්ථ. එවං අඩ්ඪතියෙසු මාසෙසු වීතිවත්තෙසු අත්තනො[1] සන්තිකෙ ඨිතෙ පරිචාරිකෙ පුච්ඡි. ඉදානි කිත්තකං අන්තොවස්සස්ස[2] අවසිට්ඨන්ති? අද්ධමාසො අය්‍යෙති. සා මාතාපිතූනං සාසනං පහිණි: කස්මා මං එවරූපෙ බන්ධනාගාරෙ පක්ඛිපිංසු? වරං තුම්හෙහි[3] මං ලක්ඛණාහතං කත්වා පරෙසං දාසිං සාවෙතුං, න එවරූපස්ස මිච්ඡාදිට්ඨිකස්ස කුලස්ස දාතුං, ආගතකාලතො පට්ඨාය භික්ඛුදස්සනාදීසු එකම්පි පුඤ්ඤං කාතුං න ලභාමීති. අථස්සා පිතා දුක්ඛිතො වත මෙ ධීතාති අනත්තමනතං පවෙදෙත්වා පඤ්චදසකහාපණසහස්සානි පෙසෙසි. ඉමස්මිං නගරෙ සිරිමා නාම ගණිකා අත්ථි, දෙවසිකං සහස්සං ගණ්හාති, ඉමෙහි කහාපණෙහි[4] තං ආනෙත්වා සාමිකස්ස නිය්‍යාදෙත්වා[5] සයං යථාරුචි පුඤ්ඤානි කරොතූති සාසනං ච පහිණි. උත්තරා තථා කත්වා සාමිකෙන සිරිමං දිස්වා-කිමිදන්ති වුත්තෙ-සාමි ඉදං අද්ධමාසං මම සහායිකා තුම්හෙ පරිචරතු, අහං පන ඉමං අද්ධමාසං දානඤ්චෙව දාතුකාමා ධම්මඤ්ච සොතුකාමාති ආහ. සො තං අභිරූපං ඉත්ථිං දිස්වා උප්පන්නසිනෙහො සාධූති සම්පටිච්ඡි. උත්තරාපි ඛො බුද්ධපමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං නිමන්තෙත්වා භන්තෙ ඉමං අද්ධමාසං අඤ්ඤත්ථ අගන්ත්වා ඉධෙව භික්ඛා ගහෙතබ්බාති සත්ථු පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා ඉතොදානි පට්ඨාය යාව මහාපවාරණා තාව සත්ථාරං උපට්ඨාතුං ධම්මඤ්ච සොතුං ලභිස්සාමීති තුට්ඨමානසා එවං යාගුං පචථ එවං භත්තං පචථ එවං පූවෙ පචථාති මහානසෙ සබ්බ[6]කිච්චානි සංවිදහන්තී විචරති. අථස්සා සාමිකො සෙව මහාපවාරණා භවිස්සතීති මහානසාභිමුඛො වාතපානෙ ඨත්වා කින්නුඛො කරොන්ති සා අන්ධබාලාති ඔලොකෙන්තො තං සෙදකිලින්නං ඡාරිකාය ඔකිණ්ණං අඞ්ගාරමසිමක්ඛිතං තථා සංවිදහිත්වා විචරමානං දිස්වා-අහො[7] අන්ධබාලා එවරූපෙ ඨානෙ ඉමං සිරිසම්පත්තිං නානුභවති, මුණ්ඩසමණකෙ[8] උපට්ඨහිස්සාමීති තුට්ඨචිත්තා විචරතීති හසිත්වා අපගච්ඡි. තස්මිං අපගතෙ තස්ස සන්තිකෙ ඨිතා සිරිමා කින්නුඛො ඔලොකෙත්වා එස හසතීති තෙනෙව වාතපානෙන ඔලොකෙන්තී උත්තරං දිස්වා-ඉමං ඔලොකෙත්වා ඉමිනා හසිතං, අද්ධා ඉමස්ස එතාය සද්ධිං සන්ථවො අත්ථීති චින්තෙසි. සා කිර අද්ධමාසං තස්මිං ගෙහෙ බාහිරක ඉත්ථී හුත්වා වසමානාපි තං සම්පත්තිං අනුභවමානා අත්තනො බාහිරකඉත්ථි

1. සී. III & IV. ධ. න දිස්සතෙ
2. සී. IV. භා. අන්තොවස්සං.
3. සී III & IV. ධ, න දිස්සතෙ,
4. භා. න දිස්සතෙ.
5. සී. IV. ධ. පාදපරිචාරිකං කත්වා.
6. සී. III. භා. ධ. න දිස්සති
7. භා. අයං.
8. භා. මුණ්ඩකසමණෙ. 9. සී. භණීති.

හාවං අජානිත්වා අහං ඝරසාමිනීති සඤ්ඤමකාසි. සා උත්තරාය
ආඝාතං බන්ධිත්වා දුක්ඛමස්සා උප්පාදෙස්සාමීති පාසාදා ඔරුය්හ
මහානසං පවිසිත්වා පූවපචනට්ඨානෙ පක්කට්ඨිතං සප්පිං කටච්ඡුනා
ආදාය උත්තරාභිමුඛං පායාසි. උත්තරා තං ආගච්ඡන්තිං දිස්වා–
මම සහායිකාය මය්හං මහොපකාරො කතො, චක්කවාළං අති
සම්බාධං බ්‍රහ්මලොකො අතිනීචකො[1] මම පන සහායිකාය ගුණොව
මහන්තතරො, අහං හි එතං නිස්සාය දානඤ්ච දාතුං ධම්මඤ්ච සොතුං
ලභිං, සචෙ මම එතිස්සා උපරි කොධො අත්ථි, ඉදං සප්පි මං
දහතු, සචෙ නත්ථි මා මං දහීති[2] තං මෙත්තාය ඵරි. තාය තස්සා
මත්ථකෙ ආසිත්තම්පි පක්කට්ඨිතසප්පි සීතොදකං විය අහොසි. අථ
නං ඉදං සීතලං භවිස්සතීති පුන කටච්ඡුං පූරෙත්වා ආදාය
ආගච්ඡන්තිං උත්තරාය දාසියො දිස්වා අරෙ[3] දුබ්බිනීතෙ න ත්වං
අම්හාකං අය්‍යාය උපරි පක්කසප්පිං ආසිඤ්චිතුං අනුච්ඡවිකාති
සන්තජ්ජෙන්තියො ඉතොචිතො ච උට්ඨාය හත්ථෙහි ච පාදෙහි ච
පොථෙත්වා භූමියං පාතෙසුං. උත්තරා වාරෙන්තීපි වාරෙතුං නාසක්ඛි.
අථ සා උපරි ඨත්වා සබ්බා දාසියො පටිබාහිත්වා කිස්ස තෙ එවරූපං
භාරියං කම්මං කතන්ති සිරිමං ඔවදිත්වා උණ්හොදකෙන නහාපෙත්වා
සතපාකතෙලෙන අබ්භඤ්ජි. තස්මිං ඛණෙ සා අත්තනො බාහිර
කිත්ථිභාවං ඤත්වා චින්තෙසි: මයා භාරියං කම්මං කතං, සාමිකස්ස
හසිතමත්තකාරණා ඉමිස්සා උපරි පක්කසප්පිං ආසිඤ්චන්තියා, අයං
ගණ්හථ නන්ති දාසියො ආණාපෙත්වා මමං විහෙඨනකාලෙපි සබ්බා
දාසියො පටිබාහිත්වා මය්හං කත්තබ්බමෙව අකාසි, සචාහං ඉමං
න ඛමාපෙස්සාමි මුද්ධා මෙ සත්තධා ඵලෙය්‍යාති තස්සා පාදමූලෙ
නිපජ්ජිත්වා[4] අය්‍යෙ ඛමාහි මෙ දොසන්ති[5] ආහ. අහං සප්පිතිකා
ධීතා පිතරි මෙ ඛමාපිතෙ ඛමිස්සාමීති. හොතු අය්‍යෙ පිතරම්පි
තෙ පුණ්ණසෙට්ඨිං ඛමාපෙස්සාමීති. පුණ්ණො මම වට්ටෙ ජනක
පිතා, විවට්ටෙ ජනකපිතරි ඛමාපිතෙ[6] පනාහං ඛමිස්සාමීති.,
කො පන තෙ විවට්ටෙ ජනකපිතාති?. සම්මාසම්බුද්ධොති. මය්හං තෙන
සද්ධිං විස්සාසො නත්ථි අහං කිං කරිස්සාමීති?.[7] සත්ථා සෙව භික්ඛු
සඞ්ඝං ආදාය ඉධාගමිස්සති, ත්වං යථාලද්ධං සක්කාරං ගහෙත්වා
ඉධෙව ආගන්ත්වා තං ඛමාපෙහීති. සා සාධු අය්‍යෙති උට්ඨාය
අත්තනො ගෙහං ගන්ත්වා පඤ්චසතපරිවාරකිත්ථියො ආණාපෙත්වා
නානාවිධානි ඛාදනීයානි චෙව සූපෙය්‍යානි ච සම්පාදෙත්වා පුන
දිවසෙ තං සක්කාරං ආදාය උත්තරාය ගෙහං ආගන්ත්වා බුද්ධ
පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස පත්තෙ පතිට්ඨාපෙතුං අවිසහන්තී අට්ඨාසි.
තං සබ්බං ගහෙත්වා උත්තරායෙව සංවිදහි. සිරිමාපි සත්ථු භත්ත

1. සී. III. හා. අතිනීචො.
2. සී. දහතූති.
3. සී. IV. ධ. අපෙහි.
4. සී. III නිපතිත්වා.
5. හා. ධ. මෙති.
6. සී. ඛමන්තෙ.
7. සී. නත්ථීති. අහං කරිස්සාමීති.
8. හා. ඛාදනීයානි භොජනීයානි.

කිච්චාවසානෙ සද්ධිං පරිවාරෙන සත්ථුපාදමූලෙ නිපජ්ජි. අථ තං සත්ථා පුච්ඡි: කො තෙ අපරාධොති? භන්තෙ මයා හීයො ඉදං නාම කතං, අථ මෙ සහායිකා මං විහෙඨයමානා දිසියො නිවාරෙත්වා මය්හං උපකාරමෙව අකාසි. සාහං ඉමිස්සා ගුණං ජානිත්වා ඉමං ඛමාපෙසිං, අථ මං එසා තුම්හෙසු ඛමාපිතෙසු[1] ඛමිස්සාමීති ආහාති. එවං කිර උත්තරෙති?. ආම භන්තෙ,[2] සීසෙ මෙ සහායිකාය පක්කසප්පි ආසිත්තන්ති. අථ තයා කිං චින්තිතන්ති?. චක්කවාළං අතිසම්බාධං බ්‍රහ්මලොකො අතිනීචකො, මම සහායිකාය ගුණොව මහන්තො, අහං හි එතං නිස්සාය දානඤ්ච දාතුං ධම්මඤ්ච සොතුං අලත්ථං, සචෙ මෙ ඉමිස්සා උපරි කොධො අත්ථි. ඉදං මං දහතූ, නො චෙ මා දහීති එවං චින්තෙත්වා ඉමං මෙත්තාය ඵරිං භන්තෙති. සත්ථා සාධු සාධු උත්තරෙ එවං කොධං ජිනිතුං වට්ටතීති. කොධනො හි[3] අක්කොධෙන, අක්කොසකො[4] අනක්කොසන්තෙන, පරිභාසකො අපරිභාසන්තෙන, ථද්ධමච්ඡරී අත්තනො සන්තකස්ස දානෙන, මුසාවාදී සච්චවචනෙන ජිනිතබ්බොති ඉමමත්ථං දස්සෙන්තො:

“අක්කොධෙන ජිනෙ කොධං අසාධුං සාධුනා ජිනෙ,
ජිනෙ කදරියං දානෙන සච්චෙන අලිකවාදින”න්ති[a]

ඉමං ගාථං වත්වා පරියොසානෙ චතුසච්චකථං අභාසි.[5] සච්චපරියොසානෙ උත්තරා සකදාගාමිඵලෙ පතිට්ඨහි. සාමිකො ච සසුරො ච සස්සු ච සොතාපත්තිඵලං සච්ඡිකරිංසු. සිරිමාපි පඤ්චසත[6] පරිවාරා සොතාපන්නා අහොසි. අපරභාගෙ උත්තරා කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ[7] උප්පජ්ජි. අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව දෙවචාරිකං චරන්තො උත්තරං දෙවධීතරං දිස්වා “අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනා”ති ආදිගාථාහි පටිපුච්ඡි.[8]

“අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ,
ඔභාසෙන්තී දිසා සබ්බා ඔසධී විය තාරකා.

කෙන තෙ තාදිසො වණ්ණො කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං,
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී”ති.

1. සී. III. ඛමිතෙසු.
2. සී. IV. භන්තෙති, හීය්‍යො.
3. සී. IV. කොධො හි.
4. සී. III & IV. ධ අක්කොස පරික්කොසකො හි.
5. හා. අකාසි.
6. සී. IV. හා. පඤ්චසතගණිකා.
7. සී. III. තාවතිංසෙසු හා. තාවතිංසෙ.
8. සී. II. & IV. දෙවධීතරං ගාථාය

a. ධම්මපද-කොධවග්ග.

[පුච්ඡි.

"සා දෙවතා අත්තමනා මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා,
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං"

"ඉස්සා ච මච්ඡෙරමථො[1] පලාසො
නාහොසි මය්හං ඝරමාවසන්තියා,
අක්කොධනා භත්තුවසානුවත්තිනී
උපොසථෙ නිච්චහමප්පමත්තා.

චාතුද්දසිං පඤ්චදසිං යාවපක්ඛස්ස අට්ඨමී,
පාටිහාරියපක්ඛඤ්ච අට්ඨඞ්ගසුසමාගතං.

උපොසථං උපවසිස්සං සදා සීලෙසු සංවුතා,
සංයමා සංවිභාගා ච විමානං ආවසාමහං.[2]

පාණාතිපාතා විරතා මුසාවාදා ච සඤ්ඤතා,
ථෙය්‍යා ච අතිචාරා ච මජ්ජපානා ච ආරකා.

පඤ්චසික්ඛාපදෙ රතා අරියසච්චාන කොවිදා,
උපාසිකා චක්ඛුමතො ගොතමස්ස යසස්සිනො.

සාහං සකෙන සීලෙන යසසා ච යසස්සිනී,
අනුභොමි සකං පුඤ්ඤං සුඛිතා චම්හි අනාමයා.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව
මනුස්සභූතා යමහං අකාසිං,
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

දෙවතාපිස්ස විස්සජ්ජෙසි.

මම ච භන්තෙ වචනෙන භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දෙය්‍යාසි: "උත්තරා නාම භන්තෙ උපාසිකා භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දතී"ති. අනච්ඡරියං ඛො පනෙතං භන්තෙ[3] යං මං භගවා අඤ්ඤතරස්මිං සාමඤ්ඤඵලෙ ව්‍යාකරෙය්‍ය, තං භගවා සකදාගාමිඵලෙ ව්‍යාකාසීති.

තත්ථ **ඉස්සා ච මච්ඡෙරමථො පලාසො නාහොසි මය්හං ඝරමාවසන්තියාති** ආගාරමජ්ඣෙ වසන්තීනං අඤ්ඤෙසං ඉත්ථීනං සම්පත්තිආදිවිසයා-පරසම්පත්තිඋසූයනලක්ඛණා ඉස්සා, යඤ්ච තාව කාලිකාදිවසෙනාපි කිඤ්චි යාචන්තානං අදාතුකාමතාය අත්ත සම්පත්තිනිගූහනලක්ඛණං මච්ඡරියං, යො ච කුලපදෙසාදිනා පරෙහි යුගග්ගාහලක්ඛණො පලාසො ඉච්චෙතෙ උප්පජ්ජන්ති, සො තිවිධොපි පාපධම්මො ගෙහෙ ඨිතාය මය්හං සතිපි පච්චයසමවායෙ නාහොසි න

1. සී. IV. මච්ඡරියමදෙ. 2. සී. ඕමං. 3. සී. III & IV. තදිස්සනෙ.

උප්පජ්ජි. **අක්කොධනාති** ඛන්තිමෙත්තානුද්දයසම්පන්නතාය අකුජ්ඣන සභාවා. **භත්තුවසානුවත්තිනීති** පුබ්බුට්ඨානපච්ඡානිපාතනාදිනා සාමිකස්ස අනුකූලභාවෙන වසෙ වත්තනසීලා, **මනාපචාරිණීති** අත්ථො. **උපොසථෙ නිච්චහමප්පමත්තාති** අහං උපොසථසීලරක්ඛණෙ නිච්චං අප්පමත්තා අප්පමාදවිහාරිනී. තමෙව උපොසථෙ අප්පමාදං දස්සෙන්තී යෙසු දිවසෙසු තං රක්ඛිතබ්බං යාදිසං යථා ච රක්ඛිතබ්බං තං දස්සෙතුං: **චාතුද්දසින්ති** ආදිමාහ.

තත්ථ **චාතුද්දසිං පඤ්චදසින්ති** "පක්ඛස්සා"ති සම්බන්ධො. අච්චන්ත සංයොගෙ චෙතං උපයොගවචනං. **යාව පක්ඛස්ස අට්ඨමීති එත්ථ** **චාති** වචනසෙසො. **පාටිහාරිය[1] පක්ඛඤ්චාති** පටිහරණකපක්ඛඤ්ච. චාතුද්දසී පඤ්චදසී අට්ඨමීනං යථාක්කමං ආදිතො අන්තතො[2] චාති පවෙසනනික්ඛමනවසෙන උපොසථසීලස්ස පටිහරිතබ්බං පක්ඛඤ්ච, තෙරසී පටිපද සත්තමී නවමීචාති අත්ථො. **අට්ඨඞ්ගසුසමාගතන්ති** පාණාතිපාතා වෙරමණී ආදීහි අට්ඨහි අඞ්ගෙහි යෙව සුට්ඨු සමාගතං සමන්නාගතං.

උපවසිස්සන්ති උපවසිං, අතීතත්ථෙ හි ඉදං අනාගතවචනං. කෙචි පන උපවසිං ඉච්චෙව පඨන්ති. **සදාති** සප්පටිහාරිකෙසු සබ්බෙසු[3] උපොසථදිවසෙසු. **සීලෙසූති** උපොසථසීලෙසු සාධෙතබ්බෙසු, නිප්ඵාදෙතබ්බෙ හි ඉදං භුම්මං. **සංවුතාති** කායවාචා චිත්තෙහි සංවුතා. "සදා"ති වා සබ්බකාලං. "සීලෙසූ"ති නිච්චසීලෙසු "සංවුතා"ති කායවාචාහි සංවුතා. ඉදානි තං නිච්චසීලං දස්සෙතුං: "පාණාතිපාතා විරතා"ති ආදි වුත්තං.

තත්ථ "පාණො"ති වොහාරතො සත්තො, පරමත්ථතො ජීවිතින්ද්‍රියං. පාණස්ස අතිපාතො පාණවධො පාණඝාතො=පාණාතිපාතො. අත්ථතො පාණෙ පාණසඤ්ඤිනො ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදක උපක්කමසමුට්ඨාපිකා කායවචී ද්වාරානං අඤ්ඤතර ද්වාරප්පවත්තා වධකචෙතනා, තතො **පාණාතිපාතා. විරතාති** ඔරතා, නිවත්තාති අත්ථො. **මුසාවාදාති** මුසා නාම විසංවාදනපුරෙක්ඛාරස්ස අත්ථභඤ්ජනකො වචීපයොගො වා කායපයොගො වා, විසංවාදනාධිප්පායෙන පරස්ස විසංවාදකතාය වචීපයොගසමුට්ඨාපිකා චෙතනා මුසාවාදො අථවා: "මුසා"ති අභූතං අතච්ඡං වත්ථු, "වාදො"ති තස්ස භූතතො තච්ඡතො විඤ්ඤාපෙතුකාමස්ස තථා විඤ්ඤත්ති සමුට්ඨාපිකා චෙතනා, තතො මුසාවාද සඤ්ඤිතා ඔරතා විරතාති අත්ථො. ච සද්දො සම්පිණ්ඩනත්ථො. **ථෙය්‍යාති** ථෙය්‍යං වුච්චති ථෙනභාවො, චොරිකාය පරස්සහරණන්ති අත්ථො. අත්ථතො පරපරිග්ගහිතෙ පරපරිග්ග

1. සී. IV. හා. පාටිහාරිකා
2. සී. ආදිඅන්තතො
3. හා. සබ්බෙසු පාටිහාරිකෙසු අට්ඨසු.

ගිතසඤ්ඤිනො තදුදයක උපක්කමසමුට්ඨාපිකා ථෙය්‍යචෙතනා ථෙය්‍යං. තතො ථෙය්‍යා සඤ්ඤතා, ආරකාති වා සම්බන්ධො. **අතිචාරාති** අතිච්ච චාරො අතිචාරො, ලොකමරියාදං අතික්කමිත්වා අගමනීයට්ඨානෙ කාමවසෙන චාරො, මිච්ඡාචාරොති අත්ථො. අගමනීයට්ඨානං නාම පුරිසානං–මාතුරක්ඛිතා පිතුරක්ඛිතා මාතාපිතුරක්ඛිතා භාතුරක්ඛිතා භගිනිරක්ඛිතා ඤාතිරක්ඛිතා ගොත්තරක්ඛිතා ධම්මරක්ඛිතා සාරක්ඛා[1] සපරිදණ්ඩාති දස, ධනක්කීතා ඡන්දවාසිනී භොගවාසිනී පටවාසිනී ඔදපත්තකිනී ඔභතචුම්බටා දාසී ච භරියා කම්මකාරී ච භරියා ධජාහටා මුහුත්තිකාති දසාති වීසති ඉත්ථියො. ඉත්ථීසු පන විත්තං සාරක්ඛා[2] සපරිදණ්ඩානං දසන්නඤ්ච ධනක්කීතාදීනන්ති වා දසන්නං අඤ්ඤපුරිසා අගමනීයට්ඨානං. ඉදමෙව ඉධ අධිප්පෙතං. ලක්ඛණතො පන අසද්ධම්මාධිප්පායෙන කායද්වාරප්පවත්තා අගමනීයට්ඨානවීතික්කමචෙතනා අතිචාරො, තස්මා අතිචාරා. **මජ්ජපානාති** මජ්ජං වුච්චති මදනීයට්ඨෙන සුරා ච මෙරයඤ්ච, පිවන්ති තෙනාති=පානං, මජ්ජස්ස පානං=මජ්ජපානං, යාය දුස්සීල්‍යචෙතනාය මජ්ජසඞ්ඛාතං පිට්ඨසුරා පූවසුරා ඔදනියසුරා කිණ්ණපක්ඛිත්තා සම්භාරසංයුත්තාති පඤ්චභෙදං සුරං වා පුප්ඵාසවො ඵලාසවො මධ්වාසවො ගුළාසවො සම්භාරසංයුත්තොති පඤ්චභෙදං මෙරයං වා බීජතො පට්ඨාය කුසග්ගෙනාපි පිවති, සා චෙතනා මජ්ජපානං, තස්මා මජ්ජපානා අරකා විරතා. එවං පාණාතිපාතා විරතාති ආදිනා පහාතබ්බධම්මවසෙන විභජිත්වා දස්සිතං නිච්චසීලං පුන සමාදාතබ්බතා[3]වසෙන එකතො කත්වා දස්සෙන්තො “පඤ්චසික්ඛාපදෙ රතා”ති ආහ.

තත්ථ **සික්ඛාපදන්ති** සික්ඛිතබ්බපදං, සික්ඛාකොට්ඨාසොති අත්ථො. අථවා ඣානාදයො සබ්බෙපි කුසලා ධම්මා සික්ඛිතබ්බතො සික්ඛා. පඤ්චසු පන සීලඞ්ගෙසු යං කිඤ්චි අඞ්ගං තාසං සික්ඛානං පතිට්ඨට්ඨෙන පදන්ති සික්ඛානං පදත්තා[4] සික්ඛාපදං; පඤ්ච සීලඞ්ගානි. තස්මිං පඤ්චවිධෙ සික්ඛාපදෙ රතා අභිරතාති=පඤ්චසික්ඛාපදෙ රතා. **අරියසච්චානකොවිදාති** පරිඤ්ඤා–පහාන–සච්ඡිකිරියා–භාවනාභිසමයවසෙන දුක්ඛසමුදය නිරොධමග්ගසඞ්ඛාතෙසු චතූසු අරියසච්චෙසු කුසලා නිපුණා. පටිවිද්ධචතුසච්චාති අත්ථො. **ගොතමස්සාති** භගවන්තං ගොත්තෙන කිත්තෙන්ති. **යසස්සිනොති** කිත්තිමතො, පරිවාරවතො වා. **සාහන්ති** සා යථාවුත්තගුණා අහං. **සකෙන සීලෙනාති** අනුස්සුකිතාදිනා අත්තනො සභාවසීලෙන ච උපොසථසීලාදිසමාදානසීලෙන ච කාරණභූතෙන. තං හි සත්තානං කම්මස්සකතාය හිතසුඛාවහතාය ච විසෙසතො සකන්ති වුච්චති.

---

1. “සස්සාමිකා”ති මජ්ඣිමනිකායෙ.
2. සී. සාරක්ඛ.
3. සී. III. සමාදාතබ්බ.
4. භා. නදිස්සතෙ.

තෙනෙවාහ:

තං හි තස්ස සකං හොති තඤ්ච ආදාය ගච්ඡති,
තඤ්චස්ස අනුගං හොති ඡායාව අනපායිනීති.a

යසසා ච යසස්සිනීති උත්තරා උපාසිකා සීලාචාරසම්පන්නා අනුසූයී අමච්ඡරී අක්කොධනාති ආදිනා ආගතඵලා විඤ්ඤුත සාසනාති ආදිනා ච යථාභූතගුණාධිගතෙන ජලතලෙ තෙලෙන විය සමන්තතො පත්ථටෙන කිත්තිසද්දෙන යසස්සිනී කිත්තිමතී. තෙන වා සීලගුණෙන ඉද්ධාධිගතෙන යස පරිවාරෙන යසස්සිනී සම්පන්නපරිවාරා. **අනුභොමි සකං පුඤ්ඤන්ති** යදුපචිතං අත්තනො පුඤ්ඤං පච්චනුභවාමි. යස්ස හි පුඤ්ඤස්ස ඵලං අනුභූයති ඵලූපචාරෙන තං පුඤ්ඤමනුභූයතීති වුච්චති. අථවා පුථුජ්ජනභාවතො සුචරිතඵලම්පි පුඤ්ඤන්ති වුච්චති. යථාහ:- “කුසලානං භික්ඛවෙ ධම්මානං සමාදානහෙතු එවමිදං පුඤ්ඤං පවඩ්ඪතී”ති.b **සුඛිතා චම්හි අනාමයාති** දිබ්බසුඛෙන ඵලසුඛෙන ච සුඛිතාචම්හි භවාමි. කායිකචෙතසිකදුක්ඛාභාවතො අනාමයා අරොගා. **මම චාති** චසද්දො සමුච්චයත්ථො, තෙන මම වචනෙන ච වන්දෙය්‍යාසි, න තව සභාවෙනෙවාති වදන්තං සමුච්චිනොති. **අනච්ඡරියන්ති** ආදිනා අත්තනො අරියසාවිකාභාවස්ස පාකටභාවං දස්සෙති. **තං භගවාති** ආදි සඞ්ගීතිකාරවචනං. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

උත්තරාවිමානවණ්ණනා.

---

1. 16.

යුත්තා ච තෙ පරමඅලඞ්කතා හයාති සිරිමාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ. තෙන ච සමයෙන හෙට්ඨා අනන්තරවත්ථුම්හි වුත්තා සිරිමා ච ගණිකා සොතාපත්තිඵලස්ස අධිගතත්තා විවජ්ජිතකිලිට්ඨකම්මන්තා හුත්වා සඞ්ඝස්ස අට්ඨසලාකභත්තානි පට්ඨපෙසි. ආදිතො පට්ඨාය නිබද්ධං අට්ඨ භික්ඛූ ගෙහං ආගච්ඡන්ති. සා සප්පිං ගණ්හථ ඛීරං ගණ්හථාති ආදීනි වත්වා තෙසං පත්තෙ පූරෙති. එකෙන ලද්ධං තිණ්ණම්පි චතුන්නම්පි පහොති. දෙවසිකං සොළසකහාපණපරිබ්බයෙන පිණ්ඩපාතො දීයති. අථෙකදිවසං එකො භික්ඛු තස්සා ගෙහෙ අට්ඨකභත්තං භුඤ්ජිත්වා තියොජනමත්ථකෙ එකං විහාරං අගමාසි. අථ නං සායණ්හෙ[1] ථෙරූපට්ඨානෙ නිසින්නං පුච්ඡිංසු: ආවුසො කහං භික්ඛං ගහෙත්වා ඉධාගතොසීති? සිරිමාය අට්ඨකභත්තං භුත්තං මෙති. තං මනාපං කත්වා දෙති ආවුසොති? න සක්කා තස්සා භත්තං වණ්ණෙතුං, අතිපණීතං කත්වා දෙති, එකෙන ලද්ධං තිණ්ණම්පි

---

a සංයුත්තනිකාය—කොසල සංයුත්තක.

b දීඝනිකාය—චක්කවත්තිසීහනාදසුත්ත.

1. හා. ධ. සාධුං.

චතුන්නම්පි පහොති, තස්සා පන දෙය්‍යධම්මතොපි දස්සනමෙව උත්තරිතරං සා හි ඉත්‍ථී එවරූපා ච එවරූපා චාති තස්සා ගුණෙ කථෙසි. අථෙකො භික්ඛු තස්සා ගුණකථං සුත්වා අදිස්වාපි සවණෙනෙව සිනෙහං උප්පාදෙත්වා මයා තත්‍ථ ගන්ත්වා තං දට්ඨුං වට්ටතීති අත්තනො වස්සග්ගං කථෙත්වා තං භික්ඛුං ඨිතිකං පුච්ඡිත්වා ස්වෙ ආවුසො තස්මිං ගෙහෙ ත්වං සඞ්ඝත්‍ථෙරො හුත්වා අට්ඨකභත්තං ලභිස්සසීති සුත්වා තඞ්ඛණඤ්ඤෙව පත්තචීවරමාදාය පක්කන්තො පාතොව අරුණෙ උග්ගච්ඡන්තෙ සලාකග්ගං පවිසිත්වා ඨිතො සඞ්ඝත්‍ථෙරො හුත්වා තස්සා ගෙහෙ අට්ඨකභත්තං ලභි. යො පන සො භික්ඛු හීයො භුඤ්ජිත්වා පක්කමි තස්ස ගතවෙලාය එවස්සා සරීරෙ රොගො උප්පජ්ජි. තස්මා ආභරණානි ඔමුඤ්චිත්වා නිපජ්ජි. අථස්සා දාසියො අට්ඨකභත්තං ලභිතුං ආගතෙ භික්ඛූ දිස්වා ආරොචෙසුං. සා ගන්ත්වා[1] සහත්‍ථා පත්තෙ ගහෙතුං වා නිසීදාපෙතුං වා අසක්කොන්තී දාසියො ආණාපෙසි: අම්මා පත්තෙ ගහෙත්වා අය්‍යෙ නිසීදාපෙත්වා යාගුං පායෙත්වා ඛජ්ජකං දත්වා භත්තවෙලාය පත්තෙ පූරෙත්වා දෙථාති. තා සාධු අය්‍යෙති භික්ඛූ පවෙසෙත්වා යාගුං පායෙත්වා ඛජ්ජකං දත්වා වෙලාය භත්තස්ස[2] පත්තෙ පූරෙත්වා තස්සා ආරොචයිංසු. සා-මං පරිග්ගහෙත්වා නෙථ අය්‍යෙ වන්දිස්සාමීති වත්වා තාහි පරිග්ගහෙත්වා භික්ඛූනං සන්තිකං නීතා වෙධමානෙන සරීරෙන භික්ඛූ වන්දි. සො භික්ඛු තං ඔලොකෙත්වා චින්තෙසි: ගිලානාය තාව අයං එතිස්සා රූපසොභා, අරොගකාලෙ පන සබ්බාභරණපතිමණ්ඩිතාය ඉමිස්සා කීදිසී රූපසම්පත්තීති. අථස්ස අනෙකවස්සකොටිසන්නිචිතො කිලෙසො සමුදාචරි. සො අඤ්ඤාණී හුත්වා භත්තං භුඤ්ජිතුං අසක්කොන්තො පත්තමාදාය විහාරං ගන්ත්වා පත්තං පිධාය එකමන්තෙ ඨපෙත්වා චීවරකණ්ණං පත්ථරිත්වා නිපජ්ජි. අථ නං එකො සහායකො භික්ඛු යාචන්තොපි භොජෙතුං නාසක්ඛි. සො ඡින්නභත්තො අහොසි.

තං දිවසමෙව සායණ්හසමයෙ සිරිමා කාලමකාසි. රාජා සත්‍ථු සාසනං පෙසෙසි: භන්තෙ ජීවකස්ස කණිට්ඨභගිනී සිරිමා කාලමකාසීති. සත්‍ථා තං සුත්වා රඤ්ඤො සාසනං පහිණි: සිරිමාය සරීරකිච්චං නත්‍ථි, ආමකසුසානෙ තං යථා කාකා[3]දයො න ඛාදන්ති, තථා නිපජ්ජාපෙත්වා රක්ඛාපෙථාති. රාජා තථා අකාසි. පටිපාටියා තයො දිවසා අතික්කන්තා. චතුත්‍ථෙ දිවසෙ සරීරං උද්ධුමායි. නවහි වණමුඛෙහි[4] පුළවකා පග්ඝරිංසු. සකලසරීරං භින්නසාලිභත්තචාටි විය අහොසි. රාජා නගරෙ භෙරිං චරාපෙසි: ඨපෙත්වා ගෙහරක්ඛණක දාරකෙ සිරිමාය දස්සනත්‍ථං අනාගච්ඡන්තානං අට්ඨ කහාපණා[5] දණ්ඩොති. සත්‍ථු සන්තිකඤ්ච පෙසෙසි: බුද්ධපමුඛො

1. සා. ධ. නදිස්සන්තෙ.
2. හා. භත්තවෙලාය.
3. ධ. කාකසුණඛා.
4. හා. ද්වාරෙහි.
5. ධ. කහාපණානි.

කිර භික්ඛුසඞ්ඝො සිරිමාය දස්සනත්ථං ආගච්ඡතූති. සත්ථා භික්ඛූනං ආරොචාපෙසි: සිරිමාය දස්සනත්ථං ගමිස්සාමාති. සොපි දහරො භික්ඛු චත්තාරො දිවසෙ කස්සචි වචනං අග්ගහෙත්වා ඡින්නභත්තොව නිපජ්ජි. පත්තෙ භත්තං පූතිකං ජාතං, පත්තෙ[1] මලම්පි උට්ඨහි. අථ සො සහායකෙන භික්ඛුනා උපසඞ්කමිත්වා ආවුසො සත්ථා සිරිමාය දස්සනත්ථං ගච්ඡතීති වුච්චමානො තථා ඡාතජ්ඣත්තොපි[2] සිරිමාති වුත්තපදෙ[3]යෙව සහසා උට්ඨහිත්වා–සත්ථා සිරිමං දට්ඨුං ගච්ඡති, ත්වම්පි ගමිස්සසීති? ආම ගමිස්සාමීති භත්තං ඡඩ්ඩෙත්වා පත්තං ධොවිත්වා ථවිකාය පක්ඛිපිත්වා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං අගමාසි. සත්ථා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො එකපස්සෙ අට්ඨාසි. භික්ඛුනිසඞ්ඝොපි රාජපරිසාපි උපාසකපරිසාපි උපාසිකාපරිසාපි එකෙකපස්සෙ[4] අට්ඨංසු. සත්ථා රාජානං පුච්ඡි: කා එසා මහාරාජාති? භන්තෙ ජීවකස්ස භගිනී සිරිමා නාමාති. සිරිමා එසාති? ආම භන්තෙති. තෙන හි නගරෙ භෙරිං චරාපෙහි සහස්සං දත්වා සිරිමං ගණ්හන්තූති. රාජා තථා කාරෙසි. එකොපි හන්ති වා හුන්ති වා වදන්තො නාම නාහොසි. රාජා සත්ථු ආරොචෙසි: න ගණ්හන්ති භන්තෙති. තෙන හි මහාරාජ අග්ඝං ඔසාදෙහීති. රාජා පඤ්චසතානි දත්වා ගණ්හන්තූති භෙරිං චරාපෙත්වා කඤ්චි ගණ්හන්තං අදිස්වා අඩ්ඪතෙය්‍යසතානි ද්වෙසතානි සතං පණ්ණාසං පඤ්චවීසති වීසති කහාපණෙ දසකහාපණෙ පඤ්චකහාපණෙ එකං කහාපණං අඩ්ඪං පාදං[5] මාසකං කාකණිකං දත්වා සිරිමං ගණ්හන්තූති භෙරිං චරාපෙත්වා මුධාපි ගණ්හන්තූති භෙරිං චරාපෙසි. තථාපි හන්ති වා හුන්ති වා වදන්තො නාම නාහොසි. රාජා මුධාපි භන්තෙ ගණ්හන්තො නත්ථීති ආහ. සත්ථා පස්සථ භික්ඛවෙ මහාජනස්ස පියං මාතුගාමං, ඉමස්මිංයෙව නගරෙ සහස්සං දත්වා පුබ්බෙ එකදිවසං ලභිංසු, ඉදානි මුධාපි ගණ්හන්තො නත්ථි, එවරූපං නාම රූපං ඛයවයප්පත්තං ආහරිමෙහි අලඞ්කාරෙහි විචිත්තකතං[6] නවන්නං වණමුඛානං වසෙන අරුභූතං තීහි අට්ඨිසතෙහි සමුස්සිතං නිච්චාතුරං කෙවලං බාලමහාජනෙන බහුධා සඞ්කප්පිතතාය බහුසඞ්කප්පං අද්ධුවං අත්තභාවන්ති දස්සෙන්තො:

"පස්ස චිත්තකතං බිම්බං අරුකායං සමුස්සිතං,
ආතුරං බහුසඞ්කප්පං යස්ස නත්ථි ධුවං ඨිතී"ති[a]

ගාථමාහ.

දෙසනාපරියොසානෙ සිරිමාය පටිබද්ධචිත්තො භික්ඛු විගතච්ඡන්දරාගො හුත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි.

---

1. සී. III & IV. හා. තදිස්සතෙ.
2. හා. ඡාතරෙවං. ධ. නිපජ්ජන්තො.
3. හා. සද්දෙ.
4. සී. IV. හා. එකෙකෙකෙන පස්සෙන.
5. සී. IV. අඩ්ඪපාදකං.
6. සී. III & IV. චිත්තිතං.

a ධම්මපද—ජරාවග්ග.

තෙන ච සමයෙන සිරිමා දෙවකඤ්ඤා අත්තනො විභවසමිද්ධිං ඔලොකෙත්වා ආගතට්ඨානං ඔලොකෙන්තී පුරිමත්තභාවෙ අත්තනො සරීරසමීපෙ භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතං භගවන්තං ඨිතං මහාජනකායඤ්ච සන්නිපතිතං දිස්වා පඤ්චහි දෙවකඤ්ඤාසතෙහි පරිවුතා පඤ්චහි රථසතෙහි දිස්සමානකායා ආගන්ත්වා රථතො ඔරොහිත්වා[1] සපරිවාරා භගවන්තං වන්දිත්වා කතඤ්ජලී අට්ඨාසි. තෙන ච සමයෙන ආයස්මා වඞ්ගීසො භගවතො අවිදූරෙ ඨිතො හොති. සො භගවන්තං එතදවොච: පටිභාති මං භගවා එකං පඤ්හං පුච්ඡිතුන්ති. පටිභාතු තං වඞ්ගීසාති භගවා අවොච. ආයස්මා වඞ්ගීසො තං සිරිමං දෙවධීතරං.

"යුත්තා ච තෙ පරම අලඞ්කතා හයා
අධොමුඛා අඝසිගමා බලී ජවා,
අභිනිම්මිතා පඤ්චරථාසතා ච තෙ
අන්වෙන්ති තං සාරථි චොදිතා හයා.

සා තිට්ඨසි රථවරෙ අලඞ්කතා
ඔභාසයං ජලමිව ජොතිපාවකො,
පුච්ඡාමි තං වරතනු අනොමදස්සනෙ
කස්මා නු කායා අනධිවරං උපාගමී"ති

පටිපුච්ඡි.[2]

තත්ථ **යුත්තා ච තෙ පරමඅලඞ්කතා හයා**ති පරමා අතිවිය විසෙසතො අලඞ්කතා පරමෙහි වා උත්තමෙහි දිබ්බෙහි අස්සාලඞ්කාරෙහි අලඞ්කතා පරමා වා අග්ගා සෙට්ඨා ආජානීයා සබ්බාලඞ්කාරෙහි අලඞ්කතා හයා අස්සා තෙ තව රථෙ යොජිතා යුත්තා වා තෙ රථස්ස ච අනුච්ඡවිකා. අඤ්ඤමඤ්ඤං වා සදිසතාය යුත්තා සංසට්ඨාති[3] අත්ථො. එත්ථ ච "පරමඅලඞ්කතා"ති පුරිමස්මිං පක්ඛෙ සන්ධිං අකත්වා දුතියස්මිං පක්ඛෙ අවිභත්තිකනිද්දෙසො දට්ඨබ්බො. **අධොමුඛා**ති හෙට්ඨාමුඛා. යදිපි තෙ තදා පකතියා[4] ච ඨිතා දෙවලොකතො ඔරොහණවසෙන අධොමුඛාති වුත්තා. **අඝසිගමා**ති වෙහාසංගමා. **බලී**ති බලවන්තො[5] **ජවා**ති ජවනකා, බලවන්තො චෙව වෙගවන්තො චාති අත්ථො. **අභිනිම්මිතා**ති තව පුඤ්ඤකම්මෙන නිම්මිතා නිබ්බත්තා, සයං නිම්මිතමෙව වා සන්ධාය අභිනිම්මිතාති වුත්තං නිම්මානරතීභාවතො සිරිමාය දෙවධීතාය. **පඤ්චරථාසතා**ති ගාථාසුඛත්ථං ථකාරස්ස දීඝං ලිඞ්ගවිපල්ලාසඤ්ච කත්වා වුත්තං, විභත්තිඅලොපො වා දට්ඨබ්බො. පඤ්චරථසතානීති අත්ථො. **අන්වෙන්ති තං සාරථි චොදිතා හයා**ති සාරථීහි චොදිතා විය රථෙසු යුත්තා ඉමෙ හයා භද්දෙ දෙවතෙ තං අනුගච්ඡන්ති. "සාරථි

1. සී. IV. ඔතරිත්වා.
2. සී. III. සබ්බගාථායොපි අන්තෙව දිස්සන්ති.
3. සී. සංසට්ඨාහයාති.
4. සී. පකතියා ඉධෙව.
5. හා. බලිනො.

අචොදිතා"ති කෙචි පඨන්ති. සාරථිහි අචොදිතා එව තං අනුගච්ඡන්තීති අත්ථො. "සාරථිචොදිතා හයා"ති එකං යෙව වා පදං ගාථාසුඛත්ථං දීඝං කත්වා වුත්තං. සාරථිචොදිතහයා ආජඤ්ඤවරථස්සතාති යොජනා.

සා තිට්ඨසීති සා ත්වං තිට්ඨසි. **රථවරෙ**ති රථුත්තමෙ. **අලඞ්කතා**ති සට්ඨිසකටභාරෙහි දිබ්බාලඞ්කාරෙහි අලඞ්කතසරීරා. **ඔභාසයං ජලමිව ජොතිපාවකො**ති ඔභාසෙන්තී ජොතිරිව[1] ජලන්තී පාවකො විය ච තිට්ඨසි. සමන්තතො[2] ඔභාසෙන්තී ජලන්තී තිට්ඨසීති වුත්තං හොති. "ජොතී"ති ච චන්දිමසූරියනක්ඛත්තතාරකරූපානං සාධාරණනාමං. **වරතනූ**ති උත්තමරූපධරෙ සබ්බඞ්ගසොභනෙ. තතො ච[3] **අනොමදස්සනෙ** අලාමකදස්සනෙ, දස්සනීයෙ පාසාදිකෙති අත්ථො. **කස්මානු කායා අනධිවරං උපාගමී**ති කුතො නාම දෙවකායතො අනුත්තරං සම්මාසම්බුද්ධං පයිරුපාසනාය උපගඤ්ඡි උපගතාසි.

එවං ථෙරෙන පුච්ඡිතා සා දෙවතා අත්තානං ආවිකරොන්තී:

කාමග්ගපත්තානං යමාහුනුත්තරං
නිම්මාය නිම්මාය රමන්ති දෙවතා,
තස්මා කායා අච්ඡරා කාමවණ්ණිනී
ඉධාගතා අනධිවරං නමස්සිතුන්ති

ගාථමාහ.

තත්ථ **කාමග්ගපත්තානං යමාහුනුත්තර**න්ති කාමූපභොගෙහි අග්ගභාවං පත්තානං පරනිම්මිතවසවත්තීනං දෙවානං යං දෙවකායං යසෙන භොගාදිවසෙන ච අනුත්තරන්ති වදන්ති, තතො කායා. **නිම්මාය නිම්මාය රමන්ති දෙවතා**ති නිම්මානරතීදෙවතා අත්තනා යථාරුචිතෙ කාමෙ සයං නිම්මිනිත්වා නිම්මිනිත්වා රමන්තා[4] කීළන්ති[5] ලළන්ති අභිරමන්ති. **තස්මා කායා**ති තස්මා නිම්මානරතිදෙවනිකායා. **කාමවණ්ණිනී**ති කාමරූපධරා යථිච්ඡිතරූපධාරිණී. **ඉධාගතා**ති ඉධ ඉමස්මිං මනුස්සලොකෙ ඉමං වා මනුස්සලොකං ආගතා.

එවං දෙවතාය අත්තනො නිම්මානරතීදෙවතාභාවෙ විභාවිතෙ පුන ථෙරො තස්සා පුරිමභවං[6] තත්ථ කතපුඤ්ඤකම්මං ලද්ධිඤ්ච කථාපෙතුකාමො:[7]

කිං ත්වං පුරෙ සුචරිතමාචරීධ[8]
කෙනච්ඡසි[9] **ත්වං අමිතයසා සුඛෙධිතා,**
ඉද්ධී ච තෙ අනධිවරා විහඞ්ගමා
වණ්ණො ච තෙ දසදිසා විරොචති.

---

1. භා. ජොතිදීපං.
2 භා. සමන්තා.
3. සී. IV. භා. එව.
4. සී. IV. භා. රමන්ති.
5. භා. කීළන්තා.
6 භා පුරිමත්තභාවං.
7. සී III. 'කිං ත්වං පුරෙති ආදිනා ගාථාය අභාසි."
8. සී. III & IV. ඉධ. භා. මචාරිධ.
9. සී. III & IV. කෙනාසි.

දෙවෙහි ත්වං පරිවුතා සක්කතා ච'සි
කුතො චුතා සුගතිගතාසි දෙවතෙ,
කස්ස වා[1] ත්වං වචනකරානුසාසනිං[2]
ආචික්ඛ මෙ ත්වං යදි බුද්ධසාවිකා"ති

ච ගාථා අභාසි.

තත්ථ **ආචයීති** දීඝං කත්වා වුත්තං, උපචිනීති අත්ථො. **ඉධාති** නිපාතමත්තං, ඉධ වා ඉමස්මිං දෙවත්තභාවෙ. **කෙනච්ඡසීති** කෙන පුඤ්ඤකම්මෙන අස්සත්ථා[3] අච්ඡසි. "කෙනාසි ත්ව"න්ති කෙචි පඨන්ති. **අමිතයසාති** න මිතයසා අනප්පකපරිවාරා. **සුඛෙධිතාති** සුඛෙන වඩ්ඪිතා, සුඛපරිබ්‍රෑහිතදිබ්බසුඛාති අත්ථො. **ඉද්ධීති** දිබ්බානුභාවො. **අනධිවරාති** අධිකා විසිට්ඨා අඤ්ඤා එතිස්සා නත්ථීති=අනධිවරා, අතිඋත්තමාති අත්ථො. **විහඞ්ගමාති** වෙහාසගාමිනී. **දසදිසාති** දසපි දිසා. **විරොචතීති** ඔභාසෙති.

පරිවුතා සක්කතා ච'සීති සමන්තතො පරිවාරිතා[4] සම්භාවිතා ච අසි. **කුතො චුතා සුගතිගතාසීති** පඤ්චසු ගතීසු කතරගතිතො චුතා හුත්වා සුගතිං ඉමං දෙවගතිං පටිසන්ධිවසෙන උපගතා අසි. **කස්ස වා ත්වං වචනකරානුසාසනින්ති** කස්ස නු වා සත්ථු සාසනෙ පාවචනෙ ඔවාදානුසාසනිසම්පටිච්ඡනෙන ත්වං වචනකරා අසීති යොජනා, කස්ස වා ත්වං සත්ථු වචනකරා අනුසාසකස්ස අනුසිට්ඨියං පතිට්ඨානෙනාති එවං වා එත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො.

එවං අනුද්දෙසිකවසෙන තස්සා ලද්ධිං පුච්ඡිත්වා පුන උද්දෙසිකවසෙන "ආචික්ඛ මෙ ත්වං යදි බුද්ධසාවිකා"ති පුච්ඡති. තත්ථ **බුද්ධසාවිකාති** සබ්බම්පි ඤෙය්‍යධම්මං සයම්භුඤාණෙන හත්ථතලෙ ආමලකං විය පච්චක්ඛතො බුද්ධත්තා බුද්ධස්ස භගවතො ධම්මසවණන්තෙ ජාතාති බුද්ධසාවිකා.

එවං ථෙරෙන පුච්ඡිතමත්ථං කථෙන්තී දෙවතා ඉමා ගාථා අභාසි.

"නගන්තරෙ නගරවරෙ සුමාපිතෙ
පරිවාරිකා නගරවරස්ස සිරීමතො,
නච්චෙ ගීතෙ පරමසුසික්ඛිතා අහුං
සිරිමාති මං රාජගහෙ අවෙදිංසු.

බුද්ධො ච මෙ ඉසිනිසභො විනායකො
අදෙසයී සමුදයදුක්ඛනිච්චතං,
අසඞ්ඛතං දුක්ඛනිරොධ[5]සස්සතං
මග්ගඤ්චිමං අකුටිලමඤ්ජසං සිවං.

1. සී. III & IV. කස්සෙව.
2. සී. III & IV. සාසනී.
3. සී. III. අස්සිත්වා.
4. හා. පරිවුතා.
5. හා. නිරොධං.

සුත්වානහං අමතපදං අසඞ්ඛතං
තථාගතස්සානධිවරස්ස සාසනං,
සීලෙස්වහං පරමසුසංවුතා අහුං
ධම්මෙ ඨිතා නරවරබුද්ධභාසිතෙ.

ඤත්වානහං විරජ[1]පදං අසඞ්ඛතං
තථාගතෙනානධිවරෙන දෙසිතං,
තත්ථෙවහං සමථසමාධිමාඵුසිං
සායෙව මෙ පරමනියාමතා අහු.

ලද්ධානහං අමතවරං විසෙසනං
එකංසිකා අභිසමයෙ විසෙසිය,[2]
අසංසයා[3] බහුජනපූජිතා අහං
ඛිඩ්ඩාරතිං පච්චනුභොමනප්පකං.

එවං අහං අමතදසම්හි[4] දෙවතා
තථාගතස්සානධිවරස්ස සාවිකා,
ධම්මද්දසා පඨමඵලෙ පතිට්ඨිතා
සොතාපන්නා න ච පන මත්ථි දුග්ගති.

සා වන්දිතුං අනධිවරං උපාගමිං
පාසාදිකෙ කුසලරතෙ ච භික්ඛවො,
නමස්සිතුං සමණසමාගමං සිවං
සගාරවා සිරිමතො ධම්මරාජිනො.

දිස්වා මුනිං මුදිතමනම්හි පීණිතා
තථාගතං නරවරදම්මසාරථිං,
තණ්හච්ඡිදං කුසලරතං විනායකං
වන්දාමහං පරමහිතානුකම්පක"න්ති.

තත්ථ **නගන්තරෙති** ඉසිගිලිවෙපුල්ලවෙභාරපණ්ඩවගිජ්ඣකූට සඞ්ඛාතානං පඤ්චන්නං පබ්බතානං අන්තරෙ වෙමජ්ඣෙ, යතො තං නගරං ගිරිබ්බජන්ති වුච්චති **නගරවරෙති** උත්තමනගරෙ, **රාජ**ගහං සන්ධාය. **සුමාපිතෙති** මහාගොවින්දපණ්ඩිතෙන වත්ථුවිජ්ජාවිධිනා සම්මදෙව නිවෙසිතෙ. **පරිචාරිකාති** සඞ්ගීතපරිචරියාය උපට්ඨායිකා. **රාජවරස්සාති** බිම්බිසාරමහාරාජස්ස. **සිරිමතොති** එත්ථ "සිරී"ති බුද්ධිපුඤ්ඤානං[5] අධිවචනන්ති වදන්ති. **අථවා** පුඤ්ඤනිබ්බත්තා සරීරසොභග්ගාදිසම්පත්ති කතපුඤ්ඤෙ[6]නිස්සයති කතපුඤ්ඤෙහි වා නිස්සීයතීති "සිරී"ති වුච්චති. සා එතස්සා අත්ථීති=සිරිමා. තස්ස සිරිමතො. **පරමසුසික්ඛිතාති** අතිවිය සම්මදෙව සික්ඛිතා. **අහූන්ති** අහොසිං. **අවෙදිංසූති** අඤ්ඤාසුං.

1. හා. විරජං.
2. සී. IV. විසෙසයී.
3. සී III & IV. අසංසියා.
4. සී. III & IV. පදම්හි හා. රසම්හි.
5. සී. III. වුඩ්ඪිපුඤ්ඤානං.
6. හා. පුඤ්ඤෙ.

ඉසිනිසභොති ගවසතජෙට්ඨකො උසභො, ගවසහස්සජෙට්ඨකො වසභො, වජසතජෙට්ඨකො වා උසභො, වජසහස්සජෙට්ඨකො වසභො, සබ්බගවජෙට්ඨො සබ්බපරිස්සයසහො සෙතො පාසාදිකො මහාභාරවහො අසනිසතසද්දෙහිපි අසම්පකම්පියො නිසභො, යථා සො අත්තනො නිසභබලෙන සමන්නාගතො චතූහි පාදෙහි පඨවිං උප්පීළෙත්වා කෙනචි පරිස්සයෙන අසම්පකම්පියො අචලට්ඨානෙන තිට්ඨති, එවං භගවා දසහි තථාගතබලෙහි සමන්නාගතො චතූහි වෙසාරජ්ජපාදෙහි අට්ඨපරිසාපඨවිං උප්පීළෙත්වා සදෙවකෙ ලොකෙ කෙනචි පච්චත්ථිකෙන පච්චාමිත්තෙන අකම්පියො අචලට්ඨානෙන තිට්ඨති. තස්මා නිසභො වියාති නිසභො. සීලාදීනං ධම්මක්ඛන්ධානං එසනට්ඨෙන ඉසීති ලද්ධවොහාරෙසු සෙඛාසෙඛඉසීසු[1] නිසභො ඉසීනං වා නිසභො ඉසි ච සො නිසභො චාති වා=ඉසිනිසභො. වෙනෙය්‍යසත්තෙ විනෙතීති **විනායකො**. නායකවිරහිතො වා **විනායකො**. සයම්භූති අත්ථො. **අදෙසයී සමුදයදුක්ඛනිච්චතන්ති** සමුදයසච්චස්ස ච දුක්ඛසච්චස්ස ච අනිච්චතං වයධම්මතං අභාසි. තෙන- "යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්ම"න්ති[a] අත්තනො අභිසමයඤාණස්ස පවත්තිආකාරං දස්සෙති. "සමුදයදුක්ඛනිච්චත"න්ති වා සමුදයසච්චඤ්ච දුක්ඛසච්චඤ්ච අනිච්චතඤ්ච, තත්‍ථ සමුදයසච්චදුක්ඛසච්චගහණෙන විපස්සනාය භූමිං දස්සෙති, අනිච්චතාගහණෙන තස්සා පවත්තිආකාරං දස්සෙති. සඞ්ඛාරානං හි අනිච්චාකාරෙ විභාවිතෙ දුක්ඛාකාරො අනත්තාකාරොපි විභාවිතො යෙව හොති තං නිබ්බන්ධනත්තා තෙසං. තෙනාහ:-"යදනිච්චං තං දුක්ඛං යං දුක්ඛං තදනත්තා"ති[b] **අසඞ්ඛතං දුක්ඛනිරොධසස්සතන්ති** කෙනචි පච්චයෙන න සඞ්ඛතන්ති අසඞ්ඛතං, සබ්බකාලං තථභාවෙන සස්සතං, සකලවට්ටදුක්ඛනිරොධභාවතො දුක්ඛනිරොධං, අරියසච්චඤ්ච මෙ අදෙසයීති යොජනා. **මග්ගඤ්චිමං අකුටිලමඤ්ජසං සිවන්ති** අන්තද්වයපරිවජ්ජනෙන කුටිලභාවකරානං මායාදීනං කායවඞ්කාදීනඤ්ච පහාණෙන අකුටිලං, තතො එව අඤ්ජසං, අසිවභාවකරානං කාමරාගාදීනං සමුච්ඡින්දනෙන සිවං නිබ්බාණං. "මග්ග"න්ති නිබ්බානත්ථිකෙහි මග්ගීයති කිලෙසෙ වා මාරෙන්තො ගච්ඡතීති මග්ගොති ලද්ධනාමං ඉදං තුම්හාකඤ්ච මමඤ්ච පච්චක්ඛභූතං දුක්ඛනිරොධගාමිනිපටිපදාසඞ්ඛාතං අරියමග්ගඤ්ච[2] මෙ අදෙසයීති යොජනා.

"සුත්වාන හං අමතපදං අසඞ්ඛතං
තථාගතස්සානධිවරස්ස සාසන"න්ති

එත්‍ථ අයං සඞ්ඛෙපත්ථො:- තථා ආගමනාදිඅත්ථෙන **තථාගතස්ස** සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගභාවතො **අනධිවරස්ස** සම්මාසම්බුද්ධස්ස

1. සී. III & IV. සෙක්ඛාසෙක්ඛමුනීසු 2 සී. III & IV. අරියසච්චඤ්ච.
a. මහාවග්ගපාළි-පඨමභාණවාර. සංයුත්තනිකාය-අනිච්චවග්ග.

අමතපදං අසඞ්ඛතං නිබ්බානං උද්දිස්ස දෙසිතත්තා අමතස්ස වා නිබ්බානස්ස පටිපජ්ජනූපායත්තා කෙනචි අසඞ්ඛරණීයත්තා ච අමතපදං අසඞ්ඛතං **සාසනං** සද්ධම්මං **අහං සුත්වානා**ති.

සීලෙස්වහන්ති සීලෙසු නිප්ඵාදෙතබ්බෙසු අහං. **පරමසුසංවුතා**ති අතිවිය සම්මදෙව සංවුතා. **අහු**න්ති අහොසිං. **ධම්මෙ ඨිතා**ති පටිපත්තිධම්මෙ පතිට්ඨිතා.

සුත්වානාති සච්ඡිකිරියාභිසමයවසෙන ජානිත්වා. **තත්ථෙවා**ති තස්මිංයෙව ඛණෙ, තස්මිං යෙව වා අත්තභාවෙ. **සමථසමාධිමාඵුසි**න්ති පච්චනීකධම්මානං සමුච්ඡෙදවසෙන සමනතො වූපසමනතො පරමත්ථසමථභූතං ලොකුත්තරසමාධිං ආඵුසිං අධිගච්ඡිං. යදිපි යස්මිං ඛණෙ නිරොධස්ස සච්ඡිකිරියාභිසමයො, තස්මිං යෙව ඛණෙ මග්ගස්ස භාවනාභිසමයො, ආරම්මණපටිවෙධං පන[1] භාවනාපටිවෙධස්සෙව පුරිමසිද්ධිකාරණං විය කත්වා දස්සෙතුං:

"සුත්වානහං විරජ[2] පදං අසඞ්ඛතං
තථාගතෙනනධිවරෙන දෙසිතං
තත්ථෙවහං සමථසමාධිමාඵුසි"න්ති

වුත්තං,

යථා "චක්ඛුඤ්ච පටිච්ච රූපෙ ච උප්පජ්ජති චක්ඛුවිඤ්ඤාණ"න්ති.[a] **සුත්වානා**ති වා සමානකාලවසෙන වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං, යථා "නිහන්ත්වා තිමිරං සබ්බං ආදිච්චො නභමුග්ගතො"ති. **සා යෙවා**ති යා ලොකුත්තරසමාධි ඵුසනා[3] ලද්ධා සා එව. **පරමනියාමතා**ති පරමා උත්තමා මග්ගනියාමතා. **විසෙසන**න්ති පුථුජ්ජනෙහි විසෙසකං විසිට්ඨභාවසාධකං. **එකංසිකා**ති සම්මාසම්බුද්ධො භගවා ස්වාක්ඛාතො ධම්මො සුපටිපන්නො සඞ්ඝොති එකංසගාහවතී[4] රතනත්තයෙ නිබ්බිචිකිච්ඡා. **අභිසමයෙ විසෙසියා**ති සච්චපටිවෙධවසෙන විසෙසං පත්වා. "විසෙසිනී"ති පි පඨන්ති. අභිසමයහෙතු විසෙසවතීති අත්ථො. **අසංසයා**ති සොළසවත්ථුකාය අට්ඨවත්ථුකාය ච විචිකිච්ඡාය පහීනත්තා අපගතසංසයා. "අසංසියා"ති කෙචි පඨන්ති. **බහුජනපූජිතා**ති සුගතීහි පරෙහි පත්ථනීයගුණාති අත්ථො. **ඛිඩ්ඩාරති**න්ති ඛිඩ්ඩාභූතං රතිං, අථ වා ඛිඩ්ඩඤ්ච රතිඤ්ච ඛිඩ්ඩාවිහාරඤ්ච රතිසුඛඤ්ච. **අමතදසම්හී**ති[5] අමතදසා නිබ්බානදස්සාවිනී[6] අම්හි. **ධම්මද්දසා**ති චතුසච්චධම්මං දිට්ඨවතී. **සොතාපන්නා**ති අරියමග්ගසොතං ආදිතො පත්තා. **නච පන මත්ථි දුග්ගතී**ති න ච පන මෙ අත්ථි දුග්ගති, අවිනිපාතධම්මත්තා.

---

1. සී. III & IV. පහාන.
2. සී. III & IV. අමත.
3. සී. ලොකුත්තරසමාධිනා විපස්සනා.
4. සී. III. එකංසභාවා.
5. හා. රසම්හීති.
6. හා. රසාවිනී.

a. මජ්ඣිමනිකාය-මහාතණ්හාසඞ්ඛයසුත්ත.

පාසාදිකෙති පසාදාවහෙ. **කුසලරතෙති** කුසලෙ අනවජ්ජ ධම්මෙ නිබ්බාණෙ රතෙ. **භික්ඛවොති** භික්ඛූ නමස්සිතුං උපාගමින්ති යොජනා. **සමණසමාගමං සිවන්ති** සමණානං සමිතපාපානං බුද්ධ[1]බුද්ධසාවකානං සිවඤ්ච ධම්මං ඛෙමං සමාගමං සඞ්ගමං[2] පයිරුපාසිතුං **උපාගමින්ති** සම්බන්ධො. **සිරිමතො ධම්මරාජිනොති** භුම්මත්ථෙ සාමිවචනං, සිරිමති ධම්මරාජිනීති අත්ථො. එවමෙව ච කෙචි පඨන්ති.

මුදිතමනම්හීති මුදිතමනා අම්හි. **පීණිතාති** තුට්ඨා, පීතිරසවසෙන වා තිත්තා. **නරවරධම්මසාරථින්ති** නරවරෙ ච සො අග්ගපුග්ගලත්තා දම්මානං දමෙතබ්බානං වෙනෙය්‍යානං නිබ්බාණාභිමුඛං සාරණතො දම්මසාරථී චාති=නරවරදම්මසාරථි, , තං. **පරමහිතානුකම්පකන්ති** පරමෙන උත්තමෙන හිතෙන සබ්බසත්තානං අනුකම්පකං...

එවං සිරිමා දෙවධීතා අත්තනො ලද්ධිපවෙදනමුඛෙන රතනත්තයෙ පසාදං පවෙදෙත්වා භගවන්තං භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා දෙවලොකමෙව ගතා. භගවා තමෙව ඔතිණ්ණවත්ථුං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා ධම්මං දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු අරහත්තං පාපුණි. සම්පත්තපරිසායපි සා ධම්මදෙසනා සාත්ථිකා ජාතාති.

සිරිමාවිමාන වණ්ණනා.

---

1. 17.

ඉදං විමානං රුචිරං පභස්සරන්ති කෙසකාරීවිමානං. තස්සකා උප්පත්ති.?

භගවා බාරාණසියං විහරති ඉසිපතනෙ මිගදායෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන සම්බහුලා[3] භික්ඛූ පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය බාරාණසියං පිණ්ඩාය පවිසිංසු. තෙ අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහද්වාරසමීපෙන ගච්ඡන්ති. තස්මිං ච ගෙහෙ බ්‍රාහ්මණස්ස ධීතා කෙසකාරී නාම ගෙහද්වාරසමීපෙ මාතුසීසතො ඌකා ගණ්හන්තී තෙ භික්ඛූ ගච්ඡන්තෙ දිස්වා මාතරං ආහ: "අම්ම ඉමෙ පබ්බජිතා පඨමෙන යොබ්බනෙන සමන්නාගතා අභිරූපා දස්සනීයා පාසාදිකා සුඛුමාලා, කෙනචි පාරිජුඤ්ඤෙන අනභිභූතා මඤ්ඤෙ කස්මා නු ඛො ඉමෙ ඉමස්මිං යෙව වයෙ පබ්බජන්තී"ති? තං මාතා ආහ: "අත්ථි අම්ම සක්‍යපුත්තො සක්‍යකුලා පබ්බජිතො

---

1. සී. IV. හා, තදිස්සයො.
2. හා. තදිස්සතෙ.
3. සී. I, II & IV හා. තදිස්සතෙ,

බුද්ධො නාම සත්ථා ලොකෙ උප්පන්නො, සො ධම්මං දෙසෙති ආදිකල්‍යාණං මජ්ඣෙකල්‍යාණං පරියොසානකල්‍යාණං සාත්ථං සබ්‍යඤ්ජනං කෙවලපරිපුණ්ණං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං පකාසෙති, තස්ස ඉමෙ ධම්මං සුත්වා පබ්බජන්තී"ති.

තෙන ච සමයෙන ආගතඵලො විඤ්ඤාතසාසනො අඤ්ඤතරො උපාසකො තාය වීථියා ගච්ඡන්තො තං කථං සුත්වා තාසං සන්තිකං උපසඞ්කමි. අථ නං බ්‍රාහ්මණී ආහ: "එතරහි ඛො උපාසක බහූ කුලපුත්තා මහන්තං භොගක්ඛන්ධං මහන්තං ඤාතිපරිවට්ටං පහාය සක්‍යසමයෙ පබ්බජන්ති, තෙ කින්නු ඛො අත්ථවසං සම්පස්සන්තා පබ්බජන්තී"ති?. තං සුත්වා උපාසකො 'කාමෙසු ආදීනවං නෙක්ඛම්මෙ ච ආනිසංසං සම්පස්සන්තා'ති වත්වා අත්තනො ඤාණබලානුරූපං තමත්ථං විත්ථාරතො කථෙසි තිණ්ණඤ්ච රතනානං ගුණං[1] පකාසෙසි, පඤ්චන්නං සීලානං දිට්ඨධම්මිකං සම්පරායිකඤ්ච ගුණානිසංසං පවෙදෙසි. අථ බ්‍රාහ්මණධීතා තං 'කිං අම්හෙහිපි සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨාය තයා වුත්තෙ ගුණානිසංසෙ[2] අධිගන්තුං සක්කා'ති පුච්ඡි. සො–'සබ්බසාධාරණා ඉමෙ ධම්මා භගවතා භාසිතා, තස්මා න සක්කා'ති වත්වා තස්සා සරණානි ච සීලානි ච අදාසි. සා ගහිතසරණා සමාදින්නසීලා ච හුත්වා පුන ආහ: කිං ඉතො උත්තරිං අඤ්ඤම්පි කරණීයං අත්ථීති? සො තස්සා විඤ්ඤුභාවං සල්ලක්ඛෙත්වා උපනිස්සයසම්පන්නා භවිස්සතීති ඤත්වා සරීරසභාවං විභාවෙන්තො ද්වත්තිංසාකාරකම්මට්ඨානං කථෙත්වා කායෙ විරාගං උප්පාදෙත්වා උපරි අනිච්චතාදිපටිසංයුත්තාය ධම්මියා කථාය සංවෙජෙත්වා විපස්සනා[3] මග්ගං ආචික්ඛිත්වා ගතො.

සා තෙන වුත්තනයං සබ්බං මනසි කත්වා පටිකූලමනසිකාරෙ[4] සමාහිතචිත්තා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා උපනිස්සයසම්පත්තියා න චිරස්සෙව සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. අථ අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො පරිචාරිකා හුත්වා නිබ්බත්ති. සතසහස්සඤ්චස්සා අච්ඡරා පරිවාරෙ අහොසි. තං සක්කො දෙවරාජා දිස්වා අච්ඡරියබ්භුතචිත්තජාතො පමුදිතහදයො: "ඉදං විමානං රුචිරං පභස්සර"න්ති ආදීහි[5] චතූහි ගාථාහි තාය කතකම්මං පුච්ඡි.

"ඉදං විමානං රුචිරං පභස්සරං
වෙළුරියත්ථම්භං සතතං සුනිම්මිතං,
සොවණ්ණ[6]රුක්ඛෙහි සමන්තමොත්ථතං
ඨානං මමං කම්මවිපාකසම්භවං.

1. සී. IV. හා. ගුණෙ.
2. හා. වුත්තං ගුණානිසංසං.
3. හා. විපස්සනාය.
4 හා. මනසිකාරෙන.
5. සී. I II & IV. ආදිනා.
6. හා. සුවණ්ණ.

තත්‍රූපපන්නා පුරිමච්ඡරා ඉමා
සතං සහස්සානි සකේන කම්මුනා,
තුවංසි අජ්ඣුපගතා යසස්සිනී
ඔභාසයං තිට්ඨසි පුබ්බදේවතා.

සසී අධිග්ගය්හ යථා විරෝචති
නක්ඛත්තරාජාරිව[1] තාරකාගණං,
තථේව ත්වං අච්ඡරාසඞ්ගමං[2] ඉමං
දද්දල්ලමානා යසසා විරෝචසි.

කුතෝ නු ආගම්ම අනෝමදස්සනේ
උපපන්නා ත්වං භවනං මමං ඉදං,
බ්‍රහ්මංව දේවා තිදසා සහින්දකා
සබ්බේ න තප්පාමසේ දස්සනේන[3] තුය්හන්ති.[4]

තත්ථ ඉදං **විමාන**න්ති යස්මිං විමානේ සා දේවතා උපපන්නා තං අත්තනෝ විමානං සන්ධායාහ. **සතත**න්ති සබ්බකාලං **රුචිරං පභස්සර**න්ති යෝජනා. සතතන්ති වා[5] සම්මාතතං, අතිවිය විත්ථිණ්ණන්ති අත්ථෝ. **සමන්තමොත්ථත**න්ති සමන්තතෝ අවත්ථතං,[6] ඡාදිතං. **ඨාන**න්ති විමානමේව සන්ධාය වදති, තං හි තිට්ඨන්ති එත්ථ කතපුඤ්ඤාති ඨානන්ති වුච්චති. **කම්මවිපාකසම්භව**න්ති කම්මවිපාකභාවේන සම්භූතං. "මම"න්ති ඉදං මම ඨානං මම කම්මවිපාකසම්භවන්ති වීහිපි පදේහි යෝජේතබ්බං.

"තත්‍රූපපන්නා"ති ගාථාය අයං සඞ්ඛේපත්ථෝ: **තත්‍ර** තස්මිං යථාවුත්තේ විමානේ. **උපපන්නා**ති නිබ්බත්තා. පගේව උපපන්නත්තා **පුබ්බදේවතා ඉමා පුරිමා අච්ඡරායෝ** පරිමාණතෝ **සතං සහස්සානි**. **තුවංසී**ති ත්වං අසි **සකේන කම්මුනා අජ්ඣුපගතා** උපපන්නා. **යසස්සිනී**ති පරිවාරසම්පන්නා. තේනේව **සකේන කම්මුනා** කම්මානුභාවේන ඔභාසෙන්තී විරෝචමානා තිට්ඨසීති ඉදානි තමේව ඔභාසනං උපමාය විභාවේන්තෝ "සසී"ති ගාථමාහ.

තස්සත්ථෝ:- **යථා** සසලක්ඛණයෝගේන **සසී**ති නක්ඛත්තේහි අධිකගුණතාය **නක්ඛත්තරාජා**ති ච ලද්ධනාමෝ චන්දෝ සබ්බං **තාරකාගණං අධිග්ගය්හ** අභිභවිත්වා **විරෝචති** විරාජති, **තථේව ත්වං ඉමං අච්ඡරානං** දේවකඤ්ඤානං **සඞ්ගමං** සමූහං අත්තනෝ **යසසා දද්දල්ලමානා** අතිවිය විජ්ජෝතමානා **විරෝචසී**ති.

---

1. සී. I. II & III. බු. ඉව.
2. සී. IV. සඞ්ඝණං.
3. සී. I. II & IV. බු. දස්සනේ.
4. සී. I & II. බු. තං. IV. තං. තනති, සී. I. II & III. ඉතරගාථායොපාතෙවදිස්සන්ති.
5. සී. I. II & III. යෝජනසතන්තිවා
6. III. ආවත්ථං. IV. අවගතං. සී. අවතතං.

එත්ථ ච **ඉමා**ති **ඉම**න්ති ච නිපාතමත්තං. කෙචි පන "නක්ඛත්තරාජා විය තාරකාගණං තථෙව ත්ව"න්ති පඨන්ති.

ඉදානි-තස්සා දෙවතාය පුරිමභවං තත්ථ කතපුඤ්ඤඤ්ච පුච්ඡන්තො: "කුතොනු ආගම්මා"ති ගාථමාහ.

තත්ථ **කුතො නු ආගම්මා**ති කුතො නු භවතො කුතො නු පුඤ්ඤකම්මතො කාරණ[1]භූතතො **ඉදං** මම **භවනං** ආගම්ම භද්දෙ **අනොමදස්සනෙ** සබ්බඞ්ගසොභනෙ **ත්වං උපපන්නා** උප්පත්තිගහණවසෙන[2] උපගතා? අනොමදස්සනෙති වුත්තමෙවත්ථං උපමාය පකාසෙන්තො:

"බ්‍රහ්මං ච දෙවා තිදසා සඉන්දකා
සබ්බෙ න තප්පාමසෙ දස්සනෙන ත්ව"න්ති[3]

ආහ. තත්ථ යථා බ්‍රහ්මානං සහම්පතිං සනඞ්කුමාරං වා උපගතං සහ ඉන්දෙනාති=**සඉන්දකා**[4] තාවතිංසා දෙවා පස්සන්තා දස්සනෙන[5] න තප්පන්ති, එවං තව දස්සනෙන මයං **සබ්බෙ** දෙවා **න තප්පාමසෙ**ති අත්ථො.

එවං පන සක්කෙන දෙවානමින්දෙන පුච්ඡිතා සා දෙවතා තමත්ථං පකාසෙන්තී: "යමෙත"න්ති ගාථද්වයමාහ.

"යමෙතං සක්ක අනුපුච්ඡසෙ මමං
කුතො චුතා ත්වං ඉධ ආගතාති,
බාරාණසී නාම පුරත්ථි කාසිනං
තත්ථ අහොසිං[6] පුරෙ[7] කොසකාරිකා.

බුද්ධෙ ච ධම්මෙ ච පසන්නමානසා
සඞ්ඝෙ ච එකන්ත[8]ගතා අසංසයා,
අඛණ්ඩසික්ඛාපදා[9] ආගතප්ඵලා
සම්බොධිධම්මෙ නියතා අනාමයා"ති.

තත්ථ **යමෙත**න්ති යං එතං පඤ්හන්ති අත්ථො. **අනුපුච්ඡසෙ**ති අනුකූලභාවෙන පුච්ඡසි. **මම**න්ති මං. **පුරත්ථී**ති පුරං අත්ථි. **කාසින**න්ති කාසිරට්ඨස්ස. **කොසකාරිකා**ති පුරිමත්තභාවෙ අත්තනො නාමං වදති.

බුද්ධෙ ච ධම්මෙ චාති ආදිනා අත්තනො පුඤ්ඤං විභාවෙති. පුන සක්කො තස්සා තං[10] පුඤ්ඤසම්පත්තිං දිබ්බසම්පත්තිඤ්ච අනුමොදමානො: "තන්ත්‍යාභිනන්දාමසෙ"ති ආදිමාහ.

---

1. හා. කාරණ.
2. හා. ගහණෙන.
3. සී. I. II & IV. හා. තන්ති.
4. සී. IV. හා සඉන්දකා.
5. සී. I & IV. හා. දස්සනෙ.
6. හා. අහොසි.
7. සී. I. II & IV. බු. පුර.
8. සී. එකන්ති.
9. සී. I. II. III & IV. බු. පද.
10. සී. I. II & III. තස්සා.

"තථාගතාභිනන්දාමසෙ සාගතඤ්ච[1] තෙ
ධම්මෙන ච ත්වං යසසා විරොචසි,
බුද්ධෙ ච ධම්මෙ ච පසන්නමානසෙ
සඞ්ඝෙ ච එකන්ත[2]ගතෙ අසංසයෙ,
අඛණ්ඩසික්ඛාපදෙ ආගතප්ඵලෙ
සම්බොධිධම්මෙ නියතෙ අනාමයෙ"ති.

තත්ථ **තථාගතාභිනන්දාමසෙ**ති තං තෙ දුවිධම්පි සම්පත්තිං අභිනන්දාම අනුමොදාම. **සාගතඤ්ච[1] තෙ**ති තුය්හඤ්ච ඉධාගමනං සාගතං අම්හාකං පීතිසොමනස්සසංවඩ්ඪනමෙව. සෙසං වුත්තනයමෙව.

තං පන පවත්තිං සක්කො දෙවරාජා ආයස්මතො මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස කථෙසි. ථෙරො භගවතො නිවෙදෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා සදෙවකස්ස ලොකස්ස සාත්ථිකා ජාතාති.

කෙසකාරී විමාන වණ්ණනා

ඉති පරමත්ථදීපනියා ඛුද්දකනිකායට්ඨකථාය[3] විමානවත්ථුස්මිං[4]
සත්තරසවත්ථුපටිමණ්ඩිතස්ස

පඨමවග්ගස්ස අත්ථ වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

2. 1.

දුතියවග්ගෙ: **අපි සක්කොව දෙවින්දො**ති දාසිවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවති ජෙතවනෙ විහරන්තෙ සාවත්ථිවාසී අඤ්ඤතරො උපාසකො සම්බහුලෙහි උපාසකෙහි සද්ධිං සායණ්හසමයං විහාරං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා පරිසාය වුට්ඨිතාය භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා ඉතො පට්ඨාය'හං භන්තෙ සඞ්ඝස්ස චත්තාරි නිච්චභත්තානි දස්සාමීති ආහ. අථ නං භගවා තදනුච්ඡවිකං ධම්මකථං කථෙත්වා විස්සජ්ජෙසි. සො-මයා භන්තෙ සඞ්ඝස්ස චත්තාරි නිච්චභත්තානි පඤ්ඤත්තානි ස්වෙ පට්ඨාය අය්‍යා මම ගෙහං ආගච්ඡන්තූති භත්තුද්දෙසකස්ස ආරොචෙත්වා අත්තනො ගෙහං ගන්ත්වා දාසියා තමත්ථං ආචික්ඛිත්වා තත්ථ තයා නිච්චකාලං අප්පමත්තාය භවිතබ්බන්ති ආහ. සා සාධූති සම්පටිච්ඡි. පකතියාව සා සද්ධාසම්පන්නා පුඤ්ඤකාමා සීලවතී,[5] .තස්මා දිවසෙ දිවසෙ කාලස්සෙව උට්ඨාය පණීතං අන්නපානං පටියාදෙත්වා භික්ඛූනං නිසීදනට්ඨානං සුසම්මට්ඨං සුපරි

---

1. සී. ස්වාගතඤ්ච.
2. සී. එකන්ති.
3. සී. III & IV. ඛුද්දකට්ඨ.
4. සී. I & II. "පරමත්ථ:-වත්ථුස්මිං"ති දිස්සතෙ.
5. හං. සීලසම්පන්නා.

භණ්ඩකතං කත්වා ආසනානි පඤ්ඤපෙත්වා භික්ඛූ උපගතෙ තත්ථ නිසීදාපෙත්වා වන්දිත්වා ගන්ධපුප්ඵධූපදීපෙහි පූජෙත්වා සක්කච්චං පරිවිසති. අථෙකදිවසං භික්ඛූ කතභත්තකිච්චෙ උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා. එවමාහ:–“කථන්නු ඛො භන්තෙ ඉතො ජාතිආදිදුක්ඛතො පරිමුත්ති හොතී”ති? භික්ඛූ තස්සා සරණානි ච සීලානි[1] ච දත්වා කායසභාවං පකාසෙත්වා[2] පටික්කූලමනසිකාරෙ නියොජෙසුං. අපරෙ[3] අනිච්චතාපටිසංයුත්තං ධම්මකථං[4] කථෙසුං. සා සොළස වස්සානි සීලං[5] රක්ඛන්තී එකදිවසං ධම්මසවණසප්පායං ලභිත්වා ඤාණස්ස ච පරිපක්කත්තා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා සොතාපත්තිඵලං සච්ඡාකාසි. සා අපරෙන සමයෙන[6] කාලං කත්වා සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො වල්ලභා පරිචාරිකා හුත්වා නිබ්බත්ති. සා සට්ඨිතුරියසහස්සෙහි පරිචරියමානා අච්ඡරාසතසහස්සපරිවුතා මහන්තං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තී මුදා මොදමානා සපරිවාරා උය්‍යානාදීසු විචරති. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො දෙවචාරිකං චරන්තො දිස්වා[7] “අපි සක්කොව දෙවින්ද”ති ආදිනා තාය කතකම්මං පුච්ඡි.

“අපි සක්කොව දෙවින්ද, රමෙම චිත්තලතාවනෙ,
සමන්තා අනුපරියාසි නාරීගණපුරක්ඛතා,
ඔභාසෙන්තී දිසා සබ්බා ඔසධී විය තාරකා.

කෙන තෙ තාදිසො වණ්ණො කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං,
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී”ති.

“සා දෙවතා අත්තමනා මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා,
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං.”

අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා
දාසී අහොසිං පරපෙස්සියා[8] කුලෙ,

උපාසිකා චක්ඛුමතො ගොතමස්ස යසස්සිනො,
තස්සා මෙ නික්කමො ආසි සාසනෙ තස්ස තාදිනො.

කාමං භිජ්ජතු[9]යං කායො නෙව අත්ථෙත්ථ සණ්ඨනං,
සික්ඛාපදානං පඤ්චන්නං මග්ගො සොවත්ථිකො සිවො.

1. භා. පඤ්චසීලානි.
2. භා. පකාසෙන්තා.
3. සී. IV. අපරෙ භික්ඛූ.
4. සී. I. II & III. ධම්මිං කථං
5. සී. I & II. සීලානි.
6. සී. IV. භා. තදිස්සතෙ.
7. සී IV. භා. හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව දිස්වා.
8 සී. III. IV. භා. පරපෙසියා.
9. සී. I, II & III. භිජ්ජත. IV. මු. භිජ්ජති.

අකණ්ටකො අගහනො උජු සබ්භි පවෙදිතො,
නික්කමස්ස ඵලං පස්ස යමිදං පාපුණිත්ථිකා.

ආමන්තනිකා රඤ්ඤොම්හි සක්කස්ස වසවත්තිනො
සට්ඨි[1] තුරියසහස්සානි පටිබොධං කරොන්ති මෙ.

ආලම්බො ගග්ගරො[2] භීමො සාධුවාදී ච සංසයො,
පොක්ඛරො ච සුඵස්සො ච වීණාමොක්ඛා ච නාරියො.

නන්දා චෙව සුනන්දා ච සොණදින්නා[3] සුචිම්හිතා,[4]
අලම්බුසා මිස්සකෙසී ච පුණ්ඩරීකාතිදාරුණී.

ඒණීඵස්සා සුඵස්සා ච සුභද්දා මුදුවාදිනී,[5]
ඒතා චඤ්ඤා ච සෙය්‍යාසෙ අච්ඡරානං පබොධිකා.[6]

තා මං කාලෙනුපාගන්ත්වා අභිභාසන්ති දෙවතා,
හන්ද නච්චාම ගායාම හන්ද තං රමයාමසෙ.

නයිදං අකතපුඤ්ඤානං කතපුඤ්ඤානමෙවිදං,
අසොකං නන්දනං රම්මං තිදසානං මහාවනං.

සුඛං අකතපුඤ්ඤානං ඉධ නත්ථි පරත්ථ ච,
සුඛඤ්ච කතපුඤ්ඤානං ඉධ චෙව පරත්ථ ච.

තෙසං සහබ්‍යකාමානං කත්තබ්බං කුසලං බහුං,
කතපුඤ්ඤා හි මොදන්ති සබ්බ[7] භොගසමඞ්ගිනො"ති

දෙවතා විස්සජ්ජෙසි.

තත්ථ අපි සක්කොව දෙවින්දොති අපි සද්දො සම්භාවනායං, ඉව සද්දො ඉකාරලොපං කත්වා වුත්තො උපමායං, තස්මා යථා නාම සක්කො දෙවානමින්දොති අත්ථො. සක්කූපමා නාමෙතිස්සා දෙවතාය පරිවාරසම්පත්තිදස්සනත්ථං වුත්තා. කෙචි අපීති නිපාතමත්තන්ති වදන්ති. **චිත්තලතාවනෙ**ති චිත්තාය නාම දෙවධීතාය පුඤ්ඤානුභාවෙන නිබ්බත්තෙන චිත්තානං වා විචිත්තපුප්ඵඵලාදිවිසෙසයුත්තානං සන්තානකවල්ලිආදීනං තත්ථ යෙභුය්‍යතාය චිත්තලතාවනන්ති ලද්ධනාමෙ දෙවුය්‍යානෙ.

පරපෙස්සියා[8]ති පරෙසං කුලෙ තස්මිං තස්මිං කිච්චෙ පෙසනියා, පරෙසං වෙය්‍යාවච්චකරීති අත්ථො.

තස්සා මෙ නික්ඛමො ආසි සාසනෙ තස්ස තාදිනොති තස්සා දාසියාපි සමානාය පඤ්චහි චක්ඛූහි චක්ඛුමතො බුද්ධස්ස භගවතො

1. සී. I & II. බු. සඨිං.
2. සී. I. II & IV. බු. ගග්ගමො. හා. භග්ගරො.
3. හා. සොණාදිණ්ණා.
4. බු. සුචිම්සිතා, සුචිම්හිතා.
5. සී. I & II. බු. සම්භද්දමුදුභාවදී. හා. මුදුකාචරී.
6. සී. III. පමොදිකා.
7. හා. සග්ගෙ.
8. හා. පරපෙසිකා.

උපාසිකා හුත්වා සොළසවස්සානි සීලං රක්ඛන්තියා කම්මට්ඨානඤ්ච මනසි කරොන්තියා මනසිකාරානුභාවෙන **මෙ** මය්හං උපපජ්ජමානෙ සත්තතිංසබොධිපක්ඛියධම්මසඞ්ඛාතෙ ඉට්ඨාදීසු තාදිලක්ඛණසම්පත්තියා[1] **තාදිනො** සත්ථු **සාසනෙ** තප්පරියාපන්නො යෙව සඞ්කිලෙසපක්ඛතො නික්ඛමනෙන **නික්කමො**ති ලද්ධනාමො සම්මාවායාමො **ආසි** අහොසි උපපජ්ජි තස්ස පන නික්කමස්ස පුබ්බභාගස්ස පවත්තාකාරං දස්සෙතුං: "කාමං භිජ්ජතු යං කායො නෙව අත්ථෙත්ථ සණ්ඨන"න්ති වුත්තං. තස්සත්ථො:-යදිපි මෙ **අයං කායො භිජ්ජතු** විනස්සතු තත්ථ කිඤ්චි මත්තම්පි අපෙක්ඛං අකරොන්තී **එත්ථ** එතස්මිං කම්මට්ඨානානුයොගෙ **නෙව අත්ථි** මෙ විරියස්ස **සණ්ඨානං** සිථිලීකරණන්ති විරියං සමුත්තෙජෙන්ති විපස්සනං උස්සුක්කාපෙසින්ති.

ඉදානි තථා විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා පටිලද්ධගුණං දස්සෙන්තී:-

"සික්ඛාපදානං පඤ්චන්නං මග්ගො සොවත්ථිකො සිවො,
අකණ්ටකො අගහනො උජු සබ්භි පවෙදිතො,
නික්කමස්ස ඵලං පස්ස යථිදං පාපුණිත්ථිකා"ති

ආහ.

තත්රායං සඞ්ඛෙපත්ථො:-යො නිච්චසීලවසෙන සමාදින්නානං **පඤ්චන්නං සික්ඛාපදානං** සික්ඛාකොට්ඨාසානං උපනිස්සයභාවෙන ලද්ධත්තා තෙසං පරිපූරිතත්තා ච සික්ඛාපදානං පඤ්චන්නං සම්බන්ධීභූතො, යස්මිං සන්තානෙ උප්පන්නො තස්ස සබ්බාකාරෙන සොත්ථිභාවසම්පාදනතො[2] සුන්දරත්තභාවතො ච **සොවත්ථිකො** සොත්ථිකො, සඞ්කිලෙසධම්මෙහි අනුපද්දුතත්තා ඛෙමප්පත්තිහෙතුතාය ච **සිවො**, රාගකණ්ටකාදීනං අභාවෙන **අකණ්ටකො**, කිලෙසදිට්ඨිදුච්චරිතගහනසමුච්ඡෙදනතො **අගහනො**, සබ්බජිම්හවඞ්ක කුටිලභාවාපගමහෙතුතාය **උජු**, බුද්ධාදීහි සප්පුරිසෙහි පකාසිතත්තා **සබ්භි පවෙදිතො**, අරියමග්ගො. තං **යථා** යෙන උපායභූතෙන **ඉත්ථිකා** චඞ්ගුල බහල බුද්ධිකාපි සමානා පාපුණිං තස්ස **නික්කමස්ස** යථාවුත්තවීරියස්ස **ඉදං ඵලං පස්සා**ති සක්කමාලපති.

ආමන්තනිකා රඤ්ඤොම්හි සක්කස්ස වසවත්තිනොති සයං වසීභාවෙන වත්තනතො වීසු දෙවලොකෙසු අත්තනො වසං ඉස්සරියං වත්තෙන්තීති වා=වසවත්තී, තස්ස වසවත්තිනො සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො ආමන්තනිකා අල්ලාපසල්ලාපයොග්ගා කීළනකාලෙ වා තෙන ආමන්තෙතබ්බා අම්හි. **නික්කමස්ස** විරියස්ස **ඵලං පස්සා**ති යොජනා. ආතතවිතතාදිභෙදෙන පඤ්ච තුරියඞ්ගානි වාදසහි පාණිභාගෙහි

1. සා. ලක්ඛණුප්පත්තියා. 2. සා. සම්පාදනභාවතො.

එකතො පවජ්ජමානානි සට්ඨි හොන්ති. තානි පන සහස්ස මත්තානි පතිරූපාසන්නවසෙන උපට්ඨිතානි[1] සන්ධායාහ: **සට්ඨිතුරිය සහස්සානි පටිබොධං කරොන්ති** මෙති. තත්ථ **පටිබොධ**න්ති පීති සොමනස්සානං පබොධනං. **ආලම්බො**ති ආදි තුරියවාදකානං දෙවපුත්තානං එකදෙසතො නාමගහණන්ති වදන්ති, තුරියානං පනෙතං නාමගහණං. වීණාමොක්ඛාදිකා දෙවධීතා.

සුචිම්හිතාති සුද්ධම්හිතා,[2] නාමමෙව වා එතං. **මුදුවාදිනී**ති මුදුනාව* වදතීති=මුදුවාදිනී, මුදුකං අතිවිය වාදනසීලා, නාමමෙව වා. **සෙය්‍යාසෙ**ති සෙය්‍යතරා. **අච්ඡරාන**න්ති අච්ඡරාසු සඞ්ගීතෙ පාසංසතරා. **පබොධිකා**ති පබොධන[3]කරා.

කාලෙනාති යුත්තපත්ත[4]කාලෙන. **අභිභාසන්**තීති අභිමුඛා අභිරතා වා හුත්වා භාසන්ති. යථා ච භාසන්ති තං දස්සෙතුං: **හන්ද නච්චාම ගායාම හන්ද තං රමයාමසෙ**ති වුත්තං.

ඉදන්ති ඉදං මයා ලද්ධට්ඨානං. **අසොක**න්ති ඉට්ඨකන්තපිය මනාපානං යෙව රූපාදීනං සම්භවතො විසොකං. තතො එව සබ්බකාලං පමොද සංවද්ධනතො[5] **නන්දනං**.[6] **තිදසානං මහාවන**න්ති තාවතිංසදෙවානං මහන්තං මහනීයඤ්ච උය්‍යානං.

එවරූපා දිබ්බසම්පත්ති නාම පුඤ්ඤකම්මවසෙනෙවාති ඔදිස්සක වසෙන වත්වා පුන අනොදිස්සකවසෙන[7] දස්සෙන්තී: "සුඛං අකත පුඤ්ඤාන"න්ති ගාථමාහ. පුන අත්තනා ලද්ධස්ස දිබ්බට්ඨානස්ස පරෙහි සාධාරණකාමතාවසෙන ධම්මං කථෙන්තී: "තෙසං සහව්‍ය කාමාන"න්ති ඔසානගාථමාහ.

තෙසන්ති තාවතිංසානං. **සහව්‍යකාමාන**න්ති සහභාවං ඉච්ඡන්තෙහි. කත්තු අත්ථෙ ඉදං සාමිවචනං. සහ වාති පවත්තතීති=සහවො, තස්ස භාවො=**සහව්‍යං**. යථා වීරස්ස භාවො=විරියන්ති වුත්තං.

එවං ථෙරෙ දෙවතාය අත්තනො පුඤ්ඤකම්මෙ ආචික්ඛිතෙ තස්සා සපරිවාරාය ධම්මං දෙසෙත්වා දෙවලොකතො ආගන්ත්වා තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා සදෙවකස්ස ලොකස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

දාසි විමාන වණ්ණනා.

---

1. සී. උපතිට්ඨමානානි.
2. සී. සුඛාසිතා.
   හා. විසුඛාසිතා.
3. හා පබොධනං විය. සී. පබොධනියකරා.
4. සී. පයුත්ත.
5. හා. සම්පත්තනතො.
6. සී. IV. නන්දනං රමනං.
7. සී. IV. හා. නයෙන.

* මුදුභාවං.

2. 2.

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති ලඛුමා විමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවති බාරාණසියං විහරන්තෙ කෙවට්ටද්වාරං නාම බාරාණසීනගරස්ස එකං ද්වාරං. තස්ස අවිදූරෙ නිවිට්ඨගාමොපි කෙවට්ටද්වාරන්තෙව පඤ්ඤායිත්ථ. තත්ථ ලඛුමා නාම එකා ඉත්ථී සද්ධා පසන්නා බුද්ධිසම්පන්නා[1] තෙන ද්වාරෙන පවිසන්තෙ භික්ඛූ වන්දිත්වා අත්තනො ගෙහං නෙත්වා කටච්ඡුභික්ඛං දත්වා තෙනෙව පරිචයෙන සද්ධාය ච වඩ්ඪමානා[2] ආසනසාලං කාරෙත්වා තත්ථ පවිට්ඨානං භික්ඛූනං ආසනං උපනෙති,[3] පානීයං පරිභොජනීයං උපට්ඨපෙති, යඤ්ච[4] ඔදනකුම්මාසසාකාදිකං[5] අත්තනො ගෙහෙ විජ්ජති, තං භික්ඛූනං දෙති. සා භික්ඛූනං සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨාය සමාහිතා[6] හුත්වා විපස්සනාකම්මට්ඨානං උග්ගහෙත්වා විපස්සනං උස්සුක්කාපෙන්තී උපනිස්සයසම්පන්නතාය නචිරස්සෙව සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. සා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ මහති විමානෙ නිබ්බත්ති. අච්ඡරාසහස්සඤ්චස්සා පරිවාරො අහොසි. සා තත්ථ දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තී පමොදමානා විචරති. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො දෙවචාරිකං චරන්තො–"අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනා"ති ආදි ගාථාහි පුච්ඡි. සබ්බං වුත්තනයමෙව.

"අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ,
ඔභාසෙන්තී දිසා සබ්බා ඔසධී විය තාරකා.

කෙන තෙ තාදිසො වණ්ණො කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං,
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

"සා දෙවතා අත්තමනා මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා,
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං"

කෙවට්ටද්වාරා නික්ඛම්ම අහු මය්හං නිවෙසනං,
තත්ථ සඤ්චරමානානං සාවකානං මහෙසිනං.

ඔදනං කුම්මාසං සාකං[7] ලොණසොවීරකඤ්චහං,
අදාසිං උජුභූතෙසු විප්පසන්නෙන චෙතසා.

---

1. සී. II & IV. සද්ධාසම්පන්නා.
2. සී. III. හා. සද්ධාය වඩ්ඪමානාය.
3. සී. උපනෙන්ති.
4. හා. තත්‍රයච
5. හා. ඩාකාදි.
6. සී I & II. සමාදහිතා.
7. ඒ. ජී. හා. ඩාකං.

චාතුද්දසිං පඤ්චදසිං යාව පක්ඛස්ස අට්ඨමී,
පාටිහාරියපක්ඛඤ්ච අට්ඨඞ්ගසුසමාගතං.

උපොසථං උපවසිස්සං සදා සීලෙසු සංවුතා,
සඤ්ඤමා සංවිභාගා ච විමානං ආවසාමහං.

පාණාතිපාතා විරතා මුසාවාදා ච සඤ්ඤතා,
ථෙය්‍යා ච අතිචාරා ච මජ්ජපානා ච ආරකා.[1]

පඤ්චසික්ඛාපදෙ රතා අරියසච්චාන කොවිදා,
උපාසිකා චක්ඛුමතො ගොතමස්ස යසස්සිනො.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව
මනුස්සභූතා යමහං අකාසිං[2]
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

මම ච භන්තෙ වචනෙන භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දෙය්‍යාසි: "ලඛුමා නාම භන්තෙ උපාසිකා භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දතී'ති. අනච්ඡරියං ඛො පනෙතං භන්තෙ යං මං භගවා අඤ්ඤතරස්මිං සාමඤ්ඤඵලෙ ව්‍යාකරෙය්‍ය. තං භගවා සකදාගාමිඵලෙ ව්‍යාකාසීති.

තත්ථ **කෙවට්ටවාරා නික්ඛම්මා**ති කෙවට්ටවාරතො නික්ඛමනට්ඨානෙ.

සාකන්ති තණ්ඩුලෙය්‍යකාදි සාකබ්‍යඤ්ජනං. **ලොණසොවීරකන්**ති ධඤ්ඤරසාදීහි බහූහි සම්භාරෙහි සම්පාදෙතබ්බං එකං පානකං. ආචාමකඤ්ජිකලොණූදකන්තිපි වදන්ති.

පුච්ඡාවිස්සජ්ජනාවසානෙ සා ථෙරස්ස ධම්මදෙසනාය සකදාගාමිඵලං පපුණි.

සෙසං උත්තරාවිමානෙ වුත්තනයානුසාරෙන එව වෙදිතබ්බං.[3]

ලඛුමා විමාන වණ්ණනා.

---

2. 3.

පිණ්ඩාය තෙ චරන්තස්සාති **ආචාමදායිකා** විමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා **රාජගහෙ** විහරති **වෙළුවනෙ** කලන්දකනිවාපෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන රාජගහෙ අඤ්ඤතරං කුලං අහිවාතකරොගෙන උපද්දුතං අහොසි. තත්ථ සබ්බෙ ජනා මතා ඨපෙත්වා එකං ඉත්ථිං.

---

1. සී. I. II. III & IV. ආරතා.
2. හා යමකාසි පුඤ්ඤං.
3. සී. IV. හා වුත්තනයමෙව.

සා ගෙහං ගෙහගතඤ්ච සබ්බං ධනධඤ්ඤං ඡඩ්ඩෙත්වා මරණභයභීතා භිත්තිච්ඡිද්දෙන පලාතා අනාථා හුත්වා පරගෙහං ගන්ත්වා තස්ස පිට්ඨිපස්සෙ වසති. තස්මිඤ්ච ගෙහෙ මනුස්සා කාරුඤ්ඤෙන උක්කලි ආදීසු අවසිට්ඨං යාගුභත්තආචාමාදිං තස්සා දෙන්ති. තත්ථ[1] සා තෙසං වාහසා[2] ජීවිකං කප්පෙති. තෙන ච සමයෙන ආයස්මා මහාකස්සපො සත්තාහං නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා තතො වුට්ඨිතො කං නු ඛො අහං අජ්ජ ආහාරපටිග්ගහණෙන අනුග්ගණ්හිස්සාමි දුග්ගතිතො දුක්ඛතො ච මොචෙස්සාමීති චින්තෙන්තො තං ඉත්ථිං ආසන්නමරණං නිරයසංවත්තනිකඤ්චස්සා කම්මං කතොකාසං දිස්වා අයං මයි ගතෙ අත්තනා ලද්ධං ආචාමං[3] දස්සති, තෙනෙව[4] නිම්මානරතිදෙවලොකෙ උප්පජ්ජිස්සති, එවං නිරයූපපත්තිතො මොචෙත්වා හන්දාහං ඉමිස්සා සග්ගසම්පත්තිං නිප්ඵාදෙස්සාමීති පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය තස්සා නිවෙසනද්වාරාභිමුඛො ගච්ඡති. අථ සක්කො දෙවානමින්දො අඤ්ඤාතකවෙසෙන අනෙකරසං අනෙක[5] සූපබ්‍යඤ්ජනං දිබ්බාහාරං උපනෙසි. තං ඤත්වා ථෙරො–කොසිය ත්වං කතකුසලො කස්මා එවං කරොසි? මා දුග්ගතානං කපණානං සම්පත්තිං විලුම්පීති පටික්ඛිපිත්වා තස්සා ඉත්ථියා පුරතො අට්ඨාසි. සා ථෙරං දිස්වා–අයං මහානුභාවො ථෙරො, ඉමස්ස දාතබ්බයුත්තකං ඛාදනීයං වා භොජනීයං වා ඉධ නත්ථි, ඉදඤ්ච කිලිට්ඨභාජනගතං තිණචුණ්ණරජානුකිණ්ණං අලොණකං සීතලං අප්පරසං ආචාමකඤ්ජිකමත්තං එදිසස්ස දාතුං න උස්සහාමීති චින්තෙත්වා අතිච්ඡථාති ආහ. ථෙරො එකපදනික්ඛෙපමත්තං අපසක්කිත්වා[6] අට්ඨාසි. ගෙහවාසිනො මනුස්සා භික්ඛං උපනෙසුං. ථෙරො න සම්පටිච්ඡති. සා දුග්ගතිත්ථී–මමෙව අනුග්ගහත්ථාය ඉධාගතො, මම සන්තකමෙව පටිග්ගහෙතුකාමොති ඤත්වා පසන්නමානසා ආදරජාතා තං ආචාමං ථෙරස්ස පත්තෙ ආකිරි ථෙරො තස්සා පසාදසංවඩ්ඪනත්ථං[7] භුඤ්ජනාකාරං දස්සෙසි, මනුස්සා ආසනං පඤ්ඤපෙසුං. ථෙරො තත්ථ නිසීදිත්වා තං ආචාමං පිවිත්වා ඔනීතපත්තපාණී අනුමොදනං කත්වා තං දුග්ගතිත්ථිං ත්වං ඉතො තතියෙ අත්තභාවෙ මම මාතා අහොසීති වත්වා ගතො. සා තෙන ථෙරෙ හත්තිප්පසාදඤ්ච උප්පාදෙත්වා තස්සා රත්තියා පඨමයාමෙ කාලං කත්වා නිම්මානරතීනං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජි[8] අථ සක්කො දෙවරාජා තස්සා කාලකතභාවං ඤත්වා කත්ථ නු ඛො උප්පන්නාති ආවජ්ජෙන්තො තාවතිංසෙසු අදිස්වා රත්තියා මජ්ඣිමයාමෙ ආයස්මන්තං මහාකස්සපං උපසඞ්කමිත්වා තස්සා නිබ්බත්තට්ඨානං පුච්ඡන්තො: "පිණ්ඩාය තෙ චරන්තස්සා"ති ආදිනා වෙ ගාථා අභාසි.

---

1. සී. I. II & III. තදිස්සතෙ
2. සී. III. ආචාමෙන.
3. සී. I & II. ආහාරං.
4. සී. I. II & III. තෙන ච.
5. සී. I. II & III. නාදිඝුසනෙ.
6. සී. IV. අතික්කමිත්වා.
7. හා. ජනනත්ථං.
8. උප්පජ්ජි.

"පිණ්ඩාය තෙ චරන්තස්ස තුණ්හීභූතස්ස තිට්ඨතො,
දලිද්දා කපණා නාරී පරාගාරං අවස්සිතා.[1]

යා තෙ අදාසි ආචාමං පසන්නා සෙහි[2] පාණිහි,
සා හිත්වා මානුසං දෙහං කන්නු සා දිසතං ගතා"ති.[3]

තත්ථ **පිණ්ඩායාති** පිණ්ඩපාතත්ථාය. **තුණ්හීභූතස්ස තිට්ඨතොති** ඉදං පිණ්ඩාය චරණාකාරදස්සනං, උද්දිස්ස තිට්ඨතොති අත්ථො. **දලිද්දාති** දුග්ගතා. **කපණාති** වරාකී. "දලිද්දා"ති ඉමිනා තස්සා භොගපාරිජුඤ්ඤං දස්සෙති, "කපණා"ති ඉමිනා ඤාතිපාරිජුඤ්ඤං. **පරාගාරං අවස්සිතා**[1]ති පරගෙහං නිස්සිතා, පරෙසං ඝරෙ බහි පිට්ඨිච්ඡදනං නිස්සාය වසන්තී.

කන්නු සා දිසතං ගතාති ඡසු කාමදෙවලොකෙසු උප්පජ්ජන වසෙන කං නාම දිසං ගතාති සක්කො ථෙරෙන තථා කතානුග්ගහා උළාරාය දිබ්බසම්පත්තියා භාගිනී න ච දිස්සතීති හෙට්ඨා තීසු දෙව ලොකෙසු අපස්සන්තො සංසයාපන්නො පුච්ඡි අථස්ස ථෙරො– "පිණ්ඩාය මෙ චරන්තස්සා"ති ආදිනා තෙන පුච්ඡිතනියාමෙනෙව පටිවචනං දෙන්තො තස්සා නිබ්බත්තට්ඨානං කථෙසි.

"පිණ්ඩාය මෙ චරන්තස්ස තුණ්හීභූතස්ස තිට්ඨතො,
දලිද්දා කපණා නාරී පරාගාරං අවස්සිතා.

යා මෙ අදාසි ආචාමං පසන්නා සෙහි පාණිහි,
සා හිත්වා මානුසං දෙහං විප්පමුත්තා ඉතො චුතා.

නිම්මානරතිනො නාම සන්ති දෙවා මහිද්ධිකා,
තත්ථ සා සුඛිතා නාරී මොදතා[*]චාමදායිකා"ති.

තත්ථ **විප්පමුත්තාති** තතො මනුස්සදෙහගගියතො පරම කාරුඤ්ඤවුත්තිතො විමුත්තා අපගතා. **මොදතාචාමදායිකාති** ආචාමමත්තදායිකා සා පි නාම පඤ්චමෙ කාමසග්ගෙ දිබ්බසම්පත්තියා මොදති, පස්ස තාව ඛෙත්ත සම්පත්තිබලන්ති[4] දස්සෙති.

පුන සක්කො තස්සා දානස්ස මහප්ඵලතං මහානිසංසතඤ්ච සුත්වා තං[5] ථොමෙන්තො "අහො දාන"න්ති ආදිමාහ:–

"අහො දානං වරාකියා කස්සපෙ සුප්පතිට්ඨිතං,
පරාභතෙන දානෙන ඉජ්ඣිත්ථ වත දක්ඛිණා.

---

1. සී. අපස්සිතා.
2. සී. I. II. III & IV. ඊ. ජ. සංකාසි
3. සී. I & II. බු. තග්ගතා.
4. නා. ඵලන්ති.
5. සී. I. II & III. නාදිස්සතෙ.
* මොදිතා.

යා මහෙසිත්තං කාරෙය්‍ය චක්කවත්තිස්ස රාජිනො,
නාරී සබ්බඞ්ගකල්‍යාණී භත්තු චානොමදස්සිකා,
එතස්සාචාමදානස්ස කලං නාග්ඝති සොළසිං.

සතං නික්ඛා සතං අස්සා සතං අස්සතරී රථා,
සතං කඤ්ඤාසහස්සානි ආමුත්තමණිකුණ්ඩලා,
එතස්සාචාමදානස්ස කලං නාග්ඝන්ති සොළසිං.

සතං හෙමවතා නාගා ඊසාදන්තා උරූළ්හවා,
සුවණ්ණකච්ඡා මාතඞ්ගා හෙමකප්පනවාසසා[1],
එතස්සාචාමදානස්ස කලං නාග්ඝන්ති සොළසිං.

චතුන්නමපි ච දීපානං ඉස්සරං යොධ කාරයෙ,
එතස්සාචාමදානස්ස කලං නාග්ඝති සොළසි"න්ති.

තත්ථ **අහොති** අච්ඡරියත්ථෙ නිපාතො. **වරාකියාති** කපණියා. **පරභත්තෙනාති** පරතො ආනීතෙන, පරෙසං ඝරතො උඤ්ඡාචරියාය ලද්ධෙනාති අත්ථො. **දානෙනාති** දාතබ්බෙන ආචාමමත්තෙන දෙය්‍යධම්මෙන. **ඉජ්ඣිත්ථ වත දක්ඛිණාති** දක්ඛිණා දානං අහො නිප්පජ්ජිත්ථ, අහො මහප්ඵලා මහාජුතිකා මහාවිප්ඵාරා අහුවත්ථාති අත්ථො.

ඉදානි ඉස්සරත්තනාදීනිපි තස්ස දානස්ස සතභාගම්පි සහස්සභාගම්පි න උපෙන්තීති දස්සෙතුං: "යා මහෙසිත්තං කාරෙය්‍යා"ති ආදි වුත්තං.

තත්ථ **සබ්බඞ්ගකල්‍යාණී**ති නාතිදීඝා නාතිරස්සා නාතිකිසා නාතිථූලා නාතිකාළී නාච්චොදාතා අතික්කන්තා මානුසවණ්ණං අප්පත්තා දිබ්බවණ්ණන්ති එවං වුත්තෙහි සබ්බෙහි අඞ්ගෙහි කාරණෙහි සබ්බෙහි වා අඞ්ගපච්චඞ්ගෙහි කල්‍යාණී සොභනා සුන්දරා. **භත්තු චානොමදස්සිකාති** සාමිකස්ස අලාමකදස්සනා සාතිසයං දස්සනීයා පාසාදිකා. **එතස්සාචාමදානස්ස කලං නාග්ඝති සොළසි**න්ති එතස්ස එතාය දින්නස්ස ආචාමදානස්ස ඵලං සොළසභාගං[2] කත්වා තතො එකං භාගං පුන සොළසභාගං[2] කත්වා ගහිතභාගසඞ්ඛාතං සොළසිං කලං චක්කවත්තිස්ස රජිනො ඉස්සරත්තභාවොපි නාග්ඝති නානුභොති න පාපුණාති.

සුවණ්ණස්ස පඤ්චදසධරණං **නික්ඛ**න්ති වදන්ති, සතධරණන්ති අපරෙ.

හෙමවතාති හිමවති ජාතා, හෙමවත ජාතිකා වා. තෙ හි මහන්තා ථාමජවසම්පන්නා ච හොන්ති. **ඊසාදන්තාති** රථීසා[3] සදිස

1. සා. නිවාසසා, 2. සී. I & II. සොළසධා. 3. සී. රථීස.

දන්තා. ථොකංයෙව අවනතදන්තාති අත්ථො. තෙන විසාලකදන්ති[1] භාවං නිවාරෙති. **උරූළ්හවාති** ථාමජවපරක්කමෙහි බ්‍රූහන්තා, මහන්තං යුද්ධකිච්චං වහිතුං සමත්ථාති අත්ථො. **සුවණ්ණකච්ඡාති** හෙමමයගීවෙය්‍යක පටිමුක්කා. කච්ඡසීසෙන හි සබ්බං හත්ථියොග්ගං වදති. **හෙමකප්පනවාසසාති** සුවණ්ණඛචිතගජත්ථරණ කම්බලාදි[2] හත්ථාලඞ්කාරසන්නාහා **චතුන්නම්පි ච දීපානං ඉස්සරන්ති** ද්විසහස්සපරිත්තදීපපරිවාරානං ජම්බුදීපාදීනං චතුන්නං මහාදීපානං ඉස්සරියං. තෙන සත්තරතනසමුජ්ජලං සකලං චක්කවත්තිසිරිං වදති. යං පනෙත්ථ අවුත්තං. තං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

ඉධ සක්කෙන දෙවරාජෙන අත්තනා ච වුත්තං සබ්බං ආයස්මා මහාකස්සපත්ථෙරො භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

ආචාමදායිකා විමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

---

2. 4.

චණ්ඩාලි වන්ද පාදානීති චණ්ඩාලිවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා රාජගහෙ විහරන්තො පච්චූසවෙලායං බුද්ධාචිණ්ණං මහාකරුණාසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා උට්ඨාය ලොකං ඔලොකෙන්තො අද්දස තස්මිංයෙව නගරෙ චණ්ඩාලාවසථෙ වසන්තිං එකං මහල්ලිකං චණ්ඩාලිං ඛීණායුකං නිරයසංවත්තනිකඤ්චස්සා කම්මං උපට්ඨිතං. සො මහාකරුණාය සමුස්සාහිතමානසො සග්ගසංවත්තනිකං කම්මං කාරෙත්වා තෙනස්සා නිරයූපපත්තිං නිසෙධෙත්වා සග්ගෙ පතිට්ඨාපෙස්සාමීති චින්තෙත්වා මහතා භික්ඛුසංඝෙන සද්ධිං රාජගහං පිණ්ඩාය පවිසති. තෙන ච සමයෙන සා චණ්ඩාලී දණ්ඩමොලුබ්භ නගරතො නික්ඛමන්තී භගවන්තං ආගච්ඡන්තං දිස්වා අභිමුඛී හුත්වා අට්ඨාසි. භගවාපි තස්සා ගමනං නිවාරෙන්තො විය පුරතො අට්ඨාසි. අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො සත්ථු චිත්තං ඤත්වා තස්සා ච ආයුපරික්ඛයං භගවතො වන්දනාය තං නියොජෙන්තො:–

"චණ්ඩාලි වන්ද පාදානි ගොතමස්ස යසස්සිනො,
තමෙව* අනුකම්පාය අට්ඨාසි ඉසිසත්තමො

අභිප්පසාදෙහි මනං අරහන්තම්හි තාදිනි,
ඛිප්පං පඤ්ජලිකා වන්ද පරිත්තං තව ජීවිත"න්ති[3]

---

1. හා. විසාලතාදි. 2. සී. ඝුත්ථකචාදි.
3. සී. I. II & III. ගාථන්තරා සබ්බාපි දිස්සන්තෙව ච උපරි ච.
* තමෙව.

ගාථාවයමාහ.

තත්ථ **චණ්ඩාලීති** ජාතිආගතෙන නාමෙන තං ආලපති. **වන්දාති** අභිවාදය. **පාදානීති** සදෙවකස්ස ලොකස්ස **සරණානි** චරණානි. **තමෙව* අනුකම්පායාති** තමෙව* අනුග්ගණ්හනත්ථං, අපායුපපත්තිතො නිසෙධෙත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්තාපනත්ථන්ති අධිප්පායො. **අට්ඨාසීති** නගරං අපවිසිත්වා ඨිතො. **ඉසිසුත්තමොති** ලොකියසෙක්ඛාසෙක්ඛපච්චෙකබුද්ධඉසීහි උත්තමො උක්කට්ඨතමො, අථවා බුද්ධඉසීනං වා විපස්සීආදීනං සත්තමොති **ඉසි සත්තමො.**

අභිප්පසාදෙහි මනන්ති සම්මාසම්බුද්ධො භගවාති **තව චිත්තං** පසාදෙහි. **අරහන්තම්හි තාදිනීති** ආරකත්තා කිලෙසානං තෙසංයෙව අරීනං හතත්තා සංසාරචක්කස්ස අරානං හතත්තා පච්චයානං අරහත්තා පාපකරණෙ රහාභාවා ච අරහන්තෙ. ඉට්ඨාදීසු තාදිභාවප්පත්තියා තාදිම්හි. **ඛිප්පං පඤ්ජලිකා වන්දාති** සීසමෙව පග්ගහිත අඤ්ජලිකා හුත්වා වන්දස්සු. කස්මාති චෙ? **පරිත්තං තව ජීවිතන්ති.** ඉදානෙව ඛිජ්ජනසභාවත්තා පරිත්තං අති ඉත්තරං.

ඉති ථෙරො ගාථාවසෙන භගවතො ගුණෙ සංකිත්තෙන්තො අත්තනො ආනුභාවෙ ඨත්වා තස්සා ච ඛීණායුකතා විභාවෙන්තො සංවෙජෙන්තො සත්ථු වන්දනාය නියොජෙසි. සා ච තං සුත්වා සංවෙගජාතා සත්ථරි පසන්නමානසාව හුත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා අඤ්ජලිං කත්වා නමස්සමානා බුද්ධගතාය පීතියා එකග්ගචිත්තා හුත්වා අට්ඨාසි. භගවා අලමෙත්තකමෙතිස්සා සග්ගූපපත්තියාති නගරං පාවිසි සද්ධිං භික්ඛුසංඝෙන. අථ තං එකා භන්තා ගාවී තරුණවච්ඡා තතො එව අභිධාවන්තී සිඞ්ගෙන පහරිත්වා ජීවිතා වොරොපෙසි.

තං සබ්බං දස්සෙතුං සඞ්ගීතිකාරා:-

"චොදිතා භාවිතත්තෙන සරීරන්තිමධාරිනා,
චණ්ඩාලී වන්දි පාදානි ගොතමස්ස යසස්සිනො.

තමෙනමවධී ගාවී චණ්ඩාලිං පඤ්ජලිං ඨිතං,
නමස්සමානං සම්බුද්ධං අන්ධකාරෙ පභඞ්කර"න්ති

ගාථාවයමාහංසු.

තත්ථ **පඤ්ජලිං ඨිතං නමස්සමානං සම්බුද්ධන්ති** ගතෙපි භගවති බුද්ධාරම්මණාය පීතියා සමාහිතා හුත්වා සම්මුඛා විය අඤ්ජලිං පග්ගය්හ නමස්සමානං ඨිතං. **අන්ධකාරෙති** අවිජ්ජන්ධකාරෙන සකලෙන කිලෙසන්ධකාරෙන ච අන්ධකාරෙ ලොකෙ. **පභඞ්කරන්ති** ඤාණොභාසකරං. සා තතො චුතා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්ති. අච්ඡරානං

* තමෙව.

සතසහස්සං චස්සා පරිවාරො අහොසි. තදහෙව ච සා සහ විමානෙන ගන්ත්වා විමානතො ඔතරිත්වා ආයස්මන්තං මහාමොග්ගල්ලානං උපසංකමිත්වා වන්දි. තමත්ථං දස්සෙතුං:–

"ඛීණාසවං විගතරජං අනෙජං
එකං අරඤ්ඤම්හි රහො නිසින්නං,
දෙවිද්ධිපත්තා උපසඞ්කමිත්වා
වන්දාමි තං වීර මහානුභාව"න්ති[1]

දෙවතා ආහ

තං ථෙරො පුච්ඡි:

"සුවණ්ණවණ්ණා ජලිතා මහායසා
විමානමොරුය්හ අනෙකචිත්තා,
පරිවාරිතා අච්ඡරානං ගණෙන
කා ත්වං සුභෙ දෙවතෙ වන්දසෙ මම"න්ති.

තත්ථ **ජලිතා**ති අත්තනො සරීරප්පභාය වත්ථාභරණාදීනං ඔභාසෙන ච ජලන්තී ජොතන්තී. **මහායසා**ති මහාපරිවාරා. **විමාන මොරුය්හා**ති විමානතො ඔරුය්හ. **අනෙකචිත්තා**ති අනෙකවිධචිත්තතායුත්තා. **සුභෙ**ති සුභගුණෙ. **මම**න්ති මං. එවං පන ථෙරෙන **පුච්ඡිතා** පුන සා:

"අහං භදන්තෙ චණ්ඩාලී තයා වීරෙන පෙසිතා,
වන්දිං අරහතො පාදෙ ගොතමස්ස යසස්සිනො.
සාහං වන්දිත්ව පාදානි චුතා චණ්ඩාලයොනියා,
විමානං සබ්බතො භද්දං උපපන්නම්හි[2] නන්දනෙ.
අච්ඡරානං සතසහස්සං[3] පුරක්ඛත්වාන තිට්ඨති[4],
තාසාහං පවරා සෙට්ඨා වණ්ණෙන යසසායුනා.
පහූතකතකල්‍යාණා සම්පජානා පතිස්සතා,
මුනිං කාරුණිකං ලොකෙ තං භන්තෙ වන්දිතුමාගතා"ති

චතසෙසා ගාථායො ආහ.

තත්ථ **පෙසිතා**ති "චඩාලී වන්ද පාදනී"ති ආදිනා වන්දනාය උය්‍යොජිතා. යදිපි තං වන්දනාමයං පුඤ්ඤං පවත්තික්ඛණෙ[5] වසෙන පරිත්තං, ඛෙත්තමහන්තතාය පන ඵලමහන්තතාය ච අතිවිය මහන්තමෙවාති ආහ: **පහූතකතකල්‍යාණා**ති, තථා බුද්ධාරම්මණාය පීතියා පවත්තික්ඛණෙ[6] පඤ්ඤාය සතියා ච විසාරදභාවං සන්ධායාහ: **සම්පජානා පතිස්සතා**ති.

1. සී. භාවාති.
2. සී. III උපපන්නම්හි ච
3. සී. III. & IV. අච්ඡරානිසහස්සානි. ඊ. ජී. අච්ඡරානං සහස්සානි.
4. භා ඊ. ජී. මං තිට්ඨන්ති.
5. සී. IV. ලක්ඛණෙ.
6. සී. පවත්තිතක්ඛණෙ.

පුන:

"ඉදං වත්වාන චණ්ඩාලී කතඤ්ජලී කතවෙදිනී,
වන්දිත්වා අරහතො පාදෙ තත්ථෙවන්තරධායථා"ති.

එසා ච "චොදිතා ඉච්චාදිකාවෙ"ති* ඉමා තිස්සො ගාථා සඞ්ගීතිකාරෙහි ඨපිතා.

තත්ථ **චණ්ඩාලීති** චණ්ඩාලීභූතපුබ්බාති කත්වා වුත්තං. දෙවලොකෙ වා ඉදමාචිණ්ණං, යං මනුස්සලොකෙ නිරූළ්හාය සමඤ්ඤාය වොහාරො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො ඉමං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

චණ්ඩාලී විමාන වණ්ණනා
නිට්ඨිතා

2, 5,

නීලා පීතා ච කාළා චාති භද්දිත්ථිවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තෙන ච සමයෙන කිම්බිලනගරෙ රොහකො නාම ගහපතිපුත්තො අහොසි සද්ධො පසන්නො සීලාචාරසම්පන්නො. තස්මිංයෙව නගරෙ තෙන සමානමහාභොගෙ කුලෙ එකා දාරිකා අහොසි සද්ධා පසන්නා පකතියාපි[1] භද්දතාය භද්දාති නාමෙන. අථ රොහකස්ස මාතාපිතරො තං කුමාරිං වාරෙත්වා තාදිසෙ උද්දෙස[2] කාලෙ තං ආනෙත්වා ආවාහවිවාහං අකංසු. තෙ උභොපි සමග්ගවාසං වසන්ති. සා අත්තනො ආචාරසම්පත්තියා භද්දිත්ථීති තස්මිං නගරෙ පාකටා පඤ්ඤාතා අහොසි. තෙන ච සමයෙන ද්වෙ අග්ගසාවකා පඤ්චසතපඤ්චසතභික්ඛුපරිවාරා ජනපදචාරිකං චරන්තා කිම්බිලනගරං පාපුණිංසු. රොහකො තෙසං තත්ථ ගතභාවං ඤත්වා සොමනස්සජාතො ථෙරෙ උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා ස්වාතනාය නිමන්තෙත්වා දුතියදිවසෙ පණීතෙන ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන සපරිවාරෙ තෙ සන්තප්පෙත්වා සපුත්තදාරො තෙහි කථිත ධම්මදෙසනං සුත්වා තෙසං ඔවාදෙ පතිට්ඨහන්තො සරණානි ගණ්හි. පඤ්චසීලානි සමාදියි. භරියා පනස්ස අට්ඨමී චාතුද්දසී පණ්ණරසී පාටිහාරිය[3] පක්ඛෙසු උපොසථං උපවසි, විසෙසතො සීලාචාරසම්පන්නා අහොසි දෙවතාහි ච අනුකම්පිතා. තාය එව ච දෙවතානුකම්පාය අත්තනො උපරි පතිතං මිච්ඡාපවාදං නිරාකත්වා† සුවිසුද්ධසීලාචාරතාය

1. හා. පකති. 2. හා. නාදිස්සතෙ. 3. සී. I & II. පාටිපදික.
* එත්ථ ච "චොදිතා"ති "චණ්ඩාලී"ති, † නිරං කත්වා.

අතිවිය ලොකෙ පත්ථටයසා අහොසි. සා හි සයං[1] කිම්බිලනගරෙ ඨිතා අත්තනො සාමිකස්ස වණිජ්ජාවසෙන තක්කසිලායං වසන්තස්ස උස්සවදිවසෙ සහායෙහි උස්සාහිතස්ස නක්ඛත්තකීළං විනෙන්ත උප්පන්නෙන සරදෙවතාය අත්තනො දිබ්බානුභාවෙන තං තත්ථ නෙත්වා සාමිකෙන සමං[2] යොජිතා තෙනෙව සමාගමෙන පතිට්ඨිත ගබ්භා හුත්වා දෙවතාය කිම්බිලනගරං පටිනීතා අනුක්කමෙන ගබ්භිනී භාවෙ පාකටෙ ජාතෙ සස්සුආදීහි අතිචාරිණීති ආසඞ්කිතා තාය එව දෙවතාය අත්තනො ආනුභාවෙන ගඞ්ගාමහොඝෙ කිම්බිල නගරං ඔත්ථරන්තෙ විය උපට්ඨාපිතෙ අත්තනො පතිබ්බතාභාව සංසූචකෙන සච්චාධිට්ඨානපුබ්බකෙන සපථෙන වාතවෙගසමුද්ධත වීචිජාලං ගඞ්ගාමහොඝං අත්තනො උපරි ආපතිතං ආසඞ්කච[3] නිවත්තෙත්වා සාමිකෙන සමාගතාපි තෙන පුබ්බෙ සස්සුආදීහි විය ආසඞ්කිතා තක්කසිලායං තෙන දින්නං නාම මුද්දිකං සඤ්ඤ ණඤ්ච අප්පෙන්තී තමාසඞ්කං නිරා*කත්වා හත්ථතො ඤාතිජනස්ස මහාජනස්ස ච සම්භාවනීයා ජාතා. තෙන වුත්තං: “සුවිසුද්ධසීලා චාරතාය අතිවිය ලොකෙ පත්ථටයසා අහොසී”ති.

සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ උප්පන්නා. අථ භගවති සාවත්ථිතො තාවතිංසභවනං ගන්ත්වා පාරිච්ඡත්තක මූලෙ පණ්ඩුකම්බලසිලායං නිසින්නෙ දෙවපරිසාය ච භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නාය භද්දිත්ථීපි උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. අථ භගවා– දසසහස්සිලොකධාතුසු සන්නිපතිතාය දෙවබ්‍රහ්මපරිසාය මජ්ඣෙ තාය දෙවතාය කත පුඤ්ඤකම්මං පුච්ඡන්තො:–

“නීලා පීතා ච කාළා ච මඤ්ජෙට්ඨා[4] අථ ලොහිතා
උච්චාවචානං වණ්ණානං කිඤ්ජක්ඛපරිවාරිතා.
මන්දාරවානං පුප්ඵානං මාලං ධාරෙසි මුද්ධනි
නයිමෙ අඤ්ඤෙසු කායෙසු රුක්ඛා සන්ති සුමෙධසෙ
කෙන කායං උපපන්නා තාවතිංසං යසස්සිනී
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල”න්ති

ආහ.

තත්ථ **නීලා පීතා ච කාළා ච මඤ්ජෙට්ඨා අථ ලොහිතාති** එත්ථ “ච”සද්දො වුත්තත්ථසමුච්චයො, සො නීලා ච පීතා චාති ආදිනා පච්චෙකං යොජෙතබ්බො. “අථා”ති අඤ්ඤදත්ථෙ නිපාතො. තෙන ඔදාතාදිකෙ අවුත්තවණ්ණෙ සඞ්ගණ්හාති “ඉති”සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො වෙදිතබ්බො. වසද්දො වා අවුත්තත්ථසමුච්චයො අථාති ඉතිසද්දත්ථෙ නිපාතො. **උච්චාවචානං වණ්ණානන්ති** එත්ථ “උච්චාවචාන”න්ති

1. සී. I & II. නදිස්සතෙ.
2. හා. සහ.
3. සී. ආයස්සෙව.
4. සී. බු. ගු. මඤ්ජිට්ඨා හා. මඤ්ජට්ඨා.

* නිරං.

විභත්තියා අලොපො දට්ඨබ්බො, **"උච්චාවචානං වණ්ණාන"**න්ති තත්ථ භූතෙහියෙව කිඤ්ජක්ඛ කෙසරෙහි පරිවාරිතානං නානාවිධ වණ්ණානන්ති අත්ථො. "වණ්ණාන"න්ති වා වණ්ණවන්තානං **කිඤ්ජක්ඛ පරිවාරිතා**ති කිඤ්ජක්ඛෙහි පරිවාරිතානං, සාමි අත්ථෙ හි එතං පච්චත්තවචනං. ඉදං වුත්තං හොති:- නීලා ච පීතා ච කාළා ච මඤ්ජට්ඨා ච ලොහිතා ච, අථ අඤ්ඤෙ ඔදාතාදයො චාති ඉමෙසං වසෙන උච්චාවචානං වණ්ණානං තථා[1] භූතෙහියෙව කිඤ්ජක්ඛෙහි කෙසරෙහි පරිවාරිතානං විචිත්තසණ්ඨානාදිතාය වා උච්චාවචානං යථාවුත්තවණ්ණවන්තානං මන්දාරවරුක්ඛසම්භූතතාය **මන්දාරවානං පුප්ඵානං මාලං** තෙහි කතං මාලාගුණං ත්වං දෙවතෙ අත්තනො සිරසි **ධාරෙසි** පිළන්ධසීති. යතො රුක්ඛතො තානි පුප්ඵානි තෙසං විසෙසවණ්ණතාය අනඤ්ඤසාධාරණතං දස්සෙතුං: **නයිමෙ අඤ්ඤෙසු කායෙසු රුක්ඛා සන්ති සුමෙධසෙ**ති වුත්තං.

තත්ථ "ඉමෙ යථාවුත්තවණ්ණ සණ්ඨානාදියුත්ත පුප්ඵවන්තො රුක්ඛා න සන්තී"ති යොජනා. **කායෙසූ**ති දෙවනිකායෙසු. **සුමෙධසෙ**ති සුන්දරපඤ්ඤෙ. තත්ථ **නීලා**ති ඉන්දනීලමහානීලාදි මණිරතනානං වසෙන නීලොභාසා. **පීතා**ති පුප්ඵරාග කක්කෙතන සජ්ඣුලකාදි[2] මණිරතනානඤ්ච වසෙන සිඞ්ගීසුවණ්ණස්ස ච වසෙන පීතොභාසා. **කාළා**ති අසමක උපලකාදි[3] මණිරතනානං වසෙන කණ්හොභාසා. **මඤ්ජට්ඨා**ති ජොතිරස ගොමුත්තක ගොමෙදකාදි මණිරතනානං වසෙන මඤ්ජෙට්ඨොභාසා. **ලොහිතා**ති පදුමරාග ලොහිතඞ්ක පවාළරතනාදීනං වසෙන ලොහිතොභාසා. කෙචි පන නීලාදිපදානි රුක්ඛාති ඉමිනා නීලාරුක්ඛාති ආදිනා යොජෙත්වා වදන්ති. රුක්ඛාපි හි නීලාදි වණ්ණෙහි පුප්ඵෙහි සඤ්ඡන්නත්තා නීලාදියොගතො නීලාදිවොහාරං ලභන්තීති තෙ. හි නීලා-පෙ-ලොහිතා-පෙ-න ඉමෙ අඤ්ඤෙසු කායෙසු රුක්ඛා සන්ති සුමෙධසෙ"ති යතො ත්වං උච්චාවචානං වණ්ණානං කිඤ්ජක්ඛපරිවාරිතානං මන්දාරවානං පුප්ඵානං මාලං ධාරෙසීති යොජනා කාතබ්බා. තත්ථ යථාදිට්ඨෙ වණ්ණවිසෙසයුත්තෙ පුප්ඵෙ කිත්තෙත්වා තෙසං අසාධාරණභාවදස්සනෙන[4] රුක්ඛානං ආවෙණිකභාවදස්සනං පඨමනයො, රුක්ඛානං අසාධාරණභාවදස්සනෙන පුප්ඵානං ආවෙණිකභාවදස්සනං දුතියනයො. පඨමනයෙ වණ්ණාදයො සරූපෙන ගහිතා, දුතියනයෙ නිස්සයමුඛෙනාති අයමෙතෙසං විසෙසො.

තෙනාති තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන, **කායං තාවතිංස**න්ති යොජනා. **පුච්ඡිතාචික්ඛා**ති පුච්ඡිතා ත්වං ආචික්ඛ කථෙහි.

---

1. සී. I & II. තථ. III. යථා. 3 සී. IV. අනමනකාසස, භා. අමතබ්බාසා
2. I. II III & IV. ඵලකාදි. 4. සී. දස්සනත්ථං. [විමලයකාදි.

එවං භගවතා පුච්ඡිතා සා දෙවතා ඉමාහි ගාථාහි ව්‍යාකාසි:

"භද්දිත්ථීති[1] මං අඤ්ඤංසු කිම්බිලායං උපාසිකා,
සද්ධා සීලෙන සම්පන්නා සංවිභාගරතා සදා.

අච්ඡාදනඤ්ච භත්තඤ්ච සෙනාසනං පදීපියං,
අදාසිං උජුභූතෙසු විප්පසන්නෙන චෙතසා.

චාතුද්දසිං පඤ්චදසිං යා ච පක්ඛස්ස අට්ඨමී,
පාටිහාරියපක්ඛඤ්ච අට්ඨඞ්ගසුසමාගතං.

උපොසථං උපවසිස්සං සදා සීලෙසු සංවුතා,
පාණාතිපාතා විරතා මුසාවාදා ච සඤ්ඤතා,
ථෙය්‍යා ච අතිචාරා ච මජ්ජපානා ච ආරකා.

පඤ්චසික්ඛාපදෙ රතා අරියසච්චාන කොවිදා,
උපාසිකා චක්ඛුමතො අප්පමාදවිහාරිණී.

කතාවාසා[2] කතකුසලා තතො චුතා
සයං පභා අනුවිචරාමි නන්දනං.

භික්ඛූ චාහං පරමහිතානුකම්පකෙ
අභොජයිං තපස්සියුගං මහාමුනිං,
කතාවාසා කතකුසලා තතො චුතා
සයං පභා අනුවිචරාමි නන්දනං.

අට්ඨඞ්ගිකං අපරිමිතං සුඛාවහං
උපොසථං සතතමුපාවසිං අහං,
කතාවාසා කතකුසලා තතො චුතා
සයං පභා අනුවිචරාමි නන්දන"න්ති.

තත්ථ **භද්දිත්ථීති[1] මං අඤ්ඤංසු කිම්බිලායං උපාසිකාති** ආචාරසම්පත්තියා සච්චකිරියාය උබ්බත්තමානමහොසතිවත්තනෙන **අඛණ්ඩසීලාති** සඤ්ජාතනිච්ඡයා භද්දා සුන්දරා අයං ඉත්ථී, තස්මා භද්දිත්ථිකා උපාසිකාති ච මං කිම්බිලනගරවාසිනො ජානිංසු. **සද්ධා සීලෙන සම්පන්නාති** ආදි හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා උත්තානත්ථමෙව. අපි ච—**සද්ධාති** ඉමිනා සද්ධාධනං, **සංවිභාගරතා අච්ඡාදනඤ්ච භත්තඤ්ච සෙනාසනං පදීපියං අදාසිං උජුභූතෙසු විප්පසන්නෙන චෙතසාති** ඉමිනා චාගධනං, **සීලෙන සම්පන්නා චාතුද්දසිං**-පෙ-**පඤ්චසික්ඛාපදෙ රතාති** ඉමිනා සීලධනං හිරිධනං ඔත්තප්පධනඤ්ච, **අරියසච්චාන කොවිදාති** ඉමිනා සුතධනං පඤ්ඤාධනඤ්ච දස්සිතන්ති සා අත්තනො සත්තවිධඅරියධනපටිලාභං—**උපාසිකා චක්ඛුමතො**-පෙ-**අනුවිචරාමි නන්දනන්ති** ඉමිනා තස්ස දිට්ඨධම්මිකං සම්පරායිකඤ්ච ආනිසංසං විභාවෙති.

1. සී. I. II & III. මු ඊ. ජ්. භද්දිත්ථිකාති.
2. සී. I. II & III. මු. කතපාසා-කතවාසා IV ආ. භා. කතාවකාසා.

තත්ථ **කතාවාසා**ති නිප්ඵාදිතසුචරිතාවාසා. සුචරිතකම්මං හි තදන්තෙන ආයතිං ච සුඛාවාසහෙතුතාය සුඛවිහාරස්ස[1] ආවාසොති වුච්චති, තෙනාහ: **කතකුසලා**ති. පුබ්බෙ අනාමසිතඛෙත්තවිසෙසං අත්තනො දානමයං පුඤ්ඤං වත්වා ඉදානි තස්ස ආයතනගතත්තං දස්සෙතුං "භික්ඛූ ච"ති ආදි වුත්තං.

තත්ථ **භික්ඛූ**ති අනවසෙසභින්නකිලෙසතාය භික්ඛූ. **පරමහිතානුකම්පකෙ**ති පරමං අතිවිය දිට්ඨධම්මිකාදිනා හිතෙන අනුග්ගාහකෙ. **අභොජයි**න්ති පණීතෙන භොජනෙන භොජෙසිං. **තපස්සියුග**න්ති උත්තමෙන තපසා සබ්බසංකිලෙසපක්ඛං තාපෙත්වා සමුච්ඡින්දිත්වා ඨිතත්තා තපස්සිභූතං යුගං. **මහාමුනි**න්ති තතො එව මහාඉසිභූතං මහතො වා අත්තනො විසයස්ස මහන්තෙනෙව ඤාණෙන මුනනතො පරිච්ඡින්දනතො මහාමුනිං. සබ්බමෙතං ද්වෙ අග්ගසාවකෙ සන්ධාය වදති.

අපරිමිතං සුඛාවහන්ති අනුනාසිකලොපං අකත්වා වුත්තං. "යාවඤ්චිදං භික්ඛවෙ න සුකරං අක්ඛානෙන පාපුණිතුං යාව සුඛා සග්ගා"ති වචනතො භගවතොපි වචනපථාතීත පරිමාණරහිත[2] සුඛනිබ්බත්තකං අත්තනො වා ආනුභාවෙන අපරිමිත සුඛාවහං සුඛස්ස ආවහනකං. **සතත**න්ති සබ්බකාලං. තං තං උපොසථරක්ඛණදිවසං අහාපෙත්වා තං තං වා උපොසථරක්ඛණදිවසං අඛණ්ඩෙත්වා පරිපුණ්ණං කත්වා සතතං වා සබ්බකාලං සුඛාවහන්ති යොජනා. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

අථ භගවා මාතුදෙවපුත්තපමුඛානං දසසහස්සිලොකධාතුවාසීනං දෙවබ්‍රහ්මසඞ්ඝානං තයො මාසෙ අභිධම්මපිටකං දෙසෙත්වා මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා භද්දිත්ථිවිමානං භික්ඛූනං දෙසෙසි, සා දෙසනා සම්පත්තපරිසාය සාත්ථිකා අහොසීති.

භද්දිත්ථිවිමානවණ්ණනා.

---

2. 6.

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති සොණදින්නාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන ච සමයෙන නාලන්දායං සොණදින්නා නාම එකා උපාසිකා සද්ධා පසන්නා[3] භික්ඛූනං චතූහි පච්චයෙහි සක්කච්චං උපට්ඨහන්තී[4] සුවිසුද්ධ නිච්ච සීලා[5] අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතම්පි උපොසථං උපවසති. සා ධම්මසවණ

1. සී. සුඛවිහාරිතාය.
2. හා. භගවතො වචනං සද්දහිතතාය අපරිමානසිත
3. සී. සම්පසන්නා.
4. සී. III. උපඨාති. හා. උපට්ඨහති.
5. හා. සුවිසුද්ධං නිච්චසීල.

සප්පායං පටිලභිත්වා උපනිස්සයසම්පන්නතාය චතුසච්චකම්මට්ඨානං පරිගණ්හන්ති[1] සොතාපන්නා අහොසි. අථ අඤ්ඤතරෙන රොගෙන ඵුට්ඨා කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු උප්පජ්ජි.

තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො:-

“අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන
යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ-පෙ-
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී”ති

ඉමාහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි.

“සා දෙවතා අත්තමනා මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා,
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං.”

“සොණදින්නාති මං අඤ්ඤිංසු[2]-පෙ-
ගොතමස්ස යසස්සිනො.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො
තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති-පෙ-
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී”ති

දෙවතා ව්‍යාකාසි. තං සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

සොණදින්නා විමානවණ්ණනා.

---

2. 7.

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති උපොසථාවිමානං. ඉධ අට්ඨුප්පත්තියං සාකෙතෙ උපොසථා නාම එකා උපාසිකාති අයමෙව විසෙසො. සෙසං අනන්තරවිමානසදිසං. තෙන වුත්තං:-

“අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ,
ඔභාසෙන්තී දිසා සබ්බා ඔසධී විය තාරකා.

තෙන තෙ තාදිසො වණ්ණො තෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං,
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී”ති.

“සා දෙවතා අත්තමනා මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා,
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං.”

---

1. සා. පරිබ්‍රූහන්ති. 2. සී. III අඤ්ඤිංසු.

"උපොසථාති මං අඤ්ඤිංසු සාකෙතායං උපාසිකා,
-පෙ- ගොතමස්ස යසස්සිනො.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

දෙවතා ව්‍යාකාසි. පුන අත්තනො එකං දොසං දස්සෙන්තී:

"අභික්කන්තං නන්දනං සුත්වා ඡන්දො මෙ උපපජ්ජථ,
තත්ථ චිත්තං පණිධාය උපපන්නාම්හි නන්දනං.

නාකාසිං සත්ථු වචනං බුද්ධස්සාදිච්චබන්ධුනො,
හීනෙ චිත්තං පණිධාය සාම්හි පච්ඡානු[1]තාපිනී"ති

ද්වෙ ගාථා අභාසි.

තත්ථ **උපොසථාති මං අඤ්ඤිංසූති** උපොසථාති ඉමිනා නාමෙන මං මනුස්සා ජානිංසු. **සාකෙතායන්ති** සාකෙතනගරෙ.

අභික්කන්තන්ති අභිරූපං. **නන්දනං සුත්වාති** තාවතිංසභවනෙ නන්දනවනං නාම එදිසඤ්ච එදිසඤ්චාති තත්ථ නානාවිධං දිබ්බසම්පත්තිං සුත්වා. **ඡන්දොති** තන්නිබ්බත්තකපුඤ්ඤකම්මස්ස කාරණභූතො කුසලච්ඡන්දො, තත්‍රූපපත්තියා පත්ථනාභූතො තණ්හාච්ඡන්දො වා. **උපපජ්ජථාති** උප්පජ්ජිත්ථ. **තත්ථාති** තාවතිංසභවනෙ. නන්දනපදෙසෙනපි[2] හි තං දෙවලොකං වදති උපපන්නාම්හීති උප්පන්නා නිබ්බත්තා අම්හි.

නාකාසිං සත්ථුවචනන්ති "නාහං භික්ඛවෙ අප්පමත්තකම්පි භවං වණ්ණෙමී"ති[a] ආදිනා සත්ථාරා වුත්තවචනං න කරිං, භවෙසු ඡන්දරාගං න පජහින්ති අත්ථො. ආදිච්චො ගොතමගොත්තො, භගවාපි ගොතමගොත්තොති සගොත්තතාය වුත්තං: **බුද්ධස්සාදිච්චබන්ධුනොති.** අථවා ආදිච්චස්ස බන්ධූති=ආදිච්චබන්ධු, භගවා. තං පටිච්ච තස්ස අරියාය ජාතියා ජාතත්තා ආදිච්චො වා බන්ධු එතස්ස ඔරසපුත්තභාවතොති=ආදිච්චබන්ධු, භගවා. තථා හි වුත්තං:

යො අන්ධකාරෙ තමසී පභඞ්කරො
වෙරොචනො මණ්ඩලී උග්ගතෙජො,
මා රාහු ගිලී චරං අන්තලික්ඛෙ
පජං මම රාහු පමුඤ්ච සූරියන්ති.[b]

හීනෙති ලාමකෙ, අත්තනො භවාභිරතිං සන්ධාය වදති. **සාම්හීති** සා අම්හි.

1. සී. IV. සාම්හිවජ්ජානුගාමිනී. 2. සී. III & IV. නන්දනපදෙසෙනහි.
a. එකකඞ්ගුත්තරෙ-තතියවග්ග. b. සංයුත්තනිකාය-සූරියපරිත්ත,

එවං තාය දෙවතාය භවාභිරතිනිමිත්තෙන උප්පන්න විප්පටිසාරෙ පවෙදිතෙ ථෙරො-භවස්ස පරිච්ඡින්නායුභාව විභාවනමුඛෙන ආයතිං මනුස්සත්තභාවෙ ඨත්වා වට්ටදුක්ඛස්ස සමතික්කමො කාතුං සුකරො, සබ්බසො ඛීණාසවභාවො නාම මහානිසංසොති ච සමස්සාසෙතුං:

“කීව චිරං විමානස්මිං ඉධ වස්සසුපොසථෙ,
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ යදි ජානාසි ආයු නො”ති

ගාථමාහ. පුන සා:

“සට්ඨිවස්සසහස්සානි තිස්සො ච වස්සකොටියො,
ඉධ ඨත්වා මහාමුනි ඉතො චුතා ගමිස්සාමි,
මනුස්සානං සහව්‍යත”න්ති

ආහ. පුන ථෙරො:

“මා ත්වං උපොසථෙ භායි සම්බුද්ධෙනාසි ව්‍යාකතා,
සොතාපන්නා විසෙසසි පහීණා තව දුග්ගතී”ති

ඉමාය ගාථාය සමුත්තෙජෙසි.

තත්ථ **කීව චිර**න්ති කිත්තකං අද්ධානං. **ඉධා**ති ඉමස්මිං දෙවලොකෙ. ඉධ වා විමානස්මිං. **ආයු නො**ති ආයු. “නො”ති නිපාතමත්තං. ආයුනො වා චිරාචිරභාවං, අථවා යදි ජානාසි ආයුනොති අත්ථො. **මහාමුනී**ති ථෙරං ආලපති. **මා ත්වං උපොසථෙ භායී**ති භද්දෙ උපොසථෙ ත්වං මා භායි. කස්මා? යස්මා **සම්බුද්ධෙනාසි ව්‍යාකතා**, කින්ති? **සොතාපන්නා විසෙසසී**ති. මග්ගඵලසඞ්ඛාතං විසෙසං යාතා අධිගතා, තස්මා **පහීණා තව** සබ්බාපි **දුග්ගතී**ති ඉමම්පි විසෙසං යාතාති විසෙසසි. සෙසං වුත්තනයමෙව.

උපොසථා විමාන වණ්ණනා.

---

2. 8.

අට්ඨම-නවම-විමානානි රාජගහනිදානානි. අට්ඨුප්පත්තියං යථාක්කමං-“සද්ධා[1] නාම උපාසිකා-පෙ-ගොතමස්ස යසස්සිනො, තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො-පෙ-සුනන්දා[2] නාම උපාසිකා”ති වත්තබ්බං. සෙසං වුත්තනයමෙව. ගාථාසුපි අපුබ්බං නත්ථි. තථාහි එකච්චෙසු පොත්ථකෙසු පාළි[3] පෙය්‍යාලවසෙන ඨපිතානි. තෙන වුත්තං:-

“අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන-පෙ-
වණ්ණා ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී”ති.
“සා දෙවතා අත්තමනා-පෙ-
යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං.”

---

1. ඊ. ජී. සුනිද්දා-භා. නිද්දා. 2. ඊ. ජී. සුදින්නා-භා. සුනිද්දා.
3. ඔ. III & IV. නදිස්සතෙ.

“සද්ධාති[1] මං අඤ්ඤිංසු රාජගහස්මිං උපාසිකා-පෙ-
ගොතමස්ස යසස්සිනො.
තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො-පෙ-
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී”ති.

සද්ධා විමාන වණ්ණනා.

---

2. 9.

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන-පෙ-
සබ්බදිසා පභාසතීති.
සා දෙවතා අත්තමනා-පෙ-
සුනන්දා[2]ති මං අඤ්ඤිංසු රාජගහස්මිං උපාසිකා-පෙ-
ගොතමස්ස යසස්සිනො.
තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො-පෙ-
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතීති.

සුනන්දා විමාන වණ්ණනා.

---

2. 10.

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති භික්ඛාදායිකා විමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන ච සමයෙන උත්තරමධුරායං අඤ්ඤතරා ඉත්ථී ඛීණායුකා හොති[3] අපායෙ උප්පජ්ජනාරහා. භගවා පච්චූසවෙලායං මහාකරුණාසමාපත්තිතො වුට්ඨාය ලොකං ඔලොකෙන්තො තං ඉත්ථිං අපායෙ උප්පජ්ජනාරහං දිස්වා මහාකරුණාය සඤ්චොදිතමානසො තං සුගතියං පතිට්ඨාපෙතුකාමො එකො අදුතියො මධුරං අගමාසි. ගන්ත්වා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය බහි නගරං පිණ්ඩාය පාවිසි.[4] තෙන සමයෙන සා ඉත්ථී ගෙහෙ ආහාරං සම්පාදෙත්වා එකමන්තෙ පටිසාමෙත්වා ඝටං ගහෙත්වා උදකතිත්ථං ගන්ත්වා නහායිත්වා[5] ඝටෙන උදකං ගහෙත්වා අත්තනො ගෙහං ගච්ඡන්තී අන්තරමග්ගෙ භගවන්තං පස්සිත්වා අපි භන්තෙ පිණ්ඩො ලද්ධොති වත්වා ලභිස්සාමාති ච භගවතා වුත්තෙ අලද්ධභාවං ඤත්වා ඝටං ඨපෙත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා සක්කච්චං වන්දිත්වා අහං භන්තෙ පිණ්ඩපාතං දස්සාමි අධිවාසෙථාති ආහ. අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හීභාවෙන. සා භගවතො අධිවාසනං විදිත්වා පඨමතරං ගන්ත්වා සිත්තසම්මට්ඨෙ පදෙසෙ ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා භගවතො පවෙසං උදික්ඛමානා

---

1. ඊ. ජ්. සුනිද්දා-හා. නිද්දා.
2. ඊ. ජ්. සුදින්නා-හා. සුනිද්දා.
3. සී. අහොසි.
4. සී. III & IV. පිණ්ඩාය නගරං චරති.
5. සී. I. II & IV. නහාත්වා.

අට්ඨාසි. භගවා ගෙහං පවිසිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. අථ සා භගවන්තං භොජෙසි.[1] භගවා කතභත්තකිච්චො ඔනීතපත්තපාණි තස්සානුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සා අනුමොදනං සුත්වා අනප්පකං පීතිසොමනස්සං පටිසංවෙදෙන්තී යාව චක්ඛුපථසමතික්කමා බුද්ධාරම්මණං පීතිං අවිජහන්තී තමස්සමාතා අට්ඨාසි. සා කතිපයදිවසාතික්කමෙනෙව කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති. අච්ඡරාසහස්සඤ්චස්සා[2] පරිවාරො[2] අහොසි.[2]

අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො දෙවචාරිකං චරන්තො තං දෙවතං මහතියා දෙවිද්ධියා මහන්තෙන දෙවතානුභාවෙන බුද්ධඤාණෙනපි පරිච්ඡින්දිතුමසක්කුණෙය්‍යං දිබ්බවිභූතිමනුභවන්තිං දිස්වා ඉමාහි ගාථාහි තාය කතපුඤ්ඤකම්මං පුච්ඡි:[3]

"අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ,
ඔභාසෙන්තී දිසා සබ්බා ඔසධී විය තාරකා.

කෙන තෙ තාදිසො වණ්ණො කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ-පෙ-
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

"සා දෙවතා අත්තමනා මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා,
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං."

"අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා
පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙ,

අද්දසං විරජං බුද්ධං විප්පසන්නමනාවිලං
තස්ස අදාසහං භික්ඛං පසන්නා සෙහි පාණිහි.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

-පෙ-තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

දෙවතා ව්‍යාකාසි.

සෙසං සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා උත්තානමෙව. අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො සපරිවාරාය තස්සා දෙවතාය ධම්මං දෙසෙත්වා ආගන්ත්වා භගවතො තං පවත්තිං නිවෙදෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා සදෙවකස්ස ලොකස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

භික්ඛාදායිකා විමාන වණ්ණනා.

1. හා. භොජෙත්වා නිසීදි. 2. සී. III & IV. හා. නදිස්සන්තෙ.
3. සී III & IV. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො ගාථාහි පුච්ඡි.

2. 11.

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති දුතිය භික්ඛාදායිකා විමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති. තත්‍ථඤ්ඤතරා ඉත්‍ථී සද්ධා පසන්නා අඤ්ඤතරං ඛීණාසවත්‍ථෙරං පිණ්ඩාය චරන්තං දිස්වා අත්තනො ගෙහං පවෙසෙත්වා භොජනං අදාසි. සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති. සෙසං අනන්තර විමාන සදිසමෙව.

“අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ,
ඔභාසෙන්තී-පෙ-වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී”ති.

“සා දෙවතා අත්තමනා මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා,
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං.”

“අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා
පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙ,
අද්දසං විරජං භික්ඛුං විප්පසන්නමනාවිලං
තස්ස අදාසහං භික්ඛං පසන්නා සෙහි පාණිහි.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො-පෙ-
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී”ති.

දුතිය භික්ඛාදායිකා විමාන වණ්ණනා.

දුතිය වග්ග වණ්ණනා නිට්ඨිතා.

---

3. 1.

පාරිච්ඡත්තකවග්ගෙ-**උළාරො තෙ යසො වණ්ණොති** උළාර විමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ තෙන සමයෙන රාජගහෙ ආයස්මතො මහාමොග්ගල්ලානස්ස උපට්ඨාක කුලෙ එකා දාරිකා දානජ්ඣාසයා දානසංවිභාගරතා[1] හට්ඨතුට්ඨා අහොසි. සා-යං තස්මිං ගෙහෙ පුරෙභත්තං ඛාදනීයභොජනීයාදිං උප්පජ්ජති, තතො අත්තනා ලද්ධපටිවිංසතො උපඩ්ඪං දෙති, උපඩ්ඪං අත්තනා පරිභුඤ්ජති, අදත්වා පන න භුඤ්ජති.[2] දක්ඛිණෙය්‍යෙ අපස්සන්තීපි ඨපෙත්වා දිවාකාලෙ දෙති, යාචකානම්පි දෙතියෙව. අථස්සා මාතා මම ධීතා දානජ්ඣාසයා දානසංවිභාගරතාති හට්ඨ තුට්ඨා තස්සා දිගුණං භාගං දෙති, දෙන්තී ච එකස්මිං භාගෙ තාය සංවිභාගෙ කතෙ පුන අපරං දෙති. සා තතොපි සංවිභාගං කරොතියෙව. එවං ගච්ඡන්තෙ කාලෙ තං වයප්පත්තං මාතාපිතරො

1. සී. I. II & III. දානසංවිභාගා.
2. සී. IV. පරිභුඤ්ජති.

තස්මිංයෙව නගරෙ අඤ්ඤතරස්මිං කුලෙ කුමාරස්ස අදංසු. තං පන කුලං මිච්ඡාදිට්ඨිකං හොති අස්සද්ධං අප්පසන්නං. අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො රාජගහෙ සපදානං පිණ්ඩාය චරමානො තස්සා දාරිකාය සසුරස්ස ගෙහද්වාරෙ අට්ඨාසි. තං දිස්වා සා දාරිකා පසන්නචිත්තා පවිසථ භන්තෙති පවෙසෙත්වා වන්දිත්වා සස්සුයා ඨපිතං පූවං තා අපස්සන්තී තස්සා කථෙත්වා අනුමොදාපෙස්සාමීති විස්සාසෙන ගහෙත්වා ථෙරස්ස අදාසි. ථෙරො අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. දාරිකා තුම්හෙහි ඨපිතං පූවං මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස අදාසීති සස්සුයා කථෙසි. සා තං සුත්වා කිං නාමෙදං පාගබ්භියං, අයං මම සන්තකං අනාපුච්ඡිත්වාව සමණස්ස අදාසීති තං තටතටායමානා කොධාභිභූතා යුත්තායුත්තං අවිචිනන්තී පුරතො ඨිතං මුසලඛණ්ඩං ගහෙත්වා අංසකූටෙ පහරි. සා සුඛුමාලතාය පරික්ඛීණායුකතාය ච තෙනෙව පහාරෙන බලවදුක්ඛාභිභූතා හුත්වා කතිපාහෙනෙව කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්ති. තස්සා සන්තිපි අඤ්ඤස්මිං සුචරිතකම්මෙ ථෙරස්ස කතදානමෙව සාතිසයං හුත්වා උපට්ඨාසි. අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො[1] දෙවචාරිකං චරන්තො අච්ඡරාසහස්සපරිවුතං මහතියා දෙවලීළ්හාය විරාජමානං දිස්වා තස්සා සමීපමුපගන්ත්වා තාය කතසුචරිතකම්මං පුච්ඡන්තො:-

“උළාරො තෙ යසො වණ්ණො සබ්බා ඔභාසතෙ දිසා,
නාරියො නච්චන්ති ගායන්ති දෙවපුත්තා අලඞ්කතා.

මොදෙන්ති[2] පරිවාරෙන්ති තව පූජාය දෙවතෙ,
සොවණ්ණානි විමානානි තවිමානි සුදස්සනෙ.

තුවං සි ඉස්සරා තෙසං සබ්බකාමසමිද්ධිනී,
අභිජාතා මහන්තාසි දෙවකායෙ පමොදසි,
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ කිස්ස කම්මස්සිදං ඵලං.[3]

කෙන තෙ තාදිසො වණ්ණො කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ
මනුස්සලොකෙ කිමකාසි පුඤ්ඤං,
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී”ති

ආහ.

“සා දෙවතා අත්තමනා මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා,
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං.”

1. සී. IV. හා. හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව ගන්ත්වා   2. සී. මොදන්ති.
3. සී. IV. හා. ඵලන්ති තීහි ගාථාහි පුච්ඡි (ඉතරා න දිස්සන්ති.)

"අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා
පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙ,
දුස්සීලකුලෙ සුණිසා අහොසිං
අස්සද්ධෙසු කදරියෙසු අහං.

සද්ධා සීලෙන සම්පන්නා සංවිභාගරතා සදා,
පිණ්ඩාය චරමානස්ස අපූවං තෙ අදාසහං.

තදාහං සස්සුයාචික්ඛිං සමණො ආගතො ඉධ,
තස්ස අදාසහං පූවං පසන්නා සෙහි පාණිහි.

ඉතිස්සා සස්සු පරිභාසි අවිනීතා තුවං[1] වධූ,
න මං සම්පුච්ඡිතුං ඉච්ඡි සමණස්ස දදාමහං.

තතො මෙ සස්සු කුපිතා පහාසි මුසලෙන මං,
කූටඞ්ගච්ඡි අවධි මං නාසක්ඛිං ජීවිතුං චිරං.

සා අහං කායස්ස භෙදා[2] විප්පමුත්තා තතො චුතා,
දෙවානං තාවතිංසානං[3] උපපන්නා සහව්‍යතං.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව
මනුස්සභූතා යමහං අකාසිං,
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

තත්ථ **යසොති** පරිවාරෙ. **වණ්ණාති** වණ්ණනිභා, සරීරෙ භාසො. **උළාරොති** පන විසෙසෙත්වා වුත්තත්තා තස්සා දෙවතාය පරිවාරසම්පත්ති ච වණ්ණසම්පත්ති ච වුත්තා හොති. තාසු "උළාරො තෙ වණ්ණො"ති සංඛෙපතො වුත්තං වණ්ණසම්පත්තිං විසය[4] වසෙන විත්ථාරතො දස්සෙතුං "සබ්බා ඔභාසතෙ දිසා"ති වත්වා "උළාරො තෙ යසො"ති වුත්තං පරිවාරසම්පත්තිං වත්ථුවසෙන විත්ථාරතො දස්සෙතුං "නාරියො නච්චන්තී"ති ආදි වුත්තං. තත්ථ **සබ්බා ඔභාසතෙ දිසාති** සබ්බාසු දිසාසු විජ්ජොතතෙ, සබ්බා වා දිසා ඔභාසයතෙ,[5] විජ්ජොතයතීති අත්ථො. ඔභාසතෙති ු පදස්ස ඔභාසෙන්තීති කෙචි වචනවිපල්ලාසෙන අත්ථං වදන්ති. තෙහි වණ්ණෙනාති විභත්තිවිපරිණාමෙතබ්බා. වණ්ණෙනාති ච හෙතුම්හි කරණවචනං, වණ්ණෙන හෙතුභූතෙනාති අත්ථො. සබ්බා දිසාති ච ජාතිවසෙන දිසාසාමඤ්ඤං අපෙක්ඛිතෙ වචනවිපල්ලාසෙනපි

1. භා. සිත්වං.
2. ඒ. ජී. භෙද ච. භා. භෙදාය.
3. ඒ. ජී. භා. තාවතිංසානං දෙවානං.
4. සී. විසෙස.
5. භා. ඔභාසතෙ.

පයොජනං නත්ථි. **නාරියොති** එත්ථ හි **අලඞ්කතාති** පදං ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං **දෙවපුත්තාති** එත්ථ "ච" සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො, තෙන නාරියො දෙවපුත්තා චාති සමුච්චයො වෙදිතබ්බො.

මොදෙන්තීති[1] පමොදයන්ති. **පූජයාති** පූජනත්ථං පූජනිමිත්තං වා **නච්චන්ති ගායන්තීති** යොජනා. **තවිමානීති** තව ඉමානි.

සබ්බකාමසමිද්ධිනීති සබ්බෙහි පඤ්චහි කාමගුණෙහි සබ්බෙහි වා තයා කාමිතෙහි ඉච්ඡිතෙහි වත්ථූහි සමිද්ධා. **අභිජාතාති** සුජාතා. **මහන්තාසීති** මහතී මහානුභාවා අසි. **දෙවකායෙ පමොදසීති** ඉමස්මිං දෙවනිකායෙ දිබ්බසම්පත්තිහෙතුකෙන පරමෙන පමොදෙන පමොදසි.

එවං ථෙරෙන පුච්ඡිතා දෙවතා තමත්ථං විස්සජ්ජෙසි.

තත්ථ **අස්සද්ධෙසූති** රතනත්තයසද්ධාය කම්මඵලසද්ධාය ච අභාවෙන අස්සද්ධෙසු ථද්ධමච්ඡරියතාය **කදරියෙසු** සස්සු ආදීසු **අහං සද්ධා සීලෙන සම්පන්නා අහොසින්ති** යොජනා.

අපූවන්ති කපල්ලපූවං.[3] **තෙති** නිපාතමත්තං. **සස්සුයා ආචික්ඛිං** ගහිතභාව ඤාපනත්ථඤ්ච අනුමොදනත්ථඤ්චාති අධිප්පායො. **ඉතිස්සාති** එත්ථ **අස්ස** ඉති නිපාතමත්තං. **සමණස්ස දදාමහන්ති** අහං සමණස්ස අපූවං දදාමීති යස්මා **න මං සම්පුච්ඡිතුං ඉච්ඡි,** තස්මා **ත්වං වධු අවිනීතාසීති සස්සු පරිභාසීති** යොජනා. **පහාසීති** පහරි. **කූටඞ්ගච්ඡි අවධි මන්ති** එත්ථ **කූටන්ති** අංසකූටං වුත්තං පුරිමපදලොපෙන, කූටමෙව[4] අඞ්ගන්ති=කූටඞ්ගං, තං ඡින්දතීති=කූටඞ්ගච්ඡි. එවං කොධාභිභූතා හුත්වා මං අවධි මම අංසකූටං ඡින්දි. තෙනෙව උපක්කමෙන මතන්තා මං මාරෙසීති අත්ථො. තෙනාහ: **නාසක්ඛිං ජීවිතුන්ති.**

විප්පමුත්තාති තතො දුක්ඛතො සුට්ඨු මුත්තා. සෙසං වුත්තනයමෙව. එවං තාය දෙවධීතාය අත්තනා සමුපචිතසුචරිතකම්මෙ ආචික්ඛිතෙ ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො සපරිවාරාය තස්සා ධම්මං දෙසෙත්වා තතො ආගන්ත්වා භගවතො තං පවත්තිං නිවෙදෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි, සා දෙසනා සදෙවකස්ස ලොකස්ස සාත්ථිකා ජාතාති.

උළාරවිමානවණ්ණනා.

---

3. 2.

ඔභාසයිත්වා පඨවිං සදෙවකන්ති උච්ඡුදායිකාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

---

1. සී. මොදන්තීති.
2. සී. I & II නදිස්සතෙ. IV. භා විස්සජ්ජනගාථා එත්ථාපි දිස්සන්ති.
3. සී. කපල්ලාපූවං.
4. සී. II & III. කූටපදමෙව.

භගවා රාජගහෙ විහරතීති ආදි සබ්බං අනන්තරවිමානෙ වුත්ත සදිසං. අයං පන විසෙසො: ඉධ උච්ඡුදින්නා, සස්සුයා ච පිඨකෙන පහටා, තබ්බණ්ණසේෂුදුව මතා තාවතිංසෙසු උප්පන්නා, තස්සායෙව ච රත්තියා ථෙරස්ස උපට්ඨානං ආගතා කෙවලකප්පං ගිජ්ඣකූටං චන්දො විය සූරියො විය ච ඔභාසයන්තී ථෙරං වන්දිත්වා පඤ්ජලිකා නමස්සමානා එකමන්තං අට්ඨාසි.

අථ නං ථෙරො:-

"ඔභාසයිත්වා පඨවිං සදෙවකං
අතිරොචසි චන්දිමසූරියා විය,
සිරියා ච වණ්ණෙන යසෙන තෙජසා
බ්‍රහ්මාව දෙවෙ තිදසෙ සඉන්දකෙ.

පුච්ඡාමි තං උප්පලමාලධාරිණී
ආවෙළිනී කඤ්චනසන්නිභත්තචෙ,
අලඞ්කතෙ උත්තමවත්ථධාරිණී
කා ත්වං සුභෙ දෙවතෙ වන්දසෙ මමං.

කිං ත්වං පුරෙ කම්මමකාසි අත්තනා
මනුස්සභූතා පුරිමාය ජාතියා,
දානං සුචිණ්ණං අථ සීලසඤ්ඤමං
කෙනූපපන්නා සුගතිං යසස්සිනී.

දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල"න්ති

ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි.

තත්ථ **ඔභාසයිත්වා. පඨවිං. සදෙවකන්ති** චන්දිමසූරියරංසි සම්මිස්සෙහි සිනෙරුපස්සවිතිගගතෙහි පභාවිසරෙහි විජ්ජොතය මානතාය දෙවෙන ආකාසෙන සහාති=සදෙවකං, උපගතභූමිභාග භූතං ඉමං පඨවිං විජ්ජොතෙත්වා එකොභාසං එකපජ්ජොතං කත්වාති අත්ථො. ඔභාසයිත්වා පඨවිං[1] **චන්දිමසූරියා වියාති**[2] යොජනා. **අති රොචසීති** අතික්කමිත්වා සොභසි, තං පන අතිරොචනං කෙන කිං විය කෙන වාති ආහ: "සිරියා"ති ආදි.

තත්ථ **සිරියාති** සොභග්ගාදි සොභාවිසෙසෙන. **තෙජසාති** අත්තනො ආනුභාවෙන.

ආවෙළිනීති රතනමයපුප්ඵාවෙළවතී. එවං ථෙරෙන පුච්ඡිතා දෙවතා ඉමාහි ගාථාහි විස්සජ්ජෙසි:

"ඉදානි භන්තෙ ඉමමෙව ගාමං
පිණ්ඩාය අහ්මාකං ඝරං උපාගමි,
තතො තෙ උච්ඡුස්ස අදාසි ඛණ්ඩිකං
පසන්නචිත්තා අතුලාය පීතියා.

---

1. සී. IV. භා. නදිස්සතෙ. 2. සී. III. භා. නදිස්සතෙ.

සස්සු ච පච්ඡා අනුයුඤ්ජතෙ මමං
කහන්නු[1] උච්ඡුං වධුකෙ අවාකිරි,[2]
නච්ඡඩ්ඩිතං න ච පන ඛාදිතං මයා
සන්තස්ස භික්ඛුස්ස සයං අදාසහං.

තුය්හං න්විදං ඉස්සරියං අථො මම
ඉතිස්සා සස්සු පරිභාසතෙ මමං,
පීඨං ගහෙත්වා පහාරං අදාසි මෙ
තතො චුතා කාලකතාම්හි දෙවතා.

තදෙව කම්මං කුසලං කතං මයා
සුඛඤ්ච කම්මං අනුභොමි අත්තනා,
දෙවෙහි සද්ධිං පරිචාරයාමහං
මොදාමහං කාමගුණෙහි පඤ්චහි.

තදෙව කම්මං කුසලං කතං මයා
සුඛඤ්ච කම්මං අනුභොමි අත්තනා,
දෙවින්දගුත්තා තිදසෙහි රක්ඛිතා
සමප්පිතා කාමගුණෙහි පඤ්චහි.

එතාදිසං පුඤ්ඤඵලං අනප්පකං
මහාවිපාකා මම උච්ඡුදක්ඛිණා,
දෙවෙහි සද්ධිං පරිචාරයාමහං
මොදාමහං කාමගුණෙහි පඤ්චහි.

එතාදිසං පුඤ්ඤඵලං අනප්පකං
මහාජුතීකා මම උච්ඡුදක්ඛිණා,
දෙවින්දගුත්තා තිදසෙහි රක්ඛිතා
සහස්සනෙත්තොරිව නන්දනෙ වනෙ.

තුවඤ්ච භන්තෙ අනුකම්පකං විදුං
උපෙච්ච වන්දිං කුසලඤ්ච පුච්ඡිසං,
තතො තෙ උච්ඡුස්ස අදාසිං ඛණ්ඩිකං
පසන්නචිත්තා අතුලාය පීතියා"ති.

තත්ථ **ඉදානී**ති අනන්තරාතීතදිවසත්තා ආහ, අධුනාති අත්ථො. **ඉමමෙව ගාම**න්ති ඉමස්මිංයෙව ගාමෙ, රාජගහං සන්ධාය වදති. වුත්තඤ්හි:-"ගාමොපි නිගමොපි නගරම්පි ගාමො ඉච්චෙව වුච්චතී"ති. **භුම්මත්ථෙ** චෙතං උපයොගවචනං. **උපාගමී**ති උපගතො අසි.[3] **අතුලායා**ති අනුපමාය අප්පමාණාය වා.

---

1. හා. කහං මෙ.
2. සී. තෙ අවාහරි,
3. හා. උපගතො අහොසි.

අවාකිරීති අපනෙසි, ඡඩ්ඩෙසි, විනාසෙසි වා. **සන්තස්සාති** සාධුරූපස්ස සන්තකිලෙසගණස්ස,[1] පරිස්සමප්පත්තස්ස වා. **තුය්හංනූති** "නු"සද්දො අනත්තමනතාසූචනෙ නිපාතො. සො මමාති එත්ථාපි ආනෙත්වා යොජෙතබ්බො "මම නූ"ති. **ඉදං ඉස්සරියන්ති** ගෙහෙ ආධිපච්චං සන්ධායාහ.

තතො චුතාති තතො මනුස්සභාවතො[2] චුතා. යස්මා ඊතත්ථා තතො අපගතාපි චුතාති වුච්චති, තස්මා චුතිං විසෙසෙතුං: **කාලකතාති** වුත්තං. කාලකතාපි ච න යත්ථ කත්ථචි නිබ්බත්තා. අපි ච ඛො දෙවත්තං උපගතාති දස්සෙන්තී ආහ: **අම්හි දෙවතාති.** **තදෙව කම්මං කුසලං කතං මයාති** තදෙව උච්ඡුඛණ්ඩදානමත්තං කුසලං කම්මං කතං මයා, අඤ්ඤං න ජානාමීති අත්ථො. **සුඛඤ්ච කම්මන්ති** සුඛඤ්ච කම්මඵලං. කම්මඵලං හි ඉධ කම්මන්ති වුත්තං උත්තරපදලොපෙන කාරණොපචාරෙන වා. "කුසලානං භික්ඛවෙ ධම්මානං සමාදානහෙතු එවමිදං පුඤ්ඤං පවඩ්ඪතී"ති, "අනුභොමි සකං පුඤ්ඤ"න්ති ච ආදීසු විය. **කම්මන්ති** වා කරණත්ථෙ උපයොගවචනං, කම්මෙනාති අත්ථො. කම්මෙන වා භවං කම්මං, යථා "කම්ම"න්ති. අථ වා කාමෙතබ්බතාය කම්මං, තං හි සුඛරජනීයභාවතො කාමූපසංහිතං කාමෙතබ්බන්ති කමනීයං. **අත්තනාති** අත්තනා එව, සයං වසීතාය සෙරිභාවෙන සයමෙවාති අත්ථො. **පරිචාරයාමහං** අත්තානන්ති පුරිමාය ගාථාය අත්තනාති වුත්තං පදං විභත්ති විපරිණාමෙන අත්තානන්ති යොජෙතබ්බං.

දෙවින්දගුත්තාති දෙවින්දෙන සක්කෙන ගුත්තා. දෙවින්දො විය වා ගුත්තා මහාපරිවාරතාය. **සමප්පිතාති** සුට්ඨු අප්පිතා සමන්නාගතා.

මහාවිපාකාති විපුලඵලා. **මහාජුතිකාති** මහාතෙජා, මහානුභාවාති අත්ථො. **තුවන්ති**[3] තං. **අනුකම්පකන්ති** කාරුණිකං. **විදූති** සප්පඤ්ඤං, සාවකපාරමියා මත්ථකප්පත්තන්ති අත්ථො. **උපෙච්චාති** උපගන්ත්වා. **වන්දින්ති** පඤ්චපතිට්ඨිතෙන අභිවාදයිං. **කුසලඤ්ච** ආරොග්‍යං **පුච්ඡිස්සං** අපුච්ඡිං. **අතුලාය පීතියා** ඉදඤ්ච කුසලං අනුස්සරාමීති අධිප්පායො. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

උච්ඡුදායිකා විමාන වණ්ණනා.

---

3. 3.

පල්ලඞ්කසෙට්ඨෙ මණිසොණ්ණචිත්තෙති පල්ලඞ්කවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

---

1. සී. IV. හා. කිලෙසස්ස.
2. හා. ලොකතො.
3. සී. II & II. තවන්ති.

භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන ච සමයෙන සාවත්ථියං අඤ්ඤතරස්ස උපාසකස්ස ධීතා කුලපදෙසාදිනා සදිසස්ස තස්සෙව අඤ්ඤතරස්ස කුලපුත්තස්ස දින්නා. සා ච හොති අක්කොධනා සීලාචාරසම්පන්නා පතිදෙවතා සමාදින්නපඤ්චසීලා උපොසථෙ සක්කච්චං උපොසථසීලානි ච රක්ඛති. සා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු උප්පජ්ජි. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො හෙට්ඨා වුත්තනයෙන ගන්ත්වා:-

“පල්ලඞ්කසෙට්ඨෙ මණිසොණ්ණචිත්තෙ
පුප්ඵාභිකිණ්ණෙ සයනෙ උළාරෙ,
තත්ථච්ඡසි දෙවි මහානුභාවෙ
උච්චාවචා ඉද්ධි විකුබ්බමානා.

ඉමා ච තෙ අච්ඡරායො සමන්තතො
නච්චන්ති ගායන්ති පමොදයන්ති,
දෙවිද්ධිපත්තාසි මහානුභාවෙ
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං,
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී”ති

ගාථාහි පටිපුච්ඡි:

සාපි තස්ස[1] ඉමාහි ගාථාහි ව්‍යාකාසි:

“අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා
අඩ්ඪෙ කුලෙ සුණිසා අහොසිං,
අක්කොධනා භත්තු වසානුවත්තිනී
අහොසිං අප්පමත්තා උපොසථෙ.

මනුස්සභූතා දහරාස'පාපිකා[2]
පසන්නචිත්තා පතිමාභිරාධයිං,
දිවා ච රත්තො ච මනාපචාරිණී
අහං පුරෙ සීලවතී අහොසිං.

පාණාතිපාතා විරතා අචොරිකා
සංසුද්ධකායා සුචිබ්‍රහ්මචාරිණී,
අමජ්ජපා නො ච මුසා අභාණිං
සික්ඛාපදෙසු පරිපූරකාරිණී.

චාතුද්දසිං පඤ්චදසිං යාව පක්ඛස්ස අට්ඨමී,
පාටිහාරියපක්ඛඤ්ච පසන්නමානසා අහං.
අට්ඨඞ්ගුපෙතං අනුධම්මචාරිණී
උපොසථං පීතිමනා උපාවසිං.

---

1. හා. සාපිස්ස. 2. ඒ. ජී. අපාවිකා, හා. අපාපිකා.

ඉමඤ්චාරියට්ඨඞ්ග[1]වරෙහුපෙතං
සමාදියිත්වා කුසලං සුඛුද්‍රයං,
පතිම්හි කල්‍යාණී වසානුවත්තිනී
අහොසිං පුබ්බෙ සුගතස්ස සාවිකා.

එතාදිසං කුසලං ජීවලොකෙ
කම්මං කරිත්වාන විසෙසභාගිනී,
කායස්ස භෙදා අභිසම්පරායං
දෙවිද්ධිපත්තා සුගතිම්හි ආගතා.

විමානපාසාදවරෙ මනොරමෙ
පරිවාරිතා අච්ඡරාසඞ්ගණෙන,
සයං පභා දෙවගණා රමන්ති මං
දීඝායුකිං දෙවවිමානමාගත"න්ති.

තත්ථ **පල්ලඞ්කසෙට්ඨෙ**ති පල්ලඞ්කවරෙ උත්තමපල්ලඞ්කෙ. තං යෙවස්ස සෙට්ඨත්තං දස්සෙතුං **මණිසොවණ්ණවිචිත්තෙ**ති වුත්තං. විවිධ රතනරංසිජාලසමුජ්ජලෙහි මණීහි චෙව සුවණ්ණෙන ච විචිත්තෙ. **තත්ථා**ති **සයනෙ**ති ච වුත්තෙන සයිතබ්බට්ඨානභූතෙ පල්ලඞ්කසෙට්ඨෙ. නෙති තුය්හං **සමන්තතො**. **පමොදයන්තී**ති පදං පන අපෙක්ඛිත්වා තන්ති විභත්ති විපරිණාමෙතබ්බා. **පමොදයන්තී**ති වා පමොදං කරොන්ති, පමොදං තුය්හං උප්පාදෙන්තීති අත්ථො

දහරස්ස'පාපිකාති දහරා ආසිං අපාපිකා. "දහරාසු පාපිකා"ති වා පාඨො. සො යෙවත්ථො. "දහරස්ස පාපිකා"ති පි පඨන්ති. දහරස්ස සාමිකස්ස අපාපිකා. සක්කච්චං උපට්ඨානෙන අනතිචරියාය[2] භද්දිකාති අත්ථො. තෙන වුත්තං: "පසන්නචිත්තා"ති ආදි. **අභිරාධයි**න්ති ආරාධෙසිං.[3] **රතෙනා**ති රත්තියං. **අචොරිකා**ති චොරිය රහිතා, අදින්නාදානා පටිවිරතාති අත්ථො. "විරතා ච චොරියා"ති පි පාඨො. ථෙය්‍යතො ච විරතාති අත්ථො. **සංසුද්ධකායා**ති පරිසුද්ධකායකම්මන්තතාය සම්මදෙව සුද්ධකායා. තතො එව **සුචිබ්‍රහ්මචාරිණී** සාමිකතො අඤ්ඤත්ථ බ්‍රහ්මචරියසම්භවතො; තථා හි වුත්තං:–

"මයඤ්ච භරියා නාතික්කමාම
අම්හෙපි භරියා නාතික්කමන්ති,
අඤ්ඤත්‍ර තාහි බ්‍රහ්මචරියං චරාම
තස්මා හි අම්හං දහරා න මීයරෙ" ති.

අථ වා **සුචිබ්‍රහ්මචාරිණී**ති සුචිනො සුද්ධස්ස බ්‍රහ්මස්ස සෙට්ඨස්ස උපොසථසීලස්ස මග්ගබ්‍රහ්මචරියස්ස වා අනුරූපස්ස පුබ්බභාගබ්‍රහ්මචරියස්ස වසෙනෙව සුචිබ්‍රහ්මචාරිණී.

1. සී. ඉමඤ්ච අරියං අට්ඨඞ්ග. 2. සී. IV. අනුමතිපරිචරියාය.
3. ස්‍යා. අභිරාධෙසිං.

අනුධමමචාරිණීති අරියානං ධමමසස අනුධමමං චරණසීලා. **ඉමමෙව** අනනතරං වුතතං, නිදෙදසතාය **අරියං**, **අටඨඞගවරෙහිති** අටඨහි උතතමඞගෙහි, අරියතතා එව වා අරියටඨඞගවරෙහි **උපෙතං**, ආරොගයටෙඨන අනවජජටෙඨන ච **කුසලං**, සුඛවිපාකතාය සුඛානි සංසතාය ච **සුඛුදරයං උපාවිසිනති** යොජනා.

විසෙසභාගිනීති විසෙසසස දිබබසස සමපතතිභවසස[1] භාගිනී. **සුගතිමහි ආගතාති** සුගතිං ආගතා උපගතා, සුගතිමහි වා සුගතියං දිබබසමපතතියං ආගතා. 'සුගතිං හි වා ආගතා'තිපි පාඨො. තතථ 'හී'ති නිපාතමතතං, හෙතු අතෙථා[2] වා. යසමා සුගතිං ආගතා තසමා විසෙසභාගිනීති යොජනා.

විමානපාසාදවරෙති විමානෙසු උතතමපාසාදෙ, විමානසංඛාතෙ වා අගගපාසාදෙ, විමානෙ වා විගතමානෙ අපපමාණෙ මහනෙත වරපාසාදෙ. **පරිවාරිතා අචඡරාසඞගණෙන සංපහාමොදමි**, 'අමහී'ති වා පදං ආනෙතවා යොජෙතබබං. **දීඝායුකිනති** හෙටඨිමෙහි දෙවෙහි දීඝතරායුකතාය තතරූපපනෙනහි අපපායුකතාය ච දීඝායුකිං මං යථාවුතතං **දෙවවිමානමාගතං** උපගතං **දෙවගණා රමෙනතීති**[3] යොජනා. සෙසං වුතතනයමෙව.

පලලඞක විමාන වණණනා.

---

3. 4.

ලතා ච සජජා පවරා ච දෙවතාති ලතාවිමානං. තසස කා උපපතති?

භගවා සාවතථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන සමයෙන සාවතථිවාසිනො අඤඤතරසස උපාසකසස ධීතා ලතා නාම පණඩිතා වයතතා මෙධාවිනී පතිකුලං ගතා භතතුසසසුසසුරානඤච මනාපචාරිණී පියවාදිනී පරිජනසස සඞගහකුසලා ගෙහෙ කුටුමබිභාරසස නිතථරණසමතථා අකෙකාධනා සීලාචාරසමපනනා දානසංවිභාගරතා අඛණඩපඤචසීලා උපොසථරකඛණෙ ච අපපමතතා අහොසි. සා අපරභාගෙ කාලං කතවා වෙසසවණසස මහාරාජසස ධීතා හුතවා නිබබතති ලතාතෙවව[4] නාමෙන. අඤඤාපි තසසා සජජා පවරා අචචිමතී[5] සුතාති චතසෙසා භගිනියො අහෙසුං. තා පඤචපි සකෙකන දෙවරාජෙන ආනෙතවා නාටකිතථිභාවෙන පරිචාරිකටඨානෙ ඨපිතා. ලතා පන තාසං නචචගීතාදීසු ඡෙකතාය උකකටඨතරා අහොසි. තාසං එකතො සමාගනතවා සුඛනිසජජාය නිසිනනානං

---

1. සී. III & IV. දිබබසස භවසස. හා. දිබබසමපතතිභවසස.
2. සී. IV. අතෙථා.
3. සී. රමනතීති.
4. සී. ලතාති නාමෙන.
5. සී. අචචිමුඛී.

සඞ්ගීතනෙපුඤ්ඤං පටිච්ච විවාදො උප්පන්නො. තා සබ්බාපි වෙස්සවණ මහාරාජස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා පුච්ඡිංසු-තාත කතමා අම්හාකං නච්චාදිසු කුසලා'ති? සො එවමාහ: ගච්ඡථ ධීතරො අනොතත්තදහතීරෙ දෙවසමාගමෙ සඞ්ගීතං පවත්තෙථ, තත්ථ වො විසෙසො පාකටො භවිස්සතීති; තා තථා අකංසු. තත්ථ දෙවපුත්තා ලතාය නච්චමානාය අත්තනො සභාවෙන ඨාතුං නාසක්ඛිංසු. සඤ්ජාතපහාසා[1] අච්ඡරියබ්භුතචිත්තජාතා නිරන්තරං සාධුකාරං දෙන්තා උක්කුට්ඨිසද්දෙ වෙළුක්ඛෙපෙ ච පවත්තෙන්තා හිමවන්තං කම්පයමානා විය මහන්තං කොලාහලමකංසු. ඉතරාසු පන නච්චන්තීසු සිසිරකාලෙ[2] කොකිලා විය තුණ්හීභූතා නිසීදිංසු. එවං තත්ථ සඞ්ගීතෙ ලතාය විසෙසො පාකටො අහොසි. අථ තාසං දෙවධීතානං[3] සුතාය දෙවධීතාය[4] එතදහොසි: කිං නු ඛො කම්මං කත්වා අයං ලතා අම්හෙ අභිභුය්‍ය තිට්ඨති වණ්ණෙන චෙව යසසා ච, යන්නූනාහං ලතාය කතකම්මං පුච්ඡෙය්‍යන්ති. සා තං පුච්ඡි. ඉතරාපි තස්සා එතමත්ථං විස්සජ්ජෙසි. තයිදං සබ්බං වෙස්සවණමහාරාජ දෙවචාරිකාවසෙන උපගතස්ස ආයස්මතො මහාමොග්ගල්ලානස්ස ආචික්ඛි.

ථෙරො තමත්ථං පුච්ඡාය මූලකාරණතො පට්ඨාය භගවතො ආරොචෙන්තො :-

"ලතා ච සජ්ජා පවරා ච දෙවතා
අච්චිමුඛී[5] රාජවරස්ස සිරීමතො,
සුතා ච රඤ්ඤො වෙස්සවණස්ස ධීතා
රාජීමතී ධම්මගුණෙහි සොභථ.

පඤ්චෙත්ථ නාරියො අගමංසු න්හායිතුං
සීතොදකං උප්පලිනිං සිවං නදිං,
තා තත්ථ න්හායිත්වා රමෙත්වා දෙවතා
නච්චිත්වා ගායිත්වා සුතා ලතං බ්‍රවි.

පුච්ඡාමි තං උප්පලමාලධාරිණි
ආවෙළිනී කඤ්චනසන්නිභත්තචෙ,
තිමිරතම්බක්ඛි නභෙව සොභනෙ
දීඝායුකී කෙන කතො යසො තව.

කෙනාසි භද්දෙ පතිනො පියතරා
විසිට්ඨකල්‍යාණිතරස්සු රූපතො,
පදක්ඛිණා නච්චගීතවාදිතෙ
ආචික්ඛ නො ත්වං නරනාරි පුච්ඡිතා"ති

1. සී. III & IV. පසාද.
2. සී. IV. සරදකාලෙ.
3. සී. IV. හා. නදීසුති.
4. සී. I. II & III. නදීසුති.
5. හා. අච්චිමති.

සුතාය පුච්ඡා.

“අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා
උළාරභොගෙ කුලෙ සුණිසා අහොසිං,
අක්කොධනා භත්තු වසානුවත්තිනී
අහොසිං අප්පමත්තා උපොසථෙ.

මනුස්සභූතා දහරාස'පාපිකා[1]
පසන්නචිත්තා පතිමාභිරාධයිං,
සදෙවරං සස්සසුරං සදාසකං
අභිරාධයිං තම්හි කතො යසො මම.

සාහං තෙන කුසලෙන කම්මුනා
චතුබ්භි ඨානෙහි විසෙසමජ්ඣගා,
ආයුඤ්ච වණ්ණඤ්ච සුඛං බලඤ්ච
ඛිඩ්ඩාරතිං පච්චනුභොමනප්පකං.”

“සුතං නු තං භාසති යං අයං ලතා
යං නො අපුච්ඡිම්හ අකිත්තයී නො,
පතිනො කිරම්හාකං විසිට්ඨනාරිනං
ගතීච තාසං පවරා ච දෙවතා.

පතීසු ධම්මං පචරාම සබ්බා
පතිබ්බතා යත්ථ භවන්ති ඉත්ථියො,
පතීසු ධම්මං පචරිත්වා සබ්බා
ලච්ඡාමසෙ භාසති යං අයං ලතා.

සීහො යථා පබ්බතසානුගොචරො
මහින්ධරං පබ්බතමාවසිත්වා,
පසය්හ හන්ත්වා ඉතරෙ චතුප්පදෙ
ඛුද්දෙ මිගෙ ඛාදති මංසභොජනො.

තථෙව සද්ධා ඉධ අරියසාවිකා
භත්තාරං නිස්සාය පතිං අනුබ්බතා,
කොධං වධිත්වා අභිභුය්‍ය මච්ඡරං
සග්ගම්හි සා මොදති ධම්මචාරිණී”ති

ලතාය විස්සජ්ජනන්ති ආහ.[2]

තත්ථ ලතා ච සජ්ජා පවරා අච්චිමුඛී[3] සුතාති තාසං නාමං. “ච”සද්දො සමුච්චයත්ථො. **රාජවරස්සාති** චතුන්නං මහාරාජානං වරස්ස සෙට්ඨස්ස දෙවරාජස්ස, සක්කස්ස පරිචාරිකාති අධිප්පායො. **රඤ්ඤො**ති

1. ඊ. ජී. අපාචිකා, සා. අපාපිකා
2. සා. න දිස්සතෙ.
3. සී. III. අච්චිමතී.

මහාරජස්ස. තෙනාහ: **වෙස්සවණ්ණස්ස ධීතාති**. **ඉදං** පච්චත්තං යොජෙතබ්බං, වචනවිපල්ලාසො වා, ධීතරොති අත්ථො. **රජති** විජ්ජොතතීති=රජී, රජීති මතා පඤ්ඤාතා=රජීමතී, **ඉදං** තාසං සබ්බාසං විසෙසනං. නාමමෙව එතං එකිස්සා දෙවතායාති කෙචි. තෙසං මතෙන පවරාති සබ්බාසං විසෙසනමෙව. **ධම්මගුණෙහීති** ධම්මියෙහි ධම්මතො අනපෙතෙහි ගුණෙහි, යථාභුච්චගුණෙහීති අත්ථො. **සොභථාති** විරොචථ.

පඤ්චපත් නාරියොති පඤ්ච යථාවුත්තනාමා දෙවධීතරො එත්ථ ඉමස්මිං[1] හිමවන්තපදෙසෙ. **සීතොදකං උප්පලිනිං සිවං**. **නදින්ති** අනොතත්තදහතො නික්ඛන්තනදීමුඛං සන්ධාය වදති. **නච්චිත්ව ගායිත්වාති** පිතු වෙස්සවණ්ණස්ස ආණාය දෙවසමාගමෙ තාහි කතස්ස නච්චගීතස්ස වසෙන වුත්තං. **සුතා ලතං බ්‍රැවීති** සුතා දෙවධීතා ලතං අත්තනො භගිනිං කථෙසි. 'සුතා ලතා බ්‍රැවු'න්ති ච පඨන්ති, සුතා ධීතරො වෙස්සවණ්ණස්ස මහාරාජස්ස ලතං කථෙසුන්ති අත්ථො.

තිමිරතම්බක්ඛීති නිචුල[2]කෙසරභාසසදිසෙහි තම්බරාජීහි සමන්නාගතක්ඛී. **නභෙව සොභනෙති** නභං විය සොභමානෙ, සරදසමයෙ අබ්භමහිකාදිඋපක්කිලෙසවිමුත්තං නභං විය සුවිසුද්ධඞ්ගපච්චඞ්ගතාය විරාජමානාති අත්ථො. අථවා නභෙ වාති නභෙ එව. සමුච්චයත්ථො එව සද්දො. ආකාසට්ඨවිමානෙසු හිමවන්තයුගන්ධරාදිභූමිපටිබද්ධට්ඨානෙසු වාති සබ්බත්ථෙව සොභමානෙති අත්ථො. **කෙන කතොති** කෙන කිදිසෙන පුඤ්ඤෙන නිබ්බත්තිතො, **යසොති** පරිවාරසම්පත්ති, කිත්තිසද්දො ච,[3] කිත්තිසද්දග්ගහණෙන ච කිත්තිසද්දහෙතුභූතා ගුණා ගය්හන්ති.

පතිනො පියතරාති සාමිනො පියතරා සාමිවල්ලභා, තෙනස්සා සුභගතං දස්සෙති. **විසිට්ඨකල්‍යාණිතරස්සු[4] රූපතොති** රූපසම්පත්තියා විසිට්ඨා උත්තමා කල්‍යාණිතරා සුන්දරතරා. 'අස්සු'ති[5] නිපාතමත්තං. විසිට්ඨකල්‍යාණිතරාසි රූපතොති ච පඨන්ති. **පදක්ඛිණාති** පකාරෙහි විසෙසෙන වා දක්ඛිණා කුසලා. **නච්චන ගීතවාදිතෙති** එත්ථ 'නච්චනා'ති විභත්තිලොපො කතො, නච්චෙ ච ගීතවාදිතෙ චාති අත්ථො. **නරනාරිපුච්ඡිතාති** දෙවපුත්තෙහි දෙවධීතාහි ච කාහං ලතා කිං කරොති ලතාති රූපදස්සනත්ථඤ්චෙව සිප්පදස්සනත්ථඤ්ච පුච්ඡිතා.

නිච්චං කායෙන අසංසට්ඨතාය දෙවො විය රමෙති, දුතියො වරොති වා=දෙවරො, භත්තු කණිට්ඨභාතා. සහ දෙවරෙනාති=**සදෙවරං**; සස්සු ච සසුරො ච=සසුරා[6] සහ සසුරෙහීති=**සස්සසුරං**;

1. සී. I. II & III අමුස්මිං.
2. හා. නීලුප්පල.
3. සී. I. II. III & IV: නාදිස්සතෙ.
4. සී. I. II. III & IV. තරස්ස
5. සී. I. II & III. අස්සාති.
6. හා. සස්සුසසුරා.

සහ දසෙහි දිසාහි වාති=**සද්දසකං**, **පතිමාභිරාධයි**න්ති සම්බන්ධො[1] **තම්හි යතො**ති තම්හි කුලෙ තම්හි වා කාලෙ සුණිසාකාලෙ යතො **යසො**, තං නිබ්බත්තක පුඤ්ඤස්ස නිබ්බත්තනතො තාති අධිප්පායො **මමා**ති ඉදං 'යතො'ති පදං අපෙක්ඛිත්වා මයාති පරිණාමෙතබ්බං.

චතුබ්භි ඨානෙභීති චතූහි කාරණෙහි, චතූසු වා ඨානෙසු නිමිත්තභූතෙසු. **විසෙසමජ්ඣගා**ති අඤ්ඤෙහි අතිසයං අධිගතා. **ආයුඤ්ච වණ්ණඤ්ච සුඛං බලඤ්චා**ති චතූහි ඨානෙහීති වුත්තානං සරූපතො දස්සනං, ආයුආදයො එව හිස්සා අඤ්ඤෙහි විසිට්ඨසභාවතාය විසෙසා[2] තස්සා තථා[3] සම්භාවනාවසෙන[4] ගහෙතබ්බතාය හෙතුභාවතො ඨානන්ති ච වුත්තං. **විසෙසමජ්ඣගා**ති කීදිසං? ආයුඤ්ච වණ්ණඤ්ච සුඛඤ්ච බලඤ්චාති යොජනා.

සුතං නු තං භාසති යං අයං ලතාති අයං ලතා අම්හාකං ජෙට්ඨභගිනී යං භාසති තං තුම්හෙහි සුතං නු තං කිං අස්සුත්ථාති ඉතරා තිස්සො භගිනියො පුච්ඡති. **යං නො**ති යං අම්හාකං සංසයිතං, "නො"ති වා නිපාතමත්තං. පුන **නො**ති අම්හාකං, අවධාරණෙ වා, "න නො සමං අත්ථී"ති[a] ආදීසු විය. තෙන **අක්ඛාසී** යෙව. අවිපරීතං ව්‍යාකාසි යෙවාති අත්ථො. **පතිනො කිරම්හාකං විසිට්ඨනාරීනං ගතී ච තාසං පවරා ච දෙවතා**ති අනත්ථතො පාලනතො පතිනො සාමිකා නාම අම්හාකං නාරීනං ඉත්ථීනං විසිට්ඨා ගති ච තාසං පටිසරණඤ්ච තාසං මාතුගාමානං සරණතො[5] පවරා උත්තමා දෙවතා ච සම්මදෙව ආරාධිතා සම්පති ආයතිඤ්ච හිතසුඛාවහාති අත්ථො.

පතීසු ධම්මං පචරාම සබ්බාති සබ්බා ච මයං පතීසු අත්තනො අත්තනො සාමිකෙසු පුබ්බුට්ඨානාදිකං චරිතබ්බධම්මං පචරාම. **යත්ථා**ති යං නිමිත්තං, යස්මිං වා පතීසු චරිතබ්බධම්මෙ චරියමානෙ ඉත්ථියො **පතිබ්බතා** නාම භවන්ති. **ලච්ඡාමසෙ භාසති යං අයං ලතා**ති අයං ලතා යං සම්පත්තිං එතරහි ලභතීති භාසති තං සම්පත්තිං පතීසු ධම්මං පචරිත්වා ලභිස්සාම.

පබ්බතසානුගොචරොති පබ්බතවනසඤ්චාරී. **මහින්ධරං පබ්බතමාවසිත්වා**ති මහිං ධාරෙතීති=මහින්ධරපරනාමකං[6] පබ්බතං අචලං ආවසිත්වා අධිවසිත්වා, තත්ථ වසන්තොති අත්ථො. ආවසිත්වාති හි පදං අපෙක්ඛිත්වා භුම්මත්ථෙ චෙතං උපයොගවචනං. **පසය්හා**ති අභිභවිත්වා. **ඛුද්දෙ**ති බලවසෙන නිහීනෙ, පමාණතො පන මහන්තෙ හත්ථි ආදිකෙපි මිගෙ සො හන්ති යෙව.

---

1. හා. යොජනා.
2. සී. I. II. III & IV. විසෙසො.
3. හා. තතො තස්සා. IV. තථා.
4. හා සම්භාවන.
5. හා. භරණතො.
6. හා. මහින්ධරනාමකං.

a. සුත්තනිපාත-රතනසුත්ත.

තථෙවාති ගාථාය අයං උපමාසංසන්දනෙන සද්ධිං අත්ථයොජනා: යථා සීහො අත්තනො නිවාසගොචරට්ඨානභූතං පබ්බතං නිස්සාය වසන්තො අත්තනො යථිච්ඡිතමත්ථං සාධෙති, එවමෙවං සා[1] **සද්ධා** පසන්නා **අරියසාවිකා** ඝාසච්ඡාදනාදීහි භරණතො පොසනතො **භත්තාරං පතිං** සාමිකං **නිස්සාය** වසන්තී සබ්බත්ථාපි[2] පතිඅනුකූලතා සඞ්ඛාතෙන වතෙන තං **අනුබ්බතා** පරිජනාදීසු උප්පජ්ජනකං **කොධං වධිත්වා** පජහිත්වා පරිග්ගහවත්ථූසු උප්පජ්ජනකං **මච්ඡරං අභිභුය්‍ය** අභිභවිත්වා අනුප්පාදෙත්වා පතිබ්බතාධම්මස්ස උපාසිකාධම්මස්ස ච සම්මදෙව චරණතො **ධම්මචාරිණී සා සග්ගම්හි** දෙවලොකෙ **මොදති** පමොදං ආපජ්ජතීති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

ලතාවිමානවණ්ණනා.

---

3. 5.

සත්තතන්තිං සුමධුරන්ති ගුත්තිලවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවති රාජගහෙ විහරන්තෙ ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව දෙවචාරිකං චරන්තො තාවතිංසභවනං ගන්ත්වා තත්ථ පටිපාටියා ඨිතෙසු ඡත්තිංසාය විමානෙසු ඡත්තිංස දෙවධීතරො පච්චෙකං අච්ඡරාසහස්සපරිවාරා මහතිං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තියො දිස්වා තාහි පුබ්බෙ කතකම්මං "අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනා"ති ආදීහි තීහි ගාථාහි පටිපාටියා පුච්ඡි. තාපි තස්ස පුච්ඡානන්තරං "වත්ථුත්තමදායිකා"ති ආදිනා ව්‍යාකරිංසු. අථ ථෙරො තතො මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා භගවතො තමත්ථං[3] ආරොචෙසි තං සුත්වා භගවා-මොග්ගල්ලාන නා දෙවතා න කෙවලං තයා එව පුච්ඡිතා එවං ව්‍යාකරිංසු අථඛො පුබ්බෙ මයාපි පුච්ඡිතා එවමෙව ව්‍යාකරිංසූති වත්වා ථෙරෙන යාචිතො අතීතං අත්තනො ගුත්තිලචරියං කථෙසි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො[4] ගන්ධබ්බකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා ගන්ධබ්බසිප්පෙ පරියොදාතසිප්පතාය තිම්බරුනාරදසදිසො[5] සබ්බදිසාසු පාකටො පඤ්ඤාතො ආචරියො අහොසි නාමෙන ගුත්තිලො නාම. සො අන්ධෙ ජිණ්ණෙ මාතාපිතරො පොසෙති. තස්ස සිප්පනිප්ඵත්තිං සුත්වා උජ්ජෙනිවාසී මූසිලො නාම ගන්ධබ්බො උපගන්ත්වා තං වන්දිත්වා එකමන්තං ඨිතො කස්මා ආගතොසීති ච වුත්තෙ තුම්හාකං සන්තිකෙ සිප්පං උග්ගණ්හිතුන්ති[6] ආහ. ගුත්තිලාචරියො තං ඔලොකෙත්වා ලක්ඛණකුසලතාය අයං පුරිසො[7] විසමජ්ඣාසයො කක්ඛළො ඵරුසො අකතඤ්ඤූ භවිස්සති න සඞ්ගහෙතබ්බොති සිප්පුග්ගහණත්ථං ඔකාසං

---

1. හා. සද්ධාසම්පන්නා. 3. හා. එතමත්ථං. 5. සී තිම්බරුනා සදිසො
2. සී. සබ්බථාපි ආනුකූලතා 4. හා. මහාසත්තො. 6. හා. උග්ගහෙතුන්ති.
7. සී. I. II & III. අසප්පුරිසො.

නාකාසි. සො තස්ස මාතාපිතරො පයිරුපාසිත්වා තෙහි යාචාපෙසි. ගුත්තිලාචරියො මාතාපිතූහි නිප්පීළියමානො ගරුවචනං අලඞ්ඝනීයන්ති තස්ස සිප්පං පට්ඨපෙත්වා විගතමච්ඡරියතාය කාරුණිකතාය ච ආචරියමුට්ඨිං අකත්වා අනවසෙසතො සිප්පං[1] සික්ඛාපෙසි. සොපි මෙධාවිතාය පුබ්බෙ කතපරිචයතාය[2] අකුසීතතාය ච න චිරස්සෙව පරියොදාතසිප්පො හුත්වා චින්තෙසි: අයං බාරාණසී ජම්බුදීපෙ අග්ගනගරං, යන්නූනාහං ඉධ සරාජිකාය පරිසාය සිප්පං දස්සෙය්‍යං. එවාහං ආචරියතොපි ජම්බුදීපෙ පාකටො පඤ්ඤාතො භවිස්සාමීති. සො ආචරියස්ස ආරොචෙසි– අහං රඤ්ඤො පුරතො සිප්පං දස්සෙතුකාමො, රාජානං මං දස්සෙථාති. මහාසත්තො අයං මම සන්තිකෙ උග්ගහිතසිප්පො පතිට්ඨං ලභතූති කාරුඤ්ඤායමානො, තං රඤ්ඤො සන්තිකං නෙත්වා මහාරාජ ඉමස්ස[3] මෙ අන්තෙවාසිකස්ස වීණාපගුණතං පස්සථාති ආහ. රාජා සාධූති පටිසුණිත්වා තස්ස වීණාවාදනං සුත්වා පරිතුට්ඨො තං ගන්තුකාමං නිවාරෙත්වා මමෙව[4] සන්තිකෙ වස ආචරියස්ස දින්නායසතො[5] උපඩ්ඪං දස්සාමීති ආහ. මූසිලො නාහං ආචරියතො හායාමි[6] සමමෙව දෙථාති වත්වා රඤ්ඤා මා එවං භණි ආචරියො නාම මහන්තො උපඩ්ඪමෙව තුය්හං දස්සාමීති වුත්තෙ මම ච ආචරියස්ස ච සිප්පං පස්සථාති වත්වා රාජගෙහතො නික්ඛමිත්වා ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ මම ච ගුත්තිලාචරියස්ස ච රාජඞ්ගණෙ සිප්පදස්සනං භවිස්සති තං පස්සිතුකාමා පස්සන්තූති තත්ථ තත්ථ ආහිණ්ඩන්තො උග්ඝොසෙසි. මහාසත්තො තං සුත්වා– අයං තරුණො ථාමවා, අහං පන ජිණ්ණො දුබ්බලො, යදි පන මෙ පරාජයො භවෙය්‍ය, මතං මෙ ජීවිතා සෙය්‍යං[7] තස්මා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා උබ්බන්ධිත්වා මරිස්සාමීති අරඤ්ඤං ගතො මරණභයතජ්ජිතො පටිනිවත්තති. පුන මරිතුකාමො හුත්වා ගන්ත්වා පුනපි මරණභයෙන පටිනිවත්තති. එවං ගමනාගමනං කරොන්තස්ස තං ඨානං විගතතිණං අහොසි. අථ දෙවරාජා මහාසත්තං උපසඞ්කමිත්වා දිස්සමානරූපො අකාසෙ ඨත්වා එවමාහ– ආචරිය කිං කරොසීති? ම ාසත්තො තං සුත්වා සකකම්මං පාකටං කරොන්තො ඉමං ගාථමාහ:–

"සත්තතන්තිං සුමධුරං රාමණෙය්‍යං අවාචයිං,
සො මං රඞ්ගම්හි අව්හෙති සරණං මෙ හොහි කොසියා"ති

අත්තනො චිත්තදුක්ඛං පවෙදෙසි.

තස්සත්ථො:– අහං දෙවරාජ මූසිලං නාම අන්තෙවාසිකං සත්තන්නං තන්තීනං අත්ථිතාය ඡජ්ජාදි සත්තවිධසරදීපනතො ච සත්තතන්තිකං, තං විසයං කත්වා යථාරහං වාචිසතියා සුති

1. භා. සික්ඛං.
2. සී. IV. භා. පරිචිතතාය
3. භා. ඉධ.
4. සී. මම.
5. සී. IV. භා. දින්නායතො.
6. සී. භායාමි.
7. සී. I. II & IV. සෙය්‍යන්ති. III. සෙය්‍යාති.

ඡෙදනං අහාපනතො සුවග්ගු මධුරන්ති=**සුමධුරං**, යථාධිගතානං සම්පඤ්ඤාසාය මුච්ඡනානං පරියත්තතාය සරස්ස ච[1] වීණාය ච අඤ්ඤමඤ්ඤං සංසන්දනෙන සුණන්තානං අතිවිය මනොරමභාවතො **රාමණෙය්‍යකං**, සරගතාදිවිභාගතො ඡජ්ජාදි[2] චතුබ්බිධම්පි ගන්ධබ්බං අහාපෙත්වා ගන්ධබ්බසිප්පං **අවාචයින්ති** වාචෙසිං, උග්ගණ්හාපෙසිං, සික්ඛාපෙසිං, **සො** මූසිලො අන්තෙවාසී සමානො **මං** අත්තනො ආචරියං **රඞ්ගම්හි** රඞ්ගමණ්ඩලෙ **අව්හෙතීති** සාරම්භවසෙන අත්තනො විසෙසං දස්සෙතුං රඞ්ගම්හි[3] එහි සිප්පං දස්සෙහීති මං අධික්ඛිපති,[4] තස්ස **මෙ ත්වං කොසිය** දෙවරාජ **සරණං** අවස්සයො **හොහීති**.

තං සුත්වා සක්කො දෙවරාජා ආචරිය මා භායි[5] අහං තෙ සරණං[6] පරායණන්ති දස්සෙන්තො:–

"අහං තෙ සරණං හොමි අහමාචරියපූජකො,
න තං ජයිස්සති සිස්සො සිස්සමාචරිය ජෙස්සසී"ති

ආහ.

සක්කස්ස කිර දෙවරඤ්ඤො පුරිමත්තභාවෙ මහාසත්තො ආචරියො අහොසි. තෙනාහ: **අහමාචරියපූජකොති**. අහං ආචරියානං පූජකො න මූසිලො විය යුගග්ගාහී, මාදිසෙසු අන්තෙවාසිකෙසු ඨිතෙසු තාදිසස්ස[7] ආචරියස්ස කථං පරාජයො? තස්මා **න තං ජයිස්සති සිස්සො**, අඤ්ඤදත්ථු **සිස්සං** මූසිලං **ආචරිය** ත්වමෙව **ජෙස්සසි**[8] සො[9] පන පරාභූතො තිධනං[10] පාපුණිස්සතීති අධිප්පායො. එවඤ්ච පන වත්වා අහං සත්තමෙ දිවසෙ සාකච්ඡාමණ්ඩලං ආගමිස්සාමි තුම්හෙ විස්සත්ථා වාදෙථාති සමස්සාසෙත්වා ගතො. සත්තමෙ පන දිවසෙ රාජා සපරිවාරො රාජසභායං නිසීදි. ගුත්තිලාචරියො ච මූසිලො ච සිප්පදස්සනත්ථං සජ්ජා හුත්වා උපසඞ්කමිත්වා රාජානං වන්දිත්වා අත්තනො අත්තනො[11] ලද්ධාසනෙ නිසීදිත්වා වීණා[12] වාදයිංසු. සක්කො ච ආගන්ත්වා අන්තලික්ඛෙ අට්ඨාසි. තං මහාසත්තොව පස්සති, ඉතරෙ න පස්සන්ති[13] පරිසා චිත්තාමපි වාදනෙ සමචිත්තා අහොසි. සක්කො ගුත්තිලං එකං තන්තිං ඡින්දාති ආහ. ඡින්දිතායපි තන්තියා වීණා[14] තථෙව මධුරනිග්ඝොසා අහොසි. එවං දුතියං තතියං චතුත්ථං පඤ්චමං ඡට්ඨං සත්තමං

---

1. සී. සරස්ස ච සාරීරස්ස ච.
2. සී. සජ්ජාදි, භා. ජෙජ්ජාදි.
3. භා. සඞ්ඝට්ටීයති.
4. භා. ආවික්ඛි.
5. භා. මා භායි ආචරිය.
6. සී. තාණං.
7. සී. I. II & III. තාදිස්ස.
8. භා. ජයිස්සසි.
9. සී. III. සිස්සො.
10. භා. පරාජයභූතොපි විනාසං.
11. සී. I. II. III & IV. අත්තනා, [අත්තනා.
12. භා. වීණං.
13. සී. I. II & III. ඉතරෙ න පස්සති. භා. ඉතරෙපන.
14. සී. IV. ඡින්දන්තියාපි වීණා. භා. ඡින්නායපි වීණාය. සී. ඡින්දන්තියාපි.

ඡින්දාති ආහ. තාසු ඡින්නාසුපි වීණා මධුරතරඝොසා ව අහොසි. තං දිස්වා[1] මූසිලො පරාජිත[2]භූතරූපො පත්තක්ඛන්ධො අහොසි. පරිසා හට්ඨතුට්ඨා චෙලුක්ඛෙපෙ කරොන්ති ගුත්තිලස්ස සාධුකාරමදාසි. රාජා මූසිලං සභාය නීහරාපෙසි. මහාජනො ලෙඩ්ඩුදණ්ඩාදීහි පහරන්තො මූසිලං තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපෙසි. සක්කො දෙවානමින්දො මහාපුරිසෙන සද්ධිං සම්මොදනීයං[3] කත්වා දෙවලොකමෙව ගතො. තං දෙවතා-මහාරාජ කුහිං ගතත්ථාති[4] පුච්ඡිත්වා තං පවත්තිං සුත්වා මහාරාජ මයං ගුත්තිලාචරියං පස්සිස්සාම සාධු නො තං ඉධානෙත්වා දස්සෙහීති ආහංසු. සක්කො දෙවතානං වචනං සුත්වා මාතලිං ආණාපෙසි-ගච්ඡ වෙජයන්තරථෙන අම්හාකං ගුත්තිලාචරියං ආනෙහි දෙවතා තං දස්සනකාමාති. සො තථා අකාසි. සක්කො මහාසත්තෙන සද්ධිං සම්මොදනීයං[3] කත්වා එවමාහ: ආචරිය වීණං වාදය දෙවතා සොතුකාමාති. මයං සිප්පූපජීවිනො වෙතනෙන විනා සිප්පං න දස්සෙමාති. කිදිසං පන වෙතනං ඉච්ඡසීති? නාඤ්ඤෙන මෙ වෙතනෙන කිච්චං අත්ථි, ඉමාසං පන දෙවතානං. අත්තනා අත්තනා පුබ්බෙ කතකුසලකථනමෙව මෙ[5] වෙතනං හොතූති ආහ. තා සාධූති සම්පටිච්ඡිංසු. අථ මහාසත්තො පාටෙක්කං තාහි තදා පටිලද්ධසම්පත්තිකිත්තනමුඛෙන තස්සා හෙතුභූතං පුරිමත්තභාවෙ කතං සුචරිතං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො විය පුච්ඡන්තො: "අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනා"ති ආදි ගාථාහි පුච්ඡි. තාපි "වත්ථුත්තමදායිකා නාරී"ති ආදිනා යථා එතරහි ථෙරස්ස එවමෙව තස්ස[6] ව්‍යාකරිංසු. තෙන වුත්තං: 'මොග්ගල්ලාන තා දෙවතා න කෙවලං තයා එව පුච්ඡිතා එවං ව්‍යාකරිංසු, අථ ඛො පුබ්බෙ මයාපි පුච්ඡිතා එවමෙවං[7] ව්‍යාකරිංසූ'ති.

තා කිර ඉත්ථියො කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ මනුස්සත්තභාවෙ ඨත්වා තානි තානි පුඤ්ඤානි[8] කත්වා තාවතිංසභවනෙ පච්චෙකං අච්ඡරාසහස්සපරිවාරා සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො පරිචාරිකා හුත්වා පටිපාටියා ඨිතෙසු ඡත්තිංසදෙවවිමානෙසු නිබ්බත්තිත්වා බුද්ධඤ්ඤාණෙනාපි පරිච්ඡින්දිතුමසක්කුණෙය්‍යං මහතිං දෙවවිභූතිමනුභවන්ති.

තත්ථ එකා ඉත්ථී වත්ථං අදාසි, එකා සුමනමාලං, එකා ගන්ධං, එකා උළාරානි ඵලානි, එකා උච්ඡුරසං, එකා භගවතො චෙතියෙ ගන්ධපඤ්චඞ්ගුලිකං අදාසි, එකා උපොසථං උපවසි, එකා උපකට්ඨාය වෙලාය නාවාය[9] භුඤ්ජන්තස්ස භික්ඛුනො උදකං අදාසි, එකා කොධනානං සස්සුසසුරානං අක්කොධනා උපට්ඨානං අකාසි, එකා දාසී හුත්වා අතන්දිතා[10] චාරා අහොසි, එකා පිණ්ඩචාරිකස්ස භික්ඛුනො

---

1. හා. සුත්වා.
2. සී. පරාභූත.
3. සී. සම්මොදනං.
4. සී. ගමිත්ථාති.
5. සී. IV. හා. නාදිස්සතෙ.
6. හා. එවමෙවස්ස.
7. සී. IV. හා. එවමෙව.
8. සී. IV හා. ඨිතා තං තං පුඤ්ඤං අකංසු.
9. සී. IV. හා. නාදිස්සතෙ.
10. සී. I. II. III & IV. අභිනන්දිතා.

ඛීරහත්ථං අද්දසි, එකා ඵාණිතං අද්දසි, එකා උච්ඡුඛණ්ඩං අද්දසි, එකා තිම්බරූසකං අද්දසි, එකා කක්කාරිකං අද්දසි, එකා එළාලුකං අද්දසි, එකා වල්ලිඵලං* අද්දසි, එකා ඵාරුසකං අද්දසි, එකා අඞ්ගාරකපල්ලං අද්දසි, එකා සාකමුට්ඨිං[1] අද්දසි, එකා පුප්ඵක[2] මුට්ඨිං අද්දසි, එකා මූලකලාපං අද්දසි, එකා නිම්බපලාස[3]මුට්ඨිං අද්දසි, එකා කඤ්ජිකං අද්දසි, එකා තිලපිඤ්ඤාකං අද්දසි, එකා කායබන්ධනං අද්දසි, එකා අංසවට්ටකං[4] අද්දසි, එකා ආයොගපට්ටං අද්දසි, එකා විධූපනං, එකා තාලවණ්ටං,[5] එකා මොරහත්ථං, එකා ඡත්තං, එකා උපාහනං, එකා පූවං, එකා මොදකං, එකා සක්ඛලිකං අද්දසි, තා එකෙකා අච්ඡරා සහස්සපරිවාරා මහතියා[6] දෙවිද්ධියා[6] විරාජමානා[6] තාවතිංස භවනෙ[7] සක්කස්ස[7] දෙවානමින්දස්ස[8] පරිචාරිකා හුත්වා[7] නිබ්බත්තා[7] ගුත්තිලාචරියෙන පුච්ඡිතා "වත්ථුත්තමදායිකා නාරී"ති ආදිනා අත්තනා අත්තනා කතකුසලං පටිපාටියා[6] ව්‍යාකරිංසු:–

"අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ,
ඔභාසෙන්තී දිසා සබ්බා ඔසධී විය තාරකා.

කෙන තෙ තාදිසො වණ්ණො කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං,
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

"සා දෙවතා අත්තමනා මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා,
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං.

වත්ථුත්තමදායිකා නාරී
පවරා හොති නරෙසු නාරීසු,
එවං පියරූපදායිකා මනාපං
දිබ්බං සා ලභතෙ උපෙච්ච ඨානං.

තස්සා මෙ පස්ස විමානං
අච්ඡරා කාමවණ්ණිනී හමස්මි,
අච්ඡරා සහස්සස්සාහං[9]
පවරා පස්ස පුඤ්ඤානං විපාකං.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

---

1. හ. සාලූකමුට්ඨිං.
2. සී. පුථුක.
3. සී. IV. නිම්බපණ්ණ.
4. සී. I. II & III. වද්ධනං. IV. වඩ්ඪකං. හා. බද්ධනං.
5. හා. තාලපණ්ණං.
6. සී IV. හා. නදිස්සතෙ.
7. සී. I. II & III. නදිස්සතෙ.
8. හා දෙවරාජස්ස.
9. III & IV. සහස්සානං.

* වල්ලිකඵලං.

පෙ-තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

යථා ච එත්ථ එවං උපරි සබ්බවිමානෙසු විත්ථාරෙතබ්බං.

"අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන[1]-පෙ-
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.[1]

"පුප්ඵුත්තමදායිකා නාරී
පවරා හොති නරෙසු නාරීසු,
එවං පියරූපදායිකා මනාපං
දිබ්බං සා ලභතෙ උපෙච්ච ඨානං.

තස්සා මෙ පස්ස විමානං
අච්ඡරා කාමවණ්ණිනී හමස්මි,
අච්ඡරා සහස්සස්සාහං
පවරා පස්ස පුඤ්ඤානං විපාකං.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො-පෙ-
යෙ කෙචි මනසො පියා,
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතීති.

ගන්ධුත්තමදායිකා නාරී
පවරා හොති නරෙසු නාරීසු-පෙ-
ඵලුත්තමදායිකා නාරී-පෙ-
රසුත්තමදායිකා නාරී-පෙ-

ගන්ධපඤ්චඞ්ගුලිකං අහමදාසිං
කස්සපස්ස භගවතො ථූපස්මිං-පෙ-
තස්සා මෙ පස්ස විමානං[1]-පෙ-
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතීති.[1]

භික්ඛූ චහං භික්ඛුණියො ච
අද්දසාසිං පන්ථපටිපන්නෙ,
තෙසාහං ධම්මං සුත්වාන
එකූපොසථං උපවසිස්සං,
තස්සා මෙ පස්ස විමානං[1]-පෙ-
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතීති.[1]

උදකෙ ඨිතා උදකමදාසිං
භික්ඛුනො චිත්තෙන විප්පසන්නෙන,
තස්සා මෙ පස්ස විමානං[1]-පෙ-
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතීති.[1]

1. සී. IV. ඊ. ජී. නා. නදිස්සතෙ.

සස්සුචාහං[1] සසුරඤ්ච[2]
චණ්ඩිකෙ[3] කොධනෙ ච ඵරුසෙ ච,
අනුස්සූයිකා[4] සූපට්ඨාසිං[5]
අප්පමත්තා සකෙන සීලෙන-පෙ-

පරකම්මකරී[6] ආසිං
අත්ථෙනාතන්දිතා දසී,
අක්කොධනා අනතිමානී
සංවිභාගිනී සකස්ස භාගස්ස-පෙ-

ඛීරොදනං අහමදාසිං
භික්ඛුනො පිණ්ඩාය චරන්තස්ස,
එවං කරිත්වා කම්මං
සුගතිං උපපජ්ජ මොදාමි-පෙ-

ඵාණිතං අහමදාසිං-පෙ-
උච්ඡුඛණ්ඩිකං[7] අහමදාසිං-පෙ-
තිම්බරුසකං අහමදාසිං-පෙ-
කක්කාරිකං අහමදාසිං-පෙ-
එළාලුකං අහමදාසිං-පෙ-
වල්ලිඵලං[8] අහමදාසිං-පෙ-
ඵාරුසකං අහමදාසිං-පෙ-
හත්ථප්පතාපකං අහමදාසිං-පෙ-
සාකමුට්ඨිං අහමදාසිං-පෙ-
පුප්ඵක[9]මුට්ඨිං අහමදාසිං-පෙ-
මූලකං අහමදාසිං-පෙ-
නිම්බමුට්ඨිං අහමදාසිං-පෙ-
අම්බකඤ්ජිකං අහමදාසිං-පෙ-
දොණිනිම්මජ්ජනිං[10] අහමදාසිං-පෙ-
කායබන්ධනං අහමදාසිං-පෙ-
අංසවට්ටකං අහමදාසිං-පෙ-
ආයොගපට්ටං අහමදාසිං-පෙ-
විධූපනං අහමදාසිං-පෙ-
තාලවණ්ටං[11] අහමදාසිං-පෙ-
මොරහත්ථං අහමදාසිං-පෙ-
ඡත්තං අහමදාසිං-පෙ-

---

1. හා. සස්සුචාහං.
2. සී. I. II & III. ඊ. ජී. සසුරෙ ච.
3. සී. I. II & III. බු. නි. චණ්ඩ, IV. පචණ්ඩ.
4. සී. අනුසූයිතා, අනුසූයකා.
5. ඊ. ජී. හා. උපට්ඨාසිං.
6. සී. කාරී.
7. සී. කණ්ඩිකං.
8. බු නි. වෙල්ලිපක්කං.
9. සී. පුප්ඵක.
10. සී. IV. නිමුඤ්ජනිං, ඊ. ජී. [නිම්මුජ්ජනිං.
11. හා. තාලපණ්ණං.

උපාහනං අහමදාසිං–පෙ–
පූවං අහමදාසිං–පෙ–
මෝදකං අහමදාසිං–පෙ–
සක්ඛලිං[1] අහමදාසිං–පෙ–

තස්සා මෙ පස්ස විමානං
අච්ඡරා කාමවණ්ණිනී හමස්මි,
අච්ඡරාසහස්සස්සාහං[2]
පවරා පස්ස පුඤ්ඤානං විපාකං.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො–පෙ–
යෙ කෙචි මනසො පියා–පෙ–
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

එවං මහාසත්තො තාහි දෙවතාහි කතසුචරිතෙ ව්‍යාකතෙ තුට්ඨමානසො සම්මොදනං කරොන්තො[3] අත්තනො ච සුචරිතචරණෙ යුත්තපයුත්තතං විවට්ටජ්ඣාසයතඤ්ච පවෙදෙන්තො ආහ:–[4]

"ස්වාගතං වත මෙ අජ්ජ සුප්පභාතං සුහුට්ඨිතං[5],
යං අද්දසං[6] දෙවතායො අච්ඡරා කාමවණ්ණියො[7].

ඉමාසාහං ධම්මං සුත්වා[8] කාහාමි කුසලං බහුං
දානෙන සමචරියාය සඤ්ඤමෙන දමෙන ච,
ස්වාහං තත්ථ ගමිස්සාමි[9] යත්ථ ගන්ත්වා න සොචරෙ"ති.

තත්ථ **වත්ථුත්තමදායිකාති** වත්ථානං උත්තමං සෙට්ඨං වත්ථෙසු වා බහූසු උච්චිනිත්වා ගහිතං උක්කංසගතං පවරං[10] කොටිභූතං වත්ථං=වත්ථුත්තමං, තස්ස දායිකා. "පුප්ඵුත්තමදායිකා"ති ආදීසුපි එසෙව නයො. **පියරූපදායිකාති** පියසභාවස්ස පියජාතිකස්ස ච වත්ථුනො දායිකා. **මනාපන්ති** මනවඩ්ඪනකං. **දිබ්බන්ති** දිවි භවන්තං දිබ්බං. **උපෙච්චාති** උපගන්ත්වා චෙතෙත්වා, එදිසං ලභෙය්‍යන්ති පකප්පෙත්වාති අත්ථො. **ඨානන්ති** විමානාදිකං ඨානං, ඉස්සරියං වා. 'මනාපා'ති වා පාඨො, අඤ්ඤෙසං මනවඩ්ඪනකා හුත්වාති අත්ථො.

පස්ස පුඤ්ඤානං විපාකන්ති වත්ථුත්තමදානස්ස නාම ඉදමීදිසං ඵලං පස්සාති අත්තනා ලද්ධසම්පත්තිං සම්භාවෙන්තී වදති.

---

1. සී. I & II. සඞ්ඛලිං IV. සඞ්ඛලිකං.
2. සී. IV. සහස්සාහං, ඊ. ජී. සහස්සස්ස පවරා
3. භා. කථෙන්තො.
4 භා. තදීයස්සතෙ.
5. සී. IV. ඊ. ජී. භා. සුහුට්ඨිතං.
6. සී. I. II. & III. බු. ජී. භා. අද්දසාසිං.
7. සී. I. II & III. වණ්ණිනියො.
8. සී. IV ජී. භා. සුත්වාන.
9. සී. තත්ථෙව ගච්ඡාමි.
10. භා. ගතවර.

පුප්ඵුත්තමදායිකාති රතනත්තයපූජන[1]වසෙන පුප්ඵුත්තමස්ස[2] දායිකා. තථා **ගන්ධුත්තම[3]දායිකාති** දට්ඨබ්බා. තත්ථ පුප්ඵුත්තමං සුමනපුප්ඵාදි, ගන්ධුත්තමං චන්දනගන්ධාදි, **ඵලුත්තමං** පනසඵලාදි, **රසුත්තමං** ගොරස[4] සප්පිආදි වෙදිතබ්බං.

ගන්ධපඤ්චඞ්ගුලිකන්ති ගන්ධෙන පඤ්චඞ්ගුලිකදානං. **කස්සපස්ස භගවතො ථූපස්මින්ති** කස්සපසම්මාසම්බුද්ධස්ස යොජනිකෙ කනකථූපෙ.

පන්ථපටිපන්නෙනති මග්ගං ගච්ඡන්තෙන. **එකූපොසථන්ති** එක දිවසං උපොසථවාසං.

උදකං අදාසින්ති මුඛවික්ඛාලනත්ථඤ්ච පිවනත්ථඤ්ච උදකං පානීයං අදාසිං.

චණ්ඩිකෙති චණ්ඩා. **අනුස්සුයිකාති** උසූයා[5]රහිතා. **පරකම්මකාරීති** පරෙසං වෙය්‍යාවච්චකාරිණී. **අත්ථෙනාති** අත්ථකිච්චෙන. **සංවිභාගිනී සකස්ස භාගස්සාති** අත්ථිකානං අත්තනා පටිලද්ධභාගස්ස සංවිභජනසීලා.

ඛීරොදනන්ති ඛීරසම්මිස්සං ඔදනං, ඛීරෙන සද්ධිං ඔදනං වා. **තිම්බරූසකන්ති** තින්දුකඵලං. තිපුස[6]සදිසා එකා වල්ලිජාති තිම්බරූසකන්ති වදන්ති. **කක්කාරිකන්ති** ඛුද්දකෙළාලුකං. තිපුසන්ති ච වදන්ති.

හත්ථප්පතාපකන්ති මන්දාමුඛිං.[7] **අම්බකඤ්ජිකන්ති** අම්බිලකඤ්ජිකං. **දොණිනිම්මජ්ජනින්ති** සතෙලං තිලපිඤ්ඤාකං. **විධූපනන්ති** චතුරස්ස වීජනිං. **තාලවණ්ටන්ති** තාලපත්තෙහි කතං මණ්ඩලවීජනිං. **මොරහත්ථකන්ති** මයූරපිඤ්ඡෙහි කතං මකසවීජනිං.

ස්වාගතං වත මෙති මය්හං ඉධාගමනං සොභනං වත අහො සුන්දරං. **අජ්ජ සුප්පභාතං සුවුට්ඨිතන්ති** අජ්ජ මය්හං රත්තියා සුට්ඨු පභාතං සම්මදෙව විභායනං ජාතං, සයනතො උට්ඨානම්පි සුවුට්ඨිතං සුට්ඨු උට්ඨිතං. කිංකාරණාති? ආහ: **යං අද්දසං දෙවතායොති** ආදි. **ධම්මං සුත්වාති** කම්මඵලස්ස පච්චක්ඛකරණවසෙන තුම්හෙහි කතං කුසලං ධම්මං සුත්වා. **කාහාමීති** කරිස්සාමි. **සමචරියායාති** කායසමාචාරිකස්ස සුචරිතස්ස චරණෙන. **සඤ්ඤමෙනාති** සීලසංවරෙන. **දමෙනාති** මනච්ඡට්ඨානං ඉන්ද්‍රියානං දමෙන. ඉදන්ති තස්ස කුසලස්ස අත්තනො ලොකස්ස ච විවට්ටූපනිස්සයතං දස්සෙතුං: **ස්වාහං තත්ථ ගමිස්සාමි යත්ථ ගන්ත්වා න සොචරෙති** වුත්තං.

1. හා. පූජ.
2. හා. පුප්ඵුත්තම.
3. සී. ගන්ධුත්තමස්ස
4. සී. I. II & III. ගො.
5. සී. III. ඉස්සා. හා. උසූයය.
6. සී. III. තිපුල.
7. හා. මණ්ඩමුඛි.

එවං අයං යදිපි වත්ථුත්තමදායිකාවිමානාදිවසෙන ඡත්තිංස විමානසඞ්ගහා දෙසනා ආයස්මතො මහාමොග්ගල්ලානස්ස විය ගුත්තිලාචරියස්සපි විභාවනවසෙන පවත්තාති ගුත්තිලවිමානන්තෙව සඞ්ගහං ආරූළ්හා. විමානානීති පන ඉත්ථිපටිබද්ධානීති ඉත්ථිවිමානෙ යෙව සඞ්ගීතාති.

තා පන ඉත්ථියො කස්සපස්ස දසබලස්ස කාලෙ යථාවුත්ත ධම්මචරණෙ[1] අපරාපරුප්පන්නචෙතනාවසෙන දුතියත්තභාවතො පට්ඨාය එකං බුද්ධන්තරං දෙවලොකෙ එව සංසරන්තියො අම්හාකම්පි භගවතො කාලෙ තාවතිංසභවනෙයෙව[2] නිබ්බත්තා ආයස්මතා මහාමොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා කම්මසරික්ඛතාය ගුත්තිලාචරියෙන පුච්ඡිතකාලෙ විය ව්‍යාකරිංසූති දට්ඨබ්බා.[3]

ගුත්තිල විමාන වණ්ණනා.

---

3. 6

දද්දල්ලමානා වණ්ණනාති දද්දල්ලවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන ච සමයෙන නාල[4]ගාමකෙ ආයස්මතො රෙවතත්ථෙරස්ස උපට්ඨාකස්ස අඤ්ඤතරස්ස කුටිම්බිකස්ස ද්වෙ ධීතරො අහෙසුං. තාසු එකා භද්දා නාම, ඉතරා සුභද්දා නාම. තාසු භද්දා පතිකුලං ගතා සද්ධා පසන්නා[5] බුද්ධිසම්පන්නා[6] වඤ්ඣා ච අහොසි. සා සාමිකං ආහ– මම කනිට්ඨා සුභද්දා නාම අත්ථි තං ආනෙහි සචස්සා පුත්තො භවෙය්‍ය සො මමපි පුත්තො සියා අයඤ්ච කුලවංසො න නස්සෙය්‍යාති. සො සාධූති සම්පටිච්ඡිත්වා තථා අකාසි. අථ භද්දා සුභද්දං ඔවදි–සුභද්දෙ දාන සංවිභාගරතා ධම්මචරියාය අප්පමත්තා හොහි එවං තෙ දිට්ඨධම්මිකො සම්පරායිකො ච අත්ථො හත්ථගතො එව හොතීති. සා තස්සා ඔවාදෙ ඨත්වා වුත්තනයෙන පටිපජ්ජමානා එකදිවසං ආයස්මන්තං රෙවතත්ථෙරං අත්තට්ඨමං නිමන්තෙසි. ථෙරො සුභද්දාය පුඤ්ඤූපචයං ආකඞ්ඛන්තො සඞ්ඝුද්දෙසවසෙන සත්ත භික්ඛූ ගහෙත්වා තස්සා ගෙහං අගමාසි. සා පසන්නචිත්තා ආයස්මන්තං රෙවතං තෙ ච භික්ඛූ පණීතෙන ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන සහත්ථා සන්තප්පෙසි. ථෙරො අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සා අපරභාගෙ කාලං කත්වා

---

1. සී. චරණෙන.
2. හං. භවනෙ.
3. සී. IV. "සබ්බෙසු විමානවත්ථූසු අදිට්ඨං. පෙය්‍යාලතො විඤ්ඤාතා ජහිතබ්බා"තිපි එත්ථ දිස්සති.
4. සී. නාදික, හං. නාලක.
5. සී. සද්ධාසම්පන්නා.
6. සී. I & II. නාදිස්සතෙ.

නිම්මානරතීනං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජි. භද්දා පන පුග්ගලෙසු දත්තාති දත්වා සක්කස්ස දෙවානමින්දස්ස පරිචාරිකා හුත්වා නිබ්බත්ති. අථ සුභද්දා අත්තනො දිබ්බසම්පත්තිං[1] පච්චවෙක්ඛිත්වා කෙන නු ඛො අහං පුඤ්ඤකම්මෙන[2] ඉධූපපන්නාති ආවජ්ජෙන්තී භද්දාය ඔවාදෙ ඨත්වා සඞ්ඝගතාය දක්ඛිණාය ඉමං සම්පත්තිං සම්පත්තා[3] භද්දා නු ඛො කහං නිබ්බත්තාති[4] ඔලොකෙන්තී තං සක්කස්ස පරිචාරිකාභාවෙන නිබ්බත්තං දිස්වා අනුකම්පමානා තස්සා විමානං පාවිසි. අථ නං භද්දා:-

“දද්දල්ලමානා වණ්ණෙන යසසා ච යසස්සිනී,
සබ්බෙ දෙවෙ තාවතිංසෙ වණ්ණෙන අතිරොචසි.

දස්සනං නාභිජානාමි ඉදං පඨමදස්සනං,
කස්මා කායා නු ආගම්ම නාමෙන භාසසෙ මම”න්ති

ද්වීහි ගාථාහි පුච්ඡි. සාපි තස්සා ආවිකරොන්තී:-

“අහං භද්දෙ සුභද්දාසිං පුබ්බෙ මානුසකෙ භවෙ,
සහ භරියා ච තෙ ආසිං භගිනී ච කණිට්ඨකා.

සා අහං කායස්ස භෙදා[5] විප්පමුත්තා තතො චුතා,
නිම්මානරතීනං දෙවානං උපපන්නා සහබ්‍යත”න්ති

ද්වීහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි.

තත්ථ **වණ්ණෙනාති** වණ්ණාදිසම්පත්තියා. **දස්සනං නාභිජානාමීති** ඉතො පුබ්බෙ තව දස්සනං නාභිජානාමි, ත්වං මයා න දිට්ඨපුබ්බාති අත්ථො. තෙනාහ: **ඉදං පඨමදස්සනන්ති. කස්මා කායා නු ආගම්ම නාමෙන භාසසෙ මමන්ති** කතරදෙවනිකායතො ආගන්ත්වා භද්දෙති නාමෙන මං ආලපසි.

අහං භද්දෙති එත්ථ භද්දෙති ආලපනං. **සුභද්දාසින්ති** අහං සුභද්දා නාම තව භගිනී **කණිට්ඨකා ආසිං** අහොසිං. තත්ථ **පුබ්බෙ මානුසකෙ**[6] **භවෙ සහභරියා** සමානභරියා **තෙ** තයා එකස්සෙව භරියා තව පතිනො එව භරියා ආසින්ති අත්ථො.

පුන භද්දා:-

“පහූතකතකල්‍යාණා තෙ දෙවෙ යන්ති පාණිනො,
යෙසං ත්වං කිත්තයිස්සසි[7] සුභද්දෙ ජාතිමත්තනො.

කථං[8] ත්වං කෙන වණ්ණෙන කෙන වා අනුසාසිතා,
කීදිසෙනෙව දානෙන සුබ්බතෙන යසස්සිනී.

1. හා. සම්පත්තිං.
2. හා. පුඤ්ඤෙන.
3. සී. I. II. III & IV. පත්තාති.
4. සී. IV. කහන්ති තස්සා නිබ්බත්තට්ඨානං, හා. කහන්ති.
5. සී. භෙදාය.
6. හා. මනුස්සලොකෙ.
7. සී. I. II & IV. බු. කිත්තයසි. ප. කිත්තයී භද්දෙ.
8. හා. අථ.

යසං එතාදිසං පත්තා විසෙසං විපුලමජ්ඣගා,
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල"න්ති

ත්හි ගාථාහි පුච්ඡි. පුන සුභද්දා:-

"අට්ඨෙව පිණ්ඩපාතානි යං දානං අදදං පුරෙ,
දක්ඛිණෙය්‍යස්ස සංඝස්ස පසන්නා සෙහි පාණිහි.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

අක්ඛාමි තෙ දෙවි මහානුභාවෙ
මනුස්සභූතා යමහං අකාසිං,
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

ව්‍යාකාසි.

තත්ථ **පහූතකතකල්‍යාණා තෙ දෙවෙ යන්තීති** පහූතකත කල්‍යාණා මහාපුඤ්ඤා තෙ නිම්මානරතිනො[1] දෙවෙ යන්ති උප්පජ්ජන වසෙන ගච්ඡන්ති. **පාණිනො** සත්තා. **සෙසං** නිම්මානරතීනං දෙවානං අන්තරෙ **ත්වං** **අත්තනො ඤාතිං කිත්තයිස්සසි**[2] කථෙසීති යොජනා.

කෙන වණ්ණෙනාති කෙන කාරණෙන. **කීදිසෙනෙවාති** 'එව'සද්දො සමුච්චයත්ථො, කීදිසෙන වාති අත්ථො. අයමෙව වා පාඨො. **සුබ්බතෙනාති** සුන්දරෙන වතෙන, සුවිසුද්ධෙන සීලෙනාති අත්ථො.

අට්ඨෙව පිණ්ඩපාතානීති අට්ඨන්නම්පි[3] භික්ඛූනං දින්නපිණ්ඩපාතෙ සන්ධාය වදති. **අදදන්ති** අදාසිං. එවං **සුභද්දාය** කථිතෙ පුන භද්දා:-

"අහං තයා බහුතරෙ භික්ඛූ සඤ්ඤතෙ බ්‍රහ්මචාරිනො[4]
තප්පෙසිං අන්නපානෙන පසන්නා සෙහි පාණිහි,
තයා බහුතරං දත්වා හීනකායූපගා අහං.[5]

කථං ත්වං අප්පතරං දත්වා විසෙසං විපුලමජ්ඣගා,
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල"න්ති

පුච්ඡි.

තත්ථ **තායාති** තිස්සකෙන කරණවචනං. පුන පුභද්දා:-

"මනොභාවනීයො භික්ඛූ සන්දිට්ඨො මෙ පුරෙ අහු,
තාහං භත්තෙන නිමන්තෙසිං රෙවතං **අත්තනට්ඨමං.**

---

1. ස්‍යා. රතී. 3. සී. IV. ස්‍යා. අට්ඨන්නං. 4. සී. චාරයො.
2. සී. I. II & IV. කිත්තයසි. 5. සී. I. II. III & IV. මු. අහුං.

සො මෙ අත්ථපුරෙක්ඛාරෙ අනුකම්පාය රෙවතො,
සඞ්ඝෙ දෙහීති මං අවොච[1] තස්සාහං වචනං කරිං.

සා දක්ඛිණා සඞ්ඝගතා අප්පමෙය්‍යෙ පතිට්ඨිතා,
පුග්ගලෙසු තයා දින්නං න තං තව මහප්ඵල”න්ති

අත්තනා කතකම්මං කථෙසි.

තත්ථ **මනොභාවනීයොති** මනවඩ්ඪනකො උළාරගුණතාය සම්භාවනීයො. **සන්දිට්ඨොති** නිමන්තනවසෙන බොධිතො කථිතො. තෙනාහ: **තාහං භත්තෙන නිමන්තෙසිං රෙවතං අත්තනට්ඨමන්ති**, තං මනොභාවනීයං අය්‍යං රෙවතං අත්තට්ඨමං[2] භත්තෙන අහං නිමන්තෙසිං.

සො මෙ අත්ථපුරෙක්ඛාරොති සො අය්‍යො රෙවතො දානස්ස මහප්ඵලභාවකරණෙන මම අත්ථපුරෙක්ඛාරො හිතෙසී. **සඞ්ඝෙ දෙහීති මං අවොචාති** යදි ත්වං සුභද්දෙ අට්ඨන්නං භික්ඛූනං දාතුකාමා, යස්මා පුග්ගලගතාය දක්ඛිණාය සඞ්ඝගතා එව දක්ඛිණා මහප්ඵලතරා, තස්මා සඞ්ඝෙ දෙහි සඞ්ඝං උද්දිස්ස දානං දෙහීති මං අභාසි. **තන්ති** තං දානං.

එවං සුභද්දාය වුත්තෙ භද්දා තමත්ථං සම්පටිච්ඡන්තී උත්තරිඤ්ච තථා පටිපජ්ජිතුකාමා:–

“ඉදානෙවාහං ජානාමි සඞ්ඝෙ දින්නං මහප්ඵලං,
සාහං ගන්ත්වා මනුස්සත්තං වදඤ්ඤූ වීතමච්ඡරා,
සඞ්ඝෙ දානානි[3] දස්සාමි අප්පමත්තා පුනප්පුන”න්ති

ගාථමාහ.

සුභද්දා පන අත්තනො දෙවලොකමෙව ගතා.

අථ සක්කො දෙවානමින්දො සබ්බෙ දෙවෙ තාවතිංසෙ අත්තනො සරීරොභාසෙන අභිභුය්‍ය විරොචමානං සුභද්දං දෙවධීතරං දිස්වා තඤ්ච තාසං කථාසල්ලාපං සුත්වා තාවදෙව සුභද්දාය අන්තරහිතාය තං අයං නාමාති අජානන්තො:–

‘කා එසා දෙවතා භද්දෙ තයා මන්තයතෙ සහ,
සබ්බෙ දෙවෙ තාවතිංසෙ වණ්ණෙන අතිරොචතී”ති

භද්දං පුච්ඡි. සා පිස්ස:–

“මනුස්සභූතා දෙවින්ද පුබ්බෙ මානුසකෙ භවෙ,
සහභරියා ච මෙ ආසි භගිනී ච කණිට්ඨිකා,
සඞ්ඝෙ දානානි දත්වාන කතපුඤ්ඤා විරොචතී”ති

1. ඊ. ජී. හා. මංවොච. 2. සී IV. හා අත්තනට්ඨමං.
3. සී. I. II. III & IV. ප. ඊ. ජී. දානං

කථෙසි. අථ සක්කො තස්සා සඞ්ඝගතාය දක්ඛිණාය මහප්ඵල භාවං දස්සෙන්තො ධම්මං **කථෙසි. තෙන වුත්තං:-**

"ධම්මෙන පුබ්බෙ[1] භගිනී තයා භද්දෙ විරොචති,
යං සඞ්ඝම්හි අප්පමෙය්‍යෙ පතිට්ඨාපෙසි දක්ඛිණං.

පුච්ඡිතො හි මයා බුද්ධො ගිජ්ඣකූටම්හි පබ්බතෙ,
විපාකං සංවිභාගස්ස යත්ථ දින්නං මහප්ඵලං.

යජමානානං මනුස්සානං පුඤ්ඤපෙක්ඛාන පාණිනං,
කරොතං ඔපධිකං පුඤ්ඤං යත්ථ දින්නං මහප්ඵලං.

තං මෙ බුද්ධො වියාකාසි ජානං[2] කම්මඵලං සකං,
විපාකං සංවිභාගස්ස යත්ථ දින්නං මහප්ඵලං.

චත්තාරො ච[3] පටිපන්නා චත්තාරො ච ඵලෙ ඨිතා,
එස සඞ්ඝො උජුභූතො පඤ්ඤාසීලසමාහිතො.

යජමානානං මනුස්සානං පුඤ්ඤපෙක්ඛාන පාණිනං,
කරොතං ඔපධිකං පුඤ්ඤං සඞ්ඝෙ දින්නං මහප්ඵලං.

එසො හි සඞ්ඝො විපුලො මහග්ගතො
එසප්පමෙය්‍යො උදධීව සාගරො,
එතෙ හි සෙට්ඨා නරවීර[4] සාවකා
පභඞ්කරා ධම්මමුදීරයන්ති.

තෙසං සුදින්නං සුහුතං සුයිට්ඨං
යෙ සඞ්ඝමුද්දිස්ස දදන්ති දානං,
සා දක්ඛිණා සඞ්ඝගතා පතිට්ඨිතා
මහප්ඵලා ලොකවිදූන[5] වණ්ණිතා.

එතාදිසං යඤ්ඤ[6] මනුස්සරන්තා
යෙ වෙද ජාතා විචරන්ති ලොකෙ,
විනෙය්‍ය මච්ඡෙරමලං සමූලං
අනින්දිතා සග්ගමුපෙන්ති ඨාන"න්ති.

තත්ථ **ධම්මෙනාති** කාරණෙන, ඤායෙන වා.[7] **තයාති** නිස්සක්ක කරණවචනං. ඉදානි තං ධම්මෙනාති වුත්තකාරණං දස්සෙතුං: **යං සඞ්ඝම්හි අප්පමෙය්‍යෙ පතිට්ඨාපෙසි** දක්ඛිණන්ති වුත්තං. "අප්පමෙය්‍යෙ"ති ගුණානුභාවස්ස අත්තනි කතානං කාරානං ඵල

1. භා. තෙ පුබ්බ.
2. සී. I. II & III. බු. දානං.
3. සී. I. II & IV. බු. මග්ග, III. ච මග්ග.
4. සී. I. II. III & IV. බු. නරවිරිය.
5. ගු. භා. විදූසි.
6. සී. IV. ජී. භා. පුඤ්ඤ.
7. සී. I & II. න දිස්සතෙ. III & IV. ඤායේන.

විසෙසස්ස ච වසෙන පමිනිතුං අසක්කුණෙය්‍යො. අයඤ්ච අත්ථො භගවතො සම්මුඛා ච සුතො සම්මුඛා ච පටිග්ගහිතොති දස්සෙන්තො **පුච්ඡිතොති** ආදිමාහ.

තත්ථ **යජමානානන්ති** දදන්තානං. **පුඤ්ඤපෙක්ඛාන පාණිනන්ති** අනුනාසිකලොපං කත්වා නිද්දෙසො, පුඤ්ඤඵලං ආකඞ්ඛන්තානං සත්තානං.[1] **ඔපධිකන්ති** උපධි නාම ඛන්ධා උපධිස්ස කරණසීලං උපධිප්පයොජනන්ති වා ඔපධිකං, අත්තභාවජනකං පටිසන්ධිප්පවත්ති[2] විපාකදායකං.

ජානං කම්මඵලං සකන්ති සත්තානං සකං සකං යථාසකං පුඤ්ඤං පුඤ්ඤඵලඤ්ච තං තං[3] හත්ථතලෙ ආමලකං විය ජානන්තො. ‘සක’න්ති වා යකාරස්ස කකාරං කත්වා වුත්තං. සයං අත්තනාති අත්ථො.

පටිපන්නාති පටිපජ්ජමානා, මග්ගට්ඨාති අත්ථො. **උජුභූතොති** උජුපටිපත්තියා උජුභාවං පත්තො දක්ඛිණෙය්‍යො ජාතො. **පඤ්ඤාසීල සමාහිතොති** පඤ්ඤාය සීලෙන ච සමාහිතො දිට්ඨිසීල සම්පන්නො අරියාය දිට්ඨියා අරියෙන සීලෙන ච සමන්නාගතො. තෙනාපිස්ස පරමත්ථසඞ්ඝභාවමෙව විභාවෙති. දිට්ඨිසීලසාමඤ්ඤෙන සංඝීතත්තා හි[4] සඞ්ඝො. අථවා සමාහිතං සමාධි, පඤ්ඤා සීලං සමාහිතඤ්ච අස්ස අත්ථීති පඤ්ඤාසීලසමාහිතො. තෙනස්ස සීලාදිධම්මක්ඛන්ධත්තයසම්පන්නතාය අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යභාවං විභාවෙති.

විපුලො මහග්ගතොති ගුණෙහි මහත්තං ගතොති=මහග්ගතො, තතො එව අත්තනි කතානං කාරානං ඵලවෙපුල්ලහෙතුතාය විපුලො. **උදධීව සාගරොති** යථා උදකං එත්ථ ධීයතීති උදධීති ලද්ධනාමො සාගරො එත්තකානි උදකාළ්හකානීති ආදිනා උදකතො අප්පමෙය්‍යො, එවමෙස ගුණතොති අත්ථො. **එතෙ හීති** ‘හි’සද්දො අවධාරණෙ, එතෙ එව සෙට්ඨාති[5] අත්ථො. වුත්තං හෙතං:– “යාවතා භික්ඛවෙ සඞ්ඝා වා ගණා වා තථාගත[6] සාවකසඞ්ඝො තෙසං අග්ගමක්ඛායතී”ති. **නරවීරසාවකාති** නරෙසු විරිය සම්පන්නස්ස නරස්ස සාවකා. **පභඞ්කරාති** ලොකස්ස ඤාණාලොකකරා. **ධම්මමුදීරයන්තීති** ධම්මං උද්දිසන්ති, කථං? ධම්මසාමිනා හි ධම්මපජ්ජොතො අරියසඞ්ඝෙ ඨපිතො.

යෙ සඞ්ඝමුද්දිස්ස දදන්ති දානන්ති යෙ සත්තා අරියසඞ්ඝං උද්දිස්ස සම්මුතිසඞ්ඝෙ අන්තමසො ගොත්‍රභුපුග්ගලෙසුපි දානං දදන්ති, තං දානං සංවිභාගවසෙන දින්නම්පි **සුදින්නං**, ආහුනපාහුනවසෙන

1. සී. කාරෙන්තං සත්තානං.
2. සී. III. පවත්ත.
3. භා. න දිස්සතෙ.
4. භා. සී. I & II. සංහතත්තාති.
5. සී. III. එසොහීති හිසද්දො අවධාරණෙ, එසො එව සෙට්ඨො.
6. සී. තථාගතස්ස.
7. සී. කථං ධම්ම මුදීරයන්ති.

හුතම්පි **සුහුතං**, මහායාගවසෙන යිට්ඨම්පි **සුයිට්ඨමෙව** හොති. කස්මා? යස්මා **සා දක්ඛිණා සඞ්ඝගතා පතිට්ඨිතා මහප්ඵලා ලොකවිදූන**[1] **වණ්ණිතා**ති. ලොකවිදූහි සම්මා සම්බුද්ධෙහි "තෙනෙවාහං ආනන්ද කෙනචි පරියායෙන සඞ්ඝගතාය දක්ඛිණාය පාටිපුග්ගලිකං දක්ඛිණං මහප්ඵලතරං වදාමි" "පුඤ්ඤං ආකඞ්ඛමානානං සඞ්ඝො වෙ යජතං මුඛං" "අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ලොකස්සා"ති ච ආදිනා මහප්ඵලතා වණ්ණිතා පසත්ථා ථොමිතාති අත්ථො.

එතාදිසං පුඤ්ඤ[2]**මනුස්සරන්තා**ති ඊදිසං සඞ්ඝං උද්දිස්ස අත්තනා කතං දානං අනුස්සරන්තා. **වෙදජාතා**ති ජාතසොමනස්සා. **විනෙය්‍ය මච්ඡෙරමලං සමූල**න්ති මච්ඡෙරමෙව චිත්තස්ස මලිනභාවකරණතො=මච්ඡෙරමලං, අථවා මච්ඡෙරඤ්ච අඤ්ඤං ඉස්සා ලොභදොසාදි[3] මලඤ්චාති=මච්ඡෙරමලං. තඤ්ච අවිජ්ජා විචිකිච්ඡා විපල්ලාසාදීහි සහ මූලෙහීති=සමූලං විනෙය්‍ය විනයිත්වා වික්ඛම්භෙත්වා **අනින්දිතා සග්ගමුපෙන්ති ඨාන**න්ති යොජනා. සෙසං සබ්බං වුත්තනයමෙව. ඉමං පන සබ්බං පවත්තිං සක්කො දෙවානමින්දො "දද්දල්ලමානා වණ්ණෙනා"ති ආදිනා ආයස්මතො මහාමොග්ගල්ලානස්ස ආචික්ඛි. ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

දද්දල්ලවිමානවණ්ණනා

---

3. 7.

ඵලිකරජතහෙමජාලච්ඡන්නන්ති සෙසවතී විමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන[5] සමයෙන මගධෙසු නාලක[6]ගාමෙ එකස්මිං ගහපති මහාසාරකුලෙ[7] සෙසවතී[4] නාම කුලසුණ්හා අහොසි. සා කිර කස්සපස්ස භගවතො යොජනිකෙ කනකථූපෙ කයිරමානෙ දාරිකා හුත්වා මාතරා සද්ධිං චෙතියට්ඨානං ගතා මාතරං පුච්ඡි: කිං ඉමෙ අම්ම කරොන්තීති? චෙතියං කාතුං සුවණ්ණිට්ඨකා කරොන්තීති. තං සුත්වා දාරිකා පසන්නමානසා මාතරං ආහ: අම්ම මම ගීවාය ඉදං සොවණ්ණමයං බුද්ධකං පිළන්ධනං අත්ථි ඉමාහං චෙතියත්ථාය දෙමීති. මාතා

1. හා. විදූහි.
2. සී. IV. හා. පුඤ්ඤං.
3. සී. IV. දොසමොහාදි.
4. හා. "පෙසවතී"ති සබ්බත්ථ යොජිතං.
5. සී. IV. තෙන ච, හා. තෙන ඛො පන
6. සී. I. II & III. නාල, IV. නාළ
7. සී. III & IV. හා. ගහපතිකුලෙ.

සාධූ දෙහීති වත්වා තං ගීවතො ඔමුඤ්චිත්වා සුවණ්ණකාරස්ස හත්ථෙ අදාසි–ඉදං ඉමාය දාරිකාය පරිච්චජිතං ඉමම්පි පක්ඛිපිත්වා ඉට්ඨකං කරොහීති. සුවණ්ණකාරො තථා අකාසි. සා දාරිකා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තෙනෙව පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා සුගතියංයෙව අපරාපරං සංසරන්තී අම්හාකං භගවතො කාලෙ නාළක[1]ගාමෙ නිබ්බත්තා අනුක්කමෙන ද්වාදසවස්සිකා ජාතා. සා එකදිවසං මාතරා පෙසිතං මූලං ගහෙත්වා තෙලත්ථාය අඤ්ඤතරං ආපණං අගමාසි. තස්මිඤ්ච ආපණෙ අඤ්ඤතරො කුටුම්බිය[2]පුත්තො පිතරා නිදහිත්වා ඨපිතං බහුං හිරඤ්ඤ සුවණ්ණං මුත්තා[3] මණි රතනානි ච ගහෙතුං උද්ධරන්තො ආපණිකො කම්මබලෙන කථලපාසාණසක්ඛරරූපෙන උපට්ඨහන්තානි දිස්වා තතො එකදෙසං පුඤ්ඤවන්තානං වසෙන හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදි භවිස්සතීති වීමංසිතුං රාසිං කත්වා ඨපෙසි. අථ තං සා දාරිකා දිස්වා–කස්මා ආපණෙ[4] රතනානි එවං ඨපිතානි? නනු නාම සම්මදෙව පටිසාමෙතබ්බානීති ආහ. ආපණිකො තං සුත්වා–මහාපුඤ්ඤා අයං දාරිකා ඉමිස්සා වසෙන සබ්බමිදං හිරඤ්ඤාදි එව හුත්වා අම්හාකං විනියොගං ගමිස්සති සඞ්ගණ්හිස්සාමි නන්ති චින්තෙත්වා[5] තස්සා මාතු සන්තිකං ගන්ත්වා ඉමං දාරිකං මය්හං පුත්තස්සත්ථාය දෙහීති වාරෙත්වා බහුධනං දත්වා ආවාහවිවාහං කත්වා තං අත්තනො ගෙහං ආනෙසි.[6] අථස්සා සීලාචාරං ඤත්වා භණ්ඩාගාරං විවරිත්වා කිං එත්ථ පස්සසීති වත්වා[7] තාය හිරඤ්ඤසුවණ්ණමණිමෙව රාසිකතං පස්සාමීති වුත්තෙ එතානි අම්හාකං කම්මබලෙන අන්තරධායන්තානි තව පුඤ්ඤ විසෙසෙන පුන[8] සුවණ්ණ විසෙසානි[9] ජාතානි, තස්මා ඉතො පට්ඨාය ඉමස්මිං ගෙහෙ සබ්බං ත්වං යෙව විචාරෙහි, තයා දින්නමෙව මයං පරිභුඤ්ජිස්සාමාති වත්වා තතොප්පභුති තං සෙසවතීති වොහරිංසු.

තෙන ච සමයෙන ආයස්මා ධම්මසෙනාපති අත්තනො ආයුසඞ්ඛාරානං පරික්ඛීණභාවං ඤත්වා මය්හං මාතුයා රූපසාරී බ්‍රාහ්මණියා පොසාවනිකමූලං දත්වා පරිනිබ්බායිස්සාමීති චින්තෙත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා පරිනිබ්බාණං අනුජානාපෙත්වා සත්ථු ආණාය මහන්තං පාටිහාරියං දස්සෙත්වා අනෙකෙහි ථුතිසහස්සෙහි භගවන්තං ථොමෙත්වා යාව දස්සනවිසයාතික්කමා අභිමුඛොව අපක්කමිත්වා පුන වන්දිත්වා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො විහාරා නික්ඛම්ම භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ඔවාදං දත්වා ආයස්මන්තං ආනන්දං සමස්සාසෙත්වා වතසෙසාපි පරිසා නිවත්තෙත්වා අනුක්කමෙන නාළක[10]ගාමං පත්වා

1. සී. I. II. III & IV. නාල.
2. සී. IV. කුටුම්බිය, භා. කුටුම්බික.
3. භා. හිරඤ්ඤසඤ්ච සුවණ්ණමුත්තා.
4. සී. කහාපණ.
5. සී. I & II. භා. නාදිස්සන්තෙ.
6. සී. IV. නෙසි.
7. සී. IV. පුච්ඡිත්වා.
8. සී. පුන සෙසානි.
9. භා. පන විසෙසානි.
10. සී. I. II. III & IV. නාල.

මාතරං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා පච්චූසසමයෙ සඤ්ජාතොවරකෙ[1] පරිනිබ්බායි. පරිනිබ්බුතස්ස වස්ස සරීරසක්කාරකරණවසෙන දෙවා චෙව මනුස්සා ච සත්තාහං වීතිනාමෙසුං. අගරුචන්දනාදීහි හත්ථසතුබ්බෙධං චිතකං අකංසු. සෙසවතීපි ථෙරස්ස පරිනිබ්බාණං සුත්වා ගන්ත්වා පූජෙස්සාමීති සුවණ්ණපුප්ඵෙහි ගන්ධජාතෙහි ච පූරිතානි[2] චඞ්ගොටකානි ගාහාපෙත්වා ගන්තුකාමා සස්සුරං ආපුච්ඡිත්වා තෙන ත්වං ගරුභාරා තත්ථ ච මහාජනසම්බාධො[3] පුප්ඵගන්ධානි පෙසෙත්වා ඉධෙව හොහීති වුත්තාපි සද්ධා ජාතා යදිපි මෙ තත්ථ ජීවිතන්තරායො සියා ගන්ත්වා ච පූජාසක්කාරං කරිස්සාමීති තං වචනං අග්ගහෙත්වා සපරිවාරා තත්ථ ගන්ත්වා ගන්ධපුප්ඵාදීහි පූජෙත්වා කතඤ්ජලී අට්ඨාසි

තස්මිඤ්ච සමයෙ ථෙරං පූජෙතුං ආගතානං රාජපරිසානං[4] හත්ථී මත්තො[5] හුත්වා තං පදෙසං උපගඤ්ඡි. තං දිස්වා මරණභයභීතෙසු මනුස්සෙසු පලායන්තෙසු ජනසම්මද්දෙන පතිතං සෙසවතිං මහාජනො අක්කමිත්වා මාරෙසි. සා පූජාසක්කාරං කත්වා ථෙරගතාය සද්ධාය පසන්නචිත්තා එව කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති[6]. අච්ඡරාසහස්සඤ්චස්සා පරිවාරො අහොසි. සා තාවදෙව අත්තනො දිබ්බසම්පත්තිං ඔලොකෙත්වා–කීදිසෙන නු ඛො පුඤ්ඤෙන මයා එසා ලද්ධාති තස්සා හෙතුං උපධාරෙන්තී ථෙරං උද්දිස්ස කතං[7] පූජාසක්කාරං දිස්වා රතනත්තයෙ අභිප්පසන්නමානසා සත්ථාරං වන්දිතුං අච්ඡරාසහස්සපරිවුතා සට්ඨිසකටභාරාලඞ්කාරපතිමණ්ඩිතත්තභාවා සුමහතියා දෙවිද්ධියා චන්දො විය ච සූරියො විය ච දසදිසා ඔභාසයමානා සහ විමානෙන ආගන්ත්වා විමානතො ඔරුය්හ භගවන්තං වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසි.

තෙන ච සමයෙන ආයස්මා වඞ්ගීසො භගවතො සමීපෙ නිසින්නො භගවන්තං එවමාහ: පටිභාති මං භගවා ඉමිස්සා දෙවතාය කතකම්මං පුච්ඡිතුන්ති. පටිභාතු තං වඞ්ගීසාති භගවා අවොච. අථායස්මා වඞ්ගීසො තාය දෙවතාය කතකම්මං පුච්ඡිතුකාමො පඨමං තාවස්සා විමානං සංවණ්ණෙන්තො ආහ:–

“ඵලිකරජතහෙමජාලඡන්නං
විවිධවිචිත්‍රතලමද්දසං සුරම්මං,
ව්‍යම්හං සුනිම්මිතං තොරණූපපන්නං
රුචකුපකිණ්ණ[8] මිදං සුභං විමානං.

1. සී. IV. හා. ජාතොවරකෙ.
2. සී. ඉතර පුප්ඵෙහි ච ගන්ධජාතෙහි ච පූරිතානි හරිචන්දන.
3. හා. සම්මද්දො.
4. සී. I & II. ආගතපරිසානං.
5. සී. හන්තො.
6. සී. හා. තාවතිංසෙසු නිබ්බත්තා.
7. සී. I. II & III. ථෙරස්සකත.
8. හා. රුජකුපකිණ්ණ.

භාති[1] ච දසදිසා නභෙව සූරියො
සරදෙ තමොනුදෙ[2] සහස්සරංසී,
තථා තපතිමිදං තව විමානං
ජලමිව ධූමසිඛො නිසෙ නභග්ගෙ.

මුසතීව නයනං සතෙරතාව
ආකාසෙ ඨපිතමිදං මනුඤ්ඤං,
වීණාමුරජසම්මතාළඝුට්ඨං
ඉද්ධං ඉන්දපුරං යථා තවෙදං.

පදුමකුමුදුප්පලකුවලයං
යූථිකා[3] බන්ධුකා[4] නොජකා ච සන්ති,
සාල කුසුමිත පුප්ඵිතා අසොකා
විවිධදුමග්ගසුගන්ධසෙවිතමිදං.

සළල ලබුජභුජක[5] සඤ්ඤතා[6]
කුසකසුඵුල්ලිතලතාවලම්බිනීහි,
මණිජාලසදිසා යසස්සිනී
රම්මා පොක්ඛරණී උපට්ඨිතා තෙ.

උදකරුහා ච යෙත්ථි පුප්ඵජාතා
ථලජා යෙ ච සන්ති රුක්ඛජාතා,
මානුසකා අමානුසකා ච දිබ්බා
සබ්බෙ තුය්හං නිවෙසනම්හි ජාතා.

කිස්ස සමදමස්ස යං විපාකො
කෙනාසි කම්මඵලෙනිධූපපන්නා,
යථා ච තෙ අධිගතමිදං විමානං
තදනුපදං අවචාසි'ළාරපම්හෙ"ති.[7]

තත්ථ **ඵලිකරජතහෙමජාලඡන්නන්**ති ඵලිකමණිහි රජතහෙමජාලෙහි ච ඡාදිතං, ඵලිකමණිමයාහි භිත්තීහි රජතහෙමමයෙහි ජාලෙහි ච සමන්තතො හෙට්ඨා ච උපරි ච ඡාදිතං. විවිධවණ්ණානං විචිත්තසන්නිවෙසානඤ්ච තලානං භූමීනං වසෙන **විවිධවිචිත්‍රතලං**. **අද්දසං** පස්සිං. **සුරම්මන්**ති සුට්ඨු රමණීයං. විහරිතුකාමා වසන්ති එත්ථාති=ව්‍යම්හං භවනං. **තොරණූපපන්නන්**ති විවිධමාලාකම්මාදි විචිත්තෙන සත්තරතනමයෙන තොරණෙන උපෙතං. '**තොරණ**'න්ති වා ද්වාරකොට්ඨකපාසාදස්ස නාමං. තෙන ච අනෙකභූමකෙන විචිත්තාකාරෙන තං විමානං උපෙතං. **රුචකූපකිණ්ණන්**ති සුවණ්ණවාලිකාහි ඔකිණ්ණඞ්ගනං, වාලික[8]සදිසා හි සුවණ්ණඛණ්ඩා

1. සී. I. II & III. භාසති.
2. හා. තමනුදෙ.
3. හා. යොධිකා.
4. හා. භණ්ඩිකා.
5. සී. I II & III. බු. ඊ. ජ්. සුජකා.
6. හා. ඊ. ජ්. සංයුත්තා.
7. හා. පම්මහති.
8. සී. ඔකිණ්ණං, ගඞ්ගාවාලිකා.

රුචා නාම, රුචමෙව=රුචකන්ති වුත්තං. සොභති සුවණ්ණ භාතීති වා සුභං. **විමාන**න්ති විසිට්ඨමානං, පමාණතො මහන්තන්ති අත්ථො.

භාතීති[1] ජොතති උජ්ජලති. **නභෙව සුරියො**ති ආකාසෙ ආදිච්චො විය. **සරදෙ**ති සරදසමයෙ. **තමනුදො**ති අන්ධකාරවිද්ධංසනො. **යථා තපති මිද**න්ති යථා සරදකාලෙ සහස්සරංසි සුරියො තථා තපති දිප්පති ඉදං **තව විමානං**. මකාරො පදසන්ධිකරො. **ජලමිව ධූමසිඛො**ති ජලන්තො අග්ගි විය. අග්ගි හි තස්ස අග්ගතො ධූමො පඤ්ඤායතීති ධූමසිඛො ධූමකෙතූති ච වුච්චති. **නිසෙ**ති නිසි,[2] රත්තියන්ති අත්ථො. **නභග්ගෙ**ති නභකොට්ඨාසෙ, ආකාසපදෙසෙති වුත්තං හොති. “නගග්ගෙ”ති වා පාඨො, පබ්බතසිඛරෙති අත්ථො. ඉදං තව විමානන්ති යොජනා.

මුසතීව නයනන්ති අතිවිය අත්තනො පභස්සරතාය පටිහනන්තං දස්සනකිච්චං කාතුං අදෙන්තං ඔලොකෙන්තානං චක්ඛු[3]මුසති විය. තෙනාහ **සතෙරතාවා**ති, විජ්ජුතා[4] වියාති අත්ථො. **වීණාමුරජසම්මතාලඝුට්ඨ**න්ති මහතී ආදි වීණානං භෙරිආදි පටහානං[5] හත්ථතාල කංසතාලානඤ්ච සද්දෙහි ඝොසිතං එකනින්නාදං. **ඉද්ධ**න්ති දෙවපුත්තෙහි දෙවධීතාහි දිබ්බසම්පත්තියා ච සමිද්ධං. **ඉන්දපුරං යථා**ති සුදස්සනනගරං විය.

පදුමානි ච කුමුදානි ච උප්පලානි ච කුවලයානි ච **පදුමකුමුදුප්පලකුවලය**න්ති එකත්තවසෙන වුත්තං. අත්ථීති වචනං පරිණාමෙත්වා යොජෙතබ්බං. තත්ථ පදුමග්ගහණෙන පුණ්ඩරීකම්පි ගහිතං, කුමුදග්ගහණෙන සෙතරත්තභෙදානි සබ්බානි කුමුදානි, උප්පලග්ගහණෙන රත්තුප්පලං සබ්බා වා උප්පලජාති, කුවලයග්ගහණෙන නීලුප්පලමෙව ගහිතන්ති වෙදිතබ්බං. **යූථිකා බන්ධුකනොජකා ච සන්තී**ති ‘ච’[1] කාරො නිපාතමත්තං, යූථික[6] බන්ධුජීවක අනොජක රුක්ඛා ච සන්තීති අත්ථො. කෙචි අනොජකාපි සන්තීති පාඨං වත්වා අනොජකාපීති වුත්තං හොතීති අත්ථං වදන්ති. **සාලකුසුමිතපුප්ඵිතා අසොකා**ති සාලා කුසුමිතා පුප්ඵිතා අසොකාති යොජෙතබ්බං. **විවිධදුමග්ගසුගන්ධසෙවිතමිද**න්ති නානාවිධානං උත්තමරුක්ඛානං සොභනෙහි ගන්ධෙහි සෙවිතං පරිභාවිතං ඉදං තෙ විමානන්ති අත්ථො.

සළලලබුජභුජක[7]සඤ්ඤකාති තීරෙ ඨිතෙහි සළලෙහි ලබුජෙහි භුජක[7]රුක්ඛෙහි ච සහිතා. භුජකො[7] නාම එකො සුගන්ධරුක්ඛො දෙවලොකෙ ච ගන්ධමාදනෙ ච අත්ථි අඤ්ඤත්ථ නත්ථීති වදන්ති.

---

1. සී. I. II & III. භාසතීති.
2. හා. නිසයි.
3. හා. චක්ඛුං.
4. හා. විජ්ජුලතා.
5. හා. පහටානං.
6. සී. යොපිකා
7. සී. I. II.. III & IV. සුජක.

කුසකසුඩුලලිතලතාවලම්බිනීහීති කුසකෙහි තාලනාළිකෙරාදි තිණජාතීහි ඔලම්බමානාහි සන්තානකවල්ලි ආදීහි සුපුප්ඵ කුසුමිත ලතාහි ච **සංයුතාති**[1] යොජනා. **මණිජලසදිසාති** මණිජලසදිස ජලා.[2] "මණිජලසදිසා"තිපි පාළි,[3] මණිසදිසජලාති අත්ථො. **සසසසිනීති** දෙවතාය ආලපනං. **උපට්ඨිතා තෙති** යථා වුත්තගුණා රම ණෙයා[4] පොක්ඛරණී තව විමානසමීපෙ ඨිතා.

උදකරුහාති යථාවුත්තෙන පදුමාදිකෙ සන්ධාය වදති. **යෙ සන්තීති** යෙ අත්ථි. **ඵලජාති** යූථිකාදිකා. **යෙ ච සන්තීති** යෙ අඤ්ඤෙපි රුක්ඛජාතා පුප්ඵූපගා ඵලූපගා ච තෙපි තව විමාන සමීපෙ සන්ති යෙව

කිස්ස සමදමස්සයං විපාකොති කායසංයමා[5]දීසු කිදිසස්ස සංයමස්ස[5] ඉන්ද්‍රිය දමනාදිසු කිදිසස්ස දමස්ස[6] අයං විපාකො. **කෙනාසීති** අඤ්ඤමෙව උපපත්තිනිබ්බත්තකං අඤ්ඤං උපභොග සුඛනිබ්බත්තකං හොතීති **කෙනාසි කම්මඵලෙන ඉධූපපන්නාති** වත්වා පුන **යථා ච තෙ අධිගතමිදං විමානන්ති** ආහ. තත්ථ "කම්මඵලෙනා"ති කම්මබලෙන, 'විපච්චිතුං ආරද්ධෙනා'ති වචන සෙසො. ඉත්ථම්භූතලක්ඛණෙ චෙතං කරණවචනං. **තදනුපදං අවචාසීති** තං කම්මං මයා යථාවුත්තපදස්ස අනුපදං අනුරූපපදං කත්වා කථෙය්‍යාසි. අළාරපඛුමෙති බහලසංහත[7]පඛුමෙ, ගොපඛුමෙති අධිප්පායො.

අථ දෙවතා ආහ :-

"යථා ච මෙ අධිගතමිදං විමානං
කොඤ්චමයූරචකොරසඞ්ඝචරිතං,
දිබ්බපිලව හංසරාජචිණ්ණං
විජකාරණ්ඩවකොකිලාභිනදිතං.[8]

නානාසන්තානකපුප්ඵරුක්ඛවිවිධා
පාටලිජම්බුඅසොකරුක්ඛවන්තං,
යථා ච මෙ අධිගතමිදං විමානං
තනෙත පවදිස්සාමි[9] සුණොහි භනෙත.

මගධවරපුරත්ථිමෙන
නාලකගාමො[10] නාම අත්ථි භනෙත,
තත්ථ අහොසිං පුරෙ සුණිසා
සෙසවතීති තත්ථ ජානිංසු මමං.

1. සී. IV. හා. සංයුතතා.
2. සී. සදිසාභිජලා.
3. සී. පළිකාමණී.
4. හා. ගුණරමණීයා.
5. සී. I. II. III & IV. සමා-සමස්ස.
6. සී. දමනස්ස.
7. සී. IV. සංගත.
8. සී. I. II. III & IV. අභිනන්දිතං.
9. හා. පවෙදිස්සාමි.
10. සී. I. II. III & IV. නාලගාමකො.

සාහං අපචිතත්ථ ධම්මකුසලං[1]
දෙවමනුස්සපූජිතං මහන්තං,
උපතිස්සං නිබ්බුතං අප්පමෙය්‍යං
මුදිතමනා කුසුමෙහි අබ්භොකිරිං.

පරමගතිගතඤ්ච පූජයිත්වා
අන්තිමදෙහධරං ඉසිං උළාරං,
පහාය මානුසකං සමුස්සයං
තිදසගතා ඉධ මාවසාමි ඨාන”න්ති.

තත්ථ කොඤ්චමයූරචකොරසඞ්ඝචරිතාති සාරස සිඛණ්ඩි කුම්භකාරකුක්කුට ගණෙහි තත්ථ තත්ථ විචරිතං. **දිබ්බපිලවහංසරාජචිණ්ණා**ති උදකෙ පිලවිත්වා විචරණතො පිලවාති ලද්ධනාමෙහි උදකසකුණෙහි හංසරාජෙහි ච තහිං තහිං විචරිතං. **දිජකාරණ්ඩවකොකිලාභිනදිතා**ති කාරණ්ඩවෙහි කාදම්බෙහි කොකිලෙහි අඤ්ඤෙහි ච දිජෙහි අභිනාදිතං.

නානාසන්තානකපුප්ඵරුක්ඛවිවිධාති නානාවිධසාඛාපසාඛවන්තා නානාපුප්ඵරුක්ඛා=නානාසන්තානකපුප්ඵරුක්ඛා, තෙහි විවිධං චිත්තාකාරං විචිත්තසන්නිවෙසං=නානාසන්තානකපුප්ඵරුක්ඛවිවිධා. විවිධන්ති හි වත්තබ්බෙ විවිධාති වුත්තං. නානාසන්තානකාති හි කාමවල්ලියො, නානාවිධපුප්ඵරුක්ඛා ච විවිධා එත්ථ සන්ති, තෙහි වා විවිධන්ති=නානාසන්තානකපුප්ඵරුක්ඛවිවිධා. නානාසන්තානකපුප්ඵරුක්ඛවිවිධං, පාටලිජම්බු අසොකරුක්ඛවන්ත”න්ති ච කෙචි පඨන්ති.[2] තෙහි පුප්ඵරුක්ඛා සන්තීති පදං ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං. ‘පුප්ඵරුක්ඛා’ති වා අවිභත්තික නිද්දෙසො පුප්ඵරුක්ඛන්ති වුත්තං හොති

මගධවරපුරත්ථිමෙනාති මගධවරෙ පුරත්ථිමෙන,[3] අභිසම්බොධිට්ඨානතාය උත්තමෙ මගධරට්ඨෙ පුරත්ථිමදිසාය. **තත්ථ අහොසිං. පුරෙ සුණිසා**ති පුබ්බෙ අහං තස්මිං නාලකගාමෙ එකස්මිං ගහපතිකුලෙ සුණිසා සුණ්හා අහොසිං.

සාති සයං අත්ථෙසු ච ධම්මෙසු ච කුසලොති=**අත්ථධම්මකුසලො**, භගවා. අපචිතො අත්ථධම්මකුසලො එතෙනාති=**අපචිතත්ථධම්ම කුසලො**, ධම්මසෙනාපති, තං. අපචිතං වා අපචයො නිබ්බානං. තස්මා[4] අවසිට්ඨඅත්ථධම්මෙ කුසලං, අපචිතෙ වා පූජනීයෙ අත්ථෙ ධම්මෙ නිරොධෙ[5] මග්ගෙ ච කුසලං. මහන්තෙහි උළාරෙහි සීලක්ඛන්ධාදීහි සමන්නාගතත්තා **මහන්තං. කුසුමෙහී**ති රතනමයෙහි ඉතරෙහි ච කුසුමෙහි.

1. මු. නි. කම්මකුසලං.
2. සී, IV. හා. වදන්ති.
3. හා. අථවා.
4. සී. තස්මං.
5. හා. නිරොධ.

පරමගතිගතඤ්චාති අනුපාදිසෙසනිබ්බානං පත්තං. **සමුස්සයන්ති** සරීරං. **තිදසඞ්ගතාති** තිදසභවනං ගතා, තාවතිංසදෙවනිකාය ගතා උපපන්නා. **ඉධාති** ඉමස්මිං දෙවලොකෙ. **ආවසාමි ඨානන්ති** ඉමං විමානං අධිවසාමි. සෙසං වුත්තනයමෙව.

එවං ආයස්මතා වඞ්ගීසෙන දෙවතාය ච කථිතකථාමත්තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා භගවා සම්පත්තපරිසාය විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

සෙසවතීවිමාන වණ්ණනා

---

3. 8.

පීතවත්ථෙ පීතධජෙති මල්ලිකාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

ධම්මචක්කප්පවත්තනමාදිං කත්වා යාව සුභද්දපරිබ්බාජකවිනයනා කතබුද්ධකිච්චෙ කුසිනාරායං උපවත්තනෙ මල්ලරාජූනං සාලවනෙ යමකසාලානමන්තරෙ විසාඛපුණ්ණමාය පච්චූසවෙලායං අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බුතෙ භගවති ලොකනාථෙ දෙවමනුස්සෙහි තස්ස සරීරපූජාය කරීයමානාය[1] තදා කුසිනාරායං වසමානා බන්ධුලමල්ලස්ස[2] භරියා මල්ලරාජපුත්තී මල්ලිකා නාම උපාසිකා සද්ධා පසන්නා විසාඛාය මහාඋපාසිකාය පසාධනසදිසං අත්තනො මහාලතාපසාධනං ගන්ධොදකෙන ධොවිත්වා දුකූලචුම්බටකෙන මද්දිත්වා[3] අඤ්ඤඤ්ච බහුං ගන්ධමාලාදිං ගහෙත්වා භගවතො සරීරං[4] පූජෙසි. අයමෙත්ථ සංඛෙපො. විත්ථාරතො පන මල්ලිකාවත්ථුං ධම්මපදවණ්ණනායං ආගතමෙව. සා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්ති. තෙන පූජානුභාවෙන තස්සා අඤ්ඤෙහි අසාධාරණා උළාරා දිබ්බසම්පත්ති අහොසි. වත්ථාලඞ්කාරවිමානානි සත්තරතනසමුජ්ජලානි විසෙසතො සිඞ්ගීසුවණ්ණොභාසානි අතිවිය පභස්සරානි සබ්බා දිසා ආසිඤ්චමානාව සුවණ්ණරසධාරා පිඤ්ජරා කරොන්ති. අථායස්මා නාරදො දෙවචාරිකං චරන්තො තං දිස්වා උපගඤ්ඡි.[5] සා තං දිස්වා වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසි. සො තං :–[6]

"පීතවත්ථෙ පීතධජෙ පීතාලඞ්කාරභූසිතෙ,
පීතන්තරාහි වග්ගූහි අපිළන්ධාව[7] සොභසි.

කා කම්බුකායූරධරෙ කඤ්චනාවෙළභූසිතෙ,
හෙමජාලකපච්ඡන්නෙ[8] නානාරතනමාලිනී.

---

1. සී. කයිරමානාය.
2. සී. III. & IV. හා. බන්ධුලස්ස.
3. සී. IV. හා. මජ්ජිත්වා.
4. හා. සරීරධාතුං.
5. සී. III. හා. උපගච්ඡි. [පුච්ඡි
6. සී. IV. හා. "පීතවත්ථෙ"ති ආදිනා
7. සී. I. II & III. බු. අපිලන්ධනා.
8. හා සඤ්ඡන්නෙ,

සොවණ්ණමයා ලොහිතඞ්කමයා ච
මුත්තාමයා වෙළුරියාමයා ච,
මසාරගල්ලා සහ ලොහිතඞ්කා
පාරාවත[1]ක්ඛීහි මණීහි චිත්තතා.[2]

කොචි කොචි එත්ථ මයූරසුස්සරො
හංසස්සරඤ්ඤො කරවීකසුස්සරො,
තෙසං සරො සූයති[3] වග්ගුරූපො
පඤ්චඞ්ගිකං තූරියමිවප්පවාදිතං.

රථො ච තෙ සුභො වග්ගු නානාරතනචිත්තිතො
නානාවණ්ණාහි ධාතූහි සුවිභත්තොව සොභති.

තස්මිං රථෙ කඤ්චනබිම්බවණ්ණෙ
යත්ථට්ඨිතා[4] භාසසිමං පදෙසං,
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල"න්ති

පුච්ඡි.

තත්ථ **පීතවත්ථෙ**ති පරිසුද්ධචාමීකරපභස්සරතාය පීතොභාස නිවාසනෙ. **පීතධජෙ**ති විමානද්වාරෙ රථෙ ච සමුස්සිතහෙමමය විපුලකෙතුභාවතො පීතොභාසධජෙ. **පීතාලඞ්කාරභූසිතෙ**ති පීතොභාසෙහි ආභරණෙහි අලඞ්කතෙ. සතිපි අලඞ්කාරානං නානාවිධරංසිජාලසමුජ්ජලවිවිධරතනවිචිත්තභාවෙ තාදිසසුචරිතවිසෙස නිබ්බත්තතාය පන සුපරිසුද්ධචාමීකරමරීචිජාලවිජ්ජොතිතත්තා විසෙසතො පීතනිභාසානි තස්සා ආභරණානි අහෙසුං. **පීතන්තරාය**ති පීතවණ්ණෙහි උත්තරීයෙහි. "සන්තරුත්තරපරමං තෙන භික්ඛුනා තතො චීවරං සාදිතබ්බ"න්ති[a] ආදීසු නිවාසනෙ අන්තර සද්දො ආගතො, ඉධ පන "අන්තරසාටකා"ති ආදීසු විය උත්තරීයෙ දට්ඨබ්බො. අන්තරා, උත්තරීයං, උත්තරාසඞ්ගො, උපසම්බ්‍යාන[5]න්ති පරියායසද්දා එතෙ. **වග්ගූයි**ති සොභනෙහි සණ්හමට්ඨෙහි. **අපිළන්ධාව සොභසී**ති ත්වං ඉමෙහි අලඞ්කාරෙහි අනලඞ්කතාපි අත්තනො රූපසම්පත්තියාව සොභසි. තෙ පන අලඞ්කාරා තව සරීරං පත්වා සොභන්ති, තස්මා අනලඞ්කතාපි ත්වං අලඞ්කතසදිසීති අධිප්පායො.

කා කම්බුකායූරධරෙති කා ත්වං කතරදෙවනිකායපරියාපන්නා සුවණ්ණමයපරිහාරක[6]ධරෙ, සුවණ්ණමයකෙයූරධරෙ වා. කම්බුපරිහාරකන්ති ච හත්ථාලඞ්කාරවිසෙසො වුච්චති, කෙයූරන්ති භුජාලඞ්කාරවිසෙසො. අථවා කම්බූති සුවණ්ණං, තස්මා කම්බුකායූරධරෙ සුවණ්ණමය බාහාභරණ ධරෙති අධිප්පායො.[7] **කඤ්චනාවෙළ**

1. හා. ඊ. ජී. පාරෙවත.
2. සී චිත්තිතා.
3. හා. ඊ. ජී. සුයන්ති
4 හා. ඊ. ජී. යා ත්වං ඨිතා.
5. හා. උපසව්‍යානං.
6. සී. I. II. III & IV. පරිචාරක.
7. හා. අපෙථා.

a. පාරාජිකාපාළි-කඨිනවග්ග-නත්ථුතරිසික්ඛාපද

භූසිතෙති කඤ්චනමයාවෙළපිළන්ධනභූසිතෙ. **හෙමජාලකපච්ඡන්නෙ**ති රතනපතිසිබ්බිතෙන හෙමමයෙන ජාලකෙන ඡාදිතසරීරෙ. **නානාරතනමාලිනී**ති නක්ඛත්තමාලාය විය කාළපක්ඛරත්තියං සීසෙ පටිමුක්කාහි විවිධාහි රතනාවලීහි නානාරතනමාලිනී කා **ත්වන්**ති පුච්ඡති. "සොවණ්ණමයා"ති ආදි යාහි රතනමාලාහි සා දෙවතා **නානාරතනමාලිනී**ති වුත්තා තාසං දස්සනං. තත්ථ **සොවණ්ණමයා**ති සිඞ්ගීසුවණ්ණමයා මාලා. **ලොහිතඞ්ගමයා**ති පදුමරාගාදිරත්තමණිමයා. **මසාරගල්ලා**ති මසාරගල්ලමණිමයා. **සහලොහිතඞ්ගා**ති ලොහිතඞ්ගමණිමයාහි සද්ධිං කබරමණිමයා චෙව ලොහිතඞ්ගසඞ්ඛාතරත්තමණිමයා චාති අත්ථො. **පාරාවතක්ඛීහි මණීහි චිත්තතා**ති[1] පාරාපතක්ඛිසදිසෙහි මණීහි යථාවුත්තමණීහි ච සඞ්ඛත[2]චිත්තභාවා ඉමා තව කෙසහත්ථෙ රතනමාලාති අධිප්පායො.

කොචි කොචීති එකච්චා එකච්චා. **එත්ථා**ති එතෙසු මාලාදාමෙසු. **මයූරසුස්සරො**ති මයූරො විය සුන්දරනාදො. **හංසස්සරබ්යග්ගූ**ති හංසස්සරො අබ්යග්ගු හංසසදිසසරො අපරො. **කරවීකසුස්සරො**ති කරවීකො විය සොභනස්සරො. **තෙසං** මාලාදාමානං යථා මයූරස්සරො හංසස්සරො කරවීකස්සරො, එවං **වග්ගුරූපො** මධුරාකාරො **සරෙ සූයති** කිම්ව?[3] **පඤ්චඞ්ගිකං තූරියමිවප්පවාදිතං.** යථා පවීණෙන වාදිතෙ පඤ්චඞ්ගිකෙ තූරියෙ, එවං තෙසං සරො සූයති වග්ගුරූපොති අත්ථො. භුම්මත්ථෙ හි ඉදං උපයොගවචනං.

නානාවණ්ණාහි ධාතූහීති[4] අනෙකරූපාහි අක්ඛ-චක්ක-ඊසාදිඅවයවධාතූහි. **සුවිභත්තාව සොභතී**ති අවයවානං අඤ්ඤමඤ්ඤයුත්තප්පමාණතාය විභත්ති විභාගසම්පත්තියා ච සුවිභත්තාව හුත්වා විරාජති, අථවා "සුවිභත්තාවා"ති කෙවලං කම්මනිබ්බත්තාපි සුසික්ඛිතෙන සිප්පාචරියෙන විභත්තාව විරචිතො විය සොභතීති අත්ථො.

කඤ්චනබිම්බවණ්ණෙති සාතිසය පීතොභාසතාය කඤ්චනබිම්බකසදිසෙ තස්මිං රථෙ, 'කඤ්චනබිම්බවණ්ණෙ'ති වා තස්සා දෙවතාය ආලපනං. ගන්ධොදකෙන ධොවිත්වා ජාතිහිඞ්ගුලක[5]රසෙන මජ්ජිත්වා දුකූලචුම්බටකෙන මජ්ජිතකඤ්චනපටිමාසදිසෙති අත්ථො. **භාසසිමං පදෙස**න්ති ඉමං සකලං භූමිප්පදෙසං භාසයසි[6] විජ්ජොතයසි.

එවං ථෙරෙන පුච්ඡිතා සාපි දෙවතා ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි.

---

1. සී. I II III & IV. චිත්තිතා.
2. හා. සංඛාත.
3. සී. I. II & III. කිං.
4. "දක්ඛෙන සිප්පාචරියෙන විභත්තා විරචිතොපි ධාතූහී"ති [සබ්බත්ථ. වීමංසිතබ්බමිදං.
5. සී. IV. හා. හිඞ්ගුලික.
6. හා. භාසසි.

"සොවණ්ණජාලං මණිසොණ්ණචිත්තං[1]
මුත්තාචිතං හෙමජාලෙන ඡන්නං,[2]
පරිනිබ්බුතෙ ගොතමෙ අප්පමෙය්‍යෙ
පසන්නචිත්තා අහමාභිරොපයිං.

තාහං කම්මං කරිත්වාන කුසලං බුද්ධවණ්ණිතං,
අපෙතසොකා සුඛිතා සම්පමොදාමනාමයා"ති.

තත්ථ සොවණ්ණජාලන්ති සරීරප්පමාණෙන කතං සුවණ්ණමයජාලං. **මණිසොණ්ණචිත්ත**න්ති සීසාදිට්ඨානෙසුපි සීසූපග ගීවූපගාදි ආභරණවසෙන නානාවිධෙහි මණීහි ච සුවණ්ණෙන ච විචිත්තිතං.[3] **මුත්තාචිත**න්ති අන්තරන්තරා ආබද්ධාහි මුත්තාවලීහි ආචිතං. **හෙමජාලෙන ඡන්න**න්ති[4] හෙම්මයෙන පභාජාලෙන ඡන්නං.[4] තං හි නානාවිධෙහි මණීහි චෙව සුවණ්ණෙන ච විචිත්තිතං මුත්තාවලීහි ආචිතම්පි සුපරිසුද්ධස්ස රත්තසුවණ්ණස්සෙව යෙභුය්‍යතාය දිවසකරකිරණසම්ඵස්සතො අතිවිය පභස්සරෙන හෙම්මයෙන පභාජාලෙන සඤ්ඡාදිතං එකොභාසං හුත්වා කඤ්චනාදාසං විය තිට්ඨති. **පරිනිබ්බුතෙ**ති අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බුතෙ. **ගොතමෙ**ති භගවන්තං ගොත්තෙන නිද්දිසති. **අප්පමෙය්‍යෙ**ති ගුණානුභාවතො පමිණිතුං[5] අසක්කුණෙය්‍යෙ. **පසන්නචිත්තා**ති කම්මඵලවිසයාය බුද්ධාරම්මණාය ච සද්ධාය පසන්නමානසා. **අභිරොපයි**න්ති පූජාවසෙන සරීරෙ රොපෙසිං පටිමුඤ්චිං.

තාහන්ති තං අහං. **කුසල**න්ති කුච්ඡිතසලනාදිඅත්ථෙන කුසලං. **බුද්ධවණ්ණිත**න්ති "යාවතා භික්ඛවෙ සත්තා අපදා වා ද්විපදාවා"ති ආදිනා සම්මාසම්බුද්ධෙන පසත්ථං. **අපෙතසොකා**ති සොකහෙතූනං භොගබ්‍යසනාදීනං අභාවෙන අපගත[6]සොකා, තෙන චිත්තදුක්ඛාභාවමාහ. **සුඛිතා**ති සඤ්ජාතසුඛා සුඛප්පත්තා, එතෙන සරීරදුක්ඛාභාවං වදති. චිත්තදුක්ඛාභාවෙන චෙවස්සා පමොදප්පත්ති, සරීරදුක්ඛාභාවෙන අරොගතා. තෙනාහ: **සම්පමොදාමනාමයා**ති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

අයඤ්චත්ථො තදා අත්තනා දෙවතාය ච කථිතනියාමෙනෙව සඞ්ගීතිකාලෙ ආයස්මතා නාරදෙන ධම්මසඞ්ගාහකානං ආරොචිතො. තෙ ච තං[7] තථෙව සඞ්ගහං ආරොපයිංසූති.

මල්ලිකාවිමාන වණ්ණනා.

---

1. හා. සොවණ්ණවිචිත්තිතං.
2. හා. සඤ්ඡන්නං.
3. සී. IV. විත්තං.
4. සී. සඤ්ඡන්නං.
5. හා. පමාණිතුං.
6. හා. අපෙත.
7. සී. I. II. III IV. තං වචනං.

3. 9.

කා නාම ත්වං විසාලක්ඛීති විසාලක්ඛිවිමානං. කා උප්පත්ති?

භගවති පරිනිබ්බුතෙ රඤ්ඤො අජාතසත්තුනා අත්තනා පටිලද්ධා භගවතො සරීරධාතුයො ගහෙත්වා රාජගහෙ ථූපෙ ච මහෙ ච කතෙ රාජගහවාසිනී එකා මාලාකාරධීතා සුනන්දා නාම උපාසිකා අරියසාවිකා සොතාපන්නා පිතු ගෙහතො පෙසිතං බහුං මාලඤ්ච ගන්ධඤ්ච පෙසෙත්වා දෙවසිකං චෙතියෙ පූජං කාරෙසි, උපොසථදිවසෙසු පන සයමෙව ගන්ත්වා පූජං අකාසි සා අපරභාගෙ අඤ්ඤතරෙන රොගෙන ඵුට්ඨා කාලං කත්වා සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො පරිචාරිකා හුත්වා නිබ්බත්ති.[1] අථෙකදිවසං සා සක්කෙන දෙවානමින්දෙන සහ චිත්තලතාවනං පාවිසි. තත්ථ ච අඤ්ඤාසං දෙවතානං පභා පුප්ඵාදීනං පභාහි පටිහතා හුත්වා විචිත්තවණ්ණා[2] හොති, සුනන්දාය පන පභා තාහි අනභිභූතා සභාවෙනෙව අට්ඨාසි. තං දිස්වා සක්කො දෙවරාජා තාය කතසුචරිතං ඤාතුකාමො ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි:-

"කා නාම ත්වං විසාලක්ඛි රම්මෙ චිත්තලතාවනෙ,
සමන්තා අනුපරියාසි නාරීගණපුරක්ඛතා.

යදා දෙවා තාවතිංසා පවිසන්ති ඉමං වනං,
සයොග්ගා සරථා සබ්බෙ චිත්‍රා[3] හොන්ති ඉධාගතා.

තුය්හඤ්ච ඉධ පත්තාය උය්‍යානෙ විචරන්තියා
කායෙ න දිස්සති චිත්තං කෙන රූපං තවේදිසං,
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල"න්ති.

තත්ථ **කා නාම ත්වන්ති** පුරිමත්තභාවෙ කා නාම කීදිසී නාම ත්වං, යත්ථ කතෙන සුචරිතෙන අයං තෙ ඊදිසී[4] ආනුභාවසම්පත්ති අහොසීති අධිප්පායො. **විසාලක්ඛීති** විපුලලොචනෙ.

යදාති යස්මිං කාලෙ. **ඉමං වනන්ති** ඉමං චිත්තලතානාමකං උපවනං. **චිත්‍රා හොන්තීති** ඉමස්මිං චිත්තලතාවනෙ විචිත්තපභාසංසග්ගෙන අත්තනො සරීරවත්ථාලඞ්කාරාදීනං පකති ඔභාසතොපි විසිට්ඨභාවප්පත්තියා චිත්‍රාකාරා හොන්ති. **ඉධාගතාති** ඉධ ආගතා සම්පත්තා, ඉධ වා ආගමනහෙතු.

ඉධ පත්තායාති ඉමං ඨානං සම්පත්තාය උපගතාය. **කෙන රූපං තවේදිසන්ති** කෙන කාරණෙන තව රූපං සරීරං එදිසං එවරූපං චිත්තලතාවනස්ස පභං අභිභවන්තං තිට්ඨතීති අධිප්පායො.

---

1. හා. නිබ්බත්තා.
2. සී. IV. විචිධ.
3. සී. I. II. III & IV. බු. නි. චිත්තා.
4. සී. IV. හා. දිසා.

එවං සක්කෙන පුට්ඨා සා දෙවතා ඉමාහි ගාථාහි ව්‍යාකාසි:-

"යෙන කම්මෙන දෙවින්ද රූපං මය්හං ගතී ච මෙ,
ඉද්ධි ච ආනුභාවො ච තං සුණොහි පුරින්දද.

අහං රාජගහෙ රම්මෙ සුනන්දා නාමුපාසිකා,
සද්ධා සීලෙන සම්පන්නා සංවිභාගරතා සදා.

අච්ඡාදනඤ්ච භත්තඤ්ච සෙනාසන[1] පදීපියං,
අදාසිං උජුභූතෙසු විප්පසන්නෙන චෙතසා.

චාතුද්දසිං පඤ්චදසිං යා ච පක්ඛස්ස අට්ඨමී,
පාටිහාරියපක්ඛඤ්ච අට්ඨඞ්ගසුසමාගතං.

උපොසථං උපවසිස්සං සදා සීලෙසු සංවුතා,
පාණාතිපාතා විරතා මුසාවාදා ච සඤ්ඤතා
ථෙය්‍යා ච අතිචාරා ච මජ්ජපානා ච ආරකා.[2]

පඤ්චසික්ඛාපදෙ රතා අරියසච්චාන කොවිදා,
උපාසිකා චක්ඛුමතො ගොතමස්ස යසස්සිනො.

තස්සා මෙ ඤාතිකුලා දාසී[3] සදා මාලාභිහාරති,
තාහං භගවතො ථූපෙ සබ්බමෙවාභිරොපයිං.

උපොසථෙ චහං ගන්ත්වා මාලාගන්ධවිලෙපනං,
ථූපස්මිං අභිරොපෙසිං පසන්නා සෙහි පාණිහි.

තෙන කම්මෙන දෙවින්ද රූපං මය්හං ගතී ච මෙ,
ඉද්ධි ච ආනුභාවො ච යං මාලං අභිරොපයිං.

යඤ්ච සීලවතී ආසිං න තං තාව විපච්චති,
ආසා ච පන මෙ දෙවින්ද සකදාගාමිනී සියා"න්ති.

තත්ථ **ගතීති** අයං දෙවගති, නිබ්බත්ති[4] වා. **ඉද්ධීති** අයං දෙවිද්ධි, අධිප්පායසමිජ්ඣනං වා. **ආනුභාවොති** පභාවො. **පුරින්දදති** සක්කං ආලපති, සො හි පුරෙ දනං අදාසීති=පුරින්දදොති වුච්චති.

ඤාතිකුලාති පිතුගෙහං සන්ධාය වදති. **සදා මාලාභිහාරතීති** සදා සබ්බකාලං දිවසෙ දිවසෙ ඤාතිකුලතො දාසියා[5] පුප්ඵං මය්හං අභිහරීයති. **සබ්බමෙවාභිරොපයින්ති** මය්හං පිළන්ධනත්ථාය ආහටං[6] මාලං අඤ්ඤඤ්ච ගන්ධාදිං සබ්බමෙව අත්තනා අපරිභුඤ්ජිත්වා භගවතො ථූපෙ පූජනවසෙන අභිරොපයිං පූජං කාරෙසිං.

උපොසථෙ චහං ගන්ත්වාති උපොසථදිවසෙ අහමෙව ථූපට්ඨානං ගන්ත්වා.

---

1. හා. ඊ. ජ. සෙනාසනං.
2. සී. I. II. III & IV. බු. නි. ආරතා.
3. කුලං ආසි-සබ්බත්.
4. සී. I. II. III & IV. නිප්ඵත්ති.
5. හා. පිතුගෙහතො.
6. හා. පිතුගෙහතො ආහතං.

යං මාලං අභිරොපයීති යං තදා භගවතො ථූපෙ මාලාගන්ධාභිරොපනං කතං, **තෙන කම්මෙනා**ති යොජනා.

න තං තාව විපච්චති යං ච සීලවතී ආසින්ති තං සීලරක්ඛණං තං රක්ඛිතං සීලං පුඤ්ඤමයපුඤ්ඤස්ස බලවභාවෙන අලද්ධොකාසං න තාව විපච්චති න විපච්චිතුං ආරද්ධං, අපරස්මිංයෙව අත්තභාවෙ තස්ස විපාකොති අත්ථො. **ආසා ච පන මෙ දෙවින්ද සකදාගාමිනී සිය**න්ති කථං නු ඛො අහං සකදාගාමිනී භවෙය්‍යන්ති පත්ථනා ච මෙ දෙවින්ද අරියධම්මවිසයා, න පන භවවිසෙසවිසයා. සා පන සප්පිමණ්ඩං ඉච්ඡන්තො දධිනා මථිතං විය අතිපත්ථාදිනී[1]ති දස්සෙති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

ඉමං පන අත්ථං සක්කො දෙවානමින්දො අත්තනා ච තාය දෙවතාය[2] ච වුත්තනියාමෙනෙව ආයස්මතො වඞ්ගීසස්ස ථෙරස්ස ආරොචෙසි. ආයස්මාපි වඞ්ගීසො සඞ්ගීතිකාලෙ ධම්මසඞ්ගාහකානං මහාථෙරානං ආරොචෙසි. තෙ ච තං තථෙව සඞ්ගීතිං ආරොපයිංසූති.

විසාලක්ඛි විමානවණ්ණනා.

---

3. 10.

පාරිච්ඡත්තකෙ කොවිළාරෙති පාරිච්ඡත්තකවිමානං. කා උප්පත්ති?

භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන සමයෙන සාවත්ථිවාසී අඤ්ඤතරො උපාසකො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා ස්වාතනාය නිමන්තෙත්වා අත්තනො ගෙහද්වාරෙ මහන්තං මණ්ඩපං සජ්ජෙත්වා සාණිපාකාරං පරික්ඛිපිත්වා උපරි විතානං[3] බන්ධිත්වා ධජපතාකාදයො උස්සාපෙත්වා නානාවිරාගවණ්ණානි වත්ථානි ගන්ධ[4]දාමමාලාදාමානි ච ඔලම්බෙත්වා සිත්ත[5]සම්මට්ඨෙ පදෙසෙ ආසනානි පඤ්ඤපෙත්වා භගවතො කාලං ආරොචෙසි. අථ භගවා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය දෙවවිමානං විය අලඞ්කතපටියත්තං මණ්ඩපං[6] පවිසිත්වා සහස්සරංසී විය අණ්ණවකුච්ඡිං ඔභාසයමානො[7] නිසීදි පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ. උපාසකො ගන්ධපුප්ඵධූමදීපෙහි භගවන්තං පූජෙසි. තෙන ච සමයෙන අඤ්ඤතරා කට්ඨහාරිකා ඉත්ථී අන්ධවනෙ සුපුප්ඵිතං අසොකරුක්ඛං දිස්වා සපල්ලවඞ්කුරානි පිණ්ඩිකානි බහූනි අසොකපුප්ඵානි ගහෙත්වා ආගච්ඡන්තී භගවන්තං තත්ථ නිසින්නං දිස්වා පසන්නචිත්තා ආසනස්ස සමන්තතො තෙහි පුප්ඵෙහි පුප්ඵසන්ථරං සන්ථරන්තී භගවතො පූජං කත්වා වන්දිත්වා තික්ඛත්තුං

1. සී. අනනුහිප්පාදී.
2. සී. IV. දෙවධීතාය.
3. සී. III & IV. චිත්තවිතානං.
4. සී. III & IV. පුප්ඵ.
5. හා. උදකපොසිත.
6 හා. අලඞ්කතමණ්ඩපං.
7. සී. IV. සහස්ස-පෙ-මානො. නදිස්සතෙ.

පදක්ඛිණං කත්වා නමස්සමානා අගමාසි. සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු[1] නිබ්බත්ති. අච්ඡරාසහස්සපරිවාරා යෙභුය්‍යෙන නන්දනවනෙ නච්චන්තී ගායන්තී පාරිච්ඡත්තකමාලා ගණ්හන්තී පමොදමානා[2] කීළන්තී ඡණං අනුභවති.[3] අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා වුත්තනයෙන දෙවචාරිකං චරන්තො තාවතිංසභවනං ගන්ත්වා[4] තං දිස්වා තාය කතකම්මං ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි :–

“පාරිච්ඡත්තකෙ[5] කොවිළාරෙ රමණීයෙ මනොරමෙ,
දිබ්බ[6]මාලං ගන්ථමානා ගායන්තී සම්පමොදසි.

තස්සා තෙ නච්චමානාය අඞ්ගමඞ්ගෙහි සබ්බසො,
දිබ්බා සද්දා නිච්ඡරන්ති සවණීයා මනොරමා.

තස්සා තෙ නච්චමානාය අඞ්ගමඞ්ගෙහි සබ්බසො,
දිබ්බා ගන්ධා පවායන්ති සුචිගන්ධා මනොරමා.

විවත්තමානා කායෙන යා වෙණීසු පිළන්ධනා,
තෙසං සුය්‍යති[7] නිග්ඝොසො තූරියෙ පඤ්චඞ්ගිකෙ යථා.

වටංසකා වාතධුතා වාතෙන සම්පකම්පිතා,
තෙසං සුය්‍යති[7] නිග්ඝොසො තූරියෙ පඤ්චඞ්ගිකෙ යථා.

යාපි[8] තෙ සිරස්මිං මාලා සුචිගන්ධා මනොරමා,
වාති ගන්ධො දිසා සබ්බා රුක්ඛො මඤ්ජූසකො[9] යථා.

ඝායසෙ තං[10] සුචිං ගන්ධං[11] රූපං පස්සසි අමානුසං,
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ කිස්සකම්මස්සිදං ඵල”න්ති.

තත්ථ **පාරිච්ඡත්තකෙ කොවිළාරෙති** පාරිච්ඡත්තකනාමකෙ කොවිළාරපුප්ඵෙ ආදාය **දිබ්බමාලං ගන්ථමානාති** යොජනා. යං හි ලොකියා පාරිජාතන්ති වදන්ති. තං මාගධභාසාය පාරිච්ඡත්තකන්ති වුච්චති. “කොවිළාරො”ති ච කොවිළාරජාතිකො. සො ච මනුස්සලොකෙපි කොවිළාරො, තස්සාපි ජාතීති වදන්ති. තස්සා පන දෙවතාය නච්චනකාලෙ[12] අඞ්ග[13]හාරවසෙන සරීරතො ච පිළන්ධනතො ච අතිවිය මධුරො සද්දො නිච්ඡරති, ගන්ධො සද සබ්බා දිසාපි ඵරිත්වා තිට්ඨති. තෙනාහ: **තස්සා තෙ නච්චමානායාති** ආදි.

තත්ථ **සවණීයාති** සොතුං යුත්තා සවණස්ස වා හිතා, කණ්ණසුඛාති අත්ථො.

---

1. සී. I. II III & IV භවනෙ, දෙවලොකෙ
2. සී. පමොදන්තී කීළති.
3. හා. නාදිස්සති.
4. හා. ගතො.
5. සී. I. II & IV. බු. නි පාරිච්ඡත්තෙ.
6. සී. සබ්බත්ථ දිබ්බං.
7. සී. IV. සුයති.
8. හා. තස්සා.
9. හා. මඤ්ජූසකො.
10 සී. I & II. බු. නි. තං.
11. සී. III. හා සුචිගන්ධං.
12. හා. නච්ච.
13. හා. පච්චඞ්ගහාර.

විවත්තමානා කායෙනාති තව කායෙන සරීරෙන පරිවත්තමානෙන, ඉත්ථම්භූතලක්ඛණෙවෙතං[1] කරණවචනං. **සා වෙණීසු පිළන්ධනාති** යාති තෙ[2] කෙසවෙණීසු පිළන්ධනාති. විභත්තිලොපො වෙත්ථ දට්ඨබ්බො, ලිඞ්ගවිපල්ලාසො වා.

වටංසකාති රතනමයා කණ්ණිකා, අවතංසකාති අත්ථො. **වාතධූතාති** මන්දෙන මාරුතෙන[3] ධූය[4]මානා. **වාතෙන සම්පකම්පිතාති** වාතෙන සමන්තතො විසෙසතො කම්පිතා චාලිතා, අථවා "වටංසකා වාතධූතා වාතෙන සම්පකම්පිතා"ති අවාතෙරිතාපි වාතෙරිතාපි යෙ තෙ වටංසකා කම්පිතා, තෙසං සූයති නිග්ඝොසොති අත්ථයොජනා.

වාති ගන්ධො දිසා සබ්බාති තස්සා තෙ සිරස්මිං දිබ්බමාලාය ගන්ධො වාති සබ්බා දිසා වායති, යථා කිං?[5] **රුක්ඛො මඤ්ජූසකො යථාති** යථා නාම මඤ්ජූසකො රුක්ඛො සුපුප්ඵිතො අත්තනො ගන්ධෙන බහූනි යොජනානි ඵරමානො සබ්බා දිසා වායති, එවං තව සිරස්මිං පිළන්ධනමාලාය ගන්ධො ති අත්ථො. සො කිර රුක්ඛො ගන්ධමාදනෙ පච්චෙකබුද්ධානං උපොසථකරණමණ්ඩලමාලකමජ්ඣෙ තිට්ඨති, යත්තකානි දෙවලොකෙ ච මනුස්සලොකෙ ච සුරභිකුසුමානි, තානි තස්ස සාඛග්ගෙසු නිබ්බත්තන්ති. තෙන සො අතිවිය සුගන්ධො හොති, එවං තාය දෙවතාය පිළන්ධනමාලා.[6] තෙන වුත්තං 'රුක්ඛො මඤ්ජූසකො යථා'ති. යදිපි තස්ස සඞ්ඝස්ස[7] ඡළස්සායතනිකභාවතො සබ්බානිපි තත්ථ ආරම්මණානි පියරූපානි[8]යෙව, ගන්ධරූපානං පන සවිසෙසානං තස්සා දෙවතාය ලාභීභාවතො **සායසෙ තං සුචිං ගන්ධං රූපං පස්සසි අමානුසන්ති** වුත්තං.

අථ දෙවතා ඉමාහි ගාථාහි ව්‍යාකාසි:-

"පභස්සරං අච්චිමන්තං වණ්ණගන්ධෙන සඤ්ඤුතං,
අසොකපුප්ඵමාලාහං බුද්ධස්ස උපනාමයිං.

තාහං කම්මං කරිත්වාන කුසලං බුද්ධවණ්ණිතං,
අපෙතසොකා සුඛිතා සම්පමොදාමනාමයා"ති.

තත්ථ සුධොතපවාළසංකාසසන්නිභස්ස කිඤ්ජක්ඛකෙසරසමුදයෙන[9] සුභාසුරසිඛා[10]ජාලස්ස විය අසොකපුප්ඵුත්තමකස්ස තද, උපට්ඨිතත්තං[11] සන්ධායාහ: **පභස්සරං අච්චිමන්ත**න්ති.

---

1. හා. එතං.
2. සී. නාදිස්සති.
3. හා. මාලුතෙන වායුනා.
4. හා. ධූපය.
5. සී. කිර.
6. හා. පිළන්ධනමාලාය ගන්ධොති.
7. හා. සුගන්ධස්ස.
8. හා ආරම්මණානි රූපානි.
9. සී. I. II. III & IV. සන්ධාන.
10. හා. භානුරංසි.
11. සී. උපට්ඨිතං තං.

සෙසං වුත්තනයමෙව.

අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තාය දෙවතාය අත්තනො සුචරිතකම්මෙ කථිතෙ සපරිවාරාය තස්සා ධම්මං දෙසෙත්වා තතො මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා භගවතො තං පවත්තිං කථෙසි. භගවා තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තමහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්‍ථිකා අහොසීති.

පාරිච්ඡත්තක විමානවණ්ණනා.

තතියවග්ග වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

---

4. 1.

මඤ්ජෙට්ඨකවග්ගෙ–**මඤ්ජෙට්ඨකෙ**[1] **විමානස්මි**න්ති මඤ්ජෙට්ඨක[1] විමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා සාවත්‍ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තත්‍ථ අඤ්ඤතරො උපාසකො භගවන්තං නිමන්තෙත්වා අත්තනො ගෙහද්වාරෙ මහන්තං[2] මණ්ඩපං සජ්ජෙත්වා සාණිපාකාරං පරික්ඛිපිත්වා උපරි විතානං බන්ධිත්වා ධජපතාකාදයො උස්සාපෙත්වා නානාවිරාගවණ්ණානි වත්‍ථානි පුප්ඵදාමමාලාදාමානි ච ඔලම්බෙත්වා සිත්තසම්මට්ඨෙ පදෙසෙ ආසනානි පඤ්ඤපෙත්වා භගවතො කාලං ආරොචෙසි. අථ භගවා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය දෙවවිමානං විය අලඞ්කතපටියත්තං මණ්ඩපං පවිසිත්වා උදයගිරිමුද්ධනි බාලංසුමාලී විය ජලමානො නිසීදි පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ. උපාසකො ගන්ධපුප්ඵධූපදීපාදීහි භගවන්තං පූජෙසි.

තෙන ච සමයෙන අඤ්ඤතරා කුලදාසී අම්බවනෙ සුපුප්ඵිතං සාලරුක්ඛං දිස්වා තත්‍ථ පුප්ඵානි ගහෙත්වා හීරෙහි ආවුණිත්වා වටංසකෙ කත්වා පුන බහූනි[3] මුත්තපුප්ඵානි අග්ගපුප්ඵානි ච ගහෙත්වා නගරං පවිට්ඨා තස්මිං මණ්ඩපෙ යුගන්ධරපබ්බතකුච්ඡිං ඔභාසයමානං බාලසූරියං විය ඡබ්බණ්ණබුද්ධරංසියො විස්සජ්ජෙත්වා නිසින්නං භගවන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තා තෙහි පුප්ඵෙහි පූජෙන්තී වටංසකානි ආසනස්ස සමන්තතො ඨපෙත්වා ඉතරානි[4] පුප්ඵානි ඔකිරිත්වා සක්කච්චං වන්දිත්වා තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා අගමාසි. සා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ[5] නිබ්බත්ති. තත්‍ථ තස්සා රත්තඵලිකමයං විමානං තස්ස ච පුරතො සුවණ්ණවාලිකා

1. සී. I. II & III. මඤ්ජට්ඨක
2. සී. IV හා. අනන්තරවිමානෙ වුත්තනයෙනෙව.
3. සී. I. II & III. බහූ
4. I. II & III. ඉතර.
5. හා. තාවතිංසෙසු.

සන්ථතභූමිභාගං මහන්තං සාලවනං පාතුරහොසි. සා දෙවතා යදා විමානතො නික්ඛමිත්වා සාලවනං පවිසති, තදා සාලසාඛා ඔනමිත්වා තස්සා උපරි කුසුමානි ඔකිරන්ති. තං අච්ඡරාසහස්සපරිවුතං මහතියා දෙවිද්ධියා ජලමානං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො දෙවචාරිකං චරන්තො දිස්වා තස්සා සමීපමුපගන්ත්වා ඉමාහි ගාථාහි කතකම්මං පුච්ඡි:-

"මඤ්ජෙට්ඨකෙ[1] විමානස්මිං සොණ්ණවාලුකසන්ථතෙ,
පඤ්චඞ්ගිකෙන තුරියෙන රමසි සුප්පවාදිතෙ.

තස්මා විමානා ඔරුය්හ නිම්මිතා රතනාමයා,
ඔගාහසි සාලවනං පුප්ඵිතං සබ්බකාලිකං.

යස්ස යස්සෙව සාලස්ස මූලෙ තිට්ඨසි දෙවතෙ,
සො සො මුඤ්චති පුප්ඵානි ඔනමිත්වා දුමුත්තමො.

වාතෙරිතං සාලවනං ආධුතං දිජසෙවිතං,
වාති ගන්ධො දිසා සබ්බා රුක්ඛො මඤ්ජුස්සකො[2] යථා.

ඝායසෙ ත්වං සුචිං[3] ගන්ධං රූපං පස්සසි අමානුසං,[4]
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල"න්ති.

තත්ථ **මඤ්ජෙට්ඨකෙ විමානස්මි**න්ති රත්තඵලිකමයෙ විමානෙ. සින්දුවාර කණවීර මකුලසදිසවණ්ණං හි මඤ්ජෙට්ඨිකන්ති වුච්චති. **සොණ්ණවාලුකසන්ථතෙ**ති සමන්තතො විප්පකිණ්ණාහි සුවණ්ණවාලුකාහි සන්ථතභූමිභාගෙ. **රමසි සුප්පවාදිතෙ**ති සුට්ඨු පවාදිතෙන පඤ්චඞ්ගිකෙන තුරියෙන අභිරමසි.

නිම්මිතා රතනාමයාති තව සුචරිතසිප්පිනා අභිනිම්මිතා රතනමයා විමානා. **ඔගාහසී**ති පවිසසි. **සබ්බකාලික**න්ති සබ්බකාලෙ සුඛං සබ්බඋතුසප්පායං, සබ්බකාලෙසු[5] පුප්ඵනකං වා.

වාතෙරිතන්ති යථා පුප්ඵානි ඔකිරන්ති එවං වාතෙන ඊරිතං චලිතං. **ආධුත**න්ති මන්දෙන මාරුතෙන සණිකසණිකං විධූපයමානං.[6] **දිජසෙවිත**න්ති මයූරකොකිලාදි[7]සකුණසංඝෙහි උපසෙවිතං.

එවං ථෙරෙන පුට්ඨා සා දෙවතා ඉමාහි ගාථාහි ව්‍යාකාසි:-

"අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා දාසී අයිරකුලෙ අහුං
බුද්ධං නිසින්නං දිස්වාන සාලපුප්ඵෙහි ඔකිරිං,

වටංසකඤ්ච සුකතං සාලපුප්ඵමයං අහං
බුද්ධස්ස උපනාමෙසිං පසන්නා සෙහි පාණිහි.

1. සී. I. II & III. මඤ්ජට්ඨකෙ.
2. හා. මඤ්ජුසකො.
3. සී. IV. හා. තං සුචි.
4. හා. මානසං.
5. හා. සබ්බකාල.
6. සී. I. II. III & IV. විධූයමානං.
7. හා. මයූරකොඤ්චා.

තාහං කම්මං කරිත්වාන කුසලං බුද්ධවණ්ණිතං,
අපෙතසොකා සුඛිතා සම්පමොදාමනාමයා"ති.

තත්ථ අයිරකුලෙති අය්‍යකුලෙ, සාමිකගෙහෙති අත්ථො. **අහු**න්ති අහොසිං.

ඛිපින්ති මුත්තපුප්ඵෙහි විප්පකිරිං. **උපනාමෙසි**න්ති පූජාවසෙන උපනෙසිං. සෙසං වුත්තනයමෙව.

අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො සපරිවාරාය තස්සා දෙවතාය ධම්මං දෙසෙත්වා මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා භගවතො තමත්ථං නිවෙදෙසි. භගවා තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තමහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙසි, දෙසනා සදෙවකස්ස ලොකස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

මඤ්ජෙට්ඨක විමානවණ්ණනා

---

4. 2.

පභස්සරවරවණ්ණනිභෙති පභස්සරවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා රාජගහෙ විහරති. තෙන ච සමයෙන රාජගහෙ අඤ්ඤතරො උපාසකො මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරෙ අභි[1]ප්පසන්නො හොති. තස්සෙකා ධීතා සද්ධා පසන්නා.[2] සාපි ථෙරෙ ගරුචිත්තීකාරබහුලා හොති. අථෙකදිවසං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො රාජගහෙ පිණ්ඩාය චරන්තො තං කුලං උපසඞ්කමි. සා ථෙරං දිස්වා සොමනස්සජාතා ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා ථෙරෙ තත්ථ නිසින්නෙ සුමනමාලාය පූජෙත්වා මධුරං ගුළඵාණිතං ථෙරස්ස පත්තෙ ආකිරි. ථෙරො අනුමොදිතුකාමො නිසීදි. සා ඝරාවාසස්ස බහුකිච්චතාය අනොකාසතං පවෙදෙත්වා අඤ්ඤස්මිං දිවසෙ ධම්මං සොස්සාමීති ථෙරං වන්දිත්වා උය්‍යොජෙසි. තදහෙව ච කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු[3] නිබ්බත්ති. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො උපසඞ්කමිත්වා ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි:–

"පභස්සරවරවණ්ණනිභෙ
සුරත්තවත්ථනිවාසනෙ,[4]
මහිද්ධිකෙ චන්දනරුචිරගත්තෙ
කා ත්වං සුභෙ දෙවතෙ වන්දසෙ මමං.

පල්ලඞ්කො ච තෙ මහග්ඝො
නානාරතනචිත්තිතො රුචිරො,
යත්ථ ත්වං නිසින්නා විරොචසි
දෙවරාජිව නන්දනෙ වනෙ.

කිං ත්වං පුරෙ සුචරිතමාචරී භද්දෙ
කිස්ස කම්මස්ස විපාකං අනුභොසි දෙවලොකස්මිං,
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල"න්ති.

---

1. සී. I. II & III. අභි.
2. සී. I. II & III. සද්ධාසම්පන්නා.
3. සී. IV. භවනෙ.
4. සී. I & II. බු. නි. භා. වසනෙ.

තත්ථ **පභස්සරවරවණ්ණනිභෙති** නිභාති දිප්පතීති=නිභා, වණ්ණොව නිභා=වණ්ණනිභා. අතිවිය ඔභාසනතො පභස්සරා ඡවිදොසාභාවෙන වරා උත්තමා වණ්ණනිභා එතිස්සාති=පභස්සරවරවණ්ණනිභා. ආමන්තනවසෙන පභස්සරවරවණ්ණනිභෙති වුත්තං. **සුරත්තවත්ථනිවාසනෙති** සුට්ඨු රත්තවත්ථනිවසනෙ. **චඳනරුචිරගත්තෙති** චඳනානුලිත්තං විය රුචිරගත්තෙ. ගොසීසක[1]චඳනෙන බහලතරානුලිත්තං විය සුරත්තමනුඤ්ඤසරීරාවයවෙති අත්ථො. චඳනානුලෙපෙන වා රුචිර[2]ගත්තෙ.

එවං ථෙරෙන පුට්ඨා දෙවතා ඉමාහි ගාථාහි ව්‍යාකාසි :-

"පිණ්ඩාය තෙ චරන්තස්ස
මාලං ඵාණිතඤ්ච අදදං භන්තෙ,
තස්ස කම්මස්සිදං විපාකං
අනුභොමි දෙවලොකස්මිං.

හොති ච මෙ අනුතාපො
අපරද්ධං දුක්ඛතඤ්ච භන්තෙ,
සාහං ධම්මං නාස්සොසිං
සුදෙසිතං ධම්මරාජෙන.

තං තං වදාමි භද්දන්තෙ
යස්ස මෙ අනුකම්පියො,
කොචි ධම්මෙසු තං සමාදපෙත්ථ
සුදෙසිතං ධම්මරාජෙන.

යෙසං අත්ථි සද්ධා ච බුද්ධෙ ධම්මෙ ච සංඝරතනෙ ච,
තං තෙ මං අතිවිරොචන්ති[3] ආයුනා යසසා සිරියා.

පතාපෙන වණ්ණෙන උත්තරිතරා,
අඤ්ඤෙ මහිද්ධිකතරා මයා දෙවා"ති.

තත්ථ **මාල**න්ති සුමනපුප්ඵං. **ඵාණිත**න්ති උච්ඡුරසං ගහෙත්වා කතඵාණිතං.

අනුතාපොති විප්පටිසාරො. තස්ස කාරණමාහ: **අපරද්ධං දුක්ඛතඤ්ච මෙ භන්තෙ**ති. ඉදානි තං සරූපතො දස්සෙති **සාහං ධම්මං නාස්සොසි**න්ති සා අහං තදා තව දෙසෙතුකාමස්ස ධම්මං න සුණිං. කිදිසං? **සුදෙසිතං ධම්මරාජෙනා**ති සම්මාසම්බුද්ධෙන ආදිකල්‍යාණාදිතාය එකන්තනිය්‍යානිකතාය ච ස්වාක්ඛාතන්ති අත්ථො.

1. හා. ගොසීත. 2. හා. රුචිරතර.
3. සී. I. II. III & IV. මු. නි. අතිරෙචන්ති.

නන්ති තස්මා ධම්මරාජෙන සුදෙසිතත්තා අස්සවණ්ණස්ස ච මාදිසානං අනුතාපහෙතුභාවතො. **නන්ති** තුවං තුය්හන්ති අත්ථො. **යස්සාති** යො අස්ස. **අනුකම්පියොති** අනුකම්පිතබ්බො. **කොචීති** යො කොචි. **ධම්මෙසූති** සීලාදිධම්මෙසු. "ධම්මෙ හී"ති වා පාඨො, සාසනධම්මෙති අත්ථො. 'හී'ති නිපාතමත්තං, වචනවිපල්ලාසො වා. **නන්ති** අනුකම්පිතබ්බපුග්ගලං. **සුදෙසිතන්ති** සුට්ඨු දෙසිතං.

තෙ මං අතිවිරොචන්තීති තෙ රතනත්තයෙ පසන්නා දෙවපුත්තා මං අතික්කමිත්වා විරොචන්ති. **පතාපෙනාති** තෙජසා ආනුභාවෙන. **අඤ්ඤෙති** යෙ අඤ්ඤෙ. **මයාති** නිස්සක්කෙ කරණවචනං. වණ්ණෙන උත්තරිතරා **මහිද්ධිකතරා** ච දෙවා, තෙ රතනත්තයෙ අභිප්පසන්නා යෙවාති දස්සෙති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

පභස්සර විමාන වණ්ණනා

---

4. 3.

අලඞ්කතා මණිකඤ්චනා[1]චිතන්ති නාගවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා බාරාණසියං විහරති ඉසිපතනෙ මිගදායෙ. තෙන සමයෙන බාරාණසිවාසිනී එකා උපාසිකා සද්ධා පසන්නා[2] සීලාචාර සම්පන්නා භගවන්තං උද්දිස්ස වත්ථයුගං වායාපෙත්වා සුපරිධොතං කාරාපෙත්වා උපසඞ්කමිත්වා භගවතො පාදමූලෙ ඨපෙත්වා එවමාහ: පටිගණ්හාතු භන්තෙ භගවා ඉමං වත්ථයුගං අනුකම්පං උපාදාය යං මම අස්ස දීඝරත්තං හිතාය සුඛායාති. භගවා තං පටිග්ගහෙත්වා තස්සා උපනිස්සයසම්පත්තිං දිස්වා ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනාවසානෙ සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා ගෙහං අගමාසි. සා නචිරස්සෙව කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු උප්පන්නා සක්කස්ස දෙවරාජස්ස පියා අහොසි වල්ලභා යසුත්තරා නාම නාමෙන. තස්සා පුඤ්ඤානුභාවෙන හෙමජාල සඤ්ඡන්නො[3] කුඤ්ජරවරො නිබ්බත්ති, තස්ස ච ඛන්ධෙ මණිමයො මණ්ඩපො මජ්ඣෙ සුපඤ්ඤත්තරතනපල්ලඞ්කො නිබ්බත්ති, ද්වීසු දන්තෙසු චස්ස කමලකුවලයුජ්ජලා රමණීයා පොක්ඛරණියො පාතුරහෙසුං. තත්ථ පදුමකණ්ණිකාසු ඨිතා දෙවධීතා පග්ගහිත පඤ්චඞ්ගිකතුරියා නච්චන්ති චෙව ගායන්ති ච. සත්ථා බාරාණසියං යථාභිරන්තං විහරිත්වා යෙන සාවත්ථි තෙන චාරිකං පක්කාමි. අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං පත්වා තත්‍ර සුදං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. අථ සා දෙවතා අත්තනා අනුභුය්‍යමානං දිබ්බසම්පත්තිං

1. සී. I. II & III. මණිකනක. 2. සී. I. II & III. සම්පන්නා.
3. සී. I. II. & III. පච්ඡන්නො.

ඔලොකෙත්වා තස්සා කාරණං උපධාරෙන්ති සත්ථු වන්දනයුගද්ධක කාරණන්ති ඤත්වා සඤ්ජාතසොමනස්සා භගවති පසාදබහුමානා වන්දිතුකාමා අභික්කන්තාය රත්තියා හත්ථික්ඛන්ධවරගතා ආකාසෙන ආගන්ත්වා තතො ඔතරිත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ එකමන්තං අට්ඨාසි. තං ආයස්මා වඞ්ගීසො භගවතො අනුඤ්ඤාය[1] ඉමාහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි:-

"අලඞ්කතා මණි[2]කඤ්චනාචිතං
සුවණ්ණජාලචිතතං[3] මහන්තං,
අභිරුය්හ ගජවරං සුකප්පිතං
ඉධාගමා වෙහායසං[4] අන්තලික්ඛෙ.

නාගස්ස දන්තෙසු දුවෙසු නිම්මිතා
අච්ඡොදිකා පදුමිනියො සුඵුල්ලා,
පදුමෙසු ච තුරියගණා පභිජ්ජරෙ[5]
ඉමා ච නච්චන්ති මනොහරායො.

දෙවිද්ධිපත්තාසි මහානුභාවෙ
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං,
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

තත්ථ **අලඞ්කතා**ති සබ්බාභරණවිභූසිතා. **මණි[2]කඤ්චනාචිත**න්ති තෙහි දිප්පමානෙහි **මණි**සුවණ්ණෙහි ආචිතං. **සුවණ්ණජාලචිතත**[3]න්ති හෙමජාලසඤ්ඡන්නං. **මහන්ත**න්ති විපුලං. **සුකප්පිත**න්ති ගමනසන්නාහවසෙන සුට්ඨු සන්නද්ධං. **වෙහායස**න්ති[4] වෙහාසගතෙ[6] හත්ථිපිට්ඨෙ. **අන්තලික්ඛෙ**ති ආකාසෙ. "අලඞ්කත මණික[2]කඤ්චනාචිත"න්තිපි පාඨො. අයං හෙත්ථ සඞ්ඛෙපත්ථො: දෙවතෙ ත්වං සබ්බාලඞ්කාරෙහි අලඞ්කතා[7] අලඞ්කතං වා[7] මණිකඤ්චනාචිතං අතිවිය දිප්පමානෙහි මණීහි කඤ්චනෙහි ච අලඞ්කරණවසෙන[8] ඛචිතං හෙමජාලෙහි කුම්භාලඞ්කාරාදි භෙදෙහි[9] හත්ථාලඞ්කාරෙහි චිතතං ආමුත්තං **මහන්තං** අතිවිය බ්‍රහන්තං සජ්ජං උත්තමං ගජං **ආරුය්හ** හත්ථි[10]පිට්ඨියං නිසින්නා ආකාසෙනෙව ඉධ අම්හාකං සන්තිකං ආගතාති.

නාගස්ස දන්තෙසු දුවෙසු නිම්මිතාති එරාවණස්ස විය නාගරාජස්ස ඉමස්ස හි වීසු දන්තෙසු වෙ පොක්ඛරණියො සුචරිත

1. සී. IV. භගවතා අනුඤ්ඤාතො.
2. සී. I. II. III & IV. බු. නි. ඊ. ඡ්. මණිකනක. [ජාලචිතං.
3. බු. නි. චිතතං, හා. සොවණ්ණ
4. හා. වෙහායසං.
5. සී. පවජ්ජරෙ-සබ්බත්ථ.
6. හා. වෙහායසභූතෙ.
7. සී. I. II. III & IV. නදිස්සතෙ.
8. සී. අලඞ්කතකරණ වසෙන ච.
9. සී. III. භෙදදීහි.
10. සී. I. II III & IV. නත්ථි.

සිප්පිතා සුවත්ථු විරචිතා. **තූරියගණාති** පඤ්චඞ්ගිකතූරියසමූහා. **පඝිජ්ජරෙති** වාදසන්තානං ලයභෙදනං වසෙන පභෙදං ගච්ඡන්ති. ‘පවජ්ජරෙ’ති ච පඨන්ති, පකාරෙහි වාදීයන්තීති[1] අත්ථො.

එවං ථෙරෙන පුට්ඨා දෙවතා ඉමාහි ගාථාහි විස්සජ්ජෙසි.

"බාරාණසියං උපසඞ්කමිත්වා
බුද්ධස්සහං[2] වත්ථයුගං අදාසිං,
පාදානි වන්දිත්වා ඡමා නිසීදිං
විත්තා චහං[3] අඤ්ජලිකං අකාසිං.

බුද්ධො ච මෙ කඤ්චනසන්නිභත්තචො
අදෙසයී සමුදයදුක්ඛනිච්චතං,
අසඞ්ඛතං දුක්ඛනිරොධසස්සතං
මග්ගං අදෙසෙසි[4] යතො විජානියං.

අප්පායුකී කාලකතා තතො චුතා
උපපන්නා තිදසගණං යසස්සිනී,
සක්කස්සාහං අඤ්ඤතරා පජාපතී
යසුත්තරා නාම දිසාසු විස්සුතා"ති.

තත්ථ **ඡමාති** භූමියං භුම්මත්ථෙ හි ඉදං පච්චත්තවචනං. **විත්තාති** තුට්ඨා.

යතොති යතො සත්ථු සාමුක්කංසිකධම්මදෙසනතො. **විජානියන්ති** චත්තාරි අරියසච්චානි පටිවිජ්ඣිං. **අප්පායුකීති** ඊදිසං නාම උළාරං පුඤ්ඤං කත්වා. න තයා එතස්මිං දුක්ඛබහුලෙ මනුස්සත්තභාවෙ එවං ඨාතබ්බන්ති සඤ්ජාතාභිසන්ධිනා[5] විය පරික්ඛයං ගතෙන[6] කම්මුනා[7] අප්පායුකා සමානා. **අඤ්ඤතරා පජාපතීති** සොළසසහස්සානං මහෙසීනං අඤ්ඤතරා. **දිසාසු විස්සුතාති** වීසු දෙවලොකෙසු සබ්බා දිසාසු පාකටා පඤ්ඤාතා. සෙසං වුත්තනයමෙව.

නාගවිමාන වණ්ණනා

---

4. 4.

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති අලොමා[8]විමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා බාරාණසියං ඉසිපතනෙ මිගදායෙ විහරන්තො පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය බාරාණසිං[9] පිණ්ඩාය පාවිසි.

---

1. වාදයන්තීති.
2. සී. III & IV. බුද්ධස්සාහං.
3. සී. III & IV. බු. නි. විත්තාචහං
4. ඊ. ඒ. හා. අදෙසයි.
5. සී. IV. සපාකාභිසන්ධිනා.
6. සී. පරික්ඛයං ඝාතෙන.
7. සී. I. II & III. තෙන කම්මනා.
8. ආලොම-සබ්බත්ථ.
9. සී. I II. III & IV. බාරාණසියං.

තත්ථ්කා අලොමා නාම දුග්ගතිත්ථී භගවන්තං දිස්වා පසන්න චිත්තා අඤ්ඤං දාතබ්බං අපස්සන්තී ඊදිසම්පි භගවතො දින්නං මය්හං මහප්ඵලං භවිස්සතීති චින්තෙත්වා පරිභින්නවණ්ණං අලොණං සුක්ඛකුම්මාසං උපනෙසි. භගවා පටිග්ගහෙසි. සා තං දානං ආරම්මණං කත්වා සොමනස්සං පවෙදෙසි. සා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්ති. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො :-

"අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන-පෙ-
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

පුච්ඡි. සාපි තස්ස ව්‍යාකාසි. තං දස්සෙතුං :-

"සා දෙවතා අත්තමනා-පෙ-යස්ස කම්මස්සිදං ඵල"න්ති

වුත්තං.

අහඤ්ච බාරාණසියං බුද්ධස්සාදිච්චබන්ධුනො,
අදාසිං සුක්ඛකුම්මාසං පසන්නා සෙහි පාණිහි.

සුක්ඛාය ච අලොණිකාය[1] ච පස්ස ඵලං කුම්මාසපිණ්ඩියා,
අලොමං සුඛිතං දිස්වා කො පුඤ්ඤං න කරිස්සති.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො-පෙ-
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

තත්ථ **අලොමං සුඛිතං දිස්වා**ති අලොමම්පි නාම සුක්ඛකුම්මාසමත්තං[2] දත්වා එවං දිබ්බසුඛෙන සුඛිතං දිස්වා. **කො පුඤ්ඤං න කරිස්සතී**ති කො නාම අත්තනො හිතසුඛං ඉච්ඡන්තො පුඤ්ඤං න කරිස්සති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

අලොමා විමාන වණ්ණනා

---

4. 5.

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති කඤ්ජිකදායිකාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා අන්ධකවින්දෙ විහරති. තෙන ච සමයෙන භගවතො කුච්ඡියං වාතරොගො උප්පජ්ජි. භගවා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි-ගච්ඡ ත්වං ආනන්ද පිණ්ඩාය චරිත්වා මය්හං භෙසජ්ජත්ථං කඤ්ජිකං ආහරාති. එවං භන්තෙති බො ආයස්මා ආනන්දො භගවතො පටිස්සුණිත්වා මහාරාජදත්තියං පත්තං ගහෙත්වා අත්තනො උපට්ඨාකවෙජ්ජස්ස නිවෙසනද්වාරෙ අට්ඨාසි. තං දිස්වා වෙජ්ජස්ස භරියා පච්චුග්ගන්ත්වා වන්දිත්වා පත්තං ගහෙත්වා ථෙරං පුච්ඡි-

1. භා. අලොණකාය. 2. භා. කුම්මාසං.

කිදිසෙන වො භන්තෙ භෙසජ්ජෙන අත්ථොති? සා කිර බුද්ධිසම්පන්නා භෙසජ්ජෙ පයොජනෙ සති ථෙරො ඉධාගච්ඡති න භික්ඛායාති[1] සල්ලක්ඛෙසි. කඤ්ජිකෙනාති ච වුත්තෙ නයිදං භෙසජ්ජං මය්හං අය්‍යස්ස තථා හෙස භගවතො පත්තො හන්දාහං ලොකනාථස්ස අනුච්ඡවිකං කඤ්ජිකං සම්පාදෙමීති[2] සොමනස්සජාතා සඤ්ජාතබහුමානා බදරයූසෙන යාගුං සම්පාදෙත්වා පත්තං පූරෙත්වා තස්ස පරිවාර[3]භාවෙන අඤ්ඤඤ්ච භොජනං පටියාදෙත්වා පෙසෙසි. තං පරිභුත්තස්සයෙව[4] භගවතො සො ආබාධො වූපසමි. සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු උප්පජ්ජිත්වා මහතිං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තී මොදති. අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො දෙවචාරිකං චරන්තො තං අච්ඡරාසහස්සපරිවාරෙන විචරන්තිං දිස්වා තාය කතකම්මං ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි:-

"අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන-පෙ-
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

සාපි ව්‍යාකාසි.

"සා දෙවතා අත්තමනා මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා,
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං.

අහං අන්ධකවින්දස්මිං බුද්ධස්සාදිච්චබන්ධුනො
අදාසිං කොලසම්පාකං කඤ්ජිකං[5] තෙලධූපිතං.

පිප්ඵල්‍යා ලසුණෙන ච මිස්සං ලාමඤ්ජකෙන[6] ච,
අදාසිං උජ්ජුභූතස්මිං විප්පසන්නෙන චෙතසා.

යා මහෙසිත්තං කාරෙය්‍ය චක්කවත්තිස්ස රාජිනො,
නාරී සබ්බඞ්ගකල්‍යාණී භත්තුචානොමදස්සිකා
එතස්ස කඤ්ජික[5]දානස්ස කලං නාග්ඝති සොළසිං,

සතං නික්ඛා[7] සතං අස්සා සතං අස්සතරී රථා
සතං කඤ්ඤාසහස්සානි ආමුත්තමණිකුණ්ඩලා,
එතස්ස කඤ්ජික[5]දානස්ස කලං නාග්ඝන්ති සොළසිං.

සතං හෙමවතා නාගා ඊසා දන්තා උරූළ්හවා,
සුවණ්ණකච්ඡා මාතඞ්ගා හෙමකප්පනවාසසා,[8]
එතස්ස කඤ්ජික[5]දානස්ස කලං නාග්ඝන්ති සොළසිං.

චතුන්නමපි ච දීපානං ඉස්සරං යොධ කාරයෙ
එතස්ස කඤ්ජික[5]දානස්ස කලං නාග්ඝති සොළසි"න්ති.

---

1. භා භික්ඛපථන්ති, සී. භික්ඛං.
2. සී. III. සම්පාදෙස්සාමීති.
3. සී. පරිත්ත.
4. සී. III. භා. පරිභුත්තමත්තස්සයෙව
5. සී. I. II & III. බු. නි. කඤ්ජියං.
6. ඊ. ලාමජ්ජකෙන.
7. සී. I. II. III & IV. බු. නි. නෙක්ඛා.
8. සී. IV. නිවාසනා, ඊ. ජී. භා. නිවාසසා.

තත්ථ අදාසිං කොලසම්පාකං කඤ්ජිකං තෙලධූපිතන්ති බදරමොදකකසාවෙ චතුග්ගුණොදකසම්මද්දිතෙ[1] පාකෙන චතු[2]භාගාවසිට්ඨෙ යාගුං පචිත්වා තං තිකටුක-අජමොද-හිඞ්ගු-ජීරක-ලසුණාදීහි කටුකභණ්ඩෙහි අභිසඞ්ඛරිත්වා සුධූපිතං[3] කත්වා ලාමඤ්ජඛණ්ඩං ගාහාපෙත්වා පසන්නෙන[4] චිත්තෙන භගවතො පත්තෙ ආකිරිත්වා සත්ථාරං උද්දිසිත්වා අදාසිං ථෙරස්ස හත්ථෙ පතිට්ඨපෙසින්ති දස්සෙති. තෙනාහ :-

පිප්ඵල්‍යා ලසුණෙන ච මිස්සං ලාමඤ්ජකෙන ච,
අදාසිං උජුභූතස්මිං විප්පසන්නෙන චෙතසාති.

සෙසං වුත්තනයමෙව.

එවං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානෙන තාය දෙවතාය අත්තනා සමුපචිතසුචරිතකම්මෙ ආවිකතෙ සපරිවාරාය තස්සා ධම්මං දෙසෙත්වා මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා චතුපරිසමජ්ඣෙ ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

කඤ්ජිකදායිකා විමාන වණ්ණනා

---

4. 6.

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති විහාරවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන සමයෙන විසාඛා මහා උපාසිකා අඤ්ඤතරස්මිං උස්සවදිවසෙ උය්‍යානෙ විචරණත්ථං සහායිකාහි පරිජනෙන ච උස්සාහිතා සුන්හාතානුලිත්තා සුභොජනං භුඤ්ජිත්වා නවකොටිඅග්ඝනකං මහාලතාපසාධනං පිළන්ධිත්වා පඤ්චමත්තෙහි සහායිකාසතෙහි පරිවාරිතා මහන්තෙන ඉස්සරියෙන මහතා පරිච්ඡදෙන[6] ගෙහතො නික්ඛම්ම උය්‍යානං උද්දිස්ස ගච්ඡන්තී චින්තෙසි-බාලදාරිකාය විය කිං මෙ මොසකීළිතෙන? හන්දාහං විහාරං ගන්ත්වා භගවන්තං මනොභාවනියෙ ච අය්‍යෙ වන්දිස්සාමි ධම්මඤ්ච සොස්සාමීති. විහාරං ගන්ත්වා එකමන්තෙ ඨත්වා මහාලතාපිළන්ධනං ඔමුඤ්චිත්වා දාසියා හත්ථෙ දත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. තස්සා භගවා ධම්මං දෙසෙසි. සා ධම්මං සුත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා මනොභාවනියෙ ච භික්ඛූ වන්දිත්වා විහාරතො නික්ඛමිත්වා ථොකං ගන්ත්වා දාසිං ආහ: හන්ද ජෙ

---

1. සී. IV. සමොදිතෙ.
2. හා. චතුත්ථ.
3. සී. IV. සමධූපිතං.
4. හා. පසන්නා.
5. සී. III & IV. පරිච්ඡෙදෙන, හා. පරිවාරෙන.

ආභරණං පිළන්ධිස්සාමීති. සා තං භණ්ඩිකං කත්වා බන්ධිත්වා විහාරෙ ඨපෙත්වා තහං තහං විචරිත්වා ගමනකාලෙ විස්සරිත්වා ගතත්තා විස්සරිතං මයා තිට්ඨයෙය්‍ය[1] ආහරිස්සාමීති නිවත්තිතුකාමා අහොසි. විසාඛා–සචෙ ජෙ විහාරෙ ඨපෙත්වා විස්සරිතං විහාරස්සෙව අත්ථාය තං පරිච්චජිස්සාමීති විහාරං ගන්ත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා අත්තනො අධිප්පායං පවෙදෙන්තී විහාරං භන්තෙ කාරෙස්සාමි අධිවාසෙතු මෙ භගවා[2] අනුකම්පං උපාදායාති ආහ. අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හීභාවෙන. සා තං පිළන්ධනං සතසහස්සාධික නවකොටිඅග්ඝනකං විස්සජ්ජෙත්වා ආයස්මතා මහාමොග්ගල්ලානෙන නවකම්මාධිට්ඨායකෙන සුවිභත්තභිත්තිත්ථම්භතුලාගොපානසී කණ්ණිකචාරබාහචාතපානසොපාණාදි[3] ගෙහාවයවං මනොහරං සුවිකප්පිත කට්ඨකම්මරමණීයං සුපරිකම්මකත[4] සුධාකම්මමනුඤ්ඤං සුවිරචිතමාලාකම්මලතාකම්මාදි චිත්තකම්මවිචිත්තං සුපරිනිට්ඨිත මණිථලක[5] සදිසභූමිතලං දෙවවිමානසදිසං හෙට්ඨාභූමියං පඤ්චගබ්භසතානි උපරිභූමියං පඤ්චගබ්භසතානීති ගබ්භසහස්සපතිමණ්ඩිතං බුද්ධස්ස භගවතො භික්ඛුසංඝස්ස ච වසනානුච්ඡවිකං මහන්තං පාසාදං තස්ස පරිවාරපාසාදසහස්සඤ්ච තෙසං පරිවාරභාවෙන කුටිමණ්ඩපචඞ්කමනාදීනි ච කාරෙන්තී නවහි මාසෙහි විහාරං නිට්ඨාපෙසි. පරිනිට්ඨිතෙ ච විහාරෙ නවහෙව හිරඤ්ඤකොටීහි විහාරමහං කාරෙන්තී පඤ්චමත්තෙහි සහායිකාසතෙහි සද්ධිං පාසාදං අභිරූහිත්වා තස්ස සම්පත්තිං දිස්වා සොමනස්සජාතා සහායිකා ආහ: ඉමං එවරූපං, පාසාදං කාරෙන්තියා මයා යං පුඤ්ඤං පසුතං, තං අනුමොදථ පත්තිදානං වො දම්මීති. අහො සාධු අහො සාධූති සබ්බාව පසන්නචිත්තා අනුමොදිංසු. තත්‍රඤ්ඤතරා ඉත්ථී උපාසිකා විසෙසතො තං පත්තිදානං මනසාකාසි. සා න චිරස්සෙව කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්ති. තස්සා පුඤ්ඤානුභාවෙන අනෙකකූටාගාර උය්‍යානපොක්ඛරණීආදිපතිමණ්ඩිතං සොළසයොජනායාමවිත්ථාරුබ්බෙධං අත්තනො පභාය යොජනසතං ඵරන්තං ආකාසචාරිං මහන්තං විමානං පාතුරහොසි. සා ගච්ඡන්තීපි අච්ඡරාසහස්සපරිවාරා සහ විමානෙන ගච්ඡති. සා විසාඛා පන මහාඋපාසිකා විපුලපරිච්චාගතාය සද්ධාසම්පත්තියා ච නිම්මානරතීසු නිබ්බත්තිත්වා සුනිම්මිතදෙවරාජස්ස අග්ගමහෙසිභාවං සම්පාපුණි. අථායස්මා අනුරුද්ධො දෙවචාරිකං චරන්තො තං විසාඛාය සහායිකං තාවතිංසෙසු[6] නිබ්බත්තං[7] දිස්වා:–

"අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ,
ඔභාසෙන්තී දිසා සබ්බා ඔසධී විය තාරකා.

---

1. සී. IV. තං අයෙය්‍ය.
2. සී. IV. භන්තෙ භගවා.
3. සී. I. II & III. වාතපානාදි.
4. හා. කතං. [මණිකුට්ටිම.
5. සී I. II. III & IV. මණි-හා.
6. සී. IV. හා. තාවතිංස භවනෙ.
7. සී. IV. හා උපපන්නං.

තස්සා තෙ නච්චමානාය අඞ්ගමඞ්ගෙහි සබ්බසො,
දිබ්බා සද්දා නිච්ඡරන්ති සවණීයා මනොරමා.

තස්සා තෙ නච්චමානාය අඞ්ගමඞ්ගෙහි සබ්බසො,
දිබ්බා ගන්ධා පවායන්ති සුචිගන්ධා මනොරමා.

විවත්තමානා කායෙන යා වෙණීසු පිළන්ධනා,
තෙසං සුය්‍යති නිග්ඝොසො තුරියෙ පඤ්චඞ්ගිකෙ යථා.

වටංසකා වාතධුතා වාතෙන සම්පකම්පිතා,
තෙසං[1] සුය්‍යති නිග්ඝොසො තුරියෙ පඤ්චඞ්ගිකෙ යථා.

යාපි තෙ සිරස්මිං[2] මාලා සුචිගන්ධා මනොරමා,
වාති ගන්ධො දිසා සබ්බා රුක්ඛො මඤ්ජූසකො යථා.

ඝායසෙ[3] තං සුචිගන්ධං රූපං පස්සසි අමානුසං,
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල"න්ති

ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි. සාපි තස්ස එවං ව්‍යාකාසි:–

"සාවත්ථියං මය්හං සඛී භදන්තෙ
සඞ්ඝස්ස කාරෙසි මහාවිහාරං,
තත්ථප්පසන්නා අහමානුමොදිං
දිස්වා අගාරඤ්ච පියඤ්ච මෙ තං.

තායෙව මෙ සුද්ධානුමොදනාය
ලද්ධං විමානං අබ්භුතං දස්සනෙය්‍යං,
සමන්තතො සොළසයොජනානි
වෙහාසයං[4] ගච්ඡති ඉද්ධියා මම.

කූටාගාරා නිවෙසා මෙ විභත්තා භාගසො මිතා,
දද්දල්ලමානා ආභන්ති[5] සමන්තා සතයොජනං.

පොක්ඛරඤ්ඤො ච මෙ එත්ථ[6] පුථුලොමනිසෙවිතා,
අච්ඡොදිකා විප්පසන්නා සොණ්ණවාලුකසන්ථතා.

නානාපදුමසඤ්ඡන්නා පුණ්ඩරීකසමොතතා,
සුරභී[7] සම්පවායන්ති මනුඤ්ඤා මාළුතෙරිතා.

ජම්බුයො පනසා තාලා නාළිකෙරවනානි ච,
අන්තොනිවෙසනෙ ජාතා නානාරුක්ඛා අරොපිමා.

නානාතුරියසඞ්ඝුට්ඨං අච්ඡරාගණඝොසිතං,
යොපි මං සුපිනෙ පස්සෙ සොපි විත්තො සියා නරො.

1. සී. I. II & III. බු. නි. තෙසම්පි.
2. සී. IV. ඊ. ඒ. සිරසි.
3. සී. IV. හා. ඝායතෙ.
4. හා. වෙහායසං.
5. සී. I. II III & IV. ආභෙන්ති. බු. නි. ආභොන්ති.
6. සී. I. II & III. අත්ථි.
7. හා. සුරභිං.

එතාදිසං අබ්භුතං දස්සනීයං විමානං සබ්බතො පභං,
මම කම්මෙහි නිබ්බත්තං අලං පුඤ්ඤානි කාතවෙ”ති.

තත්ථ **සාවත්ථියං මය්හං සඛී හදයෙන සංඝස්ස කාරෙසි මහාවිහාර**න්ති භන්තෙ අනුරුද්ධ සාවත්ථියා සමීපෙ පාචීනපස්සෙ මය්හං මම සඛී සහායිකා විසාඛා මහාඋපාසිකා ආගතාගතං චාතුද්දිසං භික්ඛුසංඝං උද්දිස්ස නවහිරඤ්ඤකොටි පරිච්චාගෙන පුබ්බාරාමං නාම මහන්තං විහාරං කාරෙසි. **තත්ථප්පසන්නා අහමනුමොදි**න්ති තස්මිං විහාරෙ කතපරියොසිතෙ සංඝස්ස නිය්‍යාදියමානෙ තාය කතෙ පත්තිදානෙ අහො ඨානෙ[1] එත්ත පරිච්චාගො කතොති පසන්නා රතනත්තයෙ කම්මඵලෙ ච සඤ්ජාතප්පසාදා අහං අනුමොදිං. වත්ථුවසෙන තස්සා අනුමොදනාය උළාරභාවං දස්සෙතුං: **දිස්වා අගාරඤ්ච පියඤ්ච මෙ ත**න්ති ආහ. සහස්සගබ්භං අතිවිය රමණීයං දෙවවිමානසදිසං තඤ්ච අගාරං මහන්තං පාසාදං පියඤ්ච මෙ බුද්ධපමුඛං සංඝං උද්දිස්ස තාදිසං මහන්තං ධනපරිච්චාගං දිස්වා අනුමොදින්ති යොජනා.

තායෙව මෙ සුද්ධානුමොදනායාති යථා වුත්තාය දෙය්‍යධම්ම පරිච්චාගාභාවෙන සුද්ධාය කෙවලාය අනුමොදනායෙව. **ලද්ධං විමානං අබ්භුතං දස්සනීය**න්ති මය්හං පුබ්බෙ ඊදිසස්ස අභූතපුබ්බතාය අබ්භුතං සමන්තභද්ද[2]භාවෙන අතිවිය පියරූපතාය ච දස්සනීයං ඉදං[3] විමානං ලද්ධං අධිගතං. එවං තස්ස විමානස්ස අභිරූපතං දස්සෙත්වා ඉදානි පමාණමහන්තං පභාවමහන්තඤ්ච උපභොගවත්ථුමහන්තඤ්ච දස්සෙතුං: **සමන්තතො සොළසයොජනානී**ති ආදි වුත්තං. තත්ථ **ඉද්ධියා මමා**ති මම පුඤ්ඤිද්ධියා.

පොක්ඛරඤ්ඤොති පොක්ඛරණියො. **පුථුලොමනිසෙවිතා**ති දිබ්බමච්ඡෙහි උපසෙවිතා. **නානාපදුමසඤ්ඡන්නා**ති සතපත්තසහස්සපත්තාදිභෙදෙහි නානාවිධෙහි රත්තපදුමෙහි[4] රත්තකමලෙහි ච සඤ්ඡාදිතා. **පුණ්ඩරීකසමොතතා**ති නානාවිධෙහි සෙතකමලෙහි සමන්තතො අවතතා. **නානාරුක්ඛා අරොපිමා සුරභි සම්පවායන්තී**ති යොජනා.

සොපීති සො සුපිනදස්සාවීපි. **විතතා**ති තුරියා. **සබ්බතො පභ**න්ති සමන්තතො ඔභාසමානං. **කම්මෙහී**ති කම්මනිමිත්තං. ‘හී’ති නිපාතමත්තං. චෙතනානං වා අපරාපරුප්පත්තියා[5] බහුභාවතො කම්මෙහීති වුත්තං. **අල**න්ති යුත්තං. **කාතවෙ**ති කාතුං.

ඉදානි ථෙරො විසාඛාය නිබ්බත්තට්ඨානං කථෙතුකාමො ඉමං ගාථමාහ :–

1. භා. අහො එත්ත.
2. භා. භද්දකා.
3. සී. ඉමං.
4. සී. I. II. III & IV. න දිස්සති
5. සී. III. අපරාපරූප.

ToC

"තායෙව තෙ සුද්‍ධානුමොදනාය
ලද්‍ධං විමානං අබ්භුතං දස්සනීයං,
සා චෙව සා දුන මඳසි නාරී
තස්සා ගතිං බ්‍රෑහි කුහිං උපපන්නා සා"ති.

තත්‍ථ **සා චෙව සා දුනමඳසි නාරී**ති යස්ස හි[1] දුනස්ස අනුමොදනාය ත්‍වං ඊදිසං සම්පත්තිං පටිලභි තං දුනං සා චෙව සා නාරී **අදසී**ති විසාඛං මහාඋපාසිකං සන්‍ධාය වදති තාය එව දෙවතාය තස්සා සම්පත්තිං කථාපෙතුකාමො. තෙනාහ: **තස්සා ගතිං බ්‍රෑහි කුහිං උපපන්නා සා**ති. "තස්සා ගති"න්ති තාය නිබ්බත්තදෙවගතිං.

ඉදුනි ථෙරෙන පුච්ඡිතමත්‍ථං දස්සෙන්තී ආහ :–

"යා සා අහු මය්හං සඛී භදන්තෙ
සඞ්ඝස්ස කාරෙසි මහාවිහාරං,
විඤ්ඤාතධම්මා සා අදුසි දුනං
උපපන්නා නිම්මානරතීසු දෙවෙසු.

පජාපතී තස්ස සුනිම්මිතස්ස
අචින්තියො[2] කම්මවිපාක තස්සා,
යමෙතං පුච්ඡසි කුහිං උපපන්නා සා
තනෙත විය්‍යාකාසිං අනඤ්ඤථා අහ"න්ති.

තත්‍ථ **විඤ්ඤාතධම්මා**ති විඤ්ඤාතසාසනධම්මා, පටිවිද්‍ධචතුසච්චධම්මාති අත්‍ථො.

සුනිම්මිතස්සාති සුනිම්මිතස්ස දෙවරාජස්ස. **අචින්තියො කම්මවිපාක තස්සා**ති විභත්තිලොපං කත්‍වා නිද්දෙසො. තස්සා මම සඛියා නිම්මාණරතීසු නිබ්බත්තාය කම්මවිපාකො පුඤ්ඤකම්මස්ස විපාකභූතා දිබ්බසම්පත්ති අචින්තියා අප්පමෙය්‍යාති අත්‍ථො. **අනඤ්ඤථා**ති අවිපරීතං යථාසභාවතො. කථං පනායං තස්සා සම්පත්තිං අඤ්ඤාසීති? සුභද්‍දා විය භද්‍දාය විසාඛාපි දෙවධීතා ඉමිස්සා සන්තිකං අගමාසි.

ඉදුනි දෙවධීතා ථෙරං අඤ්ඤෙසම්පි දුනසමාදපනෙ[3] නියොජෙන්තී ඉමාහි ගාථාහි ධම්මං කථෙසි :–

"තෙනහඤ්ඤෙපි සමාදපෙථ
සඞ්ඝස්ස දුනානි දදථ විත්තා,
ධම්මඤ්ච සුණාථ පසන්නමානසා
සුදුල්ලභො ලද්‍ධො මනුස්සලාභො.

යං මග්ගං මග්ගාධිපත්‍යදෙසයි
බ්‍රහ්මස්සරො කඤ්චනසන්නිභත්තචො,
සඞ්ඝස්ස දුනානි දදථ චිත්තා
මහප්ඵලා යත්‍ථ භවන්ති දක්ඛිණා.

1. හා. යස්ස. 2. සී. IV. ඊ. ඒ. අචින්තියා.
3. සී. I. II & III. සම්පත්තිසමාදපනෙන.

යෙ පුග්ගලා අට්ඨසතං පසත්ථා
චත්තාරි එතානි යුගානි හොන්ති,
තෙ දක්ඛිණෙය්‍යා සුගතස්ස සාවකා.
එතෙසු දින්නානි මහප්ඵලානි.

චත්තාරො ච පටිපන්නා චත්තාරො ච ඵලෙ ඨිතා,
එස සඞ්ඝො උජ්ජුභූතො පඤ්ඤාසීලසමාහිතො.

යජමානානං මනුස්සානං පුඤ්ඤපෙක්ඛාන පාණිනං,
කරොතං ඔපධිකං පුඤ්ඤං සඞ්ඝෙ දින්නං මහප්ඵලං.

එසො හි සඞ්ඝො විපුලො මහග්ගතො
එසප්පමෙය්‍යො උදධීව සාගරො,
එතෙ හි සෙට්ඨා නරවීර[1] සාවකා
පභඞ්කරා ධම්මමුදීරයන්ති.

තෙසං සුදින්නං සුහුතං සුයිට්ඨං
යෙ සඞ්ඝමුද්දිස්ස දදන්ති දානං,
සා දක්ඛිණා සඞ්ඝගතා පතිට්ඨිතා
මහප්ඵලා ලොකවිදූන වණ්ණිතා.

එතාදිසං යඤ්ඤමනුස්සරන්තා
යෙ වෙදජාතා විචරන්ති ලොකෙ,
විනෙය්‍ය මච්ඡෙරමලං සමූලං
අනින්දිතා සග්ගමුපෙන්ති ඨාන"න්ති.

තත්ථ **තෙන හි අඤ්ඤෙපී**ති තෙන හි අඤ්ඤෙපි. 'තෙනා'ති ච තෙන කාරණෙන. 'හී'ති නිපාතමත්තං. **සමාදපෙථා**ති වත්වා සමාදපනාකාරං දස්සෙතුං **සඞ්ඝස්ස දානානි දදථා**ති ආදි වුත්තං. අට්ඨහි අක්ඛණෙහි වජ්ජිතං මනුස්සභාවං සන්ධායාහ: **සුදුල්ලභො ලද්ධො මනුස්සලාභො**ති. තත්ථ අට්ඨ අක්ඛණා නාම තයො අපායා ආරුප්පා අසඤ්ඤසත්තා පච්චන්තදෙසො ඉන්ද්‍රියානං වෙකල්ලං[2] නියතමිච්ඡාදිට්ඨිකතා අපාතුභාවො බුද්ධස්සාති.[3]

යං මග්ගන්ති යං ඛෙත්තවිසෙසෙ කතං දානං තං එකන්තෙන සුගති සම්පාපනතො සුගතිගාමිමග්ගං අපායමග්ගතො ජඞ්ඝමග්ගාදිතො ච අතිවිය සෙට්ඨභාවෙන මග්ගාධිපන්ති කත්වා-දානං පි හි සද්ධා හිරියො විය දෙවලොකගාමිමග්ගොති වුච්චති, යථාහ :-

"සද්ධා හිරී යං කුසලඤ්ච දානං
ධම්මා එතෙ සප්පුරිසානුයාතා,
එතං හි මග්ගං දිවියං වදන්ති
එතෙන හි ගච්ඡති දෙවලොක"න්ති.

---

1. සී. I. II. III & IV. බු. භි. නරවිරිය 2. සී. වෙකල්‍යං.
3. I. II. III & IV. භා. නදිස්සතෙ.

"මග්ගාධිපතී"ති වා පාඨො. තස්ස අරියමග්ගෙන සදෙවකස්ස ලොකස්ස අධිපතිභූතො සත්ථාති අත්ථො දට්ඨබ්බො. **සඞ්ඝස්ස දානානි දදථා**ති ආදිනා පුනපි දක්ඛිණෙය්‍යෙසු දානසංවිභාගෙ නියොජෙන්තී ආහ. ඉදානි තං දක්ඛිණෙය්‍යං අරියසඞ්ඝං සරූපතො දස්සෙන්තී: "යෙ පුග්ගලා අට්ඨ සතං පසත්ථා"ති ගාථමාහ.

තත්ථ **යෙ**ති අනියමිතනිද්දෙසො. **පුග්ගලා**ති සත්තා. **අට්ඨා**ති තෙසං ගණනපරිච්ඡෙදො, තෙ හි චත්තාරො ච පටිපන්නා චත්තාරො ච ඵලෙ ඨිතාති අට්ඨ හොන්ති. **සතං පසත්ථා**ති සප්පුරිසෙහි බුද්ධ පච්චෙකබුද්ධ සාවකෙහි අඤ්ඤෙහි ච දෙවමනුස්සෙහි පසත්ථා. කස්මා? සහජාතසීලාදිගුණයොගතො. තෙසං හි චම්පකවකුලකුසුමාදීනං විය සහජාතවණ්ණගන්ධාදයො සහජාතසීලසමාධිආදයො ගුණා. තෙන තෙ වණ්ණගන්ධාදිසම්පන්නානි විය පුප්ඵානි දෙවමනුස්සානං සතං පියා මනාපා පසංසියාව හොන්ති. තෙන වුත්තං: "යෙ පුග්ගලා අට්ඨ සතං පසත්ථා"ති. තෙ පන සඞ්ඛෙපතො සොතාපත්තිමග්ගට්ඨො ඵලට්ඨොති එකං යුගං, එවං යාව අරහත්තමග්ගට්ඨො ඵලට්ඨොති එකං යුගන්ති චත්තාරි යුගානි හොන්ති. තෙනාහ: **චත්තාරි එතානි යුගානි හොන්ති තෙ දක්ඛිණෙය්‍යා**ති. **තෙ**ති පුබ්බෙ අනියමතො උද්දිට්ඨානං නියමෙත්වා දස්සනං. තෙ හි සබ්බෙපි කම්මං කම්මඵලඤ්ච සද්දහිත්වා දාතබ්බදෙය්‍යධම්මසඞ්ඛාතං දක්ඛිණං අරහන්තීති=දක්ඛිණෙය්‍යා ගුණවිසෙසයොගෙන දානස්ස. මහප්ඵලභාවසාධනතො. **සුගතස්ස සාවකා**ති සම්මාසම්බුද්ධස්ස ධම්මසවණන්තෙ අරියාය ජාතියා ජාතත්තාය තං ධම්මං සුණන්තීති=සාවකා. **එතෙසු දින්නානි මහප්ඵලානී**ති එතෙසු සුගතස්ස[1] සාවකෙසු අප්පකානිපි දානානි දින්නානි පටිග්ගාහකතො දක්ඛිණා විසුද්ධියා මහප්ඵලානි හොන්ති. තෙනාහ භගවා: "යාවතා භික්ඛවෙ සඞ්ඝා වා ගණා වා තථාගතසාවකසඞ්ඝො තෙසං අග්ගමක්ඛායතී"ති ආදි.

චත්තාරො ච පටිපන්නාති ආදි හෙට්ඨා වුත්තත්ථමෙව. තථා සෙසං වුත්තනයමෙව. ඉධ පනායස්මා අනුරුද්ධො අත්තනා දෙවතාය ච වුත්තමත්ථං මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

විහාරවිමාන වණ්ණනා.

---

4. 7.

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති චතුරිත්ථිවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

---

1. සා. සුගත,

භගවති සාවත්ථියං විහරන්තෙ ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා වුත්තනයෙන දෙවචාරිකං චරන්තො තාවතිංසභවනං ගතො. සො තත්ථ පටිපාටියා ඨිතෙසු චතූසු විමානෙසු චතස්සො දෙවධීතරො පච්චෙකං අච්ඡරාසහස්සපරිවාරා දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තියො දිස්වා තාහි පුබ්බෙ කතකම්මං පුච්ඡන්තො:-

"අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන-පෙ-
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

ඉමාහි ගාථාහි පටිපාටියා පුච්ඡි. තාපි තස්ස පුච්ඡානන්තරං පටිපාටියා ව්‍යාකරිංසු. තං දස්සෙතුං:-

"සා දෙවතා අත්තමනා-පෙ-යස්ස කම්මස්සිදං ඵල"න්ති

අයං ගාථා වුත්තා.

තා කිර කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ එසිකා[1] නාමකෙ රට්ඨෙ[2] පණ්ණකතෙ[3] නාම නගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තා වයප්පත්තා තස්මිංයෙව නගරෙ පතිකුලං ගතා සමග්ගවාසං වසන්ති. තාසු එකා අඤ්ඤතරං පිණ්ඩචාරිකං භික්ඛුං දිස්වා පසන්නචිත්තා ඉන්දීවරකලාපං අදාසි, අපරා අඤ්ඤස්ස නීලුප්පලකලාපං අදාසි, අපරා පදුමහත්ථකං අදාසි, අපරා සුමනමකුළානි අදාසි. තා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු[4] නිබ්බත්තිංසු. තාසං අච්ඡරාසහස්සං පරිවාරො අහොසි. තා, තත්ථ යාවතායුකං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා තතො චුතා තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන අපරාපරං තත්ථෙව සංසරන්තියො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ තත්ථෙව උපපන්නා වුත්තනයෙන ආයස්මතා මහාමොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා. තාසු එකා අත්තනා කතපුබ්බ[5]කම්මං[6] ථෙරස්ස කථෙන්තී:-

"ඉන්දීවරානං හත්ථකං අහමදාසිං
භික්ඛුනො පිණ්ඩාය චරන්තස්ස,
එසිකානං[1] උන්නතස්මිං
නගරවරෙ පණ්ණකතෙ රම්මෙ.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො-පෙ-
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

ආහ. අපරා:-

"නීලුප්පලහත්ථකං අහමදාසිං
භික්ඛුනො පිණ්ඩාය චරන්තස්ස,
එසිකානං[1] උන්නතස්මිං
නගරවරෙ පණ්ණකතෙ රම්මෙ.

---

1. සී III & IV. එළිකා
2. සී. III & IV. සරට්ඨෙසො
3. සී. III & IV. කටෙ, කාවෙට්ඨ.
4. සී. III & IV. භවනෙ.
5. සී. IV. පුඤ්ඤ.
6. තා. කම්මමෙව.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො–පෙ–
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

ආහ. අපරා:

"ඔදාතමූලකං හරිතපත්තං
උදකස්මිං සරෙ ජාතං අහමද්දසිං,
භික්ඛුනො පිණ්ඩාය චරන්තස්ස
එසිකානං උන්නතස්මිං
නගරවරෙ පණ්ණකතෙ රම්මෙ.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො–පෙ–
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

ආහ. අපරා:–

"අහං සුමනා සුමනස්ස සුමනමකුලානි
දන්තවණ්ණානි අහමද්දසිං
භික්ඛුනො පිණ්ඩාය චරන්තස්ස
එසිකානං උන්නතස්මිං
නගරවරෙ පණ්ණකතෙ රම්මෙ.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො–පෙ–
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

ආහ.

තත්ථ **ඉන්දීවරානං හත්ථකන්ති** උප්පලකපුප්ඵහත්ථකං වාතඝාත පුප්ඵකලාපං. **එසිකානන්ති** එසිකාරට්ඨස්ස. **උන්නතස්මිං නගරවරෙති** උන්නතෙ භූමිප්පදෙසෙ නිවිට්ඨෙ මෙඝොදරං ලිඛන්තෙහි[1] විය අච්චුග්ගතෙහි පාසාදකූටාගාරාදීහි උන්නතෙ උත්තමනගරෙ. **පණ්ණකතෙති** එවං නාමකෙ නගරෙ..

නීලුප්පලහත්ථකන්ති කුවලයකලාපං. **ඔදාතමූලකන්ති** සෙත මූලං, භිසමූලානං ධවලතාය වුත්තං, පදුමකලාපං සන්ධාය වදති. තෙනාහ **හරිතපත්තන්ති** ආදි. තත්ථ 'හරිතපත්ත'න්ති නීලපත්තං. අවිජහිතමකුලපත්තස්ස හි පදුමස්ස බාහිරපත්තානි හරිතවණ්ණානි එව හොන්තීති. **උදකස්මිං සරෙ ජාතන්ති** සරෙ උදකම්හි ජාතං, සරොරුහන්ති අත්ථො.

සුමනාති එවං නාමා. **සුමනස්සාති** සුන්දරචිත්තස්ස **සුමන මකුලානීති** ජාතිසුමනපුප්ඵමකුලානි. **දන්තවණ්ණානීති** සජ්ජිතං උල්ලිඛිතහත්ථිදන්තසදිසවණ්ණානි.

එවං තාහි අත්තනා කතකම්මෙ කථිතෙ ථෙරො තාසං ආනුපුබ්බිකථං කථෙත්වා සච්චානි පකාසෙසි. සච්චපරියොසානෙ තා සබ්බාපි

1. භා. මෙඝානං පරියන්තෙහි.

සහපරිවාරා සොතාපන්නා අහෙසුං. ථෙරො තං පවත්තිං මනුස්ස ලොකං ආගන්ත්වා භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා ධම්මදෙසනා මහා ජනස්ස සාත්ථිකා ජාතාති.

චතුරිත්ථි විමාන වණ්ණනා.

---

4. 8.

දිබ්බන්තෙ අම්බවනං රම්මන්ති අම්බවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා සාවත්ථියං විහරති. තෙන සමයෙන සාවත්ථියං අඤ්ඤතරා උපාසිකා ආවාසදානස්ස මහප්ඵලතං මහානිසංසතඤ්ච සුත්වා ඡන්දජාතා භගවන්තං වන්දිත්වා එවමාහ: අහං භන්තෙ එකං ආවාසං කාරෙතුකාමා ඉච්ඡාමි තාදිසං ඔකාසං, ආචික්ඛතූති. භගවා භික්ඛූ ආණාපෙසි. භික්ඛූ තස්සා ඔකාසං දස්සෙසුං. සා තත්ථ රමණීයං ආවාසං කාරෙත්වා තස්ස සමන්තතො අම්බරුක්ඛෙ රොපෙසි. සො ආවාසො සමන්තතො අම්බපන්තීහි පරික්ඛිත්තො ඡායූදකසම්පන්නො මුත්තාජාලසදිසවාලුකාකිණ්ණපණ්ඩරභූමිභාගො අතිවිය මනොහරො අහොසි. සා තං විහාරං නානාවණ්ණෙහි වත්ථෙහි පුප්ඵදාම ගන්ධදාමාදීහි ච දෙවවිමානං විය අලඞ්කරිත්වා තෙලප්පදීපං ආරොපෙත්වා අම්බරුක්ඛෙ ච අහතෙහි වත්ථෙහි වෙඨෙත්වා සඞ්ඝස්ස නිය්‍යාතෙසි. සා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති. තස්සා මහන්තං විමානං පාතුරහොසි අම්බවනපරික්ඛිත්තං. සා තත්ථ අච්ඡරාගණපරිවාරිතා දිබ්බසම්පත්තිං පච්චනුභොති.[1] තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො උපගන්ත්වා ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි:--

"දිබ්බන්තෙ අම්බවනං රම්මං පාසාදෙත්ථ මහල්ලකො,
නානාතුරියසඞ්ඝුට්ඨො අච්ඡරාගණඝොසිතො.

පදීපො චෙත්ථ[2] ජලති නිච්චං සොවණ්ණයො මහා,
දුස්සඵලෙහි රුක්ඛෙහි සමන්තා පරිවාරිතො.

කෙන තෙ තාදිසො වණ්ණො-පෙ-
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

"සා දෙවතා අත්තමනා-පෙ-යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං.

අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා
පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙ,
විහාරං සඞ්ඝස්ස කාරෙසිං අම්බෙහි පරිවාරිතං.

පරියොසිතෙ විහාරෙ කාරෙන්තෙ නිට්ඨිතෙ මහෙ,
අම්බෙ අච්ඡාදයිත්වාන කත්වා දුස්සමයෙ ඵලෙ.

---

1. ස්‍යා. පච්චනුභවති.
2. සී. I & II. තත්ථ.

පදීපං තත්ථ ජාලෙත්වා භොජයිත්වා ගණුත්තමං,
නීය්‍යාදෙසිං තං සංඝස්ස පසන්නා සෙහි පාණිහි.

තෙන මෙ අම්බවනං රම්මං පාසාදෙත්ථ මහල්ලකො,
නානාතුරියසංඝුට්ඨො අච්ඡරාගණසොභිතො.

පදීපො චෙත්ථ ජලති නිච්චං සොවණ්ණයො මහා,
දුස්සඵලෙහි රුක්ඛෙහි සමන්තා පරිවාරිතො.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො–පෙ–
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

සා දෙවතා ව්‍යාකාසි.

තත්ථ මහල්ලකොති මහන්තො, ආයාමවිත්ථාරෙහි උබ්බෙධෙන ච විපුලො, උළාරතමොති අත්ථො. **අච්ඡරාගණසොභිතොති** තං පමොදිතුං සඞ්ගීතිවසෙන චෙව පියසල්ලාපවසෙන ච අච්ඡරාසඞ්ඝෙන සමුපසොභිතො.

පදීපො චෙත්ථ ජලතීති සුරියරංසිසමුජ්ජලකිරණවිතානො රතනපදීපො ච එත්ථ එතස්මිං පාසාදෙ අභිජලති. **දුස්සඵලෙහීති** දුස්සානි ඵලානි එතෙසන්ති=දුස්සඵලා, තෙහි සමුග්ගිරියමානදිබ්බවත්ථෙහීති අත්ථො. **කාරෙන්තෙ නිට්ඨිතෙ මහෙති** කතපරියොසිතස්ස විහාරස්ස මහෙ පූජාය කරියමානාය ච. **කත්වා දුස්සමයෙ ඵලෙති** දුස්සයෙව තෙසං අම්බානං ඵලං කත්වා.

ගණුත්තමන්ති ගණානං උත්තමං භගවතො සාවකසංඝං. **නීය්‍යාදෙසින්ති** සම්පටිච්ඡාපෙසිං, අදාසින්ති අත්ථො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

අම්බවිමානවණ්ණනා.

---

4. 9.

පීතවත්ථෙ පීතධජෙති පීතවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවති පරිනිබ්බුතෙ. රඤ්ඤා අජාතසත්තුනා අත්තනා පටිලද්ධා භගවතො සරීරධාතුයො ගහෙත්වා ථූපෙ ච මහෙ ච කතෙ රාජගහවාසිනී අඤ්ඤතරා උපාසිකා පාතොව කතසරීරපටිජග්ගනා සත්ථුථූපං පූජෙස්සාමීති යථාලද්ධානි චත්තාරි කොසාතකීපුප්ඵානි ගහෙත්වා සද්ධාවෙගෙන සමුස්සාහිතමානසා මග්ගපරිස්සයං අනුපධාරෙත්වා ච ථූපාභිමුඛී ගච්ඡති. අථ නං තරුණවච්ඡා ගාවී අභිධාවන්තී වෙගෙන ආපතිත්වා සිඞ්ගෙන පහරිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙසි. සා තාවදෙව[1] තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්තන්තී[2] සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො උය්‍යානකීළාය ගච්ඡන්තස්ස පරිවාරභූතානං අඩ්ඪතියානං නාටකකොටීනං මජ්ඣෙ අත්තනො සරීරප්පභාය තා සබ්බා:

1. සං. තදිස්සතෙ. 2. සා. නිබ්බත්තා.

අභිභවන්ති සහ රථෙන පාතුරහොසි. තං දිස්වා සක්කො දෙවරාජා විම්හිතවිත්තො අච්ඡරියබ්භුතජාතො කීදිසෙන නුඛො ඔළාරිකෙන කම්මුනා අයං එදිසිං සුමහතිං දෙවිද්ධිමූපාගතාති තං ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි :-

"පීතවත්ථෙ පීතධජෙ පීතාලඞ්කාරභූසිතෙ,
පීතචන්දනලිත්තඞ්ගෙ පීතඋප්පලමාලිනී.

පීතපාසාදසයනෙ පීතාසනෙ පීතභාජනෙ,
පීතච්ඡත්තෙ පීතරථෙ පීතස්සෙ පීතවීජනෙ.

කිං කම්මමකරී භද්දෙ පුබ්බෙ මානුසකෙ භවෙ,
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල"න්ති.

සා පිස්ස ඉමාහි ගාථාහි ව්‍යාකාසි :-

"කොසාතකී නාම ලතත්ථි භන්තෙ තිත්තිකා අනභිජ්ඣිතා,
තස්සා චත්තාරි පුප්ඵානි ථූපං අභිහරිං අහං.

සත්ථුසරීරමුද්දිස්ස විප්පසන්නෙන චෙතසා,
නාස්ස මග්ගං අවෙක්ඛිස්සං තදග්ග[1]මනසා සතී.

තතො මං අවධී ගාවී ථූපං අප්පත්තමානසං,
තඤ්චාහං අභිසඤ්චෙය්‍යං භීයො නූන ඉතො සියා.

තෙන කම්මෙන දෙවින්ද මඝවා දෙවකුඤ්ජර,
පහාය මානුසං දෙහං තව සහව්‍යත[2]මාගතා"ති.

තත්ථ **පීතචන්දනලිත්තඞ්ගෙ**ති සුවණ්ණවණ්ණෙන චන්දනෙන අනුලිත්තසරීරෙ.

පීතපාසාදසයනෙති සබ්බසොවණ්ණමයෙන පාසාදෙන සුවණ්ණපරික්ඛිත්තෙහි සයනෙහි ච සමන්නාගතෙ. එවං සබ්බත්ථ හෙට්ඨා උපරි ච පීතසද්දෙන සුවණ්ණමෙව ගහිතන්ති දට්ඨබ්බං. **ලතත්ථී**ති ලතා අත්ථි. **භන්තෙ**ති සක්කං දෙවරාජං ගාරවෙන ආලපති. **අනභිජ්ඣිතා**ති න අභිකඞ්ඛිතා.

සරීරන්ති සරීරභූතං ධාතුං, අවයවෙ චායං සමුදායවොහාරො, යථා "පටො දඩ්ඪො සමුද්දො දිට්ඨො"ති ච. **අස්සා**ති ගොරූපස්ස. **මග්ග**න්ති ආගමනමග්ගං. **න අවෙක්ඛිස්ස**න්ති න ඔලොකයිං. කස්මා? යස්මා **තදග්ගමනසා සතී** තස්සං ගාවියං ගතමනා ඨපිතමනා න හොන්තී[3] අඤ්ඤදත්ථු භගවතො ථූපගතමනා එව සමානාති අත්ථො. "තදඞ්ගමනසා සතී"ති ච පාඨො. තදඞ්ග තස්ස භගවතො ධාතුයා[4] අඞ්ග මනො එතිස්සාති=තදඞ්ගමනසා. එවං භූතා අහං තදා තස්සා මග්ගං නාවෙක්ඛිස්සන්ති දස්සෙති.

1. භා. තත්තග්ග.
2. භා. සභව්‍ය, සී. සභව්‍යතර.
3. භා. නහොන්ති.
4. සී. ධාතුයං.

ථූපං අප්පත්තමානසන්ති ථූපං චෙතියං අසම්පත්තඅජ්ඣාසයං. මනසි භවොති හි=මානසො, අජ්ඣාසයො මනොරථො. ථූපං උපගන්ත්වා පුප්ඵෙහි පූජෙස්සාමීති උප්පන්නමනොරථස්ස අසම්පුණ්ණතාය එවං වුත්තං.[1] ථූපං චෙතියං පන පුප්ඵෙහි පූජනචිත්තං සිද්ධමෙව යෙන සා දෙවලොකෙ උප්පන්නා. **තඤ්චාහං අභිසඤ්චෙය්‍යන්ති** තඤ්ච අහං අභිසඤ්චිනෙය්‍යං තං පුප්ඵෙහි පූජනෙන හි පුඤ්ඤං අහං ථූපං අභිගන්ත්වා යථාධිප්පායං පූජෙත්වා සම්මදෙව චිනෙය්‍යං උපචිනෙය්‍යන්ති අත්ථො. **භිය්‍යො නූන ඉතො සියාති** ඉතො යථා[2] ලද්ධසම්පත්තිතොපි භිය්‍යො උපරි උත්තරිතරා සම්පත්ති සියාති මඤ්ඤෙති අත්ථො.

මඝවා දෙවකුඤ්ජරොති ආලපනං. තත්ථ “දෙවකුඤ්ජරො”ති සබ්බබලපරක්කමාදිවසෙන සෙසෙසු[3] දෙවෙසු කුඤ්ජරසදිස. **සහව්‍යතන්ති** සහභාවං.

> “ඉදං සුත්වා තිදසාධිපති මඝවා දෙවකුඤ්ජරො,
> තාවතිංසෙ පසාදෙන්තො මාතලිං එතදබ්‍රවී”ති

ධම්මසඞ්ගාහකවචනං.

තතො සක්කො මාතලිපමුඛස්ස දෙවගණස්ස ඉමාහි ගාථාහි ධම්මං දෙසෙසි:

> “පස්ස මාතලි අච්ඡෙරං චිත්තං කම්මඵලං ඉදං,
> අප්පකම්පි කතං දෙය්‍යං පුඤ්ඤං හොති මහප්ඵලං.
>
> නත්ථි චිත්තෙ පසන්නම්හි අප්පිකා නාම දක්ඛිණා,
> තථාගතෙ වා සම්බුද්ධෙ අථවා තස්ස සාවකෙ.
>
> එහි මාතලි අම්හෙපි භිය්‍යො භිය්‍යො මහෙමසෙ,
> තථාගතස්ස ධාතුයො සුඛො පුඤ්ඤානමුච්චයො.
>
> තිට්ඨන්තෙ නිබ්බුතෙ චාපි සමෙ චිත්තෙ සමං ඵලං,
> චෙතොපණිධිහෙතු හි සත්තා ගච්ඡන්ති සුග්ගතිං.
>
> බහූනං වත අත්ථාය උප්පජ්ජන්ති තථාගතා,
> යත්ථ කාරං කරිත්වාන සග්ගං ගච්ඡන්ති දායකා”ති.

තත්ථ **පසාදෙන්තොති** පසන්නෙ කරොන්තො, රතනත්තයෙ සද්ධං උප්පාදෙන්තොති අත්ථො.

චිත්තන්ති විචිත්තං අච්ඡරියං. **කම්මඵලන්ති** දෙය්‍යධම්මස්ස අනුළාරත්තෙපි ඛෙත්තසම්පත්තියා චිත්තසම්පත්තියා ච උළාරස්ස පුඤ්ඤකම්මස්ස ඵලං පස්සාති යොජනා. **අප්පකම්පි කතං දෙය්‍යං පුඤ්ඤං හොති මහප්ඵලන්ති** එත්ථ “කතන්ති” කාරවසෙන සක්කාරවසෙන ආයතනෙ විනියුත්තං. “දෙය්‍ය”න්ති දාතබ්බවත්ථුං. “පුඤ්ඤ”න්ති

1. ස්‍යා. වුත්තා. 2. ස්‍යා. සක. 3. සී. IV. ස්‍යා. විසෙසෙසි.

තථා පවත්තං පුඤ්ඤකම්මං. ඉදානි යත්ථ අප්පකම්පි කතං[1] පුඤ්ඤං මහප්ඵලං හොති, තං පාකටං කත්වා දස්සෙන්තො: **නත්ථි චිත්තෙ පසන්නම්හීති** ගාථමාහ. තං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

අලත්ථපිති මයම්පි. **මනෙමසෙති** මහාමහෙ පූජාමහෙ. **චෙතො පණිධිහෙතූති** අත්තනො චිත්තස්ස සම්මදෙව ඨපනනිමිත්තං අත්තසම්මාපණිධානෙනාති අත්ථො. තෙනාහ භගවා:-

"න තං මාතා පිතා කයිරා අඤ්ඤෙ වා පිච ඤාතකා,
සම්මාපණිහිතං චිත්තං සෙය්‍යසො නං තතො කරෙ"ති.[a]

එවං ච පන වත්වා සක්කො දෙවානමින්දො උය්‍යානකීළාය උස්සාහං පටිප්පස්සම්භෙත්වා තතොව පටිනිවත්තිත්වා අත්තනා අභිණ්හං පූජනෙය්‍ය[2]ට්ඨානභූතෙ චූළාමණිචෙතියෙ සත්තාහං පූජං අකාසි. අථාපරෙන සමයෙන දෙවචාරිකං ගතස්ස ආයස්මතො නාරදත්ථෙරස්ස තං පවත්තිං ගාථාහෙව කථෙසි. ථෙරො ධම්ම සඞ්ගාහකානං ආරොචෙසි. තෙ තථා තං සඞ්ගහං ආරොපෙසුන්ති.

පීතවිමාන වණ්ණනා.

---

4. 10.

ඔභාසයිත්වා පථවිං සදෙවකන්ති උච්ඡුවිමානං. තං හෙට්ඨා උච්ඡුවිමානෙන[3] පාළිතො ච අට්ඨුප්පත්තිතො ච සදිසමෙව. කෙවලං තත්ථ සස්සු සුණිසං පීඨකෙන පහරිත්වා මාරෙසි, ඉධ පන ලෙඩ්ඩු නාති අයමෙව විසෙසො. වත්ථුනො පන භින්නත්තා උභයම්පි විසුංයෙව සඞ්ගහං ආරූළ්හන්ති[4] වෙදිතබ්බං.

"ඔභාසයිත්වා පථවිං සදෙවකං
අතිරොචසි චන්දිමසූරියා විය,
සිරියා ච[5] වණ්ණෙන යසෙන තෙජසා,
බ්‍රහ්මාව දෙවෙ තිදසෙ සඉන්දකෙ.

පුච්ඡාමි තං උප්පලමාලධාරිණී
ආවෙළිනී කඤ්චන සන්නිභත්තචෙ
අලඞ්කතෙ උත්තමවත්ථධාරිණී
කා ත්වං සුභෙ දෙවතෙ වන්දසෙ මමං.

කිං ත්වං පුරෙ කම්මමකාසි අත්තනා
මනුස්සභූතා පුරිමාය ජාතියා,
දානං සුචිණ්ණං අථ සීලසඤ්ඤමං
කෙනූපපන්නා සුගතිං යසස්සිනී,
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල"න්ති.

---

1. සා. නදිස්සන්ත.
2. සා. නිය.
3. සී. III & IV. උච්ඡුවිමාන.
4. සා. ආරූළ්හාති.
5. සා. සරීර.
a ධම්මපද චිත්තවග්ග.

ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරෙ පුච්ඡි. තතො දෙවතා ඉමාහි ගාථාහි ව්‍යාකාසි:-

"ඉදනි[1] භන්තෙ ඉමමෙව ගාමං
පිණ්ඩාය අම්හාක ඝරං උපාගමි,
තතො තෙ උච්ඡුස්ස අදාසිං ඛණ්ඩිකං
පසන්නචිත්තා අතුලාය පීතියා.

සස්සු ච පච්ඡා අනුයුඤ්ජතෙ මමං
කහං නු උච්ඡුං වධුකෙ අවාකිරි,[2]
නච්ඡඩ්ඩිතං නො පන ඛාදිතං මයා
සන්තස්ස භික්ඛුස්ස සයං අදාසහං.

තුය්හන්විදං[3] ඉස්සරියං අථො මම
ඉතිස්සා සස්සු පරිභාසතෙ මමං,
ලෙඩ්ඩුං ගහෙත්වා පහාරං අදාසි මෙ
තතො චුතා කාලකතාම්හි දෙවතා.

තදෙව කම්මං කුසලං කතං මයා
සුඛඤ්ච කම්මං අනුභොමි අත්තනා,
දෙවෙහි සද්ධිං පරිචාරයාමහං
මොදාමහං කාමගුණෙහි පඤ්චහි.

තදෙව කම්මං කුසලං කතං මයා
සුඛඤ්ච කම්මං අනුභොමි අත්තනා,
දෙවින්දගුත්තා තිදසෙහි රක්ඛිතා
සමප්පිතා කාමගුණෙහි පඤ්චහි.

එතාදිසං පුඤ්ඤඵලං අනප්පකං
මහාවිපාකා මම උච්ඡුදක්ඛිණා,
දෙවෙහි සද්ධිං පරිචාරයාමහං
මොදාමහං කාමගුණෙහි පඤ්චහි.

එතාදිසං පුඤ්ඤඵලං අනප්පකං
මහාජුතිකා මම උච්ඡුදක්ඛිණා,
දෙවින්දගුත්තා තිදසෙහි රක්ඛිතා
සහස්සනෙත්තොරිව නන්දනෙ වනෙ.

තුවඤ්ච භන්තෙ අනුකම්පකං විදුං
උපෙච්ච වන්දිං කුසලඤ්ච පුච්ඡිසං,
තතො තෙ උච්ඡුස්ස අදාසිං ඛණ්ඩිකං
පසන්නචිත්තා අතුලාය පීතියා"ති.

සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

උච්ඡුවිමානවණ්ණනා.

1. සී. III & IV. හා. ඉදනෙත. 2. සී. අවාකරි.
3. සී. III & IV. හා. තුය්හඤ්විදං.

4. 11.

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති චන්දනවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා සාවත්ථියං විහරති. තෙන සමයෙන සම්බහුලා භික්ඛූ අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකාවාසෙ වස්සං වසිත්වා වුත්ථවස්සා පවාරෙත්වා සෙනාසනං පටිසාමෙත්වා[1] පත්තචීවරමාදාය සාවත්ථිං උද්දිස්ස භගවන්තං දස්සනාය ගච්ඡන්තා අඤ්ඤතරස්ස ගාමස්ස මජ්ඣෙන අතික්කමන්ති.[2] තත්ථ අඤ්ඤතරා ඉත්ථී තෙ භික්ඛූ දිස්වා පසන්නචිත්තා සඤ්ජාතගාරවබහුමානා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා සිරසි අඤ්ජලිං පග්ගය්හ යාව දස්සනූපචාරා පසාදසොම්මානි[3] අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා ඔලොකෙන්තී අට්ඨාසි. සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්ති. අථ නං තත්ථ දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තිං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො ඉමාහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි:-

"අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන
යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ-පෙ-
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

"සා දෙවතා අත්තමනා මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා,
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං."

"අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා
දිස්වාන සමණෙ සීලවන්තෙ,
පාදානි වන්දිත්ව මනං පසාදයිං
චිත්තා චහං අඤ්ජලිකං අකාසිං.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො
තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති-පෙ-
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

ඉමාහි ගාථාහි ව්‍යාකාසි.

තත්ථ **සමණෙති** සමිතපාපෙ. **සීලවන්තෙති** සීලගුණයුත්තෙ **මනං පසාදයින්ති** සාධුරූපා වතිමෙ අය්‍යා ධම්මචාරිනො සමචාරිනො බ්‍රහ්මචාරිනොති තෙසං ගුණෙ ආරබ්භ චිත්තං පසාදයිං. **චිත්තා චහං අඤ්ජලිකං අකාසින්ති** තුට්ඨා සොමනස්සජාතා අහං වන්දිං. පෙසලානං භික්ඛූනං පසාදවිකසිතානි අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා දස්සනමත්තම්පි ඉමෙසං සත්තානං බහූපකාරං[4] පගෙව වන්දනාති. තෙනාහ: තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණොති ආදි.

සෙසං වුත්තනයමෙව.

චන්දනවිමාන වණ්ණනා.

1. සී. III & IV. සංසාමෙත්වා.
2. සී අභිසඞ්කමන්ති.
3. සී. පසාදනියාරභානි.
4. III. බහුකාරං.

4. 12.

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති රජ්ජුමාලාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන ච සමයෙන ගයාගාමකෙ අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ධීතා තස්මිං යෙව ගාමෙ[1] එකස්ස බ්‍රාහ්මණකුමාරස්ස දින්නා පතිකුලං ගන්ත්වා තස්මිං ගෙහෙ ඉස්සරියං වත්තෙන්තී තිට්ඨති. සා තස්මිං ගෙහෙ දාසියා ධීතරං දිස්වා න සහති. දිට්ඨකාලතො පට්ඨාය කොධෙන[2] තටතටායමානා අක්කොසති පරිභාසති ඛටකඤ්චස්සා දෙති. යදා පන සා වයප්පත්තියා කිච්චසමත්ථා ජාතා, තදා නං ජණ්ණුකප්පරමුට්ඨීහි පහරතෙව යථා තං පුරිමජාතිසු බද්ධාඝාතා.[3]

සා කිර දාසී කස්සපස්ස[4] දසබලස්ස කාලෙ තස්සා සාමිනී අහොසි, ඉතරා දාසී. සා තං ලෙඩ්ඩුදණ්ඩාදීහි මුට්ඨිආදීහි ච අභිණ්හං හනති[5] සා තෙන නිබ්බින්නා යථාබලං දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා අනාගතෙ[6] අහං සාමිනී හුත්වා ඉමිස්සා උපරි ඉස්සරියං වත්තෙය්‍යන්ති පත්ථනං ඨපෙසි.[7] අථ සා දාසී තතො චුතා අපරාපරං සංසරන්තී ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ වුත්තනයෙන ගයාගාමකෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා පතිකුලං ගතා. ඉතරාපි තස්සා දාසී අහොසි. එවං බද්ධාඝාතතාය, සා තං විහෙඨෙති එවං විහෙඨෙන්තී අකාරණෙනෙව කෙසෙසු ගහෙත්වා හත්ථෙහි ච පාදෙහි ච සුහතං හන්ති. සා නහාපිතසාලං ගන්ත්වා ඛුරමුණ්ඩං කාරෙත්වා අගමාසි. සාමිනී කිං ජෙ දුට්ඨදාසි මුණ්ඩිතමත්තෙන තව විප්පමොක්ඛොති රජ්ජුං සීසෙ බන්ධිත්වා තත්ථ නං ගහෙත්වා ඔනමෙත්වා ඝාතෙති. තස්සා තඤ්ඤෙව රජ්ජුං අපනෙතුං න දෙති. තතො පට්ඨාය දාසියා රජ්ජුමාලාති නාමං අහොසි.

අථෙකදිවසං සත්ථා පච්චූසසමයෙ මහාකරුණාසමාපත්තිතො වුට්ඨාය ලොකං ඔලොකෙන්තො රජ්ජුමාලාය සොතාපත්තිඵලූපනිස්සයං තස්සා ච බ්‍රාහ්මණියා සරණෙසු සීලෙසු ච පතිට්ඨානං දිස්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසීදි ඡබ්බණ්ණ බුද්ධරංසියො විස්සජ්ජෙන්තො. රජ්ජුමාලාපි ඛො දිවසෙ දිවසෙ තාය තථා විහෙඨියමානා කිං මෙ ඉමිනා දුජ්ජීවිතෙනාති නිබ්බින්නරූපා ජීවිතෙ මරිතුකාමා ඝටං ගහෙත්වා උදකතිත්ථං[8] ගච්ඡන්තී විය ගෙහතො නික්ඛන්තා අනුක්කමෙන වනං පවිසිත්වා භගවතො නිසින්නරුක්ඛස්ස අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්ස රුක්ඛස්ස සාඛාය රජ්ජුං

1. සී. I. II & III. ගාමකෙ.
2. සී. කොපෙන
3. හා. ලද්ධාඝාතා
4. I. II. III & IV. කස්සප.
5. හා. අභිහනති.
6. සී. එකදිවසං අනාගතෙ.
7. සී. IV. අකාසි.
8. සී. IV. උදකතිත්ථං.

බන්ධිත්වා පාසං කත්වා උබ්බන්ධිතුකාමා ඉතො චිතො ච ඔලොකෙන්තී අද්දස භගවන්තං තත්ථ නිසින්නං පාසාදිකං පසාදනීයං උත්තමදමථසමථමනුප්පත්තං ඡබ්බණ්ණබුද්ධරංසියො විස්සජ්ජෙන්තං. දිස්වා බුද්ධගාරවෙන ආකඩ්ඪියමානහදයා කින්නුඛො භගවා මාදිසානම්පි ධම්මං දෙසෙති යමහං සුත්වා ඉතො දුජ්ජීවිතතො මුච්චෙය්‍යන්ති චින්තෙසි. අථ භගවා තස්සා චිත්තාචාරං ඔලොකෙත්වා රජ්ජුමාලෙති ආහ. සා තං සුත්වා අමතෙන විය අභිසිත්තා පීතියා නිරන්තරං ඵුට්ඨා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. තස්සා භගවා ආනුපුබ්බිකථානුපුබ්බකං චතුසච්චකථං කථෙසි. සා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. සත්ථා වට්ටති එත්තකො රජ්ජුමාලාය අනුග්ගහො, ඉදානෙසා කෙනචි අප්පධංසියා ජාතාති අරඤ්ඤතො නික්ඛමිත්වා ගාමස්ස අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසීදි. රජ්ජුමාලාපි අත්තානං විනිපාතෙතුං අභබ්බතාය ඛන්තිමෙත්තානුද්දයසම්පන්නතාය ච බ්‍රාහ්මණී මං හනතු වා විහෙඨෙතු වා යං වා තං කරොතූති ඝටෙන උදකං ගහෙත්වා ගෙහං අගමාසි. සාමිකො ගෙහද්වාරෙ ඨිතො තං දිස්වා ත්වං අජ්ජ උදකතිත්ථං[1] ගතා චිරායිත්වා ආගතා, මුඛවණ්ණො ච තෙ අතිවිය විප්පසන්නො, ත්වඤ්ච අඤ්ඤෙන ආකාරෙන උපට්ඨාසි, කිං එතන්ති පුච්ඡි. සා තස්ස තං පවත්තිං ආචික්ඛි. බ්‍රාහ්මණො තස්සා වචනං සුත්වා තුස්සිත්වා ගෙහං ගන්ත්වා රජ්ජුමාලාය උපරි නයං න කිඤ්චි කාතබ්බන්ති සුණිසාය වත්වා තුට්ඨමානසො සීඝතරං සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා සාදරෙන කතපටිසන්ථාරො සත්ථාරං නිමන්තෙත්වා අත්තනො ගෙහං ආනෙත්වා පණීතෙන ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන පරිවිසිත්වා භගවන්තං භුත්තාවිං ඔනීතපත්තපාණිං උපසඞ්කමිත්වා එකමන්තං නිසීදි. සුණිසාපිස්ස උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. ගයාගාමවාසිනොපි බ්‍රාහ්මණගහපතිකා තං පවත්තිං සුත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා[2] එකමන්තං නිසීදිංසු, අප්පෙකච්චෙ සම්මොදනීයං[3] කත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. සත්ථා රජ්ජුමාලාය තස්සා ච බ්‍රාහ්මණියා පුරිමජාතිසු කතකම්මං විත්ථාරතො කථෙත්වා සම්පත්තපරිසාය අනුරූපං ධම්මං දෙසෙසි. තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණී ච මහාජනො ච තත්ථ සන්නිපතිතො සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨහි. සත්ථා ආසනා වුට්ඨහිත්වා සාවත්ථිමෙව අගමාසි.

බ්‍රාහ්මණො රජ්ජුමාලං ධීතුට්ඨානෙ ඨපෙසි. තස්ස සුණිසා රජ්ජුමාලං පියචක්ඛූහි ඔලොකෙන්තී යාවජීවං මනාපෙනෙව සිනෙහෙන[4] පරිහරි. රජ්ජුමාලා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්ති. අච්ඡරාසහස්සඤ්චස්සා පරිවාරො අහොසි, සා සට්ඨි සකට

1. සී. I. II. III & IV. උදකත්ථං.
2. හා. අප්පෙකච්චෙ අභිවාදෙත්වා.
3. සී. IV සම්මොදන.
4. සී. I. II III & IV කදිස්සෙන.

හාරප්පමාණෙහි දිබ්බාභරණෙහි පතිමණ්ඩිතත්තභාවා අච්ඡරාසහස්සපරිවුතා නන්දනවනාදීසු මහතිං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවමානා පමුදිතමනා විචරති.

අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො දෙවචාරිකං ගතො තං මහන්තෙන දිබ්බානුභාවෙන මහතියා දෙවිද්ධියා විජ්ජොතමානං දිස්වා තාය කතකම්මං ඉමාහි ගාථාහි **පුච්ඡි** :-

“අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ,
හත්ථෙ[1] පාදෙ ච විග්ගය්හ නච්චසි සුප්පවාදිතෙ.

තස්සා තෙ නච්චමානාය අඞ්ගමඞ්ගෙහි සබ්බසො,
දිබ්බා සද්දා නිච්ඡරන්ති සවණීයා මනොරමා.

තස්සා තෙ නච්චමානාය අඞ්ගමඞ්ගෙහි සබ්බසො,
දිබ්බා ගන්ධා පවායන්ති සුචිගන්ධා මනොරමා..

විවත්තමානා කායෙන යා වෙණීසු පිළන්ධනා,
තෙසං සුය්‍යති නිග්ඝොසො තුරියෙ පඤ්චඞ්ගිකෙ යථා.

වටංසකා වාතධුතා වාතෙන සම්පකම්පිතා,
තෙසං සුය්‍යති නිග්ඝොසො තුරියෙ පඤ්චඞ්ගිකෙ යථා.

යා පි තෙ සිරස්මිං මාලා සුචිගන්ධා මනොරමා,
වාති ගන්ධො දිසා සබ්බා රුක්ඛො මඤ්ජුස්සකො යථා.

ඝායසෙ තං සුචිගන්ධං රූපං පස්සසි අමානුසං,
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල”න්ති.

තත්ථ **හත්ථෙ පාදෙ ච විග්ගය්හාති** හත්ථෙ ච පාදෙ ච විවිධෙහි ආකාරෙහි ගහෙත්වා පුප්ඵමුට්ඨි පුප්ඵඤ්ජලි ආදි භෙදස්ස සාභිනයස්ස දස්සනවසෙන විවිධෙහි ආකාරෙහි හත්ථෙ ච සම්පාදදීනම්පි[2] ඨානවිසෙසානං දස්සනවසෙන විවිධෙහි ආකාරෙහි පාදෙ ච උපාදිසිත්වාති අත්ථො. ‘ච’ සද්දෙන සාභිනයං සඞ්ගණ්හාති **නච්චසීති** නටසි **සා ත්වන්ති** යා වුත්තනයවසෙන නච්චං කාරෙසීති අත්ථො. **සුප්පවාදිතෙති** සුන්දරෙ පවජ්ජන්තෙ සති තව නච්චස්ස අනුරූපවසෙන වීණාවෙණුමුදිඞ්ග[3]තාළාදිකෙ වාදියමානෙ පඤ්චඞ්ගිකෙ තුරියෙ පග්ගය්හමානෙති අත්ථො. සෙසං හෙට්ඨා විමානෙ වුත්තනයමෙව.

එවං ථෙරෙන පුච්ඡිතා සා දෙවතා අත්තනො පුරිමජාතිආදීනි[4] ඉමාහි ගාථාහි ව්‍යාකාසි :-

“දාසී අහං පුරෙ ආසිං ගයායං බ්‍රාහ්මණස්ස හං,
අප්පපුඤ්ඤා අලක්ඛිකා රජ්ජුමාලාති මං විදුං,

1. හා. තත්ථ.
2. සී. සම්පදදීනම්පි.
3. හා. වීණාවංසමුදිඞ්ග.
4. හා. ආදිං.

අක්කොසානං වධානඤ්ච තජ්ජනාය ච උක්කතා,[1]
කුටං ගහෙත්වා නික්ඛම්ම ගච්ඡිං[2] උදකහාරියා.[3]

විපථෙ කුටං නික්ඛිපිත්වා වනසණ්ඩං උපාගමිං,
ඉධෙවාහං මරිස්සාමි කො අත්ථො ජීවිතෙන මෙ.

දළ්හං පාසං කරිත්වාන ආසුම්භිත්වාන[4] පාදපෙ,
තතො දිසා විලොකෙසිං කො නු ඛො වනමස්සිතො.

තත්ථද්දසාසිං[5] සම්බුද්ධං සබ්බලොකහිතං මුනිං,
නිසින්නං රුක්ඛමූලස්මිං ඣායන්තමකුතො භයං.

තස්සා මෙ අහු සංවෙගො අබ්භුතො ලොමහංසනො,
කො නු ඛො වනමස්සිතො මනුස්සො වා උදාහු දෙවතා.

පාසාදිකං පසාදනීයං වනා නිබ්බාණමාගතං,
දිස්වා මනො මෙ පසීදි නායං යාදිස කීදිසො.

ගුත්තින්ද්‍රියො ඣානරතො අබහිග්ගතමානසො,
හිතො සබ්බස්ස ලොකස්ස බුද්ධො සොයං[6] භවිස්සති.

භයභෙරවො දුරාසදො සීහොව ගුහමස්සිතො,
දුල්ලභායං දස්සනාය පුප්ඵං ඔදුම්බරං යථා.

සො මං මුදූහි වාචාහි ආලපිත්වා තථාගතො,
රජ්ජුමාලෙති මං අවොච සරණං ගච්ඡ තථාගතං.

තාහං ගිරං සුණිත්වාන නෙලං අත්ථවතිං සුචිං,
සණ්හං මුදුකඤ්ච වග්ගුඤ්ච සබ්බසොකාපනූදනං.

කල්ලචිත්තඤ්ච මං ඤත්වා පසන්නං සුද්ධමානසං,
හිතො[7] සබ්බස්ස ලොකස්ස අනුසාසි තථාගතො.

ඉදං දුක්ඛන්ති මං අවොච අයං දුක්ඛස්ස සම්භවො,
අයං නිරොධො මග්ගො ච අඤ්ජසො අමතොගධො.

අනුකම්පකස්ස කුසලස්ස ඔවාදම්හි අහං ඨිතා,
අජ්ඣගා අමතං සන්තිං නිබ්බාණ පදමච්චුතං.

සාහං අවට්ඨිතා පෙමා දස්සනෙ අවිකම්පිනී,
මූලජාතාය සද්ධාය ධීතා බුද්ධස්ස ඔරසා.

සාහං රමාමි කීළාමි මොදාමි අකුතොභයා,
දිබ්බං මාලං ධාරයාමි පිබාමි මධුමද්දවං.

---

1. හා. උග්ඝත්තා.
2. ජී. ඊ. හා. අගච්ඡිං.
3. හා. උදහාරියා.
4. සී. IV. ජී. ඊ. ආලම්බිත්වාන.
5. ජී. ඊ. හා. සාමි.
6. සී. බුද්ධො අයං.
7. සී. I. II. III & IV. බු. ති. සිතං.

සට්ඨිං තුරියසහස්සානි පටිබොධං කරොන්ති මෙ,
ආලම්බො ගග්ගරො භීමො සාධුවාදී ච සංසයො.

පොක්ඛරො ච සුඵස්සො ච වීණා මොක්ඛා[1] ච නාරියො,
නන්දා චෙව සුනන්දා ච සොණදින්නා[2] සුචිම්හිතා.[3]

අලම්බුසා මිස්සකෙසී ච පුණ්ඩරීකාති වාරුණී,
එණිඵස්සා සුඵස්සා ච සුභද්දා මුදුවාදිනී.[4]

එතා චඤ්ඤා ච සෙය්‍යාසෙ අච්ඡරානං පබොධිකා,
තා මං කාලෙනුපාගන්ත්වා අභිභාසන්ති දෙවතා.

හන්ද නච්චාම ගායාම හන්ද තං රමයාමසෙ,
නයිදං අකතපුඤ්ඤානං කතපුඤ්ඤානමෙවිදං.

අසොකං නන්දනං රම්මං තිදසානං මහාවනං,
සුඛං අකතපුඤ්ඤානං ඉධ නත්ථි පරත්ථ ච.

සුඛඤ්ච කතපුඤ්ඤානං ඉධ චෙව පරත්ථ ච,
තෙසං සහබ්‍යකාමානං කාතබ්බං කුසලං බහුං,
කතපුඤ්ඤා හි මොදන්ති සග්ගෙ භොගසමඞ්ගිනො.

බහුන්නං වත අත්ථාය උප්පජ්ජන්ති තථාගතා,
දක්ඛිණෙය්‍යා මනුස්සානං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තානමාකරා,
යත්ථ කාරං කරිත්වාන සග්ගෙ මොදන්ති දායකාති.

තත්ථ **දාසී අහං පුරෙ ආසින්ති** පුරෙ පුරිමජාතියා අහං අන්තොජාතා දාසී අහොසිං. තත්ථ කස්සාති ආහ: **ගයායං බ්‍රාහ්මණස්ස හ**න්ති ගයානාමකෙ ගාමෙ අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස. "හ"ති නිපාත මත්තං. **අප්පපුඤ්ඤා**ති මන්දභාග්‍යා අපුඤ්ඤා. **අලක්ඛිකා**ති නිස්සිරිකා කාළකණ්ණී. **රජ්ජුමාලාති මං විදූ**ති කෙසෙ[5] ගහෙත්වා ආකඩ්ඪනපරිකඩ්ඪනදුක්ඛෙන මුණ්ඩකෙ කතෙ පුනපි තදත්ථමෙව සීසෙ දළ්හං බන්ධිත්වා ඨපිතරජ්ජුකුණ්ඩලකවසෙන රජ්ජුමාලාති මං මනුස්සා ජානිංසු.

වධානන්ති තාළනානං. **තජ්ජනායා**ති භයසන්තජ්ජනෙන. **උක්කණ්ඨා**ති උක්කණ්ඨතාය දෙමනස්සුප්පත්තියා.

උදකහාරියාති උදකහාරිකා, උදකං ආහරන්තී විය හුත්වාති අධිප්පායො.

විපථෙති අපථෙ, මග්ගතො අපක්කමිත්වාති[6] අපථෙ. **කුපථො**ති කො අපථො, සො යෙව වා පාඨො

දළ්හං පාසං කරිත්වානාති බන්ධනපාසං ථිරං අවිජ්ජනකං කත්වා. **ආසුම්භිත්වාන පාදපෙ**ති විටපෙ ලග්ගනවසෙන පාදපෙ රුක්ඛෙ ඛිපිත්වා. **නානා දිසා විලොකෙසිං කො නු ඛො වනමස්සිතො**ති

1. සී. I. II. III & IV මු. නි පොක්ඛා
2. හා. සොණතිණ්ණා.
3. සී. III. සුහිම්හිතා.
4. සී. I. II. III & මු. සමනද්දා [මුදුවාදිනී.
5. හා. සීසෙ.
6. හා. අපගමෙත්වා.

ඉමං වතං පවිසනවසෙන අස්සිතො නු ඛො කොචි අඤ්ඤො, යතො මෙ මරණන්තරායො සියාති අධිප්පායො.

“සම්බුද්ධ”න්ති ආදි තදා තස්සා තාදිසෙ නිච්ඡයෙ අසතිපි සභාව වසෙන වුත්තං. තස්සත්ථො:- සයමෙව සම්මදෙව ච සබ්බස්සාපි බුජ්ඣිතබ්බස්ස බුද්ධත්තා **සම්මාසම්බුද්ධං**, මහාකරුණායොගෙන හිතාදිභෙදභින්නස්ස සබ්බස්සාපි ලොකස්ස එකන්තහිතත්තා **සබ්බලොකහිතං**, උභයලොකං මුනනතො **මුනිං**, නිසජ්ජාවසෙන[1] කිලෙසාභිසඞ්ඛාරෙහි ඨානා චාවනාභාවෙන ච **නිසින්නං**, ආරම්මණූපනිජ්ඣානෙන ලක්ඛණූපනිජ්ඣානෙන ච **ඣායන්තං**, බොධිමූලෙයෙව භයහෙතූනං සමුච්ඡින්නත්තා කුතොචිපි භයාභාවතො **අකුතොභයන්ති** වෙදිතබ්බං. **සංවෙගො** නාම සහොත්තප්පං ඤාණං. සො තස්සා භගවතො දස්සනෙන උප්පජ්ජි, තෙනාහ: **තස්සා මෙ අහු සංවෙගොති.**

පාසාදිකන්ති පසාදාවහං. ද්වත්තිංසමහාපුරුසලක්ඛණ-අසීති අනුබ්‍යඤ්ජන-බ්‍යාමප්පභාකෙතුමාලාලඞ්කතාය සමන්තපාසාදිකාය අත්තනො සරීරසොභා[2] සම්පත්තියා රූපකාය දස්සනබ්‍යාවටස්ස ජනස්ස සාධු[3]භාවතො පසාදසංවඩ්ඪනන්ති අත්ථො. **පසාදනීයන්ති** දසබල- චතුවෙසාරජ්ජ-ඡ අසාධාරණඤාණ- අට්ඨාරසාවෙණිකබුද්ධ ධම්මප්පභුති අපරිමාණ ගුණසමන්නාගතාය ධම්මකායසම්පත්තියා පරික්ඛක ජනස්ස පසීදිතබ්බයුත්තං, පාසාදිකන්ති අත්ථො. **වනාති** කිලෙසවනතො අපක්කමිත්වා. **නිබ්බාණමාගතන්ති** නිත්තණ්හ භාවං නිබ්බාණමෙව උපගතං අධිගතං. **යාදිසකීදිසොති** යො වා සො වා, පචුරජනොති අත්ථො.

මනච්ඡට්ඨානං ඉන්ද්‍රියානං අග්ගමග්ගගොපනාය ගොපිතත්තා **ගුත්තින්ද්‍රියො**. අග්ගඵලඣානාභිරතියා **ඣානරතො**. තතො එව බහිභූතෙහි රූපාදිආරම්මණෙහි අපක්කමිත්වා විසයජ්ඣත්තෙ නිබ්බාණෙ ච ඔගාළ්හචිත්තතාය **අබහිග්ගතමානසො**. මිච්ඡාගාහ මොචනභයෙන විපල්ලාසවත්තෙහි මිච්ඡාදිට්ඨිකෙහි භායිතබ්බතො තෙසඤ්ච[4] භයජනනතො **භයභෙරවො**.

පයොගාසය විපන්නෙහි අනුපගමනීයතො කෙනචිපි අනාසාදනීයතො ච **දුරාසදො**. **දුල්ලභායන්ති** දුල්ලභො අයං, **දස්සනායාති** දට්ඨුම්පි. **පුප්ඵං ඔදුම්බරං යථාති** යථා නාම උදුම්බරෙ භවං පුප්ඵං දුල්ලභදස්සනං කදාචිදෙව භවෙය්‍ය[5]. එවං එදිසස්ස උත්තමපුග්ගලස්සාති අත්ථො.

---

1. සී. I. II. III & IV. විස්සජ්ජනවසෙන.
2. සී. සිරිසොභා.
3. සී. සබ්බසො.
4. සී. තෙසං වට්ට
5. සී. වා න භවෙය්‍ය

සො තථාගතො මුදුකි වාචාති සණ්හාය වාචාය **රජ්ජුමාලෙති මං ආලපිත්වා** ආමන්තෙත්වා **සරණං ගච්ඡ තථාගතන්**ති තථාගතොති ආදිනා තථාගතං සම්මාසම්බුද්ධං සරණං ගච්ඡාහීති **මං අවොච** අභාසීති යොජනා.

තාහන්ති තං අහං. **ගිරන්**ති වාචං. **නෙලන්**ති නිද්දොසං. **අත්ථවතින්**ති අත්ථයුත්තං සාත්ථං, එකන්තහිතං වා. වචීසොචෙය්‍යතාය **සුචිං**. අකක්කලතාය **සණ්හං**. වෙනෙය්‍යානං මුදුභාවකරණතො **මුදුං**. සවනීයභාවෙන **වග්ගුං. සබ්බසොකාපනූදනන්**ති ඤාතිබ්‍යසනාදිවසෙන උප්පජ්ජනකස්ස සබ්බස්සාපි සොකස්ස විනොදනං. ගිරං **සුත්වාන** පසන්නචිත්තා **අහොසින්**ති සම්බන්ධො. සබ්බමෙතං දානකථං ආදිං කත්වා උස්සක්කිත්වා නෙක්ඛම්මෙ ආනිසංසවිභාවනවසෙන පවත්තිතං භගවතො ආනුපුබ්බිකථං සන්ධාය වදති. තෙනෙවාහ "කලලචිත්තඤ්ච මං ඤත්වා"ති ආදි.

තත්ථ **කලලචිත්තන්**ති කම්මනියචිත්තං, හෙට්ඨා පවත්තිතදෙසනාය අස්සද්ධියාදීනං චිත්තදොසානං විගතත්තා උපරිදෙසනාය භාජනභාවූපගමනෙන කම්මක්ඛම[1] චිත්තං, භාවනාකම්මස්ස යොග්ගචිත්තන්ති අත්ථො. තෙනෙවාහ "පසන්නං සුද්ධමානස"න්ති. තත්ථ **පසන්නන්**ති ඉමිනා අස්සද්ධියාපගමමාහ. **සුද්ධමානසන්**ති ඉමිනා කාමච්ඡන්දාදි අපගමනෙන මුදුචිත්තතං විනීවරණ[2]චිත්තතඤ්ච දස්සෙති. **අනුසාසී**ති ඔවදි, සාමුක්කංසිකාය ධම්මදෙසනාය සහ උපායෙන පවත්තිනිවත්තියො උපදිසීති අත්ථො. තෙනෙවාහ "ඉදං දුක්ඛ"න්ති ආදි. අනුසාසිතාකාරදස්සනං හෙතං.

තත්ථ **ඉදං දුක්ඛන්ති මං අවොචා**ති ඉදං තණ්හාවජ්ජං තෙභූමකං ධම්මජාතං බාධකසභාවත්තා[3] කුච්ඡිතං හුත්වා තුච්ඡ[4] සභාවත්තා තථත්තා ච දුක්ඛං අරියසච්චන්ති මය්හං අභාසි. **අයං දුක්ඛස්ස සමුදයො**ති අයං කාමතණ්හාදිභෙදා තණ්හා යථාවුත්තස්ස දුක්ඛස්ස සමුදයො පභවො උප්පත්ති හෙතු සමුදයො අරියසච්චන්ති. **අයං නිරොධො මග්ගො**ති දුක්ඛස්ස සන්තිසභාවො[5] අසඞ්ඛතා ධාතු නිරොධො අරියසච්චන්ති. අන්තද්වයස්ස පරිවජ්ජනතො **අඤ්ජසො** නිබ්බානගාමිනීපටිපදාභාවතො **අමතොගධො මග්ගො** අරියසච්චන්ති මං අවොචාති සම්බන්ධො.

කුසලස්සාති ඔවාදදානෙ වෙනෙය්‍යදමනෙ ඡෙකස්ස, අප්පමාදපටිපත්තියා වා මත්තකප්පත්තියා අනවජ්ජස්ස. **ඔවාදම්හි අහං ඨිතා**ති යථාවුත්තෙන ඔවාදෙ අනුසිට්ඨියං සික්ඛාත්තයපාරිපූරියා සච්චසම්පටිවෙධෙන අහං **පතිට්ඨිතා**. තෙනාහ: "අජ්ඣගා අමතං සන්තිං නිබ්බානං පදමච්චුත"න්ති. ඉදං ඔවාදෙ පතිට්ඨානස්ස

1. සී IV. ස්‍යා. කම්මනිය
2. සී. උදග්ග.
3. සී. III බාධකභාවතො.
4. ස්‍යා. කුච්ඡිත.
5. ස්‍යා. සන්තිභාවො.

කාරණවචනං. යා-නිච්චතාය මරණාභාවතො **අමතං,** සබ්බදුක්ඛවූපසමතාය **සන්තිං,** අධිගතානං අච්චවනහෙතුතාය **අච්චුතං** **නිබ්බාණං පදං** **අජ්ඣගා** අධිගඤ්ඡි, සා එකංසෙන සත්ථු ඔවාදෙ පතිට්ඨිතා නාමාති.

අවට්ඨිතා පෙමාති දළ්හභත්ති රතනත්තයෙ නිච්චලපසාද සිනෙහා. කස්මා? යස්මා **දස්සනෙ අවිකම්පිනී,** සම්මාසම්බුද්ධො භගවා, ස්වාක්ඛාතො ධම්මො, සුපටිපන්නො සංඝොති එතස්මිං සම්මා **දස්සනෙ** අචලා[1] කෙනචි අචාලනීයා. කෙන පනෙතං අවිකම්පනන්ති ආහ **මූලජාතාය සද්ධායාති.** අයං "ඉතිපි සො භගවා අරහ"න්ති ආදිනා සම්මාසම්බුද්ධෙ[2] "ස්වාක්ඛාතො භගවතා ධම්මො"ති ආදිනා තස්ස ධම්මෙ "සුපටිපන්නො භගවතො සාවකසංඝො"ති ආදිනා තස්ස සඞ්ඝෙ ච සච්චාභිසමයසඞ්ඛාතෙන මූලෙන ජාතමූලා සද්ධා, තාය අහං අවිකම්පිනීති දස්සෙති. තතො එව **ධීතා බුද්ධස්ස ඔරසාති** සම්මාසම්බුද්ධස්ස උරෙ වායාම[3] ජනිතාභිජාතිතාය ඔරස පුත්තී.

සාහං රමාමීති සා අහං තදා අරියාය ජාතියා ඉදානි දෙවූපපත්තියා ආගතා මග්ගරතියා ඵලරතියා ච රමාමි. කාමගුණරතියා **කීළාමි.** උභයෙනපි **මොදමි.** අත්තානුවාද භයාදීනං දූරූපගතත්තා **අකුතොභයා** **මධුමද්දවන්ති** මධුසඞ්ඛාතං මද්දවකරං නච්චන ගායන කාලෙසු සරීරස්ස ච සරස්ස ච මුදුභාවාවහං, ගන්ධපානං සන්ධාය **වදති.** "මධුමාදව"න්තිපි පඨන්ති. ආදවං යාවදවං යාවදෙව **දවත්ථං** මධුං[4] පිවාමීති අත්ථො.

පුඤ්ඤක්ඛෙත්තානමාකරන්ති සදෙවකස්ස ලොකස්ස පුඤ්ඤක්ඛෙත්තභූතානං අරියානං මග්ගට්ඨඵලට්ඨානං අරියසංඝස්ස ආකර උප්පත්තිට්ඨානං **තථාගතං.** **සත්ථාති** යස්මිං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තෙන. සෙසං වුත්තනයමෙව.

අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො අත්තනා ච දෙවතාය ච පවත්තිතං ඉමං කථාසල්ලාපං මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

රජ්ජුමාලාවිමාන වණ්ණනා.

චතුත්ථවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉත්ථිවිමාන වණ්ණනා.

---

1. සී. I & II. අචපලා.
2. සී. I. II. III & IV. තථාගතෙ.
3. හා. ජනිතාය.
4. හා. යාවදෙවං යාවදෙවත්ථං මධුරං.

5. 1.

මහාරථවග්ගෙ–කො මෙ වන්දති පාදානීති මණ්ඩූකදෙවපුත්තවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා චම්පායං විහරති ගග්ගරාය පොක්ඛරණියා තීරෙ. සො පච්චූසවෙලායං බුද්ධාචිණ්ණං මහාකරුණාසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා තතො වුට්ඨාය වෙනෙය්‍යබන්ධවෙ සත්තෙ වොලොකෙන්තො අද්දස– 'අජ්ජ මයි සායණ්හසමයෙ ධම්මං දෙසෙන්තෙ එකො මණ්ඩූකො මම සරෙ නිමිත්තං ගණ්හන්තො පරො[1]පක්කමෙන මරිත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා මහතා දෙවපරිවාරෙන මහාජනස්ස පස්සන්තස්සෙව ආගමිස්සති, තත්ථ බහුන්නං ධම්මාභිසමයො භවිස්සතී'ති. දිස්වා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරං ආදාය මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං චම්පානගරං පිණ්ඩාය පවිසිත්වා භික්ඛූනං සුලභං පිණ්ඩපාතං කත්වා කතභත්තකිච්චො විහාරං පවිසිත්වා භික්ඛූසු වත්තං දස්සෙත්වා අත්තනො අත්තනො දිවාට්ඨානං[2] ගතෙසු ගන්ධකුටිං පවිසිත්වා ඵලසමාපත්තිසුඛෙන දිවසභාගං ඛෙපෙත්වා සායණ්හසමයෙ චතූසු පරිසාසු සන්නිපතිතාසු සුරභිගන්ධකුටිතො නික්ඛමිත්වා තදනුරූපෙන පාටිහාරියෙන පොක්ඛරණීතීරෙ ධම්මසභාමණ්ඩපං පවිසිත්වා අලඞ්කතවරබුද්ධාසනෙ නිසින්නො මනොසිලාතලෙ සීහනාදං නදන්තො අසම්භීතකෙසරසීහො විය අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතං බ්‍රහ්මස්සරං නිච්ඡාරෙන්තො අචින්තෙය්‍යෙන බුද්ධානුභාවෙන අනුපමාය බුද්ධලීලාය ධම්මං දෙසෙතුං ආරභි. තස්මිඤ්ච ඛණෙ එකො මණ්ඩූකො පොක්ඛරණිතො ආගන්ත්වා 'ධම්මො එසො වුච්චතී'ති ධම්මසඤ්ඤාය සරෙ නිමිත්තං ගණ්හන්තො පරිසපරියන්තෙ නිපජ්ජි. අථෙකො වච්ඡපාලො තං පදෙසං ආගතො සත්ථාරං ධම්මං දෙසෙන්තං පරිසඤ්ච උපසමෙන ධම්මං සුණන්තං දිස්වා තග්ගතමානසො දණ්ඩමොලුබ්භ තිට්ඨන්තො මණ්ඩූකං අනොලොකෙත්වා තස්ස සීසෙ සන්නිරුම්භිත්වා අට්ඨාසි. සො ධම්මසඤ්ඤාය පසන්නචිත්තො තාවදෙව කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ ද්වාදසයොජනිකෙ කනකවිමානෙ නිබ්බත්තිත්වා සුත්තප්පබුද්ධො විය තත්ථ අච්ඡරාසඞ්ඝපරිවුතං අත්තානං දිස්වා 'කුතො නු ඛො අහං ඉධ[3] නිබ්බත්තො'ති ආවජ්ජෙන්තො පුරිමජාතිං දිස්වා 'අරෙ අහං පි නාම ඉධ උප්පජ්ජිං ඊදිසඤ්ච සම්පත්තිං[4] පටිලභිං, කිං නු ඛො කම්මං අකාසි'න්ති උපධාරෙන්තො න අඤ්ඤං අද්දස– අඤ්ඤත්‍ර භගවතො සරෙ නිමිත්තග්ගාහා. සො තාවදෙව සහ විමානෙන ආගන්ත්වා විමානතො ඔතරිත්වා මහාජනස්ස පස්සන්තස්සෙව මහතා පරිවාරෙන මහන්තෙන දිබ්බානුභාවෙන උපසඞ්කමිත්වා භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ නමස්සමානො අට්ඨාසි. අථ නං භගවා ජානන්තොව මහාජනස්ස කම්මඵලං බුද්ධානුභාවඤ්ච පච්චක්ඛං කාතුං:–

---

1. සී. IV. හා. පරූ.
2. සී. IV. දිවාසහට්ඨානං.
3. සී. IV. ආගතො ඉධ අහං,
4. හා. සුඛසම්පත්තිං.

‘‘කො මෙ වන්දති පාදානි ඉද්ධියා යසසා ජලං
අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන සබ්බා ඔභාසයං දිසා’’ති

පුච්ඡි.

තත්ථ **කො**ති දෙවනාගයක්ඛමනුස්සාදීසු කො, කතමොති අත්ථො. **මෙ**ති මම. **පාදානී**ති පාදෙ. **ඉද්ධියා**ති ඉමාය ඊදිසාය දෙවිද්ධියා. **යසසා**ති ඉමිනා ඊදිසෙන පරිවාරෙන ච පරිච්ඡදෙන[1]ච. **ජලන්**ති විජ්ජොතමානො. **අභික්කන්තෙනා**ති අතිවිය කන්තෙන කාමනීයෙන සුන්දරෙන. **වණ්ණෙනා**ති ඡවිවණ්ණෙන, **සරීරවණ්ණ**නිභායාති අත්ථො.

අථ දෙවපුත්තො අත්තනො පුරිමජාතිආදිං කථෙන්තො ඉමාහි ගාථාහි ව්‍යාකාසි :-

‘‘මණ්ඩූකොහං පුරෙ ආසිං උදකෙ වාරිගොචරො,
තව ධම්මං සුණන්තස්ස අවධී වච්ඡපාලකො.

මුහුත්තං චිත්තපසාදස්ස ඉද්ධිං පස්ස යසඤ්ච මෙ,
ආනුභාවඤ්ච මෙ පස්ස වණ්ණං පස්ස ජුතිඤ්ච මෙ.

යෙ ච තෙ දීඝමද්ධානං ධම්මං අස්සොසුං ගොතම,
පත්තා තෙ අචලට්ඨානං යත්ථ ගන්ත්වා න සොචරෙ’’ති.

තත්ථ **පුරෙ**ති පුරිමජාතියං. **උදකෙ**ති ඉදං තදා අත්තනො උප්පත්තිට්ඨානදස්සනං. ‘‘උදකෙ මණ්ඩූකො’’ති එතෙන උද්ධුමායිකාදිකස්ස ථලෙ මණ්ඩූකස්ස නිවත්තනං කතං හොති. ගාවො චරන්ති එත්ථාති=ගොචරො, ගොචරො වියාති=ගොචරො, සාසෙසනට්ඨානං, වාරි උදකං ගොචරො=එතස්සාති වාරිගොචරො. උදකචාරීපි හි කොචි කච්ඡපාදි අවාරිගොචරොපි හොතීති වාරිගොචරොති විසෙසෙත්වා වුත්තං. **තව ධම්මං සුණන්තස්සා**ති බ්‍රහ්මස්සරෙන කරවීකරුතමඤ්ජුනා දෙසෙන්තස්ස තව ධම්මං ‘ධම්මො එසො වුච්චතී’ති සරෙ නිමිත්තග්ගාහවසෙන සුණන්තස්ස. අනාදරෙ චෙතං සාමිවචනං වෙදිතබ්බං. **අවධී වච්ඡපාලකො**ති වච්ඡෙ රක්ඛන්තො[2] ගොපාලදාරකො මම සමීපං ආගන්ත්වා දණ්ඩමොලුබ්භ තිට්ඨන්තො මම සීසෙ **දණ්ඩං** සන්නිරුම්භිත්වා මං මාරෙසි.

මුහුත්තං චිත්තපසාදස්සාති තව ධම්මෙ මුහුත්තමත්තං උප්පන්නස්ස චිත්තපසාදස්ස හෙතුභූතස්ස. **ඉද්ධින්**ති සමිද්ධිං, දිබ්බවිභූතින්ති අත්ථො. **යසන්**ති පරිවාරං. **ආනුභාවන්**ති කාමවණ්ණිතාදි දිබ්බානුභාවං. **වණ්ණන්**ති සරීරෙ වණ්ණසම්පත්තිං. **ජුතින්**ති **වාදසයොජනානි** ඵරණසමත්ථං පභාවිසෙසං.

---

1. සී. IV & හා. පරිච්ඡෙදෙන; III පරිච්ඡාදෙන. 2. හා. පාලෙන්තො.

යෙති යෙ සත්තා. "ච" සද්දො ව්‍යතිරෙකෙ. **තෙති** තව **දීඝමද්ධානන්ති** බහුං වෙලං. **අස්සොසුන්ති** සුණිංසු. **ගොතමාති** භගවන්තං[1] ගොත්තෙනාලපති. **අචලට්ඨානන්ති** නිබ්බානං. අයං හෙත්ථ අත්ථො:-ගොතම භගවා අහං විය ඉත්තරමෙව කාලං අසුත්වා යෙ පන කතපුඤ්ඤා චිරං කාලං තව ධම්මං **අස්සොසුං** සොතුං ලභිංසු, **තෙ** දීඝරත්තං සංසාරව්‍යසනාභිභූතා ඉමෙ සත්තා **යත්ථ ගන්ත්වා** න සොචෙය්‍යුං, තං **අසොකං** සස්සතභාවෙන **අචලං** සන්තිපදං පත්තා එව, න තෙසං තස්ස[2] පත්තියා අන්තරායොති.

අථස්ස භගවා සම්පත්තපරිසාය ච උපනිස්සයසම්පත්තිං ඔලොකෙත්වා විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ සො දෙවපුත්තො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. දෙවපුත්තො භගවන්තං වන්දිත්වා තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච අඤ්ජලිං කත්වා සහ පරිවාරෙන දෙවලොකමෙව ගතොති.

මණ්ඩූකදෙවපුත්තවිමාන වණ්ණනා.

---

5. 2.

උට්ඨෙහි රෙවතෙ සුපාපධම්මෙති රෙවතීවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා බාරාණසියං විහරති ඉසිපතනෙ මිගදායෙ. තෙන සමයෙන බාරාණසියං සද්ධාසම්පන්නස්ස කුලස්ස පුත්තො නන්දියො නාම උපාසකො අහොසි සද්ධාසම්පන්නො[3] දායකො දානපති සඞ්ඝුපට්ඨාකො. අථස්ස මාතාපිතරො සම්මුඛගෙහතො මාතුලධීතරං රෙවතිං නාම කඤ්ඤං ආනෙතුකාමා අහෙසුං. සා පන අස්සද්ධා අදානසීලා. නන්දියො[4] තං න ඉච්ඡි. තස්ස මාතා රෙවතිං ආහ: 'අම්ම ත්වං ඉමං ගෙහං ආගන්ත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස නිසීදනට්ඨානං හරිතෙන ගොමයෙන උපලිම්පිත්වා ආසනානි පඤ්ඤපෙහි, ආධාරං උපට්ඨපෙහි[5], භික්ඛූනං ආගතකාලෙ වන්දිත්වා පත්තං ගහෙත්වා නිසීදාපෙත්වා ධම්මකරකෙන පානීයං පරිස්සාවෙත්වා භුත්තකාලෙ පත්තානි ධොව, එවං මෙ[6] පුත්තස්ස ආරාධිකා භවිස්සසී'ති. සා තථා අකාසි. අථ නං ඔවාදක්ඛමා ජාතාති පුත්තස්ස ආරොචෙත්වා තෙන සාධූති සම්පටිච්ඡිතෙ දිවසං ඨපෙත්වා[7] ආවාහං කරිංසු. අථ නං නන්දියො ආහ: සචෙ හි භික්ඛුසඞ්ඝං මාතාපිතරො ච මෙ උපට්ඨහිස්සසි, එවං ඉමස්මිං ගෙහෙ වසිතුං ලභිස්සසි, අප්පමත්තා හොහීති. සා සාධූති පටිසුණිත්වා කිඤ්චිකාලං සද්ධා

---

1. සී. භගවතො.
2. සී. IV. සඞ්ගහං, හා. තස්සා
3. හා. ධ. සද්ධො පසන්නො.
4. සී. නන්දිකො.
5. හා. ධ. ආධාරකෙ ඨපෙහි.
6. හා. ධොවාහි. ධ. ධොවිත්වා
7. හා. වවත්ථපෙත්වා.

විය හුත්වා භත්තාරං අනුවත්තන්තී ච පුත්තෙන විජායි. නන්දිකස්ස මාතාපිතරො කාලමකංසු. ගෙහෙ සබ්බිස්සරියං තස්සා එව අහොසි. නන්දිකොපි මහාදානපති හුත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දානං පට්ඨපෙසි. කපණද්ධිකාදීනම්පි ගෙහද්වාරෙ පාකවට්ටං පට්ඨපෙසි. ඉසිපතනෙ මහාවිහාරෙ චතූහි ගබ්භෙහි පටිමණ්ඩිතං චතුස්සාලං කාරෙත්වා මඤ්චපීඨාදීනි අත්ථරාපෙත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා තථාගතස්ස හත්ථෙ දක්ඛිණොදකං පාතෙත්වා නිය්යාදෙසි. සහ දක්ඛිණොදකදානෙන තාවතිංසභවනෙ ආයාමතො ච විත්ථාරතො ච සමන්තතො ද්වාදසයොජනිකො යොජනසතුබ්බෙධො සත්තරතනමයො අච්ඡරාගණසහස්සසඞ්ඝුට්ඨො දිබ්බපාසාදො උග්ගච්ඡි. අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො දෙවචාරිකං චරන්තො තං පාසාදං දිස්වා අත්තානං වන්දිතුං[1] ආගතෙ දෙවපුත්තෙ පුච්ඡි-කස්සායං පාසාදොති? ඉමස්ස භන්තෙ පාසාදස්ස සාමිකො මනුස්සලොකෙ බාරාණසියං නන්දිකො නාම කුටිම්බියපුත්තො සඞ්ඝස්ස ඉසිපතනෙ මහාවිහාරෙ චතුස්සාලං කාරෙසි, තස්සායං නිබ්බත්තො පාසාදොති ආහංසු. පාසාදෙ නිබ්බත්තදෙවච්ඡරායොපි ථෙරං වන්දිත්වා භන්තෙ මයං බාරාණසියං නන්දිකස්ස නාම උපාසකස්ස පරිචාරිකා භවිතුං ඉධ නිබ්බත්තා තස්ස එවං වදෙථ: තුය්හං පරිචාරිකා භවිතුං නිබ්බත්තා දෙවතායො තයි චිරායන්තෙ උක්කණ්ඨිතා, දෙවලොකසම්පත්ති නාම මත්තිකාභාජනං භින්දිත්වා සුවණ්ණභාජනස්ස ගහණං විය අතිමනාපාති වත්වා ඉධාගමනත්ථාය තස්ස වදෙථාති ආහංසු. ථෙරො සාධූති පටිස්සුණිත්වා සහසා දෙවලොකතො ආගන්ත්වා චතුපරිසමජ්ඣෙ භගවන්තං පුච්ඡි: නිබ්බත්තන්ති නුඛො භන්තෙ කතපුඤ්ඤානං මනුස්සලොකෙ ඨිතානං යෙව දිබ්බසම්පත්තීති? නනු තෙ මොග්ගල්ලාන නන්දිකස්ස දෙවලොකෙ නිබ්බත්තා දිබ්බසම්පත්ති සාමං දිට්ඨා, කස්මා මං පුච්ඡසීති? එවං භන්තෙ නිබ්බත්තන්ති. අථස්ස සත්ථා යථා චිරං විප්පවසිත්වා ආගතං පුරිසං මිත්තබන්ධවා අභිනන්දන්ති සම්පටිච්ඡන්ති, එවං කතපුඤ්ඤං පුග්ගලං ඉතො පරලොකං ගතං සකානි පුඤ්ඤානි සම්පත්තිහත්ථෙහි සම්පටිච්ඡන්ති පතිගණ්හන්තීති දස්සෙන්තො:-

"චිරප්පවාසිං පුරිසං දූරතො සොත්ථිමාගතං,
ඤාතිමිත්තා සුහජ්ජා ච අභිනන්දන්ති ආගතං.

තථෙව කතපුඤ්ඤම්පි අස්මා ලොකා පරං ගතං,
පුඤ්ඤානි පතිගණ්හන්ති පියං ඤාතිංව[2] ආගත"න්ති.

ගාථා අභාසි.

1. අත්තනො සන්තිකං-ධම්මපදට්ඨකථා. 2. ජ. සි. හා. ඤාතීව.

නන්දිකො තං සුත්වා භිය්‍යොසොමත්තාය දානං[1] දෙති පුඤ්ඤානි කරොති. සො වණිජ්ජාය[2] ගච්ඡන්තො රෙවතිං ආහ: මයා භද්දෙ පට්ඨපිතං සඞ්ඝස්ස දානං අනාථානං පාකවට්ටඤ්ච ත්වං අප්පමත්තා පවත්තෙය්‍යාසීති. සා සාධූති පටිසුණි.[3] සො පවාසං ගතොපි යත්ථ යත්ථ වාසං කප්පෙති, තත්ථ තත්ථ භික්ඛූනං අනාථානඤ්ච යථාවිභවං දානං දෙතියෙව. තස්ස අනුකම්පාය ඛීණාසවා දූරතොපි ආගන්ත්වා දානං සම්පටිච්ඡන්ති. රෙවතී පන තස්මිං ගතෙ කති පාහමෙව දානං පවත්තෙත්වා අනාථභත්තං උපච්ඡින්දි. භික්ඛූනම්පි භත්තං කාණාජකං බිලඞ්ගදුතියං අදාසි. භික්ඛූනං භුත්තට්ඨානෙ අත්තනා භුත්තාවසෙසානි සිත්ථානි මච්ඡමංසඛණ්ඩමිස්සිතානි ච ලකට්ඨිකානි ච විකිරිත්වා[4] මනුස්සානං දස්සෙති–[5]පස්සථ සමණානං කම්මං, සද්ධාදෙය්‍යං නාම එවං ඡඩ්ඩෙන්තීති. අථ නන්දිකො සිද්ධියා තත්‍රොප[6] ලද්ධලාභො ආගන්ත්වා තං පවත්තිං සුත්වා රෙවතිං ගෙහතො නීහරිත්වා ගෙහං පාවිසි. දුතියදිවසෙ බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං පවත්තෙත්වා නිච්චභත්තං අනාථභත්තඤ්ච සම්මදෙව පවත්තෙසි. අත්තනො සහායකෙහි උපනීතං රෙවතිං ඝාසච්ඡාදනපරමතාය ඨපෙසි. සො අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ අත්තනො විමානෙයෙව නිබ්බත්ති. රෙවතී පන සබ්බං දානං පච්ඡින්දිත්වා ඉමෙසං වසෙන මය්හං ලාභසක්කාරො පරිහායීති භික්ඛූ[7] අක්කොසන්තී පරිභාසන්තී විචරති. අථ වෙස්සවණො ද්වෙ යක්ඛෙ ආණාපෙසි:. ගච්ඡථ භණෙ බාරාණසීනගරෙ උග්ඝොසථ. ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ රෙවතී ජීවන්තීයෙව නිරයෙ පක්ඛිපියතීති. තං සුත්වා මහාජනො සංවෙගජාතො භීතතසිතො ච අහොසි. රෙවතී පන පාසාදං අභිරුහිත්වා ද්වාරං ථකෙත්වා නිසීදි. සත්තමෙ දිවසෙ තස්සා පාපකම්මසඤ්චොදිතෙන වෙස්සවණෙන රඤ්ඤා ආණත්තා ජලිතකපිලකෙසමස්සුකා විපිටවිරූපනාසිකා පරිණතදාඨා ලොහිතක්ඛා සජලජලධරසමානවණ්ණා අතිවිය භයානකරූපා ද්වෙ යක්ඛා උපගන්ත්වා "උට්ඨෙහි රෙවතෙ සුපාපධම්මෙ"ති ආදීනි වදන්තා නානාබාහාසු ගහෙත්වා මහාජනො පස්සතූති සකලනගරෙ වීථිතො වීථිං පරිබ්භමාපෙත්වා ආකාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා තාවතිංසභවනං නෙත්වා නන්දිකස්ස විමානං සම්පත්තිඤ්චස්සා දස්සෙත්වා තං විලපන්තිංයෙව උස්සදනිරයසමීපං පාපෙසුං. තං යමපුරිසා උස්සදනිරයෙ ඛිපිංසු. තෙනාහ:–

"උට්ඨෙහි රෙවතෙ සුපාපධම්මෙ
අපාරුතං ද්වාරං අදානසීලෙ,
නෙස්සාම තං යත්ථ ථුනන්ති[8] දුග්ගතා
සමප්පිතා නෙරයිකා දුක්ඛෙනා"ති.

---

1. සී. IV. & හා. දානානි.
2. හා වාණිජ්ජාය.
3. සී. IV. සම්පටිච්ඡි.
4. හා. පකිරිත්වා.
5. සී. IV. හා. දස්සෙසි.
6. හා. සිද්ධියාතරෙ.
7. සී. III & IV. භික්ඛුසංඝස්ස.
8. සී. I. II&IV. ථු. ථනන්ති.

තත්ථ–**උට්ඨෙහීති** උට්ඨහ. න දානෙස සාදෙ තං නිරයභයතො රක්ඛිතුං සක්කොති, තස්මා සීසං උට්ඨහිත්වා ආගච්ඡාහීති අත්ථො. **රෙවතෙති** තං නාමෙන ආලපති. **සුපාපධම්මෙති** ආදිනා උට්ඨානස්ස කාරණං වදති.[1] යස්මා ත්වං අරියානං අක්කොසනපරිභාසනාදිනා සුට්ඨුලාමකපාපධම්මා, යස්මා ච **අපාරුතං ද්වාරං නිරයස්ස** තව පවෙසනත්ථං, තස්මා උට්ඨෙහීති. **අදානසීලෙති** කස්සචි කිඤ්චි න දානසීලෙ කදරියෙ මච්ඡරිනී. ඉදම්පි උට්ඨානස්සෙව කාරණවචනං. යස්මා දානසීලානං අමච්ඡරීනං තව සාමිකසදිසානං සුගතියං[2] නිවාසො, තාදිසානං පන අදානසීලානං මච්ඡරීනං නිරයෙ නිවාසො, තස්මා උට්ඨෙහි, මුහුත්තමත්තම්පි තව ඉධ ඨාතුං න දස්සාමාති අධිප්පායො. **යත්ථ ථුනන්ති**[3] **දුග්ගතාති** දුක්ඛං ගතිං[4] ගතත්තා දුග්ගතා. **නෙරයිකාති** නිරයදුක්ඛෙන **සමප්පිතා** සමඞ්ගීභූතා, යස්මිං නිරයෙ ථුනන්ති,[3] යාව පාපකම්මං න බ්‍යන්තී හොති තාව නික්ඛමිතුං අලභන්තා නිත්ථුනන්ති,[3] තත්ථ තං **නෙස්සාම** නයිස්සාම ඛිපිස්සාමාති යොජනා.

'ඉච්චෙව වත්වාන යමස්ස දූතා
තෙ මෙ[5] යක්ඛා ලොහිතක්ඛා බ්‍රහන්තා,
පච්චෙකබාහාසු ගහෙත්වාන රෙවතං
පක්කාමයුං[6] දෙවගණස්ස සන්තිකෙ"ති

ඉදං සඞ්ගීතිකාරවචනං.

තත්ථ **ඉච්චෙව වත්වානාති** ඉතිඑව උට්ඨෙහීති ආදිනා වත්වා, වචනසමනන්තරමෙවාති අත්ථො. **යමස්ස දූතාති** අප්පටිසෙධනීයතස්ස යමස්ස රඤ්ඤො දූතසදිසා. වෙස්සවණෙන හි තෙ පෙසිතා. තථා හි තෙ තාවතිංසභවනං නයිංසු. කෙචි න යමස්ස දූතාති නකාරං යමස්සාති පදෙන සම්බන්ධිත්වා වෙස්සවණස්ස දූතාති අත්ථං වදන්ති. තං න යුජ්ජති. න හි නයමදූතතාය වෙස්සවණස්ස දූතාති සිජ්ඣති. යජන්ති තත්ථ බලිං උපහරන්තීති=**යක්ඛා**. **ලොහිතක්ඛාති** රත්තනයනා, යක්ඛානං හි නෙත්තානි අතිලොහිතානි හොන්ති. **බ්‍රහන්තාති** මහන්තා. **පච්චෙකබාහාසූති** එකො එකබාහායං, ඉතරෙ ඉතරබාහායන්ති පච්චෙකං බාහාසු. **රෙවතන්ති** රෙවතිං. 'රෙවතා'තිපි තස්සා නාමමෙව. තථා හි 'රෙවතෙ'ති වුත්තං. **පක්කාමයුන්ති**[6] පක්කාමෙසුං, උපානෙසුන්ති[7] අත්ථො. **දෙවගණස්සාති** තාවතිංසභවනෙ දෙවසඞ්ඝස්ස.

එවං තෙහි යක්ඛෙහි තාවතිංසභවනං නෙත්වා නන්දිකස්ස විමානස්ස අවිදූරෙ ඨපිතා රෙවතී තං සුරියමණ්ඩලසදිසං අතිවිය පභස්සරං දිස්වා :–

---

1. භා. වදන්ති.
2. සී. I. II & III. සුගති.
3. භා. නිත්ථුනන්ති.
4. සී. දුග්ගතිං.
5. සී. ච.
6. සී. පක්කාමයිංසු.
7. සී. නෙසුන්ති.

"ආදිච්චවණ්ණං රුචිරං පභස්සරං
බ්‍යම්හං සුභං කඤ්චනජාලච්ඡන්නං,
කස්සෙතමාකිණ්ණජනං විමානං
සුරියස්ස රංසීරිව ජොතමානං.

නාරීගණා චන්දනසාරලිත්තා
උභතො විමානං උපසොභයන්ති
තං දිස්සති සුරිය සමාන වණ්ණං
කො මොදති සග්ගපත්තො විමානෙ"ති

තෙ යක්ඛෙ පුච්ඡි. තෙපි තස්සා:-

"බාරාණසියං නන්දියො නාමාසි උපාසකො
අමච්ඡරී දානපතී වදඤ්ඤූ,
තස්සෙත මාකිණ්ණජනං විමානං
සුරියස්ස රංසීරිව ජොතමානං.

නාරීගණා චන්දනසාරලිත්තා
උභතො විමානං උපසොභයන්ති,
තං දිස්සති සුරියසමානවණ්ණං
සො මොදති සග්ගපත්තො විමානෙ"ති.

ආචික්ඛිංසු.

තත්ථ-**චන්දනසාරලිත්තාති** සාරභූතෙන චන්දනගන්ධෙන අනුලිත්තසරීරා. **උභතො විමානන්ති** උභතො අන්තො චෙව බහි ච සඞ්ගීතාදීහි උපෙච්ච සොභයන්ති.

අථ රෙවතී:-

නන්දිය[1]ස්සාහං භරියා
අගාරිනී සබ්බකුලස්ස ඉස්සරා,
භත්තු විමානෙ රමිස්සාමි දානහං[2]
න පත්ථයෙ නිරයං දස්සනායා"ති.

ආහ.

තත්ථ **අගාරිනීති** ගෙහසාමිනී[3] "භරියා සගාමිනී"තිපි[4] පඨන්ති. භරියා සහගාමිනීති[5] අත්ථො. **සබ්බකුලස්ස ඉස්සරා භත්තූති** මම භත්තු නන්දියස්ස සබ්බකුටුම්බස්ස[6] ඉස්සරා සාමිනී අහොසිං, තස්මා ඉදානිපි විමානෙ ඉස්සරා භවිස්සාමීති ආහ. **විමානෙ රමිස්සාමි දානහ**[2]න්ති එවං පලොභෙතුයෙව හි තං තෙ තත්ථ නෙසුං. **න පත්ථයෙ නිරයං දස්සනායාති** යං පන නිරයං මං තුම්හෙ නෙතුකාමා, තං නිරයං දස්සනායපි න පත්ථයෙ කුතො පවිසිතුන්ති වදති.

1. සී. I. II. III & IV. බු. නි. නන්දිසා.
2. ස්‍යා. දූහිහං.
3. ස්‍යා. ගෙහසාමිනී.
4. සී සහගමින්ති.
5. සී. සමාගමින්ති.
6. සී. I. II & IV. කුලස්ස.

එවං වදන්තිමෙව ත්වං තං පච්ඡි වා මා වා, කිං තව පත්ථනායාති නිරයසමීපං නෙත්වා:-

"එසො[1] තෙ නිරයො සුපාපධම්මෙ
පුඤ්ඤං තයා අකතං ජීවලොකෙ,
න හි මච්ඡරී රොසකො පාපධම්මො
සග්ගූපගානං ලභති සහව්‍යත"න්ති

ගාථමාහංසු.

තස්සත්ථො: එසො[1] තව නිරයො තයා දීඝරත්තං මහාදුක්ඛං අනුභවිතබ්බට්ඨානභූතො. කස්මා? **පුඤ්ඤං තයා අකතං ජීවලොකෙ** යස්මා මනුස්සලොකෙ අප්පමත්තකම්පි තයා පුඤ්ඤං නාම **න කතං**, එවං අකතපුඤ්ඤො පන තාදිසො සත්තො **මච්ඡරී** අත්තනො[2] සම්පත්තිනිගූහනලක්ඛණෙන මච්ඡරෙන සමන්නාගතො, **පරෙසං** රොසුප්පාදනෙන **රොසකො**, ලොභාදි පාපධම්මෙහි සමඞ්ගිභාවතො පාපධම්මො. **සග්ගූපගානං** දෙවානං. **සහව්‍යතං** සහභාවං **න ලභතීති** යොජනා.

එවං පන වත්වා තෙ ද්වෙ යක්ඛා තත්ථෙවන්තරධායිංසු. තං **සදිසෙ**[3] පන ද්වෙ නිරයපාලෙ සංසවකෙ නාම ගූථනිරයෙ පක්ඛිපිතුං ආකඩ්ඪන්තෙ පස්සිත්වා:-

"කින්නු ගූථඤ්ච මුත්තඤ්ච අසුචි පතිදිස්සති,
දුග්ගන්ධං කිමිදං මීළ්හං කිමෙතං උපවායතී"ති.

තං නිරයං පුච්ඡි.

"එස සංසවකො නාම[4] ගම්භීරො සතපොරිසො,
යත්ථ වස්සසහස්සානි තුවං පච්චසි රෙවතෙ"ති.

තස්මිං කථිතෙ තත්ථ අත්තනො නිබ්බත්තිහෙතුභූතං කම්මං පුච්ඡන්තී:-

"කින්නු කායෙන වාචාය මනසා දුක්කතං කතං,
කෙන සංසවකො ලද්ධො ගම්භීරො සතපොරිසො"ති

ආහ.

"සමණෙ බ්‍රාහ්මණෙ වාපි අඤ්ඤෙ වාපි වනිබ්බකෙ,
මුසාවාදෙන වඤ්චෙසි තං පාපං පකතං තයා"ති.

තස්සා[5] තං කම්මං කථෙත්වා පුන තෙ:-

"තෙන සංසවකො ලද්ධො ගම්භීරො සතපොරිසො,
තත්ථ වස්සසහස්සානි තුවං පච්චසි රෙවතෙ"ති

---

1. හා. එසොති, ඊ. ජී. එසෙව.
2. හා. අත්ත.
3. සී. I. II. III & IV. දිවසෙ, දිවස.
4. සී. I. II. III & IV. මු. නි. නාම නිරයො.
5. ඡා. තාදිස්සතෙ.

ආහංසු.

තත්ථ **සංසවකො නාමාති** නිච්චකාලං ගූථමුත්තාදි අසුචිස්ස සංසවනතො[1] ඵරණතො[2] සංසවකො නාම. න කෙවලං තුය්හං ඉධ සංසවකලාභො එව, අථ ඛො එත්ථ[3] අනෙකානි වස්සසහස්සානි පච්චිත්වා උත්තිණ්ණාය හත්ථච්ඡෙදාදිලාභොපීති **දස්සෙතුං**:-

“හත්ථෙපි ඡින්දන්ති අථොපි පාදෙ
කණ්ණෙපි ඡින්දන්ති අථොපි නාසං,
අථොපි කාකොළගණා සමෙච්ච
සංගම්ම ඛාදන්ති විඵන්දමාන”න්ති.

තත්ථ ලද්ධබ්බ[4]කාරණං අහංසු.

තත්ථ **කාකොළගණාති** කාකසංඝා. තෙ කිරස්සා තිගාවුතප්පමාණෙ සරීරෙ අනෙකසතානි අනෙකසහස්සානි පතිත්වා තාලක්ඛන්ධපරිමාණෙහි සුනිසිතග්ගෙහි අයොමයෙහි මුඛතුණ්ඩෙහි විජ්ඣිත්වා විජ්ඣිත්වා ඛාදන්ති. මංසං ගහිතගහිතට්ඨානෙ කම්මබලෙන පූරතෙව. තෙනාහ **කාකොළගණා සමෙච්ච සඞ්ගම්ම ඛාදන්ති විඵන්දමානන්ති.**

පුන සා මනුස්සලොකං පච්චානයනාය යාචනාදිවසෙන තං තං විප්පලපි. තෙන වුත්තං:-

“සාධු ඛො මං පටිනෙථ කාහාමි කුසලං බහුං,
දානෙන සමචරියාය සඤ්ඤමෙන දමෙන ච,
යං කත්වා සුඛිතා හොන්ති න ච පච්ඡානුතප්පරෙ”ති.

පුන නිරයපාලා:-

“පුරෙ තුවං පමජ්ජිත්වා ඉදානි පරිදෙවසි,
සයං කතානං කම්මානං විපාකං අනුභොස්සසී”ති.

ආහංසු. පුන සා ආහ:-

“කො දෙවලොකතො මනුස්සලොකං
ගන්ත්වාන පුට්ඨො මෙ එවං වදෙය්‍ය:
නික්ඛිත්තදණ්ඩෙසු දදාථ දානං
අච්ඡාදනං සයන මථන්නපානං,
නහි මච්ඡරී රොසකො පාපධම්මො
සග්ගූපගානං ලභති සහබ්‍යතං.

සාහං නූන ඉතො ගන්ත්වා යොනිං ලද්ධාන මානුසිං,
වදඤ්ඤූ සීලසම්පන්නා කාහාමි කුසලං බහුං,
දානෙන සමචරියාය සඤ්ඤමෙන දමෙන ච.

1. ස්‍යා. සංසවතො.
2. ස්‍යා. පග්ඝරණතො.
3. ස්‍යා. තත්ථ.
4. සී. I. II & III. ලබ. IV. (සබ්බප්පකාරෙන.

ආරාමානි ච රොපිස්සං දුග්ගෙ[1] සඞ්කමනානි ච,
පපඤ්ච උදපානඤ්ච විප්පසන්නෙන චෙතසා.

චාතුද්දසිං පඤ්චදසිං යාව* පක්ඛස්ස අට්ඨමී,
පාටිහාරියපක්ඛඤ්ච අට්ඨඞ්ගසුසමාගතං.

උපොසථං උපවසිස්සං සදා සීලෙසු සංවුතා,
න ච දානෙ පමජ්ජිස්සං සාමං දිට්ඨමිදං මයා"ති.

ඉච්චෙවං විප්පලපන්තිං ඵන්දමානං තතො තතො,
ඛිපිංසු නිරයෙ ඝොරෙ උද්ධපාදං අවංසිර"න්ති

ඉදං සඞ්ගීතිකාරවචනං. පුන සා :–

"අහං පුරෙ මච්ඡරිනී අහොසිං,
පරිභාසිකා සමණබ්‍රාහ්මණානං,
විතථෙන ච සාමිකං වඤ්චයිත්වා
පච්චාමහං නිරයෙ ඝොරරූපෙ"ති

ඔසාන ගාථ මාහ.

තත්ථ **අහං පුරෙ මච්ඡරිනී**ති ගාථා නිරයෙ නිබ්බත්තාය වුත්තා, ඉතරා අනිබ්බත්තාය එවාති වෙදිතබ්බා. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

භික්ඛූ රෙවතියා යක්ඛෙහි ගහෙත්වා නීතභාවං සත්ථු[2] ආරොචෙසුං. තං සුත්වා භගවා ආදිතො පට්ඨාය ඉමං වත්ථුං කථෙත්වා උපරි විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි. දෙසනා පරියොසානෙ බහූ සොතාපත්තිඵලාදීනි පාපුණිංසු[3]. කාමඤ්චෙතං රෙවතීපටිබද්ධාය කථාය යෙභුය්‍යභාවතො රෙවතීවිමානන්ති වොහරීයති. යස්මා පන රෙවතී විමාන[4]දෙවතා න හොති, නන්දියස්ස[5] පන දෙව පුත්තස්ස විමානාදි සම්පත්තිපටිසංයුත්තඤ්චෙතං,[6] තස්මා පුරිස විමානෙසෙව[7] සඞ්ගහං ආරොපිතන්ති දට්ඨබ්බං.

රෙවතී විමානවණ්ණනා.

---

5. 3.

සො වදතං පවරො මනුජෙසූති ඡත්තමාණවකවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන සමයෙන සෙතව්‍යායං අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස කිච්ඡා ලද්ධො පුත්තො ඡත්තො නාම බ්‍රාහ්මණමාණවො අහොසි. සො වයප්පත්තො පිතරා පෙසිතො උක්කට්ඨං ගන්ත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස පොක්ඛරසාතිස්ස

---

1. සී. 2. බු: නි. දුග්ගග.
2. භා. සබ්බං. භගවතො.
3. සී. I & II. "පාපුණිංසුති"
4. සී. විමානෙ. (එත්තකමෙව.
5. සී. III & IV. නන්දිකස්ස.
6. සී. III & IV. සංයුත්තමෙව.
7. සී. III & IV. විමානස්ස.

* යාව. බු. නි.

සන්තිකෙ මෙධාවිතාය අනලසතාය ච න චිරෙනෙව මන්තෙ විජ්ජට්ඨානානි ච උග්ගහෙත්වා බ්‍රාහ්මණසිප්පෙ නිප්ඵත්තිං පත්තො. සො ආචරියං අභිවාදෙත්වා "මයා තුම්හාකං සන්තිකෙ සිප්පං සික්ඛිතං, කිං වො ගුරුදක්ඛිණං දෙමී"ති ආහ. ආචරියො - ගුරුදක්ඛිණා නාම අන්තෙවාසිකස්ස විභවානුරූපා, කහාපණසහස්සං ආනෙහීති ආහ. ඡත්තමාණවො ආචරියං අභිවාදෙත්වා සෙතව්‍යං ගන්ත්වා මාතාපිතරො වන්දිත්වා තෙහි අභිනන්දියමානො කතපටිසන්ථාරො තමත්ථං පිතු ආරොචෙත්වා දෙථ මෙ දාතබ්බයුත්තං, අජ්ජෙව දත්වා ආගමිස්සාමීති ආහ. තං මාතාපිතරො තාත අජ්ජ විකාලො, ස්වෙ ගමිස්සසීති වත්වා කහාපණෙ නීහරිත්වා භණ්ඩිකං බන්ධිත්වා ඨපෙසුං. චොරා තං පවත්තිං සුත්වා ඡත්තමාණවස්ස ගමනමග්ගෙ අඤ්ඤතරස්මිං වනගහනෙ නිලීනා අච්ඡිංසු මාණවං මාරෙත්වා කහාපණෙ ගණ්හිස්සාමාති.

භගවා පච්චූසසමයෙ මහාකරුණාසමාපත්තිතො වුට්ඨාය ලොකං වොලොකෙන්තො ඡත්තමාණවස්ස සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨානං චොරෙහි මාරිතස්ස දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිං තතො සහ විමානෙන ආගතස්ස තත්ථ සන්නිපතිත පරිසාය ච ධම්මාභිසමයං දිස්වා පඨමතරමෙව ගන්ත්වා මාණවස්ස ගමණමග්ගෙ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසීදි. මාණවො ආචරියධනං ගහෙත්වා සෙතව්‍යතො උක්කට්ඨාභිමුඛො ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ භගවන්තං නිසින්නං දිස්වා උපසඞ්කමිත්වා අට්ඨාසි. කුහිං ගමිස්සසීති භගවතා වුත්තො[1] උක්කට්ඨං භො ගොතම ගමිස්සාමි මය්හං ආචරියස්ස පොක්ඛරසාතිස්ස ගුරුදක්ඛිණං දාතුන්ති ආහ. අථ භගවා ජානාසි පන ත්වං මාණව! තීණි සරණානි පඤ්චසීලානීති වත්වා තෙන නාහං ජානාමි කිමත්ථියානි පනෙතානි කීදිසානි චාති වුත්තෙ ඉද්ධිමීදිසන්ති සරණගමනස්ස සීලසමාදානස්ස ච ඵලානිසංසෙ විභාවෙත්වා උග්ගණ්හාහි තාව මාණව! සරණගමනවිධින්ති වත්වා සාධු උග්ගණ්හිස්සාමි, කථෙථ භන්තෙ[2] භගවාති තෙන යාචිතො තස්ස රුචියානුරූපං ගාථාබන්ධනවසෙන සරණගමනවිධිං දස්සෙන්තො :-

"යො වදතං පවරො මනුජෙසු
සක්‍යමුනී භගවා කතකිච්චො,
පාරගතො බලවිරියසමඞ්ගී
තං සුගතං සරණත්ථ මුපෙහි.

රාගවිරාග මනෙජ මසොකං
ධම්ම මසඞ්ඛත මප්පටිකූලං,
මධුර මිමං පගුණං සුවිභත්තං
ධම්ම මිමං සරණත්ථ මුපෙහි.

1. සී, III. හා. වුත්තෙ. 2. සී. I. II. III & IV. කදිස්සතෙ.

යත්ථ ච දින්න මහප්ඵලමාහු
චතූසු සුචීසු පුරිසයුගෙසු,
අට්ඨ ච පුග්ගල ධම්මදසා තෙ
සංඝ මිමං සරණත්ථ මුපෙහී"ති

තිස්සො ගාථා අභාසි.

තත්ථ යොති අනියාමිතවචනං. තස්ස **තන්ති** ඉමිනා නියමනං වෙදිතබ්බං. **වදතන්ති** වදන්තානං. **පවරොති** සෙට්ඨො, කප්පිකානං උත්තමො වාදීවරොති අත්ථො. **මනුජෙසූති** උක්කට්ඨනිද්දෙසො, යථා "සත්ථා දෙවමනුස්සාන"න්ති. භගවා පන දෙවමනුස්සානම්පි බ්‍රහ්මානම්පි සබ්බෙසම්පි සත්තානං පවරො එව. භගවතො වා චරිමභවෙ මනුස්සෙසු උප්පන්නත්තාය වුත්තං **මනුජෙසූති**. තෙනෙව "**සක්‍යමුනී**"ති. සක්‍යකුලප්පසුතත්තාය සක්‍යො[1] කායමොනෙය්‍යාදිසමන්නාගතතො අනවසෙසස්ස ඤෙය්‍යස්ස මුනනතො මුනි චාති **සක්‍යමුනි.** භාග්‍යවන්තතාදීහි චතූහි කාරණෙහි **භගවා**. චතූහි මග්ගෙහි කාතබ්බස්ස පරිඤ්ඤාදිප්පභෙදස්ස සොළසවිධස්ස කිච්චස්ස කතත්තා නිප්ඵාදිතත්තා[2] **කතකිච්චො.** පාරං සක්කායස්ස පරතීරං නිබ්බාණං ගතො සයම්භුඤාණෙන අධිගතොති **පාරගතො.** අසදිසෙන කායබලෙන අනඤ්ඤසාධාරණෙන ඤාණබලෙන චතුබ්බිධසම්මප්පධානවිරියෙන ච සමන්නාගතත්තා **බලවිරියසමඞ්ගී.** සොභනගමනත්තා සුන්දරං ඨානං ගතත්තා සම්මාගතත්තා සම්මා ච ගදිතත්තා[3] **සුගතො,** තං සුගතං සම්මාසම්බුද්ධං **සරණත්ථං** සරණාය පරායණාය අපායදුක්ඛවට්ටදුක්ඛපරිත්තාණාය **උපෙහි** උපගච්ඡ, 'අජ්ජපට්ඨාය අහිතනිවත්තනෙන හිතසංවඩ්ඪනෙන අයං මෙ භගවා සරණං තාණං ලෙණං ගති පටිසරණ'න්ති භජ සෙව. එවං ජානාහි වා[4] බුජ්ඣස්සූති අත්ථො.

රාගවිරාගන්ති අරියමග්ගමාහ. තෙන හි අරියා අනාදිකාලභාවිතම්පි රාගං විරජ්ජන්ති. **අනෙජමසොක**න්ති අරියඵලං. තං හි එජසඞ්ඛාතාය තණ්හාය අවසිට්ඨානඤ්ච සොකනිමිත්තානං කිලෙසානං සබ්බසො පටිප්පස්සම්භනතො **අනෙජං අසොක**න්ති ච වුච්චති. **ධම්ම**න්ති සභාවධම්මං, සභාවතො[5] ගහෙතබ්බධම්මො හෙස යදිදං මග්ගඵලනිබ්බාණානි, න පරියත්තිධම්මො විය පඤ්ඤත්තිධම්මවසෙන. "ධම්ම"න්ති වා පරමත්ථධම්මං, නිබ්බාණන්ති අත්ථො. **සමෙච්ච සම්භූය** පච්චයෙහි කතං=සඞ්ඛතං, න සඞ්ඛතන්ති=**අසඞ්ඛතං,** තදෙව නිබ්බාණං. නත්ථි එත්ථ කිඤ්චිපි පටිකූලන්ති=**අප්පටිකූලං.** සවණවෙලායං උපපරික්ඛණවෙලායං පටිපජ්ජනවෙලායන්ති සබ්බදාපි ඉට්ඨමෙවාති **මධුරං.** සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණසන්නිස්සයාය පටිභාණසම්පදාය පවත්තිතත්තා සුප්පවත්තිභාවතො නිපුණභාවතො ච

1. සී. I. II. IV. සාකියො.
2. සී. III. නිට්ඨාපිතත්තා.
3. ස්‍යා. නදිස්සතෙ.
4. සී. IV. & ස්‍යා. නදිස්සතෙ.
5. ස්‍යා. සභාවභාවතො.

පගුණං. විභජිතබ්බස්ස අත්ථස්ස ඛන්ධාදිවසෙන කුසලාදිවසෙන උද්දෙසාදිවසෙන ච සුට්ඨුවිභජිතත්තා සුවිභත්තං. තීහිපි පදෙහි පරියත්තිධම්මමෙව වදති. තෙනෙව හිස්ස ආපාථකාලෙ විය විමද්දන කාලෙපි කථෙන්තස්ස විය සුණන්තස්සාපි සම්මුඛීභාවතො උභතො පච්චක්ඛතාය[1] දස්සනත්ථං ඉමන්ති වුත්තං. ධම්මන්ති යථාව[2] පටිපජ්ජන්තෙ අපායදුක්ඛපාතතො ධාරණට්ඨෙන ධම්මං. ඉදං චතුබ්බිධස්සාපි ධම්මස්ස සාධාරණවචනං. පරියත්තිධම්මොපි හි සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨානමත්තායපි යථා ච[3] පටිපත්තියා අපාය දුක්ඛපාතතො ධාරෙතීති=ධම්මො. එවං ඉමස්ස ච අත්ථස්ස ඉදමෙව විමානං සාධකන්ති දට්ඨබ්බං. සාධාරණභාවෙන යථා වුත්තධම්මස්ස පච්චක්ඛං කත්වා දස්සෙන්තො පුන ඉමන්ති ආහ.

යත්ථාති යස්මිං අරියසඞ්ඝෙ. දින්නන්ති පරිච්චත්තං අන්නාදිදෙය්‍ය ධම්මං. දින්නමහප්ඵලන්ති ගාථාසුඛත්ථං අනුනාසිකලොපො කතො. අච්චන්තමෙව කිලෙසාසුචිතො විසුජ්ඣනෙන සුචීසු, "සොතාපන්නො සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නො"ති ආදිනා වුත්තෙසු චතූසු පුරිසයුගෙසු, අට්ඨාති මග්ගට්ඨඵලට්ඨෙසු යුගලෙ අකත්වා විසුං විසුං ගහණෙන අට්ඨ පුග්ගලා, ගාථාසුඛත්ථමෙව චෙත්ථ පුග්ගලධම්මදසාති රස්සං කත්වා නිද්දෙසො. ධම්මදසාති චතුසච්ච ධම්මස්ස නිබ්බාණධම්මස්ස ච පච්චක්ඛතො දස්සනකා. දිට්ඨිසීල සාමඤ්ඤෙන සංහත[4] භාවෙන සඞ්ඝං.

එවං භගවතා තීහි ගාථාහි සරණගුණසන්දස්සනෙන සද්ධිං සරණගමනවිධිම්හි වුත්තෙ මාණවො තං තං සරණගුණානුස්සරණ මුඛෙන සරණගමනවිධිනො අත්තනො හදයෙ ඨපිතභාවං විභාවෙන්තො තස්සා තස්සා[5] ගාථාය අනන්තරං:-

"යො වදතං පවරො මනුජෙසු
සක්‍යමුනී භගවා කතකිච්චො,
පාරගතො බලවිරියසමඞ්ගී
තං සුගතං සරණත්ථ මුපෙමි.

රාගවිරාග මනෙජ මසොකං
ධම්ම මසඞ්ඛත මප්පටිකූලං,
මධුර මිමං පගුණං සුවිභත්තං
ධම්ම මිමං සරණත්ථ මුපෙමි.

යත්ථ ච දින්න මහප්ඵල මාහු
චතූසු සුචීසු පුරිසයුගෙසු,
අට්ඨ ච පුග්ගල ධම්මදසා තෙ
සඞ්ඝ මිමං සරණත්ථමුපෙමී"ති[6]

1. සී III & IV. පච්චක්ඛං පච්චක්ඛතා.
2. භා. යථාවතො.
3. සී. III. යථාපි. භා. යථාව.
4. සී. IV. සංඝාත. භා. සංඝාට.
5. සී. I. II. & III. තං. තං (ආදිනා.
6. සී. IV & භා. යොවදතං පවරොති

තං තං ගාථං පච්චනුභාසි[1]. එවං පච්චනුභාසිත්වා ඨිතස්ස පඤ්ච සික්ඛාපදානි සරූපතො ඵලානිසංසතො ච විභාවෙත්වා තෙසං සමාදානවිධිං කථෙසි. සො තම්පි සුට්ඨු උපධාරෙත්වා පසන්නමානසො "හන්දාහං භගවා ගමිස්සාමී"ති වත්වා රතනත්තයගුණං යෙව අනුස්සරන්තො තං[2] මග්ගං පටිපජ්ජි. භගවාපි අලං ඉමස්ස එත්තකං කුසලං දෙවලොකූපපත්තියාති ජෙතවනමෙව අගමාසි. මාණවස්ස පන පසන්නචිත්තස්ස රතනත්තයගුණං සල්ලක්ඛණවසෙන "සරණං උපෙමී"ති පවත්තචිත්තුප්පාදතාය සරණෙසු ච භගවතා වුත්තනයෙන පඤ්චන්නං සීලානං අධිට්ඨානෙන සීලෙසු ච පතිට්ඨිතස්ස තෙනෙව නයෙන රතනත්තයගුණං[3] අනුස්සරන්තස්සෙව ගච්ඡන්තස්ස චොරා මග්ගෙ පරියුට්ඨිංසු. සො තෙ අගණෙත්වා රතනත්තයගුණෙ අනුස්සරන්තො යෙව ගච්ඡති. තස්සෙකො චොරො ගුම්බන්තරං උපනිස්සාය ඨිතො නිසිතවිසපීතෙන සායකෙන සහසාව විජ්ඣිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා කහාපණභණ්ඩිකං ගහෙත්වා අත්තනො සහායෙහි සද්ධිං පක්කාමි. මාණවො පන කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ තිංස[5] යොජනිකෙ කනකවිමානෙ සුත්තප්පබුද්ධො විය අච්ඡරාසහස්සපරිවුතො සට්ඨිසකටභාරාලඞ්කාර පතිමණ්ඩිතත්තභාවො නිබ්බත්ති. තස්ස විමානස්ස ආභා සාතිරෙකානි වීසතියොජනානි ඵරිත්වා තිට්ඨති. අථ මාණවං කාලකතං දිස්වා සෙතබ්‍යගාමිනො[6] මනුස්සා සෙතබ්‍යං ගන්ත්වා තස්ස මාතාපිතූනං උක්කට්ඨාගාමිනො[6] ච. උක්කට්ඨං ගන්ත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස පොක්ඛරසාතිස්ස කථෙසුං. තං සුත්වා තස්ස මාතාපිතරො ඤාතිමිත්තා බ්‍රාහ්මණො ච පොක්ඛරසාති සපරිවාරා අස්සුමුඛා රොදමානා තං පදෙසං අගමංසු. යෙභුය්‍යෙන ච සෙතබ්‍යවාසිනො උක්කට්ඨවාසිනො ඉච්ඡානඞ්ගලවාසිනො ච සන්නිපතිංසු. මහාසමාගමො අහොසි. අථ මාණවස්ස මාතාපිතරො මග්ගස්ස අවිදූරෙ චිතකං සජ්ජෙත්වා[7] සරීරසක්කාරං[8] කාතුං ආරභිංසු.

අථ භගවා චින්තෙසි: මයි ගතෙ ඡත්තමාණවො මං වන්දිතුං ආගමිස්සති, ආගතඤ්ච තං කතකම්මං කථාපෙන්තො කම්මඵලං පච්චක්ඛං කාරෙත්වා ධම්මං දෙසෙස්සාමි, එවං මහාජනස්ස ධම්මාභිසමයො භවිස්සතීති චින්තෙත්වා මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං තං පදෙසං උප[9] ගන්ත්වා අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසීදි ඡබ්බණ්ණබුද්ධරංසියො විස්සජ්ජෙන්තො. අථ ඡත්තමාණවදෙව

1. සී. I. II & III. නදිස්සතෙ.
2. සී. IV. හා තංයෙව.
3. සී. ගුණෙ.
4. සී. IV. හා. සරෙත.
5. සී. III & IV. මාදස
6. සී. ගාම වාසිනො.
7. සී. සජ්ජෙන්තා.
8. හා. කිච්චං.
9. සී.I. II & III අගමාසි.

පුනෙතාපි[1] අත්තනො සම්පත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා තස්සා කාරණං උපධාරෙන්තො සරණගමනඤ්ච සීලසමාදානඤ්ච දිස්වා විම්හය ජාතො භගවති සඤ්ජාතපසාදබහුමානො ඉදානෙවාහං ගන්ත්වා භගවන්තඤ්ච භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච වන්දිස්සාමි රතනත්තයගුණෙ ච මහා ජනස්ස පාකටෙ කරිස්සාමීති කතඤ්ඤුතං නිස්සාය සකලං තං අරඤ්ඤප්පදෙසං එකාලොකං කරොන්තො සහ විමානෙන ආගන්ත්වා විමානතො ඔරුය්හ මහාපරිවාරෙන සද්ධිං දිස්සමානරූපො උප සඞ්කමිත්වා භගවතො පාදෙසු සිරසා නිපතන්තො අභිවාදෙත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ එකමන්තං අට්ඨාසි. තං දිස්වා මහාජනො 'කො නු ඛො අයං දෙවො වා බ්‍රහ්මා වා'ති අච්ඡරියබ්භුතජාතො[2] උප සඞ්කමිත්වා භගවන්තං පරිවාරෙසි. භගවා තෙන කතපුඤ්ඤකම්මං පාකටං කාතුං:-

"න තථා තපති නභස්මිං සුරියො
චන්දො ච න භාසති න ඵුස්සො,
යථා අතුලමිදං මහප්පභාසං
කො නු ත්වං තිදිවා මහිං උපාගා[3].

ඡින්දති ච රංසී පභඞ්කරස්ස
සාධිකං වීසති යොජනානි ආභා,
රත්තිම්පි ච යථා දිවං කරොති
පරිසුද්ධං විමලං සුභං විමානං.

බහුපදුම විචිත්තපුණ්ඩරීකං
වොකිණ්ණං කුසුමෙහි නෙකචිත්තං,
අරජවිරජහෙමජාලඡන්නං
ආකාසෙ තපති[4] යථාපි සුරියො.

රත්තම්බර පීතවාසසාහි
අගරු පියඞ්ගුචන්දනුස්සදාහි,
කඤ්චනතනුසන්නිභත්තචාහි
පරිපූරං ගගනංව තාරකාහි.

නරනාරියො[5] බහුකෙත්ථ නෙකවණ්ණා
කුසුමවිභූසිතාභරණෙත්ථ සුමනා,
අනිලපමුඤ්චිතා[6] පවන්ති[7] සුරභිං
තපනීයවිතතා සුවණ්ණච්ඡාදනා[8].

1. සී. IV. භා. මාණවොපි.
2. සී. II & III. අච්ඡරියජාතො.
3. සී. III උපච්චගා, IV. උපගතො, ඊ. ජී. උපගමි.
4. භා. භාසති දිප්පති. සී. I. II & III. බු. නි. ප. කමති.
5. භා. නරනාරී.
6. භා. පමුච්චිතා.
7. භා. පවායන්ති.
8. භා. ඡන්නා.

කිස්සසමදමස්ස[1] අයං විපාකො
කෙනාසි කම්මඵලෙනිධූපපන්නො.
යථා ච තෙ අධිගතමිදං විමානං
තදනුපදං අවචාසි ඉඞ්ඝ පුට්ඨො"ති

තං දෙවපුත්තං පටිපුච්ඡි.

තත්ථ තපතීති දිප්පති. නභස්මින්ති ආකාසෙ. ඵුස්සොති ඵුස්ස තාරකා. අතුලන්ති අනුපමං අප්පමාණං වා. ඉදං වුත්තං හොති:- යථා ඉදං තව විමානං අනුපමං අප්පමාණං පභස්සරභාවෙන, තතො එව මහප්පභාසං ආකාසෙ දිප්පති, න තථා තාරකරූපානි දිප්පන්ති න චන්දො, තානි තාව තිට්ඨන්තු.[2] නාපි සූරියො දිප්පති, එවම්භූතො කො නු ත්වං දෙවලොකතො ඉමං භූමිප්පදෙසං උප ගතො, තං පාකටං කත්වා ඉමස්ස මහාජනස්ස කථෙහීති.

ජින්දතීති විජින්දති, පවත්තිතුං අදෙන්තො පටිහන්තීති අත්ථො. රංසීති රස්මියො. පභඞ්කරස්සාති සූරියස්ස. තස්ස ච විමානස්ස පභා සමන්තතො පඤ්චවීසති යොජනානි ඵරිත්වා තිට්ඨති. තෙනාහ සාධිකං වීසතියොජනානි ආභාති. රත්තිම්පි ච යථා දිවං කරොතීති අත්තනො පභාය අන්ධකාරං විධමන්තං රත්තිභාගම්පි ච දිවසභාගං විය කරොති. පරිතො[3] අන්තො චෙව බහි ච සුද්ධතාය පරිසුද්ධං සබ්බසො මලාභාවෙන විමලං. සුන්දරතාය සුභං.

බහුපදුමවිචිත්ත[4] පුණ්ඩරීකන්ති බහුවිධරත්තකමලඤ්ච විචිත්තවණ්ණසෙතකමලඤ්ච, සෙතකමලං පදුමං, රත්තකමලං පුණ්ඩරීකන්ති ච වදන්ති. වොකිණ්ණං කුසුමෙහීති අඤ්ඤෙහි ච නානාවිධෙහි පුප්ඵෙහි සමොකිණ්ණං. නෙකචිත්තන්ති මාලාකම්මලතාකම්මාදි නානාවිධචිත්තං.[5] අරජවිරජහෙමජාලච්ඡන්නන්ති සයං අපගතරජං විරජෙන නිද්දොසෙන කඤ්චනජාලෙන ඡාදිතං.

රත්තම්බරපීතවාසසාහීති රත්තවත්ථාහි චෙව පීතවත්ථාහි ච එකා හි රත්තං දිබ්බවත්ථං නිවාසෙත්වා පීතං උත්තරියං කරොති, අපරා පීතං නිවාසෙත්වා රත්තං උත්තරියං කරොති, තං සන්ධාය වුත්තං රත්තම්බරපීතවාසසාහීති. අගරුපියඞ්ගුචන්දනුස්සදාහීති අගරුගන්ධෙන පියඞ්ගුමාලාහි චන්දනගන්ධෙහි ච උස්සදාහි, උස්සන්න දිබ්බාගරුගන්ධාදිකාහී ති අත්ථො. කඤ්චනතනුසන්නිභත්තචාහීති කනකසදිසසුඛුමච්ඡවීහි. පරිපූරන්ති තහං තහං විචරන්තීහි සඞ්ගීතිපසුතාහි ච පරිපුණ්ණං.

1. හා. සංයමස්ස.
2. හා. තාසති දිප්පති.
3. හා. පරිසමන්තතො.
4. සී. IV & හා. විචිත්තා.
5. හා. විචිත්තං.

බහුකෙත්ථාති බහුකා එත්ථ. **අනෙකවණ්ණාති** නානා රූපා. **කුසුමවිභූසිතාභරණාති** විසෙසතො සුරභිවායනත්ථං දිබ්බකුසුමෙහි අලඞ්කතදිබ්බාභරණා **එත්ථාති** එතස්මිං විමානෙ. **සුමනාති** සුන්දරමනා පමුදිතචිත්තා. **අනිලපමුඤ්චිතා පවන්තිසුරභින්ති** අනිලෙන පමුඤ්චිතගන්ධානං පුප්ඵානං වායුනා විමුත්තපත්තපුටං විය විබන්ධිතාය[1] විකසිතතාය ච සුගන්ධං පවායන්ති. "අනිලපධූපිතා"තිපි **පඨන්ති.** වාතෙන මන්දං ආධූයමානහෙමමයපුප්ඵාති අත්ථො. **කනකවීරකාදීහි** වෙණිආදිසු ඔතතතාය **තපනීයවිතතා**. යෙභුය්‍යෙන කඤ්චනාභරණෙහි අවච්ඡාදිත[2]සරීරතාය **සුවණ්ණච්ඡාදනා**[3]. **නරනාරියොති** දෙවපුත්තා දෙවධීතරො ච බහුකා **එත්ථ** තව විමානෙති දස්සෙති.

ඉඞ්ඝාති චොදනත්ථෙ නිපාතො. **පුට්ඨොති** පුච්ඡිතො. ඉමස්ස මහාජනස්ස කම්මඵලපච්චක්ඛභාවායාති අධිප්පායො.

තතො දෙවපුත්තො ඉමාහි ගාථාහි ව්‍යාකාසි :–

"යම්ධ පථෙ සමෙච්ච මාණවෙන
සත්ථානුසාසි අනුකම්පමානො,
තව රතනවරස්ස ධම්මං සුත්වා
කරිස්සාමීති ච ඉති බ්‍රවිත්ථ ජන්තො.

ජිනවරපවරං උපෙමි සරණං
ධම්මඤ්චාපි තථෙව භික්ඛුසඞ්ඝං,
නොති පඨමං අවොචාහං භන්තෙ
පච්ඡා තෙ වචනං තථෙවකාසිං.

මා ච පාණවධං විවිධං චරස්සු අසුචිං
නහි පාණෙසු අසඤ්ඤතං අවණ්ණයිංසු සප්පඤ්ඤා,
නොති පඨමං අවොචාහං භන්තෙ
පච්ඡා තෙ වචනං තථෙව කාසිං.

මා ච පරජනස්ස රක්ඛිතං පි
ආදාතබ්බමමඤ්ඤිත්ථ[4] අදින්නං,
නොති පඨමං අවොචාහං භන්තෙ
පච්ඡා තෙ වචනං තථෙව කාසිං.

මා ච පරජනස්ස රක්ඛිතායො
පරභරියා[5] අගමා[6] අනරියමෙතං
නොති පඨමං ආවොචාහං භන්තෙ
පච්ඡා තෙ වචනං තථෙවකාසිං.

1. සී. IV. ගන්ධතාය.
2. හා. අවච්ඡාදිත.
3. හා. ඡන්නා.
4. හා. මමඤ්ඤිත්ථො.
5. සී. I. II & III. රක්ඛිතා භරියා.
6. සී. III & IV. අගමාසි.

මා ච විකථං අඤ්ඤථා අභාණිං
නහි මුසාවාදං අවණ්ණයිංසු සප්පඤ්ඤා,
හොති පඨමං අවොචාහං භන්තෙ
පච්ඡා තෙ වචනං තථෙව කාසිං.

යෙන ච පුරිසස්ස අපෙති සඤ්ඤා.
තං මජ්ජං පරිවජ්ජයිස්සු සබ්බං,
හොති පඨමං අවොචාහං භන්තෙ
පච්ඡා තෙ වචනං තථෙව කාසිං.

ස්වාහං ඉධ පඤ්චසික්ඛා කරිත්වා
පටිපජ්ජිත්වා තථාගතස්ස ධම්මෙ,
ද්වෙ පථමගමාසිං චොරමජ්ඣෙ
තෙ මං තත්ථ වධිංසු භොගහෙතු.

එත්තකමිදං අනුස්සරාමි කුසලං
තතො පරං න මෙ විජ්ජති අඤ්ඤං,
තෙන සුචරිතෙන කම්මනාහං
උපපන්නා තිදිවෙසු කාමකාමී.

පස්ස ඛණමුහුත්තසඤ්ඤමස්ස
අනුධම්මපටිපත්තියා විපාකං,
ජලමිව යසසා සමෙක්ඛමානා
බහුකා මං පිහයන්ති හීනකම්මා[1].

පස්ස කතිපයාය දෙසනාය
සුගතිඤ්චම්හි ගතො සුඛඤ්ච පත්තො,
යෙ ච තෙ සතතං සුණන්ති ධම්මං
මඤ්ඤෙ තෙ අමතං ඵුසන්ති ඛෙමං.

අප්පකම්පි[2] කතං මහාවිපාකං
විපුලං හොති[3] තථාගතස්ස ධම්මෙ,
පස්ස කතපුඤ්ඤතාය ජන්තො
ඔභාසෙති පඨවිං යථාපි සුරියො.

කිමිදං කුසලං කිමාචරෙම
ඉච්චෙකෙ හි සමෙච්ච මන්තයන්ති,
තෙ මයං පුනරෙව[4] ලද්ධමානුසත්තං
පටිපන්නා විහරෙමු සීලවන්තා.

බහුකාරො මනුකම්පකො ච සත්ථා
ඉති මෙ සති අගමා දිවා දිවස්ස,
ස්වාහං උපගතොම්හි සච්චනාමං
අනුකම්පස්සු පුනපි සුණොම ධම්මං.

---

1. හා. හීනකාමා.
2. හා. අප්පමපි.
3. හා. ඵලං.
4. හා. පුනදෙව.

යෙධ පජහන්ති කාමරාගං
භවරාගානුසයඤ්ච පහාය මොහං
න ච තෙ පුන මුපෙන්ති ගබ්භසෙය්‍යං
පරිනිබ්බානගතා හි සීතිභූතා"ති.

තත්‍ථ සම්බ[1] **පථෙ සමෙච්ච මාණවෙනාති** ඉධ ඉමස්මිං පථෙ මහාමග්ගෙ සයමෙව උපගතෙන මාණවෙන බ්‍රාහ්මණකුමාරෙන සමෙච්ච සමාගන්ත්වා, දිට්ඨධම්මික සම්පරායිකපරමත්ථෙහි සත්තානං යථාරහමනුසාසන්තො **සත්ථා** භගවා ත්වං **යං** මාණවං යථාධම්මං. **අනුසාසි අනුකම්පමානො** අනුග්ගණ්හන්තො, **නව රතනවරස්ස** අග්ගරතනස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස තං **ධම්මං සුත්වා ඉති** එවං **කරිස්සාමීති** යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජිස්සාමීති, සො **ඡත්තො** ඡත්තනාමකො මාණවො **බ්‍රවිත්ථ** කථෙසීති පදයොජනා.

එවං යථාපුච්ඡිතං කම්මං කාරණතො දස්සෙත්වා ඉදානි තං සරූපතො විභාගතො ච දස්සෙන්තො සත්ථාරා සමාදපිතභාවං අත්තනො ච තත්‍ථ පච්ඡා පතිට්ඨිතභාවං දස්සෙතුං **ජිනවරපවර**න්ති ආදි මාහ.

තත්‍ථ **නොති පඨමං අවොචාහං භන්තෙති** භන්තෙ භගවා සරණගමනං ජානාසීති තයා වුත්තො[2] **නොති** න ජානාමීති පඨමං අවොචාහං **පච්ඡා තෙ වචනං තථෙව කාසි**න්ති පච්ඡා තයා වුත්තං ගාථං පරිවත්තෙන්තො තව වචනං තථෙව **අකාසිං** පටිපජ්ජිං. **තීණිපි සරණානි උපගච්ඡින්ති** අත්‍ථො.

විවිධන්ති උච්චාවචං අප්පසාවජ්ජං මහාසාවජ්ජඤ්චාති අත්‍ථො. **මා චරස්සූති** මා අකාසි. **අසුචි**න්ති කිලෙසාසුචිමිස්සතාය[3] න සුචිං. **පාණෙසු අසඤ්ඤත**න්ති පාණඝාතතො අවිරතං. **නහි අවණ්ණයිංසූති** නහි වණ්ණයන්ති. පච්චුප්පන්නකාලත්ථෙ හි ඉදං අතීතකාලවචනං. අථවා **අවණ්ණයිංසූති** එකදෙසෙන සකලස්ස කාලස්ස උපලක්ඛණං, තස්මා යථා න වණ්ණයිංසු අතීතමද්ධානං, එවං එතරහිපි න වණ්ණයන්ති, අනාගතෙපි න වණ්ණයිස්සන්තීති වුත්තං හොති.

පරජනස්ස රක්ඛිතන්ති පරපරිග්ගහිතවත්‍ථු[4] තෙනෙවාහ[5] **අදින්න**න්ති.

මා අගමාති මා අජ්ඣාචරි[6] **විතථ**න්ති අතථං, මුසාති අත්‍ථො. **අඤ්ඤථාති** අඤ්ඤථාව විතථසඤ්ඤී එවං විතථන්ති **ජානන්තො** එව **මා භණීති** අත්‍ථො.

1. හා. සයම්බ.
2. සී. I. II. III & IV. වුත්තෙන.
3. සී. I. II & III. කිලෙසවිමිස්සිතාය.
4. සී. I. II & III. වත්‍ථූනි. IV. වත්‍ථුං.
5. සී. IV. හා. තෙනාහ.
6. සී. I. II & III. චර.

ස්වාහන්ති සො තදා ඡත්තමාණවභූතො අහං. **ඉධ** ඉමස්මිං මග්ගප්පදෙසෙ. 'ඉධ' වා ඉමස්මිං තව සාසනෙ. තෙනාහ **තථාගතස්ස ධම්මෙති**. **පඤ්චසික්ඛාති** පඤ්චසීලානි. **සරිත්වාති** ආදිසිත්වා, අධිට්ඨායාති අත්ථො. **මෙපථන්ති** විනතං ගාමසීමානං වෙමජ්ඣභූතං පථං. සීමන්තරිකපථන්ති අත්ථො. **තෙති** තෙ චොරා. **තත්ථාති** සීමන්තරිකමග්ගෙ. **භොගහෙතූති** ආමිසකිඤ්චික්ඛනිමිත්තං.

තතො යථාවුත්තකුසලතො **පරං** උපරි අඤ්ඤං කුසලං න **විජ්ජති** න උපලබ්භති යමහං අනුස්සරෙය්‍යන්ති අත්ථො. **කාමකාමීති** යථිච්ඡිතකාමගුණසමඞ්ගී.

ඛණමුහුත්තසඤ්ඤමස්සාති ඛණං මුහුත්තං[1] පවත්තසීලස්ස. **අනුධම්මපටිපත්තියාති** යථාධිගතස්ස ඵලස්ස අනුරූප[2] ධම්මං පටිපජ්ජමානස්ස භගවා **පස්ස**, තුය්හං ඔවාදධම්මස්ස වා අනුරූපාය[3] ධම්මපටිපත්තියා වුත්තනියාමෙනෙව සරණගමනස්ස සීලසමාදානස්ස චාති අත්ථො. **ජලමිව යසසාති** ඉද්ධියා පරිවාරසම්පත්තියා ච ජලන්තං විය. **සමෙක්ඛමානාති** පස්සන්තා. **බහුකාති** බහවො. **පිහයන්තීති** කථන්නුඛො මයම්පි එදිසා භවෙය්‍යාමාති පත්ථෙන්ති. **හීනකම්මාති**[4] මම සම්පත්තිතො නිහීනභොගා.

කතිපයාති අප්පකා ය. **යෙති** යෙ භික්ඛූ චෙව උපාසකාදයො ච. **මසද්ධෙ** ව්‍යතිරෙකෙ. **තෙති** තව **සතත**න්ති දිවසෙ දිවසෙ.

විපුලං ඵලන්ති උළාරඵලං විපුලානුභාවං. **තථාගතස්ස ධම්මෙති** තථාගතස්ස සාසනෙ ඔවාදෙ ඨත්වා **ඤාතන්ති** යොජනා. එවං අනුද්දෙසිකවසෙන වුත්තමෙවත්ථං අත්තුද්දෙසිකවසෙන දස්සෙන්තො "පස්සා"ති ආදිමාහ. තත්ථ **පස්සාති** භගවන්තං වදති, අත්තානමෙව වා අඤ්ඤං විය ච කත්වා වදති.

කිමිදං කුසලං කිමාචරෙමාති කුසලං නාමෙතං කිංසභාවං කීදිසං කථං වා තං ආචරෙය්‍යාම. **ඉච්චෙකෙ හි සමෙච්ච මන්තයන්තීති** එවමෙකෙ සමෙච්ච සමාගන්ත්වා පඤ්හං පරිවත්තෙන්තා විය සිනෙරුං උක්ඛිපන්තා විය ච සුදුක්කරං කත්වා මන්තයන්ති විචාරෙන්ති. මයං පන අකිච්ඡෙනෙව පුනරපි කුසලං ආචරෙය්‍යාමාති අධිප්පායො. තෙනෙවාහ "මය"න්ති ආදි.

බහුකාරොති බහූපකාරො, මහාඋපකාරො වා. **අනුකම්පකොති** කාරුණිකො. මකාරො පදසන්ධිකරො. **ඉතීති** එවං භගවතො[5] අත්තනි පටිපන්නාකාරං සන්ධාය වදති. **මෙ සතීති** මයි සති විජ්ජමානෙ, චොරෙහි අවධිතෙ එවාති අත්ථො. **දිවාදිවස්සාති**

1. සී. IV & හා. ඛණමුහුත්තමත්තං. 3. හා. අනුරූප.
2. සී. I. II & III. අනුරූපං. 4. සී. හීනකම්මා—5. සී. භගවතා.

දිවසස්සපි දිවා, කාලස්සෙවාති අත්ථො. **සොහන්ති** සො ජන්තමාණවභූතො අහං. **සච්චනාමන්ති** 'භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො'ති ආදිනාමෙහි අවිතථනාමං භූතත්ථනාමං. **අනුකම්පස්සූති** අනුග්ගණ්හාහි. **පුනපීති** භීය්‍යොපි **සුණෙමු තව ධම්මං** සුණෙය්‍යාමෙවාති අත්ථො. එවං දෙවපුත්තො සබ්බමෙතං කතඤ්ඤුභාවෙ ඨත්වා සත්ථුපයිරුපාසනෙ ධම්මසවණෙ ච අතිත්තිමෙව දීපෙන්තො වදති. භගවා දෙවපුත්තස්ස තත්ථ සන්නිපතිතාය පරිසාය ච අජ්ඣාසයං ඔලොකෙත්වා ආනුපුබ්බිකථං කථෙසි. අථ තෙසං කල්ලචිත්තතං ඤත්වා සාමුක්කංසිකං ධම්මදෙසනං පකාසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ දෙවපුත්තො තස්ස මාතාපිතරො ච සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු, මහතො ච ජනකායස්ස ධම්මාභිසමයො අහොසි. පඨමඵලෙ පතිට්ඨිතො දෙවපුත්තො උපරිමග්ගෙසු අත්තනො ගරුචිත්තීකාරං තදධිගමස්ස ච මහානිසංසතං විභාවෙන්තො "යෙ ධ පජහන්ති කාමරාග"න්ති පරියොසානගාථමාහ. තස්සත්ථො:- **යෙ ඉධ** ඉමස්මිං සාසනෙ ඨිතා **පජහන්ති** අනවසෙසතො සමුච්ඡින්දන්ති **කාමරාගං, න ච තෙ පුන උපෙන්ති ගබ්භසෙය්‍යං** ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං සමුච්ඡින්නත්තා, යෙ ච පන **පහාය මොහං** සබ්බසො සමුග්ඝාතෙත්වා **භවරාගානුසයඤ්ච** ජහන්ති පජහන්ති, තෙ පුන උපෙන්ති ගබ්භසෙය්‍යන්ති වත්තබ්බමෙව නත්ථි. කස්මා? **පරිනිබ්බාණගතා හි සීතිභූතා** තෙ හි උත්තම පුරිසා අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණධාතුයා පරිනිබ්බාණං ගතා, එවං ඉධෙව සබ්බවෙදයිතානං සබ්බපරිළාහානං ව්‍යන්තීභාවෙන සීතීභූතා.

ඉති දෙවපුත්තො අත්තනො අරියසොතසමාපන්නභාවං පවෙදෙන්තො අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණධාතුයා දෙසනාය කූටං ගහෙත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා භික්ඛුසංඝස්ස අපචිතිං දස්සෙත්වා මාතාපිතරො ආපුච්ඡිත්වා දෙවලොකමෙව ගතො. සත්ථාපි හි උට්ඨායාසනා[1] ගතො සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝෙන. මාණවස්ස පන මාතාපිතරො බ්‍රාහ්මණො පොක්ඛරසාති සබ්බො ච මහාජනො භගවන්තං අනුගන්ත්වා නිවත්තති. භගවා ජෙතවනං ගන්ත්වා සන්නිපතිතාය පරිසාය ඉදං විමානං විත්ථාරතො කථෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

ජන්තමාණවකවිමාන වණ්ණනා.

---

5. 4.

උච්චමිදං මණිථූණං විමානන්ති කක්කටකරසදායකවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

---

1. කං. උඨාය.

භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. තෙන සමයෙන අඤ්ඤතරො භික්ඛු ආරද්ධවිපස්සනො කණ්ණසූලෙන පීළිතො අකල්ලසරීරතාය විපස්සනං උස්සුක්කාපෙතුං නාසක්ඛි. වෙජ්ජෙහි වුත්තවිධිනා භෙසජ්ජෙ කතෙපි රොගො න වූපසමි. සො භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසි. අථස්ස භගවා කක්කටකරසභොජනං සප්පායන්ති ඤත්වා ආහ– ගච්ඡ ත්වං භික්ඛු මගධක්ඛෙත්තෙන පිණ්ඩාය චරාහි. සො භික්ඛු 'දීඝදස්සිනා අද්ධා කිඤ්චි දිට්ඨං භවිස්සතීති චින්තෙත්වා සාධු භන්තෙති භගවතො පටිස්සුණිත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා පත්තචීවරං ආදාය මගධක්ඛෙත්තං ගන්ත්වා අඤ්ඤතරස්ස ඛෙත්තපාලස්ස කුටිද්වාරෙ පිණ්ඩාය අට්ඨාසි. සො ඛෙත්තපාලො කක්කටකරසං සම්පාදෙත්වා භත්තඤ්ච පචිත්වා ථොකං විස්සමිත්වා භුඤ්ජිස්සාමීති නිසින්නො ථෙරං දිස්වා පත්තං ගහෙත්වා කුටිකායං නිසීදාපෙත්වා කක්කටකරසභත්තං අදාසි. ථෙරස්ස තං භත්තං ථොකං භුත්තස්ස[1] යෙව කණ්ණසූලං පටිප්පස්සම්භි, ඝටසතෙන නහාතො විය අහොසි. සො සප්පායාහාරවසෙන චිත්තඵාසුකං ලභිත්වා විපස්සනාවසෙන චිත්තං අභිනින්නාමෙන්තො[2] අපරියොසිතෙ යෙව භොජනෙ අනවසෙසතො ආසවෙ ඛෙපෙත්වා අරහත්තෙ පතිට්ඨාය ඛෙත්තපාලං ආහ– උපාසක තව පිණ්ඩපාත භොජනෙන[3] මය්හං රොගො වූපසන්තො කායචිත්තං කල්ලං[4] ජාතං, ත්වම්පි ඉමස්ස පුඤ්ඤස්ස ඵලෙන විගතකායචිත්තදුක්ඛො භවිස්සසීති වත්වා අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. ඛෙත්තපාලො අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ ද්වාදසයොජනිකෙ මණිත්ථම්භෙ කනකවිමානෙ සත්තසතකූටාගාරපතිමණ්ඩිතෙ වෙළුරියමයගබ්භෙ නිබ්බත්ති. ද්වාරෙ චස්ස යථූපචිතකම්මසංසූචකො මුත්තාසික්කාගතො සුවණ්ණකක්කටකො ඔලම්බමානො අට්ඨාසි. අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො පුබ්බෙ වුත්තනයෙන දෙවචාරිකාය තාවතිංසභවනං ගන්ත්වා තං දෙවපුත්තං මහතියා දෙවිද්ධියා ජලමානං අච්ඡරාසහස්සපරිවුතං සට්ඨිසකටභාරපරිමාණෙහි දිබ්බාභරණෙහි පතිමණ්ඩිතත්තභාවං සමන්තතො චන්දෙ විය සූරියො විය ච ඔභාසයමානං දිස්වා ඉමාහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි:–

"උච්චමිදං මණිථූණං විමානං,
සමන්තතො ද්වාදසයොජනානි,
කූටාගාරා[5] සත්තසතා උළාරා,
වෙළුරියත්ථම්භා රුචක[6]ත්ථතා සුභා.

---

1. සී. IV. & භා. භුත්තවතො.
2. සී. I. II. & III. අභිනාමෙන්තො.
3. සී. දානෙන.
4. සී. I. II & III. කල්ල.
5. සී. II. III & බු: නි: කූටාගාර.
6. සී. III & IV. රුචික, භා. රුචිර.

තත්ථච්ඡසි පිවසි ඛාදසී ච
දිබ්බා ච වීණා පවදන්ති වග්ගු,
දිබ්බා රසා කාමගුණෙත්ථ පඤ්ච
නාරියො ච නච්චන්ති සුවණ්ණඡන්නා.[1]

කෙන තෙ තාදිසො වණ්ණො
කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා
යෙ කෙචි මනසො පියා.

පුච්ඡාමි තං දෙව මහානුභාව
මනුස්සභූතො කිමකාසි පුඤ්ඤං,
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවො
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

සො පිස්ස ව්‍යාකාසි තං දස්සෙතුං:-

සො දෙවපුත්තො අත්තමනො
මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතො,
පඤ්හං පුට්ඨො වියාකාසි
යස්ස කම්මස්සිදං ඵලන්ති

වුත්තං.

"සතිං[2] සමුප්පාදකරො ද්වාරෙ කක්කටකො ඨිතො,
නිට්ඨිතො ජාතරූපස්ස සොභති දසපාදකො.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා යෙ කෙචි මනසො පියා.

තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවො
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

තත්ථ **උච්චන්ති** අච්චුග්ගතං. **මණිථූණන්ති** පදුමරාගාදිමණිමයත්ථම්භං. **සමන්තතොති** චතූසුපි පස්සෙසු. **රුචකත්ථතාති** තස්සං තස්සං භූමියං සුවණ්ණඵලකෙහි අත්ථතා.

පිවසි ඛාදසි චාති කාලෙන කාලං උපයුජ්ජමානං ගන්ධපානං සුධාභොජනඤ්ච සන්ධාය වදති. **පවදන්තීති** පවජ්ජන්ති. **දිබ්බා රසා කාමගුණෙත්ථ පඤ්චාති** දිබ්බා රසා අනප්පකා පඤ්චකාමගුණා එත්ථ එතස්මිං තව විමානෙ සංවිජ්ජන්තීති අත්ථො. **සුවණ්ණඡන්නාති** හෙමාභරණවිභූසිතා.

සතිං සමුප්පාදකරොති සතුප්පාදකරො, යෙන[3] පුඤ්ඤකම්මෙන අයං දිබ්බසම්පත්ති මයා ලද්ධා තත්ථ සතුප්පාදස්ස කාරකො කක්කටකරසදානෙන අයං තයා[4] සම්පත්ති ලද්ධාති එවං සතුප්පාදං

1. සී. III & බු: හි: සුවණ්ණච්ඡන්නා.
2. ඊ. ජී. & භා. සති.
3. සී. II. යෙන යෙන.
4. සී. IV. මයා, භා. ඉතො,

කරොන්තොති අත්‍ථො. **නිට්ඨිතො ජාතරූපස්සාති** ජාතරූපෙන සිද්ධො, ජාතරූපමයො. එකමෙකස්මිං පස්සෙ පඤ්ච පඤ්ච කත්වා දස පාදා එතස්සාති=**දසපාදකො** ද්වාරෙ **කක්කටකො ඨිතො සොභති** සො එව[1] මම පුඤ්ඤකම්මං තාදිසානං මහෙසීනං විභාවෙති, න එත්‍ථ මයා වත්තබ්බං අත්‍ථීති අධිප්පායො. තෙනාහ "තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො"ති ආදි. සෙසං වුත්තනයමෙව.

කක්කටරසදායකවිමාන වණ්ණනා.

---

5. 5.

උච්චමිදං මණිථූණන්ති ද්වාරපාලකවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ[2]. තෙන ච සමයෙන රාජගහෙ[3] අඤ්ඤතරො උපාසකො චත්තාරි නිච්චභත්තානි සංඝස්ස දෙති තස්ස පන ගෙහං පරියන්තෙ ඨිතං චොරභයෙන යෙභුය්‍යෙන පිහිතද්වාරමෙව හොති. භික්ඛූ ගන්ත්වා කදාචි ද්වාරස්ස පිහිතත්තා භත්තං අලද්ධාව පටිගච්ඡන්ති. උපාසකො භරියං ආහ- කිං භද්දෙ අය්‍යානං සක්කච්චං භික්ඛා දීයතීති? සා ආහ- එකෙසු[4] දිවසෙසු අය්‍යා නාගමිංසූති. කිං කාරණන්ති? ද්වාරස්ස[5] පිහිතත්තා[6] මඤ්ඤෙති. තං සුත්වා උපාසකො සංවෙගප්පත්තො හුත්වා එකං පුරිසං ද්වාරපාලං කත්වා ඨපෙසි- ත්වං අජ්ජ පට්ඨාය ද්වාරං රක්ඛන්තො තිට්ඨ, යදා ච අය්‍යා ආගමිස්සන්ති තදා තෙ පවෙසෙත්වා පවිට්ඨානං තෙසං පත්තපටිග්ගහණ-ආසනපඤ්ඤපනාදි සබ්බං යුත්තපයුත්තං[7] ජානාහීති. සො සාධූති තථා කරොන්තො භික්ඛූනං සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා උප්පන්නසද්ධො කම්මඵලං සද්දහිත්වා සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨහි, සක්කච්චං භික්ඛූ උපට්ඨහි. අපරභාගෙ නිච්චභත්තදායකො උපාසකො කාලං කත්වා යාමෙසු නිබ්බත්ති[8] ද්වාරපාලො පන සක්කච්චං භික්ඛූනං උපට්ඨහිත්වා පරස්ස පරිච්චාගෙ වෙය්‍යාවච්චකරණෙන අනුමොදනෙන ච තාවතිංසෙසු උප්පජ්ජි. තස්ස ද්වාදසයොජනිකං කනකවිමානන්ති ආදි සබ්බං කක්කටකවිමානෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. පුච්ඡාවිස්සජ්ජනගාථා එවමාගතා:-

"උච්චමිදං මණිථූණං විමානං
සමන්තතො ද්වාදසයොජනානි,
කූටාගාරා සත්තසතා උළාරා
වෙළුරියත්‍ථම්භා රුචක[9]ත්‍ථතා සුභා.

---

1. සී. I. II. III. & IV. එවං.
2. සී. I. II. IV. & හා. නදිස්සතෙ.
3. සී. IV. & හා. නදිස්සතෙ.
4. හා. එතෙසු.
5. සී. I. II. & III. ද්වාරං.
6. සී. IV. පිදහිතත්තා.
7. සී. යුත්තවත්තං.
8. හා. උප්පජ්ජි.
9. සී. IV. රුචිකා. හා. රුචිර.

තත්‍ථච්ඡසි පිවසි ඛාදසී ච
දිබ්බා ච වීණා පවදන්ති වග්ගු,
දිබ්බා රසා කාමගුණෙත්‍ථ පඤ්ච
නාරියො ච නච්චන්ති සුවණ්ණඡන්නා.

කෙන තෙ.තාදිසො වණ්ණො කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච-පෙ-සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

"සො දෙවපුත්තො අත්තමනො-පෙ-යස්සකම්මස්සිදං ඵලං.

දිබ්බං මමං වස්සසහස්ස මායු
වාචාභිගීතං මනසා පවත්තිතං,
එත්තාවතා ඨස්සති පුඤ්ඤකම්මො
දිබ්බෙහි කාමෙහි සමඞ්ගිභූතො.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො-පෙ-
වණ්ණො ච මෙ සබ්බ දිසා පභාසතී"ති.

තත්‍ථ **දිබ්බං මමං වස්සසහස්සමායූති** යස්මිං දෙවනිකායෙ සයං උප්පන්නො තෙසං තාවතිංසදෙවානං **ආයුප්පමාණමෙව** වදති. තෙසං හි මනුස්සානං ගණනාය වස්සසතං **එකො** රත්තින්දිවො, තාය රත්තියා 'තිංසරත්තිකො[1] මාසො, තෙන **මාසෙන** ද්වාදසමාසිකො සංවච්ඡරො, තෙන සංවච්ඡරෙන **සහස්සසංවච්ඡරානි** ආයු. තං මනුස්සානං ගණනාය තිස්සො වස්සකොටියො **සට්ඨිඤ්ච** වස්සසතසහස්සානි හොන්ති.

වාචාභිගීතන්ති වාචාය අභිගීතං. ආගච්ඡන්තු **අය්‍යා,** ඉද මාසනං පඤ්ඤත්තං, ඉධ නිසීදථාති ආදිනා, කිං අය්‍යානං **සරී** රස්ස ආරොග්‍යං, කිං වසනට්ඨානං ඵාසුකන්ති ආදිනා **පටිසන්ථාර** වසෙන ච වාචාය කථිතමත්තං. **මනසා පවත්තිතන්ති** ඉමෙ **අය්‍යා** පෙසලා බ්‍රහ්මචාරිනො ධම්මචාරිනොති ආදිනා **චිත්තෙන පවත්තිතං** පසාදමත්තං, න පන මම සන්තකං කිඤ්චි පරිච්චත්තං[2] **අත්‍ථීති** දස්සෙති. **එත්තාවතාති** එත්තකෙන එවං කථනමත්තෙන පසාද මත්තෙනපි. **ඨස්සති පුඤ්ඤකම්මොති** කතපුඤ්ඤො නාම හුත්වා දෙවලොකෙ ඨස්සති චිරං පවත්තිස්සති. තිට්ඨන්තො ච **දිබ්බෙහි කාමෙහි සමඞ්ගිභූතො** තස්මිං දෙවනිකායෙ දෙවානං වලඤ්ජන නියාමෙනෙව **දිබ්බෙහි** පඤ්චහි **කාමගුණෙහි සමඞ්ගිභූතො** සමන්නා ගතො හුත්වා ඉන්ද්‍රියානි පරිචාරෙන්තො විහරතීති **අත්‍ථො. සෙසං** වුත්තනයමෙව.

චාරපාලකවිමාන. වණ්ණනා.

1. සී. IV. & හා. රත්තියො. 2. සී. IV. හා. කිඤ්චි පරිච්චාගං,

5, 6.

උච්චමිදං මණිථූණන්ති කරණීයවිමානං, තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන සමයෙන සාවත්ථිවාසී එකො උපාසකො නහානොපකරණානි ගහෙත්වා අචිරවතිං ගන්ත්වා නහාත්වා ආගච්ඡන්තො භගවන්තං සාවත්ථිං පිණ්ඩාය චරන්තං දිස්වා උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එවමාහ- භන්තෙ කෙන නිමන්තිතාති? භගවා තුණ්හී අහොසි. සො කෙනචි අනිමන්තිතභාවං ඤත්වා ආහ- අධිවාසෙතු මෙ භන්තෙ භගවා භත්තං අනුකම්පං උපාදායාති. අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හීභාවෙන. සො භගවන්තං අත්තනො ගෙහං නෙත්වා බුද්ධාරහං ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා තත්ථ භගවන්තං නිසීදාපෙත්වා පණීතෙන අන්නපානෙන සන්තප්පෙසි. භගවා කතභත්තකිච්චො තස්ස අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සෙසං අනන්තරවිමාන සදිසං. තෙන වුත්තං:-

"උච්චමිදං මණිථූණං විමානං
සමන්තතො ද්වාදසයොජනානි,
කූටාගාරා සත්තසතා[1] උළාරා
වෙළුරියත්ථම්භා රුචක[2]ත්ථතා සුභා.

තත්ථච්ඡසි පිවසි ඛාදසි ච
දිබ්බා ච වීණා පවදන්ති වග්ගු,
දිබ්බා රසා කාමගුණෙත්ථ පඤ්ච
නාරියො ච නච්චන්ති සුවණ්ණඡන්නා.

කෙන තෙ තාදිසො වණ්ණො-පෙ-
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

"සො දෙවපුත්තො අත්තමනො මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතො,
පඤ්හං පුට්ඨො වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං.

කරණීයානි පුඤ්ඤානි පණ්ඩිතෙන විජානතා
සම්මග්ගතෙසු බුද්ධෙසු යත්ථ දින්නං මහප්ඵලං.

අත්ථාය වත මෙ බුද්ධො අරඤ්ඤා ගාමමාගතො,
තත්ථ චිත්තං පසාදෙත්වා තාවතිංසූපගො අහුං.[3]

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො-පෙ-
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

තත්ථ **පණ්ඩිතෙනාති** සප්පඤ්ඤෙන. **විජානතාති** අත්තනො හිතාහිතං ජානන්තෙන. **සම්මග්ගතෙසූති** සම්මාපටිපන්නෙසු. **බුද්ධෙසූති** සම්මාසම්බුද්ධෙසු.

---

1. සී. III. කූටාගාරසත්තසතා. 2. සී. III. රුචිකා.
3. ඊ. ජී. & භා. අහං.

අත්ථායාති හිතාය, වුඩ්ඪියා වා. **අරඤ්ඤන්ති** විහාරතො, ජෙතවනං සන්ධාය වදති. **තාවතිංසූපගොති** තාවතිංසදෙවකායං[1] තාවතිංසභවනං වා, තං[2] උපපජ්ජනවසෙන උපගතො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

කරණීයවිමාන වණ්ණනා

---

5. 7.

සත්තමවිමානං ඡට්ඨසදිසං. කෙවලං තත්ථ උපාසකෙන භගවතො ආහාරො දින්නො, ඉධ අඤ්ඤතරස්ස ථෙරස්ස. සෙසං වුත්තනයමෙව. තෙන වුත්තං:-

"උච්චමිදං මණිථූණං විමානං
සමන්තතො ද්වාදසයොජනානි,
කූටාගාරා සත්තසතා උළාරා
වෙළුරියථම්භා රුචකා[3]ත්ථතා සුභා.

තත්ථච්ඡසි පිවසි ඛාදසී ච
දිබ්බා ච වීණා පවදන්ති වග්ගු,
දිබ්බා රසා කාමගුණෙත්ථ පඤ්ච
නාරියො ච නච්චන්ති සුවණ්ණඡන්නා.

කෙන තෙ තාදිසො වණ්ණො-පෙ-
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

"සො දෙවපුත්තො අත්තමනො මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතො,
පඤ්හං පුට්ඨො වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං.

කරණීයානි පුඤ්ඤානි පණ්ඩිතෙන විජානතා,
සම්මග්ගතෙසු බුද්ධෙසු යත්ථ දින්නං මහප්ඵලං.

අත්ථාය වත මෙ භික්ඛු අරඤ්ඤා ගාමමාගතො,
තත්ථ චිත්තං පසාදෙත්වා තාවතිංසූපගො අහුං'

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො-පෙ-
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

දුතිය කරණීයවිමාන වණ්ණනා.

---

5. 8.

උච්චමිදං මණිථූණන්ති සූචිවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. තෙන සමයෙන ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස චීවරකම්මං කාතබ්බං[4] හොති. අත්ථො ච හොති සූචියා. සො රාජගහෙ පිණ්ඩාය චරන්තො කම්මාරස්ස

---

1. හං. තාවතිංසකායං.
2. හං. තදිස්සතෙ.
3. සී. III & IV. රූචිකා, හං. රුචිර.
4. සී. III & IV. කත්තබ්බං.

ගෙහද්වාරෙ අට්ඨාසි. තං දිස්වා කම්මාරො ආහ: කෙන භන්තෙ අත්ථොති? චීවරකම්මං කාතබ්බං[1] අත්ථි[2], සූචියා අත්ථොති. කම්මාරො-පසන්නමානසො කතපරියොසිතා වෙ සූචියො දත්වා පුනපි භන්තෙ සූචියා අත්ථෙ සති මම ආචික්ඛෙය්‍යාථා"ති වත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දි. ථෙරො තස්ස අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සො අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු[3] උප්පජ්ජි. අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො දෙවචාරිකං චරන්තො තං දෙවපුත්තං ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි :-

"උච්චමිදං මණිථූණං විමානං
සමන්තතො ද්වාදසයොජනානි,
කූටාගාරා සත්තසතා උළාරා
වෙළුරියථම්භා රුචකත්ථතා සුභා.

තත්ථච්ඡසි පිවසි ඛාදසී ච
දිබ්බා ච වීණා පවදන්ති වග්ගු,
දිබ්බා රසා කාමගුණෙත්ථ පඤ්ච
නාරියො ච නච්චන්ති සුවණ්ණඡන්නා.

කෙන තෙ තාදිසො වණ්ණො කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා යෙකෙචි මනසො පියා.

පුච්ඡාමි තං දෙව මහානුභාව-පෙ-
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

"සො දෙවපුත්තො අත්තමනො මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතො,
පඤ්හං පුට්ඨො වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං.

යං දදාති[4] න තං හොති
යඤ්චෙව දජ්ජා තඤ්චෙව[5]සෙය්‍යො
සූචි දින්නා සූචිමෙව සෙය්‍යො.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො-පෙ-
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

තත්ථ **යං දදාති**[4]ති යාදිසං දෙය්‍යධම්මං දදාති.[4] **න තං හොතීති** තස්ස තාදිසමෙව ඵලං න හොති. අථ ඛො චෙතනාසම්පත්තියා චිත්තසම්පත්තියා ච තතො විපුලතරං උළාරතරමෙව ඵලං හොති. තස්මා **යඤ්චෙව දජ්ජා තඤ්චෙව**[5]**සෙය්‍යොති** යං කිඤ්චිදෙව විජ්ජමානං දජ්ජා දදෙය්‍ය තඤ්චෙව[5] තදෙව සෙය්‍යො, යස්ස

1. සී. III & IV. කතබ්බං. 3. සී. III & IV. තාවතිංසභවනෙ.
2. සී. III & IV. තත්ථ. 4. සී. III. දදම්.
5. සී. III. තමෙව.

කස්සචි අනවජ්ජස්ස දෙය්‍යධම්මස්ස[1] දානමෙව සෙය්‍යො, කස්මා? මයා හි සූචිදින්නා සූචිමෙව සෙය්‍යා සූචිදානමෙව මය්හං සෙය්‍යං ජාතං, යතො අයමීදිසී[2] සම්පත්ති ලද්ධාති අධිප්පායො.

සූචිවිමාන වණ්ණනා.

---

5. 9.

උච්චමිදං මණිථූණන්ති දුතියසූචිවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. තෙන සමයෙන රාජගහවාසී එකො තුන්නකාරකො[3] විහාරපෙක්ඛකො හුත්වා වෙළුවනං ගතො. තත්ථ අඤ්ඤතරං භික්ඛුං වෙළුවනෙ කතසූචියා චීවරං සිබ්බන්තං දිස්වා සූචිඝරෙන සද්ධිං[3] සූචියො අදාසි. සෙසං සබ්බං වුත්තනයමෙව.

"උච්චමිදං මණිථූණං විමානං,
සමන්තතො ද්වාදසයොජනානි-පෙ-
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

පුච්ඡි.

"සො දෙවපුත්තො අත්තමනො මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතො,
පඤ්හං පුට්ඨො වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං.

අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතො,
පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙ.

අද්දසං විරජං භික්ඛුං විප්පසන්නමනාවිලං,
තස්ස අදාසහං සූචිං පසන්නො සෙහි පාණිහි.
තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො-පෙ-
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

සබ්බං[4] හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

දුතිය සූචිවිමාන වණ්ණනා.

---

5. 10.

සුසුක්කඛන්ධං අභිරුය්හ නාගන්ති නාගවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන සමයෙන ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා වුත්තනයෙන දෙවචාරිකං චරන්තො[5] තාවතිංසභවනං උපගතො තත්ථ[6] අද්දස අඤ්ඤතරං දෙවපුත්තං සබ්බසෙතං මහන්තං දිබ්බනාගං අභිරුය්හ මහන්තෙන පරිවාරෙන මහතා දිබ්බානුභාවෙන ආකාසෙන ගච්ඡන්තං සබ්බා දිසා වණ්ණෙ

---

1. භා. දෙය්‍යස්ස. 3. සී. III. න දිස්සතෙ. 5. සී. I. II & III. ගතො.
2. සී. III & IV. දිසා. 4. භා. තං සබ්බං. 6. සී. I. II & III. තාවතිංසභවනෙ.

විය සුරියො විය ච ඔභාසයමානං. දිස්වාන සො දෙවපුත්තො තෙනුපසඞ්කමි. අථ සො දෙවපුත්තො තතො ඔරුය්හ ආයස්මන්තං මහාමොග්ගල්ලානං අභිවාදෙත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසි. අථ ථෙරො :-

"සුසුක්කඛන්ධං අභිරුය්හ නාගං
අකාචිනං[1] දන්තිං බලිං මහාජවං,
අභිරුය්හ ගජවරං සුකප්පිතං
ඉධාගමා[2] වෙහායසමන්තලික්ඛෙ.

නාගස්ස දන්තෙසු දුවෙසු නිම්මිතා
අච්ඡොදිකා පදුමිනියො සුඵුල්ලා,
පදුමෙසු ච තුරියගණා පවජ්ජරෙ
ඉමා ච නච්චන්ති මනොහරායො.

දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො
මනුස්සභූතො කිමකාසි පුඤ්ඤං,
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවො
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

තස්ස සම්පත්තිකිත්තනමුඛෙන කතකම්මං පුච්ඡි.

තත්ථ **සුසුක්කඛන්ධන්ති** සුට්ඨු සෙතක්ඛන්ධං, කිඤ්චාපි තස්ස නාගස්ස චත්තාරො පාදා වත්ථිකොසං මුඛප්පදෙසො උභො කණ්ණා වාලධීති එත්තකං මුඤ්චිත්වා සබ්බ[3]කායො සෙතොව, ඛන්ධප්පදෙසස්ස පන සාතිසයං ධවලතාය[4] වුත්තං **සුසුක්කඛන්ධන්ති**. **නාගන්ති** දිබ්බං හත්ථිනාගං. **අකාචිනන්ති** නිද්දොසං, සබල-ලවඩක[5]-තිලකාදි ඡවිදොස රහිතන්ති අත්ථො. "ආජානීය"න්තිපි පාළි, ආජානීයලක්ඛණූපෙතන්ති වුත්තං හොති.[6] **දන්තින්ති** දන්තිනං විපුලරුචිරදන්තවන්තං. **බලින්ති** බලවන්තං මහාබලං. **මහාජවන්ති** අතිජවං සීඝගාමිං. පුන **අභිරුය්හාති** එත්ථ අනුනාසිකලොපො දට්ඨබ්බො, අභිරුය්හං ආරොහනීයන්ති වුත්තං හොති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

එවං පන ථෙරෙන පුට්ඨො දෙවපුත්තො අත්තනා කතකම්මං කථෙන්තො :-

"අථෙව මුත්තපුප්ඵානි කස්සපස්ස මහෙසිනො,
ථූපස්මිං අභිරොපෙසිං පසන්නො සෙහි පාණිභි.
තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො -පෙ-
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

ඉමාහි ගාථාහි ව්‍යාකාසි.

---

1. සී. II. IV & මු; නි: ආකාචිනං.
2. සී. I. II & මු: නි: කච්චාගමා.
3. සී. IV & හා. සෙබ්බො.
4. සී. IV & හා. තරතාය.
5. සී. I & II. සක්කලවග, III. සක්ඛලවග.
6. සී. IV & හා. අත්ථො.

තස්සත්ථො :- අහං පුබ්බෙ කස්සපස්ස[1] සම්මාසම්බුද්ධස්ස යොජනිකෙ කනකථූපෙ වණ්ටතො මුඤ්චිත්වා ගච්ඡමූලෙ පතිතානි අට්ඨමුත්තපුප්ඵානි ලභිත්වා තානි ගහෙත්වා පූජනවසෙන පසන්නචිත්තො හුත්වා අභිරොපෙසිං[2] පූජෙසිං.

අතීතෙ කිර කස්සපෙ[1] සම්මාසම්බුද්ධෙ-පරිනිබ්බුතෙ යොජනිකෙ කනකථූපෙ ච කාරිතෙ සපරිවාරෙ කිකීකාසිරාජා ච නාගරා නෙගමා චෙව[3] ජානපදා ච දිවසෙ දිවසෙ පුප්ඵපූජං කරොන්ති. තෙසු තථා කරොන්තෙසු පුප්ඵානි මහග්ඝානි දුල්ලභානි ච අහෙසුං. අථෙකො උපාසකො මාලාකාරවීථියං විචරිත්වා එකමෙකෙන කහාපණෙන එකමෙකම්පි පුප්ඵං අලභන්තො අට්ඨ කහාපණානි ගහෙත්වා පුප්ඵාරාමං ගන්ත්වා මාලාකාරං ආහ: ඉමෙහි අට්ඨහි කහාපණෙහි අට්ඨ පුප්ඵානි දෙහීති. තත්ථයො පුප්ඵානි සම්මදෙව උපධාරෙත්වා ඔචිනිත්වා දින්නානීති. අහං ඔලොකෙත්වා ගණ්හාමීති. යදි එවං[4] ආරාමං පවිසිත්වා ගවෙසාහීති. සො පවිසිත්වා ගවෙසන්තො පතිතානි අට්ඨපුප්ඵානි ලභිත්වා[5] මාලාකාරං ආහ: ගණ්හ තාත කහාපණානීති. තව පුඤ්ඤෙන ලද්ධානි, නාහං කහාපණානි ගණ්හාමීති ආහ. ඉතරො නාහං මුධා පුප්ඵානි ගහෙත්වා භගවතො පූජං කරිස්සාමීති කහාපණානි තස්ස පුරතො ඨපෙත්වා පුප්ඵානි ගහෙත්වා චෙතියඞ්ගණං ගන්ත්වා පසන්නචිත්තො පූජං අකාසි. සො අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසදෙවලොකෙ[6] උපපජ්ජිත්වා තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා පුනපි දෙවලොකෙ පුනපි දෙවලොකෙති එවං අපරාපරං දෙවෙසු යෙව සංසරන්තො තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන[7] ඉමස්මිම්පි බුද්ධුප්පාදෙ තාවතිංසෙසුයෙව උපපජ්ජි. තං සන්ධාය හෙට්ඨා[8] වුත්තං 'තත්ථ අද්දස අඤ්ඤතරං දෙවපුත්ත'න්ති ආදි. තං පනෙතං පවත්තිං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං[9] අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

නාගවිමානවණ්ණනා.

---

5. 11.

මහන්තං නාගං අභිරූය්හාති දුතියනාගවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. තෙන සමයෙන රාජගහෙ අඤ්ඤතරො උපාසකො සද්ධො පසන්නො පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨිතො උපොසථදිවසෙසු උපොසථසීලං සමාදියිත්වා පුරෙ

---

1. සී. IV & හා. කස්සප.
2 සී. රොපෙසින්ති.
3. හා. නාගරා ච.
4. සී. I. II & III. තව. 5. හා. ලද්ධා.
6. සී. IV & හා. තාවතිංසෙසු.
7. සී. IV & හා. විපාකවසෙන.
8. සී. I. II & III. න දිස්සතෙ.
9. හා. එතමත්ථං.

භත්තං අත්තනො විභවානුරූපං භික්ඛූනං දනානි දත්වා සයං භුඤ්ජිත්වා සුද්ධවත්ථනිවත්ථො සුද්ධුත්තරසඞ්ගො පච්ඡා භත්තං යෙභුය්‍යෙන අට්ඨ පානානි ගාහාපෙත්වා විහාරං ගන්ත්වා භික්ඛු සඞ්ඝස්ස නිය්‍යාදෙත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුණාති. එවං සො සක්කච්චං දනමයං සීලමයඤ්ච බහුං සුචරිතං උපචිනිත්වා ඉතො චුතො තාවතිංසෙසු උපපජ්ජි. තස්ස පුඤ්ඤානුභාවෙන සබ්බසෙතො මහන්තො දිබ්බො හත්ථිනාගො පාතුරහොසි. සො තං අභිරුය්හ මහන්තෙන පරිවාරෙන මහන්තෙන දිබ්බානුභාවෙන කාලෙන කාලං උය්‍යානකීළං ගච්ඡති. අථෙකදිවසං කතඤ්ඤුතාය චොදියමානො අඩ්ඪරත්තිකසමයෙ තං දිබ්බනාගං අභිරුය්හ මහතා පරිවාරෙන භගවන්තං වන්දිස්සාමීති දෙවලොකතො ආගන්ත්වා කෙවලකප්පං වෙළුවනං ඔභාසෙන්තො හත්ථික්ඛන්ධතො ඔරුය්හ භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා අභිවාදෙත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ එකමන්තං අට්ඨාසි. තං භගවතො සමීපෙ ඨිතො ආයස්මා වඞ්ගීසො භගවතො අනුඤ්ඤාය ඉමාහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි:-

"මහන්තං නාගං අභිරුය්හ සබ්බසෙතං ගජුත්තමං,
වනාවනං[1] අනුපරියාසි නාරිගණ පුරක්ඛතො[2],
ඔභාසෙන්තො දිසා සබ්බා ඔසධී විය තාරකා.

කෙන තෙ තාදිසො වණ්ණො-පෙ-
යෙ කෙචි මනසොපියා.
පුච්ඡාමි තං දෙව මහානුභාව-පෙ-
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

තථා[3] පුච්ඡිතො සොපි තස්ස ගාථාහි එව* ව්‍යාකාසි :-

සො දෙවපුත්තො අත්තමනො වඞ්ගීසෙනෙව පුච්ඡිතො,
පඤ්හං පුට්ඨො වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං.

"අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතො
උපාසකො චක්ඛුමතො අහොසිං,
පාණාතිපාතා විරතො අහොසිං
ලොකෙ අදින්නං පරිවජ්ජයිස්සං.

අමජ්ජපො නො ච මුසා අභාසිං
සකෙන දරෙන ච තුට්ඨො අහොසිං,
අන්නඤ්ච පානඤ්ච පසන්නචිත්තො
සක්කච්ච දනං විපුලං අදසිං.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො-පෙ-
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

තත්ථ අපුබ්බං නත්ථි. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

දුතියනාගවිමාන වණ්ණනා.

1. සී. III & IV. වනාවනං. 2. සී. III & හා. පුරක්ඛිතො. 3. හා. යථා. * එවං.

5, 12.

කො නු දිබ්බෙන යානෙනාති තතියනාගවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ.[1] තෙන සමයෙන තයො ඛීණාසවත්ථෙරා ගාමකාවාසෙ වස්සං උපගච්ඡිංසු. තෙ වුත්ථවස්සා පවාරෙත්වා භගවන්තං වන්දිස්සාමාති රාජගහං උද්දිස්ස ගච්ඡන්තා අන්තරාමග්ගෙ සායං අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකෙ මිච්ඡාදිට්ඨිකබ්‍රාහ්මණස්ස උච්ඡුඛෙත්තසමීපං ගන්ත්වා උච්ඡුපාලං පුච්ඡිංසු- ආවුසො සක්කා අජ්ජ රාජගහං පාපුණිතුන්ති? න සක්කා භන්තෙ ඉතො අඩ්ඪයොජනෙ රාජගහං, ඉධෙව වසිත්වා සෙව ගච්ඡථාති ආහ. අත්ථි කොචි වසනයොග්ගො ආවාසොති? නත්ථි භන්තෙ අහං පන වො වසනට්ඨානං[2] ජානිස්සාමීති. ථෙරා අධිවාසෙසුං. සො උච්ඡුසුයෙව යට්ඨීසු සාඛාමණ්ඩපාකාරෙන දණ්ඩකානි බන්ධිත්වා උච්ඡුපණ්ණානි උපරි ඡාදෙත්වා හෙට්ඨා පලාලං අත්ථරිත්වා එකස්ස ථෙරස්ස අදාසි. දුතියථෙරස්ස[3] තීහි උච්ඡූහි දණ්ඩකසංඛෙපෙන බන්ධිත්වා තිණෙන ඡාදෙත්වා හෙට්ඨා ච තිණසන්ථාරං කත්වා අදාසි. ඉතරස්ස අත්තනො කුටියං ච තයො දණ්ඩකෙ සාඛායො ච නීහරිත්වා චීවරෙන පටිච්ඡාදෙන්තො චීවරකුටිං කත්වා අදාසි. තෙ තත්ථ වසිංසු. අථ විභාතාය රත්තියා කාලස්සෙව භත්තං පචිත්වා දන්තකට්ඨඤ්ච මුඛොදකඤ්ච දත්වා සහ උච්ඡුරසෙන භත්තං අදාසි. තෙසං භුඤ්ජිත්වා අනුමොදනං කත්වා ගච්ඡන්තානං එකෙකං උච්ඡුං අදාසි- මය්හං භාගො භවිස්සතීති. සො ථොකං මග්ගං ථෙරෙ අනුගන්ත්වා නිවත්තන්තො අත්තනො වෙය්‍යාවච්චඤ්ච දානඤ්ච ආරබ්භ උළාරං පීතිසොමනස්සං පටිසංවෙදෙන්තො නිවත්තති. ඛෙත්තසාමිකො පන ගච්ඡන්තානං භික්ඛූනං පටිපථෙන ආගච්ඡන්තො භික්ඛූ පුච්ඡි- කුතො වො උච්ඡු ලද්ධාති[4]? උච්ඡුපාලකෙන දින්නාති. තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො කුපිතො අනත්තමනො තටතටායමානො කොධාභිභූතො තස්ස පිට්ඨිතො උපධාවිත්වා මුග්ගරෙන තං පහරන්තො එකප්පහාරෙනෙව ජීවිතා වොරොපෙසි. සො අත්තනා කතපුඤ්ඤකම්මමෙව සමනුස්සරන්තො කාලං කත්වා සුධම්මාදෙවසභායං නිබ්බත්ති. තස්ස පුඤ්ඤානුභාවෙන සබ්බසෙතො මහන්තො දිබ්බවරවාරණො නිබ්බත්ති. උච්ඡුපාලස්ස මරණං සුත්වා තස්ස මාතාපිතරො චෙව ඤාතිමිත්තා ච අස්සුමුඛා රොදමානා තං ඨානං අගමංසු, සබ්බෙ ච ගාමවාසිනො සන්නිපතිංසු. තත්‍රස්ස මාතාපිතරො සරීරකිච්චං කාතුං ආරභිංසු. තස්මිං ඛණෙ සො දෙවපුත්තො තං දිබ්බහත්ථිං අභිරුහිත්වා සබ්බතාළාවචරපරිවුතො පඤ්චඞ්ගිකෙන තුරියෙන

1. සී. III. IV & හා. න දිස්සතෙ. 3. සී. I & II. දුතියස්ස, හා. දුතියස්ස ථෙරස්ස.
2. සී. I. II & IV. වාසං, III. වසති. 4. සී. I. II. III. & IV. ලද්ධොති.

පවජ්ජමානෙන මහන්තෙන පරිවාරෙන මහතියා දෙවිද්ධියා දෙවලොකතො ආගන්ත්වා තාය පරිසාය දිස්සමානරූපො ආකාසෙ අට්ඨාසි. අථ නං තත්ථ පණ්ඩිතජාතිකො පුරිසො ඉමාහි ගාථාහි තෙන කතපුඤ්ඤකම්මං පුච්ඡි :–

"කො නු දිබ්බෙන යානෙන සබ්බසෙතෙන හත්ථිනා,
තුරියතාළිතනිග්ඝොසො අන්තලික්ඛෙ මහීයති.

දෙවතා නුසි ගන්ධබ්බො ආදු[1] සක්කො පුරින්දදො,
අජානන්තා තං පුච්ඡාම කථං ජානෙමු තං මය"න්ති.

සො පිස්ස ඉමාහි ගාථාහි එතමත්ථං ව්‍යාකාසි :–

"නම්හි දෙවො න ගන්ධබ්බො නාපි[2] සක්කො පුරින්දදො,
සුධම්මා නාම යෙ දෙවා තෙසං අඤ්ඤතරො අහ"න්ති.

"පුච්ඡාම[3] දෙවං සුධම්මං පුථුං කත්වාන අඤ්ජලිං,
කිං කත්වා මානුසෙ කම්මං සුධම්මං උපපජ්ජතී"ති[4]

පුනපි පුච්ඡි.

"උච්ඡාගාරං තිණාගාරං වත්ථාගාරඤ්ච යො දදෙ,
තිණ්ණ මඤ්ඤතරං දත්වා සුධම්මං උපපජ්ජතී"ති

පුනපි ව්‍යාකාසි.

තත්ථ **තුරියතාළිතනිග්ඝොසොති** තාළිතපඤ්චඞ්ගිකදිබ්බතුරියනිග්ඝොසො, අත්තානං උද්දිස්ස වජ්ජමාන[5] දිබ්බතුරියසද්දො. **අන්තලික්ඛෙ මහීයතීති** ආකාසෙ ඨත්වා ආකාසට්ඨෙනෙව මහතා පරිවාරෙන පූජීයති.

දෙවතා නුසීති දෙවතා නු අසි, කිං නු ත්වං දෙවොසීති අත්ථො. **ගන්ධබ්බොති** ගන්ධබ්බකායික දෙවො අසීති අත්ථො. **ආදු සක්කො පුරින්දදොති** උදාහු පුරෙ පුරෙ දදාතීති=පුරින්දදොති විස්සුතො සක්කො නුසි, අථ සක්කො දෙවරාජා අසීති අත්ථො: එත්ථ ච සතිපි සක්ක-ගන්ධබ්බානං දෙවභාවෙ[6] තෙසං විසුං ගහිතත්තා ගොබලිවද්දඤ්ඤායෙන තදඤ්ඤදෙවවාචකො දෙවසද්දො දට්ඨබ්බො.

අථ දෙවපුත්තො විස්සජ්ජනං නාම පුච්ඡාසභාගෙන[7] හොතීති තෙහි පුච්ඡිතං දෙව-ගන්ධබ්බ-සක්ක-භාවං පටික්ඛිපිත්වා අත්තානං ආචික්ඛන්තො **නම්හි දෙවො න ගන්ධබ්බොති** ආදිමාහ. තත්ථ **නම්හි දෙවොති** තයා ආසඞ්කිතො යො කොචි දෙවො න හොමි න ගන්ධබ්බො න සක්කො, අපි ච ඛො **සුධම්මා නාම යෙ දෙවා තෙසං අඤ්ඤතරො** අහං සුධම්මා දෙවතා නාම තාවතිංස දෙවනිකායස්සෙව අඤ්ඤතර[8]දෙවනිකායො.

---

1. මු. නි. අඹු, හා. අදු.
2. සී. IV. නසි, හා. නම්හි.
3. හා. පුච්ඡාමි.
4. හා. සීති.
5. හා. පවජ්ජමාන.
6. සී. I. II & III. සභාවෙ.
7. සී. III & IV. සභාවෙන.
8. සී. I. II. III & IV. අනන්තර.

සො කිර උච්ඡුපාලො තෙසං දෙවානං සම්පත්තිං සුත්වා පගෙව තත්ථ චිත්තං පණිධාය ඨිතොති කෙචි වදන්ති.

පුණ්ණන්ති මහන්තං, පරිපුණ්ණං කත්වාති අත්ථො. සච්චකිරියා දීපනත්ථං හෙතං වුත්තං. සුධම්මාදෙවයානං[1] පුට්ඨො දෙවපුත්තො කකණ්ටක[2]නිමිත්තං වදන්තො විය දිට්ඨමත්තමෙව ගහෙත්වා අත්තනො කතපුඤ්ඤං ආචික්ඛන්තො **උච්ඡාගාර**න්ති ගාථමාහ.

තත්ථ **තිණ්ණමඤ්ඤතරං දත්වා**ති යදිපි මයා තීණි අගාරානි දින්නානි, තීසු පන අඤ්ඤතරෙනාති අයමත්ථොපි[3] සිජ්ඣතීති නයග්ගාහෙන දෙවපුත්තො එවමාහ. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

එවං සො තෙන පුච්ඡිතමත්ථං විස්සජ්ජෙත්වා රතනත්තයගුණෙ[4] පකාසෙන්තො මාතාපිතූහි[5] සම්මොදනං කත්වා දෙවලොකමෙව ගතො. මනුස්සා දෙවපුත්තස්ස වචනං සුත්වා භගවති භික්ඛුසඞ්ඝෙ ච සඤ්ජාතපසාදබහුමානා බහුං දානූපකරණං සජ්ජෙත්වා සත්තාහං[6] පූරෙත්වා වෙළුවනං ගන්ත්වා බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා සත්ථු තං පවත්තිං ආරොචෙසුං.[7] සත්ථා තං පුච්ඡාවිස්සජ්ජනං තථෙව වත්වා තමෙව අත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙත්වා තෙ සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨාපෙසි. තෙ ච පතිට්ඨිතසද්ධා භගවන්තං වන්දිත්වා අත්තනො ගාමං උපගන්ත්වා උච්ඡුපාලස්ස මතට්ඨානෙ විහාරං කාරයිංසූති.

තතියනාගවිමාන වණ්ණනා.

---

5. 13.

දළ්හධම්මා නිසාරස්සාති චූළරථවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවති පරිනිබ්බුතෙ ධාතුවිභාගං[8] කත්වා තත්ථ තත්ථ සත්ථු ථූපෙසු පතිට්ඨාපියමානෙසු මහාකස්සපත්ථෙරපමුඛෙසු ධම්මං සඞ්ගායිතුං[9] උච්චිනිත්වා ගහිතෙසු සාවකෙසු[10] යාවවස්සූපගමනා වෙනෙය්‍යාපෙක්ඛාය අත්තනො අත්තනො පරිසාය සද්ධිං තත්ථ තත්ථ වසන්තෙසු ආයස්මා මහාකච්චානො පච්චන්තදෙසෙ අඤ්ඤතරස්මිං අරඤ්ඤායතනෙ විහරති. තෙන සමයෙන අස්සක රට්ඨෙ පොතලි[11]නගරෙ අස්සකරාජා රජ්ජං කාරෙති. තස්ස ජෙට්ඨාය දෙවියා පුත්තො සුජාතො නාම කුමාරො සොළසවස්සුද්දෙසිකො කණිට්ඨාය දෙවියා නිබන්ධනෙන පිතරා රට්ඨතො පබ්බාජිතො

---

1. හා. දෙවකායානං.
2. සී. I. II & IV. කණ්ටක. III. අකණ්ටක.
3. සී. I. II. III & IV. අයමත්ථො.
4. සී. IV & හා. ගුණං.
5. සී. IV & හා. මාතාපිතූහි සද්ධිං.
6. සී. IV & හා. සත්තාහං.
7. සී. IV & හා. ආරොචයිංසු.
8. සී. I. II. III & IV. විභඞ්ග
9. සී. I & II. සඞ්ගණිතබ්බ.
10. හා. සාවකා. 11. හා. පොත.

අරඤ්ඤං පවිසිත්වා වනවරකෙ නිස්සාය අරඤ්ඤෙ වසති. සො කිර කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා සීලමත්තෙ පතිට්ඨිතො පුථුජ්ජනකාලකිරියං කත්වා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්තිත්වා තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා අපරාපරං සුගතියංයෙව පරිබ්භමන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ භගවතො අභිසම්බොධිතො තිංසෙ[1] වස්සෙ අස්සකරට්ඨෙ අස්සකරඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිස්මිං නිබ්බත්ති. සුජාතොතිස්ස නාමං අහොසි. සො මහන්තෙන පරිවාරෙන වඩ්ඪති. තස්ස පන මාතරි කාලකතාය රාජා අඤ්ඤං රාජධීතරං අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ ඨපෙසි. සාපි අපරෙන සමයෙන පුත්තං විජායි. තස්සා පුත්තං රාජා දිස්වා පසන්නමනො[2] "භද්දෙ තයා ඉච්ඡිතං වරං ගණ්හාහී"ති වරං අදාසි. සා ගහිතකං කත්වා ඨපෙත්වා යදා සුජාතකුමාරො සොළසවස්සුද්දෙසිකො ජාතො, තදා රාජානං ආහ: දෙව තුම්හෙහි මම පුත්තං දිස්වා තුට්ඨචිත්තෙහි වරො දින්නො තං ඉදානි දෙථාති. ගණ්හ දෙවීති. මය්හං පුත්තස්ස රජ්ජං දෙථාති. නස්ස වසලි මම ජෙට්ඨපුත්තො දෙවකුමාරසදිසො සුජාතකුමාරෙ ඨිතෙ කස්මා එවං වදසීති[3] පටික්ඛිපි. දෙවී පුනප්පුනං නිබන්ධං කරොන්තී මනං අලභිත්වා එකදිවසං ආහ- දෙව යදි සච්චෙ තිට්ඨසි, දෙහි එවාති. රාජා–අනුපධාරෙත්වා මයා ඉමිස්සා වරො දින්නො අයඤ්ච එවං වදතීති විප්පටිසාරී හුත්වා සුජාත කුමාරං පක්කොසිත්වා තමත්ථං ආරොචෙත්වා අස්සූනි පවත්තෙසි. කුමාරො පිතරං සොචමානං දිස්වා දොමනස්සප්පත්තො අස්සූනි පවත්තෙත්වා අනුජානාහි දෙව අහං අඤ්ඤත්ථ[4] ගමිස්සාමීති. තං සුත්වා රඤ්ඤො අඤ්ඤං තෙ නගරං මාපෙස්සාමි තත්ථ වසෙය්‍යාසීති වුත්තෙ කුමාරො න ඉච්ඡි, මම සහායානං රාජූනං සන්තිකෙ පෙසිස්සාමීති ච වුත්තෙ තම්පි නානුජානි, කෙවලං දෙව අරඤ්ඤං ගමිස්සාමීති ආහ. රාජා පුත්තං ආලිඞ්ගිත්වා සීසෙ චුම්බිත්වා මමච්චයෙන ඉධාගන්ත්වා රජ්ජෙ පතිට්ඨහාති වත්වා විස්සජ්ජෙසි. සො අරඤ්ඤං පවිසිත්වා වනවරකෙ නිස්සාය වසන්තො එක දිවසං මිගවං ගතො. තස්ස සමණකාලෙ සහායවරො[5] එකො දෙවපුත්තො හිතෙසිතාය මිගරූපෙන තං පලොභෙන්තො ධාවිත්වා ආයස්මතො මහාකච්චානස්ස වසනට්ඨානසමීපං පත්වා අන්තරධායි. සො ඉමං මිගං ඉදානි ගණ්හිස්සාමීති උපධාවන්තො ථෙරස්ස වසනට්ඨානං පත්වා තං අපස්සන්තො බහි පණ්ණසාලාය ථෙරං නිසින්නං දිස්වා තස්ස සමීපෙ චාපකොටිං ඔලුබ්භ අට්ඨාසි. ථෙරො තං ඔලොකෙත්වා ආදිතො පට්ඨාය සබ්බං තස්ස පවත්තිං ඤත්වා අනුග්ගණ්හන්තො අජානන්තො විය සඞ්ගහං කරොන්තො :-

1. භා. තිංස.
2. සී. IV & භා පසන්නො.
3. සී. IV. වදෙසීති.
4. භා. අරඤ්ඤං.
5. භා. වරෙ.

"දළ්හධම්මා නිසාරස්ස ධනුං ඔලුබ්භ තිට්ඨසි,
ඛත්තියො නුසි රාජඤ්ඤො ආදු ලුද්දො වනෙ[1]චරො"ති

පුච්ඡි.

තත්ථ **දළ්හධම්මාති** දළ්හධනු, දළ්හධනු නාම විසහස්සත්ථාමං වුච්චති, විසහස්සත්ථාමන්ති ච යස්ස ආරොපිතස්ස ජියාය බද්ධො ලොහසීසාදීනං භාරො දණ්ඩෙ ගහෙත්වා යාව කණ්ඩප්පමාණා[2] උක්ඛිත්තස්ස පථවිතො මුච්චති. **නිසාරස්සාති** නිරතිසයසාරස්ස විසිට්ඨසාරස්ස රුක්ඛස්ස ධනුං*, සාරතර රුක්ඛමයං ධනුන්ති අත්ථො. **ඔලුබ්භාති** සන්නිරුම්භිත්වා. **රාජඤ්ඤොති** රාජකුමාරෙ. **වනෙ චරොති** වනචරෙ. අථ සො අත්තානං ආවීකරොන්තො :-

"අස්සකාධිපතිස්සාහං භන්තෙ පුත්තො වනෙ චරෙ,
නාමං මෙ භික්ඛු තෙ බ්‍රෑමි සුජාතො ඉති මං විදූ.

මිගෙ ගවෙසමානො හං[3] ඔගාහන්තො බ්‍රහාවනං
මිගං තඤ්ඤෙව[4] නාද්දක්ඛිං තඤ්ච දිස්වා ඨිතො අහ"න්ති

ආහ.

තත්ථ **අස්සකාධිපතිස්සාති** අස්සකරට්ඨාධිපතිනො අස්සකරාජස්ස. **භික්ඛූති** ථෙරං ආලපති.

මිගෙ ගවෙසමානොති මිගසූකරාදිකෙ ගවෙසන්තො, මිගවං චරන්තොති අත්ථො.

තං සුත්වා ථෙරො තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කරොන්තො :-

"ස්වාගතන්තෙ මහාපුඤ්ඤ අථො තෙ අදූරාගතං,
එත්තො උදකමාදාය පාදෙ පක්ඛාලයස්සු තෙ.

ඉදම්පි පානීයං සීතං ආභතං ගිරිගබ්භරා,
රාජපුත්ත තතො පීත්වා සන්ථතස්මිං උපාවිසා"ති

ආහ.

තත්ථ **අදූරාගතන්ති** දූරාගමනවජ්ජිතං, **මහාපුඤ්ඤ තෙ** ඉධාගමනං ස්වාගමනං[5] නත්ථ[6] අප්පකම්පි දූරාගමනං තුය්හඤ්ච මය්හඤ්ච[7] පීතිසොමනස්සජනනතොති අධිප්පායො. "අධුනාගත"න්ති පි පාඨො, ඉදානි ආගමනන්ති අත්ථො.

සන්ථතස්මිං උපාවිසාති අනන්තරහිතාය භූමියා අනිසීදිත්වා අමුකස්මිං තිණසන්ථාරකෙ නිසීදති. තතො රාජකුමාරො ථෙරස්ස පටිසන්ථාරං සම්පටිච්ඡන්තො ආහ :-

---

1. සී. II & භා. වනා.
2. සී. III. යාව කණ්ණප්පමාණං.
3. සී. I. II. III. IV & බු. සොහං මිගං අනුපදං.
4. භා. මිගවධඤ්ඤව.
5. භා. ස්වාගතං.
6. භා. නතෙ.
7. සී. න දිස්සතෙ. *ධනුන්ති.

"කල්‍යාණී වත තෙ වාචා සවණීයා මහාමුනි,
නෙලා චත්ථවතී[1] වග්ගු මන්තා අත්ථසූච භාසසෙ.

කා තෙ රති වනෙ විහරතො
ඉසිනිසභ වදෙහි පුට්ඨො,
තව වචනපථං නිසාමයිත්වා
අත්ථ ධම්මපදං සමාචරෙමසෙ"ති.

තත්ථ **කල්‍යාණී**ති සුන්දරා සොභනා. **සවණීයා**ති සොතුං යුත්තා. **නෙලා**ති නිද්දොසා. **අත්ථවතී**ති අත්ථයුත්තා දිට්ඨධම්මිකාදීනං හිතෙන උපෙතා. **වග්ගූ**ති මධුරා. **මන්තා**ති ජානිත්වා පඤ්ඤාය පරිච්ඡින්දිත්වා. **අත්ථ**න්ති අත්ථතො අනපෙතං එකන්තහිතාවහං.

ඉසිනිසභාති ඉසීසු නිසභ ආජානීයසදිස. **වචනපථ**න්ති වචනං, වචනමෙව හි අත්ථාධිගමස්ස උපායභාවතො වචනපථන්ති වුත්තං. **අත්ථ ධම්මපදං සමාචරෙමසෙ**ති ඉධෙව සම්පරායෙ ච අත්ථාවහං සීලාදිධම්මකොට්ඨාසං පටිපජ්ජාමසෙ.

ඉදානි ථෙරො අත්තනො සම්මාපටිපත්තිං තස්ස අනුච්ඡවිකං වදන්තො :-

"අහිංසා සබ්බපාණීනං කුමාරම්හාක[2] රුච්චති,
ථෙය්‍යා ච අතිචාරා ච මජ්ජපානා ච ආරති.

ආරති සමචරියා ච බාහුසච්චං කතඤ්ඤුතා,
දිට්ඨෙව ධම්මෙ පාසංසා ධම්මා එතෙ පසංසියා"ති

ආහ.

තත්ථ **ආරති සමචරියා චා**ති යථා වුත්තා ච පාපධම්මතො ආරති පටිවිරති කායසමතාදිසමචරියා ච. **බාහුසච්චන්**ති පරියත්තිබාහුසච්චං. **කතඤ්ඤුතා**ති පරෙහි අත්තනො කතස්ස උපකාරස්ස ජානනා. **පාසංසා**ති අත්ථකාමෙහි කුලපුත්තෙහි පකාරතො ආසංසිතබ්බා. **ධම්මා එතෙ**ති එතෙ යථා වුත්තා අහිංසාදිධම්මා. **පසංසියා**ති විඤ්ඤූහි පසංසිතබ්බා.

එවං ථෙරො තස්ස අනුච්ඡවිකං සම්මාපටිපත්තිං වත්වා අනාගතංසඤාණෙන ආයුසඞ්ඛාරෙ ඔලොකෙන්තො පඤ්චමාසමත්තමෙවාති දිස්වා තං සංවෙජෙත්වා දළ්හං තත්ථ සම්මාපටිපත්තියං පතිට්ඨාපෙතුං ඉමං ගාථමාහ :-

"සන්තිකෙ මරණං තුය්හං ඔරං මාසෙහි පඤ්චහි,
රාජපුත්ත විජානාහි අත්තානං පරිමොචයා"ති.

තත්ථ **අත්තානං පරිමොචයා**ති අත්තානං අපායදුක්ඛතො මොචෙහි.

---

1. සී. III. IV & භා. නෙලා අත්ථවතී. 2. සී. කුමාර අම්හාකං.

තතො කුමාරො අත්තනො මුත්තියා උපායං පුච්ඡන්තො ආහ:-

"කතමං ස්වාහං ජනපදං ගන්ත්වා කිං කම්මං කිඤ්ච පොරිසං
කාය වා පන විජ්ජාය භවෙය්‍යං අජරාමරො"ති.

තත්ථ **කතමං ස්වාහන්ති** කතමං සු අහං, කතමං නු අහන්ති අත්ථො. **කිං කම්මං කිඤ්ච පොරිසන්ති** කත්වාති වචනසෙසො. **පොරිසන්ති** පුරිසකිච්චං.

තතො ථෙරො තස්ස ධම්මං දෙසෙතුං ඉමා ගාථායො අවොච:-

"න විජ්ජතෙ සො පදෙසො කම්මං විජ්ජා ච පොරිසං,
යත්ථ ගන්ත්වා භවෙ මච්චො රාජපුත්තාජරාමරො.

මහද්ධනා මහාභොගා රට්ඨවන්තොපි ඛත්තියා,
පහූතධනධඤ්ඤාසෙ තෙපි න අජරාමරා.

යදි තෙ සුතා අන්ධකවෙණ්හුපුත්තා
සූරා වීරා වික්කන්තප්පහාරිනො,
තෙපි ආයුක්ඛයං පත්තා
විද්ධස්තා සස්සතීසමා.

ඛත්තියා බ්‍රාහ්මණා වෙස්සා සුද්දා චණ්ඩාලපුක්කුසා,
එතෙ චඤ්ඤෙ ච ජාතියා තෙපි න අජරාමරා.

යෙ මන්තං පරිවත්තෙන්ති ඡළඞ්ගං බ්‍රහ්මචින්තිතං,
එතෙ චඤ්ඤෙ ච විජ්ජාය තෙපි න අජරාමරා.

ඉසයො චාපි යෙ සන්තා සඤ්ඤතත්තා තපස්සිනො,
සරීරං තෙපි කාලෙන විජහන්ති තපස්සිනො.

භාවිතත්තාපි අරහන්තො කතකිච්චා අනාසවා,
නික්ඛිපන්ති ඉමං දෙහං පුඤ්ඤපාපපරික්ඛයා"ති.

තත්ථ **යත්ථ ගන්ත්වාති** යං පදෙසං ගන්ත්වා කම්මං විජ්ජං පොරිසඤ්ච[1] කායපයොගෙන ඉතරපයොගෙන ච[2] උපගන්ත්වා පාපුණිත්වා භවෙය්‍ය අජරාමරොති අත්ථො. හෙට්ඨිමකොටියා කොටිසතාදිපරිමාණං සංහරිත්වා ඨපිතං මහන්තං ධනං එතෙසන්ති=**මහද්ධනා.** කුම්භත්තයාදිකහාපණපරිබ්බයො මහන්තො භොගො එතෙසන්ති=**මහාභොගා. රට්ඨවන්තොති** රට්ඨසාමිකා, අනෙකයොජනපරිමාණරට්ඨං පසාසන්තාති අධිප්පායො. **ඛත්තියාති** ඛත්තියජාතිකා. **පහූතධනධඤ්ඤාසෙති** මහාධනධඤ්ඤසන්නිචයා, අත්තනො පරිසාය ච

1. III & IV. පොරිසාතිච්ච. 2. සී. න දිස්සතෙ.

සත්තට්ඨසංවච්ඡරපහොනකධනධඤ්ඤසන්නිචයා. **තෙපි න අජරාමරාති** ජරාමරණධම්මා එව, මහද්ධනතාදීනිපි[1] තෙසං උපරි නිපතන්තං[2] ජරාමරණං නිවත්තෙතුං න සක්කොන්තීති අත්ථො.

අඩ්ඪකවෙණ්හුපුත්තාති අඩ්ඪකවෙණ්හුස්ස පුත්තාති පඤ්ඤාතා. **සූරාති** සත්තිවන්තො. **වීරාති** විරියවන්තො. **වික්කන්තප්පහාරිනොති** සූරවීරභාවෙනෙව පටිසත්තුබලං වික්කම්ම[3] පසය්හ පහරණසීලා. **විද්ධංසනාති** විනට්ඨා. **සස්සති සමාති** කුලපරම්පරාය සස්සතීහි චන්දසූරියාදීහි සමානා, තෙපි අචිරකාලප්පවත්තකුලක්ඛයාති අත්ථො.

ජාතියාති අත්තනො ජාතියා, විසිට්ඨතරා පන ජාතිපි තෙසං ජරාමරණං නිවත්තෙතුං න සක්කොතී[4]ති අත්ථො.

මන්තානන්ති වෙදං. **ඡළඞ්ගා**නන්ති කප්ප-ව්‍යාකරණ-නිරුත්ති-සික්ඛා-ඡන්දොවිචිති-ජොතිසත්ථ සඞ්ඛාතෙහි ඡහි අඞ්ගෙහි ඡළඞ්ගං. **බ්‍රහ්මචින්තිතා**නන්ති බ්‍රහ්මෙහි අට්ඨකාදීහි චින්තිතං පඤ්ඤචක්ඛුනා දිට්ඨං.

සන්තාති උපසන්තකායවචීකම්මන්තා. **සඤ්ඤතත්තාති** සඤ්ඤතචිත්තා. **තපස්සිනොති** තපනිස්සිතා.

ඉදන්ති කුමාරො අත්තනා කත්තබ්බං වදන්තො:-

“සුභාසිතා අත්ථවතී ගාථායො තෙ මහාමුනි,
නිජ්ඣත්තොම්හි සුභට්ඨෙන ත්වඤ්ච මෙ සරණං භවා”ති

ආහ.

තත්ථ **නිජ්ඣත්තොම්හීති** නිජ්ඣාපිතො ධම්මසඤ්ඤාය සඤ්ඤත්ති[5] ගතො අම්හි. **සුභට්ඨෙනාති** සුට්ඨුභාසිතෙන.

තතො ථෙරො තං අනුසාසන්තො ඉමං ගාථං අභාසි:-

“මා මං ත්වං සරණං ගච්ඡ[6] තමෙව සරණං වජ,
සක්‍යපුත්තං මහාවීරං යමහං සරණං ගතො”ති.

තතො රාජකුමාරො ආහ:-

“කතරස්මිං සො ජනපදෙ සත්ථා තුම්හාක මාරිස,
අහම්පි දට්ඨුං ගච්ඡිස්සං ජිනං අප්පටිපුග්ගල”න්ති.

පුන ථෙරො ආහ:-

“පුරත්ථිමස්මිං ජනපදෙ ඔක්කාකකුලසම්භවො,
තත්ථාසි පුරිසාජඤ්ඤො සො ච ඛො පරිනිබ්බුතො”ති.

---

1. සී. I. II & III. මහාධනතාපි.
2. සී. III. උපරි පතන්තං.
3. හා. විනික්කම්ම.
4. හා. න නිවත්තෙන්ති.
5. හා. පඤ්ඤත්ති.
6. සී. ගඤ්ජි.

තත්‍ථ ථෙරෙන නිසින්නපදෙසතො මජ්ඣිමදෙසස්ස පාචීනදිසං භාගත්තා වුත්තං පුරත්ථිමස්මිං ජනපදෙති.

එවං සො රාජපුත්තො ථෙරස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්න මානසො සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨහි. තෙන වුත්තං :-

"සචෙ හි බුද්ධො තිට්ඨෙය්‍ය සත්‍ථා තුම්හාක මාරිස,
යොජනානි සහස්සානි ගච්ඡෙය්‍යං[1] පයිරුපාසිතුං.

යතො ච ඛො[2] පරිනිබ්බුතො සත්‍ථා තුම්හාක මාරිස,
නිබ්බුතම්පි[3] මහාවීරං ගච්ඡාමි සරණං අහං.

උපෙමි සරණං බුද්ධං ධම්මඤ්චාපි අනුත්තරං,
සඞ්ඝඤ්ච නරදෙවස්ස ගච්ඡාමි සරණං අහං.

පාණාතිපාතා විරමාමි ඛිප්පං
ලොකෙ අදින්නං පරිවජ්ජයාමි,
අමජ්ජපො නො ච මුසා භණාමි
සකෙන දාරෙන ච හොමි තුට්ඨො"ති.

එවං පන තං සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨිතං ථෙරො එවමාහ:- රාජකුමාර තුය්හං ඉධ අරඤ්ඤවාසෙන අත්‍ථො නත්‍ථි, න චිරං තව ජීවිතං, පඤ්චමාසබ්භන්තරෙ එව කාලං කරිස්සසි, තස්මා තව පිතු සන්තිකමෙව ගන්ත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා සග්ගපරායනො භවෙය්‍යාසීති වත්වා[4] අත්තනො සන්තිකෙ ධාතුයො දත්වා විස්සජ්ජෙසි. සො ගච්ඡන්තො: අහං භන්තෙ තුම්හාකං වචනෙන (ඉතො ගමිස්සාමි,) තුම්හෙහිපි මය්හං අනුකම්පාය තත්‍ථ ආගන්තබ්බන්ති වත්වා[4] ථෙරස්ස අධිවාසනං විදිත්වා වන්දිත්වා[5] පදක්ඛිණං කත්වා පිතු නගරං ගන්ත්වා උය්‍යානං පවිසිත්වා අත්තනො ආගතභාවං රඤ්ඤො නිවෙදෙසි. තං සුත්වා රාජා සපරිවාරො උය්‍යානං ගන්ත්වා කුමාරං ආලිඞ්ගිත්වා අන්තෙපුරං නෙත්වා අභිසිඤ්චිතුකාමො අහොසි. කුමාරො-දෙව මය්හං අප්පකං ආයු ඉතො චතුන්නං මාසානං අච්චයෙන මරණං භවිස්සති කිං මෙ රජ්ජෙන තුම්හෙ නිස්සාය පුඤ්ඤමෙව කරිස්සාමීති වත්වා ථෙරස්ස ගුණං[6] රතනත්තයස්ස ච ආනුභාවං පවෙදෙසි. තං සුත්වා රාජා සංවෙගප්පත්තො රතනත්තයෙ ථෙරෙ ච පසන්නමානසො මහන්තං විහාරං කාරෙත්වා මහාකච්චානත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ දූතං පාහෙසි. ථෙරොපි රාජානං මහාජනඤ්ච අනුග්ගණ්හන්තො ආගඤ්ඡි. රාජා සපරිවාරො

1. භා. ගච්ඡෙ.
2. භා. යතො ච.
3. භා. පරිනිබ්බුතං.
4. සී. IV. වත්වා වපන.
5. සී. න දිස්සතෙ.
6. සී. IV & භා. ගුණෙ,

දූරතොව පච්චුග්ගමනං කත්වා ථෙරං විහාරං පවෙසෙත්වා චතූහි පච්චයෙහි සක්කච්චං උපට්ඨහන්තො සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨහි. කුමාරො ච සීලානි සමාදියිත්වා ථෙරං භික්ඛූචෙව සක්කච්චං උපට්ඨහන්තො දානානි[1] දදන්තො ධම්මං සුණන්තො චතුන්නං මාසානං අච්චයෙන කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති. තස්ස පුඤ්ඤානුභාවෙන සත්තරතනපටිමණ්ඩිතො සත්ත[2]යොජනප්පමාණො රථො උප්පජ්ජි. අනෙකානි චස්ස අච්ඡරාසහස්සානි පරිවාරො අහොසි. රාජා කුමාරස්ස සරීර සක්කාරං[3] කත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච මහාදානං පවත්තෙත්වා චෙතියස්ස පූජං අකාසි. තත්ථ මහාජනො සන්නිපති. ථෙරොපි සපරිවාරො තං පදෙසං උපගඤ්ඡි. අථ දෙවපුත්තො අත්තනා කතකුසලකම්මං ඔලොකෙත්වා කතඤ්ඤුතාය ගන්ත්වා ථෙරං වන්දිස්සාමි සාසනගුණෙ ච පාකටෙ කරිස්සාමීති චින්තෙත්වා දිබ්බරථං ආරුය්හ[4] මහතා පරිවාරෙන දිස්සමානරූපො ආගන්ත්වා රථා ඔරුය්හ ථෙරස්ස පාදෙ වන්දිත්වා පිතරා සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා ථෙරං පයිරුපාසමානො අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසි. තං ථෙරො ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි[5]:-

"සහස්සරංසීව යථා මහප්පභො
දිසං යථා භාති නභෙ අනුක්කමං,
තථප්පකාරො තවයං[6] මහාරථො
සමන්තතො යොජනසත්තමායතො.

සුවණ්ණපට්ටෙහි සමන්තමොත්ථටො[7]
උරස්ස මුත්තාහි මණීහි චිත්තිතො,
ලෙඛා සුවණ්ණස්ස ච රූපියස්ස
සොභන්ති වෙළුරියමයා සුනිම්මිතා.

සීසඤ්චිදං වෙළුරියස්ස නිම්මිතං
යුගඤ්චිදං ලොහිතකාය චිත්තිතං,
යුත්තා සුවණ්ණස්ස ච රූපියස්ස
සොභන්ති අස්සා චයිමෙ මනොජවා.

සො තිට්ඨසි හෙමරථෙ අධිට්ඨිතො
දෙවානමින්දොව සහස්සවාහනො,
පුච්ඡාමි තාහං යසවන්ත කොවිදං
කථං තයා ලද්ධො අයං උළාරො"ති.

---

1. ස්‍යා. දානාදීනි.
2. සී. I. II & III. සත.
3. හා. සරීරකිච්ච සක්කාරං.
4. සී. I. II & III. අභිරුය්හ.
5. සී. VI. පටිපුච්ඡි.
6. සී. තවායං.
7. සී. මොත්ථතො.

තත්ථ සහස්සරංසීති සුරියො, සො හි අනෙකසහස්සරංසිතාය සහස්සරංසීති වුච්චති. **යථා මහප්පභොති** අත්තනො මහත්තස්ස අනුරූපප්පභො. යථා හි මහන්තෙන සුරියමණ්ඩලෙන සදිසං ජොතිමණ්ඩලං නත්ථි; එවං පභායපි, තථා හි තං එකස්මිං ඛණෙ තීසු මහාදීපෙසු ආලොකං ඵරන්තං තිට්ඨති. **දිසං යථා භාති නභෙ අනුක්කමන්ති** නභෙ ආකාසෙ යථොචිතං දිසං අනුක්කමන්තො ගච්ඡන්තො යථා යෙන පකාරෙන භාති දිප්පති ජොතති. **තථප්පකාරොති** තාදිසාකාරො **තවයන්ති** තව අයං.

සුවණ්ණපට්ටෙහීති සුවණ්ණමයෙහි පට්ටෙහි. **සමන්තමොනද්ධොති** සමන්තතො ඡාදිතො. **උරස්සාති** උරෙ අස්ස, රථස්ස උරොති ච ඊසාමූලං වදති. **ලෙඛාති** වෙළුරියමයා මාලාකම්මලතාකම්මාදිලෙඛා. තාසං සුවණ්ණපට්ටෙසු ච රජතපට්ටෙසු ච[1] දිස්සමානත්තා වුත්තං **සුවණ්ණස්ස ච රූපියස්ස චාති. සොභන්තීති** රථං සොභයන්ති.

සීසන්ති රථ කුබ්බරසීසං. **වෙළුරියස්ස නිම්මිතන්ති** වෙළුරියෙන නිම්මිතං, වෙළුරියමණිමයන්ති අත්ථො. **ලොහිතඞ්කායාති** ලොහිතඞ්කමණිනා, යෙන කෙනචි රත්තමණිනා වා. **යුත්තාති** යොජිතා. අථවා "යොත්තා සුවණ්ණස්ස ච රූපියස්ස චා"ති සුවණ්ණමයා ච රූපියමයා ච යොත්තා, සඞ්ඛලිකාති අත්ථො.

අභිට්ඨිතොති අත්තනො දෙවිද්ධියා සකලමිදං ඨානං[2] අභිභවිත්වා ඨිතො. **සහස්සවාහනොති** සහස්සයුත්තවාහනො සහස්සාජානීයයුත්තරථො **දෙවානමින්දො** යථාති අධිප්පායො[3] **යසවන්තාති** ආලපනං, යසස්සීති අත්ථො. **කොවිද**න්ති කුසලඤාණවන්තං, රථාරොහනෙ වා ඡෙකං. **අයං උළාරොති** අයං උළාරො මහන්තො යසොති අධිප්පායො.

එවං ථෙරෙන පුට්ඨො දෙවපුත්තො ඉමාහි ගාථාහි ව්‍යාකාසි :-

"සුජාතො නාමහං භන්තෙ රාජපුත්තො පුරෙ අහුං
ත්වඤ්ච මං අනුකම්පාය සඤ්ඤමස්මිං නිවෙසයි.

ඛීණායුකඤ්ච මං ඤත්වා සරීරං පාදසි සත්ථුනො,
ඉමං සුජාත පූජෙහි තං තෙ අත්ථාය හෙහිති.

තාහං ගන්ධෙහි මාලෙහි පූජයිත්වා සමුය්‍යුතො,
පහාය මානුසං දෙහං උපපන්නොම්හි නන්දනං[4].

---

1 සී. I. II. III & IV. න දිස්සතෙ.
2. සී. ඨානං.
3. කා. අත්ථො.
4. කා. නන්දනෙ.

නන්දනොපවනෙ[1] රමෙම නානාදිජගණායුතෙ,
රමාමි නච්චගීතෙහි අච්ඡරාහි පුරක්ඛතො"ති.

තත්ථ **සරීර**න්ති සරීරධාතුං. **හෙහිතීති** භවිස්සති. **සමුය්‍යුතොති** සම්මා උය්‍යුත්තො, යුත්තප්පයුත්තොති අත්ථො.

එවං දෙවපුත්තො ථෙරෙන පුච්ඡිතමත්ථං කථෙත්වා ථෙරං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පිතරං[2] ආපුච්ඡිත්වා රථං ආරුය්හ දෙවලොකමෙව ගතො. ථෙරොපි තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය විත්ථාරෙන ධම්මකථං කථෙසි. සා ධම්මකථා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසි. අථ ථෙරො තං සබ්බං අත්තනා ච තෙන ච කථිතනියාමෙනෙව සඞ්ගීතිකාලෙ ධම්මසඞ්ගාහකානං ආරොචෙසි. තෙ ච තං තථා සඞ්ගහං ආරොපෙසුන්ති.

චූළරථවිමානවණ්ණනා.

---

5. 14.

සහස්සයුත්තං හයවාහනං සුභන්ති මහාරථවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන ච සමයෙන ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා වුත්තනයෙන දෙවචාරිකං චරන්තො තාවතිංසභවනෙ ගොපාලස්ස නාම දෙවපුත්තස්ස අත්තනො විමානතො නික්ඛමිත්වා සහස්සයුත්තං මහන්තං දිබ්බරථං ආරුය්හ මහන්තෙන පරිවාරෙන මහතියා දෙවිද්ධියා උය්‍යානකීළනත්ථං[3] ගච්ඡන්තස්ස අවිදූරෙ පාතුරහොසි. තං දිස්වා දෙවපුත්තො සඤ්ජාතගාරවබහුමානො සහසා රථා[4] ඔරුය්හ උපසඞ්කමිත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා අඤ්ජලිං සිරසි පග්ගය්හ අට්ඨාසි. තස්සිදං පුබ්බකම්මං[5] :-

සො කිර විපස්සිභගවන්තං සුවණ්ණමාලාය පූජෙත්වා ඉමස්ස පුඤ්ඤස්ස ආනුභාවෙන මය්හං භවෙ භවෙ සොවණ්ණමයා උරච්ඡදමාලා නිබ්බත්තන්තූති කතපණිධානාය අනෙකකප්පෙසු සුගතීසු යෙව සංසරන්තියා[6] කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ කිකිස්ස කාසිරඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිස්මිං නිබ්බත්තාය යථාපණිධානං සුවණ්ණමාලාලාභෙන උරච්ඡදමාලාති ලද්ධනාමාය දෙවකඤ්ඤසදිසාය රාජධීතාය ආචරියො ගොපාලො නාම බ්‍රාහ්මණො හුත්වා සසාවකසඞ්ඝස්ස කස්සපස්ස භගවතො අසදිසදානාදීනි මහාදානානි පවත්තෙත්වා ඉත්ථියානං අපරිපක්කභාවෙන අත්තානං රාජධීතරඤ්ච උද්දිස්ස

1. භා. නන්දනෙ ච වනෙ.
2. සී. මාතාපිතරො.
3. සී. I. II & III. කීළනත්ථං උය්‍යානං.
4. සී. IV & භා. රථතො.
5. සී. පුඤ්ඤකම්මං.
6. I. II. III & IV. සංසරන්තියා.

සත්ථාරා දෙසිතං ධම්මං සුත්වාපි විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං අසක්කොන්තො පුථුජ්ජනකාලකිරියමෙව කත්වා යථූපචිතපුඤ්ඤානුභාවෙන තාවතිංසෙසු යොජනසතිකෙ කනකවිමානෙ නිබ්බත්ති. අනෙකකොටිඅච්ඡරාපරිවාරො අහොසි. සත්තරතනමයො චස්ස සහස්සයුත්තො සුවිභත්තභිත්තිවිචිත්තො සිනිද්ධමධුරනිග්ඝොසො අත්තනො පභාසමුදයෙන අවහසන්තො විය දිවසකරමණ්ඩලං දිබ්බො ආජඤ්ඤරථො නිබ්බත්ති. සො තත්ථ යාවතායුකං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා අපරාපරං දෙවෙසු යෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන යථාවුත්තසම්පත්තිවිභවො ගොපාලො එව නාම දෙවපුත්තො හුත්වා තාවතිංසෙසු යෙව නිබ්බත්ති. තං සන්ධාය වුත්තං: "තෙන ච සමයෙන ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො-පෙ-අඤ්ජලිං සිරසි පග්ගය්හ අට්ඨාසී"ති.

එවං පන උපසඞ්කමිත්වා ඨිතං තං දෙවපුත්තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි:-[1]

"සහස්සයුත්තං හයවාහනං සුභං
ආරුය්හිමං සන්දනං නෙකචිත්තං,
උය්‍යානභූමිං අභිතො අනුක්කමං
පුරින්දදො භූතපතීව වාසවො.

සොවණ්ණමයා තෙ රථකුබ්බරා උභො
ඵලෙහි[2] අංසෙහි අතීව සඞ්ගතා,
සුජාතගුම්බා නරවීරනිට්ඨිතා
විරොචතී පණ්ණරසෙව චන්දො.

සුවණ්ණජාලාවතතො රථො අයං
බහූහි නානාරතනෙහි චිත්තිතො,
සුනන්දිඝොසො ච සුභස්සරො ච
විරොචතී චාමරහත්ථබාහුභි.

ඉමා ච නාභ්‍යො[3] මනසාභිනිම්මිතා
රථස්ස පාදන්තරමජ්ඣභූසිතා,
ඉමා ච නාභ්‍යො සතරාජිචිත්තිතා
සතෙරතා විජ්ජුරිවප්පභාසරෙ.

අනෙකචිත්තාවතතො රථො අයං
පුථූ ච නෙමී ච සහස්සරංසිකො,
තෙසං සරෙ සුය්‍යති වග්ගුරූපො
පඤ්චඞ්ගිකං තුරියමිවප්පවාදිතං.

1. සී. IV. පටිපුච්ඡි. 2. සී. I. II. IV. හා & බු. එලෙහි.
3. සී. I. II. III. IV & බු. නාමෙහා, හා. නාභෙහා.

සිරස්මිං චිත්තං මණිචන්දකප්පිතං
සදා විසුද්ධං රුචිරං පභස්සරං,
සුවණ්ණරාජීහි අතීව සඞ්ගතං
වෙළුරිය රාජීව අතීව සොභති.

ඉමෙ ච වාළී මණිචන්දකප්පිතා
ආරොහකම්බු සුජවා බ්‍රහූපමා,
බ්‍රහා මහන්තා බලිනො මහාජවා
මනො තවඤ්ඤාය තථෙව සිංසරෙ.

ඉමෙ ච සබ්බෙ සහිතා චතුක්කමා
මනො තවඤ්ඤාය තථෙව සිංසරෙ,
සමං වහන්තී මුදුකා අනුද්ධතා
ආමොදමානා තුරගානමුත්තමා.

ධුනන්ති වග්ගන්ති පතන්ති චම්බරෙ
අබ්භුද්ධුනන්තා සුකතෙ පිළන්ධනෙ,
තෙසං සරො සූයති වග්ගුරූපො
පඤ්චඞ්ගිකං තුරියමිවප්පවාදිතං.

රථස්ස ඝොසො අපිළන්ධනානි ච
ඛුරස්ස නාදො අභිහිංසනාය ච[1]
ඝොසො සුවග්ගු සමිතස්ස[2] සූයති
ගන්ධබ්බතුරියානි විචිත්‍රසංවනෙ.

රථෙ ඨිතා තා මිගමන්දලොචනා
ආළාරපම්හා හසිතා පියංවදා,
වෙළුරියජාලාවතතා තනුච්ඡවා
සදෙව ගන්ධබ්බසුරග්ගපූජිතා.

තා රත්තරත්තම්බරපීතවාසසා
විසාලනෙත්තා අභිරත්තලොචනා,
කුලෙ සුජාතා සුතනූ සුචිම්හිතා
රථෙ ඨිතා පඤ්ජලිකා උපට්ඨිතා.

තා කම්බුකෙයූරධරා සුවාසසා
සුමජ්ඣිමා ඌරුථනූපපන්නා,
වට්ටඞ්ගුලියො සුමුඛා සුදස්සනා
රථෙ ඨිතා පඤ්ජලිකා උපට්ඨිතා.

අඤ්ඤා සුවෙණී සුසු මිස්සකෙසියො
සමං විභත්තාහි පභස්සරාහි ච,
අනුබ්බතා තා තව මානසෙ රතා
රථෙ ඨිතා පඤ්ජලිකා උපට්ඨිතා.

1. සී. සිංසිතාය ච. 2. සී. සහිතස්ස.

ආවෙළිනියො පදුමුප්පලච්ඡදා
අලඞ්කතා චන්දනසාරවාසිතා[1],
අනුබ්බතා තා තව මානසෙ රතා
රථෙ ඨිතා පඤ්ජලිකා උපට්ඨිතා.

තා මාලිනියො පදුමුප්පලච්ඡදා
අලඞ්කතා චන්දනසාරවාසිතා,
අනුබ්බතා තා තව මානසෙ රතා
රථෙ ඨිතා පඤ්ජලිකා උපට්ඨිතා.

කණ්ඨෙසු තෙ යානි පිළන්ධනානි
හත්ථෙසු පාදෙසු තථෙව සීසෙ,
ඔභාසයන්ති දස සබ්බසො[2] දිසා
අබ්භුද්දයං සාරදිකොව භානුමා.

වාතස්ස වෙගෙන ච සම්පකම්පිතා
භුජෙසු මාලා අපිළන්ධනානි ච
මුඤ්චන්ති ඝොසං රුචිරං සුචිං සුභං,
සබ්බෙහි විඤ්ඤූහි සුතබ්බරූපං.

උය්‍යානභූම්‍යා ච දුවද්ධතො[3] ඨිතා
රථා ච නාගා තුරියානි චස්සරො,
තමෙව දෙවින්ද පමොදයන්ති
වීණා යථා පොක්ඛරපත්තබාහුභි.

ඉමාසු වීණාසු බහූසු වග්ගූසු
මනුඤ්ඤරූපාසු හදයෙරිතං පති,
පවජ්ජමානාසු අතීව අච්ඡරා
භමන්ති කඤ්ඤා පදුමෙසු සික්ඛිතා.

යදා ච ගීතානි ච වාදිතානි ච
නච්චානි චෙමානි සමෙන්ති එකතො,
අථෙත්ථ නච්චන්ති අථෙත්ථ අච්ඡරා
ඔභාසයන්ති උභතො වරිත්ථියො.

සො මොදසි තුරියගණප්පබොධනො
මහීයමානො වජිරාවුධොරිව,
ඉමාසු වීණාසු බහූසු වග්ගූසු
මනුඤ්ඤරූපාසු හදයෙරිතං පති.

කිං ත්වං පුරෙ කම්මමකාසි අත්තනා
මනුස්සභූතො පුරිමාය ජාතියා,
උපොසථං කං වා තුවං උපාවසි
කං ධම්මචරියං වතමාභිරොචයි.

1. සී. & ස්‍යා. රොපිතා. 2. සී. I. II. III. IV & මු. සබ්බතො. 3. ඊ. ජී. දුභතො.

නයිදං අප්පස්ස[1] කතස්ස කම්මුනො
පුබ්බෙ සුචිණ්ණස්ස උපොසථස්ස වා,
ඉද්ධානුභාවො විපුලො අයං තව
යං දෙවසඞ්ඝං අභිරොචසෙ භුසං.

දානස්ස තෙ ඉදං ඵලං අථො සීලස්ස වා පන,
අථො අඤ්ජලිකම්මස්ස තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො"ති.

තත්ථ **සහස්සයුත්තන්ති** සහස්සෙන යුත්තං සහස්සං වා යුත්තං යොජිතං එතස්මින්ති=සහස්සයුත්තං. කස්ස පනෙතං සහස්සන්ති? "හයවාහන"න්ති අනන්තරං වුච්චමානත්තා හයානන්ති අයමත්ථො විඤ්ඤායතෙව. හයා වාහනං එතස්සාති=**හයවාහනං**. කෙචි පන "සහස්සයුත්තහයවාහන"න්ති අනුනාසිකලොපං එකමෙව සමාසපදං කත්වා වණ්ණෙන්ති. එතස්මිං පක්ඛෙ හයවාහනං විය වාහනන්ති ච අත්ථො යුජ්ජති. හයවාහනසහස්සයුත්තං යුත්තහයවාහනසහස්සන්ති[2] හි අත්ථො. අපරෙ පන **සහස්සයුත්තන්ති** සහස්සදිබ්බාජඤ්ඤයුත්තන්ති වදන්ති. **සන්දනන්ති** රථං. **නෙකචිත්තන්ති** අනෙකචිත්තං නානාවිධවිචිත්තවන්තං. **උය්‍යානභූමිං අභිතොති** උය්‍යානභූමියා සමීපෙ. "අභිතො"ති හි පදං අපෙක්ඛිත්වා සාමිඅත්ථෙ එතං උපයොග වචනං. කෙචි පන "උය්‍යානභූම්‍යා"තිපි පඨන්ති. තෙ සද්දනයම්පි අනුපධාරෙන්තා පඨන්ති. **අනුක්කමන්ති** ගච්ඡන්තා. **පුරින්දදෙ භූතපතීව වාසවො** විරොචසීති සම්බන්ධො.

සොවණ්ණමයාති සුවණ්ණමයා. **තෙති** තව. **රථකුබ්බරා උභොති** රථස්ස උභොසු පස්සෙසු වෙදිකා. යො හි රථස්ස සොභත්ථඤ්චෙව උපරිට්ඨිතානං ගුත්තත්ථඤ්ච උභොසු පස්සෙසු වෙදිකාකාරෙන පරික්ඛෙපො කරීයති තස්ස පුරිමභාගෙ උභොසු පස්සෙසු යාව රථීසා තාව හත්ථෙහි ගහණයොග්ගො රථස්ස අවයවවිසෙසො, ඉධ සො එව[3] කුබ්බරොති අධිප්පෙතො. තෙනෙවාහ "උභො"ති. අඤ්ඤත්ථ පන රථීසා "කුබ්බරො"ති වුච්චති. **ඵලෙහීති** රථූපත්ථම්භස්ස[4] දක්ඛිණවාමභෙදෙහි ඊහි ඵලෙහි,[5] පරියන්තාවෙත්ථ ඵලාති වුත්තා. **අංසෙහීති** කුබ්බරථලෙ පතිට්ඨිතෙහි හෙට්ඨිම අංසෙහි. **අතිවසඞ්ගතාති** අති විය සුට්ඨු සඞ්ගතා සුඵස්සිතා නිබ්බිවරා. ඉදඤ්ච සිප්පිවිරචිතෙ කිත්තිමරථෙ ලබ්භමානවිසෙසං තත්ථ ආරොපෙත්වා වුත්තං. සො පන අපොරිසතාය අකිත්තිමො සයංජාතො කෙනචි අඝට්ටිතො[6]යෙව. **සුජාතගුම්බාති** සුසණ්ඨිතථම්භකසමුදායා, යෙ හි වෙදිකාය නිරන්තරං ඨිතා සුසණ්ඨිතඝටකාදි අවයවවිසෙසවන්තො ථම්භකසමුදායා, තෙසං වසෙනෙවං වුත්තං "සුජාතගුම්බා"ති.

1. සා. සාවෙ සිදං අප්ප.
2. සා. සහස්සවත්තන්ති.
3. සී. I. II & III. සොව එකො.
4. සී. I. II & III. රථූපත්ථස්ස.
5. සා. ඵලෙහි.
6. සී. I. II & III. අසංඝට්ටිතො.

නරවීරනිට්ඨිතාති සිප්පාචරියෙහි නිට්ඨාපිතසදිසා, සිප්පාචරියා හි අත්තනො සරීරභෙදං අවිගණෙත්වා විරියබලෙන සිප්පස්ස සුට්ඨු විචාරණතො නරෙසු විරියවන්තොති ඉධ "නරවීරා"ති වුත්තා. "නරවීරා"ති වා දෙවපුත්තස්ස ආලපනං. "නිට්ඨිතා"ති පරියොසිතා, පරිපුණ්ණසොභාතිසයා. "නරවීරනිම්මිතා"ති වා පාඨො. නරෙසු ධිතිසම්පන්නෙහි නිම්මිතසදිසාති අත්ථො. එවංවිධකුබ්බරතාය **අයං** තව රථො **විරොචති**. කිං විය? **පණ්ණරසෙව චන්දො**. **සුක්ක**පක්ඛෙ පණ්ණරසියං පරිපුණ්ණකාලෙ චන්දිමා විය.

සුවණ්ණජාලාවතතොති සුවණ්ණජාලකෙහි අවතතො ඡාදිතො. "සුවණ්ණජාලාවිතතො"තිපි පාඨො. ගවච්ඡිතොති අත්ථො. **බහූහී**ති අනෙකෙහි. **නානාරතනෙහී**ති පදුමරාගඋස්සරාගාදි නානාවිධරතනෙහි. **සුනන්දිඝොසො**ති සුට්ඨු නන්දිතබ්බඝොසො, සවනීයමධුරනින්නාදොති අත්ථො. "සුනන්දිඝොසො"ති වා සුට්ඨු කතනන්දිඝොසො, නච්චනාදීනං දස්සනාදීසු පවත්තිතසාධුකාරසද්දාදිවසෙන කතපමොදනින්නාදොති අත්ථො. කාලෙන කාලං ආසීවාදනවසෙන සුට්ඨු පයුත්තනන්දිඝොසොති ච වදන්ති. **සුභස්සරො**ති සුට්ඨු අති **විය** ඔභාසනසභාවො. තත්ථ වා පවත්තමානානං දෙවතානං සොභනෙන ගීතවාදිතසද්දෙන සුභස්සරො. **චාමරහත්ථබාහුභී**ති චාමරහත්ථයුත්තබාහූහි ඉතොචිතො ච වීජයමාන[1]චාමරකලාපෙහි දෙවතානං භුජෙහි තථාභූතාහි දෙවතාහි වා විරොචති.

නාභ්‍යාති රථචක්කානං නාභියො. **මනසාභිනිම්මිතා**ති ඉමෙ ඊදිසා හොන්තූති චිත්තෙන නිම්මිතසදිසා. **රථස්ස පාදන්තරමජ්ඣභූසිතා**ති රථස්ස පාදූනං රථචක්කානං අන්තෙන නෙමිනා නානාරතනසමුජ්ජලෙන අරානං වෙමජ්ඣෙන ච මණ්ඩිතා. **සතරාජිචිත්තිතා**ති අනෙකවණ්ණාහි අනෙකසතාහි රාජීහි ලෙඛාහි චිත්තිතා විචිත්තභාවං[2] ගතා. **සතෙරතා විජ්ජුරිවා**ති සතෙරත සඞ්ඛාතවිජ්ජුලතා විය. **පභාසරෙ**[3] විජ්ජොතනෙන.

අනෙකචිත්තාවතතොති අනෙකෙහි මාලාකම්මාදිචිත්තෙහි අවතතො සමොකිණ්ණො. "අනෙකචිත්තාවිතතො"තිපි පඨන්ති. සො යෙවත්ථො. ගාථාසුඛත්ථං පන දීඝකරණං. **පුථූ ච නෙමී චා**ති පුථුල[4]නෙමි ච, එකො චකාරො නිපාතමත්තං. **සහස්සරංසිකො**ති අනෙකසහස්සරංසිකො. "සහස්සරංසියොති"පි පාළි. අපරෙ "නතා රංසියො"ති ච පඨන්ති. තත්ථ "නතා"ති අජ්ජධනුදණ්ඩකො විය ඔනතා[5] නෙමිප්පදෙසා. "සහස්සරංසියො"ති සුරියමණ්ඩලං විය විප්ඵුරන්තකිරණජාලා. **ඝොස**න්තීති ඔලම්බමානකිඞ්කිණිකජාලානං නෙමිප්පදෙසානං.

---

1. සී. IV. විධූය, හා. විධූපය. 3. සී. IV. පභස්සරෙ. 4. සී. IV & හා. පිථුල.
2. සී. I. II & III. විචිත්තීභාවං, 5. සී. I. II III. ඔනත.

සිරස්මින්ති සීසෙ, රථස්ස සීසෙති අත්ථො. සිරෙ වා අස්මිං රථෙ. **විතත**න්ති විචිත්තං. **මණිචන්දකප්පිත**න්ති මණිමයමණ්ඩලානුවිද්ධං චන්දමණ්ඩලසදිසෙන මණිනා අනුවිද්ධං. **රුචිරං පභස්සර**න්ති ඉමිනා තස්ස චන්දමණ්ඩලසදිසතංයෙව විභාවෙති. **සදා විසුද්ධ**න්ති ඉමිනා පන තස්ස චන්දමණ්ඩලතොපි විසෙසං දස්සෙති. **සුවණ්ණරාජීහී**ති අන්තරන්තරා වට්ටාකාරෙන සණ්ඨිතාහි සුවණ්ණලෙඛාහි. **සඞ්ගත**න්ති සහිතං. **වෙළුරියරාජීවා**ති අන්තරන්තරා සුවණ්ණරාජීහි ඛචිතමණිමණ්ඩලන්තා වෙළුරියරාජීහි විය සොභති. "වෙළුරියරාජීහී"ති ච පඨන්ති.

වාළීති වාළවන්තො සම්පන්නවාලධිනො, අස්සෙ සන්ධාය වදති. "වාජී"ති වා පාඨො. **මණිචන්දකප්පිතා**ති චාමරොලම්බනට්ඨානෙසු මණිමයචන්දකානුවිද්ධා. **ආරොහකම්බූ**ති උච්චා චෙව තදනුරූපපරිණාහා ච, ආරොහපරිණාහසම්පන්නාති අත්ථො. **සුජවා**ති සුන්දරජවා ජවවන්තො මහාජවා, සොභනගතිකා වාති අත්ථො. **බ්‍රහ්මූපමා**ති බ්‍රහා විය පමිතබ්බා[1] අත්තනො පමාණතො අධිකා විය **පඤ්ඤායන්තා**[2]ති අත්ථො. **බ්‍රහා**ති වුද්ධා, පවද්ධසබ්බඞ්ගපච්චඞ්ගා. **මහන්තා**ති මහානුභාවා මහිද්ධිකා. **බලිනො**ති සරීරබලෙන උස්සාහබලෙන ච බලවන්තො. **මහාජවා**ති සීඝවෙගා. **මනො තවඤ්ඤා**ති තව චිත්තං ඤත්වා. **තථෙවා**ති චිත්තානුරූපමෙව. **සිංසරෙ**ති සංසප්පරෙ, පවත්තරෙති අත්ථො.

ඉමෙති යථාවුත්තෙ අස්සෙ සන්ධායාහ. **සබ්බෙ**ති සහස්සමත්තාපි. **සහිතා**ති සමානජවතාය සමානගමනතාය ච[3] ගතියං සහිතා, අඤ්ඤමඤ්ඤං අනූනාධිකගමනාති අත්ථො.

චතූහි පාදෙහි කමන්ති ගච්ඡන්තීති=**චතුක්කමා**. "සමං වහන්තී"ති "සහිතා"ති පදෙන වුත්තමෙවත්ථං පාකටතරං කරොති. **මුදුකා**ති මුදුසභාවා, භද්‍රා ආජානීයාති අත්ථො. තෙනාහ: **අනුද්ධතා**ති. උද්ධතරහිතා ඛොභං අකරොන්තාති අත්ථො. **ආමොදමානා**ති පමොදමානා අබළුඛක[4]තාය අඤ්ඤමඤ්ඤං රපිකාදීනඤ්ච තුට්ඨිං පවෙදයන්තාති අත්ථො.

ධුනන්තීති චාමරභාරං කෙසරභාරං වාලධිඤ්ච විධුනන්ති. **වග්ගන්තී**ති කදාචි පදෙ පදං නික්ඛිපන්තා වග්ගනෙන ගමනෙන ගච්ඡන්ති. **පතන්තී**ති කදාචි පවත්තන්ති, ලඞ්ඝන්තීති අත්ථො. "පලවන්තී"ති ච කෙචි පඨන්ති, සො යෙවත්ථො. **අබ්භුද්ධුනන්තා**ති කම්මසිප්පිනා සුකතෙ සුට්ඨුනිම්මිතෙ බුද්දකසණ්ඨාදි අස්සාලඞ්කාරෙ අභිඋද්ධුනන්තා අධිකං උද්ධුනන්තා. **තෙස**න්ති තෙසං පිළන්ධනානං.

1. කා. පම්භිතබ්බා, සී. VI. විය ච මිහිතබ්බා.
2. සී. I & II. පඤ්ඤායනකා
3. සී. සමානං වා ගමනතාය.
4. සී. අකක්ඛළතාය.

රථස්ස ඝොසොති යථාවුත්තො රථනිග්ඝොසො. **අපිළන්ධනානඤ්චාති** අකාරො නිපාතමත්තං. පිළන්ධනානං ආභරණානං. "අපිළන්ධන"න්ති ච ආභරණපරියායොති වා වදන්ති. රථස්සානං ආභරණානඤ්ච ඝොසොති අත්ථො. **ඛුරස්ස නාදෙති** තුරගානං ඛුරනිපාතසද්දො, කිඤ්චාපි අස්සා ආකාසෙන ගච්ඡන්ති, මධුරස්ස පන ඛුරනිපාතසද්දස්ස උපලද්ධිහෙතුභූතෙන කම්මුනා තෙසං ඛුරක්ඛෙපෙ ඛුරක්ඛෙපෙ පටිඝාතො ලබ්භතීති වදන්ති. **අභිහිංසනාය චාති** අස්සානං අභිහිංසනෙන ච, අන්තරන්තරා අස්සෙහි පවත්තිතහෙසනෙන[1] චාති අත්ථො "අභිහෙසනාය වා"ති කෙචි පඨන්ති. **සම්මතාළස්සාති**[2] පමුදිතස්ස[3] දිබ්බජනස්ස ඝොසො ච සුවග්ගු සුමධුරං සුය්‍යති. කිං වියාති? ආහ: **ගන්ධබ්බතූරියානි විචිත්‍රසංවනෙති**. චිත්‍රලතාවනෙ ගන්ධබ්බදෙවපුත්තානං පඤ්චඞ්ගිකතූරියානි විය. තූරියසන්නිස්සිතො හි සද්දො, තූරියානීති වුත්තො නිස්සය වොහාරෙන. "ගන්ධබ්බතූරියානව විචිත්‍රසංවනෙ"ති ච පාඨො. තූරියානං ච ඉති අනුනාසිකං ආනෙත්වා යොජෙතබ්බං. අපරෙ "ගන්ධබ්බතූරියානි විචිත්‍රපවනෙ"ති පඨන්ති.

රථෙ ඨිතා තාති රථෙ ඨිතා එතා. **මිගමන්දලොචනාති** මිගච්ඡාපිකානං විය මුදුසිනිද්ධදිට්ඨිනිපාතා[4] **ආළාරපම්හාති** බහලසංගත[5] පඛුමා, ගොපඛුමාති අත්ථො. **හසිතාති** පහසිතා,[6] පහංසිතමුඛාති අත්ථො. **පියංවදාති** පියවාදිනියො. **වෙළුරියජාලාවතතාති** වෙළුරියමණිමයෙන ජාලෙන ඡාදිතසරීරා. **තනුච්ඡවාති** සුඛුමච්ඡවියො. **සදෙවාති** සදා එව සබ්බකාලමෙව. **ගන්ධබ්බසූරගණපූජිතාති** ගන්ධබ්බදෙවතාහි චෙව අපරාහි ච අග්ගදෙවතාහි ලද්ධපූජා.

තා රත්තරත්තම්බරපීතවාසසාති රජනීයරූපා ච රත්තපීතවත්ථා ච. **අභිරත්තලොචනාති** විසෙසතො රත්තරාජීහි උපසොභිතනයනා. **කුලෙ සුජාතාති** සිඞ්ඛවකුලෙ ජාතා විසිට්ඨදෙවනිකායෙ සම්භවා. **සුතනූති** සුන්දරසරීරා. **සුචිම්හිතාති** සුට්ඨු[7] සිතකරණා.

තා කම්බුකෙයූරධරාති සුවණ්ණමය කෙයූරධරා. **සුමජ්ඣිමාති** විලග්ගමජ්ඣා. **ඌරූථනූපපන්නාති** සම්පන්නඌරුථනා, කදලික්ඛන්ධසදිසඌරූ චෙව සමුග්ගසදිසථනා ච. **වට්ටඞ්ගුලියොති** අනුපුබ්බතො වට්ටඞ්ගුලියො. **සුමුඛාති** සුන්දරමුඛා, පමුදිතමුඛා වා. **සුදස්සනාති** දස්සනීයා.

---

1. හා. හසනෙන.
2. සී. I. II. III & IV. සන්තාලස්සාති.
3. හා. සමුදිතස්ස.
4. සී. I. II & III. දිට්ඨිපාතා.
5. හා. සඞ්ඝාත.
6. හා. පහංසිතා.
7. හා. සුඛ.

අඤ්ඤාති එකච්චා. **සුවෙණී**ති සුන්දරකෙසවෙණියො. **සුසූ**ති දහරා. **මිස්සකෙසියො**ති රතනමාලාදීහි මිස්සිතකෙසවට්ටියො. කථං? **සමං විභත්තාහි පභස්සරාහි චා**ති සමං අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස සදිසං නානාවිභත්තිවසෙන විභත්තාහි සුවණ්ණචීරාදිඛචිතාහි ඉන්දනීලමණි ආදයො විය පභස්සරාහි කෙසවට්ටීහි මිස්සිතකෙසියොති යොජනා. **අනුබ්බතා**ති අනුකූලකිරියා. **තා**ති අච්ඡරායො.

චන්දනසාරවාසිතාති සාරභූතෙන දිබ්බචන්දනෙන උල්ලිත්තා විච්ඡුරිතා.

කණ්ණෙසූති ආදිනා හි ගීවූපග-හත්ථූපග-පාදූපග-සීසූපගාදි ආභරණානි දස්සෙති. **ඔභාසයන්තී**ති කණ්ණෙසු යානි පිළන්ධනානි තෙහි ඔභාසයන්තීති යොජනා. එවං සෙසෙසුපි. **අබ්භුද්දය**න්ති අභිඋග්ගච්ඡන්තො. "අබ්භුද්දස[1]"න්තිපි පාඨො. සො යෙව අත්ථො. **සාරදිකො**ති සරදකාලිකො. **භානුමා**ති සූරියො. සො හි අබ්භාදිදොසවිරහෙන දසපි දිසා සුට්ඨු ඔභාසෙති.

වාතස්ස වෙගෙන චාති මනුඤ්ඤගන්ධූපහාරං සද්දූපහාරඤ්ච කරොන්තෙන උපහරන්තෙන[2] විය වායන්තෙන වාතස්ස වෙගෙන රථතුරගවෙගෙන ච. **මුඤ්චන්තී**ති විස්සජ්ජෙන්ති. **රුචිර**න්ති පඤ්චඞ්ගතුරියානි විය උපරූපරි රුචිදායකං. **සුචි**න්ති සුද්ධං අසංසට්ඨං. **සුභ**න්ති මනුඤ්ඤං. **සබ්බෙහි විඤ්ඤූහි සුතබ්බරූප**න්ති සබ්බෙහිපි විඤ්ඤුජාතිකෙහි ගන්ධබ්බසමයඤ්ඤූහි සොතබ්බං සවණීයං උත්තමසභාවං ඝොසං **මුඤ්චන්තී**ති යොජනා.

උය්‍යානභූමියාති උය්‍යානභූමියං. **දුවද්ධතො**ති වීහි අද්ධපස්සෙහි. [3]"දුභතො වතෙ ඨිතා"තිපි පඨන්ති. සො යෙව අත්ථො. **රථා**ති රථෙ. **නාගා**ති නාගෙ. උපයොගත්ථෙ හි එතං පච්චත්තවචනං. **සරෙ**ති රථනාගතුරියානි පටිච්ච නිබ්බත්තෙ සරෙ. **දෙවින්දා**ති දෙවපුත්තං ආලපති. **වීණා යථා පොක්ඛරපත්තබාහුහී**ති යථා වීණා සම්මදෙව යොජිතෙහි දොණිපත්තබාහුදණ්ඩෙහි තං තං මුච්ඡනානුරූපං අවඝිතෙහි වාදියමානා සුණන්තං ජනං පමොදෙති, එවං තං රථාදයො අත්තනො සරෙන පමොදෙන්ති. සුසික්ඛිතභාවෙන පොක්ඛරභාවං සුන්දරභාවං පත්තෙහි වීණාවාදකස්ස හත්ථෙහි පවාදිතා වීණා යථා මහාජනං පමොදෙති, එවං තං රථාදයො අත්තනො සරෙන පමොදයන්තීති.

ඉමාසු වීණාසූති ගාථාය අයං සඞ්ඛෙපත්ථො:- ඉමාසු උජුකොටිවඞ්කබ්‍රහතීනන්දිනීති[4] සරආදිභෙදාසු බහූසු වීණාසු, සිනිද්ධමධුරස්සරතාය **වග්ගූසු**, තතො එව මනුඤ්ඤරූපාසු, **හදයෙරිතං**

1. හා. අබ්භුස්සයං.
2. හා. උපහාරෙන්තෙන.
3. සී. දුභත්ථතොති වීහි හත්ථපස්සෙහි.
4. හා. බ්‍රහාති නන්දිති.

හදයඞ්ගමං හදයහාරිනිං **පති** පීතිනිමිත්තං, **පවජ්ජමානාසු** පවාදියමානාසු, **අච්ඡරා** දෙවකඤ්ඤා පීතිවෙගුක්ඛිත්තතාය අත්තනො සුසික්ඛිතතාය ච දිබ්බපදුමෙසු **භමන්ති** නච්චං දස්සෙන්තියො **සඤ්චරන්ති**.

ඉමානීති ඉදං පච්චෙකං යොජෙතබ්බං: ඉමානි ගීතානි ඉමානි වාදිතානි ඉමානි නච්චානි චාති. **සමෙන්ති එකතොති** එකජ්ඣං සමරසානි හොන්ති, අථවා "සමෙන්ති එකතො"ති එකතො එකජ්ඣං සමානි සමරසානි කරොන්ති. තන්තිස්සරං ගීතස්සරෙන ගීතස්සරඤ්ච තන්තිස්සරෙන සංසන්දෙන්තියො නච්චෙන[1] යථාධිගතෙ හංසාදි[2] රසෙ අපරිහාපෙන්තියො සමෙන්ති[3] සමානෙන්තීති අත්ථො. **අථෙත්ථ නච්චන්ති අථෙත්ථ අච්ඡරා ඔභාසයන්තීති** එවං ගීතාදීනි සමරසෙ කරොන්තියො අථ අඤ්ඤා එකච්චා අච්ඡරා එත්ථ එතස්මිං තව රථෙ නච්චන්ති, අථඤ්ඤා **වරිත්ථියො** 'උත්තමිත්ථියො නච්චං පස්සන්තියො අත්තනො සරීරොභාසෙන චෙව වත්ථාභරණොභාසෙන ච එත්ථ එතස්මිං පදෙසෙ උභතො වීසු පස්සෙසු දසපි දිසා කෙවලං ඔභාසයන්ති විජ්ජොතයන්තීති අත්ථො.

සොති සො ත්වං එවං භූතො. **තුරියගණප්පබොධනොති** දිබ්බතුරියසමූහෙන කතපීතිපබොධනො. **මහියමානොති** පූජියමානො. **වජිරාවුධො රිවාති** ඉන්දො විය.

උපොසථං කං වා තුවං උපාවසීති අඤ්ඤෙහිපි උපොසථො උපවසීයති, ත්වං කං වා කීදිසං නාම උපොසථං උපවසීති පුච්ඡති. **ධම්මචරියන්ති** දානාදිපුඤ්ඤපටිපත්තිං. **වතන්ති** වත[4]සමාදානං. **අභිරොචයීති** අභිරොචෙසි, රුචිත්වා පූරෙසීති අත්ථො. "අභිරාධයී"තිපි පාඨො, සාධෙසි නිප්ඵාදෙසීති අත්ථො.

ඉදන්ති නිපාතමත්තං, ඉදං වා ඵලන්ති අධිප්පායො. **අභිරොචසෙති** අභිභවිත්වා විජ්ජොතසි. එවං මහාථෙරෙන පුට්ඨො දෙවපුත්තො තමත්ථං ආචික්ඛි. තෙන වුත්තං :–

"සො දෙවපුත්තො අත්තමනො මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතො,
පඤ්හං පුට්ඨො වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං.

ජිතින්ද්‍රියං බුද්ධං අනොමනික්කමං
නරුත්තමං කස්සපං අග්ගපුග්ගලං,
අවාපුරන්තං අමතස්ස ද්වාරං
දෙවාතිදෙවං සතපුඤ්ඤලක්ඛණං.

තමද්දසං කුඤ්ජරං ඔඝතිණ්ණං
සුවණ්ණසිඞ්ගීනදබිම්බසාදිසං,
දිස්වාන තං ඛිප්පමහුං සුචීමනො
තමෙව දිස්වාන සුභාසිතද්ධජං.

1. නච්චතෙ-සබ්බත්ථ. 2. හා. එරුසාදි. 3. සී. සමෙන්තියො සමෙන්ති. 4. සී. වතා.

තමහන්නපානං අථවාපි චීවරං
සුචිං පණීතං රසසා උපෙතං,
පුප්ඵාභිකිණ්ණම්හි සකෙ නිවෙසනෙ
පතිට්ඨපෙසිං ස අසඞ්ගමානසො.

තමන්නපානෙන ච චීවරෙන ච
ඛජ්ජෙන භොජ්ජෙන ච සායනෙන ච,
සන්තප්පයිත්වා ද්විපදුත්තමං
සො සග්ගසො දෙවපුරෙ රමාමහං.

එතෙනුපායෙන ඉමං නිරග්ගළං
යඤ්ඤං යජිත්වා තිවිධං විසුද්ධං,
පහායහං මානුසකං සමුස්සයං
ඉන්දූපමො[1] දෙවපුරෙ රමාමහං.

ආයුඤ්ච වණ්ණඤ්ච සුඛං බලඤ්ච
පණීතරූපං අභිකඞ්ඛතා මුනි!
අන්නඤ්ච පානඤ්ච බහුං සුසඞ්ඛතං
පතිට්ඨපෙතබ්බං අසඞ්ගමානසෙ.

න යිමස්මිං ලොකෙ පරස්මිං වා පන
බුද්ධෙන සෙට්ඨොව සමොව විජ්ජති,
ආහුනෙය්‍යානං පරමාහුතිං ගතො
පුඤ්ඤත්ථිකානං විපුලප්ඵලෙසින”න්ති.

තත්ථ **ජිතින්ද්‍රිය**න්ති මනච්ඡට්ඨානං ඉන්ද්‍රියානං බොධිමූලෙ යෙව අග්ගමග්ගෙන ජිතත්තා නිබ්බිසෙවනභාවස්ස කතත්තා ජිතින්ද්‍රියං. අභිඤ්ඤෙය්‍යාදීනං අභිඤ්ඤෙය්‍යාදිභාවතො අනවසෙසතො අභිසම්බුද්ධත්තා බුද්ධං. පරිපුණ්ණවිරියතාය **අනොමනික්කමං**, චතුරඞ්ගසමන්නාගතස්ස විරියස්ස චතුබ්බිධසම්මප්පධානස්ස ච පාරිපූරියාති අත්ථො. **නරුත්තම**න්ති නරානං උත්තමං ද්විපදුත්තමං. **කස්සප**න්ති භගවන්තං ගොත්තෙන වදති. **අවාපුරන්තං අමතස්ස ද්වාර**න්ති කොණ්ඩගමනස්ස භගවතො සාසනන්තරධානතො පභුති පිහිතං නිබ්බානමහානගරස්ස ද්වාරං අරියමග්ගං විවරන්තං. **දෙවාතිදෙව**න්ති සබ්බෙසම්පි දෙවානං අතිදෙවං. **සතපුඤ්ඤලක්ඛණ**න්ති අනෙකසතපුඤ්ඤවසෙන නිබ්බත්තමහාපුරිසලක්ඛණං.

කුඤ්ජරන්ති කිලෙසපටිසත්තුනිම්මථනෙන කුඤ්ජරසදිසං, මහානාගන්ති අත්ථො. චතුන්නං ඔඝානං සංසාරමහොඝස්ස ච තරිතත්තා **ඔඝතිණ්ණං**. **සුවණ්ණසිඞ්ගීනදබිම්බසාදිස**න්ති සිඞ්ගීසුවණ්ණජම්බුනදසුවණ්ණරූපසදිසං, කඤ්චනසන්නිභත්තචන්ති අත්ථො. **තං දිස්වා ඛිප්පමහුං සුචිම්මනො**ති තං කස්සපං සම්මාසම්බුද්ධං දිස්වා

1. ඊ. ජී. & භා, ඉන්දසසමො.

ඛිප්පං තාවදෙව **සම්මාසම්බුද්ධො** භගවාති **පසාදවසෙන කිලෙස** මලාපගමනෙන සුචිමනො විසුද්ධමනො අහොසිං, තඤ්ච ඛො **තමෙව දිස්වාන** තං දිස්වා එව. **සුභාසිතද්ධජ**න්ති ධම්මද්ධජං.

තාමහන්තපානන්ති තමහි භගවති අත්තනඤ්ච පාතඤ්ච. **අථවාපි චීවර**න්ති අථ චීවරම්පි **රසසා උපෙත**න්ති රසෙන උපෙතං සාධු රසං, උළාරන්ති අත්ථො. **පුප්ඵාභිකිණ්ණම්පී**ති ගන්ථිතෙහි ච අගන්ථිතෙහි ච පුප්ඵෙහි ඔලම්බකවසෙන සන්ථරණවසෙන ච අභිකිණ්ණං. **පතිට්ඨපෙසි**න්ති පටිපාදෙසිං අදාසිං. **අසඞ්ගමානසො**ති කත්ථචි අලග්ගචිත්තො සො අහන්ති යොජනා. **සග්ගසො**ති අපරාපරුප්පත්තිවසෙන සග්ගෙ සග්ගෙ තත්ථාපි ච **දෙවපුරෙ** සුදස්සන මහානගරෙ. **රමාමී**ති කීළාමි මොදාමි.

එතෙනුපායෙනාති ගොපාලබ්‍රාහ්මණකාලෙ සසාවකසඞ්ඝස්ස කස්සපස්ස භගවතො යථා අසදිසදානං අදාසිං, එතෙන උපායෙන. **ඉමං නිරග්ගළං යඤ්ඤං යජිත්වා තිවිධං විසුද්ධ**න්ති අනාවටද්වාරතාය මුත්තචාගතාය ච නිරග්ගළං, තීසුපි කාලෙසු[1] තීහි වාරෙහි කරණකාරාපනානුස්සරණවිධීහි සම්පන්නතාය **තිවිධං**, තත්ථ සඞ්කිලෙසාභාවෙන **විසුද්ධං**, අපරිමිතධනපරිච්චාගභාවෙන මහාචාගතාය[2] **යඤ්ඤං යජිත්වා** මහාදානං දත්වාති අත්ථො. තං පන දානං චිරකතම්පි ඛෙත්තවත්ථුචිත්තතාතං උළාරතාය අන්තරන්තරා අනුස්සරණෙන අත්තනො පාකටං ආසන්නං පච්චක්ඛං විය උපට්ඨිතං ගහෙත්වා ආහ "ඉම"න්ති.

ඉති එවං දෙවපුත්තො අත්තනා කතකම්මං ථෙරස්ස කථෙත්වා ඉදානි තාදිසාය සම්පත්තියා පරෙපි පතිට්ඨාපෙතුකාමතං තථාගතෙ ච උත්තමං අත්තනො පසාදබහුමානං **පවෙදෙන්තො** "ආයුඤ්ච **වණ්ණඤ්චා**"ති ආදිනා ගාථාවය මාහ.

තත්ථ **අභික්කන්තා**ති ඉච්ඡන්තෙන. **මුනී**ති ථෙරං ආලපති.

ඉමස්මිං ලොකෙති දෙවපුත්තො අත්තනො පච්චක්ඛභූතං ලොකං වදති. **පරස්මි**න්ති තතො අඤ්ඤං, එතෙන සබ්බම්පි සදෙවකෙ ලොකෙ දස්සෙති. **සමොව විජ්ජතී**ති සෙට්ඨො තාව තිට්ඨතු සමො එව න විජ්ජතීති අත්ථො. **ආහුනෙය්‍යානං පරමාහුතිං ගතො**ති ඉමස්මිං ලොකෙ යත්තකා ආහුනෙය්‍යා නාම, තෙසු සබ්බෙසු පරමාහුතිං පරමං ආහුනෙය්‍යභාවං ගතො. "දක්ඛිණෙය්‍යානං පරමග්ගතං ගතො"ති වා පාඨො. තත්ථ **පරමග්ගත**න්ති පරමං අග්ගභාවං. අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යභාවන්ති අත්ථො. කෙසන්ති? ආහ :- **පුඤ්ඤත්ථිකානං විපුලඵලෙසින**න්ති පුඤ්ඤෙන අත්ථිකානං විපුලං

1. සා. තදිස්සෙන. 2. සී. IV & සා. යාගතාය.

මහන්තං පුඤ්ඤඵලං ඉච්ඡන්තානං, තථාගතො එව ලොකස්ස පුඤ්ඤක්ඛෙත්තන්ති දස්සෙති. කෙචි පන "ආහුනෙය්‍යානං පරමග්ගතං ගතො"ති පඨන්ති. සො යෙවත්ථො.

එවං කථෙන්තමෙව තං ථෙරො කල්ලචිත්තං මුදුචිත්තං විනීවරණචිත්තං උදග්ගචිත්තං පසන්නචිත්තඤ්ච ඤත්වා සච්චානි පකාසෙසි. සො සච්චපරියොසානෙ සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. අථ ථෙරො මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා භගවතො තමත්ථං අත්තනා ච දෙවපුත්තෙන ච කථිතනියාමෙනෙව ආරොචෙසි. සත්ථා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

මහාරථවිමාන වණ්ණනා

පඤ්චමවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

---

6. 1.

යථා වනං චිත්තලතං පභාසතීති අගාරියවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. තෙන සමයෙන රාජගහෙ එකං කුලං උභතො පසන්නං[1] හොති සීලාචාරසම්පන්නං ඔපානභූතං භික්ඛූනං භික්ඛුනීනං, තෙ ච ජයම්පතිකා රතනත්තයං උද්දිස්ස යාවජීවං පුඤ්ඤානි කත්වා තතො චුතා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්තිංසු. තෙසං දසයොජනිකං කණකවිමානං නිබ්බත්ති. තෙ තත්ථ දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්ති. "අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො"ති ආදි හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

"යථා වනං චිත්තලතං පභාසති
උය්‍යානසෙට්ඨං තිදසාන මුත්තමං,
තථූපමං තුය්හමිදං විමානං
ඔභාසයං තිට්ඨති අන්තලික්ඛෙ.

දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො
මනුස්සභූතො කිමකාසි පුඤ්ඤං,
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවො
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

ථෙරො පුච්ඡි.

සො දෙවපුත්තො අත්තමනො මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතො;
පඤ්හං පුට්ඨො වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵලන්ති.

---

1. සා. උපභොග සම්පන්නං.

"අහඤ්ච භරියා ච මනුස්සලොකෙ
ඔපානභූතා ඝරමාවසිම්හ,
අන්නඤ්ච පානඤ්ච පසන්නචිත්තා
සක්කච්ච දානං විපුලං අදම්හ.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො-පෙ-
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

අත්තනො සම්පත්තිං ව්‍යාකාසි. ගාථාසුපි අපුබ්බං නත්ථි.

අගාරියවිමාන වණ්ණනා.

---

6. 2.

යථා වනං චිත්තලතන්ති දුතියඅගාරියවිමානං. **එත්ථාපි** අට්ඨුප්පත්ති අනන්තරසදිසාව.

"යථා වනං චිත්තලතං පභාසති
උය්‍යානසෙට්ඨං තිදසාන මුත්තමං,
තදූපමං තුය්හමිදං විමානං
ඔභාසයං තිට්ඨති අන්තලික්ඛෙ.

දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො
මනුස්සභූතො කිමකාසි පුඤ්ඤං,
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවො
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

පුච්ඡි.

සො දෙවපුත්තො අත්තමනො මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතො,
පඤ්හං පුට්ඨො වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵලන්ති.

"අහඤ්ච භරියා ච මනුස්සලොකෙ
ඔපානභූතා ඝරමාවසිම්හ,
අන්නඤ්ච පානඤ්ච පසන්නචිත්තා
සක්කච්ච දානං විපුලං අදම්හ.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො-පෙ-
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

අත්තනො සම්පත්තිං ව්‍යාකාසි. ගාථාසුපි අපුබ්බං නත්ථි.

දුතියඅගාරියවිමාන වණ්ණනා.

---

6. 3.

උච්චමිදං මණිථූණන්ති ඵලදායකවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. තෙන සමයෙන රඤ්ඤො බිම්බිසාරස්ස අකාලෙ අම්බඵලානි පරිභුඤ්ජිතුං ඉච්ඡා උප්පජ්ජි. සො ආරාමපාලං ආහ: මය්හං ඛො භණෙ අම්බඵලෙසු ඉච්ඡා උප්පන්නා, තස්මා අම්බානි මෙ ආනෙත්වා දෙහීති. දෙව නත්ථි අම්බෙසු අම්බඵලං, අපිචාහං තථා කරොමි, සචෙ දෙවො කිඤ්චි කාලං ආගමෙති, යථා අම්බා න චිරස්සෙව ඵලං ගණ්හන්තීති. සාධු භණෙ තථා කරොහීති. ආරාමපාලො ආරාමං ගන්ත්වා අම්බරුක්ඛමූලෙසු පංසුං අපනෙත්වා තාදිසං පංසුං ආකිරි, තාදිසඤ්ච උදකං අදාසි,[1] යථා න චිරස්සෙව අම්බරුක්ඛා සංසීනපත්තා අහෙසුං. අථ තං පංසුං අපනෙත්වා ථාරුසකකසටපරිමිස්සකං පාකතිකං පංසුං ආකිරිත්වා සාධුකං[2] උදකං අදාසි. තදා අම්බරුක්ඛා න චිරෙනෙව කොරකිතා පල්ලවිතා කුඩුමලජාතා හුත්වා පුප්ඵිංසු. අථ සලාටුකජාතා හුත්වා ඵලානි ගණ්හිංසු. තත්ථෙකස්මිං අම්බරුක්ඛෙ පඨමතරං චත්තාරි ඵලානි මනොසිලාචුණ්ණපිඤ්ජරවණ්ණානි සම්පන්නගන්ධරසානි පරිණතානි අහෙසුං. සො තානි ගහෙත්වා රඤ්ඤො දස්සාමීති ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ ආයස්මන්තං මහාමොග්ගල්ලානං පිණ්ඩාය චරමානං දිස්වා චින්තෙසි: "ඉමානි අම්බානි අග්ගඵලභූතානි ඉමස්ස අය්‍යස්ස දස්සාමි, කාමං මං රාජා හනතු වා පබ්බාජෙතු වා රඤ්ඤො හි දින්නෙ දිට්ඨධම්මෙ පූජාමත්තකං අප්පමත්තකං ඵලං, අය්‍යස්ස දින්නෙ පන දිට්ඨධම්මිකම්පි සම්පරායිකම්පි අපරිමාණං ඵලං භවිස්සතී"ති. එවං පන චින්තෙත්වා තානි ඵලානි ථෙරස්ස දත්වා රාජානං උපසඞ්කමිත්වා රඤ්ඤො තමත්ථං ආරොචෙසි. තං සුත්වා රාජා රාජපුරිසෙ ආණාපෙසි: වීමංසථ තාව[3] භණෙ යථා අයං ආහා"ති. ථෙරො පන තානි ඵලානි භගවතො උපනාමෙසි. භගවා තෙසු එකං සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස එකං මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස එකං මහාකස්සපත්ථෙරස්ස දත්වා එකං අත්තනා පරිභුඤ්ජි. පුරිසා තං පවත්තිං රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා තං සුත්වා "ධීරො වතායං පුරිසො, යො අත්තනො ජීවිතම්පි පරිච්චජිත්වා පුඤ්ඤපසුතො අහොසි. අත්තනො පරිස්සමඤ්ච ඨානගතමෙව අකාසී"ති තුට්ඨචිත්තො තස්ස එකං ගාමවරං වත්ථාලඞ්කාරාදීනි ච දත්වා "යං තයා භණෙ අම්බඵලදානෙන පුඤ්ඤං පසුතං තතො මෙ පත්තිං දෙහී"ති ආහ. එසා-දෙමි දෙව, යථාසුඛං පත්තිං ගණ්හාහීති අවොච. ආරාමපාලො අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු උප්පජ්ජි. තස්ස සොළසයොජනිකං කනකවිමානං නිබ්බත්ති සත්තසතකූටාගාරපටිමණ්ඩිතං. තං දිස්වා ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො පුච්ඡි:-

1. සී. III.IV& හා. ආසිඤ්චි. 2. සී. III.IV & හා. මධුර. 3. සී. I& II. තථාව.

"උච්චමිදං මණිථූණං විමානං
සමන්තතො සොළස යොජනානි,
කූටාගාරා සත්තසතා උළාරා
වෙළුරියත්ථම්භා රුචකත්ථතා සුභා.

තත්ථච්ඡසි පිවසි ඛාදසි ච
දිබ්බා ච වීණා පවදන්ති[1] වග්ගු,
අට්ඨට්ඨකා සික්ඛිතා සාධුරූපා
දිබ්බා ච කඤ්ඤා තිදසචරා උළාරා.

නච්චන්ති ගායන්ති පමොදයන්ති–පෙ–
දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො–පෙ–
සබ්බදිසා පභාසතී"ති

සො දෙවපුත්තො අත්තමනො–පෙ
යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං.

"ඵලදායී ඵලං විපුලං ලභති
දද මුජ්ජුගතෙසු පසන්නමානසො,
සො හි[2] මොදති[3] සග්ගගතො තිදිවෙ
අනුභොති[4] ච පුඤ්ඤඵලං විපුලං.

තථෙවාහං[5] මහාමුනි අදාසිං චතුරො ඵලෙ.

තස්මා හි ඵලං අලමෙව දාතුං
නිච්චං මනුස්සෙන සුඛත්ථිකෙන,
දිබ්බානි වා පත්ථයතා සුඛානි
මනුස්සසොභග්ගතමිච්ඡතා වා.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො–පෙ–
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

සොපි තස්ස ව්‍යාකාසි.

තත්ථ **අට්ඨට්ඨකා**ති එකෙකස්මිං කූටාගාරෙ අට්ඨට්ඨකා චතුසට්ඨිපරිමාණා. **සාධුරූපා**ති රූපසම්පත්තියා ච සීලාචාරසම්පත්තියා ච සික්ඛාසම්පත්තියා ච සුන්දරසභාවා. **දිබ්බා ච කඤ්ඤා**ති දෙවච්ඡරායො. **තිදසචරා**ති තිදසෙසු සුඛාචාරා සුඛවිහාරිනියො. **උළාරා**ති උළාරවිභවා.

ඵලදායීති අත්තනො අම්බඵලස්ස දින්නත්තා අත්තානං සන්ධාය වදති. **ඵල**න්ති පුඤ්ඤඵලං. **විපුල**න්ති මහන්තං[6] **ලභති** මනුස්සලොකෙ පතිට්ඨිතොති අධිප්පායො. **දද**න්ති දදන්තො දානහෙතු. **උජ්ජුගතෙසූ**ති උජුපටිපන්නෙසු. **සග්ගගතො**ති උප්පජ්ජනවසෙන

1. සී. III & IV. පවජ්ජන්ති.
2. සී. III. සොහං.
3. සී. III & IV. මොදමි.
4. සී. III & IV. අනුභොමි.
5. සී. I. II. III & IV. තමෙවාහං.
6. හං. මහන්තං ඵලං.

සග්ගං ගතො. තත්ථාපි තිදිවෙ තාවතිංසභවනෙ. අනුභොති ච පුඤ්ඤඵලං විපුලං යථා අහං එවං අඤ්ඤෙපීති අත්ථො.

තස්මාති යස්මා චතුන්නං ඵලානං දානමත්තෙන ඊදිසී සම්පත්ති අධිගතා, තස්මා අලමෙව යුත්තමෙව. නිච්චන්ති සබ්බකාලං. දිබ්බානීති දෙවලොකපරියාපන්නානි. මනුස්සසොභග්ගතන්ති මනුස්සෙසු සුභගභාවං. සෙසං වුත්තනයමෙව.

ඵලදායකවිමානවණ්ණනා.

---

6. 4.

චන්දො යථා විගතවලාහකෙ නභෙති උපස්සයදායකවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. තෙන සමයෙන අඤ්ඤතරො භික්ඛු ගාමකාවාසෙ වස්සං වසිත්වා වුත්ථවස්සො පවාරෙත්වා භගවන්තං වන්දිතුං රාජගහං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ සායං අඤ්ඤතරං ගාමං පවිසිත්වා වසනට්ඨානං පරියෙසන්තො අඤ්ඤතරං උපාසකං දිස්වා පුච්ඡි: "උපාසක ඉමස්මිං ගාමෙ අත්ථි කිඤ්චි පබ්බජිතානං වසනයොග්ගට්ඨාන"න්ති? උපාසකො පසන්නචිත්තො ගෙහං ගන්ත්වා භරියාය සද්ධිං මන්තෙත්වා ථෙරස්ස වසනයොග්ගට්ඨානං පටිජග්ගිත්වා තත්ථ ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා පාදොදකං පාදපීඨං උපට්ඨපෙත්වා ථෙරං පවෙසෙත්වා තස්මිං පාදෙ ධොවන්තෙ පදීපං උජ්ජාලෙත්වා මඤ්චං පච්චත්ථරණානි පඤ්ඤපෙත්වා අදාසි, ස්වාතනාය ච නිමන්තෙත්වා ථෙරස්ස දුතියදිවසෙ භොජෙත්වා පාථෙය්‍යත්ථාය ගුළපිණ්ඩඤ්ච දත්වා ථෙරං ගච්ඡන්තං අනුගන්ත්වා නිවත්ති. සො අපරෙන සමයෙන සහ භරියාය කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ ද්වාදසයොජනිකෙ කනකවිමානෙ නිබ්බත්ති. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො ඊහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි:-

"චන්දො යථා විගතවලාහකෙ නභෙ
ඔභාසයං ගච්ඡති අන්තලික්ඛෙ,
තථූපමං තුය්හමිදං විමානං
ඔභාසයං තිට්ඨති අන්තලික්ඛෙ.

දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො
මනුස්සභූතො කිමකාසි පුඤ්ඤං,
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවො
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

සො දෙවපුත්තො ඉමාහි ගාථාහි ව්‍යාකාසි:-

සො දෙවපුත්තො අත්තමනො-පෙ-
යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං.

"අහඤ්ච භරියා ච මනුස්සලොකෙ
උපස්සයං අරහතො අදම්හ,
අන්නඤ්ච පානඤ්ච පසන්නචිත්තා
සක්කච්චදානං විපුලං අදම්හ.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො-පෙ-
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

තත්ථ ගාථාසු යං වත්තබ්බං තං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

උපස්සයදායක විමානවණ්ණනා.

---

6. 5.

සුරියො යථා විගතවලාහකෙ නභෙති දුතිය උපස්සයදායක විමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ තෙන සමයෙන සම්බහුලා භික්ඛූ ගාමකාවාසෙ වස්සං වසිත්වා භගවන්තං දස්සනාය රාජගහං උද්දිස්ස ගච්ඡන්තා සායං අඤ්ඤතරං ගාමං සම්පාපුණිංසු. සෙසං අනන්තරවිමානසදිසමෙව.

"සුරියො යථා විගතවලාහකෙ නභෙ-පෙ-
(යථා හෙට්ඨා විමානං තථා විත්ථාරෙතබ්බං.)
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

තත්ථ ගාථාසුපි අපුබ්බං නත්ථි.

දුතිය උපස්සයදායක විමානවණ්ණනා.

6, 6.

උච්චමිදං මණිථූණං විමානන්ති භික්ඛාදායකවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. තෙන සමයෙන අඤ්ඤතරො භික්ඛු අද්ධානමග්ගපටිපන්නො අඤ්ඤතරං ගාමං පිණ්ඩාය පවිට්ඨො එකස්ස ඝරද්වාරෙ අට්ඨාසි. තත්ථ අඤ්ඤතරො පුරිසො ධොතහත්ථපාදො භුඤ්ජිස්සාමී[1]ති නිසින්නො භොජනං උපනෙත්වා පාතියා[2] පක්ඛිත්තෙ තං භික්ඛුං දිස්වා පාතියා භත්තං තස්ස භික්ඛුනො පත්තෙ ආකිරන්තො තෙන එකදෙසමෙව දෙහීති වුත්තොපි සබ්බමෙව ආකිරි. සො භික්ඛු අනුමොදනං වත්වා පක්කාමි. සො

1. සී. I & II. භුඤ්ජාමි. 2. සී. III IV & සා. භාජනෙ.

පුරිසො ඣාතජ්ඣත්තස්ස භික්ඛුනො මයා අභුඤ්ජිත්වා භත්තං දින්නන්ති අනුස්සරන්තො උළාරං පීතිසොමනස්සං පටිලභි. සො අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු[1] ද්වාදසයොජනිකෙ කනකවිමානෙ නිබ්බත්ති. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො දෙවචාරිකං චරන්තො මහතියා දෙවිද්ධියා විරොචමානං දිස්වා ඉමාහි[2] ගාථාහි පටිපුච්ඡි:-

"උච්චමිදං මණිථූණං විමානං
සමන්තතො ද්වාදසයොජනානි,
කූටාගාරා සත්තසතා උළාරා
වෙළුරියථම්භා රුචකත්ථතා[3] සුභා.

දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො-පෙ-
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

සොපි තස්ස ඉමාහි ගාථාහි ව්‍යාකාසි:-

සො දෙවපුත්තො අත්තමනො-පෙ-
යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං:

"අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතො
දිස්වාන භික්ඛුං තසිතං කිලන්තං,
එකාහං භික්ඛං පටිපාදයිස්සං
සමඞ්ගිභත්තෙන තදා අකාසිං.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො-පෙ-
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

තත්ථ **එකාහං භික්ඛ**න්ති එකං අහං භික්ඛාමත්තං, එකං භත්තවඩ්ඪිතකන්ති අත්ථො. **පටිපාදයිස්ස**න්ති පටිපාදෙසිං අදාසිං. **සමඞ්ගිභත්තෙනා**ති භත්තෙන සමඞ්ගිභූතං, ලද්ධභික්ඛන්ති අත්ථො. එවං මහාථෙරො තෙන දෙවපුත්තෙන අත්තනො සුචරිතකම්මෙ පකාසිතෙ සපරිවාරස්ස තස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා මනුස්සලොකමාගන්ත්වා තං පවත්තිං සම්මාසම්බුද්ධස්ස කථෙසි. සත්ථා තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තමහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

භික්ඛාදායකවිමානවණ්ණනා.

---

6. 7.

උච්චමිදං මණිථූණන්ති යවපාලකවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. තෙන සමයෙන රාජගහෙ අඤ්ඤතරො දුග්ගතදාරකො යවඛෙත්තං රක්ඛති. සො එකදිවසං පාතරාසත්ථාය කුම්මාසං ලභිත්වා ඛෙත්තං ගන්ත්වා භුඤ්ජිස්සාමීති

---

1. සී. I & II. තාවතිංසභවනෙ. 3. සී. III. IV. ථ. ජී & භා. රුචිර.
2. සී. III. IV & භා. මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො ඉමාහි.

තං කුම්මාසං ගහෙත්වා යවඛෙත්තං ගන්ත්වා රුක්ඛමූලෙ නිසීදි. තස්මිං ඛණෙ අඤ්ඤතරො ඛීණාසවත්ථෙරො මග්ගපටිපන්නො උපකට්ඨෙ කාලෙ තං ඨානං පත්වා යවපාලකෙන නිසින්නං රුක්ඛමූලං උපසඞ්කමි. යවපාලකො වෙලං ඔලොකෙත්වා[1] කච්චි භන්තෙ ආහාරො ලද්ධොති ආහ. ථෙරො තුණ්හී අහොසි. සො අභුත්තභාවං ඤත්වා "භන්තෙ උපකට්ඨා වෙලා පිණ්ඩාය චරිත්වා භුඤ්ජිතුං නසක්කා[2] මය්හං අනුකම්පාය ඉමං කුම්මාසං පරිභුඤ්ජථා"ති වත්වා ථෙරස්ස තං කුම්මාසං අදාසි. ථෙරො තං අනුකම්පන්තො තස්ස පස්සන්තස්සෙව තං පරිභුඤ්ජිත්වා අනුමොදනං වත්වා පක්කාමි. සො පි දුග්ගතො "සුදින්නං වත මයා ඊදිසස්ස කුම්මාසදානං දදන්තෙනා"ති[3] චිත්තං පසාදෙත්වා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ වුත්තනයෙනෙව විමානෙ නිබ්බත්ති. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො ඉමාහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි :-

"උච්චමිදං මණිථූණං විමානං-පෙ-
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති :-

සොපි තස්ස ඉමාහි ගාථාහි ව්‍යාකාසි :-

සො දෙවපුත්තො අත්තමනො-පෙ-
යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං :

"අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතො
අහොසිං යවපාලකො.

අද්දසං විරජං භික්ඛුං විප්පසන්නමනාවිලං
තස්ස අදාසහං භාගං පසන්නො සෙහි පාණිහි,
කුම්මාසපිණ්ඩං දත්වාන මොදාමි නන්දනෙ වනෙ.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො-පෙ-
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

තත්ථ ගාථාසුපි අපුබ්බං නත්ථි.

යවපාලක විමානවණ්ණනා.

---

6. 8.

අලඞ්කතො මල්‍යධරො සුවත්ථොති කුණ්ඩලීවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන සමයෙන ද්වෙ අග්ගසාවකා සපරිවාරා කාසීසු චාරිකං චරන්තා සුරියත්ථඞ්ගමනවෙලාය අඤ්ඤතරං විහාරං සම්පාපුණිංසු. තං පවත්තිං සුත්වා

---

1. හා. ථෙරං ඔලොකෙන්තො 2. සී. න සක්කොති. 3. සී. III & IV. දෙන්තෙනාති.

තස්ස විහාරස්ස ගොචරගාමෙ අඤ්ඤතරො උපාසකො ථෙරෙ උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා පාදධොවනං පාදබ්භඤ්ජනතෙලං මඤ්චපීඨං පච්චත්ථරණං පදීපියඤ්ච උපනෙත්වා ස්වාතනාය ච නිමන්තෙත්වා දුතියදිවසෙ මහාදානං පවත්තෙසි. ථෙරා තස්ස අනුමොදනං වත්වා පක්කමිංසු. සො අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු ද්වාදසයොජනිකෙ කනකවිමානෙ නිබ්බත්ති. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො ඉමාහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි:-

"අලඞ්කතො මල්‍යධරො සුවත්ථො
සුකුණ්ඩලී කප්පිතකෙසමස්සු,
ආමුත්තහත්ථාභරණො යසස්සී
දිබ්බෙ විමානම්හි යථාසි[1] වන්දිමා.

දිබ්බා ච වීණා පවදන්ති වග්ගු
අට්ඨට්ඨකා සික්ඛිතා සාධුරූපා,
දිබ්බා ච කඤ්ඤා තිදසචරා උළාරා
නච්චන්ති ගායන්ති පමොදයන්ති.

දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො-පෙ-
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

සොපි තස්ස ඉමාහි ගාථාහි ව්‍යාකාසි:-

සො දෙවපුත්තො අත්තමනො-පෙ-
යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං:

"අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතො
දිස්වාන සමණෙ සීලවන්තෙ,
සම්පන්නවිජ්ජාචරණෙ යසස්සී
බහුස්සුතෙ තණ්හක්ඛයූපපන්නෙ.

අන්නඤ්ච පානඤ්ච පසන්නචිත්තො,
සක්කච්ච දානං විපුලං අදාසිං.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො-පෙ-
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

තත්ථ **සුකුණ්ඩලී**ති සුන්දරෙහි කුණ්ඩලෙහි අලඞ්කතකණ්ණො. "සකුණ්ඩලී"තිපි පාඨො. සදිසං කුණ්ඩලං=සකුණ්ඩලං, තං අස්ස අත්ථීති=සකුණ්ඩලී, යුත්තකුණ්ඩලී[2] අඤ්ඤමඤ්ඤඤ්ච තුය්හඤ්ච අනුච්ඡවික කුණ්ඩලීති අත්ථො. **කප්පිතකෙසමස්සූ**ති සම්මා කප්පිතකෙසමස්සු **ආමුත්තහත්ථාභරණො**ති පටිමුක්ක අඞ්ගුලියාදිහත්ථාභරණො.

1. සී. I. II. III. IV & මු. නි. යථාපි. 2 සී. I & II. න දිස්සති.

තණ්හක්ඛයූපපන්නන්ති තණ්හක්ඛයං අරහත්තං නිබ්බාණමෙවවා උපගතෙ, අධිගතවන්තෙති අත්ථො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

කුණ්ඩලි[1] විමාන වණ්ණනා.

---

6. 9.

අලඞ්කතො මල්‍යධරො[2] සුවාසොති දුතියකුණ්ඩලිවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන සමයෙන වෙ අග්ගසාවකා කාසීසු ජනපදචාරිකං චරන්තාති ආදිසබ්බං අනන්තර සදිසමෙව :-

"අලඞ්කතො මල්‍යධරො[2] සුවාසො
සුකුණ්ඩලී කප්පිතකෙසමස්සු,
ආමුත්තහත්ථාභරණො යසස්සී
දිබ්බෙ විමානම්හි යථාසි චන්දිමා.

දිබ්බා ච වීණා පවදන්ති වග්ගු
අට්ඨට්ඨකා සික්ඛිතා සාධුරූපා,
දිබ්බා ච කඤ්ඤා තිදසචරා උළාරා
නච්චන්ති ගායන්ති පමොදයන්ති.

දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො-පෙ-
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

පුච්ඡි.

සො දෙවපුත්තො අත්තමනො-පෙ-
යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං:

"අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතො
දිස්වාන[3] සමණෙ සාධුරූපෙ,
සම්පන්නවිජ්ජාචරණෙ යසස්සී
බහුස්සුතෙ සීලවන්තෙ පසන්නෙ.[4]

අන්නඤ්ච පානඤ්ච පසන්නචිත්තො
සක්කච්ච දානං විපුලං අදාසිං.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො-පෙ-
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

ගාථාසුපි අපුබ්බං නත්ථි.

දුතිය කුණ්ඩලි විමානවණ්ණනා.

---

1. සී. I. II & බු. හි. කුණ්ඩල. 3. සී. III. දිස්වානහං. [ූපපන්නෙ.
2. සී. මාලභාරී, භා. මල්‍යධරී. 4. සී. III. සීලවතූපපන්නෙ, IV තණ්හක්ඛ

6. 10.

යා දෙවරාජස්ස සභා සුධම්මාති උත්තරවිමානං තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවති පරිනිබ්බුතෙ ධාතුවිභාගෙ[1] ච කතෙ තත්ථ තත්ථ ථූපෙසු පතිට්ඨාපියමානෙසු ධම්මවිනයං සඞ්ගායිතුං උච්චිනිත්වා ගහිතෙසු මහාකස්සපපමුඛෙසු මහාථෙරෙසු යාව වස්සූපගමනා අඤ්ඤෙසු ථෙරෙසු අත්තනො අත්තනො[2] පරිසාය සද්ධිං තත්ථ තත්ථ වසන්තෙසු ආයස්මා කුමාරකස්සපො පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං සෙතව්‍යනගරං පත්වා[3] සිංසපාවනෙ වසි. අථ පායාසිරාජඤ්ඤො ථෙරස්ස තත්ථ වසනභාවං සුත්වා මහාජනකායෙන පරිවුතො තං උපසඞ්කමිත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා නිසින්නො අත්තනො දිට්ඨිගතං පවෙදෙසි. අථ නං ථෙරො චන්දිමසුරියූදාහරණාදීහි පරලොකස්ස අත්ථිභාවං පකාසෙන්තො අනෙකවිහිතහෙතූපමාලඞ්කතං[4] දිට්ඨිගණ්ඨිවිනිවෙඨනං නානානයවිචිත්තං පායාසිසුත්තං දෙසෙත්වා තං දිට්ඨිසම්පදායං පතිට්ඨාපෙසි. සො විසුද්ධදිට්ඨිකො හුත්වා සමණබ්‍රාහ්මණකපණද්ධිකාදීනං දානං දෙන්තො අනුළාරජ්ඣාසයතාය ලූඛං අදාසි, සාසවඤ්ජනමත්තං කණාජකං බිලඞ්ගදුතියං ථොකානි[5] ච වත්ථානි. එවං පන අසක්කච්ච දානං දත්වා කායස්ස භෙදා හීනකායං උපපජ්ජි චාතුම්මහාරාජිකානං සහව්‍යතං. තස්ස පන කිච්චාකිච්චෙසු යුත්තප්පයුත්තො උත්තරො නාම මාණවො අහොසි දානෙ ව්‍යාවටො. සො සක්කච්චං දානං දත්වා තාවතිංසකායං උපපන්නො. තස්ස ද්වාදසයොජනිකං විමානං නිබ්බත්ති. සො කතඤ්ඤුතං විභාවෙන්තො සහ විමානෙන කුමාරකස්සපත්ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා විමානතො ඔරුය්හ පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසි. තං ථෙරො "යා දෙවරාජස්සා"ති ආදිගාථාහි[6] පටිපුච්ඡි:-

"යා දෙවරාජස්ස සභා සුධම්මා
යත්ථච්ඡති දෙවසඞ්ඝො සමග්ගො,
තථූපමං තුය්හමිදං විමානං
ඔභාසයං තිට්ඨති අන්තලික්ඛෙ.

දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො-පෙ-
සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

සො දෙවපුත්තො අත්තමනො-පෙ-
යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං:

---

1. සී. I. II. III & IV. විභඞ්ග.
2. සී. III & භා. නදිස්ස න.
3. භා. ගන්ත්වා.
4. භා. හෙතුසමලඞ්කතං.
5. සී. III. ථෙරකානි.
6. I. II. III & IV. ආදිකා.

"අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතො
රඤ්ඤො පායාසිස්ස අහොසිං මාණවො,
ලද්ධා ධනං සංවිභාගං අකාසිං
පියා ච මෙ සීලවන්තො අහෙසුං.

අන්නඤ්ච පානඤ්ච පසන්නචිත්තො
සක්කච්ච දානං විපුලං අදාසිං.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො–පෙ–
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

සොපි දෙවපුත්තො (තස්ස) ඉමාහි ගාථාහි ව්‍යාකාසි.

තත්ථ **දෙවරාජස්සා**ති සක්කස්ස. **සභා සුධම්මා**ති එවං නාමකං සන්ථාගාරං. **යත්ථා**ති යස්සං සභායං. **අච්ඡතී**ති නිසීදති. **දෙවසඞ්ඝො**ති තාවතිංසදෙවකායො. **සමග්ගා**ති සහිතො සන්නිපතිතො.

පායාසිස්ස අහොසි මාණවොති පායාසිරාජඤ්ඤස්ස කිච්චාකිච්ච කාරෙ දහරතාය මාණවො, නාමෙන පන උත්තරො නාම අහොසි. **සංවිභාගං අකාසි**න්ති අහමෙව අභුඤ්ජිත්වා යථාලද්ධං ධනං දාන මුඛෙ පරිච්චජනවසෙන සංවිභාගමකාසිං. "අන්නඤ්ච පානඤ්ච පරිච්චජන්තො"ති වචනසෙසො, අථවා **දානං විපුලං අදාසිං**. කථං? **සක්කච්චං**. කිදිසං? **අන්නඤ්ච පානඤ්චා**ති යොජෙතබ්බං.

උත්තරවිමාන වණ්ණනා

ඡට්ඨවග්ග වණ්ණනා නිට්ඨිතා.

---

7. 1.

යථා වනං චිත්තලතං පභාසතීති චිත්තලතා විමානං. තස්ස කා උප්පත්ති:

භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන ච සමයෙන සාවත්ථියං අඤ්ඤතරො උපාසකො දලිද්දො අප්පභොගො පරෙසං කම්මං කත්වා ජීවති. සො සද්ධො පසන්නො ජිණ්ණෙ වුද්ධෙ මාතාපිතරො පොසෙන්තො "ඉත්ථියො නාම පතිකුලෙ ඨිතා ඉස්සරියං කරොන්ති, සස්සුසසුරානං මනාපචාරිනියො දුල්ලභා"ති මාතාපිතූනං චිත්තදුක්ඛං පරිහරන්තො දාරපරිග්ගහං අකත්වා සයමෙව තෙ උපට්ඨහති සීලානි රක්ඛති උපොසථං උපවසති යථාවිභවං දානානි දෙති. සො අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාව තිංසෙසු ද්වාදසයොජනිකෙ විමානෙ නිබ්බත්ති. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨාවුත්තනයෙන ගන්ත්වා කතකම්මං ඉමාහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි:–

"යථා වනං චිත්තලතං පභාසති
උය්‍යානසෙට්ඨං තිදසානමුත්තමං,
තථූපමං තුය්හමිදං විමානං
ඔභාසයං තිට්ඨති අන්තලික්ඛෙ.

දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො-පෙ-
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

සො දෙවපුත්තො අත්තමනො-පෙ-
යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං.

"අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතො
දලිද්දො අතාණො කපණො කම්මකරො අහොසිං,
ජිණ්ණෙ ච මාතාපිතරො අභරිං
පියා ච මෙ සීලවන්තො අහෙසුං.

අන්නඤ්ච පානඤ්ච පසන්නචිත්තො,
සක්කච්ච දානං විපුලං අදාසිං.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො-පෙ-
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

සොපි තස්ස ව්‍යාකාසි. සෙසං වුත්තනයමෙව.

චිත්තලතා විමානවණ්ණනා.

---

7. 2.

යථා වනං නන්දනං චිත්තලතං පභාසතීති නන්දනවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන ච සමයෙන සාවත්ථියං අඤ්ඤතරො උපාසකොති ආදි සබ්බං අනන්තරවිමාන සදිසං. අයං පන දරපරිග්ගහං කත්වා මාතාපිතරො පොසෙසීති අයමෙව විසෙසො :-

"යථා වනං නන්දනං චිත්තලතං පභාසති
උය්‍යානසෙට්ඨං තිදසාන මුත්තමං,
තථූපමං තුය්හමිදං විමානං
ඔභාසයං තිට්ඨති අන්තලික්ඛෙ.

දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො-පෙ-
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

පුච්ඡි.

සො දෙවපුත්තො අත්තමනො–පෙ–
යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං.

"අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතො
දලිද්දො අතාණො කපණො–කම්මකරො අහොසිං,
ජිණ්ණෙ ච මාතාපිතරො අභරිං
පියා ච මෙ සීලවන්තො අහෙසුං.

අන්නඤ්ච පානඤ්ච පසන්නචිත්තො
සක්කච්ච දානං විපුලං අදාසිං.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො–පෙ–
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී"ති

ගාථාහි ව්‍යාකාසි. තත්ථ ගාථාසුපි අපුබ්බං නත්ථි.

නන්දනවිමාන වණ්ණනා.

---

7. 3.

උච්චමිදං මණිථූණං විමානන්ති මණිථූණවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන ච සමයෙන සම්බහුලා ථෙරා භික්ඛූ අරඤ්ඤායතනෙ විහරන්ති. තෙසං ගාමං පිණ්ඩාය ගමනමග්ගෙ එකො උපාසකො විසමං[1] සමං කරොති, කණ්ටකෙ නීහරති, ගච්ඡගුම්බෙ අපනෙති, උදකකාලෙ මාතිකාසු සෙතුං බන්ධති, විවනට්ඨානෙසු ඡායාරුක්ඛෙ රොපෙති, ජලාසයෙසු මත්තිකං උද්ධරිත්වා තෙ පුථුලගම්භීරෙ කරොති, තිත්ථෙ සම්පාදෙති, යථාවිභවං දානං දෙති, සීලානි රක්ඛති. සො අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු[2] ද්වාදසයොජනිකෙ කනකවිමානෙ නිබ්බත්ති. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො උපසඞ්කමිත්වා ඉමාහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි :-

"උච්චමිදං මණිථූනං විමානං
සමන්තතො ද්වාදසයොජනානි
කූටාගාරා සත්තසතා උළාරා,
වෙළුරියත්ථම්භා රුචකත්ථතා සුභා.

තත්ථච්ඡසි පිවසි ඛාදසි ච
දිබ්බා ච වීණා පවදන්ති වග්ගු,
දිබ්බා රසා කාමගුණෙත්ථ පඤ්ච
නාරියො ච නච්චන්ති සුවණ්ණඡන්නා.

---

1. සී. III & IV. විසමමග්ගෙ. 2. සී. III & IV. තාවතිංසභවනෙ.

කෙන තෙ තාදිසො වණ්ණො–පෙ–
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී''ති.

සොපි තස්ස ගාථාහි ව්‍යාකාසි.

සො දෙවපුත්තො අත්තමනො–පෙ–
යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං :–

"අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතො
විවනෙ පථෙ චඞ්කමනං[1] අකාසිං,
ආරාමරුක්ඛානි ච රොපයිස්සං
පියා ච මෙ සීලවන්තා අහෙසුං.

අන්නඤ්ච පානඤ්ච පසන්නචිත්තො
සක්කච්ච දානං විපුලං අදාසිං.

තෙන මෙ තාදිසො වණ්ණො–පෙ–
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී''ති.

තත්ථ **විවනෙති** අරඤ්ඤෙ. **ආරාමරුක්ඛානි වාති** ආරාමභූතෙ රුක්ඛෙ, ආරාමං කත්වා තත්ථ රුක්ඛෙ රොපෙසින්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බං වුත්තනයමෙව.

මණිථූණවිමාන වණ්ණනා.

---

7. 4.

සොවණ්ණමයෙ පබ්බතස්මින්ති සුවණ්ණවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා අන්ධකවින්දෙ විහරති තෙන සමයෙන අඤ්ඤතරො උපාසකො සද්ධො පසන්නො විභවසම්පන්නො තස්ස ගාමස්ස අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං මුණ්ඩක පබ්බතෙ සබ්බාකාරසම්පන්නං භගවතො වසනානුච්ඡවිකං ගන්ධකුටිං කාරෙත්වා තත්ථ භගවන්තං වසාපෙන්තො සක්කච්චං උපට්ඨහි, සයඤ්ච නිච්චසීලෙ පතිට්ඨිතො සුවිසුද්ධසීලසංවරො හුත්වා කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති. තස්ස කම්මානුභාවසංසූචකං නානාරතනරංසිජාලසමුජ්ජලං විචිත්ත වෙදිකාපරික්ඛිත්තං විවිධවිපුලාලඞ්කාරොපසොභිතං සුවිභත්ත භිත්තිත්ථම්භසොපානං ආරාමරමණීයං කඤ්චනපබ්බතමුද්ධනි විමානං උප්පජ්ජි. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො දෙවචාරිකං චරන්තො දිස්වා ඉමාහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි:–

"සොවණ්ණමයෙ පබ්බතස්මිං විමානං සබ්බතො පභං,
හෙමජාලකපච්ඡන්නං කිඞ්කිණිජාලකප්පිතං.

1. සී. III & IV. සමකං, භා. චඞ්කමනං.

අට්ඨංසා සුකතා ථම්භා සබ්බෙ වෙළුරියාමයා,
එකමෙකාය අංසියා රතනාසත්තනිම්මිතා.

වෙළුරියසුවණ්ණස්ස ඵලිකා රූපියස්ස ච,
මසාරගල්ලමුත්තාහි ලොහිතඞ්කමණීහි ච.

චිත්‍රා මනොරමා භූමි න තත්‍ථුද්ධංසතී රජො,
ගොපානසීගණා පීතා කූටං ධාරෙන්ති නිම්මිතා.

සොපානානි ච චත්තාරි නිම්මිතා චතුරො දිසා,
නානාරතනගබ්භෙහි ආදිච්චොව විරොචති.

වෙදියා චතස්සො තත්‍ථ විභත්තා භාගසො මිතා,
දද්දල්ලමානා ආභන්ති සමන්තා චතුරො දිසා.

තස්මිං විමානෙ පවරෙ දෙවපුත්තො මහප්පභො,
අතිරොචසි වණ්ණෙන උදයන්තොව භානුමා.

දානස්ස තෙ ඉදං ඵලං අථො සීලස්ස වා පන,
අථො අඤ්ජලිකම්මස්ස තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො"ති.

සො පිස්ස ඉමාහි ගාථාහි ව්‍යාකාසි.

සො දෙවපුත්තො අත්තමනො මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතො,
පඤ්හං පුට්ඨො වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං :-

"අහං අන්ධකවින්දස්මිං බුද්ධස්සාදිච්චබන්ධුනො,
විහාරං සත්‍ථු කාරෙසිං පසන්නො සෙහි පාණිහි.

තත්‍ථ ගන්ධඤ්ච මාලඤ්ච පච්චග්ඝඤ්ච විලෙපනං,
විහාරං සත්‍ථුනො දාසිං විප්පසන්නෙන චෙතසා.

තෙන මය්හං ඉදං ලද්ධං වසං වත්තෙමි නන්දනෙ,
නන්දනෙ.පවනෙ[1] රමෙම නානාදිජගණායුතෙ;
රමාමි නච්චගීතෙහි අච්ඡරාහි පුරක්ඛතො"ති.

තත්‍ථ **සබ්බතොපභන්ති** සබ්බභාගෙහි පභාසන්තං, පභාමුඤ්චන්තං. **කිඞ්කිණිජාලකප්පිතා**ති කප්පිතකිඞ්කිණිකජාලං.

සබ්බෙ වෙළුරියාමයාති සබ්බෙ ථම්භා වෙළුරියමණිමයා. තත්‍ථ පන **එකමෙකාය අංසියා**ති අට්ඨංසෙසු ථම්භෙසු එකස්මිං අංසභාගෙ. **රතනාසත්තනිම්මිතා**ති සත්තරතනකම්මනිම්මිතා, එකෙකො අංසො සත්තරතනමයොති අත්‍ථො. **වෙළුරියසුවණ්ණස්සා**ති ආදිනා නානා රතනානි දස්සෙති.

1. සී. I. II. III. IV &. බු. පවරෙ.

තත්ථ වෙළුරියසුවණ්ණස්සාති වෙළුරියෙන ච සුවණ්ණෙන ච **නිම්මිතා, චිත්‍රාති** වා යොජනා. කරණත්ථෙ හි ඉදං සාමිවචනං. **ඵලිකා රූපියස්ස චාති** එත්ථාපි එසෙව නයො. **මසාරගල්ලමුත්තාහීති** කබරමණීහි ච. **ලොහිතඞ්කමණීහි චාති** රත්තමණීහි.

න තත්ථුද්ධංසතී රජොති මණිමයභූමිකත්තා න තස්මිං විමානෙ රජො උග්ගච්ඡති. **ගොපානසීගණාති** ගොපානසිසමූහා. **පීතාති** පීතවණ්ණා, සුවණ්ණමයා චෙව පුස්සරාගාදිමණිමයා චාති අත්ථො. **කූටං ධාරෙන්තීති** සත්තරතනමයං කණ්ණිකං ධාරෙන්ති.

නානාරතනගබ්භෙහීති නානාරතනමයෙහි ඔවරකෙහි. **වෙදියාති** වෙදිකා. **චතස්සොති** චතුසු දිසාසු චතස්සො. තෙනාහ **සමන්තා චතුරො දිසාති**.

මහප්පභාති මහාජුතිකො. **උදයන්තොති** උග්ගච්ඡන්තො. **භානුමාති** ආදිච්චො.

සෙහි[1] **පාණීහීති** කායසාරං පුඤ්ඤං පසවන්තො අත්තනො පාණීහි තං තං කිච්චං කරොන්තො **විහාරං සත්ථු කාරෙසින්ති** යොජනා. අථවා "සෙහි පාණීහී"ති **තත්ථ අන්ධකවින්දස්මිං ගන්ධඤ්ච මාලඤ්ච පච්චයඤ්ච විලෙපනඤ්ච** පූජනවසෙන, යථා කථං? **විහාරඤ්ච විප්පසන්නෙන චෙතසා සත්ථුනො අදාසිං** පූජෙසිං **නිය්‍යාතෙසිඤ්චාති** එවමෙත්ථ යොජනා වෙදිතබ්බා.

තෙනාති තෙන යථාවුත්තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන කාරණභූතෙන. **මය්හන්ති** මයා. **ඉදන්ති** ඉදං පුඤ්ඤඵලං ඉදං වා දිබ්බං ආධිපතෙය්‍යං. තෙනාහ: **වසං වත්තෙමීති**. **නන්දනෙති** නන්දියා දිබ්බසමිද්ධියා උප්පජ්ජනට්ඨානෙ ඉමස්මිං දෙවලොකෙ, තත්ථාපි විසෙසතො **නන්දනෙ වනෙ රම්මෙ** එවං රමණීයෙ ඉමස්මිං නන්දනවනෙ **රමාමීති** යොජනා. සෙසං වුත්තනයමෙව.

එවං දෙවතාය අත්තනො පුඤ්ඤකම්මෙ ආචික්ඛිතෙ ථෙරො සපරිවාරස්ස තස්ස දෙවපුත්තස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා ආගන්ත්වා භගවතො තමත්ථං නිවෙදෙසි, භගවා තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි, සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

සුවණ්ණවිමානවණ්ණනා.

---

7. 5.

උච්චමිදං මණිථූණන්ති අම්බවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති.

භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. තෙන සමයෙන රාජගහෙ අඤ්ඤතරො දුග්ගතපුරිසො පරෙසං භත්තවෙතනභතො හුත්වා අම්බවනං රක්ඛති. සො එකදිවසං ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං

---

1. සී. I. II. III. IV. සකෙහි.

ගිම්හසමයෙ සුරියාතපසන්තත්තෙන උණ්හවාලිකානිචිතෙ[1] විප්ඵන්දමානමරීචිජාලවිතතෙ භූමිප්පදෙසෙ තස්ස අම්බාරාමස්ස අවිදූරෙන මග්ගෙන සෙදගත්තෙන ගච්ඡන්තං දිස්වා සඤ්ජාතගාරවබහුමානො උපසඞ්කමිත්වා එවමාහ: මහා අයං භන්තෙ ඝම්මපරිළාහො අතිවිය පරිස්සන්තරූපො විය දිස්සති, සාධු භන්තෙ අය්යො ඉමං අම්බාරාමං පවිසිත්වා මුහුත්තං විස්සමිත්වා අද්ධානපරිස්සමං පටිවිනොදෙත්වා ගච්ඡථ අනුකම්පං උපාදායාති. ථෙරො විසෙසතො තස්ස චිත්තප්පසාදං පරිබ්‍රූහෙතුකාමො, තං ආරාමං පවිසිත්වා අඤ්ඤතරස්ස අම්බරුක්ඛස්ස මූලෙ නිසීදි. පුන සො පුරිසො ආහ: සචෙ භන්තෙ නහායිතුකාමත්ථ, අහං ඉතො කූපතො උදකං උද්ධරිත්වා තුම්හෙ නහාපෙස්සාමි පානීයඤ්ච දස්සාමීති. ථෙරොපි අධිවාසෙසි තුණ්හීභාවෙන. සො කූපතො උදකං උද්ධරිත්වා පරිස්සාවෙත්වා ථෙරං නහාපෙසි. නහාපෙත්වා හත්ථපාදෙ ධොවිත්වා නිසින්නස්ස පානීයං උපනෙසි. ථෙරො පානීයං පිවිත්වා පටිප්පස්සද්ධදරථො තස්ස පුරිසස්ස උදකදානෙ ච නහාපනෙ ච අනුමොදනං වත්වා පක්කාමි. අථ සො පුරිසො සම්මාහිතත්තස්ස වත ථෙරස්ස ඝම්මපරිළාහං පටිප්පස්සම්භෙසිං, බහුං වත මයා පුඤ්ඤං පසුතන්ති උළාරං පීතිසොමනස්සං පටිසංවෙදෙසි. සො අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු උප්පජ්ජි. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො උපසඞ්කමිත්වා ඉමාහි ගාථාහි කතපුඤ්ඤං පුච්ඡි:-

“උච්චමිදං මණිථූණං විමානං
සමන්තතො ද්වාදසයොජනානි,
කූටාගාරා සත්තසතා උළාරා
වෙළුරියත්ථම්භා රුචකත්ථතා සුභා.

තත්ථච්ඡසි පිවසි ඛාදසි ච
දිබ්බා ච වීණා පවදන්ති වග්ගු,
දිබ්බා රසා කාමගුණෙත්ථ පඤ්ච
නාරියො ච නච්චන්ති සුවණ්ණඡන්නා.

කෙන තෙ තාදිසො වණ්ණො-පෙ-
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී”ති.

සො දෙවපුත්තො අත්තමනො-පෙ-
යස්ස කම්මස්සිදං ඵලන්ති:

“ගිම්හානං පච්ඡිමෙ මාසෙ පතපන්තෙ දිවඞ්කරෙ,
පරෙසං භතකො පොසො අම්බාරාමමසිඤ්චති.

අථ තෙනාගමා භික්ඛු සාරිපුත්තොති විස්සුතො,
කිලන්තරූපො කායෙන අකිලන්තොව චෙතසා'

1. සී. නිප්පීළිතෙ.

තඤ්ච දිස්වාන ආයන්තං අවොචං අම්බසිඤ්චකො,
සාධු තං භන්තෙ න්හාපෙය්‍යං යං මමස්ස සුඛාවහං.

තස්ස මෙ අනුකම්පාය නික්ඛිපි පත්තචීවරං,
නිසීදි රුක්ඛමූලස්මිං ඡායාය එකචීවරො.

තඤ්ච අච්ඡෙන වාරිනා පසන්නමානසො නරො,
න්හාපයී රුක්ඛමූලස්මිං ඡායාය එකචීවරං.

අම්බො ච සිත්තො සමණො ච න්හාපිතො,
මයා ච පුඤ්ඤං පසුතං අනප්පකං,
ඉති සො පීතියා කායං සබ්බං ඵරති අත්තනො.

තදෙව එත්තකං කම්මං අකාසිං තාය ජාතියා,
පහාය මානුසං දෙහං උපපන්නොම්හි නන්දනං.

නන්දනෙ පවනෙ රම්මෙ නානාදිජගණායුතෙ,
රමාමි නච්චගීතෙහි අච්ඡරාහි පුරක්ඛතො"ති.

සොපි තස්ස ඉමාහි ගාථාහි ව්‍යාකාසි.

තත්ථ ගිම්හානං පච්ඡිමෙ මාසෙති ආසාළ්හිමාසෙ. **පතපන්තෙ**ති අතිවිය දිප්පන්තෙ, සබ්බසො උණ්හං විස්සජ්ජෙන්තෙති අත්ථො. **දිවඞ්කරෙ**ති දිවාකරෙ අයමෙව වා පාඨො. **අසිඤ්චතී**ති සිඤ්චති, අකාරො නිපාතමත්තං. සිඤ්චති අම්බරුක්ඛමූලෙසු ජලසෙකං[1] කාරෙතීති අත්ථො "අසිඤ්චථා"ති ච පාඨො. සිඤ්චිත්ථාති අත්ථො. "අසිඤ්චහ"න්ති ච පඨන්ති. **පරෙසං භතකො පොසො** හුත්වා තදා අම්බාරාමං අසිඤ්චිං අහන්ති අත්ථො.

තෙනාති යෙන දිසාභාගෙන සො අම්බාරාමො, තෙන **අගමා** අගඤ්ඡි. **අකිලන්තොව චෙතසා**ති චෙතො දුක්ඛස්ස මග්ගෙනෙව පහීනත්තා චෙතසා අකිලන්තොපි සමානො සුකිලන්තරූපො **කායෙන** තෙන මග්ගෙන අගමාති යොජනා.

අවොචං අහං තදා **අම්බසිඤ්චකො** හුත්වාති යොජනා. **එකචීවරො** න්හායිතුකාමොති අධිප්පායො. **ඉතී**ති එවං.

අම්බො ච සිත්තො සමණො ච න්හාපිතො
මයා ච පුඤ්ඤං පසුතං අනප්පකං.

එකෙනෙව පයොගෙන තිවිධොපි අත්ථො සාධිතොති ඉමිනා ආකාරෙන පවත්තාය **පීතියා සො** පුරිසො අත්තනො **සබ්බං කායං ඵරති** නිරන්තරං ඵුටං කරොතීති යොජනා. අතීතත්ථෙ චෙතං වත්තමානවචනං, ඵරීති අත්ථො.

---

1. සී. ධුවං ජලසෙකං.

නදෙව එත්තකං කම්මන්ති තං **එත්තකං** එවං පානීයදාන මත්තකං **කම්මං අකාසිං තාය** තස්සං **ජාතියං** අඤ්ඤං නානුස්සරාමීති අධිප්පායො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

අම්බවිමානවණ්ණනා.

---

7. 6.

දිස්වාන දෙවං පටිපුච්ඡි භික්ඛූති ගොපාලවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. තෙන සමයෙන රාජගහවාසී අඤ්ඤතරො ගොපාලකො පාතරාසත්ථාය පිලොතිකාය පුටබද්ධං කුම්මාසං ගහෙත්වා නගරතො නික්ඛමිත්වා ගාවීනං චරණත්ථානභූතං ගොචරභූමිං සම්පාපුණි. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො අයං ඉදානෙව කාලං කරිස්සති මය්හඤ්ච කුම්මාසං දත්වා තාවතිංසෙසු උප්පජ්ජිස්සතීති ච ඤත්වා තස්ස සමීපං අගමාසි. සො වෙලං ඔලොකෙත්වා ථෙරස්ස කුම්මාසං දාතුකාමො අහොසි. තෙන ච සමයෙන ගාවියො මාසඛෙත්තං පවිසන්ති. අථ සො ගොපාලො චින්තෙසි: කිං නු ඛො ථෙරස්ස කුම්මාසං දදෙය්‍යං උදාහු ගාවියො මාසඛෙත්තතො නීහරෙය්‍යන්ති, අථස්ස එතදහොසි: මාසසාමිකා මං යං ඉච්ඡන්ති තං කරොන්තු, ථෙරෙ පන ගතෙ කුම්මාසදානන්තරායො මෙ සියා, හන්දාහං පඨමං අය්‍යස්ස කුම්මාසං දස්සාමීති තං ථෙරස්ස උපනෙසි. පටිග්ගහෙසි ථෙරො අනුකම්පං උපාදාය. අථ නං ගාවියො නිවත්තෙතුං පරිස්සයං අනොලොකෙත්වා වෙගෙන උපධාවන්තං පාදෙන දුට්ඨො ආසීවිසො ඩසි. ථෙරොපි තං අනුකම්පමානො තං කුම්මාසං පරිභුඤ්ජිතුං ආරභි. ගොපාලකොපි ගාවියො නිවත්තෙත්වා ආගතො ථෙරං කුම්මාසං පරිභුඤ්ජන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො උළාරං පීතිසොමනස්සං පටිසංවෙදෙන්තො නිසීදි. තාවදෙවස්ස සකලසරීරං විසං අජ්ඣොත්ථරි. මුහුත්තමෙව වෙගෙ මුද්ධප්පත්තෙන කාලමකාසි. කාලකතො ච තාවතිංසෙසු ද්වාදසයොජනිකෙ කනකවිමානෙ නිබ්බත්ති. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො දිස්වා ඉමාහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි :–

‘දිස්වාන දෙවං පටිපුච්ඡි භික්ඛු
උච්චෙ විමානම්හි චිරට්ඨිතිකෙ,
ආමුත්තහත්ථාභරණං යසස්සිං
දිබ්බෙ විමානම්හි යථාපි චන්දිමා.

අලඞ්කතො මාලභාරී සුවත්ථො
සුකුණ්ඩලී කප්පිතකෙසමස්සු,
ආමුත්තහත්ථාභරණො යසස්සී
දිබ්බෙ විමානම්හි යථාපි චන්දිමා.

දිබ්බා ච වීණා පවදන්ති වග්ගු
අට්ඨට්ඨකා සික්ඛිතා සාධුරූපා,
දිබ්බා ච කඤ්ඤා තිදසචරා උළාරා
නච්චන්ති ගායන්ති පමොදයන්ති.

දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො-පෙ-
සබ්බදිසා පභාසතී"ති

සොපි තස්ස ව්‍යාකාසි.

සො දෙවපුත්තො අත්තමනො-පෙ-
යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං.

"අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතො
සඞ්ගම්ම රක්ඛිස්සං පරෙසං ච ධෙනුයො,
තතො ච ආගා සමණො මමන්තිකෙ
ගාවො ච මාසෙ අගමංසු ඛාදිතුං.

ද්වයජ්ජ කිච්චං උභයඤ්ච කාරියං
ඉච්චෙවහං භන්තෙ තදා විචින්තයිං,[1]
තතො ච සඤ්ඤං පටිලද්ධයොනිසො
දදාමි භන්තෙති ඛිපිං අනන්තකං.

සො මාසඛෙත්තං තුරිතො අවාසරිං
පුරා අයං භඤ්ජති යස්සිදං ධනං,
තතො ච කණ්හො උරගො මහාවිසො
අඩංසි පාදෙ තුරිතස්ස මෙ සතො.

ස්වාහං අට්ටොම්හි දුක්ඛෙන පීළිතො
භික්ඛු ච තං සාමං මුඤ්චිත්වා නන්තකං,
අහාසි කුම්මාසං මමානුකම්පයා
තතො චුතො කාලකතොම්හි දෙවතා.

තදෙව කම්මං කුසලං කතං මයා
සුඛඤ්ච කම්මං අනුභොමි අත්තනා,
තයා හි භන්තෙ අනුකම්පිතො භුසං
කතඤ්ඤුතාය අභිවාදයාමි තං.

සදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙ ච
අඤ්ඤො මුනී නත්ථි තයානුකම්පකො,
තයා හි භන්තෙ අනුකම්පිතො භුසං
කතඤ්ඤුතාය අභිවාදයාමි තං.

1. සී. I. II. III. IV& මු. විචින්තෙසිං.

ඉමස්මිං ලොකෙ පරස්මිං වා පන
අඤ්ඤො මුනී නත්ථි තයානුකම්පකො,
තයා හි භන්තෙ අනුකම්පිතො භුසං
කතඤ්ඤුතාය අභිවාදයාමි ත''න්ති.

අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො අත්තනො දෙවතාය ච කථිතනියාමෙනෙව තං භගවතො ආරොචෙසි. **සත්ථා** තමත්ථං පච්චනුභාසිත්වා තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙතුං "දිස්වාන දෙවං පටිපුච්ඡි භික්ඛූ"ති ආදිමාහ.

තත්ථ **දෙව**න්ති ගොපාලදෙවපුත්තං, **භික්ඛූති** ආයස්මන්තං මහාමොග්ගල්ලානං සන්ධාය සත්ථා වදති. සො හි සබ්බසො භින්නකිලෙසතාය භික්ඛු. විමානස්ස බහුකාලාවට්ඨිතතාය කප්පට්ඨිතිකතාය එව වා **චිරට්ඨිතිකොති** වුත්තං. "චිරට්ඨිතික"න්ති පි කෙචි පඨන්ති. තස්මිං "දෙව"න්ති ඉමිනා සම්බන්ධිතබ්බං. සොපිහි සට්ඨිසතසහස්සාධිකා තිස්සො වස්සකොටියො තත්ථ අවට්ඨානතො "චිරට්ඨිතිකො"ති වත්තබ්බතං ලභති. **යථාපි චන්දිමාති** යථා චන්දිමා දෙවපුත්තො කන්තසීතලමනොහරකිරණජාලසමුජ්ජලෙන අත්තනො දිබ්බ **විමානම්හි** විරොචති, එවං "**විරොචමාන**"න්ති වචනසෙසො.

අලඞ්කතොති ආදි තස්ස දෙවපුත්තස්ස ථෙරෙන පුච්ඡිතාකාරදස්සනං, තං හෙට්ඨා වුත්තත්ථමෙව.

සඞ්ගම්මාති සඞ්ගමෙත්වා.[1] හෙත්වත්ථොපි හි ඉධ අන්තොනීතො, බහූ **එකතො** කත්වාති[2] අත්ථො. **ආගාති** ආගච්ඡිං. **මාසෙති** මාසසස්සානි. **මයජ්ජාති** මයං අජ්ජ එතරහි. **කිච්චං** කාතබ්බං. **උභයඤ්ච කාරිය**න්ති වුත්තස්සෙවත්ථස්ස පරියායවචනං. **සද්ද**න්ති ධම්මසද්දං. තෙනාහ: **ඝොණිසොති**. **පටිලද්ධාති** පටිලභිත්වා. **බිපින්ති** පටිග්ගාහාපනවසෙන හත්ථෙ බිපිං. **අනන්තකන්ති** නන්තකං කුම්මාසං පක්ඛිපිත්වා බන්ධිත්වා[3] ඨපිතං පිලොතිකං. **අතාරොචෙත්ථ** නිපාතමත්තං.

සොති සො අහං. **තුරිතොති** තුරිතො සම්භමන්තො. **අවාසරින්ති** උපගච්ඡිං, පාවිසිං වා. **පුරා අයං භඤ්ජති යස්සිදං ධන**න්ති යස්ස ඛෙත්තසාමිකස්ස ඉදං මාසසස්සං ධනං තං අයං ගොණො භඤ්ජති[4] පුරා තස්ස භඤ්ජනතො ආමද්දනතො පුරෙතරමෙවාති අත්ථො. **තතොති** තත්ථ. **තුරිතස්ස මෙ සතොති** සම්භමන්තස්ස මෙ සමානස්ස, සහසා ගමනෙන මග්ගෙ කණ්හසප්පං අනොලොකෙත්වා ගතස්සාති අධිප්පායො.

අට්ටොම්හි දුක්ඛෙන පීළිතොති තෙන ආසීවිසෙන ඩංසනෙන අට්ටො අට්ටිතො උපද්දුතො මරණදුක්ඛෙන බාධිතො භවාමි. **අහාසීති** අපෙක්ඛාහරි, පරිභුඤ්ජීති අත්ථො. **තතො චුතො**

1. ස්‍යා සඞ්ගමම්මාති වා සඞ්ගහෙත්වා සො.
2. සී. & ස්‍යා. කුම්භාති.
3. ස්‍යා. බණ්ඩිත්වා.
4. සී. 1. II. III& IV. භුඤ්ජති.

කාලකතොම්හි දෙවතාති තතො මනුස්සත්තභාවතො චුතො මරණකාලප්පත්තියා, තස්ස වා ආයුසඞ්ඛාරස්ස ඛෙපනසඞ්ඛාතස්ස කාලස්ස කතත්තා= කාලකතො, තදනන්තරමෙව ච අහම්පි දෙවතා දෙවත්තභාවප්පත්තියා දෙවතා හොමීති අත්ථො.

තයාති තයා සදිසො. **අඞ්ගීරස**, මුනි මොනෙය්‍යගුණයුත්තො ඉසි **තපස්සී**. **තයාති** වා නිස්සක්කෙ ඉදං කරණවචනං. සෙසං වුත්තනයමෙව.

ගොපාලවිමාන වණ්ණනා.

---

7. 7.

පුණ්ණමාසෙ යථා චන්දොති කණ්ඨකවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති:

භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන ච සමයෙන ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව දෙවචාරිකං චරමානො තාවතිංසභවනං ගතො. තස්මිං ඛණෙ කණ්ඨකො දෙවපුත්තො සකභවනතො නික්ඛමිත්වා දිබ්බයානං අභිරුහිත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන මහතියා දෙවිද්ධියා උය්‍යානං ගච්ඡන්තො ආයස්මන්තං මහාමොග්ගල්ලානං දිස්වා සඤ්ජාතගාරවබහුමානො සහසා යානතො ඔරුය්හ ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා සිරස්මිං අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසි. අථ නං ථෙරො:

"පුණ්ණමාසෙ යථා චන්දො නක්ඛත්තපරිවාරිතො,
සමන්තා අනුපරියාති තාරකාධිපතී සසී.

තථූපමං ඉදං ව්‍යම්හං දිබ්බං දෙවපුරම්හි ච,
අතිරොචති වණ්ණෙන උදයන්තොව රංසිමා.

වෙළුරියසුවණ්ණස්ස ඵලිකා රූපියස්ස ච,
මසාරගල්ලමුත්තාහි ලොහිතඞ්කමණීහි ච.

චිත්‍රා මනොරමා භූමි වෙළුරියස්ස සන්ථතා,
කූටාගාරා සුභා රම්මා පාසාදො තෙ සුමාපිතො.

රම්මා ච තෙ පොක්ඛරණී පුථුලොමනිසෙවිතා,[1]
අච්ඡොදිකා විප්පසන්නා සොණ්ණවාලුකසන්ථතා.

නානාපදුමසඤ්ඡන්නා පුණ්ඩරීකසමොතතා,
සුරභිං සම්පවායන්ති මනුඤ්ඤා මාලුතෙරිතා.

තස්සා තෙ උභතො පස්සෙ වනගුම්බා සුමාපිතා,
උපෙතා පුප්ඵරුක්ඛෙහි ඵලරුක්ඛෙහි චූභයං.

සොවණ්ණපාදෙ පල්ලඞ්කෙ මුදුකෙ චොල[2]සන්ථතෙ,
නිසින්නං දෙවරාජංව උපතිට්ඨන්ති අච්ඡරා.

---

1 සී III. IV&ජී. පුථුලා මච්ඡසෙවිතා. 2. සා. ගොණ.

සබ්බාභරණසඤ්ඡන්නා නානාමාලාවිභූසිතා,
රමන්ති තං මහිද්ධිකං වසවත්තීව මොදසි.

භෙරිසඞ්ඛමුදිඞ්ගාහි වීණාහි පණවෙහි ච,
රමති[1] රතිසම්පන්නො නච්චගීතෙ සුවාදිතෙ.

දිබ්බා තෙ විවිධා රූපා දිබ්බා සද්දා අථො රසා,
ගන්ධා ච තෙ අභිප්පෙතා ඵොට්ඨබ්බා ච මනොරමා.

තස්මිං විමානෙ පවරෙ දෙවපුත්ත මහප්පභො,
අතිරෙචසි වණ්ණෙන උදයන්තොව භානුමා.

දානස්ස තෙ ඉදං ඵලං අථො සීලස්ස වා පන,
අථො අඤ්ජලිකම්මස්ස තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො"ති

අධිගතසම්පත්තිකිත්තනමුඛෙන කතකම්මං පුච්ඡි.

සො දෙවපුත්තො අත්තමනො මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතො,
පඤ්හං පුට්ඨො වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං.

"අහං කපිලවත්ථුස්මිං සාකියානං පුරුත්තමෙ,
සුද්ධොදනස්ස පුත්තස්ස කන්ථකො සහජො අහං.

යදා සො අඩ්ඪරත්තායං බොධාය මභිනික්ඛමි,
සො මං මුදූහි පාණීහි ජාලතම්බනඛෙහි ච.

සත්ථිං ආකොටයිත්වාන වහ සම්මාති ච බ්‍රවි,
අහං ලොකං තාරයිස්සං පත්තො සම්බොධිමුත්තමං.

තං මෙ ගිරං සුණන්තස්ස හාසො මෙ විපුලො අහු,
උදග්ගචිත්තො සුමනො අභිසිංසිං තදා අහං.

අභිරූළ්හඤ්ච මං ඤත්වා සක්‍යපුත්තං මහායසං,
උදග්ගචිත්තො මුදිතො වහිස්සං පුරිසුත්තමං.

පරෙසං විජිතං ගන්ත්වා උග්ගතස්මිං දිවාකරෙ,
මමං ඡන්නඤ්ච ඔහාය අනපෙක්ඛො සො අපක්කමි

තස්ස තම්බනඛෙ පාදෙ ජිව්හාය පරිලෙහිසං,
ගච්ඡන්තඤ්ච මහාවීරං රුදමානො උදික්ඛිසං.

අදස්සනෙනහං තස්ස සක්‍යපුත්තස්ස සිරීමතො,
අලත්ථං ගරුකාබාධං ඛිප්පං මෙ මරණං අහු.

තස්සෙව ආනුභාවෙන විමානං ආවසාමිදං,
සබ්බකාමගුණොපෙතං දිබ්බං දෙවපුරම්හි ච.

යඤ්ච මෙ අහුවා හාසො සද්දං සුත්වාන බොධියා,
තෙනෙව කුසලමූලෙන ඵුසිස්සං ආසවක්ඛයං.

1. ස්‍යා. රමසි.

සචෙ හි භන්තෙ ගච්ඡෙය්‍යාසි සත්ථු බුද්ධස්ස සන්තිකෙ,
මමාපි නං වචනෙන සිරසා වජ්ජාසි වන්දනං.

අහංපි දට්ඨුං ගච්ඡිස්සං ජිනං අප්පටිපුග්ගලං,
දුල්ලභං දස්සනං හොති ලොකනාථාන තාදින”න්ති

සොපි අත්තනා කතකම්මං කථෙසි. අයං හි අනන්තරෙ අත්තභාවෙ අම්හාකං බොධිසත්තෙන සහජාතො කණ්ඨකො අස්සරාජා අහොසි. සො අභිනික්ඛමනසමයෙ අභිරූළ්හො තෙනෙව රත්තාවසෙසෙන තීණි රජ්ජානි මහාපුරිසං අතික්කාමාපෙත්වා අනොමානදීතීරං සම්පාපෙසි. අථ සො මහාසත්තෙන සූරියෙ උග්ගතෙ ඝටීකාරමහාබ්‍රහ්මුනා උපනීතානි පත්තචීවරානි ගහෙත්වා පබ්බජිත්වා ඡන්නෙන සද්ධිං කපිලවත්ථුං උද්දිස්ස විස්සජ්ජිතො සිනෙහභාරිතෙන හදයෙන මහාපුරිසස්ස පාදෙ අත්තනො ජිව්හාය ලෙහිත්වා පසාදසොම්මානි අක්ඛීනි උම්මිලෙත්වා යාව දස්සනපථා ඔලොකෙන්තො දස්සනූපචාරං පන අතික්කන්තෙ ලොකනාථෙ එවං විධං නාම ලොකග්ගනායකං මහාපුරිසං අහං වහිං, සඵලං වත මෙ සරීරං අහොසීති පසන්නමානසො හුත්වා පුන චිරකාලං සඞ්ගතස්ස පෙමස්ස වසෙන වියොගදුක්ඛං අසහන්තො භාවිතාය දිබ්බසම්පත්තියා වසෙන ධම්මතාය චොදියමානො කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති. තං සන්ධාය වුත්තං: “පුණ්ණමාසෙ යථා චන්දෙ-පෙ-අහං කපිලවත්ථුස්මි”න්ති ආදි.

තත්ථ **පුණ්ණමාසෙ**ති පුණ්ණමාසියං, සුක්කපක්ඛෙ පණ්ණරසියං. **තාරකාධිපතී**ති තාරකානං අධිපති. **සසී**ති සසලඤ්ඡනවා. “තාරකාධිප දිස්සතී”ති කෙචි පඨන්ති. තෙසං තාරකාධිපාති අවිභත්තිකනිද්දෙසො. තාරකානං අධිපො හුත්වා දිස්සති, **අනුපරියාති** චාති යොජනා කාතබ්බා.

දිබ්බං දෙවපුරම්හි චාති දෙවපුරස්මිම්පි දිබ්බං. යථා මනුස්සානං ඨානතො දෙවපුරං උත්තමං, එවං දෙවපුරතො චාපි **ඉදං** තව විමානං උත්තමන්ති දස්සෙති. තෙනාහ: **අතිරොචති වණ්ණෙන උදයන්තොව රංසිමා**ති, උග්ගච්ඡන්තො සූරියො වියාති අත්ථො.

වෙළුරියසුවණ්ණස්සාති වෙළුරියෙන සුවණ්ණෙන ච **ඉදං ඛම්භකං** නිම්මිතන්ති වචනසෙසෙන යොජනා. **ඵලිකා**ති ඵලිකමණිනා. **පොක්ඛරණී**ති පොක්ඛරණියො. **තාසා**ති තස්සා පොක්ඛරණියා. **වනගුම්බා**ති උය්‍යානෙ සුපුප්ඵගච්ඡ සන්ධාය වදති.

දෙවරඤ්ඤංවාති සක්කං විය. **උපතිට්ඨන්තී**ති උපට්ඨානං කරොන්ති.

සබ්බාභරණසඤ්ඡන්නාති සබ්බෙහි ඉත්ථාලඞ්කාරෙහි පටිච්ඡාදිතා, සබ්බසො විභූසිතසරීරාති අත්ථො. **වසවත්තීවා**ති වසවත්ති දෙවරාජා විය.

භෙරිසඞ්ඛමුදිඞ්ගාහීති ලිඞ්ගවිපල්ලාසෙන වුත්තං. භෙරීහි සඞ්ඛෙහි මුදිඞ්ගෙහි චාති යොජනා. **රතිසම්පයුත්තාති** දිබ්බාය රතියා සමඞ්ගිභූතො. **නච්චගීතෙ සුවාදිතෙති** නච්චෙ ච ගීතෙ ච සුන්දරෙ පවාදිතෙ ච, නච්චන්තෙ ගායන්තෙ සුන්දරෙ පවාදිතෙ ච හෙතුභූතෙ. නිමිත්තත්ථෙ හි එතං භුම්මං. "පවත්තිතෙ"ති වා වචනසෙසො.

දිබ්බා තෙ විවිධා රූපාති දෙවලොකපරියාපන්නා නානප්පකාරා චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යා රූපා තුය්හං අධිප්පෙතා. යථා අධිප්පෙතා **මනොරමා,** විජ්ජන්තීති කිරියාපදං ආනෙත්වා යොජෙතබ්බං. **දිබ්බා සද්දාති** ආදීසුපි එසෙව නයො.

කන්ථකො සහජො අහන්ති එත්ථ 'අහ'න්ති නිපාතමත්තං. 'අහු'න්ති කෙචි වදන්ති. කන්ථකො නාම අස්සරාජා මහාසත්තෙන සහ එකස්මිංයෙව දිවසෙ ජාතත්තා සහජො අහොසීති අත්ථො.

අඩ්ඪරත්තායන්ති අඩ්ඪරත්තියං, මජ්ඣිමයාමසමයෙති අත්ථො. **බොධාය මභිනික්ඛමීති** මකාරො පදසන්ධිකරො, අභිසම්බොධිඅත්ථං මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමීති අත්ථො. **මුදූහි පාණීහීති** මුදුහත්ථං මහාපුරිසලක්ඛණං වදති. **ජාලතම්බනඛෙහීති** ජාලවණ්ණෙහි[1] අභිලොහිතනඛෙහි, එත්ථ ජාලහත්ථං මහාපුරිසලක්ඛණං තම්බනඛතං අනුබ්‍යඤ්ජනඤ්ච දස්සෙති.

සත්ථී නාම ජඞ්ඝා, ඉධ පන සත්ථිතො ආසන්නට්ඨානභූතො ඌරුප්පදෙසො සත්ථීති වුත්තො. **ආකොටයිත්වානාති** අප්ඵොටෙත්වා. **වහ සම්මාති ච බ්‍රුවීති** සම්ම කන්ථක අබ්භන්තරන්තිං මං වහ, මය්හං ඔපවුය්හං හොහීති ච කථෙසි. වහන්තෙ පන පයොජනං තදා මහාසත්තෙන දස්සිතං වදන්තො **අහං ලොකං තාරයිස්සං පත්තො සම්බොධිමුත්තමන්ති** ආහ. තත්ථ අහං උත්තමං අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං පත්තො අධිගතො හුත්වා සදෙවකං ලොකං සංසාරමහොඝතො තාරයිස්සාමි, තස්මා තයිදං ගමනං යං කිඤ්චීති විනෙතය්‍යාසීති ගමනෙ පයොජනස්ස අනුත්තරභාවං දස්සෙති.

හාසොති තුට්ඨි. **විපුලොති** මහා උළාරො. **අභිසිංසිනන්ති** ආසිංසිං ඉච්ඡිං සම්පටිච්ඡිං.

අභිරූළ්හඤ්ච මං ඤත්වා සක්‍යපුත්තං මහායසන්ති පත්තවිපුලයසං සක්‍යරාජපුත්තං මහාසත්තං මං අභිරූය්හ නිසින්නං ජානිත්වා. **වහිස්සන්ති** වහිං නෙසිං.

පරෙසන්ති පරරජ්ජුනං. **විජිතන්ති** දෙසං පරරජ්ජං. **ඔහායාති** විස්සජ්ජෙත්වා. **අපක්කාමීති** අපක්කමිතුං ආරභි. 'පරිබ්බජීති'ච[2] පඨන්ති.

1. හා. වන්තෙහි.
2. සී III & IV. පරිවජ්ජීති ච.

පරිලෙහිස්සන්ති පරිතො ලෙහිං. **උදික්ඛිස්ස**න්ති ඔලොකෙසිං.[1]

ගරුකාබාධන්ති ගරුකං බාළ්හං ආබාධං. **මාරණන්තිකං දුක්ඛ**න්ති අත්ථො. තෙනාහ: **බාළ්හං මෙ මරණං අහූ**ති. සො හි අනෙකාසු ජාතීසු මහාසත්තෙන දළ්හභත්තිකො හුත්වා ආගතො, තස්මා වියොගදුක්ඛං සහිතුං නාසක්ඛි, සම්මාසම්බොධිං අධිගන්තුං නික්ඛන්තොති පන සුත්වා නිරාමිසං උළාරං පීතිසොමනස්සඤ්ච උප්පජ්ජි. තෙන මරණානන්තරං තාවතිංසෙසු නිබ්බත්ති, උළාරා චස්ස දිබ්බසම්පත්තියො පාතුරහෙසුං. තෙන වුත්තං: **තස්සෙව ආනුභාවෙනා**ති, ඤාණගතස්ස පසාදමයපුඤ්ඤස්ස බලෙන. **දෙවො දෙවපුරම්හිවා**ති තාවතිංසභවනෙ සක්කො දෙවරාජා විය.

යඤ්ච මෙ අහුවා හාසො සද්දං සුත්වාන **බොධියා**ති "පත්තො සම්බොධිමුත්තම"න්ති පඨමතරං බොධිසද්දං සුත්වා තදා මය්හං හාසො අහු, යං හාසස්ස භවනං තුස්සනං **තෙනෙව කුසලමූලෙන** තෙනෙව කුසලබීජෙන **ඵුසිස්ස**න්ති ඵුසිස්සාමි, පාපුණිස්සාමි.

එවං දෙවපුත්තො යථාධිගතාය අනාගතාය භවසම්පත්තියා කාරණභූතං අත්තනො කුසලකම්මං කථෙන්තො ඉදානි අත්තනො භගවතො සන්තිකං ගන්තුකාමොපි පුරෙතරං ථෙරෙන සත්ථු වන්දනං පෙසෙන්තො "සචෙ"ති ගාථමාහ.

තත්ථ **සචෙ ගමෙය්‍යාසී**ති යදි ගමිස්සසි. "සචෙ ගච්ඡසී"ති කෙචි පඨන්ති. සො එවත්ථො. **මමාපි නං වචනෙනා**ති න කෙවලං තව සභාවෙනෙව අථ ඛො මමාපි වචනෙන භගවන්තං. **වජ්ජාසී**ති වදෙය්‍යාසි. **මමාපි සිරසා වන්දන**න්ති යොජනා. යදිපිදානි වන්දනඤ්ච පෙසෙමි, පෙසෙත්වා එව පන න තිට්ඨාමීති දස්සෙන්තො ආහ: **අහං පි දට්ඨුං ගච්ඡිස්සං ජිනං අප්පටිපුග්ගල**න්ති, ගමනෙ පන දළ්හතරං කාරණං දස්සෙතුං "දුල්ලභං දස්සනං හොති ලොකනාථාන තාදින"න්ති ආහ.

"සො කතඤ්ඤූ කතවෙදී සත්ථාරං උපසඞ්කමි,
සුත්වා ගිරං චක්ඛුමතො ධම්මචක්ඛුං විසොධයි.

විසොධෙත්වා දිට්ඨිගතං විචිකිච්ඡං වතානි ච,
වන්දිත්වා සත්ථුනො පාදෙ තත්ථෙවන්තරධායථා"ති

ඉමා වෙ ගාථා සඞ්ගීතිකාරෙහි ඨපිතා.[2]

තත්ථ **සුත්වා ගිරං චක්ඛුමතො**ති පඤ්චහි චක්ඛූහි චක්ඛුමතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස වචනං සුත්වා. **ධම්මචක්ඛු**න්ති සොතාපත්තිමග්ගං. **විසොධයී**ති අධිගච්ඡි. අධිගමො යෙව හි තස්ස විසොධනං.

---

1. හා. උල්ලොකෙසිං. 2. IV. ඨපිතා.

විසොධෙත්වා දිට්ඨිගතන්ති දිට්ඨිගතං සමුග්ඝාතෙත්වා. **විචිකිච්ඡං වතානි චාති** සොළසවත්ථුකං අට්ඨවත්ථුකඤ්ච විචිකිච්ඡං සීලබ්බතෙහි සුද්ධීති පවත්තනකසීලබ්බතපරාමාසෙ ච විසොධයීති යොජනා. තත්ථ හි සහපරියායෙහි[1] තථා පවත්තා පරාමාසා වතානීති වුත්තං. සෙසං වුත්තනයමෙව.

කඤ්චන විමානවණ්ණනා.

---

7. 8.

අනෙකවණ්ණං දරසොකනාසනන්ති අනෙකවණ්ණවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?

භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන සමයෙන ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා වුත්තනයෙන දෙවචාරිකං චරන්තො තාවතිංසභවනං අගමාසි. අථ තං අනෙකවණ්ණො දෙවපුත්තො දිස්වා සඤ්ජාතගාරවබහුමානො උපසඞ්කමිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසි. ථෙරො:–

“අනෙකවණ්ණං දරසොකනාසනං
විමානමාරුය්හ අනෙකචිත්තං,
පරිවාරිතො අච්ඡරාසංගණෙන
සුනිම්මිතො භූතපතීව මොදසි.

සමස්සමො[2] නත්ථි කුතො පනුත්තරො[3],
යසෙන පුඤ්ඤෙන ච ඉද්ධියා ච.

සබ්බෙ ච දෙවා තිදසගණා සමෙච්ච
තන්තං නමස්සන්ති සසිංව දෙවා,
ඉමා ච තෙ අච්ඡරායො සමන්තතො
නච්චන්ති ගායන්ති පමොදයන්ති.

දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො
මනුස්සභූතො කිමකාසි පුඤ්ඤං,
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවො
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී”ති

අධිගතසම්පත්තිකිත්තනමුඛෙන කතකම්මං පුච්ඡි. තං දස්සෙතුං:–

සො දෙවපුත්තො අත්තමනො මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතො,
පඤ්හං පුට්ඨො වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵලන්ති

වුත්තං. සොපි:–

---

1. සී. තං හි සාපරියායෙසි, හා. වතස්ස හි.
2. සී. II. III. IV. ජ් & බු. සමො සමො.
3. සං. උත්තරි.

"අහං භදන්ත අහුවාසිං පුබ්බෙ
සුමෙධනාමස්ස ජිනස්ස සාවකො,
පුථුජ්ජනො අනවබොධො හමස්මිං
සො සත්තවස්සානි පරිබ්බජිස්සහං.

සවාහං සුමෙධස්ස ජිනස්ස සත්ථුනො
පරිනිබ්බුතස්සොඝතිණ්ණස්ස තාදිනො,
රතනුච්චයං හෙමජාලෙන ඡන්නං
වන්දිත්වා ථූපස්මිං මනං පසාදයිං.

නාමාසි දානං න ච මත්ථි දාතුං
පරෙ ච ඛො තත්ථ සමාදපෙසිං,
පූජෙථ නං පූජනීයස්ස ධාතුං
එවං කිර සග්ගමිතො ගමිස්සථ.

තදෙව කම්මං කුසලං කතං මයා
සුඛඤ්ච දිබ්බං[1] අනුභොමි අත්තනා,
මොදාමහං තිදසගණස්ස මජ්ඣෙ
න තස්ස පුඤ්ඤස්ස ඛයම්පි අජ්ඣග"න්ති[2]

කථෙසි.

ඉතො කිර තිංසකප්පසහස්සෙ සුමෙධො නාම සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා සදෙවකං ලොකං එකොභාසං කත්වා කතබුද්ධකිච්චො පරිනිබ්බුතො.[3] මනුස්සෙහි ච භගවතො ධාතුං ගහෙත්වා රතනචෙතියෙ කතෙ අඤ්ඤතරො පුරිසො සත්ථු සාසනෙ පබ්බජිත්වා සත්තවස්සානි* බ්‍රහ්මචරියං චරිත්වා අනවට්ඨිතචිත්තතාය කුක්කුච්චකො හුත්වා උප්පබ්බජි. උප්පබ්බජිතො ච සංවෙගබහුලතාය ධම්මච්ඡන්දවන්තතාය ච චෙතියඞ්ගණෙ සම්මජ්ජනපරිභණ්ඩාදීනි කරොන්තො නිච්චසීල-උපොසථසීලානි රක්ඛන්තො ධම්මං සුණන්තො අඤ්ඤෙ ච පුඤ්ඤකිරියාය සමාදපෙන්තො විචරි. සො ආයුපරියොසානෙ කාලකතො තාවතිංසෙසු නිබ්බත්ති. සො පුඤ්ඤකම්මස්ස උළාරභාවෙන මහෙසක්ඛො මහානුභාවො. සක්කාදීහි දෙවතාහි සක්කතපූජිතො හුත්වා තත්ථ යාවතායුකම්පි ඨත්වා තතො චුතො අපරපරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති. අනෙකවණ්ණොති ච නං දෙවතා සඤ්ජානිංසු. තං සන්ධාය වුත්තං: "අථ නං අනෙකවණ්ණො දෙවපුත්තො-පෙ-න තස්ස පුඤ්ඤස්ස ඛයම්පි අජ්ඣගන්ති[2] කථෙසී"ති.

1. සී. සුඛං.
2. සී. I II. III &. මු. අජ්ඣගාති.
3. හා. කිච්චො පරිනිබ්බුතො.
*. පඤ්චවස්සානි-සාධුචරිතොදය.

තත්ථ **අනෙකවණ්ණන්ති** නීලපීතාදිවසෙන විවිධවණ්ණතාය අනන්තරවිමානාදීනං විවිධසණ්ඨානතාය ච නානාවිධවණ්ණං. **දරසොකානුදනන්ති** සීතලභාවෙන දරථපරිළාහානං විනොදනතො මනුඤ්ඤතාය දස්සනීයතාය ච සොකස්ස අපනොදනතො දරසොකානුදනං. **අනෙකචිත්තන්ති** නානාවිධචිත්තරූපං. **සුනිම්මිතො භූතපතීවාති** තාවතිංසකායිකොපි උළාරදිබ්බභොගතාය සුනිම්මිත දෙවරාජා විය **මොදසි** තුස්සසි අභිරමසි

සමස්සමොති[1] සමො එව හුත්වා සමො, නිප්පරියායෙන සදිසො. තෙ තුය්හං **නත්ථි. කුතො පන** කෙන කාරණෙන උත්තරිං අධිකො කො නාම සියා? කෙන පන සමො උත්තරිතරො වාති ආහ: **යසසා පුඤ්ඤෙන ච ඉද්ධියා** චාති. තත්ථ **යසෙනාති** පරිවාරෙන. **ඉද්ධියාති** ආනුභාවෙන. "යසෙනා"ති වා ඉස්සරියෙන, "ඉද්ධියා"ති දෙවිද්ධියා. "යසෙනා"ති වා විභවසම්පත්තියා, "ඉද්ධියා"ති යථිච්ඡිතස්ස කාමගුණස්ස ඉජ්ඣනෙන. "යසෙනා"ති වා කිත්තිඝොසෙන, "ඉද්ධියා"ති සමිද්ධියා. **පුඤ්ඤෙනාති** තත්ථ තත්ථ වුත්තාවසිට්ඨපුඤ්ඤඵලෙන, පුඤ්ඤකම්මෙනෙව වා

සබ්බෙ ච දෙවාති සාමඤ්ඤතො ගහිතමත්ථං. **තිදසගණාති** ඉමිනා විසෙසෙත්වා වුත්තං. එකච්චස්ස පච්චෙකං නිපච්චකාරං කරොන්තාපි පමුදිතා න කරොන්ති, න එවමෙතස්ස. එතස්ස පන පමුදිතාපි කරොන්ති යෙවාති දස්සෙතුං **සමෙච්චාති** වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. **තං තන්ති** තං ත්වං. **සසිංව දෙවාති** යථා නාම සුක්කපක්ඛපාටිපදියං දිස්සමානං සසිං චන්දං මනුස්සා දෙවා ච ආදරජාතා **නමස්සන්ති** එවං තං සබ්බෙපි **තිදසගණා නමස්සන්තීති** අත්ථො.

භද්දෙනාති ථෙරං ගාරවබහුමානෙන සමුදාචරති. **අහුවාසින්ති** අහොසිං. **පුබ්බෙති** පුරිමජාතියං. **සුමෙධනාමස්ස ජිනස්ස සාවකොති** සුමෙධොති එවං පාකටනාමස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාසනෙ පබ්බජිතභාවෙන සාවකො. **පුථුජ්ජනොති** අනරියො. තත්ථාපි සච්චානං අනුබොධමත්තස්සාපි අභාවෙන **අනනුබොධො. සො සත්තවස්සානි පරිබ්බජිස්සහන්ති** සො අහං සත්තසංවච්ඡරානි පබ්බජ්ජාගුණමත්තෙන විචරිං, උත්තරි මනුස්සධම්මං නාධිගච්ඡින්ති අධිප්පායො.

රතනුච්චයන්ති මණිකනකාදිරතනෙහි උච්චිතං උස්සිතරතනචෙතියං. **හෙමජාලෙන ඡන්නන්ති** සමන්තතො උපරි ච කඤ්චනජාලෙන පටිච්ඡාදිතං. **වන්දිත්වාති** පඤ්චපතිට්ඨිතෙන තත්ථ තත්ථ පණාමං කත්වා. **ථූපස්මිං මනං පසාදයින්ති** සබ්බඤ්ඤුගුණාධිට්ඨානාය චත[2]ධාතුයා අයං ථූපොති ථූපස්මිං චිත්තං පසාදෙසිං.

---

1. සී. I. II & IV. සමසමො.   2. හා. යථා.

න මයාසි දින්නන්ති මෙ මයා කතං දානං නාසි නාහොසි. කස්මා පන? **න ච මත්ථි දාතුන්ති** මෙ මම පරිග්ගහභූතං දානං දාතුං න අත්ථි න කිඤ්චි දෙය්‍යවත්ථුං විජ්ජති. **පරෙ ච ඛො** සන්තෙ **තත්ථ** දානෙ **සමාදපෙසිං**. "පරෙසඤ්ච තත්ථ සමාදපෙසි"න්ති ච පඨන්ති. තත්ථ "පරෙස"න්ති උපයොගත්ථෙ සාමිවචනං දට්ඨබ්බං. **පූජෙථ නන්ති** ආදි සමාදපනාකාරදස්සනං. තං **ධාතුන්ති** යොජනා. **එවං කිරාති** කිර සද්දො අනුස්සවත්ථො.

න තස්ස පුඤ්ඤස්ස ඛයම්පි අජ්ඣගන්ති තස්ස තදා සුමෙධං භගවන්තං උද්දිස්ස කතස්ස පුඤ්ඤකම්මස්ස පරික්ඛයං නාධිගච්ඡිං, තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසං පච්චනුභොමීති දස්සෙති. යං පනෙත්ථ න වුත්තං, තං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති දට්ඨබ්බං.

එවං ථෙරෙ දෙවපුත්තෙන අත්තනො පුබ්බකම්මෙ දස්සිතෙ සපරිවාරස්ස තස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා භගවතො තං පවත්තිං කථෙසි, භගවා තං පන වත්ථුං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි, සා දෙසනා සදෙවකස්ස ලොකස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

අනෙකවණ්ණවිමානවණ්ණනා.

7. 9.

අලඞ්කතො මට්ටකුණ්ඩලීති මට්ටකුණ්ඩලීවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති:

භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන සමයෙන සාවත්ථිවාසී එකො බ්‍රාහ්මණො අඩ්ඪො මහද්ධනො මහාභොගො අස්සද්ධො අප්පසන්නො මිච්ඡාදිට්ඨිකො කස්සචි කිඤ්චි න දෙති. අදින්නපුබ්බකොති පඤ්ඤායිත්ථ. සො මිච්ඡාදිට්ඨිභාවෙන ලුද්ධභාවෙන ච තථාගතං වා තථාගතසාවකං වා දට්ඨුම්පි න ඉච්ඡති, මට්ටකුණ්ඩලිං නාම අත්තනො පුත්තඤ්ච සික්ඛාපෙසි: තාත තයා සමණො ගොතමො තස්ස සාවකා ච න උපසඞ්කමිතබ්බා න දට්ඨබ්බාති. සොපි තථා අකාසි. අථස්ස පුත්තො ගිලානො අහොසි. බ්‍රාහ්මණො ධනක්ඛයභයෙන භෙසජ්ජං න කාරෙසි. රොගෙ පන වඩ්ඪිතෙව වෙජ්ජෙ පක්කොසිත්වා දස්සෙසි. වෙජ්ජා තස්ස සරීරං ඔලොකෙත්වා අතෙකිච්ඡොති තං ඤත්වා අපක්කමිංසු. බ්‍රාහ්මණො පුත්තෙන අබ්භන්තරෙ මතෙ නීහරණං දුක්ඛන්ති පුත්තං බහිද්වාරකොට්ඨකෙ නිපජ්ජාපෙසි. භගවා රත්තියා පච්චූසසමයෙ මහාකරුණාසමාපත්තිතො වුට්ඨාය ලොකං ඔලොකෙන්තො අද්දස

මට්ටකුණ්ඩලිමාණවං ඛීණායුකං තදහෙව චවනධම්මං, නිරයසංවත්තනියඤ්චස්ස කම්මං කතොකාසං. සචෙ පනාහං තත්ථ ගමිස්සාමි සො මයි චිත්තං පසාදෙත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා පිතරං ආළාහනෙ රොදමානං උපගන්ත්වා සංවෙජෙස්සති, එවං සො ච තස්ස පිතා ච මම සන්තිකං ආගමිස්සන්ති, මහාජනකායො සන්නිපතිස්සති තත්ථ මයා ධම්මෙ දෙසිතෙ මහාධම්මාභිසමයො භවිස්සතීති එවං පන ඤත්වා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං සාවත්ථිං[1] පිණ්ඩාය පවිට්ඨො මට්ටකුණ්ඩලිමාණවස්ස පිතුගෙහසමීපෙ ඨත්වා ඡබ්බණ්ණා බුද්ධරංසියො විස්සජ්ජෙසි. තා දිස්වා මාණවො කිමෙතන්ති ඉතො චිතො ච විලොකෙන්තො අද්දස භගවන්තං දන්තං ගුත්තං සන්තින්ද්‍රියං බත්තිංසාය මහාපුරිසලක්ඛණෙහි අසීතියා අනුබ්‍යඤ්ජනෙහි බ්‍යාමප්පභාය කෙතුමාලාය ච විජ්ජොතමානං අනුපමාය බුද්ධසිරියා අචින්තෙය්‍යෙන බුද්ධානුභාවෙන විරොචමානං. දිස්වා තස්ස එතදහොසි: බුද්ධො නු ඛො භගවා ඉධානුප්පත්තො, යස්සායං රූපසම්පදා, අත්තනො තෙජසා සූරියම්පි අභිභවති කන්තභාවෙන චන්දිමං උපසන්තභාවෙන සබ්බෙපි සමණබ්‍රාහ්මණෙ, උපසමෙන නාම එතෙනෙව භවිතබ්බං, අයමෙව ච මනුස්සෙ ඉමස්මිං ලොකෙ අග්ගපුග්ගලො, මමෙව ච අනුකම්පාය ඉධානුප්පත්තොති බුද්ධාරම්මණාය පීතියා නිරන්තරං ඵුටසරීරො අත්තප්පත්තං පීතිසොමනස්සං පටිසංවෙදෙන්තො පසන්නචිත්තො අඤ්ජලිං පග්ගය්හ නිපජ්ජි. තං දිස්වා භගවා අලං ඉමස්ස එත්තකං සග්ගූපපත්තියාති පක්කාමි. සො පි තං පීතිසොමනස්සං අවිජහන්තොව කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු ද්වාදසයොජනිකෙ[2] විමානෙ නිබ්බත්ති. පිතා පනස්ස සරීරසක්කාරං කත්වා දුතියදිවසෙ පච්චූසවෙලායං ආළාහනං ගන්ත්වා හා[3] මට්ටකුණ්ඩලි හා[3] මට්ටකුණ්ඩලීති පරිදෙවමානො ආළාහනං අනුපරික්කමන්තො රොදති. දෙවපුත්තො අත්තනො විභවසම්පත්තිං[4] ඔලොකෙත්වා 'කුතො නු ඛො අහං ඉධාගතො කිඤ්ච කම්මං කත්වා'ති උපධාරෙන්තො අත්තනො පුරිමත්තභාවං ඤත්වා තත්ථ මරණකාලෙ භගවති පවත්තිතං චිත්තප්පසාදං මනොහරං අඤ්ජලිකරණමත්තඤ්ච දිස්වා 'අහො මහානුභාවා බුද්ධා භගවන්තො'ති සාතිසයං තථාගතෙ සඤ්ජාතපසාදබහුමානො අදින්නපුබ්බකබ්‍රාහ්මණො නු ඛො කිං කරොතීති උපධාරෙන්තො ආළාහනෙ රොදමානං දිස්වා 'අයං මය්හං පුබ්බෙ භෙසජ්ජමත්තම්පි අකත්වා ඉදානි නිරත්ථකං ආළාහනෙ රොදති, හන්ද නං සංවෙජෙත්වා කුසලෙ පතිට්ඨාපෙස්සාමීති දෙවලොකතො ආගන්ත්වා මට්ටකුණ්ඩලිරූපෙන

1, සී. I. II. III & IV. සාවත්ථියං.
2. තිංසයොජනිකෙ කත්ථචි-ධම්මපදට්ඨකථා.
3. සී. III. හහං.
4. සං. විභවසම්පදං.

රොදමානො 'හා චන්ද හා සූරියා'ති බාහා පග්ගය්හ කන්දන්තො පිතු සමීපෙ අට්ඨාසි. අථ තං බ්‍රාහ්මණො 'අයං මට්ටකුණ්ඩලී ආගතො'ති චින්තෙත්වා ගාථාය අජ්ඣභාසි:-

"අලඞ්කතො මට්ට[1]කුණ්ඩලී
මාලධාරී[2] හරිචන්දනුස්සදො,
බාහා පග්ගය්හ කන්දසි
වනමජ්ඣෙ කිං දුක්ඛිතො තුව"න්ති.

තත්ථ **අලඞ්කතො**ති විභූසිතො. **මට්ටකුණ්ඩලී**ති සරීරප්පදෙසස්ස අසංසත්තං මාලාලතාදයො අදස්සෙත්වා මට්ටා[1]කාරෙනෙව කතකුණ්ඩලො. අථවා "මට්ටකුණ්ඩලී"ති විසුද්ධකුණ්ඩලො, තාපෙත්වා ජාතිහිඞ්ගුලිකාය මජ්ජිත්වා ධොවිත්වා සූකරලොමෙන මජ්ජිතකුණ්ඩලොති අත්ථො. **මාලධාරී**[2]ති මාලං ධාරෙන්තො, පිළන්ධිතමාලොති අත්ථො. **හරිචන්දනුස්සදො**ති රත්තචන්දනෙන සබ්බසො අනුලිත්තගත්තො. **කි**න්ති පුච්ඡාවචනං. **දුක්ඛිතො**ති දුක්ඛප්පත්තො. "කිංදුක්ඛිතො"ති වා එකමෙව පදං, කෙන දුක්ඛෙන දුක්ඛිතොති අත්ථො.

අථ තං දෙවපුත්තො ආහ :-

"සොවණ්ණමයො පභස්සරො
උප්පන්නො රථපඤ්ජරො මම,
තස්ස චක්කයුගං න වින්දාමි
තෙන දුක්ඛෙන ජහිස්සං ජීවිත"න්ති.

අථ තං බ්‍රාහ්මණො ආහ :-

"සොවණ්ණමයං මණිමයං
ලොහිතඞ්කමයං අථ රූපියාමයං,
ආචික්ඛ මෙ භද්ද මාණව
චක්කයුගං පටිලාභයාමි[3] තෙ"ති.

තං සුත්වා මාණවො—'අයං පුත්තස්ස භෙසජ්ජං අකත්වා පුත්තපතිරූපකං මං දිස්වා රොදන්තො සුවණ්ණාදිමයං රථචක්කං කාරෙමීති වදති, හොතු නිග්ගණ්හිස්සාමි න'න්ති චින්තෙත්වා 'කිවමහන්තං මෙ චක්කයුගං කරිස්සසී'ති වත්වා 'යාවමහන්තං ආකඞ්ඛසී'ති වුත්තෙ චන්දිමසූරියෙහි මෙ අත්ථො, තෙ මෙ දෙහීති යාචන්තො :-

"සො මාණවො තස්ස පාවදි
චන්දසූරියා[4] උභයෙත්ථ දිස්සරෙ,[5]
සොවණ්ණමයො රථො මම
තෙන චක්කයුගෙන සොභතී"ති.

1. හා. මඨ. 2. සී. III & බු. මාලාභාරී. 3. හා. පටිපාදයාමි.
4. ඊ. ඒ. & හා. චන්දිම. 5. සී I II. III, IV. බු & ධ. භාසරෙ.

අථ නං බ්‍රාහ්මණො ආහ :-

"බාලො ඛො ත්වමසි මාණව
යො ත්වං පත්ථයසෙ අපත්ථියං,
මඤ්ඤාමි තුවං මරිස්සසි
න හි ත්වං ලච්ඡසි චන්දසූරියෙ"ති.

අථ නං මාණවො—'කිං පන පඤ්ඤායමානස්සත්ථාය රොදන්තො බාලො හොති උදාහු අපඤ්ඤායමානස්සා'ති වත්වා :-

"ගමනාගමනම්පි දිස්සති
වණ්ණධාතු උභයත්ථ වීථියා,
පෙතො පන කාලකතො න දිස්සති
කො නිධ කන්දතං බාල්‍යතරො[1]"ති.

තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො යුත්තං එස වදතීති සල්ලක්ඛෙත්වා :-

"සච්චං ඛො වදෙසි මාණව
අහමෙව කන්දතං බාල්‍යතරො,
චන්දං විය දාරකො රුදං
පෙතං කාලකතාභිපත්ථයි"ති

වත්වා තස්ස කථාය නිස්සාසො හුත්වා මාණවස්ස ථුතිං කරොන්තො ඉමා ගාථා අභාසි :-

"ආදිත්තං වත මං සන්තං ඝතසිත්තංව පාවකං,
වාරිනා විය ඔසිඤ්චං සබ්බං නිබ්බාපයෙ දරං.

අබ්බහී වත මෙ සල්ලං සොකං හදය නිස්සිතං,
යො මෙ සොකපරෙතස්ස පුත්තසොකං අපානුදි.

ස්වාහං අබ්බූළ්හසල්ලොස්මි සීතිභූතොස්මි නිබ්බුතො,
න සොචාමි න රොදාමි තව සුත්වාන මාණවා"ති.

තත්ථ **රථපඤ්ජරො**ති රථූපත්ථං. **න වින්දාමී**ති න ලභාමි. **භද්ද මාණවා**ති ආලපනං. **පටිපාදයාමී**ති සම්පාදෙත්වා දදාමි; මා චක්කයුගාභාවෙන ජීවිතං ජහීති අධිප්පායො. **උභයත්ථ දිස්සරෙ**ති උභොපි එත්ථ චන්දසූරියා ආකාසෙ දිස්සන්ති. යකාරො පදසන්ධිකරො. උභයෙ එත්ථාති වා පදවිභාගො.

ගමනාගමනන්ති දිවසෙ දිවසෙ ඔගමනුග්ගමනවසෙන චන්දිමසූරියානං ගමනං ආගමනඤ්ච දිස්සති. "ගමනොගමන"න්තිපි පාළි. උග්ගමනං ඔගමනඤ්චාති අත්ථො. **වණ්ණධාතූ**ති සීතිභාවවිසිට්ඨා කන්තභාවභාසුරා[2] උණ්හභාවවිසිට්ඨා තික්ඛභාවභාසුරා ච වණ්ණනිභා.

1. සී. I. II. III. IV. & බු. බල්‍යතරො. 2. සී. I II & III. විසිට්ඨකන්තභාසුරා

උභයත්ථාති චන්දෙ සූරියෙ චාති විසුපි වණ්ණධාතු දිස්සතීති යොජෙතබ්බං. **වීථියා**ති පවත්තනවීථියං, ආකාසෙ නාගවීථියාදි-වීථියං වා. "උභයෙත්ථාති"පි පාඨො. උභයෙ එත්ථාති පදවිසන්ධි **බාල්‍යතරො**ති බාලතරො, අතිසයෙන බාලො.

ඉමං පන කථං සුත්වා 'අලබ්භනීයවත්ථුං වතාහං පත්ථෙත්වා කෙවලං සොකග්ගිනා ආඩය්හාමි[1], කිං මෙ නිරත්ථකෙන අත්තය ව්‍යසනෙනා'ති පටිසඞ්ඛානෙ අට්ඨාසි. අථ දෙවපුත්තො මට්ටකුණ්ඩලීරූපං පටිසංහරිත්වා අත්තනො දිබ්බරූපෙනෙව අට්ඨාසි. බ්‍රාහ්මණො පන තං අනොලොකෙත්වා මාණවවොහාරෙනෙව වොහරන්තො "සච්චං ඛො වදෙසි මාණවා"ති ආදිමාහ.

තත්ථ **චන්දං විය දාරකො රුදං**ති චන්දං අභිපත්ථයං රුදන්තො දාරකො වියාති අත්ථො. **කාලඞ්කතාභිපත්ථයී**ති කාලඞ්කතං අභිපත්ථයිං. "අභිපත්ථය"න්තිපි පාඨො.

ආදිත්තන්ති සොකග්ගිනා ආදිත්තං. **නිබ්බාපයෙ දර**න්ති නිබ්බාපයී දරථං සොකපරිළාහං.

අබ්බහීති උද්ධරි. අථ බ්‍රාහ්මණො සොකං විනොදෙත්වා අත්තනො උපදෙසදායකං දිබ්බරූපෙන ඨිතං දිස්වා 'කො නාම ත්ව'න්ති පුච්ඡන්තො :-

"දෙවතා නුසි ගන්ධබ්බො ආදු සක්කො පුරින්දදො,
කො වා ත්වං කස්ස වා පුත්තො කථං ජානෙමු තං මය"න්ති

ආහ. සොපි තස්ස :-

"යඤ්ච කන්දසි යඤ්ච රොදසි
පුත්තං ආළාහනෙ සයං දහිත්වා,
ස්වාහං කුසලං කරිත්වා කම්මං
තිදසානං සහබ්‍යතං පත්තො"ති

අත්තානං කථෙසි.

තත්ථ **යඤ්ච කන්දසි යඤ්ච රොදසී**ති යං තව පුත්තං මට්ටකුණ්ඩලිං උද්දිස්ස රොදසි අස්සූනි මුඤ්චසි. අථ තං බ්‍රාහ්මණො ආහ :-

"අප්පං වා බහුං වා නාද්දසාම[2]
දානං දදන්තස්ස සකෙ අගාරෙ,
උපොසථකම්මං වා තාදිසං
කෙන කම්මෙන ගතොසි දෙවලොක"න්ති.

තත්ථ **උපොසථකම්මං වා තාදිසං නාද්දසාමා**ති යොජනා. අථ තං මාණවො ආහ :-

1. සී. III. IV & සා. ඩය්හාමි. 2. සී. IV & ජී. අද්දසාමි, ඩ. අද්දස.

"ආබාධිකොහං දුක්ඛිතො ගිලානො[1]
ආතුරරූපොම්හි සකෙ නිවෙසනෙ,
බුද්ධං විගතරජං විතිණ්ණකඞ්ඛං
අද්දක්ඛිං සුගතං අනොමපඤ්ඤං.

ස්වාහං මුදිතමනො පසන්නචිත්තො
අඤ්ජලිං අකරිං තථාගතස්ස,
තාහං කුසලං කරිත්වාන[2] කම්මං
තිදසානං සහබ්‍යතං පත්තො"ති.

තත්ථ **ආබාධිකොති** ආබාධසමඞ්ගී[3] **දුක්ඛිතොති** තෙනෙව ආබාධිකභාවෙන ජාතදුක්ඛො. **ගිලානොති** ගිලායමානොති අත්ථො. **ආතුරරූපොති** දුක්ඛවෙදනාභිතුන්නකායො. **විගතරජන්ති** විගතරාගාදිරජං. **විතිණ්ණකඞ්ඛන්ති** සබ්බසො සංසයානං සමුච්ඡින්නත්තා තිණ්ණවිචිකිච්ඡං. **අනොමපඤ්ඤන්ති** පරිපුණ්ණපඤ්ඤං, සබ්බඤ්ඤූති අත්ථො. **අකරින්ති** අකාසිං. **තාහන්ති** තං අහං.

එවං තස්මිං කථෙන්තෙ කථෙන්තෙ යෙව බ්‍රාහ්මණස්ස සකලං සරීරං පීතියා පරිපූරි. සො තං පීතිං පවෙදෙන්තො:-

"අච්ඡරියං වත අබ්භුතං
අඤ්ජලිකම්මස්ස අයමීදිසො විපාකො,
අහම්පි මුදිතමනො පසන්නචිත්තො
අජ්ජෙව බුද්ධං සරණං වජාමී"ති.

ආහ.

තත්ථ අනභිණ්හප්පවත්තිතාය අච්ඡරං පහරිතුං යොග්ගන්ති=**අච්ඡරියං**, අභූතපුබ්බතාය=**අබ්භුතං**, උභයෙනපි විම්හයාවහතං යෙව දස්සෙත්වා,[4] **අහම්පි මුදිතමනො පසන්නචිත්තො අජ්ජෙව බුද්ධං සරණං වජාමීති** ආහ.

අථ තං දෙවපුත්තො සරණගමනෙ සීලසමාදානෙ ච නියොජෙන්තො:-

"අජ්ජෙව බුද්ධං සරණං වජාහි
ධම්මඤ්ච සඞ්ඝඤ්ච පසන්නචිත්තො,
තථෙව සික්ඛාය පදානි පඤ්ච
අඛණ්ඩඵුල්ලානි සමාදියස්සු.

පාණාතිපාතා විරමස්සු ඛිප්පං
ලොකෙ අදින්නං පරිවජ්ජයස්සු,
අමජ්ජපො මා ච මුසා භණාහි
සකෙන දාරෙන ච හොහි තුට්ඨො"ති.

ගාථාවයමාහ.

---

1. සී. I. II. III & ධ. බාළ්හගිලානො.
2. සී. I. II & ධ. කරිත්වා.
3. සී. I. II & IV. සමඞ්ගිභූතො.
4. සී & හා. විම්හයාවහං යෙව දස්සෙති.

තත්ථ තථෙවාති යථා පසන්නචිත්තො 'සම්මාසම්බුද්ධො භගවා'ති බුද්ධං සරණං වජසි, තථෙව 'ස්වාක්ඛාතො ධම්මො, සුප්පටිපන්නො සඞ්ඝො'ති පසන්නචිත්තො ධම්මඤ්ච, සඞ්ඝඤ්ච සරණං වජාහි. යථා වා පසන්නචිත්තො රතනත්තයං සරණං වජසි, තථෙව 'අයං එකංසතො දිට්ඨෙව ධම්මෙ අභිසම්පරායඤ්ච හිතසුඛාවහොති පසන්නචිත්තො සික්ඛාය අධිසීලසික්ඛාය පදුනි කොට්ඨාසභූතානි අධිචිත්ත-අධිපඤ්ඤා සික්ඛාය වා උපායභූතානි පඤ්චසීලානි අවිකොපනතො අසංකිලිස්සනතො ච අඛණ්ඩඵුල්ලානි සමාදියස්සු සමාදිය[1] වත්තස්සූති අත්ථො.

එවං දෙවපුත්තෙන සරණගමනෙ සීලසමාදානෙ ච නියොජිතො බ්‍රාහ්මණො තස්ස වචනං සිරසා සම්පටිච්ඡන්තො:-

"අත්ථකාමොසි මෙ යක්ඛ හිතකාමොසි දෙවතෙ,
කරෙමි තුය්හං වචනං ත්වංසි ආචරියො මමා"ති

ගාථං වත්වා තත්ථ පතිට්ඨහන්තො:-

"උපෙමි සරණං බුද්ධං ධම්මඤ්චාපි අනුත්තරං,
සඞ්ඝඤ්ච නරදෙවස්ස ගච්ඡාමි සරණං අහං.

පාණාතිපාතා විරමාමි ඛිප්පං
ලොකෙ අදින්නං පරිවජ්ජයාමි,
අමජ්ජපො නො ච මුසා භණාමි
සකෙන දාරෙන ච හොමි තුට්ඨො"ති

ගාථාද්වයමාහ, තං පි සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

තතො දෙවපුත්තො 'කතං මයා බ්‍රාහ්මණස්ස කත්තබ්බයුත්තකං, ඉදානි සයමෙව භගවන්තං උපසඞ්කමිස්සතී,ති තත්ථෙවන්තරධායි. බ්‍රාහ්මණොපි ඛො භගවති සඤ්ජාතපසාද[2]බහුමානො දෙවතාය ච චොදියමානො 'සමණං ගොතමං උපසඞ්කමිස්සාමී'ති විහාරාභිමුඛො ගච්ඡති. තං දිස්වා මහාජනො අයං බ්‍රාහ්මණො එත්තකං කාලං තථාගතං අනුපසඞ්කමිත්වා අජ්ජ පුත්තසොකෙන උපසඞ්කමති, කිඤ්චි නු ඛො ධම්මදෙසනා භවිස්සතීති තං අනුබන්ධි. බ්‍රාහ්මණො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා එවමාහ: සක්කා නු ඛො භො ගොතම කිඤ්චි දානං අදත්වා සීලං වා අරක්ඛිත්වා කෙවලං තුම්හෙසු පසාදමත්තෙන සග්ගෙ නිබ්බත්තිතුන්ති? 'නනු බ්‍රාහ්මණ අජ්ජ පච්චූසවෙලායං මට්ටකුණ්ඩලිනා දෙවපුත්තෙන අත්තනො දෙවලොකූපපත්තිකාරණං තුය්හං කථිතන්ති භගවා අවොච තස්මිං ඛණෙ මට්ටකුණ්ඩලීදෙවපුත්තො සහ විමානෙන

1. සී. I. II & III. සම්මා ආදය. 2. සී. I. II & III. සඤ්ජාත.

ආගන්ත්වා දිස්සමානරූපො විමානතො ඔරුය්හ භගවන්තං අභිවාදෙත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ එකමන්තං අට්ඨාසි. අථ භගවා තස්සං පරිසති තෙන දෙවපුත්තෙන කතසුචරිතං කථෙත්වා පරිසාය චිත්තකල්ලතං ඤත්වා සාමුක්කංසිකං ධම්මදෙසනං අකාසි. දෙසනාපරියොසානෙ දෙවපුත්තො ච බ්‍රාහ්මණො ච සන්නිපතිතපරිසා චාති චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසීති.

මට්ටකුණ්ඩලිවිමාන වණ්ණනා.

---

7. 10.

සුණොථ[1] **යක්ඛස්ස ච වාණිජාන** චාති සෙරිස්සක විමානං. තස්ස කා උප්පත්ති:

භගවති පරිනිබ්බුතෙ ආයස්මා කුමාරකස්සපො පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං සෙතව්‍යනගරං සම්පත්තො තත්ථ පායාසිරාජඤ්ඤං අත්තනො සන්තිකං උපගතං විපරීතගාහතො විවෙචෙත්වා[2] සම්මාදස්සනෙ පතිට්ඨාපෙසි. සො තතො පට්ඨාය පුඤ්ඤප්පසුතො හුත්වා සමණබ්‍රාහ්මණානං දානං දෙන්තො තත්ථ අකතපරිචයතාය අසක්කච්චං දානං දත්වා අපරභාගෙ කාලං කත්වා චාතුම්මහාරාජිකභවනෙ සුඤ්ඤෙ සෙරිස්සකෙ විමානෙ නිබ්බත්ති. අතීතෙ කිර කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ එකො ඛීණාසවත්ථෙරො අඤ්ඤතරස්මිං ගාමෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා බහිගාමෙ දෙවසිකං එකස්මිං පදෙසෙ භත්තකිච්චං අකාසි. තං දිස්වා එකො ගොපාලකො 'අය්‍යො සුරියාතපෙන කිලමතී'ති පසන්නචිත්තො චතූහි සිරීසත්ථම්භෙහි සාඛාමණ්ඩපං කත්වා අදාසි. 'මණ්ඩපස්ස සමීපෙ සිරීසරුක්ඛං රොපෙසී'ති ච වදන්ති. සො කාලං කත්වා තෙනෙව පුඤ්ඤකම්මෙන චාතුම්මහාරාජිකෙසු නිබ්බත්ති. තස්ස පුරිමකම්මස්ස සූචකං විමානද්වාරෙ සිරීසවනං නිබ්බත්ති වණ්ණගන්ධසම්පන්නෙහි පුප්ඵෙහි සබ්බකාලං උපසොභමානං. තෙන තං විමානං සෙරිස්සකන්ති පඤ්ඤායිත්ථ. සො ච දෙවපුත්තො එකං බුද්ධන්තරං දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ යසත්ථෙරස්ස චතූසු විමලාදීසු ගිහිසහායෙසු ගවම්පති නාම හුත්වා භගවතො ධම්මදෙසනාය අරහත්තෙ පතිට්ඨිතො පුබ්බාචිණ්ණවසෙන තං සුඤ්ඤවිමානං දිස්වා අභිණ්හං දිවාවිහාරං ගච්ඡති. සො අපරභාගෙ පායාසිං දෙවපුත්තං තත්ථ දිස්වා 'කොසි ත්වං ආවුසො'ති පුච්ඡිත්වා තෙන 'අහං භන්තෙ පායාසි රාජඤ්ඤො ඉධූපපන්නො'ති වුත්තෙ 'නනු ත්වං මිච්ඡාදිට්ඨිකො විපරීතදස්සනො, කථං ඉධූපපන්නොති ආහ. අථ තං

1. සී. I. II. III & IV සුණාථ. 2. සී. IV. විමොචෙත්වා.

පායාසිදෙවපුත්තො- අයඤ්හි කුමාරකස්සපත්ථෙරෙන මිච්ඡාදස්සනතො විවෙචිතො පුඤ්ඤකිරියානං[1] අසක්කච්චකාරිතාය පන සුඤ්ඤෙ විමානෙ නිබ්බත්තො, සාධු භන්තෙ මනුස්සලොකං ගතකාලෙ මම පරිජනස්ස ආරොචෙථ: පායාසිරාජඤ්ඤො අසක්කච්චං දානං දත්වා සුඤ්ඤෙ සෙරිස්සකවිමානෙ උප්පන්නො, තුම්හෙ පන සක්කච්චං පුඤ්ඤානි කත්වා තත්‍රූපපත්තියා චිත්තං පණිදහථාති. ථෙරො තස්සානුකම්පාය තථා අකාසි. තෙ පි ථෙරස්ස වචනං සුත්වා තථා චිත්තං පණිධාය පුඤ්ඤානි කත්වා සෙරිස්සකෙ විමානෙ නිබ්බත්තිංසු. සෙරිස්සකදෙවපුත්තං පන වෙස්සවණමහාරාජා මරුභූමියං ඡායූදකරහිතෙ මග්ගෙ මග්ගපටිපන්නානං මනුස්සානං අමනුස්සපරිපන්ථමොචනත්ථං මග්ගරක්ඛකං ඨපෙසි. අථ අපරෙන සමයෙන අඞ්ගමගධවාසිනො වාණිජා සකටසහස්සං භණ්ඩස්ස පූරෙත්වා සින්ධුසොවීරදෙසං ගච්ඡන්තා මරුකන්තාරෙ දිවා උණ්හභයෙන මග්ගං අපටිපජ්ජිත්වා රත්තිං නක්ඛත්තසඤ්ඤාය මග්ගං පටිපජ්ජිංසු. තෙ මග්ගමූළ්හා හුත්වා අඤ්ඤං දිසං අගමිංසු. තෙසං අන්තරෙ එකො උපාසකො අහොසි සද්ධො පසන්නො සීලසම්පන්නො අරහත්තප්පත්තියා උපනිස්සයසම්පන්නො මාතාපිතූනං උපට්ඨානත්ථං වාණිජ්ජාය ගතො තං අනුග්ගණ්හන්තො සෙරිස්සකදෙවපුත්තො සහ විමානෙන අත්තානං දස්සෙසි. දස්සෙත්වා ච පන 'කස්මා තුම්හෙ ඉමං ඡායූදකරහිතං වාලුකාකන්තාරං පටිපන්නා'ති පුච්ඡි. තෙ ච'ස්ස තත්ථ අත්තනො ආගතප්පකාරං කථෙසුං. තදත්ථදීපනා දෙවපුත්තස්ස වාණිජානඤ්ච වචනපටිවචනගාථා හොන්ති, ආදිතො පන වෙ ගාථා තාසං සම්බන්ධදස්සනත්ථං ධම්මසඞ්ගාහකෙහි ඨපිතා:-

"සුණොථ[2] යක්ඛස්ස ච වාණිජාන ච
සමාගමො යත්ථ තදා අහොසි,
යථා කථං ඉතරීතරෙන චාපි
සුභාසිතං තඤ්ච සුණොථ සබ්බෙ.

යො සො අහු රාජා පායාසි නාමො
භුම්මානං සහව්‍යගතො යසස්සී,
සො මොදමානොව සකෙ විමානෙ
අමානුසො මානුසෙ අජ්ඣභාසී"ති.

තත්ථ **සුණොථාති**[2] සවණාණත්තිකවචනං. යං මයං ඉදානි භණාම තං සුණොථාති. **යක්ඛස්සාති** දෙවස්ස, දෙවො හි මනුස්සානං එකච්චානං දෙවානඤ්ච පූජනීයභාවතො යක්ඛොති වුච්චති. අපි ච සක්කොපි චත්තාරො මහාරාජානොපි වෙස්සවණපාරිසජ්ජාපි පුරිසොපි යක්ඛොති වුච්චති. තථා හි:-

1. කා. පුඤ්ඤකිරියාය. 2. සී. I. II. III & IV. සුණාථාති.

“අතිබාළ්හං ඛො අයං යක්ඛො පමත්තො විහරති, යන්නූනාහං ඉමං යක්ඛං සංවෙජෙය්‍ය”න්ති ආදීසු සක්කො යක්ඛොති වුත්තො. “චත්තාරො යක්ඛා ඛග්ගහත්ථා”ති ආදීසු මහාරාජානො. “සන්ති හි භන්තෙ උළාරා යක්ඛා භගවතො අප්පසන්නා”ති ආදීසු වෙස්සවණපාරිසජ්ජා එත්තාවතා යක්ඛස්ස සුද්ධීති ආදීසු පුරිසො. ඉධ පන වෙස්සවණ පාරිසජ්ජා අධිප්පෙතා. **වාණිජානවා**ති ගාථාබන්ධ සුඛත්ථං අනුනාසිකලොපං කත්වා වුත්තං. **සමාගමො**ති සමොධානං. **යත්ථා**ති යස්මිං වණ්ණුපථෙ. **තදා**ති තස්මිං මග්ගමූළ්හා හුත්වා ගමන කාලෙ. **ඉතරීතරෙන චාපී**ති ඉතරීතරඤ්චාපි. ඉදං **යථා**ති ඉමිනා යොජෙතබ්බං. අයං හෙත්ථ අත්ථො:- සෙරිස්සකදෙවපුත්තස්ස වාණිජානඤ්ච තදා යත්ථ සමාගමො **අහොසි**, තං සුණොථ, **යථා චාපි** තෙහි අඤ්ඤමඤ්ඤං **සුභාසිතං** සුලපිතං **කථං** පවත්තිතං, **තඤ්ච සබ්බ** ඔහිතචිත්තා සුණාථාති. **භුම්මාන**න්ති භුම්මදෙවානං. ඉදන්ති යක්ඛස්ස පුච්ඡාගාථායො හොන්ති:-

“වඞ්කෙ[1] අරඤ්ඤෙ අමනුස්සට්ඨානෙ
කන්තාරෙ අප්පොදකෙ අප්පභක්ඛෙ,
සුදුග්ගමෙ වණ්ණුපථස්ස මජ්ඣෙ
වඞ්කං[2] භයා නට්ඨමනා මනුස්සා.

නයිධ ඵලා මූලමයා ච සන්ති
උපාදානං නත්ථි කුතො ඉධ භක්ඛො,[3]
අඤ්ඤත්‍ර පංසූහි ච වාලුකාහි ච
තත්තාහි උණ්හාහි ච දාරුණාහි ච.

උජ්ජඞ්ගලං තත්තමිවං කපාලං
අනායසං පරලොකෙන තුල්‍යං,
ලුද්දාන මාවාසමිදං පුරාණං
භූමි[4]ප්පදෙසො අභිසත්තරූපො.

අථ තුම්හෙ කෙන වණ්ණෙන
කිමාසමානා ඉමං පදෙසං හි,
අනුප්පවිට්ඨා සහසා සමෙච්ච
ලොභා භයා අථවා සම්පමූළ්හා”ති.

තත්ථ **වඞ්කෙ**ති සංසයට්ඨානෙ, යත්ථ පවිට්ඨානං ‘ජීවිස්සාම නු ඛො මරිස්සාම නු ඛො’ති ජීවිතෙ සංසයො හොති, තාදිසෙ අරඤ්ඤෙ. **අමනුස්සට්ඨානෙ**ති අමනුස්සාදීනං පිසාචාදීනං සඤ්චරණට්ඨානෙ, මනුස්සානං වා අගොචරට්ඨානෙ. **කන්තාරෙ**ති නිරුදකෙ ඉරිණෙ. කන්තාරෙන්ති තායන්ති එත්ථාති හි=කන්තාරො. උදකං ගහෙත්වා තරිතබ්බට්ඨානං. තෙනාහ: **අප්පොදකෙ**ති. අප්ප-

1. සී. I. II. III. IV. & මු. සචඞ්කෙ.
2. කා. ධඞ්කං.
3. සී. I. II. III & මු. භික්ඛා.
4. සී. I. II. III. IV & මු. භූම්ම.

සඬෙ, හෙත් අභාවතො අප්පිච්ඡො අප්පතිග්ගාහකොති ආදීසු විය. **වණ්ණුපථස්ස මජ්ඣෙති** වාලුකාකන්තාරමජ්ඣෙති අත්ථො. **වඞ්කං භයාති** වඞ්කෙහි භීතා, වඞ්කෙහි භයං එතෙසන්ති=වඞ්කභයාති වත්තබ්බෙ ගාථාසුඛත්ථං සානුනාසිකං කත්වා වඞ්කං භයාති වුත්තං. ඉදඤ්ච වාලුකාකන්තාරප්පවෙසනතො පුබ්බෙ තෙසං උප්පන්න භයං සන්ධාය වුත්තං. **නට්ඨමනාති** මග්ගසතිවිප්පවාසෙන නට්ඨමානසා. මග්ගමූළ්හාති අත්ථො. **මනුස්සාති** තෙසං ආලපනං.

ඉධාති ඉමස්මිං මරුකන්තාරෙ. **ඵලාති** අම්බජම්බුතාලනාළිකෙරාදි ඵලානි නසන්තීති යොජනා. **මූලමයා චාති** මූලානියෙව=මූලමයා, වල්ලිකන්දාදීනි සන්ධාය වදති. **උපාදානං නත්ථීති** කිඤ්චාපි කිඤ්චි භක්ඛං[1] නත්ථි, උපාදානං වා ඉන්ධනං අග්ගිස්ස ඉන්ධනමත්තම්පි නත්ථි, **කුතො** කෙන කාරණෙන **ඉධ** මරුකන්තාරෙ **භක්ඛො** සියාති අත්ථො. යං පන අත්ථි තත්ථ තං[2] දස්සෙතුං "අඤ්ඤත්‍ර පංසූහී"ති ආදි වුත්තං.

උජ්ජඞ්ගලන්ති ජඞ්ගලං වුච්චති ලූඛධූසරො අනුදකො භූමිප්පදෙසො. තං පන ඨානං ජඞ්ගලතොපි උක්කංසෙන ජඞ්ගලන්ති ආහ උජ්ජඞ්ගලන්ති. තෙනාහ **තත්තමිවං කපාල**න්ති. තත්තං අයොකපාලසදිසන්ති අත්ථො. ගාථාසුඛත්ථං චෙත්ථ සානුනාසිකං කත්වා වුත්තං. **තත්තමිව** ඉච්චෙව දට්ඨබ්බං. **අනායසන්ති** නත්ථි එත්ථ ආයො සුඛන්ති[3]=අනායං, තතො එව ජීවිතං සියති[4] විනාසෙතීති=අනායසං. අථවා න ආයුසන්ති=අනායසං. **පරලොකෙනාති** නරකෙන තුල්‍යං. නරකං හි සත්තානං එකන්තානත්ථාය පරභූතො පටිසත්තුභූතො ලොකොති විසෙසතො පරලොකොති වුච්චති. සමන්තතො අයොමයත්තා ආයසඤ්ච. ඉදං පන තදභාවතො අනායසං, මහතො දුක්ඛස්ස උප්පත්තිට්ඨානතාය පරලොකසදිසන්ති දස්සෙති. "අනස්සය"න්ති ච කෙචි පඨන්ති. සුඛස්ස අප්පතිට්ඨානභූතන්ති අත්ථො. **ලුද්දානමාවාසමිදං පුරාණන්ති** ඉදං ඨානං චිරකාලතො පට්ඨාය ලුද්දානං දාරුණානං පිසාචාදීනං ආවාසභූතං. **අභිසත්තරූපොති** එවං ලූඛො ඝොරාකාරො හොතූති පොරාණෙහි ඉසීහි සපිතසදිසො, දින්නසාපො වියාති අත්ථො.

කෙන වණ්ණෙනාති කෙන කාරණෙන. **කිමාසමානාති** කිං පච්චාසිංසන්තා. ඕති නිපාතමත්තං. "පදෙසම්පී"ති ච පඨන්ති. ඉමම්පි නාම පදෙසන්ති අත්ථො. **සහසා සමෙච්චාති** සහසා ආදීනවානිසංසෙ අවිචාරෙත්වා සමවායෙන. **අනුපවිට්ඨා** සම්පවිට්ඨා. **ලොභා භයා අථවා** කෙනචි අනත්ථකාමෙන පතාරිතා ලොභතො කෙනචි අමනුස්සාදිනා පරිපාතිතා භයා වා. අථවා **සම්පමූළ්හාති** මග්ගවිප්පනට්ඨා, ඉමං පදෙසං අනුපවිට්ඨාති යොජනා ඉදානි වාණිජා ආහංසු :-

1. සා. කිඤ්චිපි.
2. සී. I. II & III. තමෙත්ථං.
3. සී. I II. III & IV. සුඛස්ස ආයොති
4. සා. පිසීයති.

"මගධෙසු අඞ්ගෙසු ච සත්ථවාහා
ආරොපයිස්සං පණියං පුථුත්තං,
තෙ යාමසෙ සින්ධුසොවීරභූමිං
ධනත්ථිකා උද්දයං පත්ථයානා.

දිවා පිපාසං අනධි[1]වාසයන්තා
යොග්ගානුකම්පඤ්ච සමෙක්ඛමානා,
එතෙන වෙගෙන ආයාම සබ්බෙ[2]
රත්තිං මග්ගං පටිපන්නා විකාලෙ.

තෙ දුප්පයාතා අපරද්ධමග්ගා
අන්ධාකුලා විප්පනට්ඨා අරඤ්ඤෙ,
සුදුග්ගමෙ වණ්ණුපථස්ස මජ්ඣෙ
දිසං න ජානාම පමූළ්හචිත්තා.

ඉදඤ්ච දිස්වාන අදිට්ඨපුබ්බං
විමානසෙට්ඨඤ්ච තවඤ්ච යක්ඛ,
තතුත්තරිං ජීවිතමාසමානා[3]
දිස්වා පතීතා සුමනා උදග්ගා"ති.

තත්ථ **මගධෙසු අඞ්ගෙසු ච සත්ථවාහා**ති මගධරට්ඨෙ අඞ්ගරට්ඨෙ ච ජාතා සංවද්ධා තං නිවාසිනො සත්ථෙ සත්ථස්ස ච වාහනකා සත්ථකා චෙව සත්ථසාමිකා ච. **පණිය**න්ති භණ්ඩං. **තෙ**ති තෙ මයං. **යාමසෙ**ති ගච්ඡාම. **සින්ධුසොවීරභූමි**න්ති සින්ධුදෙසං සොවීරදෙසඤ්ච. **උද්දය**න්ති ආනිසංසං අතිරෙකලාභං.

අනධිවාසයන්තාති අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තා. **යොග්ගානුකම්ප**න්ති ගොණාදීනං සත්තානං අනුග්ගහං. **එතෙන වෙගෙනා**ති ඉමිනා ජවෙන යෙන තව දස්සනතො පුබ්බෙ **ආයාම** ආගතම්හ. **රත්තිං මග්ගං පටිපන්නා**ති රත්තියං මග්ගං පටිපන්නා. **විකාලෙ**ති අකාලෙ අවෙලායං.

දුප්පයාතාති දුට්ඨුපයාතා අපථෙ ගතා, තතො එව **අපරද්ධමග්ගා**. **අන්ධාකුලා**ති අන්ධා විය ආකුලා මග්ගජානනසමත්ථස්ස පඤ්ඤාචක්ඛුනො අභාවෙන අන්ධා, තතො එව ආකුලා, **විප්පනට්ඨා** ච මග්ගසම්මූළ්හතාය. **දිස**න්ති ගන්තබ්බදිසං, යස්සං දිසායං සින්ධුසොවීරදෙසං, තං දිසං. **පමූළ්හචිත්තා**ති දිසාසංසයසුමූළ්හචිත්තා

තවඤ්චාති තුවඤ්ච. **යක්ඛා**ති ආලපනං. **තතුත්තරිං ජීවිතමාසමානා**ති යො 'ඉතො පරං අම්හාකං ජීවිතං නත්ථීති ජීවිතසංසයො උප්පන්නො, ඉදානි තතො උත්තරිංපි ජීවිතං ආසිංසන්තා. **දිස්වා**ති දස්සනහෙතු. **පතීතා**ති පහට්ඨා. **සුමනා**ති සොමනස්සප්පත්තා. **උදග්ගා**ති ඔදග්ගියපීතියා උදග්ගචිත්තා.

1. සී. I. II & මු නාධි. 2. සී. & ස්‍යා. සබ්බෙ තෙ. 3. සී. III. සංසමානා.

එවං වාණිජෙහි අත්තනො පවත්තියා පකාසිතාය පුන දෙවපුත්තො ද්වීහි ගාථාහි පුච්ඡි :-

"පාරං සමුද්දස්ස ඉදඤ්ච වණ්ණුං
වෙත්තාචරං[1] සඞ්කුපථඤ්ච මග්ගං,
නදියො පන පබ්බතානඤ්ච දුග්ගා
පුථුද්දිසා ගච්ඡථ භොගහෙතු.

පක්ඛන්දියාන විජිතං පරෙසං
වෙරජ්ජකෙ මානුසෙ පෙක්ඛමානා,
යං වො සුතං වා අථවාපි දිට්ඨං
අච්ඡෙරකං තං වො සුණොම තාතා"ති.

තස්සත්ථො: **පාරං සමුද්දස්සාති** සමුද්දස්ස පරතීරං. **ඉදඤ්ච** ඊදිසං **වණ්ණුං** වණ්ණුපථං, වෙත්තලතා බන්ධිත්වා ආචරිතබ්බතො **වෙත්තාචරං** මග්ගං, සඞ්කුකෙ ඛානුකෙ කොට්ටෙත්වා ගන්තබ්බතො **සඞ්කුපථං මග්ගං, නදියො පන** චන්දභාගාදිකා, **පබ්බතානඤ්ච** විසමප්පදෙසාති එවං **දුග්ගා පුථුද්දිසා** භොග**නිමිත්තං ගච්ඡථ,** එවං ගච්ඡන්තා ච **පක්ඛන්දියාන** පක්ඛන්දිත්වා අනුපවිසිත්වා. **පරෙසං** රඤ්ඤං **විජිතං,** තත්ථ විරජ්ජකෙ විදෙසවාසිකෙ මනුස්සෙ **පෙක්ඛමානා ගච්ඡථ,** එවං භූතෙහි **වො** තුම්හෙහි **යං සුතං වා අථවා දිට්ඨං වා අච්ඡෙරකං** අච්ඡරියං **තං වො** සන්තිකෙ **තාතා** වාණිජා **සුණොමාති** අත්තනො විමානස්ස අච්ඡරියභාවං තෙහි කථාපෙතුකාමො පුච්ඡති. එවං දෙවපුත්තෙන පුට්ඨා වාණිජා ආහංසු :-

"ඉතොපි අච්ඡෙරතරං කුමාර
න නො සුතං වා අථවාපි දිට්ඨං,
අතීත මානුස්සකමෙව සබ්බං
දිස්වාන තප්පාම අනොමවණ්ණං.

වෙහාසයං[2] පොක්ඛරඤ්ඤො සවන්ති
පහූතමල්‍යා බහුපුණ්ඩරීකා,
දුමා චිමෙ නිච්චඵලූපපන්නා
අතීව ගන්ධා සුරභිං පවායන්ති.

වෙළුරියත්ථම්භා සතමුස්සිතාසෙ
සිලප්පවාළස්ස ච ආයතංසා,
මසාරගල්ලා සහ ලොහිතඞ්කා
ථම්භා ඉමෙ ජොතිරසාමයාසෙ.

සහස්සත්ථම්භං අතුලානුභාවං
තෙසූපරි සාධුමිදං විමානං,
රතනන්තරං කඤ්චනවෙදිමිස්සං
තපනීයපට්ටෙහි ච සාධුඡන්නං.

1. සී. I. II. IV & මු. වෙත්තාචාරං. 2. සී. වෙහාසයං ම..

ජම්බොනදුත්තත්තමිදං සුමට්ඨං
පාසාදසොපාන ඵලූපපන්නො,
දළ්හො ච වග්ගු සුමුඛො සුසංගතො
අතීව නිජ්ඣානඛමො මනුඤ්ඤො.

රතනන්තරස්මිං බහුඅන්නපානං
පරිවාරිතො අච්ඡරාසංගණෙන,
මුරජ[1] ආලම්බරතූරියඝුට්ඨො
අභිවන්දිතොසි ථුතිවන්දනාය.

සො මොදසි නාරිගණප්පබොධනො
විමානපාසාදවරෙ මනොරමෙ,
අචින්තියො සබ්බගුණූපපන්නො
රාජා යථා වෙස්සවණො නළින්‍යා.

දෙවො නු ආසි උදවාසි යක්ඛො
උදාහු දෙවින්දො මනුස්සභූතො,
පුච්ඡන්ති තං වාණිජා සත්ථවාහා
ආචික්ඛ කො නාම තුවංසි යක්ඛො''ති.

තත්‍ථ **කුමාරා**ති පඨමවයෙ ඨිතත්තා දෙවපුත්තං ආලපති. **සබ්බ**න්ති දෙවපුත්තං තස්ස විමානපටිබද්ධඤ්ච සන්ධාය වදති.

පොක්ඛරඤ්ඤොති පොක්ඛරණියො. **සතමුස්සිතාසෙ**ති සතරතනුබ්බෙධා. **සිලාපවාළස්සා**ති සිලාය පවාළස්ස ච, ඵලිකසිලාමයා පවාළමයාති අත්ථො. **ආයතංසා**ති දීඝංසා, අථවා ආයතා හුත්වා අට්ඨ සොළස බත්තිංසාදි අංසවන්තා. **තෙසූපරී**ති තෙසං ථම්භානං උපරි. **සාධුමිද**න්ති සුන්දරං ඉදං තව විමානං.

රතනන්තරන්ති රතනන්තරවන්තං, භිත්තිථම්භසොපානාදීසු නානාවිධෙහි අඤ්ඤෙහි රතනෙහි යුත්තං. **කඤ්චනවෙදිමිස්ස**න්ති සුවණ්ණමයාය වෙදිකාය සහිතං පරික්ඛිත්තං. **තපනීයපට්ටෙහි ච සාධුඡන්න**න්ති තපනීයමයෙහි අනෙකරතනමයෙහි ච ඡදනෙහි තත්‍ථ තත්‍ථ සුට්ඨු ඡාදිතං.

ජම්බොනදුත්තත්තමිදන්ති ඉදං තව විමානං යෙභුය්‍යෙන උත්තත්තජම්බුනදභාසුරං. **සුමට්ඨො පාසාදසොපානඵලූපපන්නො**ති තස්ස ච සො සො පදෙසො සුමට්ඨො සුට්ඨු මජ්ජිතො තෙහි තෙහි අනන්තරපාසාදෙහි සොපානවිසෙසෙහි රමණීයෙහි ඵලකෙහි[2] ච යුත්තො. **දළ්හො**ති ථිරො. **වග්ගූ**ති අභිරූපො. **සුමුඛො සුසංගතො**ති සුට්ඨු සංගතාවයවො අඤ්ඤමඤ්ඤානුරූපපාසාදාවයවො. **අතීව නිජ්ඣානඛමො**ති පභස්සරභාවෙපි අතිවිය ඔලොකනක්ඛමො. **මනුඤ්ඤො**ති මනොරමො.

---

1. සී. IV & භා. මුරජ. 2. සී. I. II & III. ඵලෙහි.

රතනන්තරස්මින්ති රතනමයෙ රතනභූතෙ වා සාරභූතෙ විමානස්ස අබ්භන්තරෙ. **බහුඅන්නපාන**න්ති පෙසලං පහූතං අන්නඤ්ච පානඤ්ච විජ්ජති, උපලබ්භතීති අධිප්පායො. **මුරජආලම්බරතූරියසුඝුට්ඨා**ති මුදිඞ්ගානං ආලම්බරානං අවසිට්ඨතූරියානඤ්ච සද්දෙහි නිච්චඝොසිතො. **අභිවන්දිතොසී**ති නමස්සිතො ථොමිතො වා අසි. තෙනාහ "ථුතිවන්දනායා"ති.

අචින්තියොති අචින්තෙය්‍යානුභාවො. **නළින්‍යා**ති එවං නාමකෙ කීළනට්ඨානෙ. **යථා වෙස්සවණො මහාරාජා** එවං ත්වං මොදසීති දස්සෙති[1]. **ආසී**ති අසි භවසි. **දෙවින්දූ**ති සක්කො දෙවරාජා. **මනුස්සභූතො**ති මනුස්සෙසු භූතො මනුස්සජාතිකො. **යක්ඛො**ති දෙවාදිභාවං[2] පුච්ඡිත්වාපි යක්ඛභාවං ආසඞ්කන්තො වදන්ති. ඉදානි සො දෙවපුත්තො අත්තානං ජානාපෙන්තො :-

"සෙරිස්සකො නාම අහම්පි යක්ඛො
කන්තාරියො වණ්ණුපථම්හි ගුත්තො,
ඉමං පදෙසං අභිපාලයාමි
වචනකරො වෙස්සවණස්ස රඤ්ඤො"ති

ආහ.

තත්ථ **අහම්පි යක්ඛො**ති අහං යක්ඛො අම්හි. **කන්තාරියො**ති ආරක්ඛණත්ථං කන්තාරෙ නියුත්තො. **ගුත්තො**ති ගොපකො. තෙනාහ "අභිපාලයාමී"ති. ඉදානි වාණිජා තස්ස කම්මාදීනි පුච්ඡන්තා ආහංසු:-

"අධිච්චලද්ධං පරිණාමජන්තෙ
සයං කතං උදාහු දෙවෙහි දින්නං,
පුච්ඡන්ති තං වාණිජා සත්ථවාහා
කථං තයා ලද්ධමිදං මනුඤ්ඤ"න්ති.

තත්ථ **අධිච්චලද්ධ**න්ති අධිච්චසමුප්පත්තිකං යදිච්ඡකං ලද්ධන්ති අත්ථො. **පරිණාමජන්තෙ**ති නියති සංගති[3] භාවපරිණතං කාලපරිණතං වා. **සයං කත**න්ති තයා සයමෙව කතං, දෙවිද්ධියා තයා සයමෙව නිබ්බත්තිතන්ති අත්ථො. **උදාහු දෙවෙහි දින්න**න්ති තයා ආරාධිතෙහි දෙවෙහි පසාදවසෙන නිස්සට්ඨං.

ඉදානි දෙවපුත්තො චතුරොපි පකාරෙ පටික්ඛිපිත්වා පුඤ්ඤමෙව අපදිසන්තො :-

"නාධිච්චලද්ධං න පරිණාමජං මෙ
න සයං කතං නහි දෙවෙහි දින්නං,
සකෙහි කම්මෙහි අපාපකෙහි
පුඤ්ඤෙහි මෙ ලද්ධමිදං මනුඤ්ඤ"න්ති

ගාථමාහ.

---

1. සා. යොජනා. 2. සී. I. II. III & IV. දෙවතාභාවං. 3. සා. නදිසතෙ.

තං සුත්වා වාණිජා–පුන **නාභිච්චලද්ධන්ති** ගාථායං පුඤ්ඤද්ධිකම්මෙව තෙ චතුරෙ පකාරෙ ආරොපෙත්වා[1] පුඤ්ඤස්ස ච සරූපං පුච්ඡිංසු :–

“කින්තෙ වතං කිං පන බ්‍රහ්මචරියං
කිස්ස සුචිණ්ණස්ස අයං විපාකො,
පුච්ඡන්ති තං වාණිජා සත්ථවාහා
කථං තයා ලද්ධමිදං විමාන”න්ති.

තත්ථ **වතන්ති** වතසමාදානං. **බ්‍රහ්මචරියන්ති** සෙට්ඨචරියං.

පුන දෙවපුත්තො තෙ පටික්ඛිපිත්වා අත්තනා තං යදූපචිතපුඤ්ඤඤ්ඤෙව දස්සෙන්තො :–

“මම පායාසීති අහු සමඤ්ඤා
රජ්ජං යදා කාරයිං කොසලානං,
නත්ථිකදිට්ඨී කදරියො පාපධම්මො
උච්ඡෙදවාදී ච තදා අහොසිං.

සමණො ච ඛො ආසි කුමාරකස්සපො
බහුස්සුතො චිත්තකථී උළාරො,
සො මෙ තදා ධම්මකථං අකාසි[2]
දිට්ඨිවිසූකානි විනොදයී මෙ.

තාහං තස්ස ධම්මකථං සුණිත්වා
උපාසකත්තං පටිවෙදයිස්සං,
පාණාතිපාතා විරතො අහොසිං
ලොකෙ අදින්නං පරිවජ්ජයිස්සං.

අමජ්ජපො නො ච මුසා අභාණිං,
සකෙන දාරෙන ච අහොසිං තුට්ඨො.

තං මෙ වතං තං පන බ්‍රහ්මචරියං
තස්ස සුචිණ්ණස්ස අයං විපාකො,
තෙනෙව කම්මෙහි අපාපකෙහි
පුඤ්ඤෙහි මෙ ලද්ධමිදං විමාන”න්ති

ආහ. තං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

අථ වාණිජා දෙවපුත්තං විමානඤ්චස්ස පච්චක්ඛතො දිස්වා කම්මඵලං සද්දහිත්වා අත්තනො කම්මඵලෙ සද්ධං පවෙදෙන්තා :–

“සච්චං කිරාහංසු නරා සපඤ්ඤා
අනඤ්ඤථා වචනං පණ්ඩිතානං,
යහිං යහිං ගච්ඡති පුඤ්ඤකම්මො
තහිං තහිං මොදති කාමකාමී.

1. සී. IV. ආරොචෙත්වා. 2. කා. අභාසි.

යහිං යහිං සොකපරිද්දවො ච
වධො ච බන්ධො ච පරික්කිලෙසො,
තහිං තහිං ගච්ඡති පාපකම්මො
න[1] මුච්චති දුග්ගතියා කදාචී"ති

ගාථාද්වයමවොචුං.

තත්ථ **සොකපරිද්දවොති** සොකො ච පරිද්දවො ච. **පරික්කිලෙසොති** වුත්තා අනත්ථුප්පත්ති.

එවං තෙසු කථෙන්තෙසු යෙව විමානද්වාරෙ සිරීසරුක්ඛතො පරිපාකෙන මුත්තබන්ධනා පරිපක්කා සිපාටිකා පති. තෙන දෙවපුත්තො සපරිජනො දොමනස්සප්පත්තො අහොසි. තං දිස්වා වාණිජා

"සම්මූළ්හරූපොව ජනො අහොසි
අස්මිං මුහුත්තෙ කලලීකතො ච,
ජනස්සිමස්ස තුය්හඤ්ච කුමාර
අප්පච්චයො කෙන නු ඛො අහොසී"ති

ගාථමාහංසු

තත්ථ **සම්මූළ්හරූපොවාති** සොකවසෙන සබ්බසො මූළ්හසභාවො විය. **ජනොති** දෙවජනො. **අස්මිං මුහුත්තෙති** ඉමස්මිං මුහුත්තමත්තෙ. **කලලීකතොති** කලලං විය කතො, කලලනිස්සිතඋදකී[2] භූතො විය ආවිලොති අධිප්පායො. **ජනස්සිමස්ස තුය්හඤ්චාති** ඉමස්ස තව පරිජනස්ස තුය්හඤ්ච. **අප්පච්චයොති** දොමනස්සං. තං සුත්වා දෙවපුත්තො:-

"ඉමෙ සිරීසූපවනා ච තාතා
දිබ්බා ගන්ධා සුරභිං[3] සම්පවන්ති,
තෙ සම්පවායන්ති ඉමං විමානං
දිවා ච රත්තො ච තමං නිහන්තා[4].

ඉමෙසං ච ඛො වස්සසතච්චයෙන
සිපාටිකා ඵලති එකමෙකා,
මානුස්සකං වස්සසතං අතීතං
යදග්ගෙ කායම්හි ඉධූපපන්නො.

දිස්වානහං වස්සසතානි පඤ්ච
අස්මිං විමානෙ ඨත්වාන තාතා,
ආයුක්ඛයා පුඤ්ඤක්ඛයා චවිස්සං
තෙනෙව සොකෙන පමුච්ඡිතොස්මී"න්ති

ආහ.

තත්ථ **සිරීසූපවනාති** සිරීසූපවනතො. **තාතාති** වාණිජෙ ආලපති. **ඉමෙ** තුම්හාකං මය්හඤ්ච පච්චක්ඛභූතා **දිබ්බා ගන්ධා සුරභිං**[3] අතිවිය සුගන්ධායෙව සමන්තතො ච **පවන්ති** පවායන්ති තෙ දිබ්බ

1. සී. I & II. න ච.
2. සී. III & IV. කලලනිස්සිතඋදකි.
3. සී. III & IV. සුරභි.
4. සී. III & IV. නිහන්ත්වා.

ගන්ධා එවං වායන්තා **ඉමං විමානං සම්පවායන්ති** සම්මදෙව ගන්ධං ගාහාපෙන්ති, න කෙවලං සම්පවායනමෙව, අථඛො අත්තනො පභාය තමම්පි නිහනන්ති. තෙනාහ **දිවා ච රත්තො ච තමං නිහන්ත්වා**ති.

ඉමෙස්සන්ති සිරීසානං. **සිපාටිකා**ති ඵලකුට්ඨිලිකා[1]. **ඵලතී**ති[2] පච්චිත්වා වණ්ටතො මුච්චති, පුටභෙදං වා පත්වා සිස්සති[3]. **මානුස්සකං වස්සසතං අතීත**න්ති යස්මා වස්සසතස්ස අච්චයෙන ඉමස්ස සිරීසස්ස සිපාටිකා ඵලති[2] අයඤ්ච ඵලිතා, තස්මා මය්හං මානුස්සකං වස්සසතං අතීතං. **යදග්ගෙ** යතො පට්ඨාය, **කායම්හි** ඉධ ඉමස්මිං දෙවනිකායෙ, **උපපන්නා** නිබ්බත්තා, මය්හඤ්ච දෙවගනණාය පඤ්ච වස්සසතානි ආයු, තස්මා ඛීයති මෙ ආයූති සොකවසෙන සම්පමූළ්හොති දස්සෙති. තෙනාහ "දිස්වානහං–පෙ–පමුච්ඡිතොස්මී"ති. අථ තං වාණිජා සමස්සාසෙන්තා:–

"කථං නු සොචෙය්‍ය තථාවිධො සො
ලද්ධා විමානං අතුලං චිරාය,
යෙවාපි ඛො ඉත්තර මුපපන්නා
තෙ නූන සොචෙය්‍යුං පරිත්තපුඤ්ඤා"ති

ආහංසු.

තත්ථ යාදිසෙහි අප්පායුකෙහි මරණං පටිච්ච සොචිතබ්බං සියා, තාදිසො පන එවං දිබ්බානුභාවසම්පන්නො නවුතිවස්සසහස්සායුකො කථං සොචෙය්‍ය? න සොචිතබ්බමෙවාති අධිප්පායො. දෙවපුත්තො තත්තකෙනෙව සමස්සාසෙත්වා තෙසං වචනං සම්පටිච්ඡන්තො තෙසඤ්ච උපදෙසෙන්තො:–[4]

"අනුච්ඡවිං ඔවදියඤ්ච මෙ තං
යං මං තුම්හෙ පෙය්‍යවාචං වදෙථ,
තුම්හෙ ච ඛො තාතා මයානුගුත්තා
යෙනිච්ඡකං තෙන පලෙථ සොත්ථි"න්ති

ගාථමාහ.

තත්ථ **අනුච්ඡවි**න්ති අනුච්ඡවිකං. තුම්හාකමෙව තං යුත්තරූපං. **ඔවදියඤ්ච මෙ තන්**ති මෙ මය්හං තුම්හෙහි ඔවදියං ඔවාදවසෙන වත්තබ්බමෙතං, **යං** යස්මා **මං** මය්හං **තුම්හෙ** "කථන්නු සොචෙය්‍ය"න්ති ආදිනා **පෙය්‍යවාචං** පියවචනං වදෙථ, යං වා පෙය්‍යවාචාය වදනං කථනං, තං තුම්හාකමෙව අනුච්ඡවිකන්ති යොජනා. අථවා **යං** යස්මා **තුම්හෙ පෙය්‍යවාචං වදෙථ**, තස්මා අනුච්ඡවිකං ඔවදියඤ්ච ඔවදිතබ්බං ඔවාදානුරූපං කාතබ්බඤ්ච මෙ මයා කතං, කිං පන තන්ති ආහ **තුම්හෙ ච තාතා**ති ආදි. තත්ථ **මයානුගුත්තා**ති

1. සී. III & IV. ඵලකාටඨලිකා.
2. සී. ඵලන්ති.
3. සී. III & IV. සුස්සති.
4. සී. IV. ඔවදන්තො.

ඉමස්මිං අමනුස්සපරිග්ගහෙ මරුකන්තාරෙ යාව කන්තාරතික්කමා මයා අනුගුත්තා රක්ඛිතා **සෙනිච්ජකං** යථාරුචිතෙන **සොත්ථිං** ඛෙමෙන **පලෙථ** ගච්ඡථාති අත්ථො. අථ වාණිජා කතඤ්ඤුභාවං පකාසෙන්තා :-

"ගන්ත්වා මයං සින්ධු **සොවීරභූමිං**
ධනත්ථිකා උද්දයං පත්ථයානා,
යථා පයොගා පරිපුණ්ණචාගා
කාහාම සෙරිස්ස මහං උළාර"න්ති

ගාථමාහංසු.

තත්ථ **යථා පයොගාති** ඉදානි කතපටිඤ්ඤානුරූපපයොගා. **පරිපුණ්ණචාගාති** සමත්තචාගා, උළාරස්ස මහස්ස පරියත්තපරිච්චාගා. **මහන්ති** උස්සවපූජං.

පුන දෙවපුත්තො මහකරණං පටික්ඛිපන්තො කත්තබ්බෙසු ච තෙ නියොජෙන්තො :-

"මා චෙව සෙරිස්සමහං අකත්ථ
සබ්බඤ්ච වො භවිස්සති යං වදෙථ,
පාපානි කම්මානි විවජ්ජයාථ
ධම්මානුයොගඤ්ච අධිට්ඨහාථා"ති

ගාථමාහ.

තත්ථ **යං වදෙථාති** යං තුම්හෙ ඛෙමෙන සින්ධුසොවීරදෙසප්පත්තිං තත්ථ ච විපුලං උද්දයං ලාභං පච්චාසිංසන්තා "ගන්ත්වා මය"න්ති ආදීනි වදථ, **සබ්බං** තං **වො** තුම්හාකං තථෙව **භවිස්සති**, තත්ථ නික්කඞ්ඛා හොථ. තුම්හෙ පන ඉතො පට්ඨාය **පාපානි කම්මානි** පාණාතිපාතාදීනි **විවජ්ජයාථ** පරිවජ්ජෙථ. **ධම්මානුයොගන්ති** දානාදිකුසලධම්මස්ස අනුයුඤ්ජනං. **අධිට්ඨහාථාති** අනුසික්ඛථ, ඉදං සෙරිස්සකමහන්ති දස්සෙති.

යං පන උපාසකං අනුගණ්හන්තො තෙසං රක්ඛාවරණං කාතුකාමො අහොසි. තස්ස ගුණං කිත්තෙත්වා තං තෙසං උද්දිසන්තො ඉමා ගාථායො ආහ :-

"උපාසකො අත්ථි ඉමම්හි සඞ්ඝෙ
බහුස්සුතො සීලවතූපපන්නො,
සද්ධො ච චාගී ච සුපෙසලො ච
විචක්ඛණො සන්තුසිතො මුතීමා.[1]

සඤ්ජානමානො න මුසා භණෙය්‍ය
පරූපඝාතාය න චෙතයෙය්‍ය,
වෙභූතිකං පිසුණං නො කරෙය්‍ය
සණ්හඤ්ච වාචං සඛිලං භණෙය්‍ය.

1. සී. III & IV. මතීමා.

සගාරවො සප්පතිස්සො විනීතො
අපාපකො අධිසීලෙ විසුද්ධො,
සො මාතරං පිතරඤ්චාපි ජන්තු
ධම්මෙන පොසෙති අරියවුත්ති.

මඤ්ඤෙ සො මාතාපිතුන්නං කාරණා
භොගානි පරියෙසති න අත්තහෙතු,
මාතාපිතුන්නඤ්ච යො අච්චයෙන
නෙක්ඛම්මපොණො චරිස්සති බ්‍රහ්මචරියං.

උජූ අවඞ්කො අසඨො අමායො
න ලෙසකප්පෙන ච වොහරෙය්‍ය,
සො තාදිසො සුකතකම්මකාරී
ධම්මෙ ඨිතො කින්ති ලභෙථ දුක්ඛං.

තං කාරණා පාතුකතොම්හි අත්තනා
තස්මා ධම්මං පස්සථ වාණිජාසෙ,
අඤ්ඤත්‍ර තෙනීහ භස්මී භවෙථ
අන්ධාකුලා විප්පනට්ඨා අරඤ්ඤෙ.

තං ඛිප්පමානෙන ලහුං පරෙන
සුඛො හවෙ[1] සප්පුරිසෙන සඞ්ගමො"ති.

තත්ථ **සඞ්ඝෙති** සත්තසමූහෙ. **විචක්ඛණොති** තත්ථ තත්ථ කත්තබ්බතාය කුසලො. **සන්තුසිතොති** සන්තුට්ඨො. **මුතිමාති** කම්මස්සකතඤාණාදිනා ඉධලොකපරලොකහිතානං මුතත්තො මුතිමා.

සඤ්ජානමානො න මුසා භණෙය්‍යාති සම්පජානමුසා න භාසෙය්‍ය. **වෙභූතිකන්ති** සහිතානං විනාභාවකරණතො වෙභූතිකන්ති ලද්ධනාමං පිසුණං නො කරෙය්‍ය න වදෙය්‍ය.

සප්පතිස්සොති පතිස්සයො ගරුට්ඨානීයෙසු ච නිවාතවුත්ති කත්තා සොරච්චං. සහ පතිස්සෙනාති=සප්පතිස්සො. **අධිසීලෙති** උපාසකෙන රක්ඛිතබ්බ අධිසීලසික්ඛාය. **අරියවුත්තීති** පරිසුද්ධවුත්ති.

නෙක්ඛම්මපොණොති නිබ්බානනින්නො. **චරිස්සති බ්‍රහ්මචරියන්ති** පබ්බජ්ජං සාසනබ්‍රහ්මචරියං චරිස්සති. **ලෙසකප්පෙනාති** කප්පියලෙසෙන. **න ච වොහරෙය්‍යාති** මායාසාඨෙය්‍යවසෙන වචනං න නිච්ඡාරෙය්‍ය. **ධම්මෙ ඨිතො කින්ති ලභෙථ දුක්ඛන්ති** එවං වුත්තනයෙන ධම්මෙ ඨිතො ධම්මචාරී සමචාරී කින්ති කෙන පකාරෙන දුක්ඛං ලභෙථ පාපුණෙය්‍ය.

තං කාරණාති තං නිමිත්තං, තස්ස උපාසකස්ස හෙතු. **පාතුකතොම්හි අත්තනාති** සයමෙව තුම්හාකං අහං පාතුරහොසිං. "අත්තාන"න්තිපි පාඨො. මම අත්තානං තුම්හාකං පාකටාකාසින්ති අත්ථො.

1. සී. III. හවෙ.

තස්මාති යස්මා අහං ධම්මං අපචායමානො තං රක්ඛන්තො තුම්හෙපි රක්ඛාමි, තස්මා ධම්මං පස්සථ ධම්මමෙව චරිතබ්බං කත්වා ඔලොකෙථ. **අඤ්ඤත්‍ර තෙනිහ භස්මි භවෙථා**ති තෙන උපාසකෙන විනා ච ආගතා ඉමස්මිං මරුකන්තාරෙ අනාථා අප්පටිසරණා භස්මභාවං ගවෙජ්ජ්‍යාථ. **ඛිප්පමානෙනා**ති එවං ඛිප්පන්තෙන චම්භෙන්තෙන පීළෙන්තෙන. **ලහුන්ති** සුකරං. **පරෙනා**ති අධිකං අඤ්ඤෙන වා. තස්මා **සුඛො හවෙ සප්පුරිසෙන සඞ්ගමො**ති. සො හි ඛන්තිසොරච්චෙ නිවිට්ඨො කෙනචි කිඤ්චි වුත්තොපි න පටිප්ඵරතීති අධිප්පායො.

එවං සාමඤ්ඤතො කිත්තිතං සරූපතො ඤාතුකාමා වාණිජා:-

"කිං නාම සො කිඤ්ච කරොති කම්මං
කිං නාමධෙය්‍යං කිං පන තස්ස ගොත්තං,
මයම්පි තං දට්ඨුකාමම්හ යක්ඛ
යස්සානුකම්පාය ඉධාගතොසි
ලාභා හි තස්ස යස්ස තුවං පිහෙසී"ති

ගාථමාහංසු.

තත්ථ **කිං නාම සො**ති නාමතො සො ජන්තු සත්තො කො නාම. **කිඤ්ච කරොති කම්ම**න්ති කසිවණිජ්ජාදීසු කීදිසං කම්මං කරොති. **කිං නාමධෙය්‍ය**න්ති මාතාපිතූහි කතං පන තිස්සො ඵුස්සොති ආදීසු තස්ස කිං නාමධෙය්‍යං. භග්ගවො භාරද්වාජොති ආදීසු කිං වා තස්ස **ගොත්තං**. **යස්ස තුවං පිහෙසී**ති යං තුවං පියායසි.

ඉදානි දෙවපුත්තො තං නාමගොත්තාදිවසෙන දස්සෙන්තො:

"යො කප්පකො සම්භවනාමධෙය්‍යො
උපාසකො කොච්ඡඵලූපජීවී[1]
ජානාථ තං තුම්හාකං පෙසියො සො
මා ඛො තං හීළිත්ථ සුපෙසලො සො"ති

ආහ.

තත්ථ **කප්පකො**ති නහාපිතො. **සම්භවනාමධෙය්‍යො**ති සම්භවොති එවං නාමො. **කොච්ඡඵලූපජීවී**ති කොච්ඡඤ්ච ඵලකඤ්ච උපනිස්සාය ජීවන්තො, තත්ථ කොච්ඡං නාම ආලුකාදිසණ්ඨාපනත්ථං කෙසාදීනං උල්ලිඛනසාධනං. **පෙසියො**ති[2] පෙසනකාරකො වෙය්‍යාවච්චකරො.

ඉදානි වාණිජා තං සඤ්ජානිත්වා අහංසු:-

"ජානාමසෙ යං ත්වං වදෙසි යක්ඛ
න ඛො තං ජානාම ස ඊදිසොති
මයම්පි තං පූජයිස්සාම යක්ඛ
සුත්වාන තුය්හං වචනං උළාර"න්ති.

---

1. සී. III & IV. කොච්ඡභණ්ඩූපජීවී. 2. සී. III. පෙසියොති.

තත්ථ **ජානාමසෙ**ති යං ත්වං වදෙසි තං මයං සරූපතො ජානාම. **ඊදිසො**ති ගුණතො පන යථා තයා කිත්තිතං එවං ඊදිසොති තං න ඛො ජානාම, යථා තං අවිදූසුතොති අධිප්පායො.

ඉදානි තෙ අත්තනො විමානං ආරොපෙත්වා අනුසාසන්තො:-

"යෙ කෙචි ඉමස්මිං සත්ථෙ මනුස්සා
දහරා මහන්තා අථවාපි මජ්ඣිමා,
සබ්බෙව තෙ ආලම්බන්තු විමානං
පස්සන්තු පුඤ්ඤාන ඵලං කදරියා"ති

ගාථමාහ.

තත්ථ **මහන්තා**ති වුඩ්ඪා. **ආලම්බන්තූ**ති ආරොහන්තු **කදරියා**ති මච්ඡරිනො අදානසීලා.[1]

ඉදානි පරියොසානෙ ඡ ගාථා ධම්මසඞ්ගාහකෙහි වුත්තා.

"තෙ තත්ථ සබ්බෙව අහං පුරෙති
තං කප්පකං තත්ථ පුරක්ඛිපිත්වා,
සබ්බෙව තෙ ආලම්බිංසු විමානං
මසක්කසාරං විය වාසවස්ස

තෙ තත්ථ සබ්බෙව අහං පුරෙති
උපාසකත්තං පටිවෙදයිංසු,
පාණාතිපාතා විරතා අහෙසුං
ලොකෙ අදින්නං පරිවජ්ජයිංසු.

අමජ්ජපා තො ච මුසා භණිංසු
සකෙන දාරෙන ච[2] අහෙසුං තුට්ඨා,
තෙ තත්ථ සබ්බෙව අහං පුරෙති
උපාසකත්තං පටිවෙදයිත්වා.[3]

පක්කාමි සත්ථො අනුමොදමානො
යක්ඛිද්ධියා අනුමතො පුනප්පුනං.

ගන්ත්වාන තෙ සින්ධුසොවීරභූමිං
ධනත්ථිකා උද්දයං පත්ථයානා,
යථාපයොගා පරිපුණ්ණලාභා
පච්චාගමුං පාටලිපුත්තමක්ඛතං.

ගන්ත්වාන තෙ සංඝරං සොත්ථිවන්තො
පුත්තෙහි දාරෙහි සමඞ්ගිභූතා,
ආනන්දී[4] විත්තා[5] සුමනා පතීතා
අකංසු සෙරිස්ස මහං උළාරං.

1 සී. III & IV. අචාගසීලා.
2. ජී. ඊ. & හා. දාරෙන.
3. සී. III. පටිදෙසයිත්වා.
4. ජී. ඊ. ආනන්ද.
5. සී. III & IV. චිත්තා.

සෙරීසකං තෙ පරිවෙණං මාපයිංසු
එතාදිසා සප්පුරිසාන සෙවනා,
මහත්ථිකා[1] ධම්මගුණාන සෙවනා
එකස්ස අත්ථාය උපාසකස්ස
සබ්බෙව සත්තා සුඛිතා අහෙසු"න්ති.

තත්ථ අහං පුරෙති අහං පුරිමං අහං පුරිමන්ති අහමහංකාරාති අත්ථො. **තෙ තත්ථ සබ්බෙවාති** වත්වා පුන **සබ්බෙව තෙති** වචනං සබ්බෙව තෙ යථා විමානස්ස ආරුහනෙ උස්සුක්කජාතා අහෙසුං, තථා සබ්බෙව තං ආරුහිංසු, න කස්සචි ආරුහනෙ අන්තරායො අහොසීති දස්සනත්ථං වුත්තං. **මසක්කසාරං විය වාසවස්සාති** මසක්කසාරන්ති ච තාවතිංසභවනං වුච්චති සබ්බං වා දෙවභවනං, ඉධ පන සක්කභවනං වෙදිතබ්බං. තෙනාහ "මසක්කසාරං විය වාසවස්සා"ති.

අථ තෙ වාණිජා විමානං පස්සිත්වා පසන්නචිත්තා තස්ස දෙවපුත්තස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨාය තස්ස ආනුභාවෙන සොත්ථිනා ඉච්ඡිතං දෙසං අගමංසු. තෙන වුත්තං: "තෙ තත්ථ සබ්බෙවා"ති ආදි. තත්ථ **අනුමතො පක්කාමි** සත්ථො **යක්ඛිද්ධියා පුනප්පුනං අනුමොදමානොති** යොජනා. කෙන පන අනුමතොති? යක්ඛෙනාති පාකටොයමත්ථො. **යථා පයොගාති** යථා අජ්ඣාසයං කතපයොගා. **පරිපුණ්ණලාභාති** සමිද්ධලාභා[2] **අක්ඛත**න්ති අනුපද්දුතං **පාටලිපුත්තං**. "අක්ඛත"න්ති වා අනාබාධං අනුප්පීළං, අනන්තරායෙනාති අත්ථො.

සංඝරන්ති සකං ගෙහං. **සොත්ථිවනෙනාති** සොත්ථිභාවෙන යුත්තා ඛෙමිනො. **ආනන්දීති** ආදීහි චතූහිපි පදෙහි සොමනස්සිතභාවමෙව වදති. **සෙරිස්සකතෙන පරිවෙණං මාපයිංසූති** කතඤ්ඤුතාය ඨත්වා පටිස්සවමොචනත්ථඤ්ච දෙවපුත්තස්ස නාමෙන සෙරීසකං නාම පරිච්ඡෙදවසෙන වෙණියතො පෙක්ඛිතබ්බතො පරිවෙණං පාසාදකූටාගාරරත්තිට්ඨානාදිසම්පන්නං පාකාරපරික්ඛිත්තං චාරකොට්ඨකයුත්තං ආවාසං අකංසු.

එතාදිසාති එදිසී, එවං අනත්ථපටිබාහිනී අත්ථසාධිකා ච. **මහත්ථිකාති**[1] මහාපයොජනා මහානිසංසා. **ධම්මගුණානන්ති** අවිපරීතගුණානං. **එකස්ස** සත්තස්ස හිතත්ථං **සබ්බෙව සත්තා** සබ්බෙ එව තෙ සත්ථපරියාපන්නා සත්තා **සුඛිතා** සුඛප්පත්තා ඛෙමප්පත්තා අහෙසුං.

සම්භවො පන උපාසකො පායාසිස්ස දෙවපුත්තස්ස තෙසං ච වාණිජානං වචනපටිවචනවසෙන පවත්තං භාථාබන්ධං සුත්තනියාමෙනෙව උග්ගහෙත්වා ථෙරානං ආරොචෙසි. පායාසි දෙවපුත්තො

1. සී. III. මහිද්ධියාති, IV. මහත්ථියාති. 2. සී. & හං. සිද්ධං.

ආයස්මතො සම්භවත්ථෙරස්ස[1] කථෙසීති අපරෙ.[2] තං යසත්ථෙරපමුඛා මහාථෙරා දුතියසඞ්ගීතියං සඞ්ගහං ආරොපෙසුං. සම්භවො පන උපාසකො මාතාපිතූනං අච්චයෙන පබ්බජිත්වා අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

සෙරිස්සකවිමාන වණ්ණනා.

---

7 11.

උච්චමිදං මණිථූණන්ති සුනික්ඛිත්තවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති :-

භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන සමයෙන ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව දෙවචාරිකං චරන්තො තාවතිංසභවන මුපගතො. තස්මිං ඛණෙ අඤ්ඤතරො දෙවපුත්තො අත්තනො විමානද්වාරෙ ඨිතො ආයස්මන්තං මහාමොග්ගල්ලානං දිස්වා සඤ්ජාතගාරවබහුමානො උපසඞ්කමිත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසි. සො කිර අතීතෙ කස්සපසම්මා සම්බුද්ධෙ පරිනිබ්බුතෙ තස්ස සරීරධාතුයො පක්ඛිපිත්වා යොජනිකෙ කනකථූපෙ ච කතෙ චතස්සො පරිසා කාලෙන කාලං උපසඞ්කමිත්වා ගන්ධපුප්ඵධූපාදීහි චෙතියෙ පූජං කරොන්ති. තත්ථ අඤ්ඤතරො උපාසකො අඤ්ඤෙසු පුප්ඵපූජං කත්වා ගතෙසු තෙහි පූජිතට්ඨානෙ දුන්නික්ඛිත්තානි පුප්ඵානි දිස්වා තානෙව තානි සම්මදෙව ඨපෙන්තො සන්නිවෙසවිසෙසෙන දස්සනීයං පාසාදිකං හත්ථි[3]විසෙසයුත්තං පූජං අකාසි. කත්වා ච පන එතං ආරම්මණං ගණ්හන්තො භගවතො සත්ථු ගුණෙ අනුස්සරිත්වා පසන්නචිත්තො තං පුඤ්ඤං හදයෙ ඨපෙසි. සො අපරභාගෙ කාලං කත්වා තස්සෙව කම්මස්ස ආනුභාවෙන තාවතිංස භවනෙ ද්වාදසයොජනිකෙ කනකවිමානෙ නිබ්බත්ති. මහානුභාවො මහා චස්ස පරිවාරො අහොසි. තං සන්ධාය වුත්තං: "තස්මිං ඛණෙ අඤ්ඤතරො දෙවපුත්තො අත්තනො විමානද්වාරෙ ඨිතො ආයස්මන්තං මහාමොග්ගල්ලානං දිස්වා සඤ්ජාතගාරවබහුමානො උපසඞ්කමිත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසී"ති. අථ තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො යථාලද්ධසම්පත්තිකිත්තනමුඛෙන කත සුචරිතකම්මං[4] ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි :-

උච්චමිදං මණිථූණං විමානං
සමන්තතො ද්වාදසයොජනානි,
කූටාගාරා සත්තසතා උළාරා
වෙළුරියත්ථම්භා රුචකත්ථතා සුභා.

තත්ථච්ඡසි පිවසි ඛාදසී ච
දිබ්බා ච වීණා පවදන්ති වග්ගු,
දිබ්බා රසා කාමගුණෙත්ථ පඤ්ච
නාරියො නච්චන්ති සුවණ්ණඡන්නා.

---

1. සී. IV. සම්භූති.
2. සී. IV. අපරභාගෙ.
3. සී. IV. විහත්ථි.
4. සී. III. IV & හා. සුචරිතං.

කේන තේ තාදිසෝ වණ්ණෝ කේන තේ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච තේ භෝගා යේ කේචි මනසෝ පියා.

පුච්ඡාමි තං දේව මහානුභාව
මනුස්සභූතෝ කිමකාසි පුඤ්ඤං,
කේනාසි ඒවං ජලිතානුභාවෝ
වණ්ණෝ ච තේ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

සෝපි[1] තස්ස අත්තනෝ කතකම්මං ඉමාහි ගාථාහි කථේසි. තං දස්සෙන්තා සඞ්ගීතිකාරකා ආහංසු:-

සෝ දේවපුත්තෝ අත්තමනෝ මොග්ගල්ලානේන පුච්ඡිතෝ,
පඤ්හං පුට්ඨෝ වියාකාසි යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං:

දුන්නික්ඛිත්තං මාලං සුනික්ඛිපිත්වා
පතිට්ඨපෙත්වා සුගතස්ස ථූපෙ,
මහිද්ධිකෝ චම්හි මහානුභාවෝ
දිබ්බෙහි කාමෙහි සමඞ්ගිභූතෝ.

තේන මේ තාදිසෝ වණ්ණෝ තේන මේ ඉධ මිජ්ඣති,
උප්පජ්ජන්ති ච මේ භෝගා යේ කේචි මනසෝ පියා.

"අක්ඛාමි තේ භික්ඛු මහානුභාව!
මනුස්සභූතෝ යමහං අකාසිං,
තේනම්හි ඒවං ජලිතානුභාවෝ
වණ්ණෝ ච මේ සබ්බදිසා පභාසතී"ති.

තත්ථ **දුන්නික්ඛිත්තං මාල**න්ති චේතියේ පූජාකරණට්ඨානේ නිරන්තරට්ඨපනාදිනා රචනාවිසේසේන අට්ඨපෙත්වා යථා නික්ඛිත්තතාය න සුට්ඨු නික්ඛිත්තං, වාතේන වා පහරිත්වා[2] දුන්නික්ඛිත්තං පුප්ඵං. **සුනික්ඛිපිත්වා**ති සුට්ඨු නික්ඛිපිත්වා රචනාවිසේසේන දස්සනීයං පාසාදිකං කත්වා නික්ඛිපිය. **පතිට්ඨපෙත්වා**ති හත්ථි[3]විසේසාදිවසේන පුප්ඵං පතිට්ඨාපෙත්වා, තං වා පුප්ඵං නික්ඛිපන්තෝ සත්ථු චේතියං උද්දිස්ස මම සන්තානේ කුසලධම්මං පතිට්ඨාපෙත්වාති ඒවං වා එත්ථ අත්ථෝ දට්ඨබ්බෝ. සේසං වුත්තනයමේව.

ඒවං දේවපුත්තේන අත්තනෝ සුචරිතකම්මේ පකාසිතේ ථේරෝ තස්ස ධම්මං දේසෙත්වා ආගන්ත්වා භගවතෝ තමත්ථං නිවේදේසි. භගවා තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තමහාජනස්ස[4] ධම්මං දේසේසි. සා දේසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහෝසී"ති.

සුනික්ඛිත්තවිමානවණ්ණනා

සත්තමවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතා ච
පුරිසවිමානවණ්ණනා.

---

1. සා. සෝ දේවපුත්තෝ.
2. සී. III & සා. පරිහරිත්වා.
3. සී. IV. විහත්ථි.
4. සී IV. සම්පත්තපරිසාය.

එත්තාවතා ච,

දෙවතානං විමානාදි-සම්පත්තිං තස්ස කාරණං,
පකාසයන්තී සත්තානං සබ්බලොකහිතාවහා.

අප්පකානම්පි කාරානං යා විභාවෙති දෙසනා,
උළාරඵලතං[1] චිත්තක්ඛෙත්තසම්පත්තියොගතො.

යං කථාවත්ථුකුසලා සුපරිඤ්ඤාතවත්ථුකා,
විමානවත්ථු ඉච්චෙව සඞ්ගායිංසු මහෙසයො.

තස්ස අත්ථං පකාසෙතුං **පොරාණට්ඨකථානයං**,
සන්නිස්සාය සමාරද්ධා **අත්ථසංවණ්ණනා** මයා.

යා තත්ථ පරමත්ථානං තත්ථ තත්ථ යථාරහං,
පකාසනා **පරමත්ථදීපනී** නාම නාමතො.

සම්පත්තා පරිනිට්ඨානං අනාකුලවිනිච්ඡයා,
සා සත්තරසමත්තාය පාළියා භාණවාරතො.

ඉති තං[2] සංකරොන්තෙන[3] යං තං අධිගතං මයා,
පුඤ්ඤං තස්සානුභාවෙන ලොකනාථස්ස සාසනං.

ඔගාහෙත්වා විසුද්ධාය සීලාදිපටිපත්තියා,
සබ්බෙපි දෙහිනො හොන්තු විමුත්තිරසභාගිනො.

චිරං තිට්ඨතු ලොකස්මිං සම්මාසම්බුද්ධසාසනං,
තස්මිං සගාරවා නිච්චං හොන්තු සබ්බෙපි පාණිනො.

සම්මා වස්සතු කාලෙන දෙවොපි ජගතීපති,
සද්ධම්මනිරතො ලොකං ධම්මෙනෙව පසාසතූති.

ඉති බදරතිත්ථවිහාරවාසිනා

ආචරිය ධම්මපාලෙන කතාය

පරමත්ථදීපනියා ඛුද්දකට්ඨකථාය

විමානවත්ථු අත්ථවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

1. සී. III. ඵලදං. 2. සී. IV & හා. ඉති තං. 3. සී. III. IV & හා. සංඛරොන්තෙන.

ToC

පරමත්ථදීපනී නාම

විමානවත්ථු අට්ඨකථාය

සංවණ්ණිතපදානං අනුක්කමනිකා.

INDEX.

පිට්ඨඞ්කානි.

පිට්ඨඞ්කානි.

පිට්ඨකානි.

පිට්ඨකානි.

පිට්ඨකානි.

පිට්ඨකානි.

පිට්ඨඞ්කානි.

පිට්ඨඞ්කානි.

පිට්ඨඞ්කානි.

පිට්ඨඞ්කානි.

පිට්ඨඞ්කානි.

පිට්ඨකානි.

පිට්ඨකානි.

සංවණ්ණිතපදානං අනුක්කමණිකා

සමත්තං.

සඤ්ඤතනාමානං අනුක්කමණිකා

Index of Proper Names.

පරමත්ථදීපනීනාම විමානවත්ථු අට්ඨකථාය.

සඤ්ඤානාමානං අනුක්කමණිකා

සමත්තා.